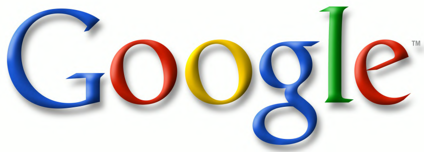
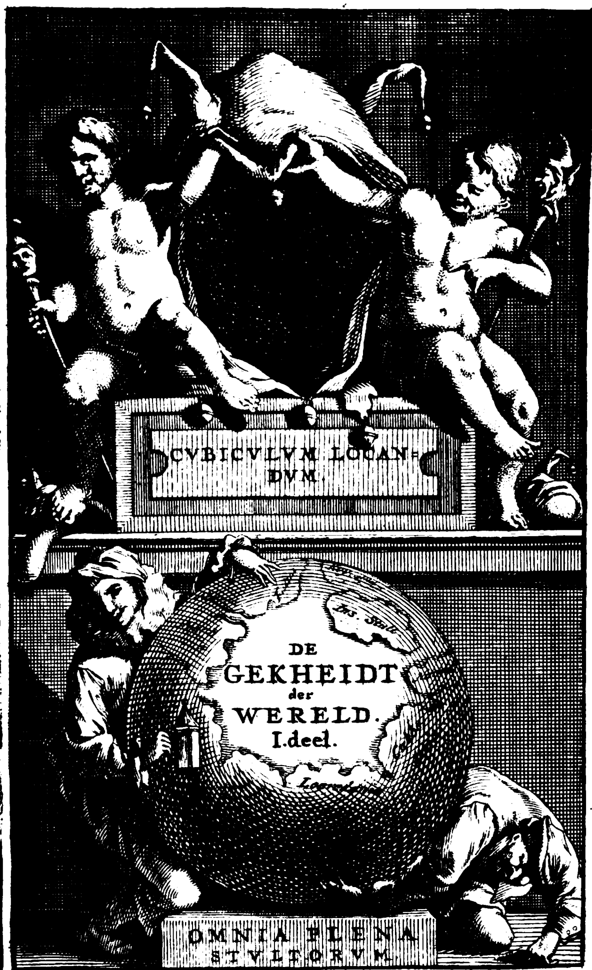

EX-LI BRIS
BOEKENOOGEN

CUBICULUM LOCANDUM
Ins. Stult.
DE GEKHEIDT der WERELD. I.deel.
OMNIA PLENA STULTORUM.

DE GEKHEYDT der WERELDT,

wyſſelyk beſchreven,
en
kluchtig vertoont
in

HONDERT NARREN

en derſelver

NARRENPOETZEN;

Alom doormengt met aardige Hiſtorien, vrolyke Verdigtzelen, en zedelyke Vermaningen.

DOOR PATER

ABRAHAM VAN St. CLARA.

Eerſte Deel, met Figuren.

TWEEDE DRUK.

t'AMSTERDAM,

By de JANSSOONS van WAESBERGE.

MDCCXXXIV.

BIBLIOTH. AMSTELAED.

DE UYTGEVERS
AAN DEN
LEEZER.

Waarde Leezer,

WY hebben uyt de Geestige Schriften van PATER ABRAM A St. CLARA (by ons, gelyk bekendt is, bereydts voor 't grootste gedeelte vertaalt, of onder de Pers, en die wy van tydt tot tydt den anderen meenen te laten volgen) U Ed. dit Jaar het I. Deel van zyn *Iets voor Allen* doen bekomen. Dat het genoegen gegeven heeft, kan de vertiering bewaarheden: thans zyn wy werkelyk beezig met zyn *Heylsames Gemisch Gemasch*, of Nuttelyk Mengelmoes van allerhande zeldzame Geschiedenissen, met figuren &c. Doch alvorens zullen wy U Ed. doen gewerden zyne Narrinnen, en kort daar aan het II. Deel zyner Ambachten, en ziet

 hier

hier het eerſte en beloofde gedeelte van ZYNE GEKHEYDT DER WERELDT, vertoont in hondert uytſporige Narren.

Dat Gekken een kluchtig tuyg is, is al de wereldt bekendt, en dat de wereldt vol Gekken is, zal niemandt tegenſpreken; het bekende ſpreekwoordt zegt het duydelyk. Doch onder dit zoort zyn verſcheyde zoorten: Daar zyn Geleerde en Ongeleerde Gekken, daar zyn Domme Gekken en Kromme Gekken, Looze Gekken en Booze Gekken; daar zyn Luchtige Gekken en Kluchtige Gekken, Vroome en Loome, Swaare en Naare, Rechte en Slechte, Ezelachtige en Quezelachtige, Norſe en Force, Argliſtige en Quiſtige, Slapende en Schrapende, Slovende en Rovende, Gechammereerde en Verkeerde, Strelende en Quelende, Zingende en Springende, Toornige en Hoornige, Gekke en Vrekke, Danſſende en Schranſſende, Loopende en Hoopende, Kruypende

pende en Zuypende, Klinkende en Drinkende, Schryvende en Vryvende, Zinkende en Dryvende, allerhande zoorten van Gekken, tot Wyze incluys; een ſtelling, die om zyn tegenſtelling kluchtig luydt; want Wys en Gek te zyn, ſchynt niet wel zamen te konnen gaan; nochtans is het een verſtandig Man, die op zyn tydt gek kan zyn; David, de Vader der Wysheydt, heeft 'er zich van weten te bedienen. *Ergo*, gekkelykheydt niet altydt een gebrekkelykheydt. Maar, zal iemandt zeggen, aangezien Gekken een laſtig tuyg, en de wereldt daar reedts vol van is, waarom luyzen in een pels gezet, en 'er meer te voorſchyn gebracht? Al zagjes, Vrinden! de Gekken, die wy ter wereldt brengen, zyn leerzame Gekken: en in allen gevalle het zyn geen Gekken, maar Narren; en wat onderſcheydt is 'er tuſſchen Gekken en Narren? antwoordt. Gekken zou men zodanige konnen noemen, die men in 't Lazarushuys zet, die met een blikke

ſlap loopen, of niet alleen by 't vuur konnen zitten &c.; maar Narren zyn een zoort van menſchen, die onder de menſchen als menſchen verkeeren; en echter Narren zyn; dat is, dat ze een zeker zoort van gebrek hebben, dat laſtig en quaſtig is, dat altydt rammelt, rinkelt en raaſt, en daarom zyn al die r, r'ens in hun naam gevoegt: zy rammelen ſtaag, zy rinkelen en razen geſtadig van iets, dat hen tot Narren maakt: en zulk zoort van Narren zyn 't, die wy hier te voorſchyn doen komen, en 't zyn, gelyk gezegt is, leerzame Narren, en van dat ſlag, gelyk de Dronkaarts, die zekere aloude volkeren hunne kinderen gewoon waren te vertoonen. Deeze lieten op zekere tyden van 't jaar hunne ſlaven zich zoo vol en zat zuypen, dat ze allerhande buytenſporigheden bedreven, alleen om hun krooſt een afſchrik van de dronkenſchap te doen krygen. De Narren, die hier op het Toneel verſchynen,

heb-

hebben geen ander *Caracter*, noch ſtrekken tot geen ander eynde, als om ons, zoo wel als onze even-naaſten, als in een ſpiegel te vertoonen de kluchtige fratzen en vieze greepen van zommige key-leuterende Narren; en daar uyt te ontdekken, (want men ontdekt nimmer de gebreken beter als in andere) hoe miſſelyk het in ons moet ſtaan, zoo wy met diergelyke grillen mochten behebt zyn. Deeze grillen nu zyn zoo menigvuldig, en de meenigte van Narren is zoo groot, dat al de Molens van Saardam, noch die der Veluwe in ſtaat zouden zyn, papier genoeg te verſchaffen om dezelve te beſchryven; zoo dat het vaarsje, 't geen onzen Autheur op de gebreken der vrouwtjes te berde brengt, niet zeer qualyk op de Narrepoetzen der Wereldlingen zou konnen toegepaſt worden; dus ſegt onzen Snaak in zyn Wyve-Nar, pag. 35.

Indien 't geval 't eens zoo begeerde,
Dat d'Hemel in papier verkeerde;
't Gestarnt, dat om het Aardtryk blinkt,
In Pennen, en de Zee in inkt,
En dat men met dien ganschen bras
Bestondt den aardt der booze wyven
(De Droes mag 't doen) eens te be-
schryven,
'k Geloof 'er noch te weynig was.

Wyl het *Pater Abram* dan mede voor onmogelyk gehouden heeft, om alle Narren en derzelven kluchtige bedryven en kuuren te beschryven, heeft hy daar alleen hondert uytgekipt; en ziet hier van die hondert vyf en twintig tot een begin, bestaande in de Verliefde, Wyve, Kinder, *A la* Modische, Onbarmhertige, Planeet, Wereldsche, Proces, Horlogie, Leugenachtige, Gepassioneerde, Speel, Vreet, Suyp, Luye, Duyve, Jaloursche, Compliment, Dans, Plompe, Alchimistische, Diefachtige, Berisp, Gierige, en Nydige Nar. Wat de Or-

Order belangt, dezelve heeft ons vry wat werk verschaft, en iemandt, die Narren kendt, zal niet onbewust zyn, wat moeyte het in heeft om dat tuyg in order te brengen; Yder schreeuwde om 't zeerst, en rinkelde met zyn bellen om de voor-rang te bekomen. De Geleerde poogde die uyt zyne *Bullen* en *Promotie*-brieven, de Adelyke uyt zyn geslacht-boom, daar al vry wat Narren onder liepen, te bewyzen: De Proces-Nar wilde ons over *injurie* aanklagen, indien wy hem dezelve bedisputeerden: De Planeet-Nar voorspelde ons niet als ongelukken, indien wy hem dezelve weygerden. De Logenachtige beweerde datze hem toequam, vermits zyn Vader in 't Paradys dat Ambacht al geoeffendt hadt. De Toornige zocht het met dreygen, en de Arglistige met een loopje te bekomen. De Suyp-Nar presenteerde daar voor een zoppige peer, die zelfs een ziek mensch bekoordt zou hebben: en de Vreet-Nar

een

een *Ragoutje*, zoo lekker als immer Fransche Kok in staat was toe te stellen. De Compliment-Nar zogt het met strykadens te bekomen: de Nederige bleef achter, om dat hy de Nederige blyven zou. De Gierige was beschroomt iets te bieden, uyt vreese van het quyt te zyn, en de Luye zou zich mede wel aangegeven hebben, indien het hem niet te veel moeyte geweest waar, zyn bek open te doen. *En fyn*, wy waren met de Gekken gebruydt, en zouden 't noch zyn, zoo wy ons daar niet afgemaakt hadden, en een order beraamdt, gelyk hier vooren gezegt is, waar in de Verliefde den voor-dans heeft, en met veel recht; want waarelyk, en wie zal 't ontkennen? de verliefthеydt is een noodzakelyke, nuttelyke, en vermakelyke zotheydt; daar is geene belagchelyker, noch noodwendiger. Zy is ook wel de eerste en grootste, die ons, na dat wy de knikkers en kooten vaar wel gezegt hebben, bekruypt. Behalven

alle

alle deeze ſchoone hoedanigheden is zy noch een uytbroeydſter van onnoemelyke zottigheden, waar mede wy den Leezer niet zullen ophouden, maar hem liever tot de Nar, en zyn ſchoone gevolg, zelfs wyzen. Daar ſtapt hy op 't Toneel! Luyſtert, let, leert, en vaart wel.

REGISTER

Der Narren, in dit eerste Deel verhandelt en vertoont.

1	De Verliefde Nar.	Pag. 1
2	Wyven	27
3	Kinder	88
4	A la Modische	102
5	Onbarmhertige	133
6	Planeet	154
7	Wereldsche	169
8	Proces	191
9	Horlogie	237
10	Leugenachtige	256
11	Gepassioneerde	276
12	Speel	294
13	Vreet	307
14	Suyp	321
15	Luye	342
16	Duyven	355
17	Jaloursche	367
18	Compliment	385
19	Dans	400
20	Plompe	410
21	Alchimistische	429
22	Diefachtige	443
23	Berisp	461
24	Gierige	491
25	Nydige	510

Ik ben verliefder als een kat,
En raas van Min, als waar ik zat:
Veel' Juffers my wel zeer gevallen;
Doch niemant wil my van die allen;
Dus kryg ik * korven by de vleet,
Maar, laas! geen wyf, en dit 's me leed.

A Wan-

* *De Korf krygen* is in Duytsland zo veel te zeggen als by ons de zak krygen, of een blaauwtje lopen, en daar ziet de print op.

Anneer men 't Woordjen *Liefd'* door een letterkeer verſet, ſoo werdt het *Field*; en ieder is bekend, dat men door de ganſche Wereldt Fielten vind: alſoo vind men alom ſoo ontelbaar veel verliefde Gekken, dat men wel ſeggen mag: *Stultorum plena ſunt omnia*, de gantſche Wereldt is vol van ſodanige Gekken, welke meenigmaal Lyf en Leven, Goedt en Bloedt aan de Liefde te koſt hangen; maar deeſe worden ſeer dikwils van haare Liefhebſters fieltachtig behandelt en om den tuyn geleydt, en terwylen zy meenen dat haare Liefde van gehouwene ſteenen en met ſement gemetſelt is, vindt men in tegendeel dat ze niet duurſamer als het ſchrift op eenen ongebakken tigchelſteen is.

Ik ſal hier een bekende Fabel byvoegen, welke niet te onpas komt. Wanneer de Liefde nog jong en in hare beſte jaaren was, is zy op ſeekeren tydt met de Gekheit in een herberg, gemeenlyk de Glaaſe Mortier genaamt, gekomen; beyde gingen ze aan eene tafel ſitten, en lieten braaf opſchaffen; de Liefde at in de plaats van wittebroot niet als krentekoekjes, maar de Dwaasheit taſtte meeſt na de Kool. De drank ſmaakte haar beyde ſoo wel, datſe in 't kort een half roeſchjen kregen, waardoor zy aan 't ſtoeyen, en met hooyvorken aan 't vechten geraakten; maar vermits de Dwaasheit al te oploopend wierd, heeftſe de Liefde beide de oogen uytgeſtooken. Dit mishaagde *Jupiter* ſoodanig, dat hy de Dwaasheit, om dat ſe de Liefde van haar geſigt berooft hadde, tot een eeuwige ſtraffe opleyde, dat zy de Liefde altydt ſoude moeten verſellen en by de hand leyden. Dee-

Deese logen gelykt wel na waarheit, vermits het seeker is, dat de menschelyke liefde meest altydt door de Dwaasheit geleydt word. O wat Gekke-Bellen heeft de Liefde niet gesmeedt! Diergelyken snaak was het, die hier op het toneel verschynt. In de Opper-Palts is het eens gebeurt, dat seeker persoon onder het danssen op een eerlyk Meysjen verliefde, en dat zo, dat hy, die Siegmund genaamt was, niet sonder schroom van brandt te veroorsaaken, voorby een rietdak sou hebben durven gaan. Hy leyde derhalven de gemelde eerlyke Dogter duysent laagen, en plaagde haar soodanig, dat zy hem eyndelyk beloofde, dat hy op seekere nagt komen soude, en dat zy hem wel niet door de huysdeur soude inlaaten, op dat het de ouders niet merkten, maar met een katrol opheissen. Wie was blyder als deese gast? derhalven paste hy neerstig op, en liet de klok niet kout worden, of was op de bestemde plaats. Barbertje (soo was de naam van het meysje) liet het touw af, en onse Gek van Lummelshoven ging op het dwarshout, dat daar aan was, als op een houte paardt sitten. Barbertje trok hem tot op de hoogte van de middelste verdieping, maakte het touw daar vast, deed het venster toe, en liet Oomkool vier uuren lang midden in de winter tusschen Heemel en Aarde te sweeten hangen; eyndelyk loerde zy door een venstertjen, om te sien, of onse snaak syn post wel waarnam. Naauwelyks merkte hy dit, of hy begon te roepen: Barbertje myn Engel! waarop zy hem als een *Echo* overluydt antwoordde: Siegmund myn Bengel. ô Hertjen, trek op, riep hy. ô Gek, blyf beneeden, riep zy. Roep soo hardt niet, myn Barbertjen, zeyde hy, laat my ten minsten

weêr af. Wel, Sotskap, rydt waarje wilt, riep zy verscheyde maalen soo hardt als zy konde; en hy: Roep doch soo hard niet, myn Barbertjen lief! Middelerwylen wierd het volk in 't huys door het gerugt wakker, de buuren quaamen 'er op toeschieten, en ieder sag, niet sonder veel gelach, deesen stouten en houten Ruyter aan het touw hangen. Eyndelyk, na dat hy lang genoeg gehangen, en veele spotterny verdraagen hadde, liet men dezen *Galant Tremblant* weêr sakken; doch voor dat hy van syn houte paardjen steeg, riep hem de knecht een gelukkige reys uyt het soldervenster toe; en op dat u geen quaad onderwegen wedervaaren mag, zeyde hy verder, soo geef ik u noch eenen braven zegen van wywater, stortende te gelyk eene gantsche ton water over syn kop, waardoor syne Liefde soodanig uitgebluft wierdt, dat men 'er geen vonkjen meer van gewaar wierdt.

Een soodanige verliefde Gek was meede seeker Gerechtsschryver; deese besogt op eenen Avondt eene schoone Molenaars Vrouw, welke een braave maaltydt voor hem bereydde. Ondertusschen quam een arm Student aan de deur kloppen; en wanneer hem de Molenaarster opdeedt, versogt hy, hem een nagt te willen herbergen; maar zy daartoe ongeneegen zynde, sloeg het onwillig af, en smeet hem de deur voor de neus toe. De Student ging na een venster, en alschoon het toe was, wierd hy egter een kleyn spleetjen gewaar, waardoor hy in de kamer sien konde, en te gelyk dat de tafel wel gedekt, en met allerhande goede spysen versorgt was; als meede dat 'er een Heer aan de tafel sat, wel-

ken

ken hy, als een vreemdeling zynde, niet kende. Deese was de Gerechtsschryver van het Dorp, die boven maaten vriendelyk en verlieft op des Moolenaars Vrouw scheen te weesen. Eyndelyk quam de Molenaar onvoorsiens t'huys, klopte aan, en fluytte te gelyk hard op; waar op de Molenaarster opstoof en verschrikte, seggende: og lacy! dat is myn Man, ik kenne hem aan het fluyten; stopte derhalven alle spys en drank, soo goed zy konde, met der haast weg, en de Gerechtsschryver kroop onder een groote leege vleeschkuyp. De Student, die een slimme *Vocativus* was, nam alles wel waar. Ondertusschen opende zy den Moolenaar de deur, welke, soo dra hy in de kamer quam, neêr ging sitten, en aanstonds naar wat eeten vroeg. ô Myn lieve Man! zeyde zy, ik heb van daag geen warme kost gekookt; maar ik weet raadt; onse buurman de steenbakker heeft van desen dag een schoon jong lam geslagt, gaa eens hier over by hem, en laat u daar wat van geeven, ik sal 't u aanstonds klaar maaken, het behoeft niet lang te kooken; hier door meende zy den Man uyt het huys te krygen, en den Gerechtsschryver lugt te geeven. Ach! antwoordde de Meulenaar, ik ben moê en mat, en het is reeds laat, ik mag nu niet meer uytgaan, ik sal maar tot morgen wachten. Dit seggende, quam de Student weêr aan de deur kloppen, die de Meulenaar opende, en deese hem om een nagt slaapens versoekende, stondt hem de Meulenaar dit gaarne toe, en bragt hem in de kamer. Wat by malkander geseeten hebbende, verontschuldigde zich de Meulenaar, dat hy den Student geen eeten konde voorsetten; de Student antwoordde, dat hy daar over niet ver-

leegen behoefde te zyn; en indien hy een paar gebraadene Kappoenen beliefde te eeten, behoefde hy maar te spreken. De Moolenaar antwoordde al lachende: wel dat soude goedt zyn! De Student trok daar op een Mathematisch boek, dat hy bygeval by zich hadde, uyt syn sak, waar in allerhande raare figuren en wonderlyke karacters stonden, en liet het den Molenaar kyken, begon daarop eenige Latynsche woorden te mompelen, waarvan de laatste waaren: *Okus, bokus imperatet*, Kookt het niet, soo braadt het. Daarop beval hy den Meulenaar onder de deekens op het bedt te soeken, alwaar hy met groote verwondering een paar gebraade Kappoenen vondt, welke hy op tafel sette. De Meulenaarster was niet al te wel gemoed, en dagt by haar self: Ik geloof dat de Duyvel den Student hier heen gevoert heeft. Wanneer zy nu de Kappoenen in stukken gesneeden, en byna opgeknapt hadden; vraagde de Student van nieuws aan den Meulenaar, of hy wel van een braave Pastey soude lusten? De Meulenaar bedankte hem vriendelyk, seggende dat het al te veel soude zyn, en dat hy geen gelegentheit hadde, hem dit wederom te konnen vergelden. Daarop begon de Student wederom een tyd lang wat Latyn te mompelen, waarvan de laatste woorden waaren: *Ideò optarem*, dat wy een goede Pastey hadden, en beval den Meulenaar daarop, om onder het linnen, dat op de bank lag, te soeken, waaronder hy dan een Pastey vond, en op de tafel sette, welke zy met malkander opsmulden. De Meulenaar veegde den mondt somtyds, nam eyndelyk de stoutheyt, en zeyde tegens den Student: Myn Heer, op een goed beetjen behoort ook wel een goede dronk, en dat hy se

gaarne

gaarne betalen ſoude, indien hyſe maar krygen konde. De Student, dit hoorende, haalde ſyn meergemelde boek wederom voor den dag, en preutelde weêr wat Latyn, waarvan de laatſte woorden waaren: *Citò*, *citò*, doet een ſpronk; in de kelder vind gy een dronk. De Meulenaar, die ſeer dorſtig was, deedt daarop ſoo een geweldigen ſprong op de kelder, dat hy 'er 't onderſte boven inbuytelde, en indien de verborgene wyn niet in een welverſorgde tiene boutelje geweeſt hadde, ſoude hyſe ſeekerlyk in ſtukken geſtormt, of ten minſten een deel daarvan geſtort hebben: hy bragt dan een groote boutelje van de alderlekkerſte wyn voor den dag. Nademaal nu de Student wel oordeelen konde, dat deeſe wyn een vereering van den Heer was, die onder de vleeſchkuyp ſat, ſoo bracht hy het den Meulenaar toe op de geſondheit van alle Verliefde en Bedroefde, en maakten alſoo goede cier met malkander. Eyndelyk dagt de Student, dat het tydt wierdt om den onder de vleeſchkuyp ſittenden verliefden, en lang genoeg ongerief-den Gek ook weg te helpen; vraagde derhalven aan den Meulenaar: Of hy niet nieuwsgierig ſoude zyn om den Duyvel te ſien? Daar bewaar my Godt voor! antwoordde de Meulenaar, en maakte het eene kruys voor en 't andere nâ. O! zeyde de Student, gy moet aan die ſaak ſoo ſwaar niet tillen, ik ſal u den Duyvel in een menſchelyke gedaante, en gantſch niet verſchrikkelyk voorſtellen; het welk de Molenaar eyndelyk toeſtondt. De Student nam daarop ſyn boek weêr in de handt, ging voor de vleeſchkuyp ſtaan, en prevelde een poosjen: eyndelyk ſtiet hy met den eenen voet de vleeſchkuyp om, en

zeyde: *Exi, mule Spiritus*, weg gy geyle Bok! en alsoo sprong deese de deur uyt. Ey! Ey! zeyde de Meulenaar, deese Duyvel lykt wonderlyk wel naar onsen Gerechtsschryver.

De Liefde is een Dief. Een Dief is *Judas* geweest, om dat hy geldt gestoolen heeft; Een Diefeg is *Rachel* geweest, om datse de goude Afgoodjes haares Vaders stal; *Achan* is een Dief geweest, om dat hy by het veroveren der Stadt *Jericho* onder anderen eenen Mantel stal. Maar een veel grooter Dief is de Liefde, want deese steelt den Menschen het verstuft, en maaktse tot Gekken. *Amantes, Amentes.* De Liefde maakt onsinnig.

Ammon, een der Soonen *Davids*, was dermaten op syne Suster *Thamar* verlieft, dat hy van enkelde Liefde siek te bedde en aan 't quynen geraakte; geen eeten nog drinken smaakte hem; syn wesen verviel ten eenemaal, zo dat hy 'er uyt sag als een uytgeblaasen sakpyp, en of hy uyt een gieter gedronken hadde; dag en nagt steende hy, gelyk een ongesmeerde huysdeur; soodanig was hy in Liefde ontstooken. Wel te recht heeft de Poëet gesegt:

Bacchus en der Vrouwen lonken
Maaken iemant gek of dronken.

Boelheim is een Dorp niet verre van *Stantzen* geleegen: aldaar woonde een Edelman, welke eenen Schryver hadde, die een rechte verliefde Sotskap was, genaamt *Amandus Slietrekelius.* Deese was selden gewoon een Kermis te versuymen, maar 't is hem eens niet al te wel bekomen.

Want

Want op seekeren tydt swaar beschonken zynde, is hy 's nagts voortgeloopen, om syne beminde buyten de stadt te gaan besoeken; maar door onbequaamheit bleef hy onderweegen leggen, en soude buyten twyffel geplundert geworden zyn, indien hy niet eenen grooten quaadaardigen hond by zich gehadt hadde, die hem bewaakte. Na middernagt omtrent twee uuren ontwaakte hy door de groote koude, sag overal om, en wist niet waar hy was, raakte egter eyndelyk op de beenen, alhoewel hyse van koude naauwelyks optillen konde, en quam alsoo wederom op den weg, dien syn hond voor hem opsogt. Niet verre van daar was een eendvogel op een plank boven een wolfskuyl vastgespykert, waarna toe de hondt, op het gequak, zich spoeyde, om se te betrappen, maar viel daardoor in de kuyl. Syn braave Meester, die den hondt volgde, en den weg niet wel rooyen konde, om dat hem de roes nog in het hooft maalde, niet tegenstaande de maan helder scheen, viel meede in de kuyl, alwaar hy van nieuws door de koude aangedaan wierdt, soo dat hem de oogen wakkerder wierden, en hy ten eenemaal ontnugterde. Wanneer hy en syn hondt nu eenige uuren met malkander gesweet hadden, dat hen de tanden klapperden, quam 'er eyndelyk een wolf aan druypstoerten, dien dit gebraad wel aanstondt; maar deese raakte insgelyks in de kuyl: alsoo saaten deese drie by malkander tot dat het dag wierdt, terwyl den genoemden Schryver het hert erger peupelde als eertyds *Jonas* in de duystere kelder van de Walvisch; te meer, daar de wolf geduurig met de tanden blekte, als of hy lust hadde

met hem of met syn hondt te *duelleeren*. 's Morgens vroeg, wanneer een party boeren na de markt trok, riep de Hr. *Saletrekelius* met luyder stemme om hulp; dese menschen, welke syne stemme kenden, volgden het geluit, dat haar na de wolfskuyl bragt. Daarin kykende, vonden zy haaren Heer Schryver *Saletrekelius* in de wolfskuyl, benevens synen hondt, zynde haar derde makker de wolf. De Schryver badt, datse hem dog schielyk daaruyt souden helpen, eer het andere menschen gewaar wierden. Zy haasteden zich daarop, soo veel se konden, sneeden groote takken van de naaste boomen, waar langs hy daaruyt klouteren moest, liet den Wolf sitten, en pakte syne biesen; maar des niet tegenstaande wierd het in 't Steedjen wel haast rugtbaar, en moeste de Heer *Saletrekelius* op de Kermis by alle gelagen stoffe tot praat verschaffen, ja selfs nog tot op deesen dag, want hy leeft nog, alhoewel hy niets daarvan weeten wil. Kort na dit geval sondt hem syn Edelman, benevens een Schilder, na het huys van seeker voornaam bediende, om de Vrouw, die niet lelyk was, uyt te schilderen. Maar dese bediende op 't mat komende, en den Schilder beesig vindende, nam een grooten jan-broer, en joeg soo wel den Schryver als den Schilder hals over kop de deur uyt, seggende: Het is niet raadsaam, dat ik dit toestaa, want indien uw Edelman de *Copy* kreeg, mogt hy het *Origineel* daarna meede begeeren.

Den Edelman deze aanslag mislukt zynde, maakte hy kennis met seekere Boerin in een Dorp, welke hy daarna dikwils heimelyk ging besoeken,

ken, wanneer de Boer op 't landt of in het veldt was. De Knegt, die vroom en getrouw was, konde dit niet langer ſien, ſprak derhalven met den Boer, en bood hem aan een gantſch jaar voor niet te dienen, indien hy hem eenen eenigen dag wilde laaten voor Meeſter ageeren, en de gantſche boerdery beheeren. De Boer dagt by zich zelf, het Koorn is dog nu goed koop, en ik heb langen tydt werk om met veel moeyte en arbeydt vier en twintig guldens te verdienen, ſoo als de huur van den knegt alle jaar is, en wierd alſoo den koop met den Knegt eens. Des anderen daags 's morgens ſtonden zy beyde vroeg op, en de Knegt beval aan den Boer aanſtonds in te ſpannen, en naar 't landt te ryden, gelyk geſchiede: wanneerſe nu omtrent een paar uuren in 't landt gewerkt hadden, ſoo dagt de Knegt, dat het nu tydt was om weêr na huys te ryden, vermits het uur naderde, dat de Edelman gewoonlyk by de Boerin quam, beval alſoo, dat de Boer ſoude ophouden met ploegen, en na huys ryden. Ey, zeyde de Boer, het is immers nog te vroeg, en wy hebben naauwelyks begonnen te werken; de Knegt antwoorde daarop, dat hy het egter ſoo begeerde. Daarmeede keerden zy beyde te rug na huys toe, maar digte by komende, liep de Knegt ſchielyk vooraf in het huys; de Boerin quam hem met een pan heet vet tegen, waarin eenige half gaar gebakkene ſtruiven lagen, ſluypende daarmeede ſeer ſchielyk uyt de keuken na de kamer. De Knegt beval, dat de Boer ſoude uytſpannen, en ging aanſtonds meede in de kamer, niet twyffelende of hy ſoude den Edelman daarin vinden: hy hoorde ook wel

eenig

eenig gerugt, maar ſag niets anders daar in als een oude kas: riep dierhalven den Boer, en beval hem aanſtonds weêr in te ſpannen: de Boer antwoorde met ongedult, dat dit immers een gekkelyk beveelen was, dat hy naauwelyks uytgeſpannen hebbende, nu wederom ſoude inſpannen, en dat het daarenboven haaſt eetens tydt was; de Knegt erinnerde den Boer, hoe dat hy een heel Jaar lang ſwaar moeſte werken, en voor vier en twintig guldens veele hondertmaal uyt- en inſpannen; de Boer gehoorſaamde derhalven, en vraagde wat hy dan doen moeſt? Deeſe oude kas, antwoorde de Knegt, die doch niet veel ſchats waard is, willen wy oplaaden, in het naaſte Steedjen *Stantzen* voeren, en aldaar verkopen. Het oplaaden geſchiede; maar wanneerſe digte voorby een groot en diep meir reeden, zeyde de Knegt tot den Boer; die oude prul van een kas is niet waard, dat wy ze by deeſe groote warmte ſoo ver ſleepen, en de beeſten ſoo afmartelen, kom, laat ons ze in 't meir ſmyten en laaten dryven. De Boer was blyde, dat hy by ſoo groote hitte weêr mogtè omkeeren, ſprong aanſtonds daar na toe, en wilde de ketting losmaaken. Wanneer de Edelman het geraas van de ketting hoorde, en merkte dat het ernſt was, badt hy in de oude kas om *Par lon*. De Boer verſchrikte eerſt vervaarlyk, en zeyde tegens den Knegt, dat hy eens menſchen ſtem in de kas hoorde. Ey, zeyde de Knegt, het mag wel de Duyvel zyn, en daarom haaſt u, dat wy de kas los krygen, en in het water ſmyten. Neen, neen, antwoorde die in de kas zat, ik ben die en die Edelman, ik bidde u om Godts wille, laat 'er my van te vooren uyt, ik ſal u goed Drinkgeldt ge-

geven. De Boer wilde hem uytlaaten, maar de Knegt verstondt het anders, seggende, dat hem deese dag vier en twintig guldens koste, waarvoor hy een gantsch jaar swaar werken moeste; middelerwyl reykte de Edelman eene kleyne roode fluweele goudbeurs door het gat, waarin vierentwintig dukaaten waaren, en beloofde die aan den Knegt voor loon tot drinkgeldt te geeven; waarmeede deese genoegen nam, en lieten alsoo den verliefden Edelman weêr loopen, die badt, hem niet te willen verraaden. Dus kreeg de knegt synen loon rykelyk en met woeker wederom.

In het Evangelie staat, dat 'er drie Gasten seer vriendelyk ter Maaltydt genood wierden, waarvan 'er geen verscheen, want de eerste zeyde, dat hy een Landgoedt gekogt hadde, 't welk hy besien moeste, dierhalven versogt hy verontschuldigt te zyn. De andere zeyde, hy hadde vyf paar ossen ingekogt, welke hy moeste probeeren, versogt derhalven meede verontschuldigt te zyn. De derde zeyde, dat hy eene Vrouw getrouwt hadde, en daarom niet konde komen; maar voegde geen verontschuldiging daarby. Wel waarom dog? Daarom, want ik geloove, dat hy al gek was, en dat hem de Liefde al van syn verstandt berooft hadde.

Een seeker Jongman, verneemende, dat syne verbeelde Bruyd hem daarom weygerde te neemen, om dat hy onlangs een been gebrooken hadde, dat wel weder geneesen was, maar waaraan hy nogtans mank ging, was soo stout, dat hy uyt zich self na een beeter Meester ging, het been wederom van nieuws liet breeken, en te regt setten, en daarna niet meer hinkte. O Gek!

Een

Een ander van goeden huyse schreef een briefjen aan syne Beminde, en op dat het selve niet leedig mogte zyn, maar een vereering meede brengen, sneedt hy zich self eenen vinger af, en sloot dien in den brief, tot een teeken syner oprechte en onvervalschte Liefde. O Gek!

Een ander heeft op de gesontheit syner Beminde niet alleen een glas wyn tot op het laatste druppeltje uytgedronken, maar ook het glas ten eenemaal met de tanden vermorselt, en gekaauwt, en daarna, als of het van de alderbeste suyker was, heel greetig doorgeslokt, soo dat hem de darmen van een scheurden, en hy vervolgens lyf en leven te gelyk verloor. O Gek!

Een ander ontnam syne Beminde een Handschoen, welke hy heel kleyn snyden en kooken liet, en, als of het Lap de leur of Koe-pens was, opvrat, en daarby bekende, dat hy syn leven lang geen beter spys geproeft hadde. O Gek!

Salomon heeft self beleeden, dat hy door de Liefde tot de uytlandsche Vrouwen, gelyk als daar waaren de Moabitische, Ammonitische, Elomitische, Sidonitische, &c. de grootste Gek geworden is: want hy segt *Prov.* xxx. *Ik ben onvernuftiger dan iemand, ende ik en hebbe geen menschen verstandt.*

Op deesen leest was meede geschoeyt; in sulken vorm was meede gegooten, en met soodanige Sotskap was ook gekroont *Dulcitius*, een Landvoogdt van den Keyser *Diocletianus*, gelyk *Baronius* op het Jaar 749 verhaalt. *Agape*, *Chionia*, en *Irena* waren drie Juffers, welke Godt haaren Maagdom opgeoffert en een eeuwige kuysheyt belooft hadden. *Dulcitius* in tegendeel was tegens haar met liefde ingenomen, en brak by nagt met ge-

geweldt in haar huys, alwaar zy in hunne aandagt en vroome betrachtingen beesig waaren. Ondertusschen quam hy heel onsinnig in de keuken, en wierdt van Godt soodanig met blindheit gestraft, dat hy de ketels en potten voor Juffers aansag, daarop toeliep, haar aanvatte, kuste, en omarmde, niet anders als of hy syne verlangde Beminde in de Armen hadde, niet eens wetende, dat hy in de keuken was, maar meenende in de kamer te zyn: hy geloofde dat hy was by *Anna*, en hy was by de panna, en wist byna met liefkoosen en soenen geen eynd te maaken, soodat hy van roet en swartigheit der potten en pannen wel de levendige Duyvel geleek. Ondertusschen vervolgden deese heylige Juffers haar gebedt. Wanneer het nu dag wierd, en de dageraadt het Aardryk begon te verligten, en onze suyvere (over schouder) *Dulcitius* den weg naar huys nam, wierd hy onderwegen van ieder een voor Gek gehouden. Hierby bleef het niet, maar se salfden hem daarenboven soo wel met stokslaagen, tot dat hy eyndelyk den Spiegel om raad vroeg, welke hem sonder eenige geveynstheit de waarheit toonde, en dat hem syne dwaase Liefde voor Godt en de Wereldt tot een Gek gemaakt hadde. O Hemel! Indien dit wonderwerk dikwils geschiede, hoe veele souden 'er met swarte aangesichten loopen!

Ik moet mede noch wat seggen wegens de Mansieke Wyven en Dogters. *Eliezer*, de Huysversorger van den grooten Patriarch *Abraham*, hadde bevel zich op reys te begeven, en eene bruydt voor *Isaac* op te soeken, te weeten eene Schoone; eene bruydt meede te brengen, maar eene vroome. Maar waarvan daan te haalen?

De-

Dese bediende komt in het huys van *Bethuel*, en begeert aldaar *Rebecca* tot een bruydt, alsoo hy kort te voren haare welgemaniertheit en goede zeeden by de fonteyn al bespeurt hadde; vermits hy *Eliezer* nu deftig gespendeert hadde, soo waren de moeder van *Rebecca* en haar broeder seer wel vernoegt. Egter zeyden zy, laat ons de Juffrouw roepen, en haaren wille vraagen. ô Hoe heylig was dit! want men moet de kinders niet dwingen tegens haaren wil te trouwen. Somtyds segt men: Dogter, gy moet deesen Man neemen, want hy heeft splint; en ondertusschen draayt het op splinters uyt. Soon, gy moet deese Dogter neemen, zy heeft wel een kleyn boggeltjen, maar dat moet men niet achten; een marsch op de rug bruyd nog wel heen, als 'er maar ook een goede marsch in de kist is. Maar dit is voor Godt niet goedt, noch raadsaam, want het moet veel eer heeten: *wy sullen haaren eigen wille vraagen*? want deese moet daarby zyn. Wanneer nu *Rebecca* geroepen, en gevraagt wierdt: *wilt gy met deesen Man trekken*? *Ik wil*, *ja ik wil*, antwoorde zy. Maar bedenk het wel, *Rebecca*, gy hebt *Isaac* nooyt gesien, gy komt in een vreemdt landt, en kent geen hondt op die plaats. *Ik wil*, *Ik wil*, &c. Het is wel seeker, dat *Rebecca* in deesen van Godt verligt geworden is, om dit Huwelyk toe te staan; maar men vind veele, en seer veele, die selfs Godt niet eens om raadt vraagen; maar dag en nagt, vroeg en laat, by somer en winter, op Heylige- of Werkendagen alleen maar socken om een Man te krygen, ook selfs tot dien einde wel ongeoorloofde middelen by der handt vatten; en hoe kan het vervolgens anders zyn, of sulke Huwelyken moeten qualyk uyt-

val-

vallen. De Heylige *Hieronymus*, benevens veel andere, is van gevoelen, dat *Lamech Kain* vermoord heeft, en dit op deese wyse; namentlyk, hy was seer bysiende, en hoorde achter een hegge of boschaadie eenig gedruys, en meenende dat het eenig wildt was, mikte en schoot hy, doch trof geen wildt, maar *Kain*, die aldaar verborgen was. Diergelyken geschiet ook dikwils in het trouwen; veele menschen meenen, wanneer zy soo eenen neemen, dat het dan seer wel getroffen sal zyn; maar niet lang daarna ervaren zy, datse in de plaats van eenig wildbraat een *Kain* getroffen, en zich eene eeuwige plaag op den hals gelaaden hebben. Zy moeten derhalven soo mansiek niet zyn, en aanstonds de eerste voor de beste houden, maar over dese saak met Godt raadpleegen. Men vind meede sommige, die door tovery en bygeloof mannen soeken, gelyk uyt de volgende Geschiedenis blykt, welke niet ver van *Klagenfort* gebeurt is.

Drie ongetrouwde Vrouwspersoonen waaren seer bysondere goede Vriendinnen, waarom dan de eene aan de andere hare gedagten openbaarde; zy quaamen alle drie met malkander daarin over een, datse gaarne mannen hadden, voornamentlyk om dat de *Waarschouwer Almanak* gemeldt hadde, dat in het selve Jaar goed trouwen was. De nieuwsgierigheit vervoerde haar soo verre, datse een Oude Kol gingen raadt vraagen, waar en hoese haare toekomende mannen konden te sien krygen? De Oude *Hex* zeyde aanstonds, ja ik sal u helpen; en gaf haar deesen Raad, datse op seekere nagt, diese noemde, by heldere maanschyn, op een haar seer welbekende kruysweg gaan, haare kleeren aldaar uyttrekken, en deselve

kruys-wys over den weg souden spreiden; daar na rondom de nabyleggende put driemaal achterwaards loopen, en seekere woorden daarby spreeken, en herhaalen, en als dan in de put kyken, waarin zy dan de tronie haarer toekomende mans souden sien. Deese soogenaamde vrysters volgden den raadt van dit oude vel in alle deelen; maar alvoorens zy de saak te werk stelden, overleyden zy alles nog eens met malkanderen; het welke een jonge boeren knegt stilletjes beluysterde, sonder dat zy het merkten, en alles wel verstaan hebbende, en wat tydt en uure tot het na buyten gaan vastgestelt was, is deese *Lummelius* vooruyt daar heen gegaan, klimmende aldaar op eenen hoogen boom, welke boven over de gemelde put hing. De Vrouwspersoonen quamen wel draa, en verrigteden haare voorgeschrevene plechtigheit; maar wanneer de eerste in de put wilde kyken, soo reikhalsde deese uyt de boom wat buyten syn magt, op dat syn wesen by het ligt der maane dies te beter in de put soude gesien worden; maar deese plompert wat te swaar zynde, brak de tak in stukken, en onse Oomkool viel met een groot gedruys van boven'neêr, het welke deese meysjes soodanig verschrikte, datse niet anders meenden, of het was de Duyvel self, en haare rokken en kleeren op den weg leggen laatende, liepen zy byna sonder plunjen over heg en over struyk na huys toe, en bleven wegens dit voorval eenige dagen siek te bed leggen &c: dierhalven is het waar wat het gemeene spreekwoordt segt:

Jonge Jaffers sonder lief:
Kerremissen sonder dief:

Ou-

Oude plunjen sonder luysen:
Huysen sonder rat of muyzen:
Advokaten sonder liegen:
Kooplien sonder te bedriegen:
Vrouwen die niet heerschen willen:
Aapen sonder naakte billen:
Bokken sonder zik of baart,
Zyn van hunnen aardt ontaardt.

Seeker Witwerker hadde twee knechts: op eenen uyt deese twee, *Jan* genaamt, welke al langen tydt by denselfden baas gewerkt hadde, was de dienstmeydt, als een verliefde Sottin, gantsch verslingert; waarom zy hem somtyds een goed beetjen stilletjes uyt de keuken toestopte, en wanneer de vrouw maar de hielen versette, moest de kat de schult daar van hebben, en voor een snoeppig poesje versleeten worden. Maar op sekeren tydt al te hard daarover aangesprooken werdende, begonse eyndelyk te vloeken: dat indien het de kat niet genomen hadde, soo mogte haar de Droes haalen. Naauwelyks hadde zy deese woorden gesprooken, of een seeker varken, datse mesten, uyt syn schot gebrooken zynde, quam in de keuken loopen; de meydt niet anders denkende, of dit was de Duyvel, die haar quam haalen, badt aanstonds om vergiffenis, en beleedt datse somtyds wat aan *Jan* toegemoffelt hadde, wyl hy haar dikwils de krullen en spaanders in de keuken gebragt hadde, wanneerse vuur moest aanleggen. Deese meydt moeste op het bevel haares meesters alle dagen 's morgens te vier uuren de knechts, met hardt aan haar deur te kloppen, opwekken; maar om datse deesen *Jan* soo wel lyen mogte, klopte zy eerst aan, en riep: *op! op! het is al*

vier uuren geslaagen; naderhandt voegde zy met een sagte stem daarby: *Jan, slaap nog maar wat.* Op datse dit wekken nu niet vergeeten mogte, besorgde haar de meester een klokjen met een wekker. Op seekeren tydt gebeurde het, datse met des meesters vrouw op een Sondag in de Kerk ging, en haar plaats recht achter haare vrouw hadde; en wanneerse wat in slaap raakte, gelyk aan meer menschen gebeurt, en juist in dien tydt de Diaken met het sakjen rond quam gaan, en met het belletjen wat digte by haar ooren quam, geloofde zy dat het de wekker was, diense hoorde, en sloeg met haar vuyst haare vrouw regt in het aangesicht, niet anders meenende, of het was tegens de deur van de knechts, en begon daarop hard overluyd te roepen: *op! op! knechts; maar Jan slaapt gy noch maar wat.*

Beminde Leser! glooft my, dat dit geen Fabel, maar in een seekere stadt soodanig geschiet is, en de gantsche burgerschap heeft het bewaarheit. Deese meydt heeft haar seer wonderbaarlyk verraden; en alschoon 'er niets oneerlyks onder liep, nochtans soude de al te groote liefde en gemeensaamheit niets lofwaardigs uytgebroeyt hebben; want knechten en meyden zyn sulke vyanden niet, als *Mercurius* en het vuur, waarvan het eene het andere niet lyden mag. Ik soude meer diergelyke belachelyke geschiedenissen vertellen konnen, waardoor men sien kan, en vernuftig oordeelen, dat de mansiekte tamelyk in de wereldt regeert; maar men moet de saak niet altydt ten quaadsten duyden, wanneerder maar geene Duyvelskonsten of bygeloof onder loopen; ook is het seker, dat meenig eerlyk meysjen alleen daar-

daaròm tragt te trouwen, datſe haare tydelyke neering en een eerlyke uytkomſt hebben mag. Echter moet men daarop toeleggen, om ſynes gelyken te trouwen.

Moſes, de groote Man Godts, heeft onder anderen ook aan het Volk verboden, *om eenen Os en Eſel te gelyk voor den ploeg te ſp nnen*, om dat het een al te ongelyk paar is; dit paſt de H: *Johannes Chryſoſtomus* op den Echtenſtaat toe, en raadt, indien men eenen gelukkigen Egtenſtaat hebben wil, men ſynes gelyken neemen moet. *Indien gy trouwen wilt, neemt uwes gelyken*, ſegt de Poëet: en daarom heeft Godt ſelfs den eerſten Egtenſtaat tuſſchen twee gelyke ingeſtelt, wanneer hy ſegt: *het is niet goed dat de menſche alleen is, laat ons hem eene hulpe maaken, welke gelyk als tegens hem over of hem gelyk is.* Silver en Yſer laat zich niet aan malkander ſmeeden, maar wel Yſer met Yſer, en Silver met Silver.

In het tweede Boek der Koningen, in het XIV. *Cap.* ſtaat een Parabel: namentlyk, dat de diſtel of doornſtruyk, die op den *Libanon* is, tot den Ceder ſondt, die op den *Libanon* is, ſeggende: geeft uwe Dogter mynen Soone ter Vrouwe; een gelyk paar ſeeker (over ſchouder) een Cederboom, en een onnoſele diſtel, waarom het dan ook geen wonder is, dat de wilde dieren des velds deeſen hovaardigen diſtel daarna met voeten vertraaden.

Het gelukt ſeer ſelden, wanneer men ſynes gelyken niet trouwt. Het ſoude immers ongerymt zyn, wanneer de ſneeuw met het ſwartſel trouwen wilde. Geklyk ſoude het zyn, wanneer de Nagtegaal een Vogel Struys tot weêrga

wilde hebben ; bespotlyk soude het zyn, wanneer eene kroon met een smeerige muts wilde Bruyloft houden. Van duysendt, ja nogmaals duysendt reysen gelukt het soo wel niet, gelyk het met *Udalrik*, Hertog van *Boheemen*, gelukte. Dese sag eens op de Jagt een boeren dogter, welke doenmaals aan een seekere beek met wasschen besig was, en, soo als gewoonlyk by diergelyke gelegentheden toegaat, haare armen en beenen tamelyk ver bloot hadde, waaraan hy zich soodanig vergaapte, en op haar verliefde, dat hyse by zich nam en trouwde. Dese wist zich in desen staat soodanig te gedragen, datse soo wel wegens haar verstandt, als welvoegende zeeden, by ieder een, voornamentlyk by den Adel, in groote achting was. De gemelde boeren dogter was genaamt *Beatrix Boyena. Dubrav. Lib.* 4. Diergelyke Huwelyken vallen meest altydt qualyk uyt, gelyk sekere Fabel segt ; namentlyk, dat een sekere Leeuw in een groot net gevangen wierdt, waaruyt hy zich geensints konde redden ; een muysjen, daar voorby lopende, beklaagde hem in desen bedroefden staat, en zeide te gelyk, indien hy haar wilde trouwen, soo wilde zy alle vlyt en moeite aanwenden om hem vry en los te helpen. Ja, ja, seer gaarne, zeyde de Leeuw, gy sult myn wyf zyn, en niemand anders ; maar versuymt doch vooral geen tydt om my in vryheit te helpen. Hierop heeft de muys alle haare Susters, Broeders, Swagers en gantsche vriendschap daarby gebragt, welke alle aan het net begonnen te knabbelen en te byten, tot dat de Leeuw eyndelyk vry raakte, welke ook syn gegeven woord naquam, en de muys met behoorlyke plechtigheit trouwde. Maar eylieve siet! indien men sy-
nes

nes gelyken niet neemt, soo valt het meest altydt qualyk uyt; wanneer de Leeuw het eerste vriendelyke dansjen met het muysjen deedt, heeft hy een onvoorsigtige treê gedaan, en dese syne Bruydt doodt getrapt; daarom: *Indien gy trouwen wilt, soo neemt uwes gelyken.*

Hierom heeft sekere boeren dogter seer lofselyk gedaan, datse geduurig weigerde eenen bedorven Edelman uyt de stadt te nemen, want nademaal dese dogter seer ryk was, en groote middelen hadde, heeft de Heer van *Nergenshuysen* zich verscheydemaalen aangemeldt, om haar te trouwen, ense ook dikwils besogt, maar meest altyd by nagt, op dat hy van de grove boere knegts aldaar geen overlast lyden mogte, welke dese dogter by zich meenden te houden. Vermits nu dit lieve Grietje met het Jawoordt niet voor den dag wilde komen, maar liever haares gelyken neemen, soo heeft dese, op datse maar van dit verdrietig versoek ontslagen mogte worden, dit gevry aan de boeren Soons aldaar ontdekt, en dit met dese omstandigheit, dat de gemelde Edelman altydt by nagt quam, en syn paardt, het welk 'er tamelyk knolagtig uitsag, aan de heggen van de thuyn vast bondt, waarop hy dan heel stilletjes door de achterdeur in het Huys quam sluypen. Dit alles behaagde de boertjes seer wel, en deed haar een waaksaam oog op alles hebben, terwylen zy de saak op deese wyse tegens hem uytvoerden. De Edelman quam na gewoonte wederom by nagt aanryden, en bond het paardt na gewoonte vast; de jonge boeren knaapjes niet luy zynde, quamen het vermoeide Rosenantjen los maken; en bonden in syne plaats eenen jongen wilden stier, zadelden en toomden denselven ook soo

goed als zy konden, en maakten om ende by het huys een soodanig gedruys en geweldt met stokken en spiesen, dat het hert van deesen liefhebber niet alleen in de schoenen sakte, maar selfs byna ten eenemaal *ad Antipodes* soude vertrokken zyn; hy, merkende dat deesen oorlog hem soude gelden, nam geen lang beraadt, maar vluchte met anderhalven laars aan de beenen door de achterdeur, liep soo hardt hy konde na syn beestjen, maakte den toom los, en sprong 'er op, niet anders denkende of het was syn Paardt, alsoo de duysterheit van de nagt hem belette het onderscheit te sien. Maar naauwelyks hadde hy synen nieuwmodischen hengst de spooren gegeeven, of deese begon vervaarlyk boe-oe-oe te schreeuwen, en zich met de hoorens soodanig te verweeren, dat hy niet anders meende of hy reedt op den levendigen Duyvel, te meer daar syn geweeten buyten dien niet te pluys was: de kromme en seldsaame sprongen door heggen en struyken deeden hem niet anders denken, of hy reed op een volle galop na de hel toe. Hy bragt zich by deese gelegentheit veele geestelyke vertroostingen te binnen, ja beloofde selfs om in een klooster te gaan, indien hy maar deese reys het gevaar ontquam. Eindelyk sloeg de stier de achterbouten soodanig in de lugt, dat de door vrees half doodt zynde Oomkool over de hoorens daaraf stoof. Na dat hy wat bedaarde, is hy, vry wat mishandelt zynde, te voet na de stadt geloopen, terwylen hy ondertusschen geduurig omkeek, of hem deese schrikkelyke *Centaurus* ook volgde. Deese geschiedenis is een sekere waarheit, en diergelyke ontmoetingen weet ik dat 'er meer geschiet zyn. My aangaande, soo behaagt

haagt het my wonder wel, dat onse boeren Griet voorgenomen hadde, niemandt anders als haares gelyken te trouwen.

Een saak moet ik nog hierby voegen, dat de Jeugdt tot een waarschouwing behoorde te dienen, hoe gevaarlyk het is, om zich zonder weten van de Ouders heymelyk te verloven, of in het verborgen te trouwen. In Moscovien waaren twee der voornaamste Adelyke Geslachten, *Bonkofsky* en *Oroffkofsky* genaamt, welke in eenen doodelyken, ja selfs, soo 't scheen, in een onversoenelyken haat en vyandschap leefden. *Bonkofsky* hadde een Soon, welke met heerlyke gaven der natuur en des verstands voorsien was, en *Oroffkofsky* een uytneemende mooye Dogter. By geval geraakten deese twee, op sekere openbaare plechtigheit, by malkander, en wierden te gelyk tegens malkander in liefde ontstooken. Maar de doodelyke vyandschap haarer Ouders overdenkende, souden zy byna alle hoop hebben laaten sakken. Nogtans quamen zy onder de hand by malkanderen, waarby *Sophia* aan *Alexius* (alsoo waaren deese twee genoemt) haare genegentheit, welke op Eer en Deugt gegrontvest, en geen ander oogmerk als het Huwelyk hadde, verseekerde. Hierdoor leefden deese beyde verliefde eenige maanden in de grootste vernoegsaamheit, tot dat eyndelyk een dubbelt ongeval opquam. Namentlyk eerstelyk, dat *Alexius* by seker voorval een der aldernaaste vrienden van *Sophia* onder de voet stiet, en de vlucht moeste neemen, als mede, dat de Vader van *Sophia* syne dogter dwingen wilde, eenen anderen Edelman, aan wien hy se verlooft hadde, te trouwen. In deese noodt gaf haar een seekere Persoon een slaap-poeyer in,

waardoor zy veertig uuren lang gelyk als doodt en ſonder gevoelen leggen bleef. *Alexius* hadde eenen knegt te rug gelaaten, die hem alles, wat in ſyne afweſenheit voor mogte vallen, ſoude berichten; deeſe ſpoede zich ſoo veel hy mogte, om ſynen Heer, die tot *Novogrod* was, te berichten, dat *Sophia* ſeer ſchielyk geſtorven was. *Alexius*, deeſe bedroefde tyding ontfangende, quam met der haaſt te rug, en by ſyne beminde, van willens zynde om haar tot in den doodt te volgen, tot welken eynde hy een ſeer ſterk vergift by zich genomen hadde; hy nu by haar komende voor dat de veertig uuren verloopen waren, waande *Sophia* waarlyk doodt te zyn, nam het vergift in, en viel nevens haar neêr. *Sophia* ontwaakende, ſag zy haaren beminde nevens haar doodt leggen, waardoor haare oogen als fonteynen van traanen wierden, en gelyk bloeddruppelen in meenigte over haare wangen biggelden. Hierop greep zy den deegen van *Alexius*, welke haar tot in den doodt bemint hadde, en ſtiet denſelven driemaal door haar herte, eyndigende alſoo, even als *Alexius*, haar leven in een vertwyffelde liefde. Deeſe geſchiedenis, ſegt de Autheur, dieſe beſchryft, is 's daags voor ons vertrek voorgevallen, ſoo dat ik niet weet, hoe het verder daar meede vergaan is.

Soo gaat het wanneer de Jeugt al te nieuwsgierig is, op verbodene weegen wandelt, en uyt enkelde dertelheit, ſonder Godt of ſyn Gebodt, en ſonder voorgaande raadpleeging haarer Ouders of Voogden, in den Echtenſtaat treedt.

MYn Huysvrouw laat ik alles toe,
Zy doet haar wil, 'k zeg ba noch boe;
Zy eet, zy drinkt wat haar mag smaken;
Zy heeft 't bestier van alle zaken:
Dus ben ik Nar, zy Heer en Voogt;
Ik veeg de vloer, 't geen zy gedoogt.

Ver-

Ertrouwt wel, maar ſiet toe aan wie! was voor deeſen het ſeggen van ſeker Platoniſch wyshooft; waarmede hy te verſtaan wilde geven, dat men geen menſch nog vriendt vertrouwen mogt, ten waare dat men te vooren eenen Schepel zout met hem hadt helpen *conſumeren.*

Verlaat zich een Vader op ſynen Soon; wel heeft niet *Cham* ſynen Vader *Noach* beſpot en gehoont? Heeft de kroeskop *Abſalom* ſynen Vader *David* niet van den throon willen ſchoppen? Heeft niet de Bloed-Egel *Nero* ſyne eygene Moeder vermoort? Verlaat zich een kindt op ſynen Vader; wel heeft niet *Herodes* ſyn eygen kindt met het ſweert gedoodt? Verlaat zich een Broeder op ſynen Broeder; heeft niet Kain ſynen eygenen vleeſchlyken Broeder omgebragt? Hebben de Broeders *Joſeph* niet verkogt? Verlaat zich een Heer op ſynen Dienaar; wel heeft niet *Judas* de roodbaardige booswicht ſynen Heere verraden? Verlaat zich een Dienaar op ſyn Heerſchap; heeft niet *Potiphar* ſynen Dienaar in de gevankeniſſe geſmeeten? Verlaat zich een vriendt op ſynen vriendt; wel heeft niet *Alexander* ſynen beſten vriendt *Hepheſtion* met eygene handen vermoordt? Met een woordt geſegt:

Vertrouwt wel, maar ſiet toe aan wie! Maar voornamentlyk en boven al vertrouwt geen wyf. Het is een gek, die een huys in de lugt bouwt, hy is ſimpel, die eenen toorn op het ſandt bouwt; hy is eenvoudig, die zaat op de ſteenrotſen werpt; maar hy is de aldereenvoudigſte, de allerſimpelſte en de grootſte gek, die een wyf vertrouwt en gelooft; want erg en gierig zyn de twee beſte wielen

len van de zeegewagen der wyven; buyten dat zyn 'er byna geen vroome meer te vinden, volgens het bekende seggen, namentlyk, dat 'er maar drie goede en vroome wyven op deese wereldt gebooren zyn; waarvan de eerste door de Sondvloet versoopen, en de tweede met den vuurigen wagen tot geselschap van *Elias* uyt het aardsche Paradys opgenomen is; maar dat de derde soo verre uyt onse menschlyke oogen geraakt en verlooren is, dat men deselve na alle aangewende en moogelyke moeyte onder de Sonne niet meer heeft konnen vinden. Een boos wyf is een soo wonderlyk seldsaam, en raar dier, dat de fyne doorslepene *Aristoteles* met syne gantsche Philosophie en wysheit, noch de Roomsche *Cicero* met alle syne welspreekenheit het selve niet genoegsaam soude konnen bepaalen of beschryven.

Hier uyt ontstaat de vraag:

Wat is dan een Wyf?

Indien ik daar over by de H: Oudvaders raadplegge, soo treedt my onder anderen de H: *Ephrem* met het volgende antwoordt te gemoedt: *Een Wyf is*, segt hy, *een opgetooyde strop, die de menschen tot wellust verleydt en bekoort, welke met een glinsterende gedaante, en met een uytgestrekte hals gaat pronken, met de oogen wenkt, met de wangen een vriendelyk gelaat toont, en met de tong lieflyk begint te singen, waar door se sommige verschalkt, en andere met spreeken al vleyende verleydt en overhaalt.*

Deese heylige man vaart alsoo voort:

Wat is een Wyf verder?

Een Wyf is een schipbreuk op het vaste landt; een fonteyn van boosaardigheit; een schat van morsigheit en arglistigheit; een doodlyke aanspraak en ke-

ke-

kelarey; een verderf der Oogen; een haastige en onbesonne begeerlykheit, en een Scepter der Helle. Is het nog niet genoeg?

Vraagt *Ephrem* verder: *Wat is een Wyf? Een wyf is een oorsaak des Duyvels; een steunsel der Slange; des Duyvels troost; een smerte die niet ophoudt; een schoorsteen die in de vlam staat; een ongeneeslyke quaadaardigheydt; een dagelyks gesnap; een herberg der ontuchtigheden, en een werkstee der Duyvelen.* Soo spreekt 'er St. *Ephrem* van by *Aluarez tom. 2. de vita Spirit: L. 5 p. 2. c. 1. n. 6.* Ey wat een heerlyke Litany is dit van de boose wyven!

Geef ik deese vraag aan den overouden H: Leeraar *Chrysostomus* op te lossen, en vraage: *Wat is een Wyf?* soo antwoordt hy my als volgt: *Ik meene en oordeele*, segt deese H. Doctor, *dat 'er geen beest in de gantsche wereldt gevonden wordt, dat met een boos wyf te vergelyken is*; want wat is 'er onder de viervoetige dieren grouwsamer als een Leeuw? nogtans is deese nietmetal daar by te reekenen. Wat is 'er onder het slange-gebroedsel grouwlyker als een Draak? Maar ook selfs deese komt met een boos snapachtig Wyf niet in vergelyking, vermits soo wel de Leeuw als de Draak, wat de boosheit aangaat, voor dusdanige verre wyken en te rug treeden moeten. Myn meening en seggen, vervolgt deese H: Leeraar, bevestigt de allerwyste *Salomon*, seggende *Prov.* XXI: 19. *'t Is beter te woonen in een woest landt, dan by een kysachtige en toornige huysvrouwe. S. Chrysost. hom.* 14. Een deugt hatende en toornige vrouw is lelyker als een varken; onrustiger als de Duyvel; boose wyven zyn bitterder als de doodt; vergiftiger als draaken; vuuriger als koolen; ja geen toorn is soo bitter als wyven-toorn, &c.

Vraag

Vraag ik eens verder: *Wat is een Wyf?* ſoo volgt het antwoordt: een boos wyf is des Duyvels zadel; een altydt duurende nyptang; een geduurig kleppende noodt-klok; een losgelaatene bulhondt; des *Beëlzebubs* ſakpyp; des Tartaarſchen *Chams* ſmeerpan; een ongeſmeert wagenradt; een bytende peperkorrel; een Tripeleeſche vloerbeeſem; een pynbank der ooren; een raſp des herten; een ſleutel der hel! een verſtoorſter van vreede, en een blaasbalg van *Lucifer*. *Wat is een boos Wyf?* Een boos wyf is een ſchipbreuk haares mans; een geduurig zich bewegende weêrhaan, die dag en nacht kraayt; een qualyk geluidt maakende kleppende drinkkan; een paar Poolſche leerſen, die men altydt ſmeeren moet; een gewaſte onweêrs-mantel, waar in het water der vermaning niet dringen wil; een blaasbalg des vierigen toorns; een trekpleyſter van de geldtbeurs; een muyleeſel die meenig een doodt byt; een vertrek en kamer aller boosheit; een inlandſche boomhaak; een Brabandſch ſtamwapen, waar in een knorrende hondskop het eerſte quartier beſlaat; een kerkhof van goede dagen; een vergifte ſlang; een bitter *Aloë*; een ſcherpe ſuuring; een eeuwige ſtookebrandt; een Commiſſionariſſe van de drie helſche Furiën; een valſche ſchaduwe, en een ſchadelyke ſonnewyſer; een helſche brandſpiegel; een uytroeying van vrolykheit; een geduurig ſnydendt weſpenneſt; de tang van *Vulcanus*; een altydt duurendt Eegel-feeſt; een haſpel van ongelegenheit; een jaarmarkt van kyvagie: de laatſte beede van het Onſe Vader: met een woordt geſegt, zy is, is, is iets, dat men met geen woorden genoeg beſchryven kan. ô Gy wyven Narren!

Wel

Wel wat ſchoone Tytels, Loffſpraaken en Eer-naamen worden 'er al aan de booſe wyven gegeven, en nogtans vindt men ſoodaanige haverſteekende ſotskappen van mannen, welke, wanneerſe maar van een wyf hooren ſpreken, aanſtondts de ooren ſpitſen, gelyk een hengſt die de haverkiſt ſiet openen; en de pols jaagt haar ſoodanig als offe te poſt gereeden hadden. ô Gy wyven Narren!

Seeker yverige Paſtoor hadde een ſeer boos wyf onder ſyne Gemeente. Wanneer hy nu eens na het eyndigen van de Predikatie zeyde: Beminde toehoorders! Ik heb onder u een ſeer quaadt en kyfachtig wyf, welke haare boosheit en lichtveerdig gedrag niet veranderen wil; ik wilſe dierhalven hier meede voor de eerſtemaal vermaant hebben, om afſtand daar van te doen, en zich te beteren; of by nalatigheit van dien wil ikſe toekomende Sondag met naame noemen; maar deeſe ſtoorde zich daar aan niet, en bleef dieſe was, wanneer dan de Paſtoor ten overvloedt den volgenden Sondag de voorgaande vermaning noch eens herhaalde, en de bekendmaaking tot op den derden Sondag verſchoof; maar al meede te vergeefſch. Dierhalven zeyde hy den derden Sondag: Gy weet, myne beminde toehoorders, dat ik iemandt in deeſe Chriſtelyke Gemeente tot twee verſcheydemaalen toe gewaarſchouwt, en tot boetveerdigheit vermaant hebbe; maar het heeft niet mogen helpen, en zy is gebleven dieſe was. Op dat dierhalven een iegelyk ſien mag wie het is, ſoo ſal ik haar met deeſen ſteen, (welken hy in ſyn mouw hadde, voor den dag haalde, en aan de Gemeente wees) na de kop gooyen; en daar mede zich houdende als of hy

gooyen

gooyen wilde, waren 'er meer als hondert, die met het hooft bukten. ô Je! zeyde de Paſtoor, ik heb gemeent dat ik 'er maar eene in de gemeente hadde, maar nu moet ik, ey lacie! ervaaren, dat 'er noch veel meer zyn; en weet derhalven dit quaadt niet te weeren.

Na de Predikatie quam 'er een Boer, wiens quaadaardig Wyf geſtorven was, by den Paſtoor, en maakte hem het ſelve bekent; de Paſtoor vertrooſte hem, en zeyde: dat het hem van herten leet was, datſe ſoo draa van malkander hadden moeten ſcheyden. De Boer zeyde: wat ſal ik doen, ik kan het niet gebeteren; het gaat gemeenlyk ſoo, dat het geene iemandt het liefſt heeft, dat haalt de Duyvel eerſt weg; vraagde ook te gelyk aan den Paſtoor: Hoe draa hy nu wederom trouwen mochte? De Paſtoor zeyde: hy moeſte zyn voorgaande Wyf eerſt koudt laaten worden, voor dat hy wederom van nieuws dacht te trouwen. De Boer ontſchuldigde zich dies aangaande, met te ſeggen: Dat indien Godt neemt, ſoo moeten de menſchen wederom neemen. ô Gy plompert! ô Gy Wyven Nar! Gy zyt naauwelyks van uw huys-kruys verloſt, en wilt al weêr een ander hebben; loop al je beſt na de kroeg, en laat u de waardt voorleeſen wat een deel gaſten van deſe nacht boven de kamer-deur geſchreven hebben, en hoor eens wat daar by voorgevallen is.

Giſteren avondt laat quamen 'er drie gaſten, zynde een Edelman, een Soldaat, en een Paſtoor, by een ſekeren Waardt. De Waardt hadde niet als een kleyn bedjen over, daar naauwelyks een menſch op ſlaapen konde. Hy onthaalde ſyne gaſten ſoo goed als hy konde, en vraagde daar

na, watſe voor Heeren waaren? De Edelman zeyde: Ik ben een Edelman, en hebbe myn Adelyk Landgoedt veele jaaren in het landt van der Markt gehadt, waar van ik een groote op- en ingeſeten ben, maar tegenwoordig ben ik door den Oorlog daar van verdreven. De Sol- daat zeyde: Ik heb veele jaaren lang in Hollandt in ſeekere ſchans geleegen. De derde zeyde: Ik ben een Paſtoor, en heb vier-en-twintig jaar op een plaats geſtaan. De Waardt ſprak daar op: Vermits dan de Edelman ſoo lang geſeeten, en de Soldaat ſoo lang geleegen, maar de Paſtoor vier-en-twintig jaar geſtaan heeft, ſoo is het billyk dat ik hem nu eens te bedt breng: maar naauwelyks hadde hy deeſe laatſte woorden ge- eyndigt, of ſyn wyf gaf hem ſulken klap in ſyn bakhuys, dat hem het vuur uyt beyde oogen ſpatte; ſeggende daar by: jou ſchurk, ſal ik dan op ſtroo leggen? of konnen niet deeſe Heeren geſamentlyk beter met varkens-veeren van ſeven voet lang voor lief neemen? Hier op ſprak de Paſtoor tegen den Waardt, dat hy de ſpreuk boven ſyn Huysdeur wel mogte laaten doorhalen, want daar ſtondt geſchreven: *In dit Huys komt niets quaads*; dat is waar, antwoorde de Waardt met weenende oogen; wel, zeyde de Soldaat, dan moet de Duivel de Waardin door het ven- ſter hier in gebracht hebben, om dat aan haar niets goedts is: en ſchreef te gelyk de volgende regels boven de kamerdeur:

Een boos quaataardig wyf,
Dat altyt barrewart,
Plaagt teffens ziel en lyf,
En vreet de man zyn hart:

Zy

Zy is des Duyvels tonder,
En slimmer als de donder.

De Edelman, mede een Poëet zynde, schreef 'er het volgende veersje by:

Indien 't geval 't eens zo begeerde,
Dat d'Hemel in papier verkeerde;
't Gestarnt, dat om het Aardtryk blinkt,
In pennen, en de Zee in inkt,
En dat men met dien ganschen bras
Bestondt den aardt der booze Wyven
(De droes mag 't doen!) eens te beschryven,
'k Geloof 'er noch te weynig was.

De Pastoor voegde alleen deese weinige woorden daar onder:

Leest zagtjes, die dit leest,
Want hoorden 't booze beest,
Het geen zich hier onthoud,
Gy was 'er wis om koud.

Doen *Moses* benevens syne *Israëliten* door de Roode Zee ging, en alsoo den vervolgenden vyanden ontquam, welke daar na in deselve Zee met haar gantsche Leeger verlooren gingen, nam *Mirjam*, *Aarons* Suster, een trommel in de handt, en soo deeden meede alle de overige Hebreeuwsche vrouwen, en vierden Godt met dit geluydt een aangenaam Dankfeest. *Exod:* xv. Deese hand-trommelen behaagden Godt ende Menschen; maar de mond-trommels der boose wyven zyn des Duyvels speeltuyg. Daar kan voor een man niets harder vallen, als dat hy

een soodanige trompet geduurig aan de ooren hoort toeten.

Seker man hadt een wyf, die dag en nagt knorde, morde, donderde, raasde, smeet, stampte, sloeg, woede, bulderde, schreeuwde, enz. waarom het dan geen wonder was, dat hy haar het leven van Doctor *Faustus* te leesen gaf, en haar het aangesicht met wilde *Ultromarin* bestreek, op dat deese Duyvel met hemelsblaauwe en bonte livery konde optrekken; maar nademaal hy haar dit, benevens het vyfvinger-kruyt, eens met al te ruymen overwicht hadde toegedeelt, ging zy met de neus in 't bedt leggen, en hieldt zich als offe de spraak verlooren hadde. De Man was niet al te gerust over dese saak, en vroeg derhalven overal na raadt voor dese quaal; meende ook dat het niet qualyk soude te pas komen, indien haar de hoef-smidt een ader opende; maar eyndelyk was 'er een seer verstandig wyf, die hem raade, dat hy haar alle daagen twee of driemaal gedistilleert kriekenwaater ingeeven soude. De goede man gebruykte het gemelde middel, maar vondt 'er weinig baat by; eyndelyk zeyde zyn Buurman, wien de nukken deses Wyfs niet onbekent waren, dat hy liever het hout van een kriekeboom gebruyken soude, en daar meede het wyf eenige reysen over den boghel stryken. Deese raadt behaagde den man niet qualyk, en hy dagt by zich zelfs, dat heb ik voor een prysje, en 't kost my verder geen geldt, om dat ik diergelyke boom selfs in myn thuyn hebbe; daar meede niet luy zynde, loopt hy daar na toe, breekt een tamelyken grooten knuppel van de gemelde boom, gaat daar meede na de kamer, daar het gemelde wyf
te

te bedde lag, en toonde haar het genees-middel, seggende: siet daar, Mietje, ik heb al veele middelen gebruykt, en tamelyk veel geldt verspilt, en niets is 'er, dat jou geholpen heeft; nu willen wy dit eens probeeren, of het beter was; en daar meede begon hy haar met deese houte slag-balsem den boghel braaf te smeeren, en met alle krachten te slaan, om de sweetgaaten tot het ontfangen van 't geneesmiddel te openen; zo dat het eyndelyk door syne verborgene kracht de verlangde uytwerking deedt, en haar de spraak aanstondts wederom gaf. Wilt gy noch niet ophouden? zeyde zy, jou Tyran! jou moordenaar! jou beest! jou wyve-vilder! sieje dan niet, dat ik buyten dat al half dood ben? Hier op heeft de man de knuppel aan een kant gelegt, en de handen samen geslagen, Godt dank! zeyde hy, dat ik eens wat gevonden heb dat helpt; myn buurman is wel verstandig, dat hy my soo goeden raadt gegeven heeft; daar gaat doch niet boven de huysmiddelen, dan behoeft men niet na de Apotheek te loopen. Een knuppel is wel een heylsaam middel!

Hoe behaagt u dat *Recept*, waar van *Galenus* niet veel schynt geweten te hebben? men vindt waarlyk onder de slechte boeren ook noch wel verstandige menschen; maar voor sommige wyven is deese medicyn te sterk, en voor dese moeten wat *Lenitiva* of versachtende middelen gebruykt worden, welke veel raadsamer zyn; en wanneer men de saak door en door besiet, soo is 'er eyndelyk noch niets anders op te vinden, als het lang beproefde huysmiddel *Patientia*, dat de beste maag pleyster is, waar meede

zy meenigen harden brok verduwen konnen.

Ik heb verſcheyde maalen geleeſen, dat *Petrus*, om dat hy geen geldt hadde om de ſchatting te betaalen, op des Heeren bevel een hengel in Zee wierp, en daar meede eenen viſch ving, in wiens bek hy gereed geld vondt: meenig wyf is meede als een ſodanige viſch, die van 's morgens vroeg tot 's avonds laat haaren bek altydt vol heeft van geldt; geef my geldt! enz. maar daarop paſt ſulk geldt, dat de Duyvel gemunt heeft.

Deezen middag was 'er noch een, die ſchreeuwde en riep tegens haar man: jou ſchelm daar je bent! kanje het wel looghenen datje by die en die geweeſt bent? jou vleegel alsje bent! myn moeder kan 't jou ſeggen watje voor een lievertje bent; jou Michiel ſonder ziel! benje wel op een plaats ſeeker, daarje niet overal de ſchuldenaars nakraayen? niet waar, reekel, ſouje niet gaarne ſien, dat ik ſtierf? og ja! maar 't ſal wel mis weeſen; een drek in jou bakhuys, &c. Wanneer men van het woordt *Knuppel* de *Kn* in een *H* verwiſſelt, dan is het *Huppel*, alſoo kan een goede knuppel, alsſe wel gebruykt wordt, braaf doen huppelen, maar hy moet voorſichtig gehandelt wörden, op dat men het huppelen van drie geyten niet achter na kryge, uyt de ſucht tot wraak, welke by de wyfjes gemeen is.

Ik heb, wat die ſaak betreft, eens van een ſeeker wyf geleeſen, welke het ſweerdt haarer tonge vry meerder gebruykte als haar toequam; en vermits zy daarover van haar man tamelyk veel met vuyſtlook begroet wierdt, moeſtſe eyndelyk

voor

voor hem swigten, en den Regiments-staf neêr leggen. Wat gebeurt 'er? het wyf overleyde langen tydt, hoe se zich best van haar man wreeken mogte, met hem vrees aan te jaagen, en dus het meesterschap weder te krygen: eyndelyk bedachtse deese list. Op seekeren avondt, wanneer de man al te bedt lag, ging zy in de kelder; maar naauwelyks daar in zynde, begonse overluydt te schreeuwen en om hulp te roepen, dat haar de man zou komen helpen, wyl de kraan uyt het vat gesprongen was, en al het bier weg lopen soude. De man sprong in 't hemdt schielyk uyt het bedt, en was, een wever zynde, welke buyten dat de voeten dikwils gebruyken moeten, met drie sprongen in de kelder; de vrouw versogt hem om den duym soo lang in het gat te steeken, tot datse de kraan gevonden hadde, daarse na soude soeken; de man liet zich bepraaten, stak 'er den duym in, op dat 'er geen bier mogte verlooren gaan. De vrouw ondertusschen niet luy, kreeg een groote, en hier toe gereedt zynde gardt, en streek haren man, den armen bier-behoeder, sodanig op het achterkasteel, dat 'er het kleine vitriooltjen met de groote bombam geen kleintje last door leedt, en hy moordt en brandt schreeuwde: des niettegenstaande was hy soo gierig, dat hy echter den duym niet uyt het gat wilde trekken, op dat 'er geen bier mogte wegloopen, terwylen zy inmiddels dapper toekloude; 't geen maakte, dat hy 't eyndelyk niet langer uyt konde staan, liet het bier bier blyven, en wilde het wyf by de kop vatten, doch deese wachte hem niet lang, maar vluchte met der haast uyt de kelder, en sloot de deur toe, laatende den armen drommel met syn luchtig

ſomerkleedjen in de kelder te verkoelen ſitten, daar hy den gantſchen nagt poſt moeſte houden, en by het weggelopen bier op ſchildwacht ſtaan, ſoo dat hy ſchier van koude meende te ſterven. Daarop maakten zy ſamen een verdrag, en beveſtigden het met eede, dat de man aan 't wyf de heerſchappy ſoude overlaaten, en dat ſe nooyt meer ſoude ſlaan, waar op hy uyt de kelder wiert gelaten.

Met het trouwen gaat het even eens als met een lotery. Meenigeen meent 'er een ſilvere kandelaar uyt te trekken, en krygt een ſlechte ſnuyter; ik meene ſulken wyf, welke hem lelyk weet te ſnuyten: Meenig eene meent 'er eenen ſchoonen ſpiegel uyt te trekken, en krygt ondertuſſchen een Uylenſpiegel, of nog veel ſlimmer. Deeſe meent 'er een ſilvere vork en mes uyt te trekken, en krygt een ſcheer-mes in de plaats, dat geen ſlypſteen noodig heeft. Geene hoopt op een ſtuk zyde ſtof, maar 't miſt, en hy krygt niet als een vodde. Een andere meent een ebbenhouten kabinet te trekken, en krygt een oude kiſt vol gebreken. Om kort te gaan, de huwelyken vallen niet altydt wel uyt!

Het geſchiet ſomtydts wel, dat 'er een is, die een wyf krygt, die jaar en dag by den Duyvel in de pis te weeken gelegen heeft. *Job* heeft een diergelyke gehadt. *Job* hadde huys en hof verlooren, in Godts naam. *Job* heeft ſoonen en dogters verlooren, in Godts naam. *Job* heeft al ſyn vee verlooren, in Godts naam; maar eenen bulhondt heeft hy behouden, namentlyk ſyn quaadaardig wyf; deſe heeft noch in ſyn uyterſte elendt met hem gekrakeelt, hem voor eenen geveynſden gehouden, en ſyne vroomheit met allerhande

ſmaat-

ſmaatreedenen beſpot. *Job* antwoorde haar daar op: myn vrouw, gy ſpreekt als een Narrin van een wyf; wy hebben het goede van Godt ontfangen, en waarom ſouden wy het quaade dan ook niet voor lief neemen? Indien haar *Job* quaade woorden gegeven hadde, ſoo ſoude het krakeel geen eynde gehadt hebben; want het meulenradt loopt om, ſoo lang als 'er water of windt is; het Orgel geeft geluydt, ſoo lang als men het ſlaat, of aanraakt; de klok klinkt en dreunt, ſoo lang menſe luydt: en alſoo is het raadſamer, dat de een den anderen wat toegeeft; maar in de volgende geſchiedenis blykt het tegendeel. Ik heb ſelfs een paar gekent, welke beyde Weduwe en Weduwenaar zynde, malkander trouwden; maar ſe paſten ſoo wel by malkander, als een haſpel in een ſak. Zy deedt niet anders als haaren eerſten man pryſen; Godt hoop ik, zeyde ſe, heb de ziele van myn beminde *Jantje Paulusſzen!* indien het mogelyk was, ſoo ſoude ik hem weêr levendig uyt de aarde opkrabben; dat was een man, die alles deedt wat hy my maar aan de oogen konde ſien: ja, ja, zeyde hy daarop, houwje maar ſoo, evenaleens of ieder een niet wiſt, datje hem onder de aarde geholpen hebt. Dat geeft my een ſchelm na, zeyde zy; jou varkendryver! jou ſmeerbeuling! jou platluys! jou bokkenmelker! jou braakkwalſter! jou buffelsbakhuys! jou beerenpoot! &c: Wel beeſt! konje het noch heeten liegen, datje hem onder de aarde hebt geholpen? zeyde de man; en zy weêr: 't Is een leugen, jou Jan hennegat! jou meſtvink! jou verkenstong! jou haſpelvreeter! jou koedarm! jou uyenvreeter! jou beſemlummel! &c: Jou vervloekt beeſt, zeyde

hy, ik ſal 'er jou getuygen van brengen; en zy: Wel kom aan, hondt, doe dat! Wel, beeſt! zeyde de man, hebje hem niet onder de aarde gebragt? je hebt hem immers laaten begraaven? Wel, gek, zeyde zy, hadje my dat aanſtonds ſoo uytgeleit, ſoo had ik my ſoo niet vertoornt. Op een ander tydt ging 't al weêr niet na haar ſin; ô myn Godt! ſuchte zy, waarom hebje mynen goeden *Jan Paulusſzen* van de Wereldt gehaalt? Terwylen zy dit zeyde, ſat ſe aan de tafel, en nam daarop aanſtonds een brok vleeſch, en ſmeet het den hondt toe, die over de vloer liep, ſeggende: Daar, vreet dit op de geſondheit van myn voorige man. De man, niet luy zynde, nam het gantſche ſtuk, en ſette het den hondt voor; ſiet daar, zeyde hy, vreet dit op de geſondheyd van myn voorig wyf op; hier mede hieldenſe beyde niet dan enkelde kool over. Nademaal nu deſe twee gantſch niet met malkander over weg konden komen, en zy hem dikwils verweet, dat hy weynig of niet ten huwelyk gebracht hadde, beſlooten zy eyndelyk om van malkander te gaan, maar alvoorens het boeltjen te deelen. Zy begon dan: deſe tinne ſchotels zyn myn; en hy, de kiſt, en al wat daar in is, is myn: zy wederom, deſe tafel en armſtoel zyn myn; en hy, alle de bedden zyn myn: dat liegje, ſchelm! zeyde zy; waarop hyſe met ſtokken begroete, dat ſe ter aarde zeeg, en heel jammerlyk kermende zeyde: ag my! nu heb ik myn deel! waarop hy aanſtonds, het woordt vattende, zeyde: dat 's goedt, hebt gy nou jou deel, dan hoort my het reſtje.

Deeſe en diergelyke ſoort van Huwelyken zyn

ten

ten hoogsten ongelukkig, maar na myn oordeel kan men se beyde niet vryspreken. Een wyf moet in allen gevalle voor geen voetveeg gehouden worden, dewyl ze niet uyt de voeten, maar uyt de zyde geschapen is; de man in tegendeel moet meede voor het Hooft erkent worden; want, indien hy haar *Lief*, en zy hem *Dief* noemt, soo slaat het niet al te wel op malkanderen. Maar men vindt somtyds sulke hardebollen van koppen, tusschen welke weegens een onmooglyke vreede altydt gehandelt wordt. Ik weet een wyf, dat, wanneerse ter deegen quaat is, voor geen gantsche troep Hussaren bang is; niets gaat 'er boven den toorn van een wyf!

Wanneer de jonge *Tobias* by de rivier *Tygris* quam, en aldaar syne voeten wilde wasschen, quam 'er een groote visch na hem toe schieten; hy was 'er in 't begin wel bang voor; maar op het bevel van *Raphaël* trok hy hem uyt het water op den oever, en nam 'er onder anderen de gal uyt, waar mede hy naderhandt syn blinden Vader het gesicht wederom gaf. *Tob. VI.* Met de gal der wyven is het heel anders geschaapen, als met dese, want dese deedt goedt, maar de andere veroorsaakt dikwils veel schaade. De Heeren Artsen geven wel natuurlyke reedenen, waarom de wyven eerder quaadt worden als de mannen, en seggen alsoo: dat de wyven meer schadelyke vochten by zich in het lichaam draagen, welke naderhandt door de minste reeden beweegt zynde, aan 't gesten raaken, en gelyk als nieuwe Most beginnen te werken, waar door de opklimmende dampen de herssens ontrusten, en al te seer verhitten. Indien het soodanig is, dan behoorde men 'er billyk meedelyden meede

te

te hebben; maar de al te groote en overmaatige toorn is immers onverdraaglyk.

Meenige *Maria* of *Marianne* is gestelt gelyk *Mare* of de Zee. Wanneer de Zee begint te ruyschen en te bruyschen, dan schuymbektse van toorn, en slaat en stoot met een groot gedruys en geweldt tegens de klippen en Eylanden aan; daarenboven wroetse alle vuyligheit uyt den afgrondt op, en smytse tegens 't strant, braakende alsoo alle haare vuyligheit uyt.

Wanneer somtyds een wyf met overmaatigen toorn ingenomen wordt, dan ontstaat 'er een grooter geweldt als doen de Reusen den Hemel bestormen wilden; zy raast, zy woedt, zy schreeuwt, zy kryt, zy huppelt, zy brult, zy springt, en zy scheldt, dat alle de vier Elementen beven, en dan moet 'er alles uyt, wat in het herte verborgen gelegen heeft; en alsoo braaktse haare gal uyt.

Een wraakfuchtig wyf is even als een swaare Vuurpyl; wanneer die eens vuur ruykt, dan suyst hy, dan woed hy, en doedt niet als vuur spuwen, ja hy dreunt, dondert, kraakt, en raast, dat de lucht bang wordt, datse uyt haar plaats sal moeten wyken. Alsoo is het meede met een quaadt wyf gestelt, welke eens door het vergift van toorn verhit is, dan is de beste Reekenmeester niet in staat om de smaad- en scheldwoorden op te tellen, welke zy geduurende deese woede uytspuwt. *Alle boosheit is te verdraagen, doch niet de boosheit van een wyf.* Eccles. XXV.

Drie Engelen quamen 'er in de gedaante van vreemdelingen by *Abraham*, en wierden seer vriendelyk van hem ontfangen. Daar na brachten zy hem een goede tyding, namentlyk, dat hy

hy eenen manlyken erfgenaam soude krygen; waarover *Sara*, achter de deur staande, geen kleintje meesmuylde, en by haar zelf zeyde: *Myn Heer is al aan de oude kant.* Hoorje dat wel, wyfjes? *Sara* noemt haar man eenen Heer? *Myn Heer*, zegt zy; niet schelm, maar myn Heer; niet slingel, maar myn Heer; geenen roervink, maar myn Heer; niet een buffelskop, maar myn Heer; niet eenen esel, maar myn Heer; niet eenen Nar, maar myn Heer; geen lummel, maar myn Heer; geen snoever, maar myn Heer; ja wel *Myn Heer*. *Gen. XVIII.*

David heeft de Arke des Heeren, anders de Arke des Verbondts genaamt, uyt het huys van *Obededom* in syne stad met alle plechtigheit en heerlykheit gebracht; onder anderen heeft hy uyt enkelde blydschap en met gejuych voor de Arke des Heeren gedanst; dit sag *Michal* syne Gemalinne uyt een venster, en was daarover soo verdrietig, datse, wanneer *David* t'huys quam, hem te gemoed ging, een bakhuys sette, als offe een dosyn Duyvels opgeslokt hadde, en met de tanden blikte, als offe tegens een slaagershondt soude *duelleeren*; zy trok meerder rimpels in het voorhooft, als'er plooyen in een koorrok zyn; ook schuymbektese als een afgereden postpaart; eyndelyk duwde zy hem veele spot- en scheldwoorden toe, en noemde hem op 't laatst eenen potsemaker, of gelyk *een van de ydele lieden, die zich onbeschaamdelyk ontbloot.* 2 *Sam. VI.* Maar 't is ook seker, dat haar de rechtveerdige Godt daarover met onvruchtbaarheit gestraft heeft, om datse haren Heer een soo schandigen naam gaf.

De vroome en oude *Tobias* is van Godt den Heere tamelyk versogt geworden; en nochtans heeft

heeft hy alles met het grootste gedult overwonnen; en *was 'er niet bedroeft over*. *Senacherib* heeft hem syn haave en goedt ontnomen, *hy was 'er niet bedroeft over*; hy verdroeg het gewillig. De Swaluwen hebben hem van het gesigt berooft; dat verdroeg hy gewillig. Syne buuren hebben hem smadelyk toegesprooken, om dat hy de dooden begroef; dat heeft hy gewillig verdraagen. Hooge en laage stantspersoonen hebben hem vervolgt; dat heeft hy gaarne verdraagen. Maar wanneer hy eens een Geytebokjen in huys hoorde bleeten, dat syn *Annaatje* t'huys gebracht hadde, doen zeyde hy deese woorden: *van waar komt dit boksken, is 't niet gestoolen?* Over deese woorden wierdt *Anna* soodaanig vertoornt, datse hem vervaarlyk de Metten begon te leesen, dat het namentlyk syne schult was, wegens syn verquistendt aalmoesgeven, dat zy nu met hardt werken de kost moest winnen, daarse nogtans van goeden adelyken huyse was, ja datse niet alleen voor haar, maar ook voor desen blinden doodgraver moeste arbeyden, en het broodt winnen, enz. Met deese en diergelyke woorden gaffse hem eenig verwyt. Wat woorden offe daartoe wel gebruykt heeft? De H. Schriftuur segt 'er ons verder niet van; maar ik geloove, datse hem uyt overmatigen toorn allerhande spotnamen gegeeven heeft, welke hem soodanig ter herten gingen, dat hy liever wenschte te sterven, als by soodanigen wyf te leven. Alles, alles heeft hy met een prysenswaardig gedult overwonnen; maar deese huysplaag quam hem al te onverdraaglyk voor.

Ik heb selfs een soodanigen Vuurhont gekent, welke sonder ophouden haaren man met aller-

han-

hande ſpotnamen in den baart voer, dat hem genoegſaame ſtof gaf omſe altemet wat te roſſen. Op een tydt aan tafel ſittende, zey hy: My dunkt dat ik iets vergeeten heb te doen; ik denk wel hier op en daar op, maar kan 't niet bedenken.

Hier op antwoorde zyn ſoontje: Vader, ik weet watje vergeten hebt; Moeder heeft noch geen poeſt gehadt, zey de bengel. Deeſe huys-wolf noemde hem onder andere ſchend namen dikwils knip-luys; 't welke hem zeer verdroot; ſoo dat hy haar,

haar, na veele flagen, dreygde, indien zy't niet liet, in de plomp te gooyen. Des niet tegenstaande song zy haaren ouden sang, knip-luys! knip-luys! enz. Eyndelyk nam de Man voor, hier van een proef te neemen, en bruy-dese in 't water, wanneerse nog deselve toon hieldt; doch dieper sinkende, en haar het water in de mond loopende, en niet meer konnende roepen, stak zy, om haar goede meening duydelyk te verstaan te geven, beyde haare handen om hoog, en drukte de twee nagels van de duymen op malkander, om hem door dit teken, in de plaats van spreeken, evenwel voor een knip-luys uyt te jouwen. Ach myn Godt! wie kan of mag sulken boosheit met gedult verdragen? wanneer iemandt sodanigen onraats-klok altydt in huys heeft, moeten hem de ooren wel toeten.

Een ander Man klaagde my met tranen in de oogen, hoe dat syne te vooren betoonde vroolyke lugthartigheydt en moedt nu ten eenemaal in de as en 't voetsandt lag, en dit voornamentlyk en alleenlyk, om dat syn Wyf-je, welke hy als Weduwe getrouwt, en ook fraaye middelen met haar behuwelykt hadde, altydt de vlag voeren, en den Scepter swaayen wilde; ja hem tot erger gehoorsaamheit dwingen, als een Monnik in 't Klooster; 't geen al vry wat verwydering en onlusten tusschen haar beyde veroorsaakte, en te weeg bragt, dat hy somtyds met katte-schrift in zyn trony, en zy met een hemels-blaauw aangesicht pronken liep.

Daar

Daar is een gemeen ſpreekwoordt, 't welke ſegt, dat het ſelden een goedt eynde neemt daar de Wyven het Regiment voeren. De Evangeliſt *Mattheus* ſchryft *cap.* xx. van ſeker wyf, *Salome* genaamt, welke by onzen Heere komende, al ſmeekende verſogt, dat hy haare alreeds groot wordende ſoons wilde *promoveeren*, en den eenen aan ſyn rechter, en den anderen aan ſyn ſlinker handt in ſyn koninkryk laaten ſitten; maar zy kreeg een weygerendt antwoordt daarop, en dit om veele reedenen; eene daar van was deeſe: om datſe zich met de Regeering bemoeyde, daar nochtans de vleeſchelyke Vader deeſer beyde ſoonen, namentlyk *Ariſtobulus*, die met den toenaame *Zebedeus* heete, noch geſondt en in leven was, ſoo dat hem de ſorge toequam over ſyne ſoonen, en op wat wyſe hyſe van daag of morgen wilde verſorgt hebben. Het ſchikt zich gantſch niet, dat een wyf alles beſtiert. Rechtſchapene mannen moeten het maaken, gelyk de Heere *Chriſtus* in het huys van *Petrus*, alwaar ſyner vrouwen moeder aan een heete koorts te bedde lag; en vermits de Diſcipelen voor haar baaden, heeft hy de zieke by de handt gevat, waarop haar de koorts aanſtonds verlaaten heeft. Meenig huyshouden raakt in een quaade ſtaat; indien gy nu begeert, dat deeſe quaal geneeſen en geholpen ſal worden, ſoo houdt de vrouw by de handt, en laatſe niet regeeren, want een ſodanige regeering neemt ſelden een goedt eynde.

't Is eens in ſeekere ſtadt gebeurt, die ik nu niet noemen mag, dat 'er twee waaren, die met malkander een weddenſchap aangingen om een gelach, dat de eene des Burgermeeſters vrouw (die een nydige dikke dansbeerin was, welke

alles regeeren wilde, en ook daarom by ieder een gehaat) in het openbaar *Gy-man* souwde noemen. Dese, die het aangenomen hadde, nam bequaame gelegentheit waar, doen deese Mevrouw op *Sim n-Judas* dag uytging: en haar naderende met diepe eerbiedigheit, zeyde hy hard op tegen haar, dat men het overluydt hoorde: Mevrouw *Gy-man*, ik wensche u eenen gelukkigen dag! hier meede pakte hy aanstonds syne biesen, en hadde het gelach gewonnen. Het quaade wraak- en regeersuchtige wyf hieldt dit voor een groot *affront*, klaagde het haaren man met traanen in de oogen, en badt men soude den booswicht daar over straffen.

De Burgermeester dacht wel dat het een weddenschap geweest was, en gaf'er derhalven niet veel acht op, doch wilde 't geschiede aan syn wyf egter niet ten eenemaal over 't hooft sien. Wanneer nu deese Waar-mondt (alsoo was syn naam) eens met iemandt anders op de markt wandelde, sondt de Burgermeester twee dienaars heen, om hem te haalen. Hy quam en zeyde: Heer Burgermeester, hier breng ik u twee schelmen, wat willen wy met haar beginnen? Alschoon nu de Burgermeester over desen quaaden boef laghen moeste, heeft hy hem nogtans braaf daarover doorgehaalt, en aan den eenen dienaar belast (nademaal de tweede ondertusschen ander werk kreeg) deesen quaaddoender na de gevankenis te brengen. Over deese genadige straffe bedankte hy den Burgermeester, en alsoo slenterde hy met den dienaar voort. Wanneerse nu digte by de gevankenisse quamen, zeyde Waarmondt, hy wilde een kan wyn ten beste geven, hy soude maar met hem gaan, het soude wel haast

haast uyt zyn, enz. De dienaar, wiens keelgat in lang niet gesmeert was, liet zich niet lang nôôden, zy gingen dan t'samen drinken, en de kan was wel haast uyt; echter hadde de dienaar het meeste daar van gehadt, dat den ander met studie deedt. Doense nu voor de deur van het gevangenhuys quaamen, krabde zich Waar-mondt achter syne ooren, en zeyde: had ik maar een bedt om op te leggen! Ey! zeyde de dienaar, ik heb 'er eerst versch stroo in gebracht, kyk hoe schoon is het; hier meede de deur openende, liet hy 'er den sleutel in steeken, en ging eerst binnen, om synen weldoenden makker het *logement* aan te wysen. Maar dese, die 'er niet veel sin in hadde, nam het waar dat de dienaar eerst daarin gegaan was, stapte achter uit, en sloot de deur na zich toe, liet 'er den dienaar in sitten, nam den sleutel, en ging voort. De dienaar schreeuwde achter na, biddende om duysent Gods wille, dat hy doch weêr open soude doen; maar deese steurde zich weinig daaraan, ging regelrecht na den Burgermeester toe, en zeyde: myn Heer, hier hebje de sleutel van de gevankenisse, die ik u weêr brenge, na dat ik 'er den schelm in vastgeset hebbe. De Burgermeester konde zich over deesen boef niet genoegsaam verwonderen, en liet hem verhaalen, hoe hy 'er den dienaar in gekreegen hadde; schonk hem ook voor deese keer syn misdaat quyt, met vermaaning om diergelyke potsen in 't toekomende niet meer te bedryven, en liet hem daarop loopen; maar den dienaar nog een tyd lang de gevankenis bewaaren. Middelerwylen wierdt hy van syn insluyter dikwils besocht, dien hy met vloeken en schelden voor syne moeyte bedankte.

Doen Pilatus op den Rechterstoel sat, sondt syne huysvrouw tot hem, seggende: hebt doch niet te doen met dien rechtveerdigen. Matth. XXVII. Veele Leeraars meenen, dat zy *Claudia Procula* genoemt was, welke naderhandt tot het licht der waarheit bekeert, en om *Christi* wille de Martelaars-kroon verkreeg, ook onder de Heyligen getelt is geworden. Indien dit soodanig is, dan heeftse seer wel gedaan, datse haaren *Pilatus* deese saak afgeraaden heeft. Maar 't schynt nogtans, als of zy de broek aangehadt heeft, nademaal zy niet biddender wyse, maar byna bevoolen heeft, dat *Pilatus Christus* vry soude geven en los laaten.

Eva was de eerste, welke aan de heerschsugt siek lag, vermits zy daarom in den appel beet, op datse een Godin mochte worden, en alsoo over haaren man heerschen. Diergelyken vindt men 'er noch veele in de wereldt.

Thomas Pikkrabber, een arglistige en doorsleepen Schoenmaaker, hadde langen tydt een paar schoone nieuwe welgesmeerde leersen voor syn winkel hangen, welke voor geen geldt te koop waaren, maar hy beloofdese aan den geene voor niet te vereeren, welke meester over syn wyf, en 'er niet bang voor was. Het duurde eenen geruymen tydt, sonder dat 'er iemandt opdaagde, die de leersen eyschte. Eyndelyk quam 'er een boer aantreên, die zich aan dit paar leersen vergaapt hadde, ense eyschte, vermits hy, soo als hy zeyde, voor syn wyf gants niet bevreest, en volkomen Heer in syn huys was. Waarmeede de Schoenmaaker seer wel te vreeden was, en den boer de leersen overgaf, welke zich ten hoogsten daarvan bedankte, en al doende was om-

omſe aan ſyn ſtok over ſchouder op den rug te hangen. Neen, neen, zeyde meeſter *Thomas*, 't is ſoo niet gemeent, maatje! wanneerje de leerſen hebben wilt, ſoo moetje ſe eerſt van vooren in je boeſem ſteeken, en daarmeede nam hy de eene leers, welke eerſt van nieuws geſmeert, en daarom het vetſte was, en ſtakſe den boer in den boeſem; wel ſoo niet, meeſter, zeyde deſe, benje gek, wel wat duyſent ſakkerloot ſal dat zyn; foey duyvel! wat hebje my myn ſchoon hemdt beſmult: ô lummel! zeyde meeſter *Thomas*, is 'er dan ſoo veel aan een hemdt geleegen? daar is noch wel water in de beek om het uyt te waſſchen; Neen, neen, zeyde de boer, indien ik met een ſoodanig beſmult hemdt t'huys quam, wat ſoude myn wyf ſchelden en donderen. Deſe woorden waaren naauwelyks geſprooken, of meeſter *Thomas* nam den boer de leerſen weêr âf, ſloegſe hem om de ooren, en zeyde: wel, ſotskap! en onverſtandige bierkinkel! wel waarom bedriegje my dan, met te ſnoeven, datje Heer over jou wyf bent? daarje nogtans voor haar ſchelden en quaade bek ſoo bang bent, datje met geen beſmult hemdt durft t'huys komen.

Ik ken 'er een, welke meeſter *Thomas* de leerſen ſeekerlyk niet ſoude gegeven hebben, als hy 'er om gevraagt hadde; niet daarom, om dat hy geen Heer over ſyn wyf ſoude zyn; maar om dat hy bekennen moeſt, dat hy 'er bang voor is; want haares gelyken is 'er in de wereldt niet te vinden; en ſe ſoude niet erger konnen zyn, al hadſe tien jaaren by den duyvel drillen geleert. 't Is nog niet lang geleeden, datſe van enkelde toorn een heel aarde potdekſel met haare tanden vernielde. De goede man moet de ſaak derhalven Godt be-

voolen laaten, welke hem na syn believen dese last opgelegt heeft, en alle dagen bidden dat seekere snaak badt:

A cibo bis cocto,
A Medico indocto,
A mala muliere,
Libera me, Domine!

Dat is te seggen:

Van eens opgewarmde spys,
Van een Docter, niet te wys,
Van een booze vrouw noch meer,
Wil my doch verlossen, Heer!

De Heeren Doctoren en Artsenykundige geven voor, dat een man meerder harssens in het hooft heeft als een wyf: sulks kan wel wesen, en is moogelyk ook soo; nogtans leert de ervarenheit dikwils, dat het verstandt der wyven, en voornamentlyk derselver arglistigheit, de mannen verre overtreft. Want, alschoon *Simson* drie hondert Vossen gevangen hadde, soo geloof ik evenwel niet, dat deese alle soo arglistig geweest zyn als een eenig wyf, gelyk hy aan *Delila* ondervondt. Een wyf heeft soo veel plooyen aan haar rokken niet, als zy wel schelmstukken en bedrog in het herte heeft. Een wyf overtreft daarin alle voerluyden en koetsiers; want deese brengen en leyden iemant dikwils verre wegen, gelyk by voorbeeldt van *Amsterdam* na *Frankfoort*, enz. maar een wyf weet iemandt braaf om den tuyn te leyden. *Fastus*, pracht, en *Astus*, loosheit, zyn by de wyven gemeen; soo dat de Duyvel selfs

selfs genoodsaakt wordt om een bril op te setten, wanneer hy haare loopjes zoekt te ontdekken. Wanneer de arglistige aanslaagen van hondert wyven allegaar haverkorrels waren, soo soudense het gantsche Keyserlyke leeger met voeragie konnen voorsien.

Doen *Jacob* sag, dat syn Schoonvader *Laban* hem een tyd lang soo wat suurmuylig aangekeken hadde, als of hy de Azynpacht hadde, nam hy voor, syn huys te verlaten, 't welk hy ook, wanneer *Laban* niet by de werken was, te werk stelde, en met sak en pak, wyf en kinderen na *Chanaän* trekkende, wierdt hy door *Laban* met een deel volk vervolgt, en op het gebergte *Gilead* betrapt, alwaar hy hem na veele harde krakeelen eyndelyk ook voor een dief uytscholdt, als die hem syne goude Afgooden gestoolen hadde. Dit ging *Jacob*, die een naauwgeset man was, seer ter herten; hy gaf derhalven aan *Laban* verlof, om alle syne saaken te doorsoeken, vermits hem onbekent was, dat syn wyf *Rachel* desen diefstal gepleegt hadde. Wanneer nu *Laban* alles naauwkeurig doorsocht, quam hy meede in *Rachels* tente; maar merkt hier de arglistigheit der wyven! *Rachel* nu hadde de Afgoodjes in eenes Kemels sadeltuyg geleyt, en zy sat op deselve; middelerwylen was *Laban* doende om alles te doorsnuffelen, maar wanneer hy by haar quam, stelde zy zich, als of se haaren adem niet haalen konde; zy stelde zich aan als of haar de kop omliep als een meulenradt; zy stelde zich aan als of se negen dousyn krakeelende pennelikkers in 't lyf hadde, en als of se geen kleyntjen kolyk en pyn in de buyk hadde: Ach! zeyde zy met een sucht, wat ben ik benaauwdt!

Myn Heer Vader, ik bidde neemt het my niet qualyk, dat ik niet opstaa, soo als myn kinderlyke plicht wel vereyschte; ik ben soo qualyk, dat ik op myn beenen niet staan kan. *Hy doorsocht alles, maar vondt niets. Gen.* XXXI. Alsoo kreeg *Laban* een lange neus, en moest te rug wyken, na dat hy van *Rachel* braaf om den tuyn geleydt was.

Sie je wel, Wyven Nar! hoe arglistig de wyven zyn? Gy moet, zeyde eens iemandt, niet vertrouwen een wolf op de hey, een Smous op synen eedt, noch een wyf op haar geweeten, of anders wordje van alle drie besch. . . . 'k wil zeggen bedrogen.

Een soodanig arglistig wyf is geweest, van welke een geloofwaardig Schryver 't volgende verhaalt. In seeker groot Dorp woonde een Schoolmeester, die syn wyf bovenmaaten hardt handelde; daarenboven was hy seer yversuchtig over haar, alschoonse op ver na geen van de mooyste was, want se sag 'er soo geel uyt als offe getaant was, en hadde niet meer als drie met hayr begroeyde vratten op haar neus staan; soo dat 'er bergen en heuvelen by malkanderen stonden. Maar den Schoolmeester was deese syne *Rana* (Kikkert) een *Diana*, hy beelde zich in, dat 'er in 't gantsche Roomsche Ryk, ja in seven Heeren Landen, geen mooyer wyf was, als het syne; daarom liet hyse weinig uytgaan, en het arme wyfjen moest altydt in *Guarnisoen* blyven leggen. Eens wierdse op een vrolykheydjen genoodt door de boeren, welke een algemeen vreugde-feest in de herberg vierden; maar de Schoolmeestersche konde voor dese reys diergelyken *Gradum* niet verkrygen, en moeste dit vetje vaaren laaten, om dat

dat haar yverſuchtige man ſe niet wilde laaten uytgaan. Vermits zy nu niet al te wel daarover te vreeden was, en (hoe kan het ook anders weſen?) eenige netelige woorden geſprooken, en hem wat op ſyn ſeer geraakt hadde, wierdt hy daarover ſoo vertoornt, dat hy haar eenige *kapitaale* letters op haar tronie meende te ſchryven, 't welk door haaſtigheit niet als haanepooten en menſchenbeenen geleeken, die hy, als een goed ſchryver, nogtans ſoo wel getrokken en getroffen hadde, dat haar de oogen overliepen. De ſchoolmeeſterſche, dat een argliſtig en boosaardig wyf was, beſloot aanſtonds by zich zelfs, hem dit *kapitaal* met dubbelden intreſt wederom te betaalen, vermits zy al te naauw geſet was om dit onder zich te houden. Hier en daar op denkende, kreegſe eyndelyk deeſen inval. Des anderen daags, wanneer de boeren louter de kap trokken, en van 't overmaatig eeten en drinken gelyk als vol en dol waaren, ſloop de Schoolmeeſterſche ſtilletjes in de kerk, en bondt aan de twee touwen, daar men de klokken meede luydt, eenige ponden vleeſch ter degen vaſt; dit gedaan zynde, ſloopſe weêr ſtilletjes in huys. Niet lang daarna quamen eenige ſtarke reekels van boere honden op de goede lucht van 't vleeſch aan, en plukten, ſcheurden en trokken ſoodanig aan het vleeſch, en bygevolg ook aan de touwen, dat alle beyde de klokken aan 't kleppen raakten, 't welk geen kleyntjen opſchudding en allarm veroorſaakte; alle boeren quamen uyt de kroeg loopen, en namen de wapenen op, beſtaande in hooy- en meſtvorken, ſtokken, knuppels, vlegels, enz. niet anders denkende of de Huſſaaren waaren in het Dorp

gevallen, gelyk niet lang te vooren gebeurt was; maar na datse overal gesocht, en geene vyanden vernomen hadden, haddense aanstonds achterdocht, dat haar de Schoolmeester dit kooltjen gebakken hadde, om datse syn wyf alleen, en hem niet versogt hadden. Naauwelyks wierdt dit geoppert, ofse liepen alle lynrecht na de kerk toe, en vonden den Schoolmeester, die te gelyk Koster was, beesig om de honden af te keeren, en weg te jaagen; zy, waanende haare meening bevestigt te sien, quamen sonder verdere navraag deesen half Latynschen keerel soodanig op de huydt, en smeerden hem soo af, dat hy by de drie weeken lang het bedt moeste houden. Ondertusschen lachte de Schoolmeestersche in haar vuyst, dat de ontfangene oorvygen, enz. wederom soo mildadig betaalt waren. Siet daar, gy eenvoudige Vrouwen Nar! hoe groot de arglistigheit van meenig wyf is, en hoe ver se zich uytstrekt; als meede dat het waar is, wat *Jesus Sirach* met korte en weinig woorden van der wyven boosheit segt cap. xxv. *Alle boosheit is kleyn tegens de boosheit eenes wyfs: het lot des sondaars valle haar toe.*

Vrouw, en *Fraus* (dat bedrog, loosheit, doortraptheit, ontrouw en trouwloosheit beteekent) lyken malkander als suster en broêr. Men segt van de mannen, datse sterker als de wyven zyn; te meer, daar het wyf uyt de linker zyde des mans geschaapen is, en deese altydt swakker als de rechter is. Maar of al de mannen arglistiger als de wyven souden zyn? is een andere, en vry swaardere vraag. Want by de wyven sitten lust en list op eenen hoop mist. De wyven draagen in haar rokken en kleêren wel veele plooyen en vou-

vouwen, maar datse eenvoudig van kop souden zyn, behoefje geensints te vertrouwen! *Vulpes est generis fœminini.* De Vos is van 't vrouwelyke geslacht. By de wyven is het altydt een schrikkeljaar, datse meenig een bang genoeg konnen maaken. By de oude Heydenen is het gebeurt, dat een wyf *Jupiter* selfs betrokken heeft. Want deese hem in groote noodt aanroepende, deede te gelyk een belofte, datse, indien hy haar hielp, soo lang te water en te broodt soude vasten, tot datse hondert sonnen soude gesien hebben; *Jupiter* verstondt daardoor hondert dagen, om dat men alle dag maar eene son siet; maar 't was 'er soo niet om te doen; want na datse uyt de noodt geredt was, heeftse haar belofte voldaan; maar weetje wel hoe? De erge Feeks keek door een seef, en sag alsoo meer als hondert sonnen te gelyk. *Een arglistig bedrog is vrouwen werk.* De natuurkundigen houden wel staande, dat de wyven swakker van verstandt zyn als de mannen, om datse minder en vochtigere harssens hebben, waarom het hayr hun ook langer en overvloediger wast als de mannen; maar wegens doortraptheit behoeven zy daar niet voor onder te doen.

Van sommige van sulk slag vindt men in de H. Schriftuur gemeldt. Was niet *Michal*, *Davids* gemaalinne, arglistig, doense een houten beeldt in het bedt leyde, en aan de lyfwacht des Konings *Saul* wysmaakte, dat hy siek te bedt lag, 't welk zy ook, om datse van verre in een donkere kamer keeken, niet anders dachten of het was zo, en sloegen 'er geloof aan, betrok alsoo dese eerlyke mannen. Maar dit is niets nieuws!

Josua sondt twee mannen in de stadt *Jericho*, om

om deſelve naauwkeurig te beſpieden; deſe verborgen zich by *Rachab* in huys, welke geen al te goeden naam hadde; ſoo dra het de Koning deſer ſtadt vernam, ſondt hy 'er eenige na toe, om haar op te ſoeken; maar *Rachab* haddeſe ſoo konſtig verborgen, en met ſulke verſierde reedenen geblindhokt, dat de koninklyke ſoldaaten hier een lange neus haalden, en geen kleyntjen misleydt waaren. Maar is dat wat nieuws?

De *Philiſtynen* hebben wel geweeten, dat 'er geen liſt boven wyven liſt ging. Daarom, na datſe op allerhande manieren beſogt hadden, hoe ſe *Simſon* haaren grootſten vyandt uyt den weg mochten ruymen, hebbenſe eyndelyk niemandt bequamer daartoe geoordeelt als een vrouwsperſoon, namentlyk *Delila*, de beminde van *Simſon*. Hierom quamenſe by haar, en beloofden haar een ryke belooning, indienſe haren beminden konde doorgronden, om te weeten waar in ſyne ſterkte beſtondt, ſeggende tot haar: *Overreedt hem, ende ſiet waarin ſyne groote kracht zy. Judic:* XVI. Deſe knaapen wiſten wel, dat een wyf met duyſent liſtigheden en bedriegeryen doorſtikt en gevoerdt is.

By den Koning *Pharao* was de kamerheer *Potiphar*: deſe was een goede gek, want hy geloofde ſtyf en ſterk, dat ſyn wyf ſoo ſuyver als een ſpiegel was, welke ſelfs van de minſte ademing zynen luyſter verlieſt. ô Myn lieve *Potiphar*! uw wyfs hoedanigheit begint met een *Put*, maar van ſtinkendt water; *Puttana* (een hoer) is haar tytel op goedt Italiaanſch; en by u is *Putare*, of meenen, ſoo veel als *Errare*, of dwaalen. *Joſeph*, welke een ſlaaf was, door geldt in dit huys gekogt, droeg zig daar ſoo wel, dat hem de ſorg en

en 't opſigt over alles opgedraagen wierdt. Maar nademaal hy 'er welgedaan uytſag, en ſchoonder dan alle Egyptenaars was, ſoo wierp deſe ſchoone *Madam* haar oogen op hem. Wyven oogen zyn buyten dat als de brandtglaaſen, die alles ontſteeken: ſoo meende zy hier ook te doen, en deedt *Joſeph* alle dagen overlaſt aan: *Dag op dag ſprakſe Joſeph aan. Gen.* XXXIX. Alle dagen die Godt gaf hieldſe aan; dan meesmuyldeſe, dan lachteſe, dan bliktеſe, dan treurdeſe, dan hoeſteſe, dan kookermuyldeſe, enz. haare oogen waaren vol dertelheit, haar mondt vol ſuyker, haare handen vol ſtoutmoedigheit, en haar gemoedt vol Duyvels, en dit *dag op dag* ſonder ophouden. Eyndelyk gebeurde het eens, dat 'er een voornaame openbaare Feeſtplechtigheit voorviel, waar by ſoo wel mans- als vrouwsperſoonen tegenwoordig moeſten zyn, om den Afgodendienſt waar te neemen (volgens het ſchryven van *Philo lib.* 2.) Toen veynſde zy zich ſiek te zyn; zy verbondt het hooft met doeken, als een beedelaars kindt; zy ſuchte als een Tortelduyf, die eerſt weeuw geworden is; zy haalde haaren aſem ſoo langſaam, als offe een pondt lym opgeſlokt hadde. Volk! hoe vaart haare Genaade al? Ach! antwoorde zy zelfs, legt my wat Vlier-aſyn op het hooft, het loopt my om en om; wel ſoo, zeyde *Potiphar*, laat een Doctеr haalen! ô neen, zeyde zy, ik ſal eerſt ſien hoe 't gaan wil (niet ſoo alsje wel meent:) wel laat dan twee dienſtbooden t'huys, om u op te paſſen, zeyde hy; ô neen, myn hertjen! zeyde zy, dat ſoude immers een groote ergernis zyn, indien ons volk, niet ſoo wel als andere menſchen, het Feeſt bywoonde. Ey jou *Heppin!*

zeydt

zeydt de *Beyer*; ey jou *Unboldt!* segt de *Swaab*; ey jou *Scorna!* segt de *Boheem*; ey jou doorslee-den Beest! seg ik; de goede *Potiphar* nam alles voor goede munt aan; niemandt was 'er in huys als zy alleen en *Joseph*, welke als een *Hebreer* of *Israëliet* by den Afgodendienst nooyt verscheen. De comedie begon eyndelyk, de eerste Personagie van 't eerste bedryf was dit schoone staaltje; haare eerste woorden waaren kort en bondig, *legt by my*, enz. Maar nademaal *Joseph* soo veele jaaren lang de vreese Gods voor oogen gehadt hadde, alsoo gedroeg hy zich in desen swaaren strydt onverwinnelyk, en liet liever het kleedt des lichaams in den loop, als het kleedt der onschuldigheit, en bergde zich met de vlucht; dit hasenpadt ging boven alle paden der Wereldt. Maar nademaal de vrouwen-liefde, wanneer 't niet na haar sin uytvalt, haast in haat verandert; alsoo heeft ook dese, wanneer haar Heer t'huys quam, duysent klachten en beschuldigingen tegens *Joseph* uytgebraakt. *Potiphar* geloofde haar, en wierp derhalven den onschuldigen *Joseph* in de gevankenis. Dit alles liet Godt toe, om syne deugden te meer te beproeven, en *Potiphar* wierdt van syn eygen wyf braaf betrokken; gelyk veele andere nog daagelyks gebeurt.

Ja selfs vroome, Godzalige, en in de Heylige Schriftuur prys, roem en lofwaardige wyven, hebben door den drift der quade natuur, welke zy van *Eva* erflyk besitten, dan desen, dan geenen, op allerhande wyse listig betrokken, bedroogen en om den tuyn geleydt. Hoort eens wat *Jud.* IV. verhaalt wordt.

S.

Sisera, een Krygs-Overste, vervolgde het Volk *Israël*, en wende alle vlyt aan om 't selve te verdelgen. Maar wanneer hy in seker Veldslag de neêrlaag kreeg, en met schande op de vlucht gedreven wierdt, quam hy by sekere Vrouwe, *Jaël* genoemt, welke voor de deur haarer tente stondt, en die hy om eenen dronk waters badt: dese was seer gedienstig tegens hem, en uyt beleeftheit gaffse hem in de plaats van water melk uyt een braave vles te drinken; daarenboven badt zy hem onderdaanigst, dat hy zich doch verootmoedigen wilde, om in haare arme herberg voor lief te neemen, en daar door grooter gevaar te vermyden van de vyanden, welke hem kort op de hakken zaten; met aanbieding datse alles voorsichtig en in de grootste stilte behandelen wilde. Myn Heer! myn braave dappere Heer! zeyde zy; U E. is buyten dat seer moê en mat, en een weinig rust sal u wel dienen; en daarmeede lachtese, zy meesmuylde, zy smeekte, zy vercierde zich, zy boog haar, enz. *Sisera* laat zich geseggen, klimt van 't paardt, en drinkt (suypt seggen de Noord-Hollanders) soo veel melk, dat hem het buikje dik wierdt, en legt het hagje op de bank neêr: dog eer hy in slaap raakte, dacht hy by zich selfs, dat is wel een goude wyf! indiense een tuyn was, men soude se met Ebbenhout beschoeyen; indiense een huys was, men soude het met pannen van Caneelhout dekken, enz. soetjes! soetjes! myn lieve *Sisera*; weetje wel, en ik heb 't immers ook al gesegt, dat alle dieren in de Latynsche taal van 't manlyke geslacht (*Generis Masculini*) zyn, behalven *Vulpes*, een doortrapte Vos: dese is (*Generis Fœminini*) van 't Vrouwelyke geslacht, enz: Dit

wierdt

wierdt hy ook wel gewaar: want naauwelyks was *Sisera* in slaap, of dit loose wyf nam eenen grooten nagel met eenen swaaren hamer, en sloegse *Sisera* al slaapende in den slaap synes hoofts, dat hy 'er den eeuwigen slaap van sliep. Daar sieje nu dat Vrouw en *Fraus*, of Trouwloosheit, enz. niet ver van malkander zyn. Wanneer men alsoo niet alleen de boose wyven, maar ook selfs de vroome wyven niet vertrouwen kan; wel waarom vertrouwdt en gelooft gy dan, ô dwaase Vrouwen Nar! dit geslacht, en alles wat se je voorpraaten, voorseggen, en voorschilderen, als of het enkelt Evangelie was, weetje niet, dat seeker Latynsch Poëet song:

Cum vultu pungit, cum verbis dulciter ungit,
Affectum fingit, complexu pectora stringit,
Si res procedit, Vah! animam cum corpore lædit.

Dat is te seggen: *Met haare oogen treftse, en smeert bevallige woorden duur aan; haar gemoedsneyging ontveynst zy, en met een omarmde borst quetst zy; en indien gy het na uw sin krygt, ach! dan beleedigt zy uw ziel en lichaam te gelyk.*

Daarom vertrouwt, maar siet toe wien gy vertrouwt! vooral geen wyf; want het getal der geenen, welke al van dese opgeschikte Beëlzebubben bedroogen zyn, is onnoemlyk; en gy soudt seekerlyk eerder de sterren aan het uytspansel des Hemels, en de sandkorrels aan 't strant konnen tellen, als alle de loopjes, listigheeden en bedriegeryen, waarmeede sommige wyven haare liefhebbers, of veel eer Narren, misleydt, en te gelyk in het tydelyke en eeuwige verderf gestort heb-

hebben. Trouwt derhalven niet, maar vlucht voor een wyf, gelyk voor een vergiftige slang. *Salomon* is van wyven verleydt geworden; vertrouwt derhalven geen wyf soo schielyk. *Simson* is door een wyf misleydt geworden; vertrouwt daarom soo schielyk geen wyf. *Adam* de eerste Vader is van een wyf in het grootste ongeluk gestort geworden; vertrouwt doch vooral geen wyf soo schielyk. *Naboth* is van een wyf in het verderf gebracht; vertrouwt daarom vooral geen wyf soo haastig. *Loth* is van een wyf te schande gemaakt en bespot; vertrouwt daarom soo schielyk geen wyf. De Koning *David* is van een wyf aan 't sondigen geraakt; vertrouwt derhalven geen wyf soo schielyk. *Petrus*, de Vorst der Apostelen, is door een wyf bedroogen geworden; daarom vertrouwt vooral geen wyf soo schielyk!

Maar zy is mooy, segt gy dwaase Wyve Nar; vertrouwt haar evenwel niet, de vergulde pillen uyt de Apotheek zyn ook mooy, en egter bitter van binnen. Maar se is blank; vertrouwt haar evenwel niet; het silver is ook blank, en besmet de handen nogtans. Maar se is bloozendt; vertrouwt haar egter niet; een bloedvink is ook bloozendt, maar heeft evenwel een leelyken bek. Maar zy heeft schoone oogen; vertrouwt die niet; een paauw heeft meede schoone oogen in de steert, en maakt nogtans een geschreeuw van den Duyvel. Maar zy heeft eenen schoonen mondt; vertrouwt hem niet, het is dikwils een schoone schee, daar een slechte kling in steekt. Maar zy heeft een schoone stem; vertrouwt haar niet, de meeste tydt is 'er een bedrieglyke meereminne-zang onder verborgen. Maar se gaat mooy ge-

kleedt; vertrouwt haar niet, een uyen heeft noch al meer rokken om 't lyf, en kan iemandt evenwel de traanen uyt de oogen perssen. Maar zy is fraay en vriendelyk; vertrouwt haar niet, klimop is meede mooy groen en vriendelyk, soo dat het selfs andere boomen als omhelst, maar het ontneemt haar te gelyk de beste krachten. Maar zy siet 'er fraay, gladt en welgedaan uyt; vertrouwt haar niet; een keysteen siet 'er gladt en wel uyt, en heeft nogtans vuur by zich. Daarenboven zyn 'er veel wyven, welke met de gedaante, die haar Godt en de Natuur verleent heeft, niet te vreeden zyn, en geduurig niet anders doen, als zich te smeeren en te stryken; want andersints soude de tronie van meenig een wel na een hakkebort gelyken.

Te *Babylon* was een seer ryk en aansienlyk man, met naame *Joachim*: deese was getrouwt met *Susanna*, die eene dochter van *Helica* was. Zy was schoon en vreesde Godt, want soodanig was zy van haare ouders opgevoedt. Vermits nu de meeste Jooden by *Joachim* dikwils byeen quaamen, soo waaren 'er onder anderen twee oude bokken, die doenmaals Rechters, maar ook te gelyk rechte boeven waaren, die zich in de thuyn verborgen, waar in zich *Susanna* gewoonlyk wiesch. Op seekeren tydt was zy gantsch alleen, benevens twee dienstmaagden, welke zy na huys sondt, met last datse *salve en zeep souden haalen*. *Dan.* XIII. Ondertusschen komen dese schoone knaapen van achter een hegge voor den dag springen, om *Susanna* tot haaren wil te trekken; maar deese wilde liever sterven, als Godt beleedigen. Deese *Susanna* was een Godzalige, vroome en heylige vrouwspersoon; en nogtans liet-

lietse salve en zeep haalen, om zich mooy daar meede te maken.

Men leest 2 *Kon.* IV. dat een seekere arme weduwe aan *Elisa* haar noodt en armoede klaagde, datse heel ende al niets hadde om van te leven, en daarenboven in groote schulden stak, ja soodanig, datse haare beyde kinderen voor de schulden tot dienaars en slaven soude moeten maaken. *Elisa* zeyde tegens haar: wat wilt gy dat ik u doen sal? geeft my te kennen wat gy in den huyse hebt? Ach! myn Heer, ik heb nietmetal in huys, dan een kruyke met Olie, waarschynelyk om zich te salven en te smeeren, enz. Ey soo salfje! Ey soo smeerje! Een weduwe, en die al goedt ouders is, daarenboven arm, ja selfs een beedelaarster; en die moet zich noch al salven; wil noch al mooy zyn! ey siet doch eens wat 'er al gebeurt!

In de stadt *Heylbron* is voor weynig jaaren een aardige klugt voorgevallen. Seekere Quaksalver liet aldaar door openbaare trommelslag bekent maaken, hoe dat hy, benevens veel andere konsten, oude wyven wederom jong konde maaken. Naauwelyks was dit ruchtbaar; of daar quam een groot getal oude besjes zich aanmelden, welke hy alle tegen 's anderen daags verdagvaarde, en dat se haare naamen, benevens de jaaren haares ouderdoms, schriftelyk moesten medebrengen, en hem overgeven, gelyk ook geschiede; daarop waren onder anderen te leesen:

Kaatjen Klok, oudt hondert en een jaar.
Magteltjen Stoelvoet, oudt acht en tachtig jaar.
Urseltjen Buyssen, oudt vier en negentig jaar.

Veronica Schuddebol, oudt negen en ſeſtig jaar.
Regina Ojevaar, oudt twee en negentig jaar. enz:
En ſoo veele andere meer.

Na datſe nu alle volgens ſyn ſeggen den derden dag wederom verſcheenen, beklaagde zich deſe ſlimme vogel, dat hy al de briefjes verlooren hadde, en dat hy niet anders begrypen konde, of ſe moeſten hem van den eenen of anderen gaudief ontſtoolen zyn; dat derhalven de nootſaaklykheit vereyſchte, datſe hem van nieuws haare naamen en ouderdom opgaven: ondertusſchen zeyde hy haar tot naricht, dat eene van haar, namentlyk de alleroudſte, tot aſſche verbrandt moeſt worden, en dat deeſe aſch, benevens eenige byvoegſelen, dat wonderbaarlyke medikament uytleverden, waar van hy haar geſegt hadde, en waar meede hy de oude jong konde maaken. Holla! dagt doen een iegelyk van deeſe besjes; gaat het 'er ſoo toe, miſſchien ben ik de oudſte; maar ik ſal 'er wel ſorg voor draagen, en ſchryven wat minder jaaren, op dat deeſe aſch my dog niet te beurt mag vallen. Doen nu de ſnoode gaſt dit nieuwe naam-regiſter hadde, haalde hy het eerſte ook voor den dag, ſeggende daar by, dat hy het weêrgevonden hadde, maar doen bleek 'er een groot onderſcheydt, want op de eerſte lyſt was *Kaatjen Klok* hondert en een jaar oudt, en op de tweede maar negen en veertig. *Urſeltjen Buyſſen* eerſt vier en negentig, en nu maar ſes en dertig jaar. *Regina Ojevaar*, voor twee daagen al twee en negentig jaar oudt zynde, was nu maar twee en dertig, en alſoo was het met alle andere. Wel nu ſiet daar! zeyde de Quakſalver, gy zyt

alle

alle na confcientie verpligt om my te betaalen, en 't geldt is verdient, want volgens uw eygene fchriftelyke bekentenis zyt gy door myn toedoen jonger geworden. enz. Deefe klugt veroorfaakte een groote opfchudding en gelach, en men kan daar uyt fien, dat de wyven gaarne mooy en jong willen zyn. Maar 't is met haare gedaante niet geftelt gelyk met de kleêren van de Kinderen *Ifraël* in Egypten, welke veertig jaar lang in den felfden ftaat en fonder te verouden bleven. Weeft gy derhalven geen foodanige Wyven-Nar, die haar foo haaft gelooft en vertrouwt; maar overweegt de volgende Gefchiedeniffen wel.

Seekere twee fnaaken gingen met een van haare bekenden, die overleden was, te begraffeniffe. De weduwe daar van ftelde zich feer bedroeft aan, en was byna niet te trooften. Een daar van fprak haar aan, en troofte defe foo veel hy konde. Onder andere krachtige woorden zeyde hy ook tegens haar: myn lieve juffrouw en peet, weeft doch te vreeden! gy weet, myn beminde wyfjen is ook overleden, wy konnen t'famen wederom een paar worden. Ach neen! zeyde zy, gy komt u al te laat aangeven, want ik ben al met een ander verlooft doen myn man noch leefde.

Een andere weduwe wilde zich over het affterven haares mans niet laaten trooften, en wanneer men haar eenen anderen voorfloeg, zeyde zy: ô je! praat my van geen ander! ik mag 'er niet van hooren! ik neem myn leven geen ander man weêr! en ftelde zich als of zy 'er feer quaat over was. Doen nu de vertroofterffen weg gaan wilden, zeyde zy: Ik wil evenwel uwen

goeden raadt eens hooren, wie meent gy? wat is het voor een? maar tegenwoordig hadſe geen tyd, en dacht noch te veel om haaren verlooren echten man; en nu, zeyde zy vervolgens, ſal ik my by mynes geweeſen mans graf een eygen huysjen bouwen laaten, ten eynde om daar in niet anders te doen als hem te beweenen, gelyk geſchiede; en alſoo bleefſe nacht en dag buyten by het graf, en niemandt was 'er, die haar trooſten konde; de droefheit over de van een geſcheydę Liefjens was meer als hondert vaam lang, ja ſelfs onmeetbaar.

Nu gebeurde het op een tydt, dat men een ſekeren quaaddoender aan de galg ophing, welke niet verre van deſe begraaf-plaats af was; en ten eynde de gehangen van ſyne vrienden niet van de galg mochte genomen worden, had men 'er een wacht by geſtelt. Deſe wachter 's nachts het ligt ſiende, daar het bedroefde wyfjen was, ging 'er op af, om te ſien wat het was, en wanneer hy ſag, datſe ſoo jammerlyk klaagde, ſteeunde en weende, wierdt hy met meedelyden over haar ingenomen, en bewogen het weeutjen wat hertig toe te ſpreeken, en wat digt by haar te gaan ſitten, om ſe te trooſten. De dienſtmaagdt, welke zy by haar hadde. ſprak haar ook aan, ſeggende, dat dit een braaf friſch jongman was, en dat ſe haar maar ſoude laaten geſeggen. ô Je! zeyde de bedroefde Vrouw, praat my van geen Jongmans! ik neeme van myn daage des levens geen man meer! ô hoe ſoude ik dat leedt mynen alderbeminſten man, die hier voor myn oogen begraven legt, konnen aandoen. En daar meede viel ſe, ſoo lang alsſe was, op het graf neêr; van waar ſe door de Dienſtmaagt en de diefwachter we-

wederom opgebeurt wierdt. De nacht begon al langſamerhandt te verdwynen, en den dageraadt door te breeken, 't welk den wachter voortdreef, om na den dief te loopen kyken; maar wat raadt? de dief was ondertuſſchen van de galg geſtoolen, terwylen hy doende was geweeſt om de allerbedroefdſte weduwe te trooſten. Met deſe tyding quam hy weêr aan 't huysjen loopen, trok uyt wanhoop de hayren uyt het hooft, en maakte een groot misbaar: ſeggende onder anderen, dat 'er een doodt lichaam aan de galg moeſt hangen, of dat hy 'er ſelfs ſoude aan moeten. Het wyf 't geſchiede hoorende, was wel recht bedroeft, maar wierdt nu noch veel treuriger. Eyndelyk op het toeſpreeken van de dienſtmaagt herhaaldeſe zich een weinig, enſe wierden t' ſamen te raade, om het doode lichaam van den man uyt het graf te neemen, en, in plaats van het geſtoolene, aan de galg te hangen, waarmeede de wachter wonderlyk in 'ſyn ſchik was, en zich over den goeden raadt der dienſtmaagt ſeer vernoegt toonende, groevenſe het doode lichaam op, en hingen het aan de galg. Dat moet wel een valſch dier geweeſt zyn! die haaren allerliefſten dooden man aan de galg hangt, en daar na weêr met een ander trouwt.

Derhalven moet men de wyven niet gelooven, als in deſe drie ſaaken. Eerſtelyk, als zy voor haare deuren ſitten, en de handen over malkander in de ſchoot hebben leggen, en men haar dan vraagt, wat doeje goedts? en zy daar op antwoorden: nietmetal; dan moet men haar geloven. Ten tweeden, als men tegen de wyven ſegt: Eet! en zy antwoorden: Jk ſal wel

eeten; dat moet men ook geloven, wantſe dragen wel ſorg datſe het beſte in de keuken houden. Ten derden, als een vrouw ſterft, ſoo moet men geloven datſe ſiek geweeſt is.

Al het geene, dat ik tot nog toe van de quade wyven geſchreven hebbe, weet ik wel dat niet bequaam is om my zoo grooten *Credit* by dat geſlacht te weeg te brengen, als ſeeker *Cavallier* hadde; welke met ſulken roem van het Vrouwelyke geſlacht geſchreven heeft, dat hem by ſyn naam *Hendrik* de toenaam van *Vrouwenliefde* en *Vrouwenlof* gegeven wierdt, en na ſyn doodt, welke Ao. 1267. voorviel, hebben hem de voornaamſte vrouwen naar 't graf verſelt, en het ſelve met ſoo veel wyn begooten, dat 'er de gantſche kerk na rook. Ook hebben zy een tyd lang alle vermaaklykheden verboden, en een half jaar over hem rouw gedraagen. Myne meening is alſoo meede, om de goede en vroome wyven daar van uyt te ſonderen, en niet daar onder gerekent te willen hebben. Want geenes menſchen tong is bequaam om den lof eenes vroomen wyfs genoegſaam te pryſen en uyt te meeten.

Doen Godt de Heere den man uyt der aarde geſchaapen hadde, zeyde hy: *Het is niet goed, dat de menſche alleen zy: ik ſal hem eene hulpe maaken, die als tegen over hem zy.* Gen. II. Uyt welke woorden klaar blykt, dat Godt den man ſonder het wyf ſelfs niet voor goedt gehouden heeft, maar dat hy naderhandt de goedheit eerſt van *Eva* geërft heeft.

De Heer en Heylandt der Wereldt heeft altydt de wyfjes *gereſpecteert* en geëert. Hoe dikwils heeft hy de mannen in ſyne Predikatien ſcherp

aangetast? Hoe dikwils heeft hy met zyne Goddelyke tonge het wee u! gy Schriftgeleerde; wee u! gy Priesters; wee u! gy Pharisëen; wee u! gy Wetgeleerden; wee u! gy Rechters des volks; wee u! uitgeroepen. Maar nooyt leest men, dat hy zulke woorden teegens de wyven gebruykt heeft. Ja hy is 'er heel voorsichtig en gemakkelyk mede omgegaan, selfs ook met die, welke groote Sondaressen waaren, gelyk *Magdalena*. De Samaritaansche vrouw heeft hy niet eens een quaadt woort gegeven. De geene, die in Echtbreuk bevonden was, heeft hy vry gesproken en laaten gaan, schoonse in den Tempel by hem daar over betigt wierdt, en heeft haare aanklagers in tegendeel te schanden gemaakt. En wat is 'er dat den lof der Vrouwen meerder vergrooten kan, als datse geen deel gehad, noch meede gewerkt hebben tot het lyden en den doodt Christi. Het waaren in 't algemeen mannen van alderley staat, welke den Heere sochten uyt den weg te ruymen en te dooden. Van de wyven worden geen diergelyke staeltjes geleesen. Behalven alleen van die geringe dienstmeydt, het slechte slobbetjen, dat *Petrus* in 't huys van *Caiphas* wat toesnaauwde enz. In tegendeel is 'er een wyf geweest, namentlyk van *Pilatus*, welke op alderhande manieren en wegen onderstaan heeft, om den gevangenen *Jesus* op vrye voeten te helpen. Doen de Heere van de woedende Jooden gevangen wierdt, raakten alle zyne Discipelen op de loop, en gingen vluchten, maar de wyven hielden standt, en volgden hem altydt na: hier om segt *Euthimius in* Matth. XXII. *Siet eens wat een verkeerde order! terwylen de Discipelen vluchten,*

soo blyven de vrouwen die syne leerlingen waaren hem trouwhertig by, en bieden hem de handt.

Cornelius à Lapide schryft in *Eccles. cap.* XXVI. Dat Ao. 600 na Christi geboorte byna de gantsche wereldt tot dwaaling en Kettery vervallen was; en dat Godt om dit quaad uyt te roeyen drie vroome wyven verwekt heeft. De eerste was *Ingunda*, welke haaren Heer den Koning *Hermenegildus* uyt de Arriaansche Kettery trok, en gansch Spanjen daar door tot het waare Geloove bekeerde. De andere was *Clotildis*, van welke de Koning *Clodoveus*, en met hem gantsch Vrankryk, tot de alleen zaligmakende Kerke gebragt wierdt. De derde is *Theodelinde* geweest, die een cieraadt van Beyeren was; deese is, volgens de getuygenis van *Paulus Diaconus*, met den Longobardischen Koning *Agilulphus* getrouwt, en heeft hem bekeert, en met hem alsoo syn gantsche Koningryk op den rechten weg gebragt. *Een getrouw wyf is genaade op genaade. Eccles.* XXVI. Daar is byna niet in de gantsche wereldt, dat booven een vroom wyf gaat. Alle tongen moeten haar lof seggen, alle pennen moeten haaren lof schryven, en alle penseelen moeten haaren lof schilderen.

Onder de grouwsaame en barbaarsche Schotten wierdt de geleerde Koninginne *Istrina* gevonden, welke haaren Soon in de Grieksche Taal en in andere wetenschappen onderrechte. *Nicaula*, Koninginne van *Saba*, bracht *Salomon* door haare wetenschap tot verwondering. De Moorsche Keyserin *Helena* schreef twee boeken in de Chaldeeuse spraak. De Persiaansche Koninginne *Araffa* leerde eenen goeden styl van brieven te schryven. *Zenobia*, de Palmyreen-

sche

ſche Vorſtinne, verſtont Egyptiſch, Griekſch, en Latyn, ſtelde de geſchiedenis haares Landts op, enz: *Cleopatra*, Koningin van Egypten, was veerdig in de Hebreeuwſche, Arabiſche, Egyptiſche, Griekſche en Partiſche ſpraaken. Hoe veele pryſenswaardige en geleerde Vrouwsperſoonen hebben gantſch Griekenlandt verciert? Ik ſoude uyt de geſchiedeniſſen meer als veertig ſeer vermaerde Vrouwen en Juffrouwen hier konnen aanhaalen, indien my de kortheit niet al te veel in deeſen was aanbevoolen. *Socrates* is van het Orakel wel voor den allerwyſten uytgeroepen, en nogtans hielt hy *Atoſſa* van *Mileto* voor ſyne Meeſtereſſe. De Romeynen hebben gepronkt met *Cornelia*, des Afrikaanſchen *Scipios* Dochter, en met noch een andere *Cornelia*, Dochter van *Scipio Metellus*, als meede met de Gemalinne van den grooten *Pompejus*; met *Sabina Adeſtina*; met *Sempronia*; met *Terentia*, Gemalinne van *Cicero*; met *Pompeja Paulina*, Gemalin van den hoogwyſen *Seneca*; met *Martia* van *Hortenſius*; met *Polla* van *Lucanus*; met *Pudentilla* van *Apulejus*; met *Ruſtitiana* van *Symmachus*; met *Claudia* van *Statius Papinius*, en met veele andere meer, welke my de tydt tegenwoordig niet toelaat hier op te noemen.

Na dat het Roomſche Ryk door ſyn laſt vervallen was, en aan de Noordſche Volkeren een groot gedeelte van Italien te deel wierdt, heeft men de hooggeleerde *Amalaſontha* geſien, die een Dochter van *Theodoricus*, en de Moeder van *Atalaricus* was, datſe op haares Vaders Throon den Scepter ſwaayde, en als een recht voorbeeldt van welſpreekentheit benevens haaren Soon heerſchte, ook alle taalen van de Volkeren,

ren, met welke het Roomsche Ryk gemeenschap hadde, spreecken konde.

Uyt Italien soude ik u twee en twintig grondig geleerde Juffers konnen opnoemen, welke alle van Vorstelyke en Adelyke afkomst geweest zyn, en met haare wysheit, groot verstandt en geleertheit de heele wereld in verwondering opgetrokken hebben.

Spanjen is in het voortbrengen van geleert Jufferschap meede niet onvruchtbaar geweest, en men heeft aldaar ook een groot getal sien bloeyen; uyt alle welke ik kortheits halve maar het eene hooge geslacht, aan het welke billyk de opperste rang toekomt, alhier uytkippen, en daar meede een begin maaken wil. Ik meene met *Isabella*, Gemalinne van *Ferdinand*, Koning van *Arragon*, door welk Huwelyk Arragon en Kastilien onder eene Kroon gekomen zyn. Deese was geleert en in de Oorlogsbedryven wel geoeffent. Haare Dochter *Johanna*, Gemalinne van *Philippus* Aarts-Hertog van *Oostenryk*, en Moeder van Keyser *Carel* den V, heeft fraaye saaken geschreven; gelyk meede haare Suster *Catharina*, Gemalinne van Koning *Hendrik den* VIII. van Engelandt. Twee Susters stierven ongetrouwt in Portugal, welke meede geleert waaren: en *Lud*: *Vives* schryft, dat de zedigheit en gemeensaamheit deeser hooge persoonen tegen alle menschen, als meede de getrouwe liefde tegens haare Echtgenooten, benevens haar verstandt en wysheit in alle voortreffelyke deugden en wetenschappen, genoegsaam sonder weêrga was, dat niet licht diergelyken meer konde gevonden worden.

Vrankryk is soo ryk van geleerde Juffers, welke

welke door haare wysheit en wetenschap in den Tempel der Gedagtenis opgeteekent zyn, dat my tydt en pampier ontbreeken soude, indien ik den lof van alle hier aanhaalen wilde.

Besiet maar eens onder alle het Grafschrift van *Margareta van Valois*, Suster van Koning *Franciscus*, en Gemalinne van *Henricus Albret* Koning van *Navarre*.

Hier sluymert onder deezen steen
De vierde der Bevalligheen;
De tiende van de Zanggodinnen,
Het puykjuweel der Koninginnen,
Eens Konings Zuster, Konings Vrouw;
Navarre smelt om haar in rouw.

In Engelandt vinden wy meede soodanige meenigte, datse wegens het getal met de Fransche om stryt konnen twisten, en daar onder verscheide Koninginnen voor en na *Christus* geboorte. Engelandt heeft ons ook de H. *Brigitta* verschaft, welke Ao. 518. onder het getal der Heyligen gestelt is geworden.

Duytschlant kan zich, wat de geleertheyt betreft, voor dat het tot het Christendom gekomen is, niet veel beroemen; maar naderhandt is 'er onder anderen eene *Roswida* van *Saxen* gebooren, die eene Kloosterjuffer te *Gandersheim* was, welke de Oostersche Taalen verstondt, en veele heerlyke schriften heeft uytgegeven.

Elisabeth, abdisse van *Schonauen* in het Aartssticht *Trier*, was ook seer geleert. Onder Keyser *Hendrik* en Paus *Eugenius* leefde *Hildegardis*, Abdisse van *Ubresberg* aan de rivier de *Nahe*,
uyt

uyt een edel geslachte gesproten, en met grote wetenschap vervult, welke fraaye Tractaten geschreven en aan de nakomelingen gedrukt nagelaten heeft.

Eene andere *Hildegardis* van *Ments*, en meede een Abdisse, heeft seer geleerde Theologische schriften nagelaaten. Zy onderhielt brieve-wisseling met den H. *Bernardus*, de Pausen *Eugenius* de III. *Anastasius* de IV en *Adriaan* de IV. als meede met de Roomsche Keysers *Coenraad* de III. en *Frederik* de I. welkese weegens haare wetenschap seer hoog waardeerden.

Noch een derde *Hildegardis*, met de bynaame van *de Pingua*, heeft meede fraaye boeken geschreven.

Angela, Dochter van *Raymondt*, Roomsch Koning, trok naar het Heylige Landt, begaf zich tot den Geestelyken staat, en heeft schoone geestelyke schriften in het licht gegeven; zy leefde Ao. 1190.

Wie is 'er, aan wien de Hoog-en Diepsinnigheden van de door de heele wereldt vermaarde Sibyllen onbekent zyn? Hoe veele geleerde Georgiaansche Oostersche zyn 'er niet, die door haare Musen meede haare prysenswaardigheit verdienen? Wie kan loogchenen, dat men de deugt der dapperheit aan het vrouwelyke geslagt meede toeschryven moet, wanneer hem de heldendaaden der Amazonen voor oogen gelegt worden? Met diergelyke heldinnen hebben ook nu en dan alle deelen der wereldt gepronkt; en deese stoffe soude so wydloopig uytgehaalt konnen worden, dat 'er een gants boek vol van soude konnen gemaakt werden.

Wy hebben voorbeelden, dat moeders voor haare

haare kinderen gestorven zyn, en dat selfs Koninginnen haaren gewonden Echtgenoot met den mondt het vergift uyt de wonde gesoogen, en zich uyt getrouwigheit voor deselve in doodts gevaar begeven hebben.

Noch meer, de echte liefde van eerlyke vrouwspersoonen is ook met de doodt verzegelt; gelyk sulks de Koninginne van *Ormus*, welke A. 1586 tot het Christelyke Geloove bekeert, en *Donna Philippa* naar den Koning van *Spanjen* genoemt is, met der daadt betoont heeft.

Deese was aan een Portugeesch Edelman *Antonio Azevedo Continho* verlooft, welke van den Koning van Portugal tot een Bruydschat voor syne gemalin het Stadthouderschap van *Ormus* gekreegen hadde, waar heen hy zich een half jaar na 't gehouden bruylofts-feest begaf, met toezegging van haast wederom te sullen komen. Zy hadde hem onderdaanigst gebeeden, hem op de reyse te mogen vergeselschappen, om datse sonder hem niet leven konde; maar nademaal hy dit versoek wegens de veele ongemakken op reys weygerde, en sonder haar afvoer, benauwde haar syne afwesenheit soodanig, en het leetweesen ging haar soo naa aan 't herte, datse niet lang daar naa de doodt ten prooye wierdt; niet sonder een smertelyk medelyden van het gantsche volk; 't geen niet alleen over de schoone gedaante, maar ook over de voortreffelyke deugden en het groote verstandt van deese hooge Persoonagie in verwondering opgetoogen was.

Zy wierdt te meer betreurt, om datse de eerste Koninginne van dat landt was, die in 't geloof

loofverlicht wierdt, en het trouwen met eenen soo slechten, alhoewel Christelyken Edelman, boven een Koninklyk Huwelyk met een ongelovige gewaardeert hadde.

Haar man *Antonio* berouwde het ondertusschen te laat, dat hy haare vriendelyke beede, om se op de reyse meede te neemen, geweygert hadde.

Duyzende geschiedenissen vind men, welke de liefde der wyven tegen hare mannen genoegsaam aan den dag brengen en bekrachtigen.

Van *Michal*, de Gemalin van Koning *David*, is maar al te seeker bekent, dat zy haaren Heer door een prysenswaardige listigheit van den doodt verloste, doense hem uyt een venster neer liet; niet tegenstaande zy daar door gemaklyk in de grootste ongenaade, ja in lyf-en levensgevaar by haaren Vader hadde konnen geraaken, en dit was een schoon proefstuk van de getrouwe liefde deser vrouwe tegens haaren man.

Te *London* is een heerlyke grafstede te sien, welke Koning *Edward* de I. voor syne Gemalinne *Eleonora* heeft laaten oprechten. Zy was de Dochter van Koning *Ferdinandus M.* van Kastilien, en heeft den zelven, wanneer hy door een Moor met een vergiftigt sweerdt gequetst was, het fenyn met haare tong uyt de wonde gesoogen, zo dat hy niet alleen geneesen wierdt, maar dat het haar geen schaade toebragt. *Vives Lib:* 3. schryft van een Spaansche Mevrouw, Gemalinne van *Ferdinand* Graaf van *Kastilien*, welke haaren Heer door verwisseling van klee-
ren

ren uyt de gevangenis hielp, en in ſyne plaats gevangen bleef. *Liph. in Monupolit.* Bekendt is meede de daadt van de Duytſche vrouwen in de ſtadt *Weinberg* in 't landt van *Wurtenberg*, welke Ao 1140. geſchiet is; namentlyk, doen Keyſer *Coenraadt* de derde tegens Hertog *Gundolph* van Beyeren oorloogde, en den ſelven in de gemelde ſtadt beleegerde, ook eyndelyk dwong zich over te geven, heeft hy de wyven, en voornamentlyk aan die van Adel, de genaade beweeſen, datſe wat eene iegelyke van haar draagen konde, meede daar uyt mochten nemen; waar op de wyven niets van haaren huysraadt en andere ſaaken, maar een iegelyke haaren man op ſchouder naamen en uyt de ſtadt droegen; welke daadt den Keyſer ſoo wel behaagde, dat hy alle mannen begenaadigde. *Trith*: *Oroſius*. enz. Ik weet niet of men tegenwoordig wel meer diergelyke Pakkedraagſters vinden ſoude?

Ao 1333. wanneer *Straasburg* en andere ſteeden het Slot *Schonauw*, aan den *Rhyn* leggende, beleegerden, en die van binnen zich op genaade en ongenaade overgeeven moeſten, wierdt aan de vrouw *van Gerolzek* geoorlooft, het geene tot haar lichaam behoorde, over de valbrug daar uyt te moogen draagen; hier op heeft zy haaren Echtgenoot den ouden Heer *Waltherus van Gerolzek* op den rug, en eenen jongen ſoon op den arm genomen, en deeſe beyde, als tot haar lichaam behoorende, over de valbrug daar uyt gedraagen, 't welke de ſtadt alhoewel in 't eerſt beſwaarlyk, eyndelyk toeliet. De andere vier Heeren *van Gerolzek* wierden, benevens nog vyftig andere, onthooft. *Elſaſ*: *Kron*: *l*. 5. *fol*. 112.

Sonder vernuft, ſonder geweeten, ſonder waarheyt en ſonder fondament heeft ſeeker Rechter in 't algemeen een vonnis over de wyven geſtreeken. Een ſeeker Quakſalver te *Meſſina* heeft zich op verſcheyde tyden dan hier, dan daar eens laten trouwen, en wanneer hy 'er een poosjen ſyn plaiſier meede gehadt hadde, liet hy het wyfjen ſitten, trok weg, en nam op een andere plaats al weêr een andere, en dit hadde hy vyf maal gedaan, waar van alle vyf de wyven nog in 't leven waaren. Wanneer hy nu daar over uytgevraagt, aangeklaagt, gevangen en voor den Rechter gebracht wierdt, beleedt hy vry en ſonder pyn en banden, dat het waarheyt was, waarmeede men hem betigte. De Rechter vroeg hem, waarom hy ſoo veel wyven genomen hadde? Hy antwoorde: Dat hy 't gedaan hadde, op hoop om eene vrome te vinden, welke na ſyn ſin mogt zyn, waar by hy dan voortaan ſoude gebleven zyn. De Rechter antwoorde, wel ſotskap, alsje zyt! op deeſe Wereld ſultje geen vroome krygen, al ſogt gy 'er ſoo lang na alsje wilt; dierhalven ſal het noodig zyn, datje na de andere Werelt reyſt, ofje daar een ſoodanige vinden mogt, en daar meede liet hy deeſe ſchoone knaap de kop afſlaan, en maakte alſoo eensſlags vyf onbeſtorve weduwen.

Een uyt het Eylandt *Tabrobana*, daar de menſchen maar een oog in 't voorhooft hebben; een uyt het Eylandt *Calniſonia*, daar de menſchen ſoo groote ooren draagen, datſe het gantſche lichaam daar meede bedekken konnen; een uyt het groote landſchap *Athiopian*, daar de menſchen, die men anderſints *Azaangos* noemt, lippen draagen, die een el lang en een el breedt

zyn,

zyn, en die zy by heet ſomer-weêr met zout ſprengen, op datſe niet ſtinkendt worden; een uyt het Eyland *Blemmi*, daar de menſchen geen hoofden, en alleen den mondt en een oog op de borſt hebben, gelyk. *S. Auguſtinus in Serm*: 37. *in Erem.* getuygt; een uyt het landt *Inzingſiani*, daar de menſchen, volgens het ſchryven van *Petrus Martyr*, rechte paardeſtaarten van achteren hebben; ja een uyt de alderbarbaarſchte landen der Wereldt hadde beter, verſtandiger en ordentlyker konnen ſpreeken, als die verſtandeloose Rechter. Een ſoodanige neuswyſe, onbeſchaamde, ſtoutmoedige, vyandlyke en verwarde Buffels harſepan moeſt maar een weinig in de H. Schrift geſien hebben, daar ſal hy ſien, ja, ſien en vinden, vinden en taſten, hoe dwaas en geklyk hy van deeſe kunne gepraat en geſnapt heeft. Hy ſal vinden, dat *Sara*, *Eſther*, *Abigaël*, *Rebecca*, *Rachel*, *Suſanna*, *Thecuitis*, *Holda*, *Judith*, *Anna*, eene van *Sarepta*, *Joſaba*, *Ruth*, *Debora*, *Jabel*, en veel andere, de allerdeugdſaamſte en volmaaktſte wyven geweeſt zyn, welke geen eenig gebreken hadden, en van welke de Godlyke mondt ſelfs met lof ſpreekt.

In het nieuwe Teſtament is het getal ook overmaatig groot. Het is derhalven geen ongegrond vonnis by de Schriftgeleerden en Theologanten, dat 'er meer wyven als mannen de Eeuwige Zaligheyt beërven, en daarom is men met veel recht gewoon alle deugden in vrouwelyke gedaantens af te beelden. Van *Maria*, de Moeder *Chriſti*, is het buyten dat klaar en waar, datſe naaſt Godt de Heyligſte en Zaligſte is; waarom dan haare deugden door geene

penne genoegſaam konnen beſchreven worden. Voor het overige kan 'er geen deugt genoemt worden, waar in zich de wyven niet met den hoogſten roem geoeffent hebben. Wie is ernſtiger in de liefde Godts geweeſt, als *Magdalena*? Wie is ſtantvaſtiger in het Gelove geweeſt, als *Blandina*? Wie is barmhertiger tegens den Evennaaſten geweeſt, als *Chaſſilda*? Wie is kuyſcher geweeſt, als *Euphraſia*? Wie is ootmoediger geweeſt, als *Clara*? Wie ſachtmoediger als *Paula*? Wie gehoorſamer als *Thereſia*? Wie boetveerdiger als *Pelagia*? Wie yveriger in het Gebed als *Martha*? De Romeynen pronken met *Caja Cecilia*; de Oſtrogothen met *Amaleſunta*; de Longobarden met *Theodelinde*; de Polakken met *Hedwig*; de Portugeeſen met *Maria*; de Armeniers met *Zenobia*; de Lotharingers met *Johanna*; de Bohemers met *Valaſca*, enz: welke alle Heylige, of ten minſten ſeer verſtandige vrouwen geweeſt zyn.

Dat *Loths* wyf tot welverdiende ſtraf in een Zoutpilaar verandert is, is haar wel geen eer; maar het is allen wyven een eer, als zy geſonde en welgeſoutene harſſens hebben, en geleert en verſtandig zyn. Diergelyken zyn geweeſt *Nicaula*, Koninginne van *Saba*, hier vooren gemeldt, als meede *Roſwida* in Duytſchlandt, welke ſeer veel heerlyke boeken geſchreven heeft; ik laat ſtaan *Hortenſia*, *Cornelia*, *Julia*, *Auguſta* en *Pulcheria*, welker verſtant en wetenſchap alreeds genoeg bekendt is; ook zyn *Fabiola*, *Romana*, *Marcella*, en *Euſtochia* van den H. *Hieronymus* wegens haar voortreffelyk verſtandt ſeer gepreeſen. Dat de Alexandryn-

drynſche *Catharina* vyftig Wereld-wyſe met redentwiſten overwonnen heeft; dat de Seraphiſche *Thereſia* ſulke heerlyke en met Hemelſche leere vervulde boeken aan het ligt gebracht heeft; dat de Abdiſſe *Hildegardis* ook ſelfs de allerſwaarſte Theologiſche vraagen met de hoogſte verwondering oploſte, is op alle plaatſen en in alle ſchoolen bekendt.

Salomon pryſt een wyf, welke neerſtig is met haar huyshouden waar te neemen, en *haare handen uytſteekt na de ſpille, ende met haare hantpalmen den ſpinrok vat. Prov.* XXXI. Het Evangelium pryſt dat wyfjen, 't welk den beſem in de handt nam, en het huys uytveegde, om den verloorenen penning weer te vinden; maar noch meer is een wyf te pryſen, welke uyt enkelde heldenmoedt met degen en ſabel weet om te ſpringen. Wie is 'er, die de Heroiſche daaden der Amazonen, en van de Argiviſche Spartaanſche wyven onbekent zyn? als meede van de Boheemſche Juffrouw, na de doodt van *Libuſſa*? Men vindt meede in de Kronyken, hoe dapper zich de Hertogin van *Karinthië*, die *Maultaſch* genoemt was, gedraagen heeft, als meede de Koninginne *Margareta* uyt Denemarken en Noorwegen, benevens ontelbaar veele andere meer. Wanneer A° 1551. *Mahomet*, Baſſa van *Offen*, de veſting *Gran* in *Hongaryen* beleegerde, deſelve dierthienmaal beſtormde, en na dat hy achtduyſendt man daar voor verloren hadde, met beſpotting moeſte aftrekken, na dat hyſe veertig dagen benauwt hadde; doenmaals hebben de wyven het meeſte daar toe geholpen, en zich meer als manlyk gedraagen; ſelfs was 'er eene, welker man geſneuvelt was, en van de

moeder aangemaant zynde om hem te begraven, hielpse noch eerst drie Turken aan kant, waar nase den man op schouder nam, en ter aarde bestelde. *Dubrav.*

Men snapt meede veel van de swakheit der wyven, en als of der selver getrouwigheit soo standvastig was, als boter voor de Sonne; waarom se dan ook *Mulieres*, dat soo veel is als *Mollis es*, *Gy zyt mals*, of soo veel als andere willen, dat se *Mulier*, dat is soo veel als *Mollis aër*, *een aangenaame lugt*, genoemt worden. Die snaak, waar van in 't Evangelie gewag gemaakt word, welke tot een voorname maaltydt genoodigt zynde, daarom weg bleef, om dat hy een wyf genomen hadde, heeft buyten twyffel aan de getrouwigheit van syn nieuwbakken wyf getwyffelt, en is mogelyk daarom t' huys gebleeven. Maar een soodaanige moet weeten, dat 'er ontelbaar veele lofwaardige daaden van wyven te vinden zyn, welke van haare getrouwigheit en eerbaarheit op geenderley wyse hebben konnen afgetroont worden.

Seer verstandig en deugtsaam heeft seekere vrouw, die *Licaona*, *Joan de Lacerda* genoemt wordt, gehandelt; welke aan seeker jongman, die haar sterk op oneere versogt, dit bescheit gegeven en gesegt heeft: byaldien gy iets van my begeerde, dat my toebehoorde, soo soude ik het u gaarne geven; maar voor en aleer ik getrouwdt ben, hoorde myn persoon, welke gy nu soekt, my en myne Ouders toe; maar wanneer ik trouwde, hebben zy my ten eenemaal aan myn man overgegeven; deese heeft de gerechtigheit over my gekreegen, en ik niet; en nademaal ik nu syn volkomen eygendom ben, soo heb ik geen eygendom meer

aan

aan my ſelfs. Welke reedenen by na overeenſtemmen met de woorden van den H. Paulus I. *Cor.* VII. *Het wyf en heeft de macht niet over haar eygen lichaam, maar de man.*

Sulke en diergelyke roemwaardige wyven zyn 'er in de Wereldt geweeſt, zyn 'er ook tegenwoordig noch, en ſullen 'er buyten twyfel verder zyn en blyven. Men moet dierhalven de vroome gants niet onder de quaade mengen, maar het vrouwelyke geſlacht altydt de eere, die men haar ſchuldig is, en die haar toekomt, geven, ja haaren lof ſelfs by de nakomelingen ſoeken te verbreyden.

DE KINDER NAR.

Daar zyn geen Kinders in het landt,
Van Schoonheydt, Deugdt, en van Verstandt,
Die men by myne kan gelyken,
Des gaan zy met dien laauwer stryken.
Maar Vrinden! vat den zin te regt,
Het is een Kinder-Nar, die 't zegt.

Van

An de Aapen schryven de Natuurkundige datse haare jongen soo beminnen, datse die uyt enkelde liefde wel dootdrukken. ô! Hoe veel diergelyke Aapen of Narren vindt men niet onder een deel Ouders, welke haare Jongen, dat is, haare Kinderen, soo onsinnig beminnen, datse aan deselve uyt gekke, ja uyt duyvelsche genegentheit alles over 't hooft sien, en alles, alles wat se maar willen, toelaaten, en deselve daar door, niet alleen naar het lichaam, maar ook, dat ten allerhoogsten te beklaagen is, na de ziel, welke door het duure bloedt Jesu gekogt is, dooden, en haar, even als alle andere Kinder-Moordenaars, het tydelyke en eeuwige leven doen verliesen.

ô dwaase Ouders! weet gy niet, dat *Clemens Alexandrinus* uwe kinderen *Flores Matrimonii* of bloemen van den Echtenstaet noemt? maar deese bloemen moeten uyt stokken en garden rondom gevlochten zyn, andersints konnenze de varkens in de grond bederven. ô Gekke Aapen! is u dan niet bekend, dat de H. Vader *Augustinus* uwe kinderen *Naviculæ fluctuantes*, kleyne dobberende scheepjes, noemt? maar tot deese scheepjes moet men sulke riemen gebruyken, als de Besemmaakers verkoopen. ô gy Narren, die op uw snottig krooftverlieft zyt! hebt gy dan niet gehoort, dat de H. *Gregorius Nazianzenus* uwe kinderen *Oculi Parentum*, Oogappelen der Ouders, noemt? maar de natuur heeft wynbrauwen booven de oogen geplaatst, welke de gedaante van garden hebben. Wanneer gy uyt al te groote liefde de gardt bespaart, soo geraa-

ken de kinderen in ſchaade en ſchande. *Nero* ſoude ſulken booswicht niet geworden zyn, byaldien hem ſyne Moeder *Agrippina* wat ſcherper gehouden hadde. Seekere Soon ſoude by de galg ſyne Moeder geen oor afgebeeten hebben, indien zy hem in ſyne jeugt beter gekaſtydt hadde. Een ſeekere jongen ſoude ſo ſlim niet geweeſt zyn, welke van den Biegtvader gevraagt zynde: of hy het Onſe Vader konde? neen, antwoorde; en wanneer de *Pater* daar op zeyde: wel dat deugt niet: even daarom antwoorde de ſlimme jongen, om dat het niet en deugt, heb ik het ook niet geleert. Deeſe ſoude ſeekerlyk ſoodanig niet ontaard geworden zyn, indien ſyne Ouders de gardt wat meerder gebeeſigt hadden. Een ander was 'er, welke door luyigheit en onwilligheit drie jaar in een der laagſte Latynſche ſchoolen toebracht, 't welke hem door den Vader verweeten wordende, antwoorde de Soon: Myn Vader! verwondert u ſoo veel niet over my, dat is nog nietmetal; myn Meeſter is al vier jaar in het ſelfde ſchool geweeſt. Deeſe muyſe Koning ſoude niet ſoo traag en luy geworden zyn, byaldien hy in ſyn jeugt de kracht van de krenteboom wat meerder geproeft hadde. Waarom dan ook *S. Hieronymus Epiſt.* 7. ſegt: *dat de Ouders ſelfs meeſt oorzaak zyn van den ondergang hunner kinderen*, wanneer zy haar namentlyk uyt al te malle liefde alles toelaaten en over 't hooft ſien.

Gy Ouders ſult buyten twyffel wel weten wat 'er *Jud.* IX geſchreeven ſtaat, of anderſints ſal ik het u ſeggen. De boomen hielden eens eenen Ryksdag, om eenen Koning over hen te verkieſen, de meeſte ſtemmen vielen op den

Olyf-

Olyf-boom, op den Vyge-boom en op den Wynſtok enz: Maar 't verwondert my dat 'er niets van de Beukeboom gemeld ſtaat. Hadde ik daar by geweeſt, en als een meedelit een vrye keur en ſtem gehad, ſoo ſoude ik ſeekerlyk de Beukeboom verkooren hebben; want niemandt gelooft het hoe roemruchtig deeſe regeert; voornamentlyk by het opvoeden der kinderen: waarom het dan ook te wenſchen was, dat alle Ouders het voorbeeldt van den *Generaliſſimus* der Iſraëlitiſche Leger-Benden navolgden, welke eenig bitter water in de Woeſtyne aentreffende, het aanſtondts ſoet maakte, met 'er een hout in te werpen: of het een gardt of een knuppel geweeſt is, weet ik niet, om dat het 'er *Exod.* xv. niet by ſtaat? alleen volgt 'er: *doe wierdt het water ſoet.* Alſoo moeten de Ouders meede doen: wanneerſe ſien dat haar een kindt door ongehoorſaamheit en andere gebreken dikwils verbittert, dan moeten zy na het voorbeeldt van *Moſes* een eynd houts daar toe gebruyken, en voornaamentlyk Beukenhout, en wanneer dat niet helpen wil, eenen goeden ſterken knuppel, en ik verſeekere, wat te vooren qualyk was, ſal dan wel beter worden.

De aarde brengt geene vrugten, maar diſtels voort, wanneerſe met het ſcherpe ploegyſer niet doorgraven wordt: de jeugt doedt meede geen goedt, als menſe niet ſcherp houd. Het yſer eerſt nieuwelings uyt bet rouwe bergwerk gehaalt zynde, is nergens goedt toe, ten zy het met hamerſlaagen gebeukt wordt; alſoo ſal 'er van de jeugt meede niet veel goeds groeyen, indien men de ſlagen vergeet. De wynſtok ſoude niet draagen, maar verrotten, indien 'er geen

geen ſtok aan ſtondt; de jeugt wil niet neerſtig zyn, maar wordt ſoo luy als een oudt paardt, indien 'er niet ſomtyds een beukenſtok by de werken gehouden wordt. Het muſyk ſoude op de katte manier vry wat in 't hondert loopen, indien 'er de Kapel-meeſter geen ſtreek en order op hieldt; de jeugt ſal meeſt uytſpatten, indien 'er de Ouders of de Leermeeſters de handt niet aan houden. Het Schilders-doek ſal geen ſchoon ſchildery uytleveren, indien de Meeſter de penſeelen niet in de handt neemt; de jeugdt ſal de Ouders tot geen vreugdt zyn, indien zy haar niet ſomwylen met het beukenpenſeel wat lyfcouleur aanleggen: ſoo lang als *Moſes* den ſtaf in de handt hieldt, *Exod.* IV. bleef het een goede ſtaf; maar ſoo draa hy hem uyt de handen liet vallen, wierdt 'er aanſtondts een ſlang van. Alſoo gaat het meede, myne beminde Ouders! ſoo lang als gy den regimentsſtaf in uwe handen houdt, en een goede opvoeding, met ſcherp verſelt, over de kinderen voert, dan gaat alles wel; maar wanneerje de gardt vallen laat, dan groeid 'er mede een ſlang uyt; ik wil ſeggen: alles is ſchadelyk vergift voor de kinderen, indien men de gard niet in handen houdt. ô! Hoe meenig kindt ſoude tot ſyn bederf met den Eekeboom ſoo goede en naauwe kennis niet gekreegen hebben, indien men het in ſyne jeugt wat gemeenſamer met den Beukeboom hadde laaten omgaen. Indien de Vader of Moeder meenige ſtoutheit ſoo niet door de vingers geſien hadde, ſoo ſoude hun kind naderhandt aan de galg niet door een hennipe venſter geſien hebben.

Dit

Dit is met der daadt seekere ongelukkige Moeder gewaar geworden. Dese hadde eenen eenigen soon, aan welken zy het spreekwoordt mal Moertjen, mal Kindjen waar maakte, en als een rechte malle Kinder-Sottin gants geen leedt sien konde: en van kinds been af met hem als met weeke beschuyt-deeg omging; hy was haar hertjen en haar liefsjen: hy hadde in acht jaaren geen gardt gesien, en wanneer mense hem toonde, wist hy niet wat zee-monster dat het was, ja hy keekse aan als de koe een nieuwe stal-deur; en vermits hy doenmaals al onder het opsicht eenes leermeesters was, soo gedroeg zich deese als een *Ernst*, en niet als een *Clement* (of sachtmoedige) doch alles volgens syn plicht; want hy bespeurde in hem de natuur van de brandenetels, welke wanneer mense soetjes aanraakt, branden, maar wanneer mense sterk en hart wryft, niet steeken, alsoo hadde deese leermeester de gardt en stok altydt in de handen, en dacht, dat waar sulk een wyser was, het horlogie niet qualyk loopen kon. Maar de Moeder, die een rechte Kinder-Narin was, wilde dit op geenerley wyse toelaaten, nademaal ieder slag, dien de meester aan dit suyker Aapjen gaf, als een *Echo* of weerklank in het Moederlyke herte klonk; soo datse hem gewoonlyk een groven Beukmeester noemde, die geen ander werk verstondt als beuken, beuken. Eens moeste hy door noot en dwang de houten Komeet-ster in de handt neemen, en vermits de jongen, moogelyk op aanrading der Moeder, een groot geweldt maakte, quam de Moeder seer haastig daarop toeschieten, en voer den leermeester al schuymbekkende in den baardt;

wel

wel beukmeester! wel dorscher! zeyde zy gants vertoornt zynde, hoe gaat het met het beuken? wat valt 'er te dorschen? waar op de leermeester antwoorde: het gaat seer slechtjes, Juffrouw, ik vindt haast niet als stroo, niet als stroo vindt ik, en geen koorn, en geloofc my op mynen eedt, dat het my van herten leedt is. Dat de meester gelyk hadde, is seeker, want de jongen was so dom, of hy een strooyen kop hadde; en vermits hem naderhand het gebruyk van de gardt ten eenemaal verbooden wierd, soo is deese schoone knaap daar door ook sonder weeten en geweeten opgewassen. Na de moeders doodt heeft hy, om geen wydloopige reckening over syn Kapitaal te houden, alles mooy beknopt doorgebragt; hy leefde soo als hy konde wellustig; verkeerde met lustige, listige en lasterlyke menschen; vreeten, suypen en speelen was syn daagelyks werk, maar het veroorsaakte een schielyke *Eclyps* in syn geldbeurs. Na dat hy nu heylig avondt met syn meubelen hadde, besloot hy met de verloore Soon na de Vader of *Pater* te gaan: namentlyk by een seekere Ordens-*Pater*, om het Ordens-kleedt aan te trekken (welke ik om reedenen hier niet melden wil), waar in hy ook op- en aangenomen wierdt. In dese Orden droeg hy zich gelyk het standtbeeldt van de Koning *Nebucadnezar*, 't welke een gouden hooft, een silvere borst, een metaalen lichaam, ysere dyen, en aarde voeten hadde; alsoo was hy ook eerst goedt, in korte jaaren merkelyk slechter, en op 't laatst ten eenemaal aardsch, en nademaal hy een goed leventjen van der jeugdt af aan gewendt was, en sonder tucht altydt geleeft hadde, soo konde hy zich in het harde Klooster-
le-

leven al soo min schikken, als *Davidt* in *Sauls* Harnas, verliet derhalven de Orden, hing de kap op de thuyn, en wierdt in een slegt Dorpjen Schoolmeester; maar nademaal hem de armoede al te seer drukte, heeft hy zyne vingers regt uyt gestrekt, en krom te rug getrokken, tot dat hy eyndelyk van de beul uytgestrekt wierdt, en eyndelyk eerst streng begon te worden, wanneer hem de beul met de enge strop de strot toehaalde, en hem alle syne moeyte met de galg betaalde; waar aan hy zyn leven eyndigde. ô Ellendige ondergang! maar wiens schult is het? antwoordt: niemandt anders als *mal Moertjen*, die 'er een *mal Kindjen* van gemaakt hadde. Want hadde zy somtyds voor haaren ondeugenden Soon een braave gardt gebonden, soo soude hem daar na de beul niet gebonden hebben.

Derhalven soo sny ik af, ik sny af, ik sny af! maar wat doch? ik sny af, wat? de neus? neen, neen; *Constantinus Pogonatus* heeft syne beide broederen *Heraclius* en *Tiberius* de neus afgesneeden, op datse niet aan de Scepter, of Kroon ruyken zouden; en heeft alsoo niet gedacht aan het bekende spreekwoordt; *die syn neus afsnydt, schent syn aangesicht*, en dit was al te wreedt en tyrannyk gedaan, neen, neen, dat wil ik niet. Ik sny af, ik sny af! wel wat doch? de ooren? neen, neen; Petrus heeft den booswicht *Malchus* een oor afgehouwen, welke smertelyke wonde de Gezegende Zaligmaker wederom geneesen heeft; en ik mogt 'er soo wel niet af komen, neen dat doe ik niet. Ik sny af, ik sny af! maar wat doch? de tong? neen, neen; den strydbaaren bloedgetuygen *Christi*, *Hilarius* en *Flo-*

Florentius, heeft men de tong uytgesneeden, en nogtans hebben zy gesprooken, en *Jesus* gepreesen; neen, neen, dat doe ik niet. Ik sny af, ik sny af, ik sny af! maar wat doch? ik sny af, ik sny af, ja ik sny af! wat doch? ik sny alle Ouders de vingers af! *Adonibezek*, een hoogmoedige, een wreede Koning, heeft seventig andere gevangene Koningen de vingers afgesneeden; dat was verschrikkelyk! deesen soek ik na te volgen, en mogt gaarne de meeste Ouders en Kinder Narren de vingers affnyden, op datse haar quaadaardige kinderen daar niet door souden konnen sien, maar se altydt van der jeugt af aan wel straffen, want diergelyke ondeugende Ouders dienen te overwegen wat *Jesus Syrach* segt *c.* XVI. *'t is beeter sonder Kinderen te sterven, dan Godtloose Kinderen te hebben.* Wilt gy derhalven eens een schat by uwe Kinderen vinden, soo gebruykt de wichelroede daar toe, en gaat met uwe kinderen niet gemaklyker om als de Venetianen met haar *Arsenaal* doen.

Maar nu komt 'er meenig Moedertjen opdaagen, en segt tegens my; dat men de kinders tuchtigt, is seer goedt; maar men kanse immers niet altydt in een doosjen opsluyten. Men moet het Meysjen somtyds eens laaten uytgaan, want zy is de gantsche tydt onder dak als de Schildpadt; de menschen meenen datse in een pastey geset is; zy en de Palm-Esel hebben byna een privilegie, want hy komt alle jaar maar eens uyt; zy bochelt immers altydt in 't hoekje van den haardt, als een asschepoester. Regientje, die opgeschoote raboort, word al soo groot, en kan haar gatje noch niet eens roeren, om een dans-

jen te doen, een wevers jongen kan 't beter als zy. Ons Roosjen is ook niet meer kleyn ; zy is den heelen tyd opgesloten, als peper in de bus; de wormen kruypen immers voor den dag, als 't eens mooy weêr is; en waarom soudese meede niet eens mooy weêr speelen? Het is wel goedt dat men haar geen al te groote vryheit toelaat; ik wilt ook selfs niet hebben datse voor wilde of vloerduyven sullen speelen, want daar zyn al te veel roofvogels, die 'er op passen; maar al te veel t'huys te blyven, en nooyt by dese of gene gesellschappen, of by de eene of andere vrolykheit te zyn, dat kan immers voor haar ook niet door den beugel; de Jeugt laat zich soo niet opsluyten, maar moet alleen in toom gehouden worden; als zy eens oudt worden, dan sal 't haar van selfs wel vergaan; men koopt geen kat in een sak; maar men moet sien wat men koopt; en op sulk een wyse komen de meysjes nooyt aan de man &c. Wel gy zyt wel een schoone Moeder! een broeyhen is veel verstandiger als gy, nademaal zy haare jongen niet in 't wildt laat loopen; laat uw schoone Dogter maar uyt gaan; laatse maar gaan! gy sult wel haast gewaar worden, dat een pit buyten de schil wel haast den muysen en roofvogels ten prooye wordt; gy sult sien dat ongeslotene wyn haast verschaalt; gy sult sien, dat een spiegel sonder, lyst haast in stukken raakt; laatse maar kuyeren, gy sultse schoon leeren luyeren! laatse maar op 't danssen gaan; gy sult 'er wel haast raare sprongen van sien! laatse maar in gesellschappen komen, gy sult wel haast gewaar worden, dat dit *Animal Sociabile*, of Gesellige dier, eene *Sauciabile* of gewonde sal worden! want eene soodanige jonge dochter soent men

G eerst

eerst de handt, dat is niemendal; daar na vereert men haar een bandt; dat is niet veel; na de bandt komt 'er brandt, dat is al iets; na de brandt volgt de schandt, dat is te grof; na de schandt komt een elendige standt; dan is het t'eenemaal verbruydt; maar wie is aan alle dese dingen schuldig? Niemandt anders als gy, gy schoone Moeder, hebt 'er de schult van, datje door uw al te groote liefde en quade opvoeding deese uwe dochter in schande en spot, ja in het tydelyke en eeuwige verderf hebt gestort.

Al te veel, is al te veel, en soo moeten de kinderen niet bemint worden. Doen *Jerusalem* van *Titus Vespasianus* belegert wierdt, was overal in de benaaude stadt een groote elende. Veele duysenden van Joden meenden met de vlucht te ontkomen, maar wierden alle van de Arabische en Syrische Soldaten geknapt, welke haar levendig de buyken opsneden, meenende dat zy 'er gesnoeyt gelt in souden vinden. Dat was elendig! Van de gevangene Smoussen wierden 'er alle dagen omtrent vyf hondert gekruyst, soodanig dat 'er gantsche bosschen tot kruysgalgen weggehakt wierden, en op het laatst de Joden geen gebrek aan galgen, maar de galgen gebrek aan Joden hadden. Dat was elendig! Doen de stadt eyndelyk na een vierdehalfmaandelyke Belegering verovert wierdt, was 'er een sodanig bloed-badt, dat alschoon de stadt overal in vuur en vlam stondt, de vlammen nogtans op veele plaatsen met enkeldt bloedt geblust wierden. Dat was elendig! In alles, schryft *Flavius Josephus Lib. 6. de bell. Jud. cap.* 7, zyn meer als thienmaal hondert duysent Jo-

Joden aan kant geraakt; dat was elendig! Maar nogtans niet het elendigste: maar de grootste en alleruyterste elendigheid, dunkt my, dat de vreeslyke Honger geweest is, welke soo ver ging, dat een seekere Adelyke Vrouw haar eygen suygendt kindt geslagt, gekookt en gegeten heeft. ô Elendigheit sonder weêrga! wy hebben Godt lof noch nooyt diergelyke benaauwde tyden beleeft; maar deese elendigheit, die immers niet kleyn is, sien wy daagelyks voor onse oogen, dat sommige Ouders, niet uyt honger, maar uyt al te onordentlyke liefde, haare kinderen wel zouden opeeten; waarom dan al haar roven, sloven, sorgen, borgen, schryven en vryven daarop alleen doelt, dat het haare kinderen wel mag gaan: maar ey lacie! men denkt alleen om het lichaam, en vergeet de ziel; men sorgt wel om het tydelyke, maar niet om het eeuwige welzyn der kinderen. By veele gaat het gelyk in de drom van den Bakker van *Pharao*, weke de bovenste en beste korf met broodt aan de vogels ten prooye liet, en de twee mindere wel versorgde. Soo en soodanig leven 'er veele Ouders meede met haare kinderen; zy sorgen en soeken om door alle middelen en wegen haare kinderen het lichaamlyke broodt te versorgen; en om se verder te beschutten, te bewaaren, te bedekken, te vercieren, en op te voeden; maar de ziel, welke het opperste deel is, waaraan, waaraan immers het meeste gelegen legt, laatense slechter, bewaart, of wel geheel open, en ten prooye van den helschen roofvogel.

Wanneer de Ouders een kindt hebben, dat een bogchel heeft, die soo groot is als een mols hoop in de Meymaant; wat zynse daar beschaamt over? Wanneer syn oogen byziende en scheel-

achtig zyn, soo dat het twee boeken te gelyk kan leesen, en met het eene ooge om hoog, en met het andere om laag siet, als een boeren-gans; hoe verdriet het haar wel? wanneer 't over een zyde mank gaat, als een hondt, welken de keukenmeidt met de rolstok heeft verwelkomt; hoe smert dat de Ouders? wanneer het in de tronie eenig litteken op de wereld meedebrengt, van mogelyk een karsch op de neus, daarvan de steel in de mondt hangt, &c. wat souden 'er de Ouders wel om geven, dat het kraaken van een steen sulk fruyt mogte verteeren? het minste gebrek is de Ouders verdrietig, en men soekt Oog-Meesters, Tandt-Meesters, Ooren-Meesters, Neusen-Meesters, Mond-Meesters, Kinder-Meesters en Meesteressen, op alle plaatsen en overal, om de quaal te geneesen: maar wanneer de ziele als een woestyne is, daar niet als allerhande wilde sinnen woonen; wanneer de ziele als een Tempel is, niet daar een Heylige *Venantius*, maar een Heylloose *Venus* geëert wordt; wanneer de ziele een Hof is, waarin geene vruchten, maar onkruydt groeyt, niet een ruykende saly, maar stinkende *Salva Venia* (met verlof) te vinden is; dat achten en betrachten de Ouders niet, en het smert haar niet. Wanneer een kindt een been breekt, dan weent de moeder, en 't is natter weêr by haar als in de maand *November*; maar wanneer het Godt beleedigt, dan is het drooger weêr als in Hooymaandt; en dit komt my evenaleens voor, als of iemandt op de schoen acht gaf, en na den voet niets vraagde; dat heet recht de neute-doppen bewaaren, en de pit wegsmyten; dat heet recht de Ducaten wegwerpen, en de leg-penningen bewaa-

waaren; dat heet den deegen laaten verroesten, en de scheê vergulden; dat heet de gans aan de hondt voorwerpen, en de vleugels op tafel brengen. ô Gy Kinder Narren! gy zyt niet waardig om Ouders genoemt te worden, want gy zyt van het getal der geenen, van welke *Davidt* spreekt *Ps.* CVI. die *haare Soonen ende haare dochteren den duyvelen opofferen.* Ik vrees! ik vrees! dat het u gaan sal, gelyk *Hagar* met haaren Soon *Ismaël* voer. Deese slimme jongen bedreef allerhande moetwilligheit, en daar was byna geen guytstuk dat deese ondeugt niet bedreef, waarom hem dan *Abraham* de deur uytboende; en niet alleen hem, maar ook selfs zyne moeder wierdt de stroosak voor de deur geworpen, tot straffe, alschoon zy zelfs geen quaadaardig Vrouwspersoon was, datse haaren Soon *Ismaël* niet beter opgevoedt, en al te veel door de vingers gesien hadde *Gen.* XXI. Even sodanig sal ook eens meenige moeder uyt Godts huys en uyt den Eeuwigen Hemels-Zaal voor eeuwig uytgesloten worden, om datse haare kinderen by na al te lief gehadt, en om deese gekke liefde niet wel opgevoedt heeft. Begeert gy derhalven, ô Ouders! aan uwe kinderen eens geen beschimping en oneere, geen schande en spot, maar geluk en zegen, vreede en blydschap te beleeven, verlangt gy met een ongelukkige *Hagar* niet van den Hemelschen *Abraham* verstooten te worden; soo volgt den raadt, welken u de wyse man *Jesus Syrach* geeft *cap.* XXX. *Onderwyst uwen Soon, ende maakt uw werk van hem, op dat gy u niet en stoot aan syne ongeregeltheit.* Leert uwen Soon, en hy sal u vermaken, en uwe ziele tydelyke en eeuwige blydschap verwekken!

WEg oude plunje! ik kryg van 't Hof
Daar met de poſt een nieuwe ſnof,
Een nieuw fatſoen en kleur van kleden;
Dit is myn luſt: myn zinn'lykheden
Beſtaan in 't volgen van de ſwier;
Voort jongen, haal de ſnyder hier.

Al-

Lhoewel de vroome en deugtzaamſte vroutjes van veele ſchryvers dikwils door een wangunſtige pen zonder reden veragt en beſpot worden, zo kan ik het nogtans niet voorby, om haar te loven, te roemen, en te pryzen. Ik zegge en ſchryve dan nog eens, voor alle levens-lovens-en lievenswaardig zyn de vrouluy, dewyl zy in vroomheit en Godvrugt de manluy veelmaal overtreffen: dit heeft men ook ten tyde van *Chriſtus* lyden genoegzaam ondervonden, alwaar geen een mansperſoon zig de zaak aanmatigde, ja zyne leerlingen en Apoſtelen lieten hem de hielen zien, en kozen 't hazepad. Alle manluy verlieten den Heere, maar de wyfjes niet; dewylze als vroome en Godzalige ſchepzeltjes in grooten getalle den Heere *Jezus* in zyn lyden met groot medelyden op den berg *Calvaria* geleydden. De H: *Thomas Villanovanus* ſchryft ook, dat de drie vroutjes des middernagts opſtonden, en eerſt na Sonnen opgang by 't graf van *Chriſtus* kwaamen, daar 't nogtans niet heel verre te gaan was, maar dat de reden haarer ſoo laaten aankomſt, en na dat de Sonne al opgegaan was, geweeſt is, om datſe zich hier en daar wat opgehouden hadden; want op de plaats, daar de Heere *Jezus* ſyn aangeſicht in de doek van *Veronica* drukte; op de plaats, daar hy wegens de ſwaare laſt des kruyſes op de aarde nederſeeg; op de plaats, daarſe hem aan den bitteren ſtam des kruyſes vaſt maakten; ja op alle plaatſen, daar iets merkwaardigs met den Heylandt voorviel, hebben deeſe vroome vrouwen, deeſe Godtzalige gemoedelyke en aandachtige vrouwsperſoonen, lange overpeynſingen

gehadt, haar Godtsdienſtigheit gepleegt, en een yverig gebedt gedaan; waardoorſe dan ook verdient hebben, dat haar de trooſtelyke tyding van de Opſtandinge CHRISTI meedegedeelt wierdt. Dierhalven zyn de wyven A. Aandachtig, E. Ernſtig, I. Ieverig, O. Opmerkende, en V. Verſtandig.

Levens-lovens-en lievens-waardig zyn de vroutjes, dewylze dikwils aanleyding daar toe geven, dat de manluy kinderen der zaligheyt worden, die anders wel voor wind en voor ſtroom voor den duyvel mogten gevaren zyn. Menigen plompen *Aſinus* ſchempt op ſyn wyf, en wanneer hyſe op het Feeſt van *Simon* en *Judas* verjaart, verwyt hy haar datſe de broek aan heeft, en voogdt over hem wil zyn; maar een ſoodanige grove plompert behoorde Godt te danken, dat ſyn lieve vrouwtjen voogdyſchap over hem gebruykt, wanneerſe hem met hare heylſame vermaningen van het quaade afhoudt, en tot alles goedts aanmaant en te recht helpt &c. Zie, man, zeyt zy, wagtje voor de herbergen, dewyl uw gewiſſe en je beurs aldaar ſlegte huysveſtinge vind. Zie, man, zeyt ze, wagtje van vloecken en Godslaſteren, om dat de Almagtige uw tong tot zyn lof te verbreyden gemaakt heeft. Zie, man, zeytze, wagtje voor de kaarten, zy hebben lange ſtaarten, gy moet weten, zy worden van oude lompen gemaakt, en zo gy 'er veel meede omgaat, mogt gy een lompenhond worden. Zie, man, zeytze, wagtje voor onregtvaardig gewin, want je moet weten, dat een onregtveerdige ſtuyver een onregtveerdigen daalder opeet. Had *Pilatus* de raad van zyn vrou gevolgt, toen zy, zie toe man, zeyde, en hem vermaande dat hy zyne handen tog in het regtveerdige bloed van *Jeſus* van *Nazareth* niet wilde waſſchen,

dewyl

wyl zy om zynent wille een benaaude droom gehad hadde, dan zou hy nu niet in de hel zitten ſweeten. Wie heeft de Profeet *Bileam* vermaand? wie heeft gemaakt dat hy zyn tydelyk en eeuwig leven niet verloor? wie? zeg het maar, wie? *Cujus generis? generis maſculini, vel fœminini?* hy of zy, antwoord: zy, zy, de Ezelin, die Godt op een wonderbaare wyze een menſchelyke ſpraak mededeelde, waar door zy den gierigen Profeet voor zyn ondergang bewaarde. Daar zyn veel dommedariſſen, die hunne wyven beeſten noemen; maar ſtil, en nog eens ſtil, gy regte quibuſſen, meenigen vroutje is een goed beeſt, een Ezelin, en zulk een, waar door de Almagtige ſpreekt, inzonderheit wanneer zy u van 't quaade te rug houd, en tot alles goets vermaant; *Mula*, een muyleſelin, en *Mulier*, een wyf, is by na dezelve naam, en hoe veel duyſend mannen zyn door der wyven vermaning in den hemel gekomen, daar zy anderzints regelregt voor den duyvel zouden gevaren zyn.

Niet weinig, maar veel, niet ſlegt, maar regt, niet alleen zo wat heen, maar aan alle kanten zyn de vrouwluy te pryzen, want het is buyten allen twyffel, dat ze veel meer tot het gebed dan de mannen genegen zyn. Meenigen vlegel komt dikwils in geen maand ter Kerke, daar ondertuſſchen de arme ſloof, voor dag en voor daau, na de Godsdienſt draaft. Daar en booven hebben de vroutjes zo veel gelegentheit niet tot zondigen als de mannen; het weynigje ongedult in de opvoeding der kinderen, het gekyf met de dienſtboden, de gramſchap over des mans quaaje parten, dat zyn de meeſte misſlagen die haar gewiſſe prangen. De man in tegendeel

bedriegt dikwils het heerschap in zyn bediening, verrykt zig op een onregtmatige wyze, veroorzaakt fynen naasten schade en nadeel, en past alzo wel tot het officie als een bok tot het hovenieren. Of hy dryft koopmanschap en handel, geeft valsche waar voor goet geldt, beëedigt nogtans met hondert duysent sakr..... met twaalf duysent d..... met agt duysent don..... met zestien duysent ha..... en met zeven duysent bl..... dat het 't alderbeste goed is. Hoe fraay de mannen mooi weêr speelen konnen, is meede maar al te veel kekendt, als welke in alle herbergen, in alle speelhuysen, in alle danshuysen, ja selfs dikwils in alle mothuysen, lopen omswerven, zich vol en dol suypen, plukhairen, rinkelroyen, lichtmissen, &c. terwylen ondertusschen het vroome wyf jen in huys sit, en haar tydt met de onnosele wigten van kinderen toebrengt; of in de naby zynde Kerk haar gebedt yverig verrigt, soo veel als de huysselyke saaken het toelaaten. Men sal meede altydt vinden, dat de vrouwtjes veel barmhertiger zyn als de mannen; 't welke *Moses* boven alle andere ervaaren heeft, welken geen man uyt het water getrokken heeft, noch ook getrokken soude hebben, om dat het door het koninklyk bevel soo scherp verboden was. *Exod.* 1 Des niet tegenstaande, ook selfs met levens gevaar, heeft een vrouw dese barmhertigheid aan dit kleyne kindt beweesen.

Kortom, waar vind men pennen genoeg, om alle de deugden en hoofddaden der vroutjes schriftelyk te ontwerpen, zo dat ik nog wel eens mag zeggen, dat zy niet een weinig, maar veel, niet slegt, maar regt, niet alleen zo wat heen,

heen, maar van alle kanten, te loven, te lieven, te eeren, en te pryſen zyn. Maar, maar, en wederom maar, een zaak is 'er, die het anderzints lof, liefde, eer en prys waardige vrouvolk bovenmate ſchend, ja voor Godt en de vroomen veragtelyk maakt; doch wat is dat? niet anders dan die pragtige kledy-mode, die by na alle vrouluy tot zottinnen maakt. Een gek (let wel) verandert als de maan: wie verandert zig nu meer, dan een hovaardige kledy-gek? die by na alle dagen met een nieu kleed, met een nieuwe mode, met nieuwe zotheit, even als een vaſtenavonds-gek, daar heen ſtapt; wel laat de zot loopen! De ouden hebben hen van ouds zeer ſterk by hunne oude gebruyken gehouden, en wilden hen tot geen nieuwe gewennen. Zoo heeft *Thola*, een zoon van *Phua*, die Koning *Abimelech* in de Regeering volgde, de op nieuws ingevoerde regeerwyze der Regteren afgeſchaft, en wierd daarom van zyne onderdanen *een verloſſer in Iſraël* genoemt. *Jud.* x. Zo heeft ook Koning *David*, *Salomon*, toen hy met der haaſt, wegens den oproer van *Adonia*, die zich wilde opwerpen, tot Koning zou gezalft worden, na *Gibon* gezonden, op dat het aldaar van *Nathan* mogt gedaan worden, daar hy hem nogtans wegens het gevaar van dien tydt wel in ſyn Koninklyk Hof zou hebben kunnen laten zalven; nogtans, zegt *Abaleſis*, deed hy dit, om dat hy geen nieuws op de baan wilde brengen, dewyl het een oude gewoonte was, dat de Koningen by de boomen en 't water moeſten geſalft worden. Dat wy geen nieuws zullen invoeren, raad ons *Chriſtus* ook zelfs aan, wanneer hy *Matth.* v. zegt: gy zyt het licht der wereld.

Het

Het ligt der wereld is de zon, maan en ſterren, die altyd haaren ouden weg houden, en geen nieuwe paden inſlaan, zo moeten wy ook even eens by het oude blyven, en niets nieuws beginnen; dewyl de ervarentheit geleert heeft, dat nieuwe dingen geen goed mede brengen, maar veelmalen een quaade uytgang gehad hebben. *Salomon* wilde eens wat nieuws beginnen, wanneer hy voor *Pharao's* dogter hoogtens houde, waar uyt een oproer ontſtond. *Simſon* begaf zig na *Thimnath*, niet op den ouden, maar langs een nieuwen weg, en zie eens hy geraakte onder de leeuwen. *Petrus* wilde niet meer gelyk andere luy op het land, maar op 't water gaan, en zie, hy begon te zinken. *Mat.* XIV. Zeker ſchaapje wilde met de 99 niet voortgaan, maar ſloeg een nieuwen weg in, en zie eens het dwaalde, en ging verlooren. *Lucas* XIV. De Bruyd in 't Hoogelied wilde niet meer met de andere vrouluy, maar op een nieuwe trant alleen gaan, en zie eens de nagtwachters wondeden haar, en ontnamen haar de klederen. *Hoogelied* V. Dat nieuwsgierig meysje, *Dina*, begaf haar na *Sichem* om daar van daan een nieuwe *mode* in haar land te brengen; dog zy verloor haar maagdom. *Thomas* wilde niet langer by de Apoſtelen blyven, maar zag na nieuw gezelſchap om, en zo wierd hy van de aangename tegenwoordigheit des Heeren berooft. Zie zo veel ſchade brengt het aan, wanneer wy iets nieuws begeeren.

Dog niet tegenſtaande dit alles, al veroorzaken de nieuwigheden zo veel ſchade, zo moet het nogtans by de tegenwoordige betoverde en verdwaalde kledy gekken, maar inzonderheit by het trotze vrouvolk, alles nieuw, *à la*

mo-

modisch en gekagtig zyn; wel ja dat is fraai; *non est modus in rebus.* Ja veele zulke hovaardige wormen hebben meer klederen als 'er dagen in de week zyn, een werkendaags kleed, een feestdaags kleed, een zondaags kleed, een vasten kleed, een reys kleed, een paas kleed, een rou kleed, een hoogtyds kleed, een somer kleed, een winter kleed, een lente kleed, een onweêrs kleed enz. Holla! waarom ook geen narre kleed voor den vastenavond?

In vorige tyden, toen men in de werelt nog na behooren handelde, gingen de Duytsche Matroonen met een huyf op 't hooft, met een lange rok aan 't lyf, met een gordel om de lendenen, zonder quikken en strikken. Maar tegenwoordig vind men vrouwen en vrysters, die alleen voor de sleep van haar Samaar derdehalf duysent gulden, en aan den snyder 150 gulden betaalen. Wat kapwerk, wat rokwerk, wat schorteldoekwerk, wat bandwerk, wat nestelwerk, wat kantwerk, wat boordwerk, wat hantwerk, wat d..... werk draagt het hovaardige vrouvolk tegenwoordig niet? ô Narinnen boven alle Narinnen.

De wonderbaare Godt wrogt niet dan wonderen aan de wonderlyke Israëliten in de woestyne; dezen maakte hy een steen tot een beker, dat is een wonder! dan beschikte hy hen eens het Manna uyt den Hemel, dat was een wonder! dan maakte hy hen eens de wolken tot een fakkeldrager, dat is immers een wonder! dan maakte hy hen een breed padt in de diepe zee, dat zy geen voeten nat maakten, die anders wel verdient hadden, dat hen de kop gewasschen was, dat is een wonder! dan maakte hy de lugt

lugt voor hen tot *Controlleur*, die hun keuken met vette quakkels voorzag, dat was een wonder! dog onder alle de wonderen was iets het wonderbaarlykste wonder, dat 'er in 40 geheele jaaren geen een draadjen aan hunne klederen brak, ja zelfs zyn de klederen met hen opgewassen, dat is een groot wonder! in 40 jaren geen sneyder te gebruyken! in 40 jaren geen een knoop aan te zetten! in 40 jaren geen scheurtje digt te naayen! dat was een gelukkige tyd! o hoe verre zyn onze tyden van deze afgeweken! Tegenwoordig gebruykt menigen hovaardigen hofpop in een jaar veertig snyers, tegenwoordig gebruykt zy veertig 'er ley stoffen, 't gevogelte verandert alle jaren syn veêren, maar zulken hovaardigen vogel by na alle dagen, en daar loopt geen week voorby, of daar komen nieuwe moden in huys. ô Narren!

Onder 't Oude Testament heeft Godt zeer naaukeurig opgegeven, hoe het kleed van den Hooge-Priester *Aaron* moest gemaakt worden, voor eerst een rok van hemelsblaauwe zyde, dog onder by de beenen moesten granaatappelen van hemelsblaauwe, van purper en rode zyde zyn, en tusschen de granaatappelen moesten goude schellen hangen, op dat derzelver geluyt gehoort mogt worden, wanneer de Priester in 't Heyligdom ging. Over deze wonderbare optooying zyn schoone en fraaye uytleggingen, die ik nu niet ophalen mag, maar zeker, by de tegenwoordige moetwillige wereld is zulken optooy der klederen, dat men 'er zeer wel van onderen en boven schellen zou moogen aanhangen, de rok moet immers van gebloemt Brokaat zyn, het kleed moet vol plooyen hangen,

gen,

gen, de plompe voet moet in ſchoenen van allerley koleur benepen werden, het hair moet gekrult en gepoeyert zyn, de lenden moeten zo naau beknepen worden, dat hen het aaſſemen by na ontgaat. Tegenwoordig komt 'er naauwelyks een boere dogter uyt het naaſte dorp in de ſtad in dienſt, of zulken onreynen dier wil mede al na de mode gekleed zyn; 't moeten muyltjes na de trant zyn, de rok of de ſwart linnen ſchort zyn te kort, zy moet een gekoleurde hebben, het boere borſtrokje, dat paſt haar ook geenzints meer, het moet een *à la modiſche* zamaar zyn; haar boere kraag? wel neen, die deugt ook niet meer; de ſmeerkappen paſſen de dorplappen, zy dient wel een muts met kant op de kop te hebben. Kortom alles moet nieuw zyn, alles moet verandert worden, en zulken boeren Griet ziet 'er in weynig weken zodanig uyt, dat wanneer men alle hare ſchrobbers, emmers, beſems, ja zelfs de koeyen vraagde, waar mede zy zo lang omgegaan had, wie zy was? zy zouden deze na de mode opgeſmukte kermispop niet meer kennen. ô Narin!

De naaktheit is altyd zo afſchuwelyk gehouden, dat Godt, nog de natuur niets onbedekt hebben laten blyven: zyn niet de viſſchen in 't water met hunne ſchubben, de vogelen des lugts met hunne veeren, de dieren in 't woud met hunne hairen, be boomen des velds met hunne baſten, de aarde met haar groene graſen, de rooſen met haare doornen, de vrugten met haare ſchellen, en de pit met de dop bedekt? hebben onze eerſte ouders na hunnen zondigen val hunne naaktheit niet met vygebladeren be-

bedekt? en naderhand met beeste-vellen? was *Christus* niet met windelen in de kribbe omwonden? heeft *Nicodemus* zyn dood lichaam niet met fyn lynwaat bekleet, en zo in het graf geleyt? met een woord: God en de Engelen, de natuur en al 't geschapene kunnen de naaktheit niet verdragen, dog tegenwoordig kleeden veel onbeschaamde vrouluy (insonderheit des zomers) haar zo los, dat zy veel eer naakt dan gekleet schynen; de armen moeten tot aan de ellebogen toe bloot zyn, de hals tot aan de borsten toe, en zo 't nog al wel gelukt, bedekt men de borsjes met doorzigtig floers: staat dat niet fraai?

Wanneer onzen lieven Heer te *Nazareth* in de Synagoge tot verwondering van veele de H: Schrift uytleyde, waren 'er eenigen, die van hem begeerden, hy zoude in hunne tegenwoordigheit ook wonderwerken vertoonen, gelyk by de *Capernaum* gewrogt had; dog op dit verzoek gaf den Heere tot antwoord, *een Profeet is in zyn vaderland niet geagt.*

In onze tyd kan men het byna van alle dingen, die in ons Vaderland gevonden worden, zeggen. Zatyn en zyde, zilver en goud, laken en leer, kanten en boorden, ja alles wat tot de menschelyke hovaardy en trotze kleer-pragt dient, schoon het nog zo goet mogt wezen, is het nogtans niet aangenaam, wanneer het in ons lieve Vaderland gemaakt is, maar als dan is het wel, wanneer het met groote onkosten ergens elders van daan, en voornamentlyk uyt Vrankryk tot ons gebragt werd. De vrouluy (gelyk ik haar reets dien lof gegeven heb) zyn vroom en godsdienstig, maar ik zegge nog meer,

ik

ik zegge dat zy ook geeſtryk zyn, hoewel naar myne uytlegging, want de meeſte vrouluy hebben een geeſt, dog het mogt wel *Spiritus Tartari*, een geeſt van hovaardy zyn, 't geen zy ook door haar buytenſpoorige kledy genoegſaam openbaren. Zy zyn niet alleen geeſtryk, maar zy zyn ook ieverig in goede werken, inſonderheyt herbergen zy geerne vreemdelingen, dog alleen (verſta my wel) vreemde kleer-moden, want zo 'er maar iets vreemts in de ſtad komt, dan wil elk de eerſte zyn, om de vreemde moden in haar herberg in te nemen. O gekinnen!

Moſes en *Aaron* wrogten voor het aangezigte van den Egyptiſchen Koning *Pharao* groote wonderwerken; doch wat zy deeden, maakten de Egyptiſche tovenaars na; zy veranderden een Roede in een Slange, zy hebben 't ook gedaan; zy veranderden de Slang wederom in een Roede, zy hebben 't ook gedaan; zy veranderden al het water in Egypten in enkel bloed, zy deden 't ook. Vergeeft my, gy Wyven, dog niet met vergift; ik noeme u alle geen Tovereſſen, dat zy verre; maar de meeſte volgen de Egyptiſche Tovenaars na: want door uwe verdoemde hovaardy aapt gy ook alles na. Brengt 'er eene een mode op de baan, de andere volgen die na; draagt 'er eene een nieuwe ſnof, de andere doen 't ook, en bedekken 'er haaren meſthoop mede; kortom, Aapen noeme ik u niet, maar het na-aapen dat doet gy. O vervloekte kleeding-pragt! De gierigheyts duyvel *Mammon* heeft veel Vrouwluy onder hem, de ontugtigheits duyvel *Aſmodæus* heeft veele wyven onder zig, de nyd duyvel *Beelzebub* heeft veel Nigtjes onder hem, de vreet duyvel *Beel-Phegor* heeft veel Evaatjes onder hem, de toorn duyvel

Baalberit heeft veel Mensche-boomen onder hem; dog geen onder de Vorsten der duyvelen is 'er, die 'er zo veel onder syn gezag heeft dan de hoovaardy-en kledings-duyvel *Leviathan*: ô hoe weinig, weinig zyn 'er! ô wat een kleyn getal, die van de hovaardy-duyvel niet geplaagt worden! Dog zegt my eens, gy rappige en *a la Modische* Werelt-Poppen, waar toe dient u al die cieraat? schoon gy 't voor my niet wilt bekennen, soo doed gy het tog voor de booze vyand, ik weet het tog wel; daarom ciert gy uwen slykfak, uwen verkenstrog, uw stinkvat op, om dat gy begeert dat elk een u lief zal hebben, ô zotinnen!

De hoogberoemde Jesuit *Kircherus* maakt gewag van een Chineesche Zomer Vogel, en zeyt dat hy van zulken onvergelykelyken schoonheyt is, dat hy de Paradys Vogel genoemt word. Deze vogel is aan syn kuyf met bruyne, rode en goudgeele streepen opgeciert, die zeer cierlyk door malkanderen loopen; om de schouderen vertoont hem een blauwe vederbos, die als een mantel de purpere veeren, die 'er onder zyn, bedekt; de rug is met Zeegroene en Saffraanverwige koleur voorzien, de staart bestaat uyt lange, brede, goudgeele veeren, die in het midden een brede blaauwe streep hebben: zo dat deze Vogel voor de schoonste en fraysteìn de geheele wereld gehouden word.

In ons lieve Vaderland zyn ook zulke, dog 't zyn geen Paradys, maar wel opgesmukte duyvelsche helvogels of vleermuysen. Daar is geen stadt, en in de stadt geen straat, alwaar men diergelyke Vogels niet vind; dag en nagt loopen de Sneyers, Lakeyen, Meyden, Pagies en Kamerkatten alle Winkels uyt en in, om zulken vogel, zulken hovaardigen teef uyt te dossen, en alzo is 'er
in

in ons lieve Vaderland by na geen koleur en geen ſtof meer goet genoeg, om haaren ſtinkenden wormzak op te ſmukken, ſo vragen zy na wat ongemeens; wanneer deKoopman vraagt wat koleur, Vryſter? dan is 't: myn gulden Heer! wat mooys, wat raars; myn genadige Vrouw is wat vies: heeft myn Heer ook *Blauheur*, *Citrin* of *Enfamé kleur*? wat *Flammeté*, *Ecarleté* of *Violet kleur*? wat *Orangé*, *Fucille motte*, *Iſabel* of *Zurzolin kleur*? wat *Roſyn*, *Carmoſyn* of *Inkarnaat*? Heeft myn heer geen *Indiaanſche Rapen-koleur*, *Paphlagoniſe Aard-koleur*, *Afrikaanſe* Ezel-*koleur*, enz. En dit alles geſchied daarom, op dat de ſtinkende meſthoop mogt opgepronkt worden. Ondertuſſchen is het gewiſſe onder alle deze ſchoone koleuren ſo ſwart als de D...: want dit is dezer kledygekken haar natuurlyke lyfkoleur. De vogelen des lugts, de dieren der aarde, de viſſchen in 't water, dragen nog dezelve koleur aan hunne kleeren, gelyk ſe Godt in 't begin der Wereld geſchapen heeft; maar een van hovaardy ſtinkende Etterbuyl moet haar ſterffelyke romp met allerley verw oppronken, en kunnen alle verwers in Duytſland en Vrankryk met al hun vlyt haren vervloekten wille niet opvolgen. O onzinnige Narren!

Zegt eens,gy rappige Werelt-Poppen,wat modiſche Duyvel heeft die hooge Mutſen, Kuyven of Fontanjes uytgevonden? de Overſte *Lucifer*, een Vorſt der Duyvelen, is 'er gants toornig over, dewyl gy de Heldeur daarom met groote onkoſten hoger moet laten maken, dewyl hy noyt bukt,of uw galant moet uw een diep kompliment maken. Om Gods wil: kunnen 'er wel grootere Narinnen zyn dan deze Fontanjes zot-

innen? Is dat geen dwaasheyt, om van een kop, die morgen mogelyk dood is, een Lintmarkt te maken? Is dat geen dwaasheyt, dat men in het schurfte luysebosch Zywormen zoekt voort te teelen? Is dat niet een dwaasheyt, indien de Wyven op haar muggen en grillen nest byna zoo veele linten, quikken en strikken spannen en uytleggen, op dat de Duivel de ziele daar door vangen kan, als een Vogelaar op de Leeuwerikken-vangst? Deeze zyn met waarheyt gekken boven gekken.

In het Oude Testament heeft Godt de Heere aan zyn Volk het eeten van de Hoppe (die een kuyfjen op het hooft heeft) verboden, gelyk men *Lev.* XI. lesen kan. Hier uyt kan men ligtelyk gissen, dat de Wyven met haare doenmaals in gebruyk zynde Hopachtige hoofttellen Godt den Heere en synen Goddelyken oogen meede mishaagden. Ao. 1583. was te *Weenen* een Mensch met 12650 Duyvels beseten. Na dat nu alle deese Spooken met de gewoonlyke Kerkeleyke Waapens aangetast wierden, en deese Vesting stonden te verlaaten, begeerde het Opperhooft van deselve, dat men hem en syne Makkers ten minsten mogte toestaan om in de dikke Kraagen der omstaande Wyven (soo als toen de *Mode* en dracht was) te mogen vaaren. Het is seker, ja onfeylbaar geloofwaardig, dat indien onse daagelyks nieuw uytgevondene Ryger Bosschen, en afgecopieerde Babylonische Narren-kuyffen aldaar tegenwoordig geweest waaren, dat de gemelde boose Geesten nergens anders souden begeert hebben te vaaren, als in deese gekronkelde Huyve-nesten. 't Zyn waarlyk de grootste Narinnen.

Ik

Ik ſal ongetwyfelt het een of 't ander hovaardige Vrouwmenſch al te veel geraakt hebben, derhalven krimpe ik wat in, en zegge dat de Fontanjes niet ten eenemaale verwerpelyk waren, indien deze Oyevaars-neſten maar niet al te hoog opgeheuvelt wierden. Deeſe Wyven-Pruyken ſouden eyndelyk noch ſoo veel niet te verachten zyn, voornamentlyk om dat menſe ſonder veel moeyte haaſt opſetten kan: ook kan het wel zyn dat meenige deugdſame Juffer deeſe *Mode* daarom alleen navolgt, op dat de Kerkelyke dienſten daar door niet verſuymt mogten worden, of de Kaplaan met de Morgendienſt niet tot over de middag ſoude behoeven te wachten. ô Wat heylige dragt is dit!

Maar wanneer aan ſodanigen *Gigirigi* of hoenderneſt, aan een ſoodanig van fluweel en zyde, met kanten, boorden, en plooyen 't ſamengehaalt Gekkenhuysjen, meer Juweelen, en meer Diamanten en Robynen glinſteren, als lampen by het heylige Graf, wanneer de onder-en bovenrok koſtelyker als een Paaſchvaandel is, wanneer de Speelwagens en de Koetſen met fraayere Tapyten behangen zyn, als de Tabernakel op 't hoge Autaar, wanneer de Ringen met grootere ſteenen beſet zyn, als de arme bediende ooyt ſtukken vleeſch in haare ſchootels ſien &c. als dan is zulken hovaardy en ſtinkende kleedypragt in het allerminſte niet te verontſchuldigen, en word de hooge Godt daar door op 't hoogſte en ſwaarſte beledigt; maar Godt, de zonde, de Duyvel, de Hel, de eeuwigheit, is met deze zotten nietmetal, zy gaan met de hovaardy en de trotſe kledy evenwel voort, om een wee! wee! over hen te haalen. 't Gaat even eens als

Bernardinus zeydt: al schoon 'er een Engel, of *Paulus*, ja *Christus* selfs uyt den Hemel quam, en tegen de kledypracht predikte, zoude zulks geen vrugt doen. Daar is zeker nu geen ander middel, dan de geessel en straffe Gods; honger, pest, kryg en allerhande straffen, die, om datze tot nog toe van weynig vrugt geweest zyn, nog wel eens hervat zullen worden, tot dat de kledy-en Mode-Narren ten eenemaal verdelgt zyn.

Ao. 1503. zyn byna in het gantsche Roomsche Ryk op de kleeren der Menschen bloedige kruyssen verschenen, en voornamentlyk op de Vrouwen kleeren? waaruyt men gemaklyk besluyten kan, dat de al te groote prachtigheyt der kleeren den Allerhoogsten mishaagt, en desselfs rechtvaardige straffe na zich trekt; daar nogtans doenmaals de hovardy op verre na soo groot niet was, als tegenwoordig; en alsoo is het geen wonder dat 'er thans soo weynig geluk en zeegen van boven komt. *Linturius in fasc. Temp.*

Wanneer de groote Man Gods *Moses* op den Berg met den Almachtigen sprak, en groote dingen verhandelde; toen begeerde het trotze Volk ondertusschen van *Aaron*, dat hy een anderen Godt zou maken. *Aaron* zeyde aanstonds tot de Manluy, zy moesten de goude oorringen van hunne wyven voor den dag brengen, hy zou 'er een God uyt gieten, die hen niet qualyk zou aanstaan, *Exod.* XXXII. Myn hoogepriester *Aaron*, wel, wel, dit is een laag Concept, zo wilt gy dan mede helpen dat de Israëliten de afgoden aanbidden en eeren. Dog gy moet nogtans weten, dat *Aaron* wel ernstig belaste, dat de wyven haare goudene oorringen zouden brengen, want hy dagt dat de wyven dit in eeuwigheyt niet

niet zouden doen, en eerder zonder Godt dan zonder optooyzel zouden willen leven.

Ag! ag! in deze tegenwoordige dwaaſe verkeerde werelt is het, eylacie! zodanig geſtelt, dat de Vrouluy liever Godt, den Hemel, en de Zaligheyt ſouden verlaten, dan haar optooyzel en kledypragt. 't Is by hen, geef op maar mooye kleeren, ſchoon 'er vry zoo veel ſchuldbrieven voor 't glas ſteken, dat men 'er in een kruydeniers Winkel een geheel jaar genoeg aan had om 'er goet in te pakken; geef op maar mooye kleeren, ſchoon de Man den *Ablativus* (den afnemer) in zyns Heeren beurs moet gebruyken; geef op maar mooye kleeren, ſchoon de Man een Latynſche Ypſilon op de kop zou geplant worden, en dat hy vry met *Urias* op een blaadje moeſt ſtaan; geef op mooye kleeren, al zou men alle dagen boonen uyt het water eeten. Liever, ja veel liever zeyt menigen opgeblaaſen Padde, wil ik ſlegte brokken eeten, wanneer ik maar ſchoon Brokaat mag dragen. Ik wil my zeer wel met een mager water-zopje vergenoegen, als ik maar gewaterde ſtoffen aan 't lyf mag hebben. Ik wil zeer geerne een vaſtdag in de bek houden, wanneer ik op de feeſtdagen maar mooy mag opgepronkt zyn. ô Narren!

Voor eenige jaaren was 'er in een zekere Stadt in een Kerk een byzondere plechtigheyt, waar by veel volks quam om dezelve te zien, zo dat 'er een groot gedrang onder het volk was; onder allen was 'er ook een Vrouwmenſch ingedrongen, die zeer mooy opgepronkt was, en dewyl de dieven in zulken gedrang gemeenlyk de beſte markt hebben, zo ontbrak het ook niet aan zodanige booswigten, waar van 'er een zo beleeft was, dat hy onder al het gedrang dit opgepronkte Vrouw-

mensch met een schaar een groot gedeelte van de opperrok affneed; zy wierd zulks niet gewaar voor dat zy buyten de Kerkdeur was, wanneer zy kragtig wierd uytgelagt, en elk kon deze hovaardige niet genoeg bespotten, dewyl het nog veel koddiger stond, als toen *Davids* gezanten diergelyken smaat van den Koning der *Ammoniten* uytstonden, dewyl zy (gelyk elk zag) zodanigen ondeugenden onderrok aan hadde, dat men 'er veel meer vlekken op konde tellen als *Jacob* aan *Labans* schapen, ja zy was niet te goet om van een bedelaarster gedragen te worden, en de oude vodden, waar mede de Profeet *Jeremias* uyt het diepe graf getrokken wierdt, waren zo slegt niet, als deze rok: ongetwyfelt wanneer ze op de Evangelische bruyloft met dit kleed was verscheenen, soude zy gelyk die gescheurde lompenhond in de buytenste duysternis geworpen zyn: uyt dit alles kan men ligt afnemen, dat deze arme hovaardige sletvink haar t'huys met een geringe tafel moest vergenoegen, dat zy geen slegte spys genoeg hadde om haar hongerige maag half te bevredigen, en dat zy, met een woord, in de mond bespaarde 't geen zy aan haare kleederen te kost hing; ô arme kledy zotin!

Daar zyn veel hovaardige snotzen, die zodanig na mooye kleeren haaken, dat zy 'er niet eens na vraagen, schoon zy haare mannen door haar overmatige oppronking van geld en goed, van eer en agting beroven. O wat kost het menig eerlyk en opregt Man niet om de *Mode* te onderhouden! ô wat kost dat knippen en versnippelen, dat stikken en strikken der wyven niet al! Om het wyf fraay uyt te dossen, grypen en knypen zy, koopen en verkoopen zy, hy wind omtrent hondert daalders 's jaars, en om de pronk *in esse* te houden

den, woekert, steelt en schend hy, neemt verbodene gaven en geschenken aan, steekt syne vingers recht uyt, en haaltze krom te rug, en de Zyworm van syn vrouw maakt een gewetens-worm in syn gewisse. Haar Fontanje, haar floersche Kapers met Moeschjes, haare Peerlen en Koraalen om den hals, haare Tafte en Zydene, haare Fluweele en Atlassen, haare stofjes en wolle, haare geboorde en geployde kleeren, brengen den armen Man om geldt en goedt, &c. het *Vitium furandi* beneemt hem syn *Officum*, en geeft hem dikwils de hel tot belooning.

By *Mattheus* in 't XVIII. leest men van een bediende des Konings, die zeer qualyk met syn rekening bestond, en dewyl hy 't in syn magt niet hadde om te betalen 't geen hy by den Koning ten achteren was, gaf deze bevel om dezen *Officiant* neffens syn vrouw en kinderen te verkopen &c. Uwe Majesteyt vergun het my genadelyk, my dunkt dat het met de gerechtigheyt gants niet overeenstemt, wat kan het de arme sloof gebeteren dat haar man soo qualyk huys gehouden heeft? moet zy daar voor in staan, dat syn rekening niet bestaan kan? Hier op kryg ik ten antwoord, dat zulken Wyf geen onregt aangedaan word, om dat zy de grootste aanleyding gegeven heeft, dat hy zulken last van schulden moet torssen, dewyl zy ter eere van de XII maanden twaalf nieuwe kleeren moest hebben; de staat was voor *Madame* ook veel te slegt, zy moest niet meer *Anna de Waschter*, maar *Annieta Pontiana van Snydenau* genoemt worden; te voet te gaan past ook alleen het gemeene volkje, dit Vrouwtje, dat nu een Latynsche naam draagt, moet op een wagentje ryden, en met een livery van allerhan-

de koleuren, als duyvedrek, pronken. Zulke groote onkosten gaven den Man aanleydinge, dat hy syne beurs met synes heerschaps kas uythuwelykte, om 'er gemeenschap van goederen mede te hebben, en zo is hy te grond gegaan. O hoe dikwils is de vrouwelyke hovaardy der mannen heenenvaard en afvaard!

Hier op komt my een vergrimde, toornige, trotze paagie, en kledygek tegen, en vaart my in de baard, zeggende: Hoe? zou ik my dan niet netjes moogen kleden? soude dan de modische kleeren te dragen zonde zyn? zegt *Jesaias cap.* I. niet: *Wasschet u, reyniget u*; zegt *Paulus* niet I *Cor.* VII. *Dat een Wyf haar moet beneerstigen om haaren Man te behagen*? ô Ja: dit is een schoone schriftelyke verontschuldiging, waar op ik het niet eens waardig agte te antwoorden, dog vader *Chrysostomus* zal 't voor my doen; deze zegt: Vrouwtjes, waarom pronkt gy u dus op? het antwoord is, zegt hy: Op dat ik myn Man mag behagen. Heel wel; maar luystert eens wat hy verder zegt: Wanneer gy (let 'er op) wanneer gy uw Man wilt behagen, zo doet dit t'huys in tegenwoordigheyt van uw Man, maar niet wanneer gy op straat gaat. ô Heerlyke leer voor de hovaardige Wyven! 't Is zeker koddig, veele vrouwluy (ik zeg veele, niet alle) loopen t'huys even eens, als of zy door het dakvenster waren ingekropen, ten eenemaale gescheurt en slordig, morssig en vuyl, de hayren hangen haar om de kop als nat hoy; maar wanneer zy eens willen uytgaan, om andere luy onder de oogen te komen, dan wasschen zy haar met zeepballen, de hayren worden gevlogten, gekrult en gekrinkelt, of zo zy een kaalkop is,

met

met vreemd hayr voorzien, het linnen moet dan zeer wit en gesteven zyn, de kas moet als dan de mooyste gekoleurde klederen opleveren; roode kousjes, blauwe, witte of groene schoentjes moeten de voet vercieren, daar op gaan zy dan, gelyk *Jesaias* van de dogteren Zions *cap.* 3: 16 zegt, *met uitgestrekten halse*, gelyk de Swanen, zy wenden en keeren haar herwaarts en derwaarts, even eens gelyk de Gansen en Eenden, zy gaan, zegt *Jesaias*, *met lonkende oogen*, buyten twyfel om de luy, die haar aankyken, vriendelyk te groeten, of beleeft daarvoor te danken; doe t'huys zo, zeyt en wil *Chrysostomus* hebben, Vrouw, deze nettigheyt en vriendelykheyt betoon die aan uw huys, wanneer gy alleen uw Man wilt behagen; maar gy, zeyt *Cyprianus*, gaat even eens opgepronkt als of gy geen man had, maar daar na zogt, en gy geeft daar mede te kennen, dat gy een regte kledyzotin zyt. Dus verre van de hovaardige vrouwluy.

Dog wat doen de mannen, zyn zy wel van deze zotterny bevryd? Niet minder als dat, 't is schande dat de manluy, wiens verstand grooter moest zyn, als dat der wyven, hen van de *Mode* en kledyduyvel sodanig hebben laten bezitten, dat zy de wyven daar in byna te boven gaan. Og! wat hebben zy veelerley broeken en rokken? dan eens wyt, dan eens naauw, dan eens breet, dan eens smal, dan eens kort, dan eens lang, dan eens dun, dan eens dik; wat hebben zy niet velerley stoffen tot kleeren? dan eens witte, dan eens swarte, dan eens geele, dan eens roode, dan eens groene, dan eens blaauwe, dan eens zydene, dan half zydene, dan eens linnen,

dan

dan eens wolle, dan gebreydt, dan geweven, dan zilver, dan goud; alles moet wat nieuws en *a la Modisch* zyn. Ag! voor hoe veelerley gedaante en *Mode* hebben zich de hoeden in de laatste jaren niet konnen behoeden? dan is 't 'er een als een boter-kop, dan een spitze als een zuykerbrood, dan als een kardinaalsmuts, dan een styve, dan een slappe hoed, dan een ruyge, dan een gladde; dan een hoed van geyte hayr, dan van kameels hayr, dan van bever hayr, dan een hoed van aape hayr, dan een hoed als een Edamsche kaas, dan als een Switzersche en dan als een Leydsche kaas; dan een hoed die aan de zyden, dan een die van agteren opgezet is, alles moet wat nieuws en *a la Modisch* zyn. Haast (let 'er op) sullen'er nog hoeden opkomen als een vingerhoed. Og! hoe veel gedaantens en *Modens* hebben de hoedbanden niet al? dan is 't een hayren, dan een gaarene, dan een gebreyde, dan een gestikte, dan een gevlogtene, dan een ronde, dan een vierkante, dan een zilvere, dan een goude, alles moet wat nieuws en *a la Modisch* zyn. Myn Godt! hoe veelerley formen en *Modens* van kraagen en halsdoecken worden 'er niet gedragen? Dan een Vos, dan een Sabel, dan een Civetkat, dan een Lux, dan gespikkelt, dan geruyt; dan zynse een el, dan een half vierendeel el breed, dan met kant, dan met quasten, dan met ravels; dan is 't een steenkerker, dan een servet, dan een geheel tafellaken, alles moet wat nieuws en *a la Modisch* zyn. Og! van hoe velerley gedaante en *Mode* zyn de mantels wel, die men draagt? dan lange, dan korte, dan rode, dan blaauwe, dan swarte, dan graauwe, dan met goud, dan met zilver geborduurd, dan met dubbelde, dan met enkelde, dan met ronde, dan

met

met vierkante kragen, alles moet wat nieuws en *a la Modisch* zyn. Ag! hoe velerley kousen zyn 'er al? dan gebruykt men eens lange, dan wyde, gevouwene, doorgesnede, en gerolde, dan eens korte tot aan de kniën, dan eens lange tot aan de billen, alles moet wat nieuws en *a la Modisch* zyn. Ag! wat draagt men al velerley slag van schoenen? dan eens scherpe als geyte-hoornen, dan eens breede en platgeneusde, dan met veters, dan met banden, dan met gespen, dan met rosen, alles moet wat nieuws en *a la Modisch* zyn. Kortom, elke Nar wil een *a la Modisch* kleet, een Fransche *a la Modische* hoed, een baard na de Fransche mode, een Fransche modische kraag, een Fransche modische paruyk, een Fransche modische rok, een Fransche modische broek, Fransche modische kousen, Fransche modische schoenen, een Fransche modische mantel, een Fransche modische degen, en wat nog wel het slimste is, een Franschman in syn hart zyn.

Modische gekken! *ô tempora, ô mores!* mag ik alhier wel met *Cicero* uytroepen, ô verkeerde tyden en roekeloze zeeden!

Og! wanneer nu eens een oude eerlyke Duytscher van den dooden opstond, en hem zulken *a la Modische* pofhans onder de oogen quam, zou hy vast stellen, dat hy *gemaskert* ging, of dat hy voor Janpotagie op een stellagie zoude spelen.

Og! wanneer hy eens een vrouwmensch met een swarte of rode gryns voor haar trony zag, zou hy zekerlyk wel een kruysje maken, en bedugt zyn dat hem de Duyvel agter de vodden zat. Wanneer hy de hooge fontanjes eens op haar kop zag, hy zou zeker denken dat hy het dier *Monoce-*

ceros, of een Eenhoorn, of een gehoorende *Faunus* of Boſchgod zag, ja hy zou hem zeker inbeelden dat hy op haare hoog verſtandige koppen een boſch gaaren, een boſch ſtroo, of een hoop hoy gezien hadde.

O! wanneer hy nu eens die aangeplakte rode of ſwarte pleyſtertjes op haar trony zag, zou hy met reden vaſtſtellen, dat zy de bluskoorts had, of dat zy melaats geworden was, of met de Franſche of Spaanſche dragt ook zodanige ziekte had overgenomen. ô! foey, foey Duytſche hovaardy! zo Keyzer *Carel*, die onoverwinnelyke *Hercules*, die maar wolle kleeren droeg, waar over zich nu een gemeen burger zou ſchaamen; zoo de twee groote Keyzers, *Lodewyk* en *Otto*, die ſcherp verboden zulke dragten in te voeren, zo deze, zeg ik, uwe *a la Modiſche* kleeren eens zagen, zy zouden die geene, die dezelve droegen, als Franſche en godloze booswigten, uyt den lande wegjagen. De *Mode* klimt in deze verkeerde, of omgekeerde werelt niet alleen in de kleeren, maar ook in de tytels en eer-namen, wie maar een weyds kleed aan heeft, moet nu geſtrenge jonker *getituleert* worden; elken pronkvogel wil nu Edel, Erentveſt, Hooggeleerd heeten; elken onruſtmaker Kapitein; elken pennelikker heer *Secretarius*; elken lange manteldrager een *Candidatus*; ieder Ezel een Doctor; een tollenaar, een ſchatmeeſter; een goochelaar, een tydverdryver; een ſchalks-nar, een kortswylige tafelraad; de hoeren, vriendelyke vryſters; de koppelaarſters, godvrugtige matroonen; en een ſwarte totebel, bruyn Engeltje.

Ook willen de geringſte ambagtsluy in eertytelen hooger klimmen, en niet meer Molenaar, Wage-

genaar &c. heeten, maar ſe willen als Heer van Wageningen, en Heer van der Meulen *gereſpecteert*, *gereputeert*, en *geceremonieert* zyn. Een Schoenmaker houd tegenwoordig zo veel van hem zelfs, dat hy in plaats van ſyn behoorlyke naam *Conſervator Calcei* wil genoemt zyn, en myn heer de ſchoenmaker. Een Snyder met *permiſſie* moet nu Heer van ſtoffen en ellen maat zyn. De Kuyper oordeelt zig ook een beteren tytel waardig te zyn dan hy draagt, en noemt zig de hoffſnyder van *Bacchus*, dewyl hy voor de wyn of het bier haar kleeding, dat is het vat maakt. De leerjongen durft ook niet meer zeggen myn meeſter, maar myn Prins, de hondsjongen wil een ſtalknegt weeſen, de ſtalknegt een bylooper, de bylooper een koetzier, de koetzier een wagenmeeſter. Ja 't loopt zelfs zo ver, dat de Beul niet meer Beul, maar *Supremus Judex* of Opperregter wil genoemt worden. Wel ja zeker, je bent een hoog-regter, wanneer je op de ladder ſtaat.

De *Modens* klimmen ook in de zeden en gebeerden, en 't gaat nu, *tot modo junt mores, quot habet natura colores*: de zeeden en gebeerden zyn zo velerley als 'er koleuren in de natuur zyn. De oude Duytſche oogen, waar uyt van ouds de redelykheit en tugt plagt te blinken, de oude Duytſche reedelyke handen, welke men malkanderen in de plaats van de Eeden plagt te geven, zo dat men zig ook ten eenemaal op hun woord kon verlaten; de oude Duytſche goede beenen, die ſoo ſtemmig traden; de oude Duytſche fraaye welgeſchapene lighamen zyn in deze verkeerde en omgekeerde werelt in een andere vorm gegoten, de oogen, de handen, de voeten, 't geheele lighaam, alles moet *à la Modiſch* zyn; hoe moeten niet de

oo-

oogen ſpotten en ſpeelen, lagchen en queelen, wenken en knikken, en over al heen gaan en kyken? Hoe moeten nu het hooft, de beenen, de ruggraad, de handen, de knieſchyven, en alles niet bezig zyn? hoe moet men nu niet wel trantelen, hippelen en ſpringen? alle treeden en ſchreeden moeten na de *fondamenten* van *Euclides* afgemeten worden; 't geheele lichaam moet bukken en buygen, draayen en ſwaayen, ſoo wel de kop als de voeten dan van vooren en dan van agteren *reverentien* maken, en klappen als een knipmesje, dat men op en toedoet. Spreekt men eens met zulken trotzen Jonker, of hovaardige gek, ſoo ſoude men denken, of de duyſeling hem in de kop zat, dewyl zyn kop als een weerhaan heen en weer gaat, iemant zou denken dat 'er een papegaay in zyn ſmoel zat, zo gaat hem de bek, men zou ſchier vermoeden of 'er quikzilver in zyne beenen was, zo weynig ſtaan zy ſtil: *ô tempora*, *ó mores*! ô Gekken, ô *à la Modiſche* zeden en gebeerden!

De *Mode* komt ook in de ſpraak en wyze van ſpreken: ô gy edele zedelyke en oude Duytſche taal, hoe weynig geld gy by de hovaardige en *à la Modiſche* Duytſchers? de kinderen durven hunne Ouders geen Vader of Moeder in 't duytſch meer noemen, maar Vader is *Papa* of *Mon Pere*, Moeder *Mamma* of *Ma Mere*. De Man zegt niet meer in 't duytſch myn Vrou, maar *Madam* of *Mon cœur*, het wyf noemt haaren Egtgenoot niet meer Man, maar *Monſieur*; de goede duytſche ambagtsman heet niet meer Meeſter Jan, maar *Maitre Jean*, de hoed in 't duytſch geen hoed meer, maar *Chapeau*, het hair is niet meer hair, maar *Paruyk*, de halsdoek is niet meer das, maar *grabat*, de onderrok noemt men nu *kamiſool*, de

man-

mantel is een *kapot*, het tafeldoek is nu *servet*, het paard is *Cavalio*, het dekkleed is nu *Chabrak*, een gek is nu een *Courtisaan*, zo dat de duytsche taal voor de *à la modische* gekken niet langer goet genoeg is.

ô Wanneer 'er nu eens een Duytscher van den dooden opstond, en las onze Couranten eens, en vond daar in: dat syn *Alteije* met syne *Cavallery* en *Infantery*, met de *geallieerde troepen* uyt *Albion* voor *Namur gearriveert* was, zyn zy voor de Stad *gecampeert*, hebben *illico Batteryen* opgeworpen, daar op *Canon* geplant, en de Stad begonnen te *Canoneren* en te *Bombarderen*, ondertusschen een *Detachement gedepecheert* om den vyand *ombragie* te *causeren*, en hem te *rencontreren*, tot dat zy zullen *observeren*, dat men de *Chamade* in de *Citudel* slaat! Og! zeg ik, wanneer een oud Duytscher uyt den dooden opstond, en zulke Fransche spreekwyzen zou horen of leren, zo zou hy zeggen, wat D....s taal is dit? Hy zou niet weten of het gehouwen of gestoken was, of men Slavonisch of Kalikutsch sprak; hy zou vragen, of deze Courantschryver tabak of brandewyn, zout of smout, vleesch of stokvis begeerde? ô Hovaardige Duytsche Narren! die hen over hunne moedersprake schamen, en in de plaats van de edele Duytsche, een vreemde taal zoeken.

Maar, gy pragtige *a la Modische* hanzen en rappige kledynarren, weetje wel wie dat ge zyt? wanneer gy 't niet weet, zal ik het u zeggen: gy zyt niet alleen gekken, maar ook dieven en diefjes maats, want alle uwe kleeren, alle uwe waaren, alle uwe modens, zo wel in spraak, als zeden en gebeerden, zyn alle gestolene waaren.

De spraak en zeden hebt gy van de Franschen

gestolen; de zyde die gy aan uwe beenen draagt, hebt gy den wormen ontstolen;den mantel dien gy op uwe schouderen torst, van de schapen; de schoenen die gy aan de voeten draagt, van de ossen en koeyen;de hoed op uw kop van de lammertjes en bevers;de pluymen op uw hoed van de vogelen; het staal dat gy op uw zyde draagt, de aarde: ô! zo ieder wederom na hem nam wat gy hem ontstolen hebt, zoud gy even eens staan als een geplukte gans: ey! wat reden hebt gy dan om zo te pogchen, en met gestoolene waar te pronken?

Gy zyt niet alleen gekken, maar ook dieven, dewyl gy door uw snoode kledy-pragt,en *a la Modische* optoy menigen arme een stuk broods uyt den mond wegneemt. Het duure Brokaat ontstelt meenigen armen bedelaar een goede brok; wegens de langslepende rokken komt menigen bedelaar te kort; de zilvere en goude kanten brengen de arme luy aan kant; de overvloed der kleeren is oorzaak van het gebrek der armen. ô! Hoe beschaamt zal eens de zyde zyn, wanneer se een arme bedelaarspy by den regtvaardigen Regter zal aanklagen?

Alle *a la Modische* hanzen, hovaardige poppen, en trotze kledy-gekken mogen wel eens overwegen 't gene ik hen zal vertellen. *Alexius Segala*, *c.* 20. *Ex.* 8. *in triumph. anim.* schryft van een adelyke Dame te *Parys*, die ook zodanige kledy-gekin was, en die haar altyd zeer swierig optoyde. Deze drukte eens haar gewisse, zy wierd zeer bevreest, en niet zonder reden bedugt, of zy haar met zulken kledy-pragt niet bezondigde,Godt beledigde,en haare ziel in gevaar van verdoemenis bragt?Zy vroeg derhalven haarenBiegtvader om raad, wat zy tot gerustStellinge van haar

haar gewisse doen soude? 't Was zeer wel gedaan, en het was te wenschen, dat deze heylzame gedagten het gewisse van alle hovaardige Narren ontroerden; dog tegenwoordig maakt men 'er weynig werk over: de Biegtvader zeyde onder anderen om zyn biegteling van dusdanige ydelheden af te schrikken, dat het de wapenen des duyvels waren, om daarmede de zielen te bestryden en te dooden. Deze Godvrugtige Vrou, deeze taal hoorende, zeyde: *Pater*, is het zoo gelegen, dan wensche ik dat de helsche geest alles van my afneme, wat Godt mishaagt, en myne ziele schadelyk is; dit is een waaragtige geschiedenis, en ziet, de Duyvel ontnam haar alles wat tot haare hovaardy diende, zeggende; Zulke dingen zyn het vaandel, waar onder ik myne zoldaten byeen zamele. Let, let op deze geschiedenis, gy pragtige *a la Modische* hanzen, en hovaardige kleer-poppen! smyt uw vervloekte kledy-cieraden weg, zo gy niet begeert, dat u de duyvel met uwen ydelen optoy wegvoere, en met de Ryke man, die ook dagelyks in purper en scharlaken gekleed ging, in de hel begrave; want dit veersje is de waarheyt:

Mode-Gekken, Mode-Narren,
En die zich daar in verwarren,
Hooren, met hun Mode-spel,
In het diepste van de hel:
Zegtze liever dan, Vaar wel!

Leest en doorleest dikwils, schryft, wryft en drukt diep in uw herte de schrikkelyke voorsegging, welke *Jesaias* alle *Kleer-Narren* en *modische* Poehaanen gedaan heeft *cap.* III. *vs.* 18. &c. alwaar hy u alle met deese Prophetische woor-

den aanspreekt: *Ten selven dage* (wanneer 't namentlyk op sterven sal aankomen) *sal de Heere wegnemen den cieraat der kousseбanden*, *ende de* goude *netkens*, *ende de maenkens*. *De riekdooskens*, *ende de kleyne* goude *ketekens*, *ende de glinsterende kledingen*. *De hoofikroonirgen* (verstaat daar door kuiven en fontanjes) *ende de* dertele *armvercierselen*, *ende de bindselen*, (of ployen en falbelaas) *ende de reukballekens*, *ende de oorringen*, met de daar aan hangende kostelyke gesteentens en juweelen. *De ringen*, *ende de voorhooft-cierselen &c.* Om kort te gaan, hy sal in dien tyd den hovaardigen *Kleer-Narren* alle haare plunjen en vrouwelyke vercierselen uyttrekken &c. *Ende het sal geschieden*, segt de Propheet verder, dat 'er voor *specerye* helsche *stank sal zyn*, *ende lossigheit* (ja een koort) *voor eenen silveren gordel* of bandt, *ende kaalheit* of een schandelyke kaalkop, *in plaatse van hayrvlechten*, opgekrult hayr, of pruyken &c. Wel, *Kleer-Narren* en *Mode-hanzen*, hoe behaagt u deese sententie?

DE

DE ONBARMHERTIGE NAR.

Ga, ga voorby, men geeft hier niet,
En of gy droef en pyn'lyk ziet,
En zegt: Myn Heer, Godt zal 't u loonen!
Ga, ga voorby, wil hem verschoonen;
Dees Vriendt die eert, die kent geen Godt,
Als 't geldt, dat hy vergaardt en pot.

Den sterken en heldhaftigen *Simson* wil ik, sal ik, en moet ik navolgen. Duysent Philistynen en gewapende Mannen met een Ezels-kinnebakken, met zulken slegten beenen zabel te verslaan, en ter neder te vellen; dat is veel, dit heeft *Simson* gedaan; dog dit kan ik niet doen. Driehondert vossen te vangen, derzelver staarten met brandende fakkels te zamen te knopen, waar door de Philistynse koornvelden in de assche gelegt waren, dat is veel, dit heeft *Simson* gedaan; maar dat kan ik niet doen. Een geheele groote Stadts poort uyt de hengsels te ligten, en op de schouderen weg te dragen, gelyk een winkelbord; dat is veel, dit heeft *Simson* gedaan; dog ik kan 't niet doen. Op zekeren tyd een groot gebouw om ver te halen, en drie duysent menschen daar door te begraven; dat is veel, dit heeft *Simson* gedaan; dog ik kan 't niet doen. Waar in wil, zal en moet ik *Simson* dan navolgen? Waar in? Hier in: *Simson* heeft eens op een kostelyke maaltydt aan syne gasten een Raadsel uytgegeven, met belofte dat hy dertig rokken aan die geene zoude vereeren, die het zelve Raadsel wisten op te lossen. Het zelve was van deezen inhoud: *Spyse ging uyt van den eeter, en zoetigheyt van den sterken?* De gasten overwogen dit, zy overdagten 't, en bepeynsden 't, dog te vergeefs; het uytgegeven Raadsel quam hier op uyt. Weynig tyds te vooren had *Simson* in de Wynbergen een Leeuw verworgt; dog by syne te rugkomst had hy in de kaken van de doode Leeuw eenen byeswarm gevonden, die daar in honing versamelden. Van dezelve had *Simson* geproeft, zo dat hy zeer wel kon-

konde zeggen: *Spyse ging uyt van den eeter!* dewyl 'er uyt de mond van dit dier zoete spys quam. In dit geval volge ik *Simson* nu na, en stelle elk een dit Raadsel voor, dat aldus luyd: *Wie den duyvel lief heeft, komt niet by den duyvel, dog wie hem niet lief heeft, komt 'er by?* Raad eens, een, twee, drie: ik zie wel gy raad het niet, daarom zal ik het zelfs oplossen; Gy weet het wel dat men een arme behoeftige en elendige sukkelaar en bedelaar een arme duyvel pleegt te noemen: het is wel een arme duyvel, en dien armen duyvel heeft niet met al; wie zulken duyvel, maar verstaat zulken arme, lief heeft, en aan hem barmhertigheyt bewyst, komt niet by den duyvel. Vader *Augustinus* spreekt 'er van met deze woorden: Ik heb rets veele boeken doorgelezen, veele geschiedenissen doorgeloopen; dog ik heb nog noyt bevonden, dat iemand, die barmhertig geweest is, een quade dood is gestorven, en by gevolg voor den duyvel geraakt is. Neen, neen, zeydt *Augustinus*, dit heb ik nog noyt gelezen, nog noyt bevonden. O troostelyk woord!

ô Gy onbarmhertige Zotten! hoe kunt gy 't van uw hert verkrygen, om over den armen en noodlydenden, die daaglyks voor uw deur leyt, geen medelyden te hebben? Weetje dan niet wat gemelde Leeraar gezegt heeft? syne woorden zyn deze: 't Geene iemand van eeten, drinken, en kleding overschiet, moet tot geen overdaadt gebruykt worden, maar hy moet eenen hemelschen schat, door aalmoessen te doen, verzamelen; dog wanneer wy dit niet doen, tasten wy vreemde goederen aan. Is dit lesje nog niet genoeg, zo luyster eens na 't geene den H. *Chrysostomus* zeydt: Wanneer hy u, ô onbarmhertige

Narren!in dezer voegen aanspreekt: zodanig een begaat niet alleen diefstal, die een ander het syne ontneemt en na zig trekt;maar zodanig een steelt ook, die van syne eygene middelen aan andere niet mededeelt; ja zulk een bedryft bedrog en rovery. Waaragtig, 't zyn scherpe en ernstige woorden, die zelfs een steenagtig en verhard hert behoorden door te dringen; dog ik geloove, dat nog een H. *Augustinus*, met zyn welmeenende raad, nog een *Chrysostomus* met syn goude pen u, ô onbarmhertige Narren! zullen konnen doorweeken; want het is de waarheyt 't geen *Basilius* zeydt: alwaar de gierige duyvel op 't geld zit, is geen barmhertigheydt.

Al waar de Gierigheydt gewoon is te vernagten,
Ga daar voor by, daar is geen aalmoes te verwagten.

Wie klopt daar? Heer vader, een arme en van de Franschen verdrevene Vrouw, met drie kleyne onnosele kinderties, met een wieg op de rug, zy bidt om een aalmoes. Hoe een aalmoés? ô! dit syn regte Landlopers, en godloos vee; voort, voort met zulke godloze hoeren, weg van myn huys! wy hebben alhier zelfs veel arme luy, die ons dag nog nagt geen rust laten, en ons zo gedurig aan 't hoofdt lellen, dat men 'er doof van zou worden; zeg dat die vod haar weg pakt, of ik zal 'er wat anders leeren; zeg dat 'er niets voor haar over is: hoe? ô gy onbarmhertige zot! is 'er niets voor haar over? gy houd zulke maaltyden, die *Vitellius* zelfs goedt gekeurdt zou hebben; van wie men nogtans verhaalt, dat hy geheele schotels vol vogelherssenen, geheele gereg-
ten

ten van Indiaansche musschen, en van Asiatische visschen liet opdissen, en na dat hy syn buyk opgevult had, wist hy dezelve leeg te maken, en begon op nieuws te eeten. *Antonius Geta* zou, gelyk men schryft, de spyse alle maaltyden volgens het A, B, C, hebben laten opdragen, namentlyk: onder de A, Aal, en alzo volgens alle letters: uwe kostelyke maaltyden, ô onbarmhertige zot! zyn tot nog toe niet veel minder geweest; want men rekent het nu al te varkenagtig, om iets van een kalf op tafel te brengen, daar nogtans de Patriarch *Abraham* de Engelen niet anders onthaalde. Tegenwoordig deugt de gebradene spyse van den grooten *Isaac* alleen maar op een boere bruyloft; nu rekent men alleen voor een net *tractement*, wanneer alles wildt en woest toegaat, alwaar allerhande gevedert en wildt-braadt op tafel is, en men snatert niet liever dan by gebradene gansen. Godt meende dat hy de *Israëliten* deftig onthaalde, wanneer hy een menigte Quakkels aan deze morrende galg-vogels toezond; dog tegenwoordig is uw tafel nog beter voorzien, en gy zoud het voor een *Quatertemper* tafel houden, wanneer u geen gebradene distelvinken, vlasvinken, enz. in de mond vliegen; NB. waarom ook geen mestvinken? men schept dan in zulken grooten menigte by u op, en gy zegt nog evenwel tot den armen: daar is niets; ô onbarmhertige gek!

Wie klopt daar? Heer vader, een arme ambagts-gezel, die bidt om een reyspenning? Zegt tegen den luyaart dat hy moet arbeyden. Dese dagdieven lopen gedurig door de Stadt als een postpaardt; weg, weg met zulke luybuyken na 't Tugthuys! voort na 't Werkhuys met zulke sterke

deugenieten! het beuken past hen beter dan 't bedelen; voort na den oorlog met zulke, of na de galey! zy doen tog geen goed; zend hem maar voort, en zeg dat 'er niets voor hem over is.

Hoe? onbarmhertige zot! is 'er niets over? uwe kass'en hangen vol kleeren, en 't is 'er even eens gestelt als in des duyvels Guarde Robbe (of Kleerkas.) *Simson* heeft syne vossen al zeer naauwkeurig getelt; dog het valt swaar te beantwoorden, of gy uwe pelteryen wel kunt tellen; de uyen hebben veel dekmantels, maar gy nog veel meer. *Elias* kon met een mantel niet in den hemel komen: waar zult gy dan met zoo veel kleeren belanden? ô gy onbarmhertige Nar! Hoe zult gy eenmaal konnen bestaan, wanneer de Goddelyke Regter u de duure ketting parlen om den hals zal voorwerpen, voor welke gy so vele arme menschen had konnen onderhouden; wanneer Godt u de edele gesteentens, waar mede gy, ô Nar! zo veele bloed-arme menschen had kunnen te hulp komen, sal vertoonen, en wanneer Godt u in 't aangezigt zal zeggen, dat uwe kleeren in de kas byna beschimmelen, verrotten, en van de mot doorboord worden, wanneer hy en syne arme leden byna naakt langs straat moesten gaan; hoe zal u dit, ô onbarmhertige Narren! voorkomen? wanneer gy voor 't oog en oor van de geheele werelt zult moeten aanhooren: Gaat heenen in 't eeuwige vuur; want ik ben naakt geweest, en gy hebt my niet gekleed.

Wie klopt daar? Heer vader, een arm en kreupel man. Zo? die kreupele landloper, die syn ambagt van 't bedelen gemaakt heeft, die schelm heeft reets meer geldt dan ik, en hy durft my nog zo lastig vallen; zegt dat hy weg gaat, of ik zal hem de honden op 't lyf jagen, en zal hem

lee-

leeren zonder kruk loopen, zo hy niet aanstonds weg gaat; zeg dat 'er voor hem niets over is.

Hoe? gy onbarmhertige Nar! is 'er niets over? *Pharao* is met de syne in de rode zee verdronken; gy verdrinkt u dikwils in de rode wyn. *Noach* heeft eens een wakkere roes gehad, dog gy alle dagen. *Loth* heeft maar eens (zo veel men weet) een hartige dronk gedaan, dog gy alle dagen nog veel hartiger. De meeste Soldaten van *Gideon* gingen op hunne buyken nederleggen, en dronken zo veel water als zy begeerden; dog gy houd gedurig uw buyk tot een *Bacchus*, wiens bed een wynvat is: gy zyt niet beter als die wynbuyk, die zig zodanig met October-zap overlaadde, dat hy by nagt en ontyde daar henen tuymelde, op syn rug nederviel, en met een open smoel als een openbaar zondaar zodanig bleef leggen, en dewyl de druppels van 't dak hem in syn mond vielen, zo dagt hy niet anders of syn makkers goten hem de wyn ter keele in, waarom hy met een lollende tong uytriep: Neen, neen, myne broeders, weest niet mal, ik heb genoeg gezopen. ô Beest!

Een kelderagtige en geen Geldersche Poëet maakte dit ongerymde rym: *Ede, bibe, lude in festo Simonis & Judæ*, of: eet, drinkt en speelt op 't Feest van *Simon* en *Judas*, maar by u komt dit liedje niet te pas, dewyl gy byna alle dagen uw leger te *Kannenberg* opslaat, en wanneer gy te *Kana* in *Galilea* wat beleeft ter bruyloft verzogt geweest waart, zou de wyn nog al eer uytgedronken geweest zyn. Immers, hoe dikwils zuypt gy dat de hairen u op de kop rysen, als halfjarige biesen? hoe dikwils zuypt gy, dat 'er uw

neus

neus uytziet, als of hy van een Timmerman met roode aarde gemeten was? hoe dikwils zuypt gy dat 'er uwe oogen eveneens uytzien, als een paar oude donkere brillen? hoe dikwils zuypt gy, zo dat uw trony uytziet als een *kopy* van Pruyssisch leer? dog van zeer slegte waardy. Wanneer 'er van een schaap een verken voortgeteelt wierdt, zou het zulken wonder zyn, dat men 'er in openbaare geschriften en in boeken gewag van zou maken. Ondertusschen is het niet nieuws, dat gy u in het witte Lam zo vol zuypt, dat gy varkenagtig word, en niet veel beter zyt als de geene, die door syn overmatig zuypen in 't slyk lag te wentelen. ô Onbarmhertige zot! Gy hebt niets; ja zeker, daar is genoeg, maar voor den armen hebt gy niets over? ô Onbarmhertige Nar!

Wie klopt daar? Heer vader, een arme blinde man; hy is 'er over drie weken eerst geweest, en hy is nu al weer gekomen? Ag! bewaar ons! hoe dikwils zou die vogel wel komen als hy zien kon, daar hy nu blind zynde zo dikwils myn huys kan vinden? geeft hem voor deze reys niet, hy mogt 'er anders een gewoonte van maken; zegt, dat 'er voor hem niets is. Hoe? gy onbarmhertige Nar! is 'er niets? Wat kosten u uwe onbeschaamde en trouloze begeerlykheden? Zie eens de verlorene kwant, die ondeugende verquister, had met diergelyke vogels het syne zodanig doorgebragt, dat hy naderhand geen brood meer te byten had, dewyl hy het vleesch te veel najaagde: want *post diem Veneris* (na de vryedag) komt gemeenlyk de Sabbath of heylige avond in de beurs. De snode en gewetenlooze broeders hebben hunnen broeder *Joseph* in een oude put geworpen; toen was de hoop van den Oudtvader

der

der *Jacob* in een put gevallen; dog naderhand wierden zy van de geldgierigheyt aangevogten, dewyl zy hunnen broeder voor gelt aan de *Ismaeliten* verkogten, en tot verbloeming van hunne schentdaad hebben zy *Josephs* lange rok in bokke bloedt gedompelt, en alzo aan de Vader overhandigt. De oude sloof by de lange poort heeft drie kinderen, die zy zeer qualyk brood kan verschaffen; want haar geheele inkomst ontstaat uyt het spinnen en naayen, en alzo is het zeer gering; nogtans gaat haar grootste dogter als een half veradelde vryster: zy draagt een mooye rode rok; waar komt die van daan? wilje 't weten, by deze rok is bokke bloed, en zy toont dat gy een geyle bok zyt, en een *fondateur* van deze roode maar niet schaamrode merry. *Joseph* heeft synen mantel in handen van een *etcera* gelaten, dog tot zyn voordeel; gy moet deze en geene dikwils een kleed in de handen steken, dog tot uw schade. De H. Schrift zeydt ons, dat het eerste wyf uyt de zyde, die in 't Latyn *Costa* heet, genomen is. Dit moet gy gelooven, dog dat 'er by de schaamteloze wyven ook *Costa* of kosten zyn, dat wil ik ook gelooven; wat kost u dat fraaye laken wel? wat kosten u die schoone kostelyke kanten? wat kosten u die strikken en quikken? wat kosten u die ruykende handschoenen? wat kost u die nieuwe-jaarsgift wel? wat die paasch-eyeren? wat kost u die hoog- en hoog-wel eerbaare (over schouder) koppelaarster? Raad wel, reekent en spreekt.

Het afgodsbeeld *Dagon*, wiens halve gedeelte vrouwelyk, en 't andere deel visch was, hebben de *Philistynen* ongemeen vereert; zy zyn voor het zelve op de knien nedergevallen, en hebben 'er de handen voor opgeheven; dog dat was nog niet ge-

genoeg, zy moesten 'er ook voor offeren. Deze en geene, die niet half maagd, maar, met eere te melden, een volslagen hoer is, die *complimenteert* gy als een afgods-beeld; uw oppassen moet nog vlytiger zyn, dan dat van *Jacob* om *Rachel*; maar dit niet alleen, het offeren moet 'er ook by komen; want zulke snuyvers kosten stuyvers; zulke tassen ledigen de tassen; zulke hoeren kunnen geldt ontvoeren; zulke beelden kosten zilver; zulke duure waar maakt het geld raar; zulke rokken zyn harde brokken. *Salomons* 700 wyven en 300 bywyven zullen hem al vry wat gekost hebben; dog hy was ryk, gy geeft 'er ook nog al een mooy stuyvertje om uyt, en gy zegt, daar is niets over voor den armen. ô Onbarmhertige Nar!

Wie klopt daar? Heer vader, een Bedelaarster. Wel, is die oude Duyvelin daar al weer? 't sal my wel aanstonds geleegen komen om deese Hex te woordt te staan? 't Is immers onmogelyk of men moet soo doende selfs bederven. Ik ken die ondeugende pry wel; de armbos moet dikwils voor die oude Duyvelin de brandewyn betaalen; ik heb nu geen tydt om met haar te spreeken, segt dat ik niets voor haar heb.

Hoe, gy onbarmhertige Nar! segje dat 'er niets is? siet dog maar eens aan, wat groote Paarde-Processie of 'er uyt uw stal komt, de meeste Paarden schynen wel van het maagschap van *Bucephalus*, het allerwaardste Rypaart van den Grooten *Alexander* te zyn, ter eeren en gedagtenis van het welke hy eene gantsche stadt bouwde, en deselve na den naam deeses Paards noemde: het meeste part van deese uwe Paarden zyn moedig, en daar worden geen kleyne onkosten tot derselver on-

der

derhout besteet. Ik sie by u een soodanige meenigte van Honden, als Waterhonden, Brakken, Beschutters, Winden, etc: dat men wel mogte denken, of ook *Actæon* by u t' huys lag; Ik sie koddige Aapen, speelende Meerkatten, klapachtige Papegayen, belachelyke Parkietjes, en Indiaansche Ravens in de vensters zich vermaaken, dat men sweeren soude, dat uw huys een Copy van *Noachs* Arke was. Deese alle worden met groote kosten gevoedt, gespyst, geaast, gemest, voorsien, versorgt, en met spyse onderhouden, en de armen, die na het Evenbeeld *Gods* geschapen zyn, laat gy honger lyden: ô onbarmhertige Nar! *Sardanapalus* (al schoon hy ondeugend was) liet op de ernstige Predikatie van *Jonas* tot *Ninive* aanstonds een opentlyk bevel uytgaan, dat menschen en vee souden vasten. *Jonas*. III. Maar waarom het vee? Konnen dan de Ossen en Esels meede goede werken doen? Niet daarom, maar om dat het *Sardanapalus* voor ongerymt hieldt, dat de menschen souden vasten, en het vee, dat vry minder en geringer is, soude eeten. Maar in uw Huys, in uw Paleys heet het, dat de dieren sullen eeten, en de menschen vasten: want de Paarden en ander vee worden sorgvuldig gevoert, en de arme menschen, nootlydende Bedelaars, en elendige lieden, moeten uyt gebrek van levensmiddelen vasten; derhalven is de Ninivitische en ondeugende *Sardanapalus* noch vry barmhertiger als gy, als hy, en als zy.

Hoe dikwils hoort men dit en diergelyke praatjes: suster, waar rydje van daag heen? Heden is 'er geselschap by de Heer van Foppenburg, en morgen (soo als ik hoore) by die van Lusthuyssen, maar overmorgen sal die van Schertsendal een

een baal houden, waar by gespeelt sal worden? Het geluk is my een tydlang niet goedgunstig geweest: het winnen is met my of ik na de Maan greep; evenwel sal ik het weer waagen; by myn naaste in de kraam leggen sal myn Heertjen syne milde handt met 100 Dukaatjes moeten openen; soo, soo, dat gaat wel! Fi! fi! op sulken wyse kost dat pampiere tydverdryf al een stuyvertjen!

Een seker voornaam en geloofwaardig Schryver verklaart op syn geweeten, dat een seekere Kamer-Juffer in een jaar meer als 64 gulden aan kaarten hadde uytgegeven, om de lief hebbers van het speelen te vernoegen. *Absalon* wierd door een Eekeboom by syne goudgeele hayren betrapt; het goudt en silver van meenige Juffer werd dikwils door de klavere-boer, andersints met de eernaam van *Grave Jas* bekent, betrapt. Wel hoe kondt gy dan seggen, dat gy niets voor den Armen hebt? ô onbarmhertige Nar!

Og! wat een groot getal van onbarmhertige menschen zullen hier over een ysselyk bescheyd op den dag des Toorns van den Regtveerdigen Goddelyken Regter ontfangen, in 't byzyn van alle uytverkoorne: *ga heen*! ô woord, schrikkelyker dan een donderslag! *ga heen*! ô woord, waar van alle myne leden trillen! *ga heen*! ô woord, waar van den vasten aardbodem lilt! *ga heen*! in 't eeuwige, ja in 't eeuwige, eeuwige vuur; want ik ben hongerig geweest, en gy hebt my niet gespyst, daar nogtans alles in overvloed op uw tafel stond. Ik ben dorstig geweest, en gy hebt my niet gedrenkt, daar de wyn nogtans in allerhande koleuren als op uw tafel swom. Ik ben naakt geweest, en gy hebt my niet gekleed,

daar

daar uwe klederen aan de motten ten deel worden. Ik was nooddruftig, gy hebt my niet geholpen, gaat heen in 't eeuwige vuur!

Van een arme soldaten Vrouw word verhaalt, die een wieg op haar rug, en op elken arm een kind droeg: deze verzogt zeer aanhoudende om een aalmoes, en zy wist op een hooge feestdag de bedelagtige *Rethorica* zo wel op te zeggen, als of zy alle de *Tropi en Metaphoræ* op haar duymtje geleert hadde. Ag! zey zy, bouwt u tog een trap na den Hemel, gy vroome herten, want het allerminste duytjen zal tot een sport konnen dienen aan *Jacobs* Engelsche ladder; ag! doet tog uwe milde hand open, zo zult gy ook met opene armen in den Hemel ontfangen worden. Geeft, geeft, en bouwt u een Arke van *Noach*, op dat gy daar mede uyt de zee van deze werelt in de haven der eeuwige vreugde moogt over zeylen. Ag! geeft, terwyl ge leeft, want wanneer gy niet meer leeft, kunt gy immers niet meer geven: geeft dan! de schoone Hemel zal elk koper penningje rykelyk vergulden; Godt zal uwe schuuren rykelyk opvullen, en u een lang leven verleenen. Ag! geeft een aalmoes, 't is om een stuyvertje te doen, en gy zult 'er aan den Doctor en Apotheker wel een dukaat mede besparen; Godt zal alles vergelden, ag! weest tog barmhertig, en gy zult barmhertigheyt erlangen.

In der waarheyt, dit was een fraaye bedelaars Oratie; dog hoe ras veranderden de zegenspreuken van deze bedelaarster in een afgryselyk gevloek: want een onbarmhertig Edelman, op die tydt in de Kerk gaande, wierdt van deze snapster aangerant; dog alzo deze Edelman met geen kleyn geldt voorzien was, kon zy hem geen

ſtuiver uyt ſyn beurs praten; zy liep hem evenwel tot by de Kerkdeur na, en bad in den naam van alle heyligen dog eens om een aalmoes; dog de Edelman zette haar wederom met weynig woorden af, en zey nog eens: op een ander tydt eens, ik heb nu geen kleyn geldt by my: daar op begon deze feex aldus te donderen: wel dan wiſſelt het u de duyvel, jou ryke vreek; ik wenſte dat u de bl.... ſloeg, jou boere vilder! jou gek alsje bent! wat beeld ge u tog wel in? Dit duyvels aas dat ſtapt zo trots daar heenen, als of 't al ſyn leven met paſtytjes opgevoed was, en hy is al veel meer duyſenden ſchuldig, als hy knopen aan ſyn rok draagt. Dien lompenhond geeft geen duyt uyt, ſchoon het nog zo een heylige dag was enz. Terwyl deze feex nog met ſchelden, raaſen en tieren bezig was, quam 'er een koets, waar in een Juffrouw ſat om na 't Hof te ryden; zy liep nevens de koets, als of zy een Lakey geworden was; zy vloekte al in 't heymelyk over de Koetzier, om dat hy zo ras voort reed, en bedwong haar nogtans, verhopende een ryke aalmoes te ſullen verkrygen; ſie daar begonſe: Ag! myn goude *Excellentie*! ik ben met drie kinderen beladen; ja 't is een elendige zaak, dat ik te gelyk voor paarden wagen van myne kinderen moet verſtrekken, daar by heb ik te eeten nog te breken; het onvernuftige vee heeft wel een ſtal, maar ik moet onder een brug leggen, en ben daar by nog op 't uyterſte ſwanger. Ag! myn genadige Vrouw, geeft tog een aalmoes aan zo veele verlatene armen; ag! doet dog uwe milde hand open, myn lieve *Excellentie*! op dat gy in het boek des levens ingeſchreven, en alzoo moogt zalig worden.

De

De Juffrouw ſtond over dit ſeldſame beedelen ten hoogſten verwondert, nam drie ſtuyvers, en zeyde: daar hebje drie ſtuyvers, een voor u, en de andere twee voor uwe kinderen. ô! Millioenen vergelde u dit Godt, myn geheel goude *Excellentie*, zeyde deſe bedelaarſter; dog ik bidde uwe Genade nog een eenig ſtuyvertjen voor hansje in de kelder, gy ſult immers daar van niet armer worden; dog de Dame reed voort, en zeyde: Godt helpje! ik heb u nu genoeg gegeven: daar op begon deſe feex wederom afgryſelyk te ſchelden, wenſchende deſelve duyſent duyvels op de huydt; was dat geen fraay Godt loonje? Twee bedelaars gingen eens op een hooge feeſtdag, om hunne woorden voor geldt uyt te venten; wanneer zy nu den geheelen dag hunne hoeden voor de medelydende afgeligt, en de handt uytgeſtrekt hadden, gingen ſy 's nagts op 't ſtro leggen, om hunne afgematte monden wat ruſt te verſchaffen; dog voor het nagt gebed vraagde de een den anderen: Broeder, hoe is 't van daag met u afgeloopen, hoe veel geld hebje wel bekomen? Ag! Jan-Broer, zey de andere, geen duyt meer dan vier en veertig ſtuyvers; 't is van daag ſlegt afgeloopen, de luy worden hoe langer hoe duyvelſcher, geen menſch is 'er die by na meer wil geven, men zou 'er wanhoopig om worden. ô Nar! zey de andere, waarom wanhoopig? 't Is immers beter als hout hakken; ik heb maar ſeven en dertig ſtuyvers getroggelt, en niet eens een Misje geknapt. Ik ook niet, zey de andere, men moet de bek eerſt voorſien, anders mogt de ziel van honger ten lyve uytloopen: en daar en boven is de Paſtoor in de vroeg-Mis ſulken keerſe-brander, dat ik al veel van myne

 aal-

aalmoessen zou quyt zyn, eer hy in het Evangelie tot die woorden soude komen, welke aldus luyden: *Jacob nu gewan Juda en syne broeders.*

Deze en diergelyke lieve woordjes hoorde een snoode gast; die voornam, om dese bedelaars by den Rechter aan te klagen, gelyk ook geschiede: de Bedelaars-Richter beloofde deese saak voor den Stads-Richter te sullen brengen; dog deese aanbrenger moest om geen ergernisse te geven stil sitten, en alles geheym houden. Dese als een eenvoudige Ziel, die meer gewendt was met beesten om te gaan, als uyt te vorschen, wat de Bedelaars-Richter met syn krom verstandt zoude bedenken, beloofde dit; waar op de Richter dit aan de bedelaars voorstelde, en hen vroeg of sy sulken schandige taal gevoert, en den feestdag zo deerlyk ontheyligt hadden, dewyl dit yser en banden, ja een brandmerk verdient had; de bedelaars beleden alles, deden een voetval voor den Rechter, en beloofden, zy wilden hem alle het geldt vereeren, dat zy op de naastkomende Michiels-dag met bedelen souden winnen; dog hy wilde aanstonds geldt hebben; zy verontschuldigden hen, met te seggen, dat zy het selve reeds verteert, en aan de Waardt gegeven hadden; hy sou dog wat gedult nemen, en ondertusschen een briefje van bekentmakinge laten schryven, op dat vroome herten week gemaakt mochten worden, om aan hun, als twee noodlydende en behoeftige persoonen, een milde aalmoes mede te deelen; zy versekerden hem dat zy hunne kakebeenen ook zo wel souden roeren, dat zy een mooye stuyver magtig mogten worden; de Bedelaars-Richter keurde dit goet, en 't accoordt wierdt gesloten ten genoegen van weder-

wederzyden. Ondertusschen gaf dezen Rechter aan syn dochter last, om een briefje te schryven, dat hy haar van dezen inhoud voorgesegt hadde.

Alle vroome getrouwe herten worden ootmoedig versogt, aan twee behoeftige arme menschen, die voor de Kerkdeur staan, en XVI. *jaaren by de Turken gevangen geweest zyn, een werk van barmhertigheyt te betoonen; de zegenryke Godt, die de barmhertigheyt selfs is, sal 't u hondertvoudt vergelden en wedergeven.*

Dit briefje wierd opentlyk afgelesen, en de barmhertige toehoorders gaven hen, elk naar syn stand, milde giften; de Rechter keek het spel van verre aan, en bevond dat de bedelaars vry veel aalmoessen kregen, en dagt by hem selven: ag! had ik maar de ketting van myns buurmans wagen gestoolen, en had ik haar daar mede maar als rechte Turksche slaven wat rammelen laaten, seker zy souden my een hoed vol geldt beschikt hebben; dog, dagt hy, als een man die wel afgerecht was, gedaane dingen kunnen niet herhaalt worden. Wanneer nu de bedelaars bespeurden, dat de Rechter hen naauwkeurig bespiede, overleyden zy in stilte met hunne Vrouwen, en besloten, zy souden omtrent hondert treden daar van daan met malkander beginnen te kyven, en elkander in 't hair vallen, op dat zy ondertusschen, wanneer den Rechter besig was om haar te bevredigen, het haasepadt mochten kiesen. Dit voorstel quam de Vrouwluy seer wel voor, de straat diende tot een *Theater*, waar op deese haar *comedie* speelden; doch wanneer ondertusschen de Rechter met syn stok een *Intermedium* of de bemiddeling uytwrocht, namen de bedelaars de vlucht, en

koofen het haafepad; fo dat de Rechter, die op filver hoopte, een lange neus kreeg, ja met recht een kopere neus; want deefen quant had hem al dikwils van 't bedelgeldt vol gefopen, en daar door een koperrode neus gekregen.

Dusdanige bedelaars, fegt gy, en die hen met geen aalmoes vergenoegen, of die hen alleen tot het bedelen begeven en de yverige Mieren in het allerminfte niet navolgen; maar die alleen van het eene Dorp, Stadt en huys tot het andere fwieren, verdienen geen medelyden, zyn het bedelbrood niet waardig, ja foodanige Godloofe en eervergetene fchurken bewegen iemand veel eer tot boosheyt dan tot barmhertigheit. Doch weet vry, onbarmhertige zot, dat de barmhertigheyt felfs daarom een groote deugdt is, dewyl zy medelyden heeft met die geene, die in het minfte geen barmhertigheyt verdienen: want Godt fiet de perfoon niet aan, die men iets geeft, maar die het geeft, en de noodtdruftige iets mededeelt. Derhalven fal Godt het geven van aalmoeffen, en het betoonen van barmhertigheit al fo wel beloonen, wegens de geene die het felve niet verdienen, als die het waardig zyn; en om die reden kunt gy u met het ondeugende leven der bedelaars niet verfchoonen.

De meefte onbarmhertige Narren komen gemeenlyk met defe tegenwerping voor den dag; wat, feggen zy, fal ik foo veel barmhertigheyt betoonen, en veel uytgeven, ik weet immers felfs noch niet, waar toe ik kan vervallen, alles is tegenwoordig duur, 't fyn fware tyden, men moet alles nu dubbelt betalen, wy beleven nu fulke tyden niet meer, dat het Manna van den Hemel valt,

valt, dat *Elias* van de Ravens gespyst word, of dat de *Israëliten* de vogels in de mond vliegen; het jaar is nog lang, men geeft my ook niets, myne kinderen hebben ook wel wat van noden: de beul slaat de bedelaars, sy laten eer mensch den geheelen dag geen rust; waarom begeven hen die dagdieven niet tot den arbeyd; die luyaards! die slaplendens! hoe lang heb ik werk gehad om eenige hondert guldens by elkander te schraapen, en nu sou ik het selve soo maar op straat smyten, en met myn sweet de bedelaars in hun luy leven styven. Kyk maar eens aan de galg, hoe hoog sulk volkjen wel danst; ga eens na de bedelaars brug, en sie eens hoe zy aldaar kooken en braden; zy suypen hen vol en dol, sy scheuren elkander de kleeren aan flarden, om 'er nog wat ellendiger uyt te sien, en de luy het geldt uyt de beurs te lokken. Ik ben soo sot niet, dat ik deel aan de sonden van andere wil nemen; myn eetens-kas heeft een goedt slot, het springt soo aanstonds niet om Gods wil op, ik denk nog al eenige vastenavonden te leven; de wyn is duur, de suyker niet goedt koop; kom lieve stuyvertje, blyf gy maar in myn kantoortje:

En myn geldje ga niet loopen,
En myn slotje ga niet open.

Ja sluyt maar digt toe, onbarmhertige Nar; maar denk vry, dat uw stuyver niet blyft suyver; ja gy guyt, behou je duyt, de hel sal je deel zyn: *Een onbarmhertig oordeel sal gaan over die geene, die geen barmhertigheydt sullen betoont hebben*, *Jac.* II: 13.

De H. *Castor* heeft aan den Oever van de groote Rivier *Mosee* het scheepsvolk om een weinig

zout gebeeden, vermits 'er een schip met zout geladen aan de wal lag; maar alsoo zy onbarmhertige Narren waaren, en hem sulks weigerden, is het gansche schip gesonken. *In Art. Bollandi tom.* 2 Deese straf gaat noch wel heen.

De H. *Senanus* heeft aan een Vorstelyk slot om een middag-maaltydt gebeden; maar vermits hem de onbehoudene knechts, als onbarmhertige Narren, sulks ronduyt weigerden, syn alle spyssen op de Vorstelyke tafel aanstonds verrot, en de Wyn in stinkende Pis verandert geworden. *Calgan. in Vit. S. Senani.* Deese straf gaat noch wel heen.

Een seekere suynige Normandyer verborg het koorn by een groote duurte, op hoop om het nog duurder quyt te worden; maar deese onbarmhertige Nar heeft ervaren, dat een ontelbaare meenigte Muysen niet alleen de Koornsolder, maar ook syn eygen Persoon, seer onstuymig hebben aangevallen, en jammerlyk gebeeten, tot dat hy zich door het doen van een belofte bevryde. *Jo. Boniar. lib.* 3. *c.* 8. Deese straf gaat noch heen.

De gierige en onbarmhertige Bisschop *Walterus* heeft verdragen moeten, dat syn gansche Koorn-kist met Padden en Slangen gevult is geworden, om dat hy de Armen niet geholpen hadde. Deese straf gaat noch heen.

Tot *Leyden*, in de St. *Pieters* Kerk, toont men nu noch een broodt, dat in steen verandert is, om reedenen, dat het een seekere suster, als een onbarmhertige sottin, aan de armen geweygert heeft. Deese straf gaat noch heen.

Maar, ô onbarmhertige Narren! laat u doch: *Gaat in het eeuwige vuur!* verschrikken.

Een

Een seeker kruysbeelt maakte syne beyde armen van 't Kruys los, en stopte syne ooren toe, doen 'er eenige Zielmissen voor eenen Ryken en onbarmhertigen Nar gedaan wierden, die mede het gebruyk hadde gehadt de ooren toe te houden, wanneer de arme menschen om een aalmoes baden. *Dellanuz. ser. 6.*

Tot *Luca* in *Italien* is de duyvel als een Franciskaner Monnik gekleedt, en als of hy een versamelaar van het selve *convent* was, twee jaar lang alle dag in de Stadt omgegaan, en heeft by alle deuren aalmoessen gesogt; voornamentlyk heeft hy by een seeker ryk en welgestelt Koopman alle daagen aangeklopt, doch heeft nooyt iets, gelyk andere bedelaars, gekreegen; egter heeft hy hem daagelyks tot beterschap vermaant, maar nademaal dit nooyt geschiedt is, soo heeft de duyvel desen onbarmhertigen Nar, door een rechtveerdig vonnis Godts, na de verstreekene twee jaar, met ziel en ligchaam in den helschen afgrondt gesleept. Laat dit, laat dit u verschrikken!

Christus Jesus belooft met syn waarachtige mondt, dat hy de werken der barmhertigheidt ten jongsten dage sal roemen en beloonen; maar in tegendeel bedreygt hy met een, dat hy 'er veele sal straffen om datse onbarmhertig geweest zyn. Troost u dan, gy barmhertige, met dat heugelyke: *Komt hier*, en weest vry verschrikt, gy onbarmhertige Narren, over dat ysselyke: *Gaat heenen.*

DE PLANEET NAR.

Hier hebt gy uyt der Narren zô
Een regte ZOT in Folio;
Een geks-kap, vol van viefe greepen;
Hy foekt naar Starren en naar ftreepen:
Soekt, Nar, foo gy iets goedts verhoopt,
De ftreep die door uw harffens loopt.

De

E kennisse van toekomende dingen is alleen voor den alwetenden Godt bewaart, voor wie niets bedekt, verborgen, verschoolen, begraven, noch onbekent kan zyn. Hy is een oog die alles siet, een sleutel die alles opent, een wyser die alles aantoont; hy is een maat die 't alles meet, een hand die 't alles ontdekt. Hy heeft van eeuwigheydt al gesien wat 'er geweest is, wat 'er noch is, wat 'er zyn sal; wat, wie, hoe, waar, en wanneer het geweest is; wat, wie, hoe, waar en wanneer het zyn sal. Van deesen alles besittenden, almagtigen, alwetenden Godt, zyn eenige voor, onder, en na de Wet, verlicht geworden, dat zy toekomende dingen voorsegt hebben, en daarom Propheten genoemt zyn; voor de Wet waren *Adam*, *Enoch*, *Noach*, *Abraham*, *Joseph*, enz. onder de Wet, *Jesaias*, *Ezechiel*, *Jeremias*, *Daniel*, *Hoseas*, *Joël*, *Amos*, *Jona*, *Micha*, *Nahum*, *Habakuk*, *Zephanja*, *Zacharias*, *Malachias*, *Samuel*, *Gad*, *David*, *Nathan*, *Jehu*, *Azarias*, *Elias*, *Elisæus*, *enz.* na de Wet, alle de Apostelen en veele Martelaaren, die alle als een emmer waren, die geen water van hun selfs hadden, maar uyt een diepe put; die geweest zyn als een orgel, die van zig selfs geen geluyt geeft, maar die door de geblasene windt gaande gemaakt word; die geweest zyn als een kaars, die niet van zich selfs brandt, maar door iets anders aangestoken wordt.

Alhoewel nu Godt de eenige is, gelyk alreeds gezeydt is, die het toekomende bewust is, en voor wie

wie alles open ſtaat, en behalven hem veele Heiligen en dienaaren van Godt door Goddelyke openbaring veele dingen voorſegt hebben; ſoo zyn 'er onder de Adams-kinderen niet weinig Gekken te vinden, die op een dwaaſe wyſe onderneemen om waar te ſeggen; dog ſoo men van deeſe Waarſeggers waarlyk de waarheit ſal ſeggen, ſoo zyn'er weynig wyſe Propheten, dog broodeeters genoeg onder, onder de welke de godlooſe Heidens en Heidinnen geenſins de minſte zyn.

In voorige tyden zyn'er ſelfs Vrouwsperſoonen geweeſt, die door ingeeving van Godts Geeſt toekoomende dingen voorſegt hebben; ſoodanige waaren de *Sybillen*: *Sambithe*, *Herophilis*, *Amalthea*, *Marpeſia*, *Caſſandra*, *Xenoclea*, *Lampuſa*, wier naamen ſeer onderſcheidentlyk van de ſchryvers worden opgetelt. Doch in onſe tyden vind men weinig ſulke verligte *Matroonen*; nochtans vind men ſe wel die deeſe naamen moogen dragen, namentlyk *Altophila*, *Haxaſia*, *Sauberillis*, *Liegangula*, *Gabelreitta* enz. Ik wil ſeggen veel oude Civet-Katten en tandelooſe ſevermuilen, die met een waarſeggende geeſt waanen voorſien te ſyn, en die meeſtentyds door brillen op een watervogtige neus de handen bekyken, begapen, en begrabbelen, om de luy ſoo wat op de mouw te ſpellen. Wanneer zy in de driehoek van de hand twee lange ſtreepen met twee dwars-lynen ſien, ſoo dat zy na een ladder gelyken, ſoo voorſeggen zy, dat dusdanigen menſch wegens (de *Ablativus*) het afnemen, na *Strik-burg* ſal reiſen, en aldaar aan *Lyntje* trouwen. Wanneer ſy eenige ſterretjes in de vlakke hand digt by de levens-lyn beſpeuren, ſoo babbelen ſy, deeſe ſal ſoo wel by de Vrouwluy geſien ſyn, als ſpek in een Joode keuken.

Wan-

Wanneer'er in de tafel van de hand veel kromme ſtreepen door malkander loopen, die wel na Hebreeuwſche letters gelyken, en wanneer by de kleine vinger te gelyk eenige ſtipjes geſien worden, ſulks geeft hen aanleydinge om te voorſeggen, dat ſulkeen in ſyn XXIII. Jaar ſal trouwen, en in ſyn LIII. reets vier Vrouwen overleeft hebben, waar onder dat'er een ſal ſyn, die hem met veel meer Kinderen dan Runderen voorſien ſal. Wanneer iemand aan de middelſte vinger tuſſchen het tweede en derde lid een ſwarte en diepe ſtreep heeft, gaat het vaſt, ſeggen zy, dat ſulk een geen *Lucretia* ſal zyn, maar dat haar Man in 't teeken van den Ram gebooren is. Wanneer de tafel (namentlyk het vlak) van de hand glad is, en op de hoogte van de wysvinger een teeken gelyk de Latynſche H geſien word, alsdan voorſeggen zy, dat ſoo een lang leven, en tot groote waardigheit en eere ſal geraken.

Ja ſoo, liegt maar voort, gy onbeſchaamde Teeven, wat wilde Duif heeft u dit in 't oor gepikt? Hoe word die geeſt genoemt, die u ſulke leugens heeft ingeblaſen? Door wat blaasbalg is u deeſe Propheetiſche en waarſeggende ſtem ingeboeſemt? U paſt een houten bed, waar op de Vogel *Fenix* ſterft, gy ſchadelyke en ſchandelyke Satans kinderen!

Wat ſtapel Gekken zyn de *Aſtrologiſten* niet? Hiermede worden de geene niet beſpot, welke door ſonderlinge wetenſchap van den loop der Planeeten, en de geſteltheit der Sterren, de geſteltheit van de Hemelſche Geſterntens der toekomende tydt, Sonneſchyn, verduiſtering, hitte, koude, vochtigheit, ſiektens en andere diergelyke natuurlyke dingen voorſeggen; nademaal dit een loſtely-

ke

ke kennis en wetenschap is, welke mede geoeffent hebben *Adam*, *Abraham*, *Enoch*, *David*, *Salomon*, *Job*, en veel andere groote heilige Mannen in het Oude en Nieuwe Testament; maar alhier worden verstaan soodanige waanwyse, inbeeldende Gekken, en zich meer als verstandig houdende Apen, welke uit de *Conjunctuur* of *Constellatie* (gesteltheit der Sterren) aan de Menschen de *Nativiteit* stellen (haar geboorte-uur opmaaken) en ik weet niet wat voor aanstaande saaken propheteeten en voorseggen willen. In de Maan snuffelen deese Sotten alle de hoeken door, schoon sy vyftienduisent sevenhondert en vyftig mylen hoog staat, en den hemel in agt-en-twintig daagen doorloopt; nogtans keeren sy hem het onderste boven, en vinden daar in alle der menschen handelingen. Boven de Maan staat *Mercurius*, sevenduysent agthondert en seven-en-seventig mylen, die in driehoudert dagen den hemel doorwandelt: deesen doorsoeken zy in alle syne holen en vouwen door en door. Booven deese staat *Venus* net soo ver als *Mercurius* van de Maan, heeft haar logement niet ver van de Son, en doorloopt den hemel in 330 dagen; by deesen soeken sy de koolen onder de assche. Boven *Venus* staat de Son ag:entwintig duisent vierhondert en vytien mylen; deese doet haaren gewoonen loop, nochtans tellen de *Astrologistise* Gekken alle haare straalen, die sy byeen vatten en als een besem te samen binden, waar meede sy alle eere en hoogheit byeen veegen. Booven deese staat de Planeet *Mars* vyftienduisent seevenhondert en vyftig myl, die in omtrent anderhalf Jaar den hemel doorwandelt, wien de *Astrologische* Sotten syn ysere wambes en broek versneen, soo dat 'er alle *couragie* uitvalt, en naderhand kon-

konnen zy daar uit sien waar zich Vreede en Oorlog opdoet. *Jupiter* staat booven *Mars* seevenduisent agthondert en vyf-en-seeventig myl; deese streelen de *Astrologisten* als een kattestaart, en weeten hem de kaart soo te verschieten, dat hy byna altemaal herten geeft. Booven *Jupiter* staat *Saturnus* soo hoog, dat men schier niet weet, of hy in dertig Jaaren syn loop wel vervult. Deese Gekken kunnen 'er geensins meede overweg, dewyl hy hen de schede van syne scherpsinnige gebaarden geduurig in de trony smyt, en zy soeken met *Saturnus* als met een lanteeren alles wat quaadt is in de weerelt. Seeker de *Narre-logisten* verdienen wel een drinkpenning, dewyl zy soo dikwils op-en afklimmen, en dewylen zy alle uuren aan een seekere Planeet onderworpen hebben. Dog wyl deese by de twaalf hemelsteekenen huisvesten, soo plagten de *Astrologisten* daar uit ook te voorseggen, en den loop van 't Menschelyk leven af te schetsen.

Een Kind, dat onder *Saturnus* gebooren is, zeggen deese Gekken, word hoogdraavende en stout, gelyk *Antonius Leva*, een Generaal by Keiser *Karel* de Vyfde; wanneer deese eens met syne *Podagreuse* voeten by deesen *Monarch* stond, had de Keiser hartelyk medelyden met hem, dat het staan hem soo moeyelyk viel; doch hy gaf ten antwoord, dat hy veel grooter ongemak aan syn hooft dan aan syne voeten leed; gevende daar meede te kennen, dat hy soo wel als andere *Grandes* geerne de eere hadde, om met gedekten hoofde voor syne Majesteit te moogen staan.

Een kind, onder *Jupiter* gebooren, zeggen deese Gekken, sal seer wys en verstandig zyn, gelyk seeker geheime *Minister* van een voornaam Vorst geweest is, welke overal syn eigen kop in opvolg-

volgde, en de raad en 't goetvinden van andere in de wind sloeg; wanneer deese met synen Vorst eens uitreed, vroeg hy den geheimen *Minister*, of hy op geen goed paard reed? Ja, ja, antwoorde de *Minister*, uw Majesteyt ryd op een seer deftig en sterk paard; want het draagd den Kooning met alle syne Raden. Willende daar mede te kennen geven, als dat hy Vorst en geheime Raad te gelyk was.

Een kind onder *Mars* gebooren krygt rood en gekrult hair, seggen deese Narren, en word seer bloedgierig en moordagtig, gelyk geweest zyn de *Boheemse* Vrouwen onder *Valascha*, die in een nagt alle haare Vaders, Mannen, Broeders en Soonen ombragten en vermoordden.

Een Kind onder *Sol* gebooren, seggen deese Narren, word mooy van trony, en sal tot groote eere koomen, gelyk *Lechus*, die van een Boer een Koning wierd, een scepter en kroon in *Polen* gevoerd heeft; drie syner boerepyen heeft hy in 't midden van syn Paleis opgehangen, op dat hy tog niet vergeeten sou wie hy geweest was.

Een Kind onder *Venus* gebooren, seggen deese Narren, word vriendelyk van trony, doch seer geil en ontuchtig, gelyk *Athenarius*, een Koning der *Gotthen*, die soo gekagtig op *Pynthia* verliefde, dat wanneer zy hem de hairen uitkamde, hy haar ondertusschen de schoenen schoon maakte.

Een Kind onder *Mercurius* gebooren, seggen deese Sotten, is seer vrolyk, en sal de studie beminnen, gelyk *Aristoteles*; van wie *Alexander* de Groote bekent, dat hy aan hem als syn Leermeester meer verschuldigt was wegens syne verkreegene wetenschap, als aan syn vader *Philippus* wegens syn leven.

Een Kind dat onder de Maan gebooren is, seg-

ſeggen deeſe *Aſtrologiſche* Gekken, ſal gemeenelyk met de oogen wenken, en byna iedereen bedriegen, en door liſt betrekken; ſulkeen was *Laban*, die aan *Jacob* het woord gaf, dat hy hem de ſchoone *Rachel* in de kamer ſou brengen, daar hy 'er ondertuſſchen de leelyke *Lea* wiſt in te voeren.

De twaalf Hemels-teekenen hebben naar 't ſeggen van deeſe waarſeggende *Aſtrologiſten* geen minder werking omtrent de Menſchen, namentlyk de *Ram*, *Stier*, *Tweelingen*, *Kreeft*, *Leeuw*, *Maagt*, *Schaal*, *Schorpioen*, *Schutter*, *Steenbok*, *Waterman*, en *Viſſchen*.

Die onder de *Viſſchen* gebooren is, ſal een quaad wyf krygen, die hy alle daagen wat ſal afroſſen, doch 's ſaturdags tweemaal, op dat zy mag weeten wanneer de week uit is.

Die onder de *Waterman* gebooren is, ſal een eerlyk man zyn, by wie de tong niet verder van 't hart af ſal zyn, als *Mons* van *Bergen*: ſoo een ſal in nood en dood een goed vriend blyven.

Die onder de *Steenbok* gebooren is, ſal met de waarheit omgaan als de Koſter met de Palm-Eſel: deeſe gebruikt hy maar eens in 't jaar, hy ſal de woorden vergulden als de Apothekers de pillen, ſyn mond ſal van leugenen ruiken, als het graf van *Lazarus*.

Die onder de *Schutter* gebooren is, ſal veele vyanden krygen, die hem geduurig ſullen vervolgen, en hy ſal als een duif onder de ravens, als een wolf onder de ſchaapen, als een kaas onder de rotten, en als een muis onder de katten zyn.

Die onder de *Schorpioen* gebooren is, ſal gramſteurig zyn, en als een orgel, wanneer men deſelve maar aanroert, ſoo kreitſe; hy zal zyn

als een spiegel, wanneer men die maar wat te na by komt, soo toont hy een donker gesigt.

Een Kindt onder de *Weegschaal* gebooren, sal geen hooge jaaren bereiken, maar in 't LXLIX jaar opgehangen worden.

Een Kind onder de *Maagd* gebooren, sal wel een mooye trony hebben, maar altydt vervolgt worden van syne naaste vrinden; syn vader word een verrader, syn swaager een slager, syn buurman een schuurman, syn baas een aas.

Een Kindt onder de *Leeuw* gebooren, sal'er niet qaaalyk uitsien, en een sonderling geluk te verwagten hebben.

Een Kindt onder de *Kreeft* gebooren, sal een welgemaakt ligchaam hebben, maar veele siektens onderworpen zyn, en 't sal syn ligchaam veel moeten herstellen, gelyk *Andreas* en *Petrus* hunne visch-netten.

Een kindt onder den *Tweeling* gebooren, sal toegang by groote Heeren hebben, door een ryk huwelyk veel goederen verkrygen, dog weegens ongetrouwigheit van syn wyf soodanigen harden voorhooft bekoomen als een smits hamer.

Een Kindt onder den *Stier* gebooren, sal van liefde niet te klaagen hebben, maar wanneer het een Dochter is, sal zy niet ligt tot een huwelyk geraaken, in haar eigen vaderland niet sterven, maar op een plaats, met een woord, alwaar 'er veele vermoord zyn.

Een Kindt onder den *Ram* gebooren, sal een soete trony hebben, en zich insonderheit voor een roo baard moeten wagten. Diergelyke snapperyen, inbeeldende verdigtsels, en vriendelyke leugens brengen de neuswyse Sterregapers en waarseggende Gekken by hoopen te markt, vullen'er gehee-

heele boeken mede op, bedrygen geheele landen, verschrikken groote steeden, brengen groote *Ministers* tot agterdogt, kittelen groote Opperhoofden, belooven veel victorie, verkondigen veel doodsgevallen, vertellen veele onlusten, swetsen veel op van geheime raadslagen, vermaanen en waarschouwen voor ongelukken, &c. Daarom hoort men somtyds seggen: Die en die moet een deftig *Astrologist* en Waarsegger zyn, hy weet het meest altydt te treffen; ja het moet geen slegte saak syn, vermits'er soo veele hoogverstandige en vermaarde *Astrologisten* geweest syn, die het op een hair na hebben getroffen. *Agrippina*, de Moeder van den Keyser *Nero*, Koning *Herodes*, *Vespasianus*, *Domitianus*, *Nerva*, *Severus*, *Leo*, *Justinianus*, *Constans*, *Theophilus*, *Theodosius*, en *Heraclius*, die alle Roomsche Keisers geweest zyn, hebben in de wereldt ervaaren wat haar de *Astrologisten* voorsegt hadden.

Galeatius Maria, Hertog tot *Milanen*, hadde van een seer geleerden *Astrologist* vernoomen, dat hem een syner eigene *Vasallen* of Leenmannen soude vermoorden. De Hertog vraagde deesen *Astrologist*, op wat wyse hy selfs dan aan syn einde soude komen? Ik, seide deese, sal door een stuk hout, dat van booven neer sal vallen, omkoomen. Wel op dat gy dan, zeide de Hertog, moogt gewaar worden, dat uwe wetenschap ongegrondt is, soo sal ik u noch deesen dag het hooft voor de voeten laaten leggen. Wanneer nu deese Waarsegger door de Dienaars uitgeleidt wierdt na de plaats, daar't vonnis soude verrigt worden, en uit de poort stondt te treden, viel de toorn, waarin men de klok der Misdadigers luidde, in, en de *Astrologus* bleef nevens veel ande-

re onder een swaaren balk doodt, waardoor syne voorsegging vervult wierdt; gelyk meede de andere, want de Hertog wierdt op het feest van *St. Steven* openbaarlyk in de Kerk, en voor 't oog van synen gantschen Hofstoet, van een syner *Vasallen* doodgestooken. *Beyerling de Astrol. fol.* 582.

Joannes De Lignano heeft de geboortestondt synes eenigen Soons opgemaakt, en uyt de ongelukkige gesteltheit vernoomen, dat syn Soon soude gehangen worden. Op dat hy nu deese schande mogt ontkomen, heeft hy hem laaten studeeren, en vervolgens tot het Priesterampt gebragt, waanende hier door van soodanig een ongeluk bevrydt te zyn. Maar na dat de gemelde Geestelyke van het Gesantschap by Paus *Martinus* de Vyfde, waar heen hy van de Regeering van *Bononien* gesonden was, onverrechter saake te rug quam, is hy by nacht door eenige syner Meedeborgers opgehangen; soo dat hem het geestelyke gewaadt voor de ongelukkige gesteltheit niet heeft konnen behoeden. *Ibid.*

Aan 't Hof van Keiser *Frederik* de Tweede heeft een seekere *Astrologist* aan een Graaf aldaar, *Rudolph van Habsburg* genaamt, de grootste eerbiedigheit van de wereldt beweesen; en wanneer de Keiser na de reeden daar van vroeg, gaf de *Astrologische* Waarsegger tot antwoordt: Na den doodt van uwe Soonen, waar van 'er noch thien in het leven zyn, sal deese en syne nakomelingen het Keiserdom besitten. *Albertus Argentin.*

Marsilius Ficinus, een seer vermaard *Astrologist*, heeft aan Paus *Julius* de II. uit de gesteltheit syner geboortestondt, wanneer hy noch maar een Jongen was, voorsegt, dat hy als Paus op

op den ſtoel van *St. Pieter* te *Romen* ſoude regeeren.

Carel de vyfde, vermits hy den Steenbok in ſyne *Nativiteit* kreeg, is van alle *Aſtrologiſten* voor gelukkig gehouden; vermits Keiſer *Auguſtus* mede in dit teeken gebooren was. De uitkomſt heeft het getoont; want juiſt op den ſelfden dag heeft hy *François* Koning van Vrankryk gevangen gekreegen, en juiſt op den ſelfden dag de overwinning behaalt: ſoo dat aan de geſteltheit der ſterren niet weinig moet toegeſchreeven worden.

Vermits *Venetien* zich geveſt heeft onder de geſteltheit van *Jupiter* in de Maand *April* Ao. 421. ſoo hebben de *Aſtrologiſten* doenmaals voorſegt, dat deeſe Stadt en Regeering eene der voornaamſte van deeſe ganſche weereldt ſoude worden, en dat by derſelver hooge Raadsheeren en Republyk de ſcepter blyven ſoude tot op het Jaar 1888. *Lucas Ganric.*

Weegens deeſe en diergelyke geſchiedeniſſen pochen de waarſeggende en *Aſtrologiſche* Gekken, dat zy het ſoo wel getroffen hebben. Maar ſegt my eens, gy Sterregapers, gy Planeet waanwyſe, gy Firmaments-gekken, vergeeft het my, dat ik u ſoo onbeleeft aanſpreeke, de reeden daarvan is, om dat ik op myne geboorte tydt eene geſteltheit der Sterren gehad hebbe, welke my tot een vyandt van alle *Aſtrologiſche* Gekken gemaakt heeft. Gy Sterrekykers, gy Hemel-verſorgers, gy Sterrelichtſnuiters, ſegt my hoe dikwils hebje wel gemiſt? Veel hondertduiſent, duiſent, duiſentmaal duiſentmaal hebje misgeraaden en het niet getroffen.

Komt hier, *Narraſtrologiſten*, ſegt my de reden eens, waarom *Jacob* en *Eſau*, die nochtans on-

 der

der een hemelsteeken gebooren zyn, soo verschei-den van aard waaren, daar immers den eenen vroom, en den anderen een Aartsschelm was.

Doet de bek op, waarseggende Gek, en beantwoord eens, of ze alle, die te *Lisabon* in *Portugaal* in 't Jaar 1578 aan de pest sturven, welkers getal 70000 beliep, op deselve tydt, of onder het zelve hemelsteeken gebooren zyn? (in eeuwigheit is 't leugen) om dat ze alle eenen doodt storven.

Weerje eens, hebje 't hert, *Astrologist*, en wederleg eens, waarom *Alexander* de VI. *Julius* de II. *Clemens* de VII. *Honorius* de IV. *Leo* de X. en *Calixtus* de II. tot de Pausselyke waardigheit geraakt zyn, daar nochtans het *Aspect* van haar geboortester niets sonderlings van haar voorzeide?

Laat u nu hooren, *Astrologus*, en zeg eens de reden waarom *Bequius* en *Johan van der Weert* van gemeene Boere kinderen en ambachtsluy voornaame Generaals en Krygshelden wierden, en andere, die in het selve tydtstip en oogenblik gebooren zyn, bloôhartige en bloedbeulingen bleven?

Lost my eens op, waarom zyn 'er soo veel duisent *Franschen* in den tegenwoordigen en noch aanhoudenden bloedigen oorlog door der Bondgenooten dappere vuist verslaagen, en een selve dood gestorven, daar nogtans haare *Constellatien* en geboorte-*Aspecten* soo verscheiden waren?

Gaat wat zitten, soo wordje niet moede, *Astrologus*, en seg my eens, *qualis puer iste erit*, hoe sal 't met dit kind afloopen, waar van Juffrouw *Ursula Pennesteel* swanger gaat? 't Is op die tydt ontfangen, en bygevolg de invloed en gesteltheit reets onderworpen; gy betrout het u niet om haar *Thema* op te maaken, dewyl gy noch niet eens ver-

verseekert zyt, of het wel ooyt ter wereldt sal koomen. Ten anderen kunt gy ook een groote misslag begaan met te seggen, dit kind sal een dapper Officier worden, drie vrouwen ten huwelyk nemen &c. daar het ondertusschen een Meysjen is.

Het gaat doch met een moeite heen, myn *Astrologische* Nar! spreek maar deese reis; nademaal gy noch niet weet wat of dit kindt doen sal, om dat het noch niet gebooren is: hoe kont gy dan soo vermeeten een uitspraak doen, wat *Pieter* en *Paulus* in 't toekomende doen sullen, daar se nogtans geen vast besluit dies aangaande by haar selfs genoomen hebben?

Myne Heeren *Narrastrologisten*, ik weet eenen goeden en heilsaamen raadt voor u, op dat gy ten laatsten dage bestaan moogt! Gaat, en neemt uwe Sterren meede; de een kan zich op den *Visch* setten, en swemmen'er heen. De ander kan op den *Steenbok* gaan sitten, en springen daar heen. Een derde kan op den *Leeuw* ryden, en haasten zich daar heen. Noch een ander kan den *Tweelingen* op den bogchel gaan sitten, en laaten zich daar na toe draagen. Een kan den *Stier* tusschen de hoorens kruipen, en met hem daar heen loopen. Een ander kan den *Ram* aan de steert vasthouden, en zich daar heen laaten sleepen. Noch een ander kan de *Kreeft* en *Schorpioen* in de *Waagen* spannen, en reiden'er te post na toe; de *Waterman* kan voor voerman *ageeren*. Een ander neem de *Maagd* aan de handt en kuyer daar na toe. En indien gy gevraagt wordt, waarom gy dit of dat gedaan, of het eene en 't andere gelaaten hebt? dan hebje immers aanstonds een verschooning by der handt; en segt maar, dat dat gesternte, die ster, en dit teeken daar oorsaak van zyn, als

welke over uwen wille de heerschappy gevoert hebben. Maar of gy den algemeenen Rechter als dan in goede gesteltheit vinden zult, daar aan soude ik hardt twyffelen; ja ik durf wel rondtuyt neen seggen. Want byaldien de Sterren en Hemelsteekens een oorsaak van het quaade zyn, dan moetense selfs na den afgrondt daalen; daar kunnen de *Visschen* en *Kreeft* gekookt worden, en de *Stier* en *Ram* gebraden. Maar indiense oorsaak van 't goede zyn, dan klimmense na om hoog, om de belooning te erlangen. Maar past wel op, *Astrologist*, dat de *Schorpioen* daar niet steekt. Indien nu alle dese Hemelsche Gesterntens maar soodanig gestelt zyn, datse de Menschen, en voornamentlyk de Menschelyke lichamen, alleen maar neigen, soo blyft nochtans onse wil in syn Vryheers staat; en bygevolge kan de *Astrologist* en waarseggende Gek niets weeten om toekomende saaken te voorseggen; maar de alweetende Godt heeft dit voor zich alleen behouden. Laat het u alsoo een vermaaning en leer zyn, gy Narren, die op sulken wyse waarsoekt en waarsegt, wat Godt al lang door den Propheet *Jesaias cap.* XLVII. heeft gesegt: *Laat nu opstaan die den Hemel waarnemen, die de Sterren kyken, die na de nieuwe Maanen voorseggen: ende laatse u verlossen van die dingen, die over u komen sullen. Siet, zy sullen zyn als stoppelen, het vyer salse verbranden; zy en sullen haar selven niet kunnen rukken uit de macht der vlamme.* Let 'er op! let 'er op! gy Starre-Narren.

DE

DE WERELDSCHE NAR.

Hier ſit een opgeblaſen gek
Op eenen klomp van ſlyk en drek,
Dien hy, op geldt en goed vermetel,
Verſlyt voor eenen gulden zetel:
Maar, geks-kap! zie de ſaak wel in,
Gy ruſt op 't weefzel van een ſpin.

Ie de wereldt een Kat noemt, noemt se wel, en ik schryf 'er by: *Dum ludit, lædit.* Al speelende beschadigt se.

Een schoone kat, voorwaar! die altoos loerdt en mikt,
Om te beschadigen, terwyl zy strookt en likt.

Wie de wereldt een Horlogie noemt, noemt se wel, en ik schryf 'er by: *Non requiescit in pace.* Zy rust niet in vrede.

'k Heb u besien en wel doorgrondt,
Maar 't was al onrust dat ik vondt.

Wie de wereldt een Klim-op noemt, noemt se wel, en ik schryf 'er by: *Dum sociat, sauciat.* Aanklevende worgt zy.

Al uw omarmen, Vriendin, is niet van herten,
Gy worgt, gy moordt my slegts, en baart my niet als smerten.

Wie de wereldt een Rosmoolen noemt, noemt se wel, en ik schryf 'er by: *In Orbem vertitur Orbis.* De wereldt keert sich in de wereldt om.

Een wereldts Zinnebeeldt verstrekt gy ons, ô! Molen,
Men loopt hier blindelings; een middel om te doolen.

Wie de wereldt een besneeuwde Mesthoop noemt,

noemt, doet wel, en ik schryf'er by: *Albus non candidus Orbis.* De wereldt is wel wit, maar niet suyver.

Van buyten schynt ge een blonde Bruydt,
Maar binnen hangt een monster uyt.

Wie de wereldt een loose Vos noemt, doedt wel, en ik schryf 'er by: *Desipit & decipit.* Veynsende bedriegt hy.

Neen, Vos! 'k betrouw u niet, des hoop niet op myn gunst,
Uw ambagt is bekendt, bedriegen is uw kunst.

Wie de wereldt een Maan noemt, doedt wel, en ik schryf 'er by: *At citò deficit.* Maar zy neemt schielyk af.

Dan hoog, dan laag, dan groot, dan kleyn;
O! wankelbaare standt, ó! al te losse schyn.

Wie de wereldt een Nagt-Uyl noemt, doedt wel, en ik schryf 'er onder: *In luce caligat.* In 't ligt sonder gesicht.

Altoos Vasten-avondts-tydt;
Nimmer dag, dien gy niet lydt.

Wie de wereldt een Slang noemt, doet wel, en ik schryf 'er by: *Necat amantem.* Zy doodt haaren beminnaar.

Ja! streelt en koestert my, en sluyt my in uw hart;

Maar

Maar uw belooning ſal niet anders zyn dan ſmart.

Wie de wereldt een goude Bokaal noemt, doedt wel, en ik ſchryf 'er by: *In Auro venenum.* Daar ſchuylt vergift in 't goudt.

Vergaap u niet aan my, van buyten ſchyn ik ſchoon;
Maar houw ſomtyds vergiſt, en dranken om te doôn.

Wie de wereldt een Waterbel noemt, doedt wel, en ik ſchryf 'er by: *Pleniſſima vento.* Boorde vol windt.

Ik huppel en ik ſpring, 'k gelyk een wonder ding,
Maar ben niet meer als windt, en 't ſpeeltuyg van een kindt.

Wie de wereldt een Zee noemt, doedt wel, en ik ſchryf 'er by: *Nunquam ſecurum.* Nimmer veylig.

't Zy dat ik effen ben, of woede met myn baaren,
'k Ben altoos vol gevaaren.

De bedriegelyke wereldt komt my voor als ſekere Lotery, waar mede een koddige ſnaak veele hooge en laage ſtands-perſoonen eens aardig bedroog. Deeſe gek ſpeelde met verlof van Koning *Matthias* eens een aardige klucht op een groot *Theater*, dat hy opgerecht hadde; waar op hy alderhande rariteyten liet ſien, die men ook door middel eener Lotery konde trekken; en dewyl

wyl hy ſeer weynig voor elken Lot eyſte, had hy des te meer toeloop; elk een wilde ſyn geluk ſoeken, doch zy wierden ſoodanig begroet, dat zy voor de tweedemaal niet weer quamen: want behalven de blinde briefjes was 'er ook een levendige Egel in de goeder geluks-ſak, waar uyt men trok, verborgen; die daar in greep, trok 'er niet alleen een blind briefje, maar ook een bloedige handt uyt, dewyl hy op den *Egel* taſte, en ſoodanig een moeſt met deeſe ſchade noch al ſtilſwygen, wilde hy ook met eenen niet ſchandelyk uytgelagt en beſpot worden. Sulken bedriegelyke Lotery of goeder geluks-ſak is ook de wereldt, deeſe vertoondt ons wel deftige ſaken; als Koningryken, Vorſtendommen, Graafſchappen, Keyſerlyke Kroonen, Koninklyke Scepters, Kardinaalshoeden, Biſſchops-ſtaven, Doctersk-kappen, ſilver en goudt, peerlen en edelgeſteente, eere en waardigheden, doch ieder een trekt 'er dit alles niet uyt. Iemand gaat met die gedachten beſwangert, hoe hy Koning ſal konnen worden, en had geern een Koninkryk, maar trekt een blindt briefje, waar op geſchreven ſtaat: Myn Koninkryk is niet van deeſe wereldt. Een ander trekt, en denkt hy ſal een mooye met zyde quaſten omhangen Doctersk-kap daar uyt trekken, doch het is een geks-kap met bellen omhangen. Deeſe taſt 'er in met gedagten, om 'er een Advocaats-plaats uyt te trekken, en bekomt een blind briefje, waar op geſchreven ſtaat: *Multi Advocati, pauci vero electi*; veele zyn Advocaten, maar weynig uytverkooren. Geene grypt 'er in, en hoopt 'er een Krygs-Commiſſarisſchap uyt te trekken, op dat hy hem wat tegen den ouden dag mag voorſien, doch krygt onvoorſiens een ſtrop om den hals. Een an-

ander tast 'er in, én hoopt'er een mooye en deugtsame bruydt uyttetrekken, maar grypt 'er een blind briefjen uyt, waar op geschreven staat: *Hoer*, *Hoer*. De wereldt is een bedriegelyke Lotery, die elk een bedriegt, en die de soodanige, die 'er in grypen, in hoope om voordeel te doen, smertelyk verwondt.

De bedriegelyke wereldt komt my voor even als seekere visch, waar van in het leven van den H. *Magutus* gemeldt wordt. Deese H. voer eens op zee, en vermits het toen juyst Paaschen was, wenschten alle die op het Schip waaren, dat het Godt gelieven mochte, datse op een soo heyligen dag haaren Godtsdienst aan landt mochten verrichten; wat voort zeylende, wierdense een kleyn Eylandt gewaar, waar aan se met blydschap landen, daar uyt stapten, en aanstonds een Altaar oprechten, vermits zy alle nodige saaken daar toe aan boort hadden. *Magutus* begon daar op den Godtsdienst met groote aandagt, en wanneer hy aan het *Onse Vader* quam, beweegde sich het gantsche Eylandt; welk Eylandt, soo als men daar na gewaar wierdt, niets anders als een groote Walvisch was, wiens rug met een menigte sant bedekt zynde, zich niet anders als een Eylandt vertoonde. De H. *Magutus* stoorde sich daar niet aan, en voltrok synen Godtsdienst, welke geëyndigt zynde, beval deese groote Man den Walvisch, dat hy soo lang noch stil soude blyven leggen, tot dat syn gantsche geselschap wederom aan boort was; waar na zich deese groote visch meermaalen beweegde, en eyndelyk uyt haar gesicht na de diepte schoot. Deese Visch is een levendig ontwerp van de ongestadige en bedriegelyke wereld, waarin alles, in 't welke men gemeenlyk het meeste

ſte genoegen vindt, haaſtig en onverwagt verdwynt en te grondt gaat.

Ag! wat groote zotten zyn 't dan, die op de valſche en bedriegelyke wereldt betrouwen, en daar op bouwen, als of zy eeuwig leven, en des ſelfs verganckelyke vreugdt genieten ſouden, daar zy dagelyks ſien, dat het niet dan al te waar is, 't geen *Juſtus Lipſius* uyt ſyn graf ſpreekt:

Al het werelds is maar rook,
Lichte windt en ydel ſpook,
't Geen uyt ons geſicht verdwynt;
't Is in lang niet dat het ſchynt.

Wie is 'er in deeſe valſche wereldt hooger geacht en beter ge-eert, als de ryke *Sardanapaluſſen*? Ik hadde gedagt, dat de Evangeliſt *Lucas* met de beſchryving van den Ryken Man en armen bedelaar *Lazarus* anders ſoude geleeft hebben, en 't verwondert my, dat hy den ryken ſchelm voor aan ſtelt, en *Lazarus*, die in Godts oogen rechtveerdig was, achter na laat volgen. De hiſtorie luydt als volgt: *Daar was een ſeeker ryk menſche, ende was gekleet met purper ende ſeer ſyn lynwaat, levende alle dagen vrolyk ende prachtig. Ende daar was een ſeeker bedelaar, met name Lazarus, welke lag voor ſyn poorte vol ſweeren &c. Luc.* XVI. Indien deeſe ryke lummel geweeſt was als de Hemel, dan ſoude ik hem dit voorrecht toeſtaan. Want de Hemel is ſoo goedt en milddadig met medelyden ingenomen, dat, daar hem de almachtige Schepper met een goude Son, met een ſilvere Maan, en met andere hemelſche geſterntens ſchoon en heerlyk verrykt heeft, dat hy de aarde als een ſeer nederig en arm Element alle

alle ſyne rykdommen genieten laat, deſelve onderhoudt, vermaakt en voedt, door ſyne goedwillige invloeyingen, ja komt deſelve dikwils in de grootſte noodt met een vruchtbaare reegen te hulp; alſoo heeft de voorſichtige Godt aan de Ryken ſoo veel gegeven en medegedeelt, op dat ſe de Armen deſelve goederen ſullen deelachtig maken. Maar de gemelde Braſſer was heel anders geſindt, hy ſogt niet anders als ſyn eygen pens te lardeeren, en braaf te ſlampampen, ſoo dat hy ſelfs aan den armen *Lazarus* niet een brokjen broodt, van ſyn tafel gunde, waaraan gewoonlyk ſoo veel onnodige tafel-klanten ſmulden.

Ik verwondere my dierhalven meermaal, waarom *Lucas* eerder van ſulk eenen gewag maakt, die in de helle begraven wierdt, als van een heylige, welke de Engelen in *Abrahams* ſchoot droegen. De Ryke *Man* wordt vooraan geſtelt, en de arme *Lazarus* achter na; Ik bidde u, waarom doch? Wie deeſe geſchiedenis van *Lucas* wel inſiet, ſal bevinden, dat hyſe met ſulke omſtandigheden beſchryft, als beyde noch op deeſe wereldt zynde: en het is maar al te wel bekent, dat op deeſe wereldt de ryke overal voorrecht hebben, en de arme achter na komen. Maar ſoo dra de *Evangeliſt* den doodt en het afſterven deeſer beyden beſchryft, dan geeft hy aan den armen *Lazarus* de eerſte plaats, en de ryke *Man* moet achter aan volgen: *Ende het geſchiede, dat de bedelaar ſtierf, ende van de Engelen gedragen wierdt in den ſchoot Abrahams. Ende de Ryke ſtierf ook, en wierdt in de helle begraven.* ô! Hoe wonderlyk is de kans verkeert! In de andere wereldt geldt de Arme veel by Godt, en de Ryke in tegendeel niets;

niets; maar in deese wereldt geldt de Arme niets, en in tegendeel de Ryke veel. Kies nu.

Dit komt my ontrent even eens voor, als het geene de papegaay en de hen overkomt; soo lang papegaaytje leeft, heeft hy syn residentie in de eetzaal, men caresseert hem met suyker, en hy heeft een schoon leven: daar en tegen moet de hen op de mest met veel krabben onderhoudt soeken. Doch na de dood van deese beyde dieren gaat het geheel anders toe, de hen, die te vooren arm en veragtelyk was, wordt na haar dood op 's Heeren tafel gedragen, ja krygt menigmalen noch wel een silveren bedt, maar papegaaytje maat wordt na syn doodt op de mesthoop gesmeten, als de vrye tafel voor de galgevogels, die Ravens zyn. 't Gaat met de ryken en armen ook veeltyds dus toe, na de dood wordt de arme met *Lazarus* seer ge-eert, maar de ryke met den Brasser aan de helsche roofvogels ten buyt gegeven. In deese bedriegelyke, valsche, ondeugende, betoverde, omgekeerde wereldt geldt de arme niets, verkrygt niets, vermag niets; doch de ryke in tegendeel geldt alles, en vermag alles. Maar segt my eens, gy ryke wereld-zotten, is de rykdom bestendig? is al het geldt te *Constans* geslagen, om dat gy 'er soo na gaapt? segt my eens wat zyn uwe rykdommen in deese wereldt? kom ik sal 't u seggen, luystert maar alvoorens eens na deese geschiedenis. Een oude negentigjaarige severmuyl, die seer ryk was, en de meeste tydt van 't jaar door het podagra op het bedt doorbragt, kreeg in syn oude dagen noch eens lugt om met een jong schoon Meysje te trouwen. ô Gek! Hy hadt syn Kamerdienaar last gegeven, alle Vrysters, die op sekere Feest-

dag uyt de Kerk quamen, wel te besien, en de schoonste, alschoon se geen duyt in de wereldt had, aan te spreken, het ryke huwelyk voor te stellen, en aan haar al het kostelyk huysraad te vertoonen; de getrouwe Kamerdienaar volgde het bevel van synen Heer getrouwlyk op, en oordeelde eenes Timmermans dochter uyt duysent de schoonste te zyn. Hy stelde het gesegde aan haar voor, en boodt aan om haar al het kostelyke te vertoonen. Het Meysje was seer blyde, en volgde den Kamerdienaar vrolyk na; deese opende voor eerst den Wynkelder, alwaar het Meysje so veel wyn sag, dat zy geloofde dat geen Waardt in de geheele Stadt beter kon voorsien zyn; doch de Kamerdienaar zeyde: Ey! Juffrouw, dat is nog niet met al. By deese kelder was een plaats, daar dertig tonnen Boter stonden. Het Meysje dagt, soo kan men wel huys houden! doch de Dienaar zeyde: Juffrouw, dit is nog niet met al. Zy sag een Kamer, die uytnemendt met kostelyk huysraad voorsien was, zy lagte 'er om van blydschap, maar de Dienaar zeyde: Juffrouw, dat is noch niet met al? Daar op opende hy een kas met het allerschoonste Lynwaadt: het Meysje kon haar over haar aanstaande geluk niet genoegsaam verwonderen; doch de Kamerdienaar zeyde: Juffrouw, 't is noch niet met al? Daar op bracht hy haar by een groote kas, die met silver, goudt, peerlen, juweelen en diamanten soodanig voorsien was, dat zy op het gesicht by na blindt wierdt, ja zy dagt als of alle de goudtsmits en juweliers te *Augsburg* hunne arbeydt daar aan wel mogten besteedt hebben; Doch de Dienaar zeyde al wederom: Juffrouw, dat is nog niet met al. Eyndelyk quamen zy in het woonhuys, alwaar de tafel

tafel deftig gedekt ſtondt, en waar in Heer *Juriaan* ook te bed lag, konnende ſyn hoeſten niet inhouden; wanneer de Vryſter dit hoorde, vraagde zy aan den Dienaar, wie dit was? de Dienaar zeyde: Juffrouw, dat is de Heer, maar denkt, dat is nog niet met al, de Heer is tegenwoordig al vry wel, hy wil nu bruyloft houden, het gaat'er ſomtyds noch al anders; og myn Godt! zeyde het Meysje, is dat noch niet met al, ſoo is ons huwelyk ook niet met al, en alles is niet met al, wat gy my tot noch toe vertoont hebt. Vaar wel! Godt behoede u! en met een ging zy weg.

't Geen deeſe Kamerdienaar het Meysje zeyde, dat zeg ik ook aan u ryke wereldt-gekken, al uw geldt, al uw goedt, alle uwe ſchatten, alle uwe rykdommen, die gy denkt eeuwig te ſullen genieten, zyn *nihil*, niets. Immers ſoo zeyde de wyſe *Salomon*: *Alle ſchatten, goederen en rykdommen der wereldt heb ik voor niets geacht. Sap.* VII. 8. Ydel, vergankelyk en onbeſtandig zyn uwe rykdommen; niet ongelyk aan de Vyge-boom, dien de Heere en Heylandt aan den weg vervloekte; deeſe was ſoo ſchoon en aangenaam, dat veele Reyſigers onder ſyne ſchaduwe groot genoegen hadden. Hy tarte alle de nabyſtaande boomen uyt, en dagt dat niemandt hem gelyk was en naauwelyks was de vloek over hem uytgeſproken, of hy verdorde ten eenemaal; toen was het, voorhenen groen, ſonder fatſoen? toen was het voorheenen *gefloreert*, nu *geruineert*; toen was het, voorhenen trots, nu elk ten ſpot.

Hoe meenigen ryken wereldt-zot gaat het als een geelvink; deeſe quant denkt, niemandt is hem in rykdom en geluk gelyk; ja hy draagt ſulken koſtelyken en goudtgeelen kleedt, dat hy van alle

de vogelen als een ryk Edelman erkendt wordt, hy is ſoo eerſuchtig, dat hy in de aangename lente en in de heete ſomer op alle boomen en takken zingt: *Edel, edel ben ik! edel, edel ben ik!* doch 't duurt niet lang, de edele ſomer gaat voorby, de vrugtbaare herfſt gaat henen, de raauwe winter komt aan, de levensmiddelen zyn ſchaars, de geelvink wordt ſoo behoeftig, dat hy ten eenemaal ſtilſwygt, alleen den armen boer om hulp ſmekende; hoe veele heb ik 'er reets geſien, hebt gy geſien, en zyn van andere geſien, die van groote rykdom tot de uyterſte armoede geraakten; by deeſe is al het ſilver tot quikſilver geworden, ſoo dat 'er niets onbeſtendiger noch vergankelyker dan de rykdom is.

Salomon heeft ſoo veel ſilver gehad, als 'er ſteenen te *Jeruſalem* waren, alles is weg. *Heliogabalus* had wagenen van klinkklaar goudt, en alle met geſteentens beſet, alles is weg. *Midas*, de Koning der *Lydiërs*, maakte alles wat hy aanraakte tot goudt, alles is weg. *Nero* had Paarden en Ezels met goude hoefyſers laten beſlaan, alles is weg. *Crœſus* heeft ſyn geldt en goedt niet konnen tellen; alles is weg en als rook verdweenen. Alle deeſe en andere wereldt-gekken meer ſuchten tegenwoordig tot in alle eeuwigheyt; *wat heeft ons de rykdom met het pogchen medegebracht? Alle die dingen zyn voorby gegaan, gelyk een ſchaduwe, ende gelyk een voorbylopende tydinge. Sap.* v. En gy, ô wereldt-zot! tragt nochtans niet te minder na geldt en goedt, gelyk de duyvel na een ziel, ô gek!

Na dat onſe eerſte Vader *Adam* geſondigt hadde, heeft de rechtveerdige Godt hem, volgens ſyne verdienſten, met ſyne Vrouw uyt het Paradys gejaagt,

jaagdt, en zy hebben naderhand in 't sweet van hunne aangesichten hun broodt moeten eeten; maar segt my eens, ô *Adam*! en gy *Eva*, myn *Eva*, segt my eens, wat heeft u in deese uyterste ellende gestort? wat heeft u deese ellenden op den hals gejaagt? De eersugt, gy sult als Godt zyn. De eersugt van de eerste Ouders is nog by ons, nest en huysvest noch by ons, ja wy hebben se van hen geërft. De Apostelen waren immers vroome luyden, nochtans hebben zy om 't *majoraat* (om 't meesterschap) gestreeden. *Jacob* en *Ezau*, *Phares* en *Sara*, hebben reedts in 's moeders lyf een *Duel* gehad wegens den voorrang: men siet het noch alle dagen., dat de eersuchtige wereldt-zotten, na den aardt der haasen, liever den berg op, als na beneden willen; maar segt my eens, gy wereldt-zot, hoe bestendig is doch de wereldt?

Daar groet 'er my een, en ik kenne hem niet; aan syne oogen schynt hy wel een Edelman te zyn, maar syne kleeren gelyken'er niet na, hy is *melankolyk*, hy is vol gal en grillen, hy is treurig, 't is noch mooy, noch mooyschynend weêr by hem, hy is hoffelyk, maar of hy een hof-heer of hof-beer is, weet ik niet: hy is vriendelyk, doch 't schynt wat gemaakt; hy vergeeve 't my, segge ik, dat ik hem eens vrage, wie hy is? Ik, gaf hy my ten antwoord, ben de Siciliaansche *Dionysius*, die door de geheele wereldt beroemt is. Hoe? *Dionysius*, dien het geheele, het groote, en het ryke Koninkryk *Sicilien* toebehoorde? *Dionysius*, die een *Armee* van hondert duysendt man te voet, behalven de ruytery, had? *Dionysius*, voor wien hooge en laage, ryke en arme, kleyne en groote de knyen bogen? *Dionysius*,

die met armen en *armeën*, met Ryken en Koninkryken, met Landen en Lands-vorsten, met Steden en Stedehouders te beveelen, te gebieden, en te doen had. *Dionysius*, zyt gy het selfs? Ik ben deselve niet, zeyde hy, maar ik ben soo geweest; ik heb niet te gebieden, maar te gebieden gehad; men buygt geen knye voor my, maar men heeft de knye voor my gebogen; myn naam is nergens uytgehouwen, maar geweest; Ik heb geen Leger van 100000 man, maar heb 'er een gehad; het Koninkryk *Sicilie* behoort my niet toe, maar 't heeft my voor deesen toebehoort. Wat zeyt gy dan tegenwoordig? Tegenwoordig, zeyde hy, ben ik Schoolmeester te *Corinthen*. O wonder! die een geheel Koninkryk soo heerlyk besat, sulk een groot opperhooft geweest is, is nu een Schoolmeester geworden, dat 's een sprong, dat een doorluchtig *Monarch* een Schoolmeester wordt; gy sult buyten twyfel een goede schryf-handt hebben? schryft dan aanstonds dit woordt van *Salomon*: *alles is ydel en ydelheidt*, alle eeren en hoogheden, alle waardigheden en eere verdwynen als rook, verwelken als een bloem, vergaan als een schaduw, breeken als een glas, stroomen weg als water, barsten als een blaas, en gaan voorby als een droom. Wanneer *Paulus* te *Troas* predikte, en het selve tot middernacht toe uytrekte, was 'er een jong mensch, die op de derde solder in 't venster sat, wegens de slaap, waar mede hy bevangen wierd, van boven neêr gevallen, soo dat hy doodt was; dit is andere ook wel overgekomen. 't Is my aan 't Pausselyk hof gebeurt, zeydt *Vitellius*; my by den Keyser, zeydt *Serinius*; my aan 't Spaansche hof, zeydt *Luna*; my aan 't Engelsche, zeydt *Essex*; my

aan

aan 't Fransche, zeydt *Biron*; my by *Ahasuerus*, zeydt *Haman*. Zy hebben my een pots gebakken, zeydt *Primislaus*: het gantsche Koninkryk *Bohemen* heeft my toebehoort, doch alsoo Keyser *Henrik* my vervolgde, heb ik de vlucht genomen, en ben in sulken elendigen toestandt geraakt, dat ik te *Regensburg*, alwaar men toen een Kerk bouwde, een arbeydsman geworden ben. 't Is met my niet een hair beter gegaan, zeydt een Koning van *Polen*, ik ben in myn Koninklyke hoogheydt eerst hoog gestegen, en moest naderhand keukenwerk doen. O werelt! werelt! in u is niets dan een standvastige onstandvastigheit, en evenwel snappen en happen de wereld-zotten na de nietige, vlietige en vluchtige eere en waardigheden, als de visschen na het water. O gekken!

Ik word meermaalen van een oud bestevaar en sneeuwit man gegroet, die een houten klepper tot een hand-paardt heeft, hy schud de kop als een Quikstaart, syn neus druypt als een riedt-dak, syn kop is Geus, en siet 'er uyt als een gevilde kalfs-kop, de beenen zyn soo dik als een besemstok, syn geheele ligchaam als een beenhuysje; na my lang bedagt te hebben, kon ik niet bedenken wie hy was. Ik vroeg hem eyndelyk, wat Heer zeyt gy, en hoe heetje? Ik, prevelde hy met half afgebrokene woorden, ik ben *Hilarion* van Vreugdenburg. Hoe? zyt gy *Hilarion*? pots duysent sakerloot! dat is een groot onderscheyd tegens uwe jonge jaaren: voor deesen was 'er geen een Bibliotheek, waar in gy niet studeerde; geen Speelman die voor u niet opsaagde; geen dansvloer die u niet gedraagen heeft, geen maaltydt waar by gy niet tegenwoordig waart: Voor deesen is myn Heer *Hilarion* overal geweest; voor deesen

is myn Hr. *Hilarion* by alle vreugde-bedryven geweest; maar segt my eens, Heer *Hilarion*, gy werelt-zot, waar is alles belant. Alles, alles, alles is geweest, en 't is 'er niet meer. O ydelheidt! het vat is den bodem uytgesprongen. O ydelheidt! de snaren zyn van de viool afgesprongen. O ydelheidt! de blaas-balg heeft een gat gekregen. O ydelheidt! de wyn is soo suur als eek geworden. O ydelheidt! de pot is gebrooken. O ydelheidt! de beek is uytgedroogt. O ydelheidt! de zon is ondergegaan. O ydelheidt! de kool is aangebrandt. O ydelheidt! de bladen zyn van de boomen gevallen. O ydelheidt! de deegen is verroest. O ydelheidt! alles is weg, weg: waar komt het van daan? ô wereldt! zeg 't.

Alle wellust en vreugde, waar op de verdwaalde wereldt-zotten, even eens als een st.... vlieg op een paarde str..., verlieft zyn, zyn niet anders dan een droom; *Somnia omnia*. Een stal-*misticus* lag by nagt niet ver van syn paardt, en alhoewel hy een schoof stro tot syn bedt hadde, so smaakten hem deese stal-veeren evenwel beter als de beste pluymen. Ter middernacht droomde hy, dat hy een heerlyke schat vond; hy lagte van herten, hy verheugde zich in syn ziel, hy wierdt verquikt in syn gemoedt; niemandt was vrolyker dan myn Heer *Misticus*, en hy maakte reeds overleg hoe hy syne saken soude schikken: Syne Kamerdienaars souden hem syne Gestrengheydt moeten noemen; hy overleyde wat deftig huys hy soude bouwen, wat mooye vryster hy sou trouwen, geen boonen op tafel, maar gebraadt, geen groove stof tot syne kleeren, maar zyde, geen bier, maar wyn te drinken; dit was syn voornemen. Hy wilde deftige maaltyden houden, syn vader, syn oom, syn

fyn fwager; fyne gebuuren wilde hy te gaſt nooden; dan wou hy met vegter eens vegten, die hem ſoo menigmaal vuyſtlook vereert had; *Christoffel* ſou'er aan moeten geloven, alſoo deeſe by hem geen witte voeten had &c. Terwyl hy met ſulke inbeeldingen beſwangert ging, droomde hy noch eens, en vond op nieuws een groote beurs met geldt, ſtak'er de handt na uyt, greep met veel vrolykheydt en vreugde na ſulken vergulden vondt en *allegro*, maar ſtiet tegen het paardt, dat hem ſulken ſchop gaf, dat hy ontwaakte, en vondt niets anders in ſyn handt dan een paarde-vyg, en hier mede had ſyn droom en vreugde een eynde. Alles is een droom.

Wanneer ik iemand ſou vragen, die de wereldt en des ſelfs vreugde niet maar even geproeft hadde, als de honden uyt de *Nyl* drinken, maar die deſelve ter dege met *Sardanapalus* genooten, met *Epicurus* geproeft, en met *Salomon* doorloopen hadde, hoe hem deſelve tegenwoordig aanſtond? wat hem van alle ſyne vermakelykheden is overgebleven? ſoo ſoude hy my niet anders antwoorden, als dat hy 't maar gedroomt had, en dat 'er by hem niets van overgebleven was, als de enkelde geheugenis. *De ſtouthertige zyn berooft geworden, zy hebben haaren ſlaap geſluymert, ende geene van de dappere mannen hebben haare handen gevonden. Pſ.* LXXVI. ô ydelheidt! In alle dingen heb ik ondervonden, dat 'er niets in ſteekt, dat alles haaſt verdwynt, en dat alle moedt en blydſchap niet als enkelde ydelheidt is.

O wereldt-zotten! wat hebt gy op uw doodbedde van alles, 't geen u vervrolykt heeft; van 't geene u verſadigde, vermaakte, liefkooſde, verblinde, beheerſte en behaagde? niets; ſegt vry

noch eens, niets, segt geduurig niets, nochtans iets, belyd het vry, iets; tegenwoordig valt het my in, iets; wilje 't weten, dat geene vind gy, 't geen gemelde stal-*Misticus* deed; namentlyk, str..., vuyligheydt en onreynheydt, dat mag noch den naam hebben, met *Petrus* den geheelen nacht te visschen, en niets in 't net te hebben, dan het visje *nihil*, niets.

O! wat beulingen sie ik daar? 't zyn rechte palm-boome Narren, die 's somers en 's winters groen zyn; gy, gy *Philistynen*, waart sulke quibussen, wanneer gy de *Arke* des *Heeren*, deese heylige bondt-kist, in uwen vervloekten tempel invoerde, alwaaar *Dagon* als een godt ge-eert wierdt; toen hebt gy hem des anderen daags op de aarde gevonden, naderhand sonder kop en handen, en ten eenemaal aan flarden, en nochtans hebt gy hem als een Godt aangebeden; ô zotheydt! wat breekt, valt en te grond gaat, hoog te achten, aan te bidden, en te vereeren, is een zotheydt boven alle zotheden.

Segt eens, gy Weereldt-gek, wat heeft de Weereldt, dat niet te grondt gaat? waar zyn *Alexander* de groote, *Pompejus* de groote, waar *Carolus Magnus* (de groote,) waar *Carolus Calvus*, (de kaale) waar *Carolus Martellus*, waar *Carolus Simplex* (de eenvoudige,) waar *Carolus Crassus*, (de vette) waar *Carolus Audax*, (de stoute) waar *Carolus Bonus*, (de goede) waar *Carolus Bellicosus*, (de strybaare)? *Omnis caro fœnum*, alle vleesch is hooy, zegt *Job*, maar ik zeg, *Omnis Carolus Vanus*, alle onse Carels zyn ydel. Zy zyn hoog opgesteegen als de rook; haare majesteit, haare waardigheit, haar pragt, haar magt, haar kracht, haar dragt, is verdweenen als de rook,

zy

zy zyn niet meer, zy zyn te grond gegaan, niet meer groot, maar doodt, en bloodt! Waar zyn *Ganymedes*, *Polydorus*, *Narcissus*, alle suikersoete Kindertjes? Waar zyn de *Panthææ*, de *Helenæ*, de *Amalasontes*, welke alle mirakels van schoonheden waaren? Zy zyn te niet gegaan; geen daar van is mirakelig, maar akelig. Waar zyn *Strato* en *Plato*, *Anaxagoras* en *Pythagoras*, waar *Chrysippus*, *en Aristippus*? waar *Isocrates* en *Democrates*? waar zyn deese Wereldwyze? zy zyn'er niet meer, zy zyn te grondt gegaan, 't zyn geen Weereldtwyze meer, maar Godt deed hen ten graave wysen; zy zyn niet meer geagt, maar sonder kracht, en in een duistere nacht. Waar is *Colossus*, dat wonderwerk te *Rhodus*? waar het *Mausolæum*, het wonderwerk van *Carië*? waar de Tuinen van *Cyprus*, en de Wonderpilaaren van *Ptolomeus*? *Athene*, waar zyt gy? *Carthago*, waar vinde ik u? *Jerusalem*, ik zie u niet; *Ninive*, ik verneeme u niet. Oud en eerste *Roomen*, waar zyt gy belant? wy zyn'er niet meer, seggen zy, wy zyn te grond gegaan; daar voor deesen een Paleis stond, is nu een moeras; daar voorheenen muuren stonden, kan men nu niets begluuren; daar voor deesen een Tooren stond, is nu een teeken van Godts toorn. Is dan de Weereldt en alles wat'er in is de onbestendigheit dusdaanig onderworpen, soo dat alles te grondt gaat, waarom, ô onvoorzichtige Weereldt-sotten! waarom, ô sterffelyke Aardwormen! houd gy dan noch soo veel van de Weereldt? waarom verslaaft gy u noch soo aan de Weereldt? waarom vergaapt gy u alsoo nog aan de Weereldt? ô Gekken!

Ach hoe veele dwaase Weereldts-kinderen worden'er gevonden, die in deese valsche, bedriegelyke

lyke, betoverde, verkeerde, ja omgekeerde Weereelt, en desselfs vergankelyke, onbestendige wellusten, soodanig verward, versmoord en gesonken zyn, dat zy geerne den Hemel, de heerlyke wooning der Uitverkoorene, souden laaten varen, wanneer zy maar eeuwig op deese Weereldt mogten leven, en derselver vreugde genieten.

Hoe meenigen Weereldt-gek zeid: Godt heeft my gezegent, ik sta'er seer wel meede, myn kist is vol geld, myne schuur vol koorn, myn kelder vol wyn, myn kantoor vol rentebrieven; aan boter en smeer heb ik geen gebrek; ik heb een fraay Paleis, ik leef als een Vorst, de Weereldt *respecteert* my, ik kan gunsten bewysen aan wien ik wil, elkeen bemind my, het leven heb ik van den Hemel, het eeten van 't Hof, de gebradene vogels vliegen my als in de mond soo dikwils ik het begeere, aan paarden en karossen heb ik geen gebrek, gesond ben ik ook, met een woord, wanneer Godt my dus eeuwig liet leven, begeerde ik geen andere Hemel. Maar ô, onbezonnen Nar! gy weet niet wat gy segt; gy zyt verblind in uwen rykdom, verblind in uw gewaandt geluk, verblind in uw onbestendig genoegen, verblind in uw tydelyke blydschap, die gy booven de eeuwige den voorrang geeft.

O! hoe veele zeggen, ik ben wel vergenoegt, ik heb een deftige schoone tuin, beplant met de allerseldsaamste gewassen, Fransche vruchten, en de allerfraiste bloemen; men ziet'er het springende water, de aangenaamste graften, en duisenderley andere vermakelykheden; wanneer Godt my deese vreugde eeuwig liet genieten, wilde ik den Hemel gaarne missen, want wie weet, of het *Paradys* wel naar myn smaak aangelegt is, na

myn

myn *Humeur* leit, en volgens myn zinnelykheit verdeelt is. Maar, ô onbesonnen Gek! gy weet niet wat gy zegt, want gy zyt op de bladeren verlieft, maar de vruchten trapt gy met voeten; de tydelyke hagedoorens stelt gy booven de hemelsche granaatappelen, de schaduw acht gy boven het ligt, het schepsel hooger dan den Schepper, en het vergankelyke meer dan de bestendige wezentlykheit; ô wat rechte Wereld-gek is dit!

Hoe veele zeggen: ik heb een mooy wyf, een edelmoedig paard, een braave hond, seer vroeg wanneer de zon opgaat, gaâ ik na het Bosch, laate de hond los, blaase op de hoorn, jage het wild na, och wat een blydtschap heb ik in myn harte! het gaat eeten en drinken, speelen en dansen te boven, ja een stuk kaas en een brok brood smaaken my beter in de groente, dan het alderbeste gebraad aan myn tafel wanneer ik t' huis ben. Ach! kon ik eeuwig een Jager zyn, soo sou ik den Hemel seer wel kunnen vergeeten. Maar, gy onbesonne Gek! gy weet niet wat gy zegt, dewyl gy de groene velden en bosschen deeser aarde boven het hemelsche Paradys stelt; daar men zich om geen vermaak meer behoeft te bemoeyen. O wat rechte wereldt gek is dit!

O myn gouden hemel! versmaad men u niet, wanneer men uwe schoone bloemen soo goet en minder acht, dan de aardsche brandenetelen? O gouden Hemel! versmaad men u niet, wanneer de Wereld-gekken wegens het tydelyke genoegen met geweld tot Duivels willen worden? O myn gouden Hemel! versmaad men u niet, wanneer men de Goddelyke Bruiloft om een Linsen-moes verquanselt? O myn gulden Hemel! versmaad men u niet, wanneer de Wereldt-zot uwe met goud en e-

delgesteente opgepronkte Palleisen om een stroyen hut verwisselt? O myn gulden Hemel! versmaad men u niet, wanneer de Wereldt-gek uwen soeten Nektar-bron veracht, en 's wereldts gal en edik liever heeft? O myn gouden Hemel! versmaad men u niet, wanneer uw uiterlyk cieraat van Són, Maan en Sterren minder van de Wereldt-Narren geacht wordt, als 't stinkendt roet eenes koolbranders? O myn gouden Hemel! versmaad men u niet, wanneer de Wereldt-gekken de *Seraphynse* liefde-vlammen minder achten dan de rappige *Venus*-fakkel? O gy myn gouden Hemel! versmaad men u niet, wanneer de Wereldt-zotten al uwe vreugdt en vermaak in de eeuwige eeuwigheit om soo korten aardschen genoegen verachten. O Wereldt-kinderen! ô Wereldt-gekken! ô verharde Sotten! waarom hebt gy de ydelheit lief, en jaagt de leugenen na? *Psalm* IV. ô betooverde Adamskinderen! op, opwaarts met uwe harten! op, opwaarts met uwe oogen! op, opwaarts met uwe gedagten! betragt liever het eeuwige, tragt liever na 't eeuwige. Denkt dat Godt uwe herten soodanig geschaapen heeft, dat het onderste gedeelte scherp, en 't bovenste breed is, op dat het minste gedeelte van 't selve na de aarde sou zien, en het meeste na 't eeuwige, en na 't hemelsche staroogen; want alles is op deese Wereldt maar ydelheit der ydelheeden.

Zing dan niet van 's Wereldts lof,
't Is niet meer als slyk en stof,
Ydelheidt, die ligt verswind,
't Geen d'ervarentheidt bevindt.

DE

DE PROCES NAR.

'k Heb jaren lang geprocedeert,
En d'Advocaat zyn handt gesmeerdt,
Om 't kromme voor my recht te buygen,
Myn leege geldt-kas kan 't getuygen;
Doch 'k weet noch niet hoe 't eynden sal?
Ligt in een windt, of niet met al.

ô! Hoe

Ô! HOe zalig en meer als zalig zyn die tyden geweeſt, waar in men niet wiſt wat pleyten was! Want zedert men dit begonnen heeft, heeft de wereldt begonnen te grondt te gaan, en te bederven; en gelyk het volgens 't getuygenis van *Plato* een ſeker kenteeken is, dat 'er veele ſiektens regeeren, daar zich veele *Doctors* ophouden, alſoo vindt men ook gemeenlyk veele quade boeven, daar veele Advocaten zyn; waar deze menſchen leedig zitten, gaat het gemeenlyk wel, maar daar de *Doctors* en *Juriſten* of Rechtsgeleerden veel te doen hebben, en overal door de Stadt draven, is het een ſeeker en onfeylbaar teeken, dat 'er niet alleen veele ſieken, maar ook weinig ruſt en eendrachtigheit is, waarom dan iemandt niet te onregt geſegt heeft: Dat de gantſche wereldt ſeer gelukkig zyn, en in de grootſte ruſt leven ſoude, indien de eerſte *Juriſt* en *Advocaat* in het eerſte badt was geſmoort: de *Sicyoniërs* hebben derhalven ſeer wel gedaan, datſe in haar Stadt en Landt geene *Doctors* noch *Advocaaten* of Pleytbeſorgers dulden wilden, om dat de eerſte de geſonde ſiek maken, en de ſieke doen ſterven, en de andere het recht onrecht, en wat recht is krom konnen maken.

De Wereldt-wyſe *Plato* was gewoon te ſeggen, dat hy twee dingen voor een groote dwaasheit hieldt; namentlyk, eerſtelyk, wanneer men aan een ſnappig wyf eenige verborgentheidt openbaarde; ten tweeden, wanneer men zich aan de gevaaren der Zee bloot gaf, indien men ſyne reyſe ſonder gevaar te landt konde doen. Hier

by

by voeg ik de derde dwaasheidt, en segge; dat sulk een, een der grootste Narren is, die zich wegens een slechte geringe saak in een *Proces* steekt, waar door dikwils niet alleen geldt en goedt verpleyt, maar ook de gesontheidt, ja lyf en leven daar by ingeschooten wordt.

Daar groet my iemand, en ik weet niet wie het is? soo veel ik sien kan siet hy 'er vry wat mager en schraal, en daar by kaal van plunjen uyt. Syn Mantel soude het lappen beter nodig hebben, als eertydts het vischnet van *Jacobus* en *Johannes*, doense met haaren Vader *Zebedeus* by de Galileesche Zee daar mede doende waren. Syn Rok heeft op 't heylige oogmaat aan meer als negenhondert vlakken, en siet 'er erger uyt, als de rok van den rechtveerdigen *Joseph*, welken syne Broeders by haaren Vader *Jacob* bragten, en voorgaven, dat hy van de wilde dieren verscheurt was. Syn broek siet 'er niet een hair beter uyt, als de kleeren van *Davids* gesanten, van welke *Ammon* de helft liet wegsnyden, ja door syn eene schoen komt de groote toon uytkyken, en zich als de hoovaardige *Isabel* in het venster vertoonen. Syn aangesicht is ingevallen, als een boere kraag, daar geen styfzel in is, soo dat ik geloof dat hy met de Beeren in *duel* gevochten heeft, welke de stoute jongens verscheurden, die *Elisa* bespot hadden. 2 *Reg.* 11.

Ik bidt om vergiffenis, dat ik soo stout ben: Wie is myn Heer doch? Ik moet hem uyt voorsorg evenwel deesen tytel geven. Kent my dan myn Heer niet meer; wel dat is wonder! wel ik ben de Heer Rykerdt van de Munt. Ey! ey! ey! gaf ik tot antwoordt, is uwe de Heer Rykerdt? ik soude u seeker niet gekent hebben; want doen

ik u voor deesen sag, droeg U Ed. eene heel andere dracht. Uw Heer Vader hadde u al een fraaje stuyver en schoone middelen nagelaten. Van uw eerste huwelyk zyt gy meede al fraai wat verbetert; en daar en boven was U E. in een brave Keyserlyke dienst, waar aan wat beter te scheeren valt, als aan *Labans* schapen. De Propheet *Ezechiel cap.* 1. heeft vier wonderlyke dieren gesien, en daar onder was een Arent (het Keyserlyke wapen) niet ver van de vette Os af. Sekerlyk, de Keyserlyke bedieningen maken iemandt vet, en spekken hem de beurs; en daarom bidde ik u om Godts wille, waar door is doch myn Heer bedorven, en het syne quyt geraakt? Ach! myn Heer, vraagt my niet veel, gy vernieuwt maar myne oude smerten, ik heb my, om kort te gaan, in een verduyvelt en vervloekt *Proces* ingelaten, en dat heeft my de beurs soo plat gemaakt, en myn goedt en bloedt soodanig verteert, dat ik in eenen soo elendigen staat geraakt ben, dat myn kleedt sulk doorbroken werk gelykt, als of het met haagel en koegels doorschoten was; ook is myn aangesicht van sorg en bekommernis soodanig ingevallen, dat ik selfs teegens mynen wil en sonder belofte gedwongen ben, om my in de *Mendicant*-(of bedelaars-) orden te begeven: men een woord gesegt, daar komt het my van daan, en ik ben gevaren gelyk de Hof-bakker van den Koning *Pharao*, wien de Vogelen het broodt uyt den korf gevreeten hebben; op deselve wyse hebben meede de boose Vogels, de *Juristen*, welke te gelyk slechte Christenen waren, door het geduurig verschuyven van saken in myn *Proces*, my myn broodt benevens myne middelen, gelyk rechte sch.... voor de neus weg-gevreten.

ô! Myn lieve Heer van der Munt, maar nu van *Bethlehem*, wel wat Nar zyt gy, dat gy u in een Rechts-geding inlaat! weet gy dan niet dat sommige *Advocaten* en *Legisten* met haare partyen soo omgaan als de waschters met het natte linnen; de eene wringt het hier, en de andere daar, tot dat 'er geen druppel nat meer in is; alsoo doen zy meede met haare tegenstrydige *Argumenten* en *Documenten*, en wringen meenig een soodanig droog, ja uytgedroogt, dat hem de beurs rammelt als of 'er katoen in was. Is het u dan niet bekent, dat sommige *Advocaten* aan de lieve *Justitie*, in de plaats van een doek voor de oogen, een bril op de neus setten, en voor het sweert een bedel-staf, maar voor de weegschaal een leege beurs in de handt geven?

Weet gy niet, dat sommige heeren *Juristen* op ver na soo veele *Leges* en wetten niet hebben, niet tegenstaande men 'er 13950 telt; namentlyk in de *Pandecten* 9198, in de *Codex* 4554, en in de *Novellen* 198; als wel *Modi acquirendi*, en valsche loopjes, om haare partyen te scheeren, te plukken, en hun geldt om een lugje te helpen. Verwondert u derhalven nu niet meer, myn lieve gewesen Heer Rykardt! maar nu Bedel-hardt, waarom gy als een slak verdroogt zyt, en uw plunjen 'er uyt sien, als de Koornlanden der Philisteynen, welke *Simson* in de asch gelegt hadde.

Wys en verstandig doen derhalven de geene, welke het pleyten en de Processen meyden, en bedenken wat de zalige hertog *Hendrik Julius van Brunswyk* van de Rechts-gedingen gewoon was te seggen: datse namentlyk de bol aan een spinnewiel slachten, welke wanneer men meent datse afgesponnen is, soo brengt 'er de duyvel ge-

durig wederom nieuw vlas of veel eer verwart werk aan, waar door men nooit gedaan heeft.

Lazarus lag vier dagen in het graf; ja vier dagen ſtak hy 'er in, tot dat hem *Christus* opwekte. Vier dagen, dat gaat noch wel heen, ſegt meenig een, maar myn Rechts-geding blyft leggen, niet maar vier dagen, niet maar vier maanden, maal al vier jaar, vier geheele jaaren lang blyft myn ſaak ſteken, en is noch niet uytgemaakt; dat ſtinkt, dat kan niemandt wel ſmaaken; ondertuſſchen gaat het *ſalaris* van de *Advocaten* ſynen ouden gang, en men moet middelerwyl den Rechtsgeleerden niet doen als geven. De Klerken, die hovaardige inbeeldende aapjes, willen meede al te vriendt gehouden en betaalt zyn. ô Godt! mag men dan wel ſeggen, wanneer ſal deeſen *Lazarus* eens opgewekt worden?

Myn lieve Recht-en in waarheidt rechte Nar! gy moet gelooven, dat de *Practiſyns* een goede melk-koe aan u hebben; gy moet weten, dat des *Advocaats* beurs met de uwe ſeer naauw vermaagſchapt is, ja ſe zyn ſelfs broeders; gy moet denken, ſchoon gy gaarne van hem los waart, dat hy in tegendeel niet gaarne van u ontſlagen zou zyn, want daar is hy al te loos toe; hebt gy hem niet van doen, hy heeft u hoog nodig, op dat hy u recht mooy langſaamtjes tot een gewenſcht eynde (te weten voor u, en niet voor hem) brengen mag; want al konde hy 't voor ſyn knie af-breken, ſoo ſoude hy 't uyt voorſigtigheidt doch niet doen willen, op dat de ſaak in ſyn geheel mag blyven. Haaſten is nimmer goedt, zey de ſlak, doen hy ſeven jaar werk hadde om over een brug te kruypen, en evenwel ſtruykelde. Uyt de langſaamheidt groeyt ſyn *Intreſſe*; maar is dat Recht? Hy

Hy voert wel een Rechts-geding, maar niet Recht; want hy hadde het in vier weeken konnen ten eynde brengen, en heeft het eerst in vier jaar gedaan; ondertusschen is uw uytgift, syn diefstal, indien hy 't door quaadaardigheidt of nalatigheidt op de lange bank geschoven heeft.

Sulke schoone gasten waren die, van welke *Philander van Sittewaldt* verhaalt. In een seekere Stadt was een Slager en Bontwerker, welke met malkander aan het pleyten raakten, tot welken eynde zy ieder eenen *Advocaat* aannamen. Nademaal nu deese twee niet veel te versuymen hadden, en soo wel na dieven geleken, als de Oyevaar na syn wyfjen, soo namen zy met den Rechter dier plaats, die het Vonnis wysen moest, soodanigen afspraak, datse deese twee strydende Ambachts-lieden met haar Rechts-geding soo lang souden ophouden, tot datse haar genoeg afgeknevelt hadden. Soo gezeydt, soo gedaan; ondertusschen stelden se haare schriften neerstig op, gaven se over by den Rechter, en baden om vonnis; maar de uytspraak wilde soo schielyk niet vlotten; dierhalven duurde dit *Proces* langen tydt, terwylen ondertusschen deese drie braaf haar beurs maakten; eyndelyk dagtense dat het tydt wierdt, om deese langduurende verschillen eens af te doen.

Doch alvoorens eyschte ieder *Advocaat* eerst syne party eens by zich. De Slager wierdt van syn *Advocaat* geraden, dat, indien hy een gunstig vonnis wilde hebben, hy aan den Heer Rechter een goede vette Os moest vereeren. Maar de andere *Advocaat* vermaande synen kalant den Bontwerker, dat, indien hy over syne party wilde zegenpralen, soo souden eenige schoone Sa-

bel-vellen tot voering van winter-kleeren, voor de Vrouw Rechterse, seer bequaam daar toe zyn; beyde volgden se den gegevenen Raadt.

's Anderen daags wanneer het vonnis soude gestreken worden, verscheenen beyde partyen met haare *Advocaten*; die van den slager begon te seggen: Os bulk! Os bulk! waar op de Rechter antwoorde, hy kan niet bulken, syn keel is met bont toegestopt. Hier op volgde het vonnis, en de Bontwerker won het *Proces*; alhoewel hy al meer versmeert en verspilt hadde, als de gantsche saak betrof.

Deese waren rechte slimme *Vocativussen*, welke om geldt den Duyvel bedient souden hebben. Ik geloove dat deese het *Practiceeren* by seker oudt *Advocaat* geleert hadden. Deese gaf syne dochter aan een jong Rechtsgeleerde ten huwelyk, en te gelyk drie sware *Processen*, in de plaats van gereedt geldt, tot uytsetting mede, gelyk hy op syn tydt wel gewaar soude worden.

De jonge *Advocaat* bracht wel haast twee *Processen* na wensch van de *Principalen* ten eynde, en sag het derde meede op een goede voet om haast afgedaan te zyn, en vermeende alsoo, hy hadde zich wonderlyk wel uytgeslooft: hy verhaalde het ook aan den ouden *Advocaat*, welke hem, benevens syn dochter, tegen den naasten Sondag ten eeten versocht. De jonge *Advocaat* verscheen benevens syne Vrouw, en de oude sette hem niet anders als toegedekte schotels voor, welke de jonge moest ontdekken, en doen hy het deedt, vondt hy se alle leeg te zyn; vraagde dierhalven aan syn Schoonvader, wat het beduyde, dat hy hem en syne Vrouw te gast noode, en niet als leege schotels voorsette? De oude

zey-

zeyde daar op: Myn lieve Soon! indien ik myne *Processen* soo schielyk ten eynde gebracht hadde als gy, soo soude ik nu niet anders als uyt sulke leege schotels te eeten hebben, hem daar by versekerende, dat het niet voorsichtig gehandelt was, om dat hy, indien hy deese drie *Processen* wat slepende gehouden hadde, wel ses jaren syne gantsche huyshouding rykelyk daar meede hadde konnen onderhouden.

Jonge lieden verstaan alles soo niet: wel wat schoonder leering is dit!

Deselfde *Advocaat* hadde van iemandt een koetswagen vereert gekregen: wanneer dit de tegenparty merkte, vereerde zy hem een paar schoone paarden.

De *Advocaat* dagt by zich selfs, twee paarden zyn meer als een koets-wagen waardt, en gaf alsoo aan die hem de paarden vereert hadde, het meeste gehoor, en sogt den Rechter op syn zyde te brengen. Wanneer de tegenparty hier door de valschheit deses Regtverkeerden ontdekte, verweet hem deese de partyschap, en zeyde: *Myn wagen gaat niet recht.* Waar op hem de *Advocaat* antwoorde: *Hy kan niet anders gaan, als hem de paarden trekken.*

Van soodanige *Advocaten* segt een seeker geleert Man: *ô Gy onregtveerdige Advocaten en Rechters! die tweederhande vonnissen in en over de selfde saak strykt, het was u beter, dat gy in Moeders ligchaam gestorven waart.*

Een seeker *Advocaat* en een Vilder quamen by geval by malkander. Goeden dag, Heer, *Confrater*, zeyde de Vilder, ik groet u van wegen de Konst! Hier over wierdt de *Advocaat* toornig. Wel hoe? zeyde de Vilder, wy zyn immers van

een Ambacht, en behoorden onder een Gildt te ſtaan, ſchoon wy een aas lichter en ſoo groote Vilders niet zyn, als gy, die 'er de naam niet van voeren wilt: want wy villen maar doode dieren, maar gy levendige menſchen, en behoeft u dierhalven daar over niet te belgen.

De Vyge-boom, van welke *Marc.* XI. geleeſen wordt, is door de vervloeking des Heeren aanſtondts verdort. Hem geſchiede recht; want waarom heeft hy den Heylandt geene Vrucht *geſpendeert*? Maar ik, ſegt 'er een, heb aan myn *Advocaat* eenige jaren herwaarts ſoo veel *geſpendeert*, dat ik wilde dat hem de koekoek haalde; want ik ben ten langen laaſten ſelfs bedurven, vermits myn party de ſaak gewonnen heeft. Dit heeft onder anderén meede ervaren een ſekere Boer, *Jan Vos* genaamt. Deeſe raakte met ſyn buurman aan 't pleyten, en quam derhalven in 't huys van ſeeker *Advocaat*, by welken hy wilde raadplegen, en verſoeken de ſaak voor hem te willen uytvoeren. Maar ſiende dat de Gang en de Keuken vol Haaſen, Ganſen, Kapoenen, Snippen en Lyſters hing, liep hy aanſtonds weer weg, ſeggende: Dit is geen huys voor my en myns gelyken, hier moeten maar ryke luy en groote ſnoeshanen komen, die braaf *ſpendeeren* konnen, maar geen kaliſſen, gelyk als ik ben: Ik moet derhalven na een ander *Advocaat* gaan omkyken.

Hier meede gang makende, geraakte hy by een ander *Advocaat* van ſyn kennis, om met den ſelven te raadpleegen. De *Advocaat* liet hem ſeggen, dat hy belet was, en het nu niet wachten konde om met hem te ſpreeken, hy moeſte op een ander tydt wederom komen. De Boer quam

van

van oude kennis wegen verſcheyde reyſen weer, maar wierdt nooyt by hem gelaten. Hy wierdt derhalven te raadt, de ſaak anders aan te leggen. Hy ging weer na den *Advocaat*, maar nam een Lam mede, 't welke ſoo dra hy het hoorde blaaten, beval hy den Boer aanſtonds binnen te laten, gelyk geſchiede. De Boer badt den *Advocaat*, dat hy ſyne ſaak voor hem wilde uytvoeren; ondertuſſchen kuyerde de *Advocaat* in de Kamer op en neer, en las in een kleyn Boekjen.

Ondertuſſchen ſag de Boer dat 'er ook heele groote Boeken in de kamer ſtonden, en trok derhalven den *Advocaat* aan de mouw, ſeggende: Ach myn Heer! leeſt doch ook wat uyt een groot Boek, myne ſaak is ſeeker een groote ſaak; maar de *Advocaat* ſteurde zich niet veel daar aan, en veerdigde hem ſchielyk af. Doen nu de Boer ſyn beſcheydt weg hadt, ging hy weer by het Lam, en zeyde: Goeden dag kameraatje lief! ik ſal jou hier laten blyven; maar ik dankje voor het goede beſcheydt datje my beſorgt hebt.

Doen de ſaak verder vervolgt wierdt, en de *Advocaat* voor den Rechter aan 't pleyten raakte, haalde de *Advocaat* van ſyn party *Bartolus* en *Baldus* dikwils aan, om ſyn ſeggen te beveſtigen; de Boer dit hoorende, zeyde: Wat duyvel weet *Bartel* en *Bald* van onſe ſaak? Geen van beyde is 'er immers by geweeſt. Nademaal nu de ſaak ſoo ſchielyk niet uytgeſproken, maar door de *Advocaten* vry wat op de lange bank geſchoven wierdt, heeft de Boer eyndelyk het *Proces* verlooren, en is daar door ten eenemaal bedurven geworden: en vermits hy geen geldt hadde om ſyn *Advocaat* het reſjen van 't *Proces* te betalen,

wierden se het met malkander eens, dat de Boer voor de achterstallen het Land-goedt van den *Advocaat* ploegen en bezayen soude. Ondertusschen hadde de Boer gemerkt, dat de *Advocaat* in syne schriften, booven en onder, als mede achter en voor, veël pampier onbeschreven gelaten, en maar korte regels geschreven hadde, en maakte het dierhalven niet veel beeter. Doen de Oogst aanquam, was de *Advocaat* qualyk te vreeden, dat syn Akker alleen in het midden beploegt en bezaait was geworden. Ach! zeyde de Boer, ik meende dat ik korte voorens moest maken, gelyk de regels, die gy op het papier schryft, en dit is alsoo uyt onnoselheit geschiet.

Schneidwinus is een recht en wakker Rechtsgeleerde geweest; maar myn *Advocaat* heet *Sneydoppius*, want hy heeft my dikwils voorgesnoeft en opgesneden, dat ik een goede saak hadde; dat het niet konde missen of ik moest se winnen &c. Ondertusschen heeft hy het myne soek gemaakt, en my te gelyk aan het beedelen geholpen. Dit is immers niet recht! *Schragius is* een braaf *Jurist* geweest; maar myn *Advocaat* heeft het Rechtsgeding van meenig een soo lang uytgerekt, tot dat hy op de schraag lag; ik geloof en vreese, dat het my niet een hair beter sal gaan; want ik merke dat zich syne *Actien* na de oude styl schikken.

Sprengerus is een goedt *Jurist* geweest, maar dit heeft hy niet geschreven, dat my myn *Advocaat* jaar en dag, gelyk een Nar, overal soude laten heen springen, en van *Pilatus* na *Herodes* wysen, daar hy nochtans de saak wel in drie dagen hadde konnen ten eynde brengen.

Schackerus is een deftig *Jurist* geweest, maar dat

dat heeft hy niet geleert, dat myn *Advocaat* met partyen soodanig soude schacheren, dat hy tegens de beste Smous aan kan; want naauwelyks heeft hy een geschrift van een half vel opgestelt, of hy begeert al een doesyn Beeren-Daalders daar voor, die Lelykert als hy is.

Strikius is een goedt *Jurist* geweest, maar dit heeft hy nooyt geschreven, dat een *Advocaat*, gelyk de myne, soo wel geldt van my, als myn party stryken soude, waarom hy dan *stricto modo* wel hondert strikken of stroppen om syn hals verdient heeft.

Wurmserius is een goedt *Jurist* geweest, maar nogtans heeft hy dit niet geschreven, dat een *Advocaat* de partyen soodanig van de worm soude snyden, gelyk de myne aan my arme wurm doedt.

Linkerius is een seer goedt *Jurist* geweest, maar hy was sulken Linkert niet, noch heeft geleert, dat een *Advocaat* links en rechts moet zyn, gelyk ik 'er eenen heb; want die hem veel geeft, voor dien is hy recht; maar voor die hem weinig geeft, links.

Coler is een goedt *Jurist* geweest, maar myn *Advocaat* is soo haastig als een hondt die in *Colere* is, maar nochtans de bek met een schenkagie kan gesnoert worden, soo dat hy voor het Gerecht niet blaft.

Alle diergelyke saaken zyn niet recht, maar voor Godt en de wereldt straffenswaardig; ô! hoe wel heeft seeker Duitsch Poëet gesongen:

Advocaten en Juristen,
't Kon gebeuren dat ik misten,
Maar 'k geloof voor 't naaste wel,
Dat se moeten naar de Hel;

Vroo-

Vroome, daarwe naauw van lezen,
Zullen Hemels-wildbraat wezen.

Van een seekere Juffrouw wordt gesegt, datse eens door een stadt reisde, waarin een Hooge-school was; en wanneer men alle klokken luide, vroegse wat of doch al dit luyen beduide? waarop men haar berichte, dat de *Faculteit* der *Juristen Doctors* in de Rechten wilde maaken. Zy vroeg verders, hoe veel'er dan waaren, die deese waardigheit bequaamen? en haar wierdt gesegt, seven; waarop se met de grootste verwondering zeide: Hoe, seven? wel Godt bewaar ons! wy hebben by ons maar twee *Docters* in de Rechten, en die geeven het gantsche landt werks genoeg; seven zyn in staat om de gantsche wereldt te verwarren, en in onrust te brengen. Hier meede raaktese buiten haar selfs, en bleef alsoo eenige uuren voor doodt, en sonder eenige hoop des levens leggen. Na datse nu weêr by haar selfs quam, heeft se verhaalt wat schrikkelyke dingen se gezien hadde. Ik, zeyse, ben van iemant, welken ik niet kennen konde, in de Hel geleidt geworden, alwaar ik de allervreesselykste en grouwsaamste plaagen der Verdoemden sag. Onder anderen bragt my myn leidsman op een plaats, die overal van pik en swavel brande, alwaar een seer lelyke onverdraaglyke stank was; by deese stinkende poel was een groote kist, overal met en vol kleine schuiflaadjes; van deese alle trok de Duivel'er een uit, en in dat oogenblik sprong'er een klein Manneken voor den dag, met een pen achter het oor, waarna hy aanstondts wilde tasten en beginnen te schryven, maar de Duyvel sloeg hem soo vervaarlyk op de pooten, dat

dat hy de pen aanſtonds vallen liet. Daarna wilde hy ſpreeken, en liet de tong wel een half el uit den bek hangen, maar hy konde niet. Doen nam de Duivel eenen vuurigen haak, en ſloegſe hem in de tong, ſmeet hem weêr in ſyn ſchuif-laâ, en ſloot hem op. Ik vraagde wat dit voor een Perſoon was, en waarom'er ſoo veel kleine ſchuifladjes waaren? De Duivel antwoorde: dat 'er niet als quaade *Advocaaten* in ſaaten, welke haare partyen valſch bedient hadden: en dat hy daarom een iegelyk van haar alleen opſloot, op datſe niet by malkander konden komen, om datſe hem anders de Hel mogten afkrakeelen; en ſoodanig alles in rep en roer ſtellen, dat hy 'er ſelfs geen Meeſter in blyven mogt.

Maar hoort, gy Rechtsgeleerden! U meen ik, die meenig *Proces* niet alleen, als de Schoenmakers het leêr, weet uit te rekken, maar uit misbruik van wetenſchap met uw ſpitsvinnige leeringen uit een niet met al meeſterlyk een Rechtsgeding ſmeedt, waarin binnen eenige ſchrikkel-Jaaren geen grondt te vinden is; hoort! zeg ik, gy Rechtsgeleerden, *Juriſten* en *Advocaaten*, wat u de Engelagtige Leeraar *Thomas Aquinas* in de ooren roept, en op een Tafel ſchryft, ſeggende: *Dat indien een Advocaat in 't begin een ſaak meent rechtmaatig te zyn, en hem daar na blykt, datſe onrechtvaardig is,* NB. *de Rechtſaak moet laten varen; of den geene, wiens ſaaken hy waarneemt, tot het verlaaten van deſelve aanporren, of om ſe ſonder ſchaade van de party byleggen. Maar wie al wetens en willens iets, dat onrecht is, verweert, ſondigt buiten twyffel ſeer ſwaar, en* NB. *is tot het vergoeden van de ſchaade gehouden, welke hy door ſynen raadt aan de tegenpartye toegebracht*

heeft

heeft. St Th. 2. 2. *q.* 71. *art.* 3. *ad* 2. Let'er op! gy Heeren *Advocaten* en *Juristen*, deese aangehaalde spreuk heeft verder geen uitlegging van doen, en is duitsch genoeg en wel te verstaan, indien gy ze anders maar verstaan wilt.

Maar indien'er een en ander Rechtsverkeerde gevonden mogt worden, welke met syne verstrikkende, verschrikkende, en verswikkende *Leges*, *Citatien*, *Notatien*, *Appellen*, *Repliquen*, *Contestatien*, *Protestatien*, *Acceptatien*, *Certificatien*, *Confirmatien*, *Connotatien &c.* hier tegens handelt; dan tel ik een soodanigen verkeerden Rechtsgeleerden met alle recht onder de rechte Hooft-Dieven, en wensche dat de Musschen nergens anders als op syn huis moogen nestelen, opdatse hem van 's morgens vroeg tot 's avonds laat met hunnen gewoonen zang van Dief! Dief! Dief! begroeten mogen. Hiermeede nu zyn nogtans de regtveerdige, vroome en naauwgesette *Advocaaten* geensints gemeent, nademaal zy niet alleen goedt *Justiniaansch*, maar ook *Justi* zyn, en alsoo haar eere, naam of faam niet in het minste daar door benadeelt wordt; maar daardoor worden alleen sulke *Clarissimi Fures* (doorluchtige Dieven) en Rechtsverkeerde verstaan, welke de arme Partyen hunne middelen ontsteelen, het *Proces*, om haar beurs te spekken, jaar en dag uitrekken, en dikwils een onrechtveerdige saak vergulden willen, gelyk de Apothekers de pillen doen, en om kort te gaan, den Koekoek onder de Musikanten, de Nagtuil onder het Jufferschap, en de Leverworsten als rechte Bloedbeulingen onder het *Dessert* tellen willen. O Dieven!

De Evangelische Schilder *Lucas cap.* x. verhaalt

haalt de volgende geschiedenis: Dat een seeker eerlyk Man van *Jerusalem* na *Jericho* reisende, onderwegen onder de Moordenaars verviel, welke den armen Drommel alles afnamen, tot op het hemdt uitschudden, en met sulke swaare slaagen begroeteden, en verwondeden, datse hem voor half doodt lieten leggen. *Hugo Card.* die een seer geleert Man, en een vermaard Schryver geweest is, segt onder anderen over het gemelde *Evangelie*, dat iemandt, die onder de gewetenloose *Advocaaten* geraakt, evenaleens als deese arme man is, want deese Latynsche Gasten konnen iemandt meede soodanig plonderen, van syne middelen beroven, en wonden, dat hy genoegsaam half doodt is: of door 't verspillen van syn goedt en bloedt aan 't kniesen raakt, en eindelyk sterft.

Mathæus à Bassio, een vroome Kapucyner, was in het verrichten van Mirakelen seer vermaart. Deese wierdt eens van seeker voornaam en ryk *Advocaat*, die veel jaren lang meenigen onrechtveerdigen saak verweert en verdedigt hadde, ten eeten versogt; hy verscheen 'er ook: maar taste, in de plaats van de kostelyke spysen en lekkere beetjes, het quaade geweeten deses Rechtverkeerden louter aan, en voerde hem te gemoedt, hoe grootelyks hy zich in syn beroep besondigt hadde, en dat indien hy het onrecht verworven geldt en goedt niet weer te rug gaf, en syne begaane onrechtmatigheit boetveerdig beleedt, de haastige straffe des eeuwigen Rechters hem schielyk soude overvallen, en wraak daarover oeffenen. Tot waarteeken en meerder bevestiging van dien nam *Mathæus* het Tafellaken, duwde het in malkander, en maakte dat hy 'er een gantsche schotel bloed

uit-

uitdrukte. Siet! zeide deese Wonderman, dit is het bloedt der Armen, dat gy haar door onrechtveerdige *Processen* en Rechtsaaken uit-en afgesogen hebt, het welke ten Hemel om wraake over u roept, *Zach. Bover. in Annal. Capuc.* 1552. Indien deese wonderdadige Man noch in het leven was, in ons lieve Vaderlandt quam, en sommige *Advocaaten* ging besoeken, hy soude meede seer gemakkelyk uit menigen Fluwelen Rok eenes *Docters* in de Rechten; uit meenigen Zyden en kostelyken Rok van een Advocaats Vrouw, uyt meenige goude en silvere kanten eenes *Advocaten*, en uyt meenig Tafel-laken eenes *Legulei* (of Wetgeleerden) het suyvere bloedt der armen konnen parssen.

O gy Latynsche dieven! gy, die niet den sienden *Bartholus*, maar den blinden *Bartholomæus* by de handt neemt, en de arme partyen vilt; gy bloed-Egels, bloed-suygers, bloed-rovers, en bloed-sponsen als gy zyt; gaat doch eens selfs in uw geweeten, en denkt dat uwe onrechtveerdige winsten maar tydelyk zyn, en de straffe daar voor eeuwig sal duuren; bedenkt doch, dat de onrecht verkregen stuyver uw wyf en kinderen eyndelyk aan het beedelen, en uwe arme ziel in de helle sal brengen. Maar gy rechtveerdige *Juristen*, en naauw gesette *Advocaten*! volhardt in uwe lofwaardige *Justitie*, verrykt u met geen onrecht goedt, treedt in de voetstappen van den heyligen *Advocaat Ivo*, beschut en beschermt den armen, dan sal zich Godt ook over u ontfermen.

Al het geene tot nu toe van geweetenloose *Advocaaten* en Rechts-geleerde gesegt is, verstaat zich meede van de onrechtveerdige Rechters en Overheden, welke dikwils, het zy door omko-

ping

ping en handſmeeringen of uyt aanſien van perſoonen, en ontſag tegens Godt, het geweeten en de Gerechtigheit oordeelen, en valſche vonniſſen ſtryken.

Hoedanig nu eygentlyk een Rechter geſtelt moet zyn, en wat eygenſchappen in hem vereyſcht worden, daar van hebben wy een heerlyk voorbeeldt in de H. Schriftuur: Want, wanneer *Moſes* eenige Voorſtanders en Rechters onder het volk *Iſraël* te verkieſen hadde, heeft *Jethro* ſyn ſchoonvader hem op Goddelyk bevel geraden: *Siet omme onder alle den volke na kloeke Mannen, Godtvreſende, waarachtige Mannen, die gierigheit hatende.* Soodanige moeten en behoorden geſtelt te zyn alle die het Roer van Regeering in handen hebben, en welken het beſorgen der Gerechtigheit aanbevolen is. Zy behoorden ook welgeſtelt en van goede middelen te zyn, op datſe door behoeftigheit geene redenen mogen hebben om andere goederen te ſoeken, en zich door vereeringen te meſten en ryk te maken. Zy moeten ook Godt vreeſen, en altydt denken dat 'er een nadere *Reviſie* en overſiening is, en noch *Een*, welke alles, wat alreeds op deeſe wereldt gevonniſt en beſloten is, wederom van nieuws onderſoekt en op de ſchaal legt: *Siet wat gy doedt! want gy en houdet het Gerichte niet den menſche, maar den Heere, ende hy is by u in de ſake van 't Gerichte.* 2 *Par.* XIX. 6. Als of Godt ſeggen wilde: Geeft wel acht, Rechters en Vonniswyſers, op het geene gy doedt, want gy moet weten, dat gy niet het Ampt en Gericht van menſchen, maar van Godt hebt waar te nemen, en alles wat gy onrecht wyſen ſult, ſal eens op u, en op uwen kop komen.

Verder sal een Rechter onberispelyk zyn; *Philo* segt daar van: *Een Rechter moet selfs vol Gerechtigheit zyn, indien hy andere Recht doen, en het Recht waarnemen wil; want het soude ongerymt zyn, dat de sulke ondeugende waren, welke aan andere het Recht moeten voorschryven, dat alsoo van haar voornamentlyk een voorbeeldt van een opregten wandel verwacht en vereyscht wordt.* En *Cassiodorus Lib.* 11. *Epist.* 2 segt daar van: *Dat de geene, die oordeelt, niet gelyk moet zyn met den geene, die aangeklaagt wordt; want het staat gansch qualyk, wanneer een Rechter self slimmer en erger is als de geene, welken hy oordeelt.*

Niet minder behoort een Rechter de waarheit te beminnen, sonder ergens voor bevreest te syn, al soude het hem den kop en het leven kosten; en de Gierigheit haaten, als een gesworene vyandinne van de Gerechtigheit. Daar van segt Godt *Lev.* XIX. 15. *Gy en sult geen onrecht doen in 't Gerichte, gy en sult het aangesicht des geringen niet aannemen, nochte des grooten aangesichte voortrekken: in gerechtigheit sult gy uwen naasten richten;* en alsoo moeten brave Rechters handelen, om het voor Godt en haaren Evennaasten te konnen verantwoorden.

De H. Schriftuur verhaalt ons 1 *Sam.* VI. dat de Philistynen de Arke des Verbondts wederom gevende, deselve op eenen nieuwen wagen laadden, en spanden twee soogende Koeyen daar voor, op welke geen jok gekomen was, latende haare Kalveren t'huys, en alsoo reedt deese wagen sonder Voerman, sonder Leyzeel, en sonder bestiering van eenig mensche, na *Bethsemes*; met deese afspraak: Dat indiense den rechten weg gingen, son-

ſonder ter regter of ter ſlinkerhandt te wyken, ſulks geluk betekenen ſoude.

Wanneer men by Bedieningen, Ampten en Gerichten ook op ſodanige wyſe midden en recht door zee gaat, en niet ter rechter of ter ſlinker zyde wykt; den eenen niet helpt, om dat hy ryk is, en den anderen niet verlegen laat, om dat hy arm is; den eenen niet voort helpt, om dat hy een ſwager is, den anderen niet verſtoot, om dat hy geen ſwager is; den eenen niet toegeeft, om dat hy aanſienlyk is, en den anderen laat ſitten, om dat hy veracht is; ter rechter noch ſlinker handt wykt, maar den middelweg houdt, ſonder onderſcheit van perſoonen, den Burger ſoo wel aanhoorende als den Burg-graaf; de fluweele rok niet hooger ſchattende als de linnen kiel; Weeſen en Wyſen even eens handelende; dan ſal men op deeſe wyſe Godt dienen, en geluk en welſtandt te verwachten hebben. *Eenderley recht ſult gy hebben, ſoo ſal de vreemdeling zyn als de inboorling: want ik ben de Heere uwe Godt! Levit.* XXIV. Dit is ſoo veel, als of Godt zeyde: Ik die u Godt ben, ſal eens naauwe reekenſchap van uwe Gerichten eyſchen. *Als ik het beſtemde (Ampt) ſal ontfangen hebben, ſoo ſal ik gantſch recht richten.* Pſ. LXXIV.

Op ſekeren tydt quamen 'er eenige Hebreeuwſche knapen by *Chriſtus* in den Tempel, en bragten een Wyf tegens wil en dank met zich (buyten twyfel ſal het maar een gemeene Vrouw geweeſt zyn, want de voorname mag men niet aanklagen.) Aanſtonds begonnen deeſe aartsſchelmen met veel omſtandigheden te verhalen, hoe datſe deeſe ſmots op heeter daadt in Echtbreuk betrapt hadden. (Maar, waar is de ſchoone

Minnaar gebleven? ô gy schelmen! die heeft sekerlyk by u in de beurs moeten blasen, of het is een Neef of ander nabestaande van u geweest.) En vermits zy geloofden, dat hy, als een vermaarde Propheet, aanstonds syne meening seggen soude, hoe men met deese feex handelen moest, nademaal hy van zich selfs gesegt hadde: *Ik ben niet gekomen om de Wet ofte de Propheten te ontbinden, maar te vervullen. Matth.* v. Dat hy niet gekomen was de Wet *Mosis* te verbreken, maar te wreken; de Geboden te verduysteren, maar om op te luysteren en te vervullen. Vermits nu de *Mosaische* Wet eyschte, dat iemandt, in Echtbreuk betrapt, gesteenigt soude worden, soo zeyden zy, in deesen gaarne syne meening te willen weten. Hier meede verkoren zy *Christus* tot een Rechter in deese saak. Daar op heeft hy zich diep gebogen, en op de aarde geschreven, en sulks tot leere, voorbeeldt en navolging van alle Rechtshoven en Gerichten. Merkt dit wel! gy Heeren Raden, Raadsheeren, Rechters, Overheden, en Vonnis-sprekers, wanneer men iemandt met gantsch grondige bewysen aanklaagt, by voorbeeldt: dat hy iemandt het zyne met geweldt ontnomen heeft &c. Dat hy een rechtmatige schult niet betalen wil &c. Dat hy iemandt in deese of geene saak ten hoogsten schadelyk is &c. Dat hy iemandt gelastert of gehoont heeft &c. Dat deese of geene hem met groven verbodenen woeker beschadigt en benadeelt, ja selfs aan 't bedelen geholpen heeft &c. Soo buygt u ter aarden, en siet de persoon niet aan, welke aangeklaagt wordt, maar alleen de gerechtigheit van de saak. Men moet de persoon niet aansien, of het iemandt van Adel, of iemandt met een

Ratel

Ratel is; of het een Edelman of een Bedelman; of het een Rentmeester of een Schoolmeester; of het een *Cavallier* of een *Muskettier*; of het een Schryver of een Dryver; of het een Bekende of een Vreemde is: Gy moet niet aansien of de party van Rykenau of van Bethlehem is; offe van Hoogberg of van Nederoudtdak, of 't een Duytscher of een Waal is, of het een Landsman of een Schansman, of het een Groote of een Bloote is; gy moet noch ter rechter, noch ter slinkerhandt van het Recht wyken, want soodanig is Godts bevel *Deut* 1: 17. *Gy en sult het aangesichte in 't Gerichte niet kennen, gy sult den kleynen soo wel als den grooten hooren: gy sult niet vreesen voor iemands aangesichte, want het Gerichte dat is Godes: doch de sake, die voor u te swaar sal syn, sult gy tot my doen komen, ende ik salse hooren.*

Van den Heylandt der wereldt is bekent, dat hy de hoogste waardigheit het Paus-Ampt niet aan *Johannes*, die syn naaste neef was, en daar by in groote genade by hem stondt, maar aan *Petrus* opgedragen heeft; tot leeringe van alle Overheden en Rechters, en tot derselver onderrechting, datse geen opsicht moeten hebben op Broederschappen, Neefschappen, Swagerschappen, en Vriendschappen, maar enkelt en alleen op de Gerechtigheit: aan een arme Weduwe soo wel gehoor geeven, als aan iemandt die van de vrienden is, haare rechtveerdige saak en eysch soo wel bevorderen, als van een bloedvriendt, over derselver saaken zich soo wel rypelyk beraden, als of het van de naaste Vrienden was, en wat men recht en billyk, en met een goedt geweten overeen komende bevindt, vast en onbe-

weeglyk beschermen en handhavenen, de verlatene Weduwen op geenerley wyse eenig onrecht of gewelddadigheit opdringen; overdenkende, dat 'er niets is, dat de dikke wolken soodanig bestormt, en den harden Hemel soodanig doordringt, als de tranen eener benauwde Weduwe; soo sag men dat de weenende oogen der Weduwe te *Naïn* den Heere *Jesus* soodanig beweegden, dat hy se aanstonds met de opstanding hares soons uyt den dooden vertrooste. *Luc.* VII.

Men verhaalt voor een seekere waarheit, dat 'er in een seer voorname Stadt een loffelyk gebruyk geweest is, dat 'er op het Raadhuys een openbare klok hing, en als iemandt deselve luyde, beteekende het soo veel als of hy eenen schriftelyken Eysch overgegeven en daar op recht versogt hadde. Op seekeren tydt gebeurde het, dat een oude afgeredene rappige Merrie al schorvoetende aanquam, en zich tegens de muur van het Raadhuys vryvende, by geval het touw der klokke beet kreeg, waar door de klok overging en geluydt maakte. De Rechter, aan welken het oeffenen der Gerechtigheit aanbevolen was, vroeg daar op aanstonds, wie de klok geluydt hadde, en wanneer men hem des armen beests seldsame manier van vryven verhaalde, stelde hy aanstonds order, dat men neerstig soude omhooren, wiens Paardt het was, dat geluydt hadde, vermits hy willens was om het beest ook recht te doen, indien men het selve mogte benadeelt hebben; en vermits men vernam, dat een seeker Heer deese Merrie wegens haaren ouderdom weggejaagt hadde, als een beest, dat niet meer bruykbaar was, soo dat het arme dier nu sonder Heer, en by gevolge sonder nodig onderhoudt moest swerven,

en

en hier en daar een hooytje en een grasje liep opsoeken, heeft de Rechter den gemelden Heer aanstonds onder seekere swaare straffe opgelegt, deese Merrie, wegens haare lang gedaane getrouwe diensten en arbeydt, als eenen kostganger te houden, en soo lang se leefde met behoorlyk voedsel te versorgen. Indien dit Rosinantjen hadde konnen spreeken, gelyk de Esselin van den Propheet *Bileam*, soo soude het buyten twyfel deesen Rechter seer gepresen hebben, om dat hy de heylige *Justitie* soo wyslyk hadde gehandhaaft en bevordert.

ô Godt! Indien de arme Weduwen en Weesen by alle Rechters en Gerechten soodanig beschermt wierden, als dit onvernuftige beest, soo soude de vertoornde Godt, niet meenigen Stadt in de Stadt, en niet meenig Stadthouder in syn Stadthouderschap toeroepen: *Hoe lange sult gylieden onrecht oordeelen, ende het aangesichte der Godtloosen aanneemen? Ps.* LXXXII. Hoe dikwils, Eylacie! siet men, hoort men, en tast men, dat arme Weduwen en Weesen, door langduurige Pleydoyen, en Rechtsgedingen, en het geduurig verschuyven van saken, eyndelyk aan den bedelstaf, en in de uyterste armoede geraakt zyn, daar se nogtans in korte dagen uytspraak hadden konnen hebben?

Van den H. *Augustinus* wordt voor geloofwaardig verhaalt, dat hy eens seekeren Boom, die tot het dak van een Kerk-gebouw te kort was, door syn gebedt langer gemaakt heeft; dat was een wonderwerk! Maar wanneer men by den Rechter een kort Recht lang maakt, en jaar en dag uytrekt, dan is het geen wonderwerk, maar plonderwerk; wee soodanige Rechters! in dier-

gelyken geval heeft niemandt de *Justitie* vaardiger waargenomen en beter geoeffent, als de Roomsche Koning *Theodoricus*; by deesen quam eens seekere arme Weduwe, *Juvenalis* genaamt, klagende, dat haare Rechtsaak al in het derde jaar voor het Gerecht onafgedaan bleef hangen. De Koning vroeg, wie de Rechters daar over waren? en van de Weduwe vernemende wie se waren? liet hy se aanstondts ontbieden, en belaste haar, de saak deeser arme sloof ten eersten af te doen, 't geense ook sonder vertoeven deeden, en de saak in twee dagen ten eynde brachten, tot troost der arme Weduwe. Hier op liet de Koning deese Rechters wederom roepen, welke niet anders dagten, of se souden wegens deese soo schielyke *expeditie* een sonderlinge genade van den Koning krygen, quamen dierhalven schielyk en yverig aanstappen; maar de Koning song haar een ander deuntjen, en vroeg, waar het van daan quam, datse in twee dagen konden afdoen, datse in drie jaren niet hadden willen verrichten? zy antwoordeden, om dat ons dit van uwe Majesteit allergenadigst bevolen is. Hoe? zeyde de Koning, heb ik u niet, voornamentlyk doen ik u deese bedieninge gaf, alle Rechtsaken, en boven al het schielyk afdoen derselven, en van alle saaken van arme Weduwen en Weesen, en van alle andere verlegene en verlatene persoonen ernstig aanbevolen? wanneer se nu daar op met de diepste eerbieding ja antwoordeden, zeyde de Koning daar op met een vertoorent gesicht: nademaal gy dan een Geding, dat in twee dagen konde beslist worden, drie heele jaren hebt opgeschoven, soo hebt gy door uwe ongehoorsaamheit, nalatigheit en moedwil, en

van

van wegen de schaade en nadeel, die gy de arme Weduwe daar door toegebracht hebt, den hals verbeurt; en beval ook aanstonds haar de hoofden voor de voeten te leggen, gelyk geschiede, *Caussinus in aulâ Sanct. Lib.* 3. *Sect.* 26.

Gave Godt! dat'er noch meer diergelyke *Theodoriken*, Overheden en Rechters gevonden wierden, welke nu en dan neerstiger in haare saaken waaren, volgens het Ampt, dat haar van Godt opgedraagen is. O! wat suchten en kermen, wat klaagen en lamenteeren soude dan konnen verhindert worden, dat van de Weduwen, Weesen en verdrukte Onderdaanen soo dikwils uitgestort wordt, welke by gebrek van geldt (waar meede tegenwoordig by veele Rechtbanken het Recht gekogt moet worden) met hunne saaken niet voort konnen geraaken, of daarse al aan de gang geholpen worden, eindelyk met de kous op het hooft van 't Raadhuis komen; want het is seeker, en de dagelyksche ondervinding leert het, dat het niet alleen waar, maar ook al te waar is, wat seeker Poëet in de volgende soo wel Latynsche als Duitsche Veersen segt:

Curia pauperibus clausa est, dat census honores,
Inde gravis Judex, inde severus Eques.

Dat is:

Het Raadhuis is voor de Armen geslooten, maar geeft aan de Ryken eenen vryen toegang, en doedt eenen Rechter na de handt setten.

Anders:

Wanneer het Recht begint te slappen,
Soo smeert het, het sal harder stappen.

Want:

Handsmeersel doet een Advocaat,
Die anders sagt en soetjes gaat,
Gelyk een jeugdig Postpaardt loopen,
't Geen Arme wel het meest bekoopen.

Meenig een heeft eenen gantschen sak met Recht, maar wanneer de Rechte stukken ontbreeken, dan kan men het *Proces* niet *collationeeren*, waarom zich dan hier by wel voegt wat seeker Liefhebber song:

Best is de gunst *in Judice* (by den Rechter,)
Als't Recht en de Wet *in Codice* (in het Wetboek;)
Hebt gy een Rechtsaak *Modice* (die gedult vereischt,
Verschynt met geldt *Magnifice* (in menigte,)
Dan werdt strax *Honorifice* (eerlyk)
Uw saak, en blyft niet *Modice*. (langdradig.)

Samuel is geen soodanig Rechter geweest; deese spraak syn Volk eens onder anderen met deese woorden aan: *Siet* (*hier*) *ben ik, betuigt tegens my voor den Heere, ende voor synen Gesalfden, wiens Osse ik genomen hebbe? ende wiens Esel ik genomen hebbe? ende wien ik verongelykt hebbe? wien ik onderdrukt hebbe? en van wiens handt* (let'er wel op!) *ik een geschenk genomen hebbe? dat ik myne oogen van hem soude verborgen hebben: soo sal ik het u lieden wedergeven. Doe zeiden zy: Gy en hebt ons niet verongelykt, noch gy en hebt ons niet onderdrukt, noch gy en hebt van niemands handt iets genomen. Doe zeyde hy tot hen: De Heere zy een Getuige tegen u lieden, ende syn Gesalfde zy ten desen dage getuige, dat gy in myne handt niet gevonden en hebt: ende* ('*t Volk*) *zeide: Hy zy getuige.* 1 Sam. XII: 3, 4, 5.

Al-

Alſo moeten meede alle Rechters en alle Overheden geſtelt zyn, en haare handen ſuiver en ſchoon van giften en gaven houden, op datſe meede gelyk *Samuel* konnen ſeggen: *Datſe van geen menſch eenig geſchenk hebben aangenoomen.* Maar waar vindt men eenen ſoodanigen? *Zalig is de ryke, die onberiſpelyk gevonden wordt, ende die na het gout niet en gaat! Eccleſ.* XXXI: 8, 9. Wiens handen ſuiver van duimkruit zyn, en die geene giften noch gaven aanneemt. *Wie is deeſe* Rechter, deeſe Amptenaar, die zich daarop met waarheit beroemen kan? *en wy ſullen hem pryſen.* Dat ſoude wel een raare *Fenix* of Parádysvogel zyn, wanneer een onder haar ſonder gebreeken gevonden wierdt. Zy ſitten midden in het Riet, en ſouden zy haar geene fluytjes maaken? Zy hebben de beſte gelegentheit om te plukken, en ſouden zy zich niet vergrypen? Zalig, ja overzalig is de geene, ſegt *Eccleſiaſticus*, welke door het glinſteren van 't goudt niet verleidt wordt! *Wie is een ſoodanige?* en wy ſullen hem pryſen. Hy wilde gaarne een ſoodanigen ſien, en indien hy hem vondt, ſoude hy hem wel weten te pryſen. Maar 't heet meeſt overal: Zalig is de geene die veel Silverwerk heeft, het mag anders gaan ſoo als het wil, al ſoude het van der armen Weduwen en Weeſen ſweet en bloedt afgehaalt worden.

Over diergelyke Rechters en Amptenaars, die altydt als een krakende Wagen geſmeert willen zyn, heeft zich de Propheet *Sephanja* al lang beklaagt, ſeggende *Cap.* III. *Haare Rechters zyn Avondt-Wolven, die de beenderen niet en breeken tot aan den morgen.* Als of de Propheet ſeggen wilde: zy ſoeken maar gewin op te loopen, en

trach-

trachten maar na geldt en goedt, niet alleen by nacht en in de duisternis, om datse zich selfs daar over schamen moeten, maar 't gaat selfs soo verre, datse ook gelyk als wolven op klaaren dag roven, en haar best doen om dat recht is te benadeelen, en practiseeren hoe zy'er een wasse neus aan moogen draayen. Van deese en diergelyke onregtveerdige Rechters singt *Tibullus*:

Auro pulsa fides, auro venalia Jura.

Trouw en Eer is op de loop;
't Regt dat is voor goudt te koop.

Daarom heeft Godt soo hoog en dikwils verboden, en ernstig vermaant: *Gy sult geen geschenk nemen; want het geschenk verblind de siende, ende 't verkeert de saake der rechtveerdigen. Exod.* XXIII. *Gy sult het Gerichte niet buigen, gy sult het aangesicht niet kennen; ook en sult gy geen geschenk neemen, want het geschenk verblindt de oogen der Wysen, ende verkeert de woorden der Rechtveerdigen. Deut.* XVI. Dat is, datse nu ja, dan neen seggen; dan wit noemen datse te vooren swart genoemt hebben; morgen loochenen datse heeden gestemt hebben, of heeden omverstooten datse gisteren beslooten hadden.

Van den vromen en ouden *Tobias* wordt in het II. *Cap.* syner geschiedenis geleesen, dat hy moe en mat zynde, tegens den muur van de voorplaats in slaap geraakte, en dat hy wakker wordende, en syne oogen openende, de Swaluwen heeten mest uit haare nesten in syne oogen deeden vallen, waardoor hy blindt wierdt. Wat zyn de schatten en rykdommen deeser Wereldt an-

anders als drek? *Ik achte alle dingen drek te zyn*, segt *Paulus Phil.* III: 8. en deese drek valt meenigen Amptenaar en Rechter, wanneerse in haar Ampt nalatig en achteloos, ja selfs slaperig zyn, in de oogen, datse blindt worden en niet sien konnen wat de beminde Gerechtigheit eyscht.

Een geldgierig Rechter, segt de H. *Ambrosius*, *is blindt; hy siet niet wat Godlyk is*, *maar alleen wat syne begeerlykheit vernoegen kan*, hoe men namentlyk gewin 't samenvergaderen, de huisselyke saaken verbeteren, de jaarlyksche inkomsten vermeerderen, Vrouw en Kinderen kostelyk kleeden, en geldt en goedt by malkander raapen en schrapen sal; tot diergelyke saaken hebben zy oogen als een Lynx; maar, hoe men de Goddelyke Genade vermeerderen, den kostelyken staat der Deugden vergroten, en de Hemelsche goederen ophoopen sal, daar in zyn se blinder als Mollen; want de *Gierigheit is blindt.*

Hier meede stemt de H. *Chrysostomus* overeen, seggende: *Een gierigaart is blindt*, *want de liefde des gelds heeft zich in syn oogappel als een quaade vochtigheit by malkander getrokken*, *welke alles duister maakt*; ja soo duister, datse het schoone ligt des Hemels, de eeuwige schatten, ja den diepen grondt der Godtheit niet sien.

Soodanige Rechters vaaren gelyk *Bernardus*, de Broeder van *Pipinus*, en Kinds-Kindt van Keyser *Carel* de Grote. Deese, vermits hy tegens den Keiser oproerig geweest was, wierdt gevangen genoomen, maar verkreeg nogtans soo veel genade, dat men hem niet gelyk syne Makkers de oogen uitstak, maar men nam een goudt bekken, en plaatste het regt tegen over de schynende Son, en in dit bekken moest *Bernardus* soo lang sien,

sien, tot dat hy van den overmatigen glans verblindt wierdt. O! hoe veele diergelyke blinden worden 'er noch hedendaagsch gevonden, welker gesicht door den glans van het goudt en silver bedorven wordt: Men stelt eene beurs met Dukaten, een goude of silvere Vaas, eenige dosynen Ryksdaalders tegen over de Sonne, dat is de Gerechtigheit, en ik geloove dat het meenigeen de oogen soodanig verblindt, dat hy byna niet meer siet, wat billyk of recht is.

Hoe dikwils gebeurt het wel by Rechters en Amptenaars, datse versogt worden om ongerechtigheit te pleegen, de Gerechtigheit een wasse neus aan te draayen, en een Sententie of Vonnis om te keeren? Deese wil niet, geene kan niet, een ander mag niet: men bidt hem, hy wil niet; men belooft hem, hy kan en mag niet; hy verschoont zich van wegens syn geweeten, en hy vreest voor ergernissen; of hy is bang voor de ongenade synes *Principaals*. Eindelyk komt de vervloekte *Mammon*; men vereert een Nieuw Jaar, al is het nog diep in het Oude; men brengt wat duimkruit; men geeft een vereering; dan gaat het soo als men wil en begeert, en men spreekt een Vonnis uit, dat tegens Godt, tegens den Evennaasten, ja tegens zich selfs strydt. Waar komt dit van daan? Hy is al verblindt, ja soodanig en ten eenemaal blindt, dat hy niet meer siet, wat recht en billyk is, veel minder wat hy uitspreeken en vonnissen sal. *Veele zyn gebonden geworden om des goudts wille, ende haar verderf is geweest voor haare oogen. Ecclef.* XXXI. Die wel smeert, die vaart wel, die vereert, die verkeert, en een soodanige behaalt de overwinning en eere.

Men

Men siet dagelyks genoegsaam hoe het toegaat in de wereldt. Meenigeen heeft een rechtveerdige en billyke saak; billyk hoorde zy bevordert te worden, billyk soude het zyn hem behulpsaam te wesen; hy bidt als of hy God om regen badt; men behoorde zich billyk over hem te ontfermen; maar het arme bloedjen moet achter staan, al was syn saak noch soo rechtveerdig, al was hy noch soo braven man, al hadde hy 't ook noch soo wel van doen. Wel waar scheelt het dan aan? billykheit hier, billykheit daar, de wagen is niet gesmeert: *Ubi enim non est argentum; ibi nec est argumentum*, segt de Latynist, waar geen geldt is, daar is ook niemandt t'huys, en al schoon de meester uyt het venster keek, soo weetse de Klerk evenwel meesterachtig af te wysen: Maar! maar! waar geldt is, daar gaat alles ras en gaauw voort, daar is het aanstondts: *Fiat Arrest! fiat Executie! fiat Schatting! fiat Verkoping!* ô swaar *Fiat!* Godt heeft met het eene woordt *Fiat* (*het worde*) alles uyt niets voortgebracht en gemaakt. *Gen.* 1. Maar gy, ô onrechtveerdige Rechters! maakt uyt iets niets door uw *Fiat*, en verkort den armen in syn Rechtsaak: men siet by de eene party wel de gerechtigheit aan, namentlyk dat het een gerechte saak is, aan welke voor Godt en de wereldt gerechtigheit toekomt; maar by de andere party siet men een saak met geldt aan; by de eene, Mevrouw *Justitia*, maar by de andere Vrouw *Pecunia*. Ach! wanneer Rechters en amptenaars niet neerstig bidden: *Leydt ons niet in versoekinge*, dan vrees ik wat *Raymundus* segt: *Soo dra men het geldt hoort of siet, soo is het even al eens als of 'er een groot Vorst aanquam; want, gelyk men aan een groot*

Heer

Heer alle Poorten en Deuren opent, *en denselven verwelkomt*; *alsoo geschiet mede*, *by meenig Rechter*; daar bidt hy meede des duyvels *Salva Regina*, weest gegroet Koninginne! maar wat Koninginne is dit? Vraagje 't noch: Wel geen andere als het geldt! Deese Koninginne regeert de gansche wereldt; ach! wanneer se maar komt, dan heet het aanstondts: *Salva Regina*! weest gegroet Koninginne! *Mater misericordiæ*, een moeder der barmhertigheit en mynes buydels, *vitæ dulcedo*, gy maakt my een aangenaam leven, & *spes nostra salva*! Onse hoop, weest gegroet. O vervloekt *Salva Regina*! ô vervloekte groetenisse! welke seer nauwe gemeenschap heeft met het *Salve*, of de groetenisse van *Judas*, dien schelmachtigen Verrader, en 't sal ook dierhalven niets anders voortbrengen, als het eeuwige *Væ*! wee! wee!

Een soodanige goudt en geldt beminnende Rechter was een sekere *Amans Smeeralius*, welke onlangs voor sekere Weduwe een vonnis versorgt hadde, waar by een sekere Joodt gevonnist wierd, een sekere somme op een bestemde tydt aan de Weduwe te moeten betalen. Maar de diefachtige Smous was met dit vonnis niet te vreden, en sogt na middelen om het te herroepen; tot dien eynde ging hy na een sekere *Schaadvocaat*, holla! ik soude my wel vergissen, ik meene een *Advocaat*, en vroeg hem om raadt. Deese wel wetende, dat des Rechters naam, *Amans Smeeralius*, met de daadt overeenquam, en dat hy een liefhebber van giften en gaven was, en ter liefde van deese wel een kromme saak recht maakte; stelde met der haast een geschrift op, en dit in deeser voegen, dat hy op het eerste bladt
een

een ducaat leyde, op het tweede twee, op het derde drie, op het vierde vier, en op het vyfde vyf ducaten, die hy van de Joodt ontfangen hadde; met dit goude geſchrift ging hy, benevens de Smous, die tot betaling gevonniſt was, by den bovengemelden Rechter, en gaf het hem over. Deeſe hadde naauwlyks het eerſte bladt omgeſlagen, en den blinkenden ducaat geſien, of hy begon al blindt te worden, ſchudde het hooft en de paruyk, dat 'er de poejer uyt vloog, en zeyde daar op, uwe ſaak laat zich hooren; daar meede ſloeg hy het blaadjen om, en doen hy wederom twee ducaten ſag, zeyde hy: ô! wat ſchoonder bewys is het *ex § de recipiendis*. Hier mede las hy verder, en vondt op de derde zyde drie ducaten; ach! dat point bewyſt gy boven maten heerlyk. Wanneer hy nu het vierde bladt omſloeg, en de vier ducaten ſag, zeyde hy verſcheyde malen; indien gy uwe ſaak uytvoert, ſoo als ik tot nu toe in uwe ſchriften ſie, ſoo kan u de overwinning niet miſſen. Na dat hy eyndelyk op de vyfde zyde de vyf ducaten vernam, ſmeet hy het ſchrift met deeſe woorden op tafel neer: Wat bewys is 'er verder noodig? het is een uytgemaakte ſaak, en gy hebt het geding gewonnen. Hier mede vaardigde hy den Smous af, ontſloeg hem van de ſchult, en trok het vonnis, dat hy ten voordeel der weduwe al geſtreken hadde, wederom in.

Wanneer nu de arme weduwe met dit nieuwe vonnis naar huys ging, vondt zy voor de deur des Rechters een armen geeſtelyke, die bedelde; en vermits deeſe uyt het bedroefde en betrokkene weeſen der Vrouw wel beſpeuren konde, datſe ſchipbreuk van goederen geleden hadde,

ſprak hy haar vriendelyk aan, en vroeg na de redenen harer droefheit; Hier op verhaalde zy hem met tranen in de oogen, hoe onregtvaardig zy, die een arme weduwe was, voor de Rechter geſlingert wierdt. De vroome geeſtelyke trooſtede haar daar op met de volgende woorden: Ach myn lieve Vrouw! zeyde hy, ik vinde al by den H. Propheet *David* in den XXVI. *Pſalm*, dat hy een vinnige klachte over de Overheden voert, *In welker handen ſchendelyk bedryf was, en welker rechterhandt vol geſchenken was.* Even als of hy ſeggen wilde; men vindt Rechters en Overheden, welker handen vol ongerechtigheden zyn. Waarom? Hare handen zyn vol geſchenken, waar door nootſakelyk de gerechtigheit niet alleen gebogen, maar ook ſomtydts ten eenemaal gebroken wordt. Noch ſcherper ſpreekt *Jeſaias* van de Rechters ſyner tydt, ſeggende *cap.* I. Wilt gy weten, ô *Iſraël*, waarom het ſoo ſlecht by u toegaat? het komt daar van daan: *Uwe Vorſten zyn afvallige, ende metgeſellen der dieven, een ieder van hen heeft de geſchenken lief, ende zy jagen de vergeldingen na.* En wat kan daar uyt anders ontſtaan, als het geene de Propheet daar by voegt: *Den Weeſen en doen zy geen recht, ende de twiſtſake der Weduwen en komt voor hen niet*, om datſe niet hebben om te geven, en den Rechteren de handen te vullen? Maar hoe behaagt dit den Goddelyken Rechter? Hoor, ik ſal 't u ſeggen: *Daarom ſpreekt de Heere, Heere der Heyrſchaaren, de Machtige Iſraël: ô wee! Ik ſal my trooſten van myne wederpartyders; ik ſal my wreken van myne vyanden.* Als of hy ſeggen wilde, ſulke vereering-gierige Rechters zyn myne ergſte vyanden; wee haar! ik ſal my aan deſelve wree-

wreeken. Soodanig waaren ten tyde *Davids* en *Jesaias* de Rechters en Overheden gestelt. Of 'er nu van dit soort of geslacht sommige noch tegenwoordig te vinden zyn, weet ik niet; maar indien 'er eenige mochten zyn, die door kracht van vereeringen de gerechtigheit verkeren, denselven wensche ik de handboeyens *Christi* om haare onrechtveerdige handen, om deselve daar mede te binden, te verwerren, en te sluyten, op datse haare handen voortaan van vereeringen en duymkruydt onbesmet houden, op dat zy nooyd meer *geschenken mogen nemen tegen den onschuldigen*, *Ps.* xv. en daar door oorsaak zyn, dat Godt een gantsch Landt straft. ô Wee soodanigen Rechteren!

Doen de H. *Panthaleon* onthooft soude worden, heeft zich het sweert gebogen, als of het wasch was. Dat was een wonder! Wanneer de H. *Cæcilia* soude sterven, is de deegen soo week geworden, dat hy driemaal als een slappe vaatdoek om haar hals ging leggen. Wanneer de H. *Tyrsus* met een ysere saag midden door soude gezaagt worden, is de zaag soo week als Cattoen geworden.

De H. *Franciscus*, *Georgius*, *Jacobus Nisibita*, *Euphemia*, *Barbara*, *Leocadia*, *Eliphus*, *Romualdus*, *Wolfgangus*, en veele andere meer, hebben de harde steenen week gemaakt. Dat waren groote wonderen! Maar dat het vervloekte geldt, de verdoemde *Mammon*, eenen Rechter in syn vaste gevoelen, en rechtvaardig vonnis, waar in hy gehardt is, soodanig vermurwen kan, dat hy van het *Manna* tot de Oyen; van *Jacob* tot *Esau*; van *Ester* tot *Vasti*; van *Mordochai* tot *Amman*; van *Abel* tot *Kain*; ja selfs

van *Christus* tot den godloosen *Barrabas* op zyde wykt, en onrecht recht noemt, sulks is geen wonder; maar geschiet dikwils. ô Vervloekt geldt!

De twee heylige Apostelen *Petrus* en *Johannes* gingen op sekeren tydt met malkander tot *Jerusalem* in den Tempel, om haar gewoonlyk gebedt te verrichten; aan de deur komende, vonden zy aldaar eenen armen bloedt, die seer elendig kreupel was, en door syne bedelachtige *Rhetoryk*-konst, en beweeglyke welsprekentheit braaf om een aalmoes aanhielt. *Petrus* schudde met het hooft, en *Johannes* wees met de handt datse niets hadden; doch *Petrus* zeyde, op dat gy evenwel geholpen moogt weesen, vermits ik *geen goudt nog silver hebbe, soo staat in den Name Jesu Christi des Nazareners op, en wandelt*; en naauwlyks waren deese woorden gesproken, of de arme sul stondt vrolyk op en wandelde. *Act.* III. Dit was een groot wonder! eenen kreupelen gesont te maken, ô heylige *Petrus!* Maar hoe dikwils en menigmaalen geschiet een diergelyk wonder by de Rechters? ja dit wonderwerk is by haar gantsch niet raar noch seldsaam meer, maar op een heel andere manier als *Petrus* hier deedt; deese maakte den krommen recht in *Jesus* Naam; maar de andere maaken uyt een kromme saak een rechte door geldt, wanneer men maar segt: *Geldt en silver heb ik*; aanstonts weet men wat 'er op volgt:

Het geldt dat stom is,
Maakt recht dat krom is.

Nat dat de Heere *Christus* van den dooden opgestaan

ſtaan was, liepen de Soldaten, welke de wagt by het Graf hadden, op een volle draf na de Stadt, en by de Overprieſters, ſeggende: och! och! Hoogwaardige Heeren. Wat is 'er te doen? zeyden deeſe. Een ſlechte ſaak ſeker, zeyden zy, het is loutere waarheit geweeſt, wat die man van *Nazareth* voorſegt heeft, dat hy den derden dag ſoude opſtaan; het is waarlyk geſchiedt; en gylieden ſult daar ſpul meede hebben, gedenkt ons daar by, laat het maar ruchtbaar worden onder het volk; want gy zyt de oorſaak, dat hy dus ſmadelyk aan ſyn eynde gekomen is. Op dit ſeggen verſchrikten de Overprieſters geweldig, en lieten aanſtonds een Raadsvergadering beleggen, waar in alle Raadsheeren ten eerſten verſcheenen. In deeſen grooten Raadt overwoog men, of de Opſtandinge *Chriſti* niet konde verduyſtert, en de gemeente uyt het hooft gepraat worden; maar ſe beſpeurden geſamentlyk, datſe een kromme ſaak voor hadden. Wat raad dan? En wat deden zy? Dit dedenſe om haar oogmerk te bereyken: *Zy gaven den Krygsknechten veel geldt*, *Matth.* XXVIII. en kochtenſe daar meede om, waar op deeſe aanſtonds begonnen te vloeken en te ſweeren, dat de droes haar mochte halen, de lucht verſtikken, de aarde verſlinden, &c indien het niet waar was, dat hem zyne Diſcipelen by nacht geſtolen hadden. Mag dat niet wel heeten, uyt krom recht maken? De rykdommen, geldt en goedt worden by de Latynen *Facultates* genoemt, dat is ſoo veel als *Facilitates*, of gemakkelykheden; want alles is met geldt licht en gemakkelyk, ja ſelfs dat krom is recht, het ſwarte wit, en hooge bergen effen te maken.

mutnegrA *cum* muruA
Faciunt rectissima curva.

Lees agter uyt,
En zie of 't sluyt.

Wanneer onsen Heylandt eens op sekeren tydt voor een groote menigte volks predikte, maar alreeds gesien en bespeurt hadde, dat de meeste onder hen vermoeyt en krachteloos waren door gebrek van spyse en voedsel, keerde hy zich na *Philippus*, seggende: Van waar sullen wy broodt kopen, op dat deese eeten mogen? *Joh.* VI. Hier worden verscheyderedenen door de Oudtvaders bygebracht, waarom de Heere dit alleen aan *Philippus* vroeg, en niet aan *Petrus*, aan *Andreas*, of aan *Johannes*, met welke hy seer vertrouwelyk was? Waarom toch aan *Philippus*? Hier van nu zyn, gelyk ik reeds gesegt hebbe, veele uytleggingen en redenen. Ik laate alle de H. uytleggingen in hare waarde, en seg alleen, dat selfs tegenwoordig, in deesen tyd, en by de hedendaagsche wereldt, in alle voorkomende noodt, niemandt beter om raadt kan gevraagt worden, als *Philippus*; wie wat hebben wil, loop maar na *Philippus*; wie van ban en boete ontslagen wil zyn, loop maar na *Philippus*; wie by sommige Rechters aangenaam wil zyn, loop na *Philippus*; wie uyt wit swart, of uyt swart wit, uyt recht krom, en uyt krom recht maken wil, loop maar na *Philippus*: verstaat my wel: een dosyn *Philippussen*, of Ducatons, verwerven u een dosyn gunsten, dertig *Philippussen* verschaffen u dertig genegentheden; vyftig *Philippussen* maken

ken u vyftig patronen; ja hondert *Philippussen* maken uyt een onmogelyke ſaak een mogelyke. O duyvels geldt!

Een ſeekere adelyke Mevrouw hadde een Bolonees hondjen, en beminde dat ſoodanig, datſe wenſchte, dat het na ſyn doodt by de groote hondt aan den Hemel geplaaſt mocht worden, van welken wy onſe hondsdagen, en de grootſte hitte der ſonne op aarde hebben. Na dat nu het gemelde hondjen by geval door een groven bandrekel gewondt wierdt, en van deeſe quetſuur het leven moeſte laten, was de gemelde adelyke Mevrouw ſeer ſorgvuldig, hoe ſe doch dit lieve blaffertjen eerlyk onder de aarde mochte krygen. Ten dien eynde ging ſe ſelfs na den Rechter, en verſogt hem ſeer inſtantelyk, dat het hem gelieven mochte om haar lieve beesje op de middelſte plaats van het Raadthuys, digte by de Marmere pilaar, te laten begraven. Wel wat gekheit ſoude dat weſen? antwoorde de Rechter, ſulks kan niet geſchieden, en laat zich op geenerley wyſe doen; ja al was het de hondt, die den H. *Rochus* de koſt verſorgt heeft, ſoo ſoude men ſulks niet konnen toelaten; ſulk een onvernuftig beeſt, is een verval voor meeſte *Gregoor* de Vilder, en deſſelfs behoorlyke begraffenis-plaats het galgeveldt; ook ſoude ik daar door een quade naam krygen, indien ik ſulke onbehoorlykheden toeſtondt. ô Heer Rechter! zeyde de Mevrouw, indien gy het hondje gekent had, ſoo ſoudt gy wel anders praten; want het hadde ſulke deugden aan zich, dat het ook ſelfs boven het gewoone getal in den Raadt hadde mogen getrokken worden. Wat? zeyde de Rechter, dat zyn rechte honds kuuren, het kan niet weſen. Soude

het niet zyn konnen, zeyde de Mevrouw, daar nochtans dat lieve gekjen soo wys is geweest, dat het kort voor syn dood in tegenwoordigheit van twee brave slagers honden, als getuygen, een testament gemaakt heeft, en onder anderen aan den Heer Rechter dertig ryxdaalders gemaakt. Soude dat waar wesen? zeyde de Rechter. Het is soo, en niet anders, antwoorde de Mevrouw. Indien de saken soo gestelt zyn, zeyde de Rechter daar op, ja, dan kan het noch wel zyn, ja heel wel. Alsoo beslecht het geldt alles in de wereld, voornamentlyk by gierige Rechters; want wie wel bouwen wil by deselve, moet meer pleyster als stenen gebruyken, namentlyk handtpleyster: want het heet gemeenlyk, hebje wat, soo sit wat neêr; maar hebje niet, dan ga ik jou te keer. Wie giften en gaven, voornamentlyk geldt, geeft, kan alles na syn sin krygen.

Seker Rechter en Vonnisspreker gaf dit seer heerlyk te verstaan, en wel op deese wyse. Hy hadde buyten aan syn huys eenen Moor of Afrikaan laten schilderen, wiens verborgene beteekenis byna niemant wiste te doorgronden, tot dat eyndelyk seker wyshooft die uytvondt, bestaande hier in: dat een Moor of Afrikaan in de Latynsche taal *Affer* genoemt wordt, welk woordt ook te gelyk soo veel betekent als *breng hier*; waar meede hy wilde te verstaan geven, dat syn huys alleen open stondt voor sulke, welke wat brachten, gelyk sulks uyt alle syne Vonnissen, Oordeelen, en Ampts-verrichtingen genoegsaam bleek, en gesien wierdt. Onder anderen quamen 'er eens twee strydende partyen voor deesen schoonen Rechter, maar hy wilde over geen van beyde eenig vonnis stryken, tot dat 'er behoor-

lyke

lyke getuygen by waaren; en welke party als dan de beste getuygen hadde, soude de saak ten sy-nen voordeel uytgeweesen worden. Een deeser twee merkte aanstonts waar de Rechter op doelde, en vereerde dierhalven aan haar Ed. de Vrouw Rechtersche, een schoon en kostelyk stuk stof tot een kleed. Hier meede was de saak gewonnen, want het stof hadde het doorgedron-gen. ô! Hoe dikwils wordt de lieve Gerech-tigheit om den thuyn geleydt, wanneer aan de Vrouw Rechtersche mogelyk een boschjen vlas, eer meer als minder dan vyftig pondt wegende, belooft wordt; of dat haar een schoon stuk Bro-kaat tot haar ligchaam, of een Gansjen, met du-katen gevult, in de keuken vereert wordt.

Maar deese Rechter en andere synes gelyken (de vroome en goede niet te na gesproken, na-demaal het seker is, dat men op alle plaatsen seer veele *Justitiarii* en groote Yveraars van Gerech-tigheit vindt, welker lof men met geen inkt, maar met goudt behoorde te schryven) verdie-nen geen ander drinkgeldt, als het geene eens seker Aartsbisschop van *Keulen*, *Anno* genoemt, aan sommige valsche Rechters gaf, soo als *Nau-clerus ad annum Christi* 1275 verhaalt. By dee-sen vromen Bisschop quam eens seekere arme Vrouws-persoon, klagende, datse een seer goedt en klaar Rechts-geding hadde, 't welke haar met de grootste onbillykheit tegen gewesen was. *Anno* ontboodt de Rechters benevens de bescheyden, en vraagde haar, om wat redenen zy soo recht-vaardige saak deeser Weduwe hadden tegen ge-wesen, en deese arme Vrouw tot sulken droef-heit gebracht? Wanneer hy nu van andere ver-nam, dat het nergens anders om geschiet was,

als om ende wegens het ſnode geldt, waar mede zy van de tegenparty omgekogt en verblindt waren, liet hy haar alle beyde de oogen uytſteken, behalven den eenen, dien hy, om dat hy Peet over hem geſtaan hadde, doen hy gedoopt wierdt, maar van een oog liet beroven, op dat hy ſyne blinde makkers t'huys leyden, en den weg wyſen konde; en op dat de gedagtenis deeſer daadt dies te langer duuren mochte, heeft hy op haare huyſen aarde koppen, met uytgeholde oogen, laten ſtellen, op dat de andere Rechters daar voor bevreeſt mochten zyn, en zich ſpiegelen, gelyk dan diergelyke koppen in die tydt, wanneer *Nauclerus* dit ſchreef, te *Keulen* noch gevonden en geſien wierden.

Noch ſcherper handelde de Perſiaanſche Monarch *Cambiſes* de tweede met ſekeren onrechtveerdigen Rechter. Want, wanneer hem geſegt wierdt, dat een ſyner Rechters, *Syſamnes* genoemt, zich de handen braaf hadde laten ſalven, en daar voor tot gunſt en voordeel van den aanklager in een gewichtige ſaak een valſch vonnis geſtreken, heeft by deeſen *Syſamnes* veroordeelt, dat hy ten ſchrik en voorbeeldt van andere onregtvaardige Rechters levendig ſoude gevilt, en ſyne huydt over den Rechterſtoel getrokken worden, ook te gelyk ſyn Soon in ſyn plaats tot deſelve waardigheit verheven, met bedreyging, dat byaldien hy diergelyke onrechtveerdigheit, als ſyn Vader gepleegt hadde, mochte begaan, hy geene andere belooning moeſte verwachten; latende te gelyk de volgende veerſen boven de ſitplaats deeſes Rechters ſchryven:

De

De huydt, die hier 't Tapyt verstrekt,
En deesen Rechterstoel bedekt,
Strekke u, en dies' hier na bek'eden,
Een leer, om nooyt van 't padt der reden
Te wyken, of om goudt of geldt
Het Recht te buygen met geweldt:
Wie 't oor voor deese Lessen sluyt,
Verschaf dees stoel een nieuwen huydt.

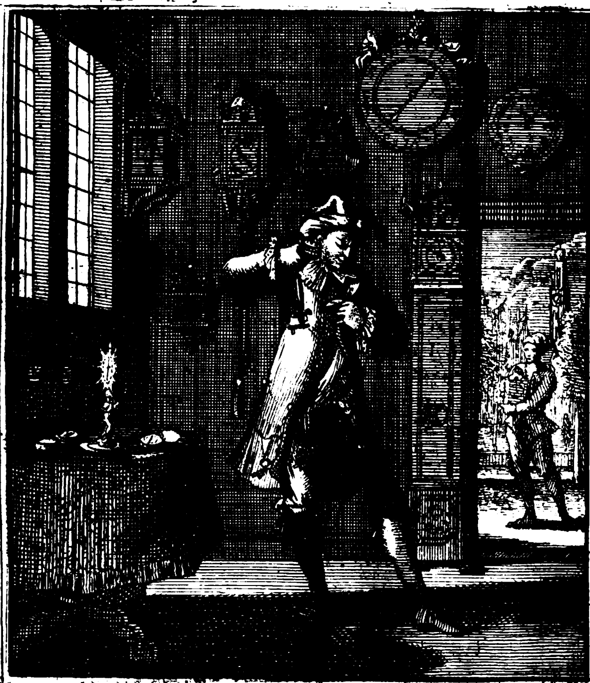
Ach Godt! indien alle onrechtveerdige en giften beminnende Rechters op een diergelyke wyse souden gestraft worden, met de oogen uyt te steken, of levendig gevilt te werden; ô hoe veele blinde *Tobiassen* en hoe veele gevilde *Bartholomeussen* soude men niet al hier en daar aantreffen! Maar genomen, dat soodanige onrechtveerdigheit op deese wereldt al ongestraft bleef, soo sullense nochtans hier namaals op de balans van de Goddelyke gerechtigheit op het allernaauwste gewikt en gewogen, en na gesteltheit van saken met eeuwig ach en wee gestraft worden, want sulks dreygt *Jesaias*, *cap.* v. 23. *Wee den geenen, die den godloosen rechtveerdigen om een geschenk, ende de gerechtigheit der rechtveerdigen van deselve afwenden!*

Dierhalven, gy Heeren Rechters en Vonnisstrykers, indien gy wilt, dat men uw Naam, die anderſints seer vermaart is, geen plaats in het Narren-Register geven sal, soo bindt uwe oogen toe, wanneer gy op den Rechterstoel sit, en het Vonnis over iemandt stryken sult, op dat gy noch persoon, noch vereeringen aansien moogt; overweegt wel wat tydelyk, en wat eeuwig is, op dat gy niet wegens eenige snoode winsten en vergankelyk goedt, om welke Mevrouw *Justitia* dik-

dikwils achter af heeft moeten ſtaan, de eeuwige altydt duurende Hemelſche goederen verlieſen moogt, 't welke de grootſte dwaasheit van de wereldt ſoude zyn; want alſoo ſegt *Origines*: *De grootſte gekken en dwaaſen zyn ſulke, welke om tydelyke goederen de eeuwige verwiſſelen en verruylen; daar nochtans de Goddelyke waarheit ſelfs ſegt: Wat baat het den menſche, ſoo hy de geheele wereldt gewint, ende lydt ſchade ſyner ziele?* Betracht en overweegt dierhalven dikwils, ja neemt het ter herten, dat eens de verſchrikkelyke dag en uure ſal aankomen, dat alle uwe liſten en bedrog, alle uwe loopjes en ſtreken, ja alle uwe onrechtvaardigheden voor den dag ſullen komen en geſtraft worden. Daar, daar, ſullen uwe helſche koeken in de pan der eeuwigheit geworpen, en eerſt recht gebakken worden, dat 'er de doodt, ja de eeuwige doodt na volgen ſal. *De vergaderinge der huychelaren wordt eenſaam, ende het vyer verteert de tenten der geſchenken. Job.* XV. 34. Waar uyt blykt, dat het vuur de tenten verteeren ſal van de geene, die gaarne giften ontfangen; daar en tegen ſal de geene, die de gerechtigheit meer als eenige gift of genot ſal gade ſlaan en beminnen, verhoogt, en van Godt en menſchen geëert worden. *Die ſyne handen uytſchuddet, datſe geen geſchenken en behouden, die ſal in de hoogte woonen, Jeſ.* XXXIII. ja hy ſal den Hemel beſitten, 't welke ik u alle uyt grondt myner zielen wenſche.

DE

DE HORLOGIE NAR.

Ik heb Horlogies by de vleet,
Dit hangt, dat ſtaat, dit 's ſmal, dat 's breedt;
Dit loopt te poſt, dat ſchynt te kruypen,
Een ander heeft weer and're ſtuypen:
Anſyn, 'k ben altydt in de war,
En een volmaakte Horlogie-Nar.

Ik

K sta in bedenken, of ik wel met eenig recht de Liefhebbers van Orlogies onder het getal der Narren plaatsen durve, nademaal een Orlogie billyk onder de fraayste en cierlykste saken, die 'er in de wereldt gevonden worden, te rekenen is: Ja daar is byna niets, waar van soo wel gemeene als bysondere menschen meer dienst hebben, als van een Orlogie, na het welke een iegelyk de kostelyke tydt tot nuttigheit van ziel en ligchaam kan verdeelen. Maar nademaal 'er seer veele gevonden worden, welke met een, twee, of drie Orlogies niet te vreden zyn, maar wel een heele kamer vol souden willen hebben, waar door het gebeurt, dat het eene te vroeg, en het andere te laat gaat, en men daar door met dien geheelen overvloedt van Orlogien selfs niet weten kan hoe laat het is, en genootsaakt wordt om het op een ander te vragen, hoe men met de tydt staat, soo werden sulke billyk onder de Horlogie-Narren geplaatst.

Soodanig een Orlogie-Nar wierdt in sekere voorname Stadt gevonden. Deese hadde al syn geldt en goedt aan Orlogies gehangen, en wel soo dat hy daar door honger en kommer moest lyden, 't welke hy soodanig ter herten nam, en hem in 't hooft maalde, dat hy eyndelyk in de gekke inbeelding bleef, dat hy een Orlogie in het hooft hadde, en dit konde hem op geenerley wyse daar uyt gepraat worden, tot dat 'er eyndelyk een Horlogiemaker gevonden wierdt, welke deesen Orlogie-Nar den pols betaste, en hem in alle syne gekke inbeeldingen gelyk gaf, hem beloovende het Orlogie met konstige werktuygen uyt syn hooft te lichten.

De

De ſaak wierdt op deeſe wyſe begonnen. De Orlogiemaker hadde een kleyn Sakhorlogie ten eenemaal uyt malkander genomen; daar na nam hy eenige Inſtrumenten, en hieldt zich als of hy de gek daar meede in het oor taſte, gaf hem ook t'elkens een brave neep daar in, en toonde dan een raadjen, en dan weer een ander ſtuk, tot dat alles weer by malkander was: daar op ſette hy het Orlogie weer in malkander, waar over zich alle omſtanders verwonderen moeſten, en op deeſe wyſe wierdt de Orlogie-Nar te recht geholpen. Doch dit was van geen lange duur; want kort daar na gebeurde het, dat deeſe Horlogie-Nar van een ſyner goede vrienden geplaagt, en met deeſe woorden aangeſproken wierdt: Myn lieve *Baſtiaan*! gy zyt evenwel een malle gek geweeſt, dat gy u inbeelde, een Orlogie in het hooft te hebben, daar het nochtans niet waar was; en vertelde hem daar op hoe men met hem geleeft hadde. Naauwlyks hadde deeſe Orlogie-Nar ſyn ſeggen verſtaan, of hy verviel aanſtonds wederom tot de oude gekheit.

Men vindt hier en daar in veele voorname ſteeden en plaatſen ſeer konſtige en hoog waardeerbaare Orlogies: gelyk daar zyn de Orlogies te *Praag*, te *Breſlau*, te *Straasburg*, en vooral te *Venetien*, dat op verre na het minſte niet is, vermits aldaar een Orlogie gevonden wordt, waar aan alle uuren de drie Koningen uyt het Ooſten door een verborgen Uurwerk voor den dag komen, en *Maria* benevens haar Kindeken een diepe eerbieding betoonen, en daarna wederom vertrekken.

De onverwinnelyke Keiſer *Carel* de Vyfde was billyk in ſynen tydt een andere *Hercules* in

Aſiè,

Asië, een *Hannibal* in *Africa*, een *Scipio* in *America*, en een zegenryke *Alexander* in *Europa*, vermits hy in alle deese vier Deelen der weereldt geoorloogt, en soo wel te water als te landt gezegepraalt heeft. Hy trok in eigener Persoon meer als seventigmaal te veldt, en hadde omtrent veertigmaal in groote Veldslagen de overwinning verkregen, 1800 Steeden vermeestert, en hondertduysent en achthondert Kasteelen verovert. Deese doorluchtige Monarch was een uitsteekent Liefhebber van konstige Orlogies, waarom dan alle syne vertrekken daar meede pronkten? ja soo dikwils hy in een Stadt trok, sag hy ten eersten na de Orlogies, want hy zeyde gewoonlyk: Dat men daar aan sien konde, hoe het met de Regeering gestelt was.

Op deese wyse schatte *Ferdinand* de Eerste deeses Naams, Roomsch Keiser, hoogloffelyker memorie, de Orlogies ook seer hoog, zynde in syn Keyserlyk Kabinet te sien de allerraarste, soo wel staande, leggende, als hangende Orlogies; voornamentlyk hadde hy een groot vermaak aan de kleine Orlogies, waar meede somtydts gantsche tafels belegt waaren. Onder anderen gebeurde het eens, dat hy se aan syne Edellieden toonde, waar onder een was, dat van een Hals-Orlogie een Sak-Orlogie, en van het Konststuk een Dief-stuk maakte; maar Keiser *Ferdinand*, die het stilletjes gemerkt hadde, was soo slim, dat hy deesen goeden Heer soo lang aan de praat hieldt, tot dat het verborgen Orlogie in de sak den mondt opdeedt, en den Dief door 't slaan verklikte, waar over hy, niet sonder reeden, van kleur veranderde; maar de Keiser konde hier uyt besluyten welke schapen aan deesen Harder konden toevertrouwt worden. Hoe

Hoe veel hondert, ja hoe veel duisent diergelyke Dieven worden onder ons Menschen gevonden, welke niet maar eenen Aardschen *Potentaat*, maar den hoogsten Keiser van Hemel en Aarde, den Almachtigen Godt, besteelen, en even als andere Dieven ontnemen en wegdraagen, niet maar een goudt Orlogie, dat soude noch te verzetten zyn, maar 't geene ten allerhoogsten te betreuren is, de goude en ten allerhoogsten waardeerbaare tydt, welke soo kostelyk is, dat wanneerse eens verlooren is, met geen goudt noch zilver, ja met de waarde van de gantsche Wereldt niet wederom ingekogt en verkregen kan worden? Daar van segt *St. Chrysostomus* (*super Matth.*) *Niets is'er kostelyker als de tydt, nademaal gy goudt en zilver verliesende, sulks wel wederom kondt krygen; maar de tydt, die voorby is, kan nooyt wederom gekregen, worden.* Toen de verlooren Soon syn Erfdeel van den Vader gekregen hadde, heeft hy al syn goedt door overdaadt en onordentlyk leven door de billen gelapt en verdaan: Maar wie een eenig uur onnut doorbrengt, verliest ongelyk meerder als die Loswambes.

Het is waar, ja meer als waar, dat armoede en smert, *Bethlehem* en *Leyden*, niet verre van malkander leggen. Ebbenhout is hardt houdt; Eekenhout is hardt hout; Boekenhout is hardt hout; maar geen hout is harder als de Bedelstaf. De Arme draagt seekerlyk wel gescheurde kleêren, maar somtyds noch wel een kolder van Elandsleer, vermits de Arme altydt ryk van Elende is; 't is een bitter kruydt, een arme huydt. Gelyk het spek by de Smoussen: gelyk de Vos by de Hoenders: gelyk de Gier by de Duyven: gelyk de Wolf by de Schapen: gelyk de Oievaar by de

Kikkers: gelyk de Hondt by de Haasen: gelyk de Soldaat by de Boer: gelyk de Mot by het Bondt: gelyk de Dieven by een Jaarmarkt: gelyk een Speelman op goede Vrydag, en gelyk als Vuur by Water is, alsoo is de Armoede by arme Menschen; namentlyk gehaat: want de Rykdom heeft veel voorrecht, en de Armoede moet achterna loopen. Met een woordt gesegt: de Ryke rydt, de Arme lydt. Maar segt my eens, wie is arm? Een Bedelaar, segt gy, want syn gantsche huys bestaat in huysbesoekingen, en om broodt voor de noodt op te soeken. Wie is arm? De Boeren, segt gy; want deese zyn even als de Liemoenen, welke men soo lange drukt, als 'er maar sap in is. Wie is arm? De Weduwen en Weesen, segt gy; want de Weduwen zyn even als een Kagchel of Haardsteê, soo lang die warm is, siet men se vriendelyk aan, maar wanneerse koudt is, keert men haar den rug toe. Alsoo gaat het meede, soo lang een Vrouw eenen Man heeft, die haar rykelyk kan voeden, dan heeftse Vrienden genoeg; maar wanneer het na des Mans doodt wat schraaler begint te waayen, dan vliegense weg als de muggen uyt een koude Keuken. Wie is arm? De Soldaaten en Krygslieden, segt gy; want deese vechten dikwils meerder tegens de honger als tegens den Onger (of Ongaar.) Alle deese zyn arm, segt gy; en ik seg van neen; maar die Menschen zyn arm, welke van haar leven soo veele uuren hebben hooren slaan, en nogtans soo weinig uuren tot het heyl haarer Zielen besteet hebben. Wy Menschen zyn ryk genoeg soo lang wy leven, en hebben geldt in overvloedt, ja goudt genoeg; want wy hebben de goude Tydt, welke een schat boven alle rykdommen

men is; en soudt gy deese goude tyd met luyeren verslyten?

Kyk! Kyk! daar ginder staan'er eenige met mantels aan by malkander; indien ik my niet bedriege, soo zyn het Heeren Studenten. O ja, ja, zy zyn het seeker, men kanse aan de linker arm kennen, want zy zyn gemeenlyk gewoon den elleboog wat uyt te steeken, uyt gewoonte, om datse soo veel Jaaren lang onder de rechter arm de boeken gedragen hebben. Deese staan daar anderhalf uur haar tydt te verquisten. O neen, neen, zy verquisten de tydt immers niet, want zy werken elk om 't seerst. Wel wat doense dan? Wel, se heekelen, en dat is immers werken: maar verstaat my wel, zy haalen alle Menschen over den heekel. Gaat'er een fatsoenlyke Vrouw voorby, die wat roosencouleurde bloosende wangen heeft, aanstondts seggen deese Snaaken: die Vrouw sal seekerlyk met een Kindt ten doop geweest hebben, daar sommige botteltjes wyn gevlogen zyn, want zy heeft'er nog een kleurtjen van. Gaat'er een eerlyk Meysjen over 't Pleyn, aanstondts seggen zy: dat Meysjen siet 'er goelyk uyt, zy lykt geen kruydje roer me niet, noch ook van dat gewas in *Brasilien*, waar van men voorgeeft, dat wanneer het iemandt aan wil raaken, dat het ten eenemaal in malkander krimpt, als of het een natuurlyke schaamachtigheyt by zich hadde, maar soo draâ men weer daar af gaat, dan breydt het zich weêr uyt.

Kyk! Kyk! daar ginder aan de hoek van het Pleyn staan 'er weer eenige, met veelderhande kleuren uitgedost, de eene in 't roodt, de ander in 't blaauw, de derde in 't groen, de vierde in 't geel, de vyfde in 't bruyn, de sesde kakelbondt

van allerhande couleuren als een Papegaay, maar zy zyn egter geen Papegaayen, maar wel andere klapachtige Vogels, ik geloof dat het Lakeyen zyn. Zy ſtaan daar al een heele poos, en vermorſſen de tydt; neen, neen, zy vermorſſen immers de tydt niet, want zy luyen, luyen is haar werk, want zy hangen alles aan de klok; en dat luyen werk is, weeten de geene wel, die de groote klok te *Erfurt* trekken, welke eenige duiſent pondt weegt, en daarom van vierentwintig ſterke knaapen moet geluydt worden, wordende de klank wel drie Duytſche mylen ver gehoort. Maar deeſe bediende luyden maar de Varkens-klok; zy ſlachten de Hoppe, niet daarom, om datſe eeven als deeſe Vogel een pluymtje op 't hooft draagen, maar om datſe even als hy zich nergens als op vuyle en wilde plaatſen houden, en haaren bek in alle drek, meſt en vuyligheyt ſteeken. Daar ginder aan die kant ſie ik ook weder eenige by malkander ſtaan; naar alle waarſchynelykheyt zyn het Burgerluy: zy hebben daar ook al ruym een paar uuren ſtaan ſchilderen; en naar ik ſien kan, ſtaanſe ten eenemaal leeg: neen, neen! ik ſie al beter, zy ſnyden; ſnyden is haar werk; en 't is immers werk, iets te ſnyden, hout te ſnyden, kool te ſnyden, en diergelyken, is immers werk: Maar deeſe doen noch al wat anders. Wat dan? Wel! opſnyden! Zy bedenken allerhande nieuwe tydingen, en liegen ſoodanig, dat de Toorn te *Keulen* daar van wel na eene kant ſoude hellen; het mes, waarmeede de H. *Bartholomeus* gevilt is geworden, werdt te *Ments* bewaart, in de Hooft-Kerk getoont, en is op verre na het kleynſte niet: maar het mes, waar meede deeſe Menſchen ſoo vreeſlyk ſnyden,
is

is noch veel groter en ſcherper. Daar ginder aan 't eynde van de ſtraat ſtaan ook een paar Menſchen by malkaar; ſoo als 't my voorkomt, ſchynen het maar Vrouwsperſoonen te zyn; zy zyn in de Vroegpredikatie geweeſt, en nu is 't al 9 uuren, en noch ſtaanſe leeg by malkanderen. O neen! ſeeker niet, want zy ſtaan en leeſen immers alle beyde; en leeſen is immers geen tydt verquiſten. Wel wat leeſenſe dan? Wel ſe leeſen haar Mannen de Planeeten: Hoe vaarje al, *Barbertjen*? Ja wel, hoe ſoude ik varen, ik ben genoeg gebruidt, de H. *Barbara* ſchildert men met een Toorn, maar men moogt my wel met een Gevankenis ſchilderen, want het is evenaleens of ik 'er in ſat; ik mag nooyt uytgaan, want myn Man is een jaloerſche Gek! Maar, myn lieve *Grietjen*, ik beelde my in, dat gy ook geen Paradys op aarde hebt? Neen toch niet, zeyde *Grietjen*; ik geloof niet dat'er eenig Menſch op aarde ſoodanig geplaagt is, als ik; men heeft my wel te recht de naam van goede *Griet* gegeven, om dat ik alles ſoo geduldig lyde, want ik heb een ſtier van een Man, die altydt raaſt en tiert als of hy dol was; indien ik een Waardin was, ſoo mogt ik wel de Wildeman uithangen, en 't uythangbort mogte dan wel na myn Man geſchildert worden; denk maar eens hoe hy met my leeft! Giſteren avondt quam hy met een halven dronken kop t' huys, en om dat het eeten niet ſoo veugelsvlugt op tafel ſtondt, ſloeg hy my aanſtonds ſoo vuylaardig in myn bakhuys, dat my de vonken uyt de oogen ſtoven: en dan durft hy nog wel ſeggen en zich beroemen, dat hy ſoo ſagtjes niet met den Roſenkrans omgaat als met my! Dat dank hem de Beul; want hy heeft geen andere Rooſenkrans als ſyn

 vuyſt,

vuyst, en hy teldt syne Gebeden aan de vingers op, soo dat ik'er een mooy lievertjen aan heb. &c.

Deese en wel duysent andere diergelyke konnen met goed recht Dieven en Diefeggen genoemt worden, om datse de edele, kostelyke en goude tydt, welke met geen Goudt noch Silver, met geen Peerlen noch Edelgesteenten, noch met alle rykdom van de gantsche wereldt te vergelyken is, den hoogsten Godt, door laghen en boerten, door vreeten en suypen, door speelen en boeleeren, ontsteelen, ontnemen, en ontroven. Dit bevestigt de honingvloeyende Leeraar *Bernardus*, seggende: *Al boertende, laghende, vreetende en suipende ontsteelt gy Godt wat hy u toegelaaten heeft te besteeden om syne gunst te winnen, en om eere te verwerven.*

Uyt de H. Schriftuur is 't bekendt, wat seldsaame droom de Hofbakker van den Koning *Pharao* gehadt heeft, namentlyk, hy droomde, dat hy drie korven op syn hooft droeg, maar dat de Vogels des Hemels daarop afquamen, en hem het witte broodt uyt den bovensten korf quamen vreten. Na dat nu deese Hofbakker aan den vromen *Joseph*, welke nevens hem, alhoewel sonder schult, gevangen was, deesen droom verhaalde, leyde hy hem denselven op deese wyse uyt: Myn lieve Bakker! zeyde hy, ik sal u wel haast uyt den Droom helpen; de drie korven zyn drie daagen, na welke gy sult opgehangen worden: Hoe opgehangen, waarom doch? Wel, met een brave koort om den hals; en soo is het ook uytgevallen. *Genes.* XL. Myn lieve kuysche *Joseph*! soo noemje dan de drie daagen drie korven? *Drie korven zyn drie daagen*; wel! wel! nu sal ik eens jou Tyddief en jou Tyddiefeg voornemen;

men, en vraagenje eens: Hoe oudt zyt gy? Veertig Jaar. Goedt! goedt! veertig Jaar zyn vierhondert en tachentig Maanden; vierhondert en tachentig Maanden zyn tweeduyſent en tachentig Weeken; twee duyſent en tachentig Weeken hebben veertien duyſent en ſeshondert daagen. Hebje 't gemerkt? Indien je nu van daag ſoudt ſterven, ſoo moeſt gy voor Godt brengen veertienduyſent en ſeshondert korven; want gy hebt wel geſien, dat *Joſeph* de daagen met korven vergelykt: nu mogt ik eens gaarne ſien wat'er in ieder korf is. O! hoe veel leege korven ſouden'er onder deeſe veertienduyſent en ſeshondert zyn? Want hoe veel daagen hebje Godt ontſtoolen, met luyeren toegebracht, en niets goedts daar op gedaan? Ik ſoude wel daar by moogen zyn, wanneer men alle deeſe korven eens opende; hoe meenigen korf ſoude daar by zyn, waar in niet als Roem-en Lanterlu-Kaarten ſullen weeſen? want hoe veele daagen hebje niet als met ſpeelen toegebracht? hoe veele korven ſullen'er uyt deeſe veertienduyſent en ſeshondert wel zyn, waarin niet anders, als kannen, kroeſen, kruyken, glaaſen, Oeſters &c. ſullen ſyn? Want hoe veele daagen hebje niet al met ſuipen en ſlempempen toegebragt? Hoe veele korven ſullen'er niet al onder zyn met allerhande Galanteryen voor 't Jufferſchap opgevult? om dat je ſoo veele daagen met *galantiſeeren*, jokken en boerten, en met de Meysjes na te loopen toegebracht hebt. Hoe veele korven ſouden aldaar geopent worden, waar in niet als kammen, ſchuyers, friſeer-en krul-yſertjes, ſpiegels, linten, moeſchjes, en allerhande miſch-maſch ſouden zyn? om datje ſoo meenigen tydt met krullen, uytplukken,

en met hovaardig opſmukken hebt toegebracht en verdaan. Wat rekenſchap ſult gy eens aan den rechtveerdigen Godt te geven hebben? welke u ſoo veel tydt vergundt heeft, omſe enkel en alleen tot ſynen dienſt en uwe zaligheit te beſteden, welke gy nochtans gants onnut en vruchteloos verquiſt en verquanſelt hebt.

Daar ſyn ſommige Bergen in de wereldt, welke ſonder ophouden vuur ſpouwen, gelyk daar zyn de Berg *Æthna* in *Sicilien*, de Berg *Veſuvius* in *Campanien*, en de Berg *Chimera* in *Licië*, &c. en dit vuurbraken is ſoodanig, datſe ſomtyds de nabuurige Velden, Boſſchen, Woningen en Dorpen in de aſch leggen. De H. *Auguſtinus Lib. de Civit. c.* 21. is van gevoelen, dat deeſe vuurige Bergen rechte ſchoorſteenen van de Helle zyn. Wanneer het u nu, ô Menſch, geoorloft was, door een ſoodanige vuurſpuwende ſchoorſteen na omlaag in de Helle te roepen, en aldaar te vragen aan twee en dertig Roomſche Keyſers, welke Heydenen en Afgodendienaars geweeſt zyn; aldaar te vragen aan twee en dertig Koningen van *Perſien*, aan een en veertig Koningen van *Syrien*, aan negen en twintig Koningen van *Meden*, aan twee en dertig Koningen van *Babel*, en aan meer als twintig Ottomanniſche Monarchen; wanneer gy mogelyk den eenen of anderen kondet vragen, dien gy ſelfs gekent hadt, of daar gy gemeenſaam meede gegeten en gedronken, of anderſints verkeert hebt, wat ſoude die, en die, en deeſe, en geene overal rondom niet wel geeven, om maar een eenig uurtjen wederom op de wereldt te komen, om boete te doen? O! ô! ô! ſoudenſe alle te gelyk roepen, O! om een eenig ſoodanig

uurtjen

uurtjen souden wy geerne hondert duysent jaar in de Helle willen lyden ; maar 't is vergeefs ; een sulk uurtjen is ons voor eeuwig , ach ja! voor eeuwig , en in eeuwigheit geweigert ; en gy, ô Mensch, verquist, verspilt, en verdoedt uw goude tydt soo lomp en los, daar gy doch niet kont weeten , of dit of dat niet uwe laatste uur en tydt is , na welke gy 'er in eeuwigheit geene meer hebt.

Het Vrouwtjen in het Evangelie heeft eenen penning verlooren , dierhalven een kaars opgestoken,onder en booven,ja overal gesogt,tot datse hem weêrvondt ; waar over zy zich ten hooghsten verblyde. Wy souden ons meede wel mogen verblyden , ja geen kleintje verheugen , wanneer wy onsen verlooren tydt wederom konden vinden ; maar 't is te vergeefs. Waar syn de jaren , maanden , weeken , dagen en uuren onser jeugdt gebleeven ? Verlooren zynse. Waar zyn de weken , maanden , dagen en uuren onses levens gebleven ? Verlooren. Ten tyde van de sieke Koning *Ezechias* is de Son te rug geloopen ; maar onse voorledene jaren , maanden , weeken , dagen en uuren konnen niet meer te rug gaan ; want de tydt is onherroepelyk.

Van een seker vroome Religieus of Geestelyke wordt geschreven,dat wanneer hy op sterven lag , dat de Duyvel hem eenen gantschen sak vol kleyne kruymeltjes broodt toonde , en hem voor Godt daar over aanklaagde , en zeyde , dat deese onachtsaame Geestelyke , welke veele jaren lang het opsicht over de Eetsaal van seker Klooster gehadt hadde , somtyds uyt onachtsaamheit sommige kleyne brokjes broodt , die op de aarde gevallen waren , niet opgeraapt hadde. ô Godt!

ô Heere! heeft deese van sulke kleyne, en byna onsichtbaare brokjes broodt rekenschap moeten geeven, om dat hyse verwaarloosde, hoe sal het dan met soo iemandt vergaan, welke van soo veel duysendt dagen en uuren rekenschap sal moeten geven, die hy soo onnuttelyk verdaan, verteert, verquist, of onnuttelyk doorgebracht heeft, en se niet anders als een dief Godt den Heere ontstolen heeft?

In de hel is bernen, branden en braden; in de hel is sitten, hitten en swieten; in de hel is plukken, rukken en drukken; maar dit alles is de meeste pyn noch niet. De quellingen, tormenten, pynigingen, sweerden, galgen, swepen, en alle bedenkelyke pyn en smerten van de onmenschelyke, tygerachtige, bloedgierige en wrede tyrannen, *Diocletianus*, *Julianus*, *Maximianus*, *Vespasianus*, *Gratianus*, *&c.* waar meede zy de arme Christenen gemarteliseert hebben, zyn kinderspel, schaduwen en aapenwerk tegens de minste pyn in de hel. Maar raad eens welke pyn aldaar de grootste is?

Humbertus de 7. don. schryft, dat een heylige Ordens-persoon eens een klagende en verschrikkelyke stemme hoorde, en vragende wie soodanig kermde? kreeg hy tot antwoordt, hoe datse een ziel uyt de verdoemde was, en dat haar en alle andere verdoemde niets meer smerte (let 'er wel op!) als het verlies van de goude tydt, om dat zy soo veel duysent uuren hadde laten doorsluypen, in ieder van welke zy den Hemel hadde konnen winnen. O onherstolbaar verlies! Nu hebben zy geen tydt meer, de deur is gesloten, het vonnis is geveldt, de markt is gedaan, de put der genade is verdroogt, de sonne der barm-

her-

hertigheit is ondergegaan; gy hebt voor eeuwig, eeuwig, eeuwig geen oogenblik tot boete meer overig, daar gy van te vooren met soo veel goude tydt zyt voorsien geweest.

Wanneer iemandt van ons een sulken ondeugt betrapte, welke uyt enkelde moedwilligheit in een kelder alle de swikken en deuvikken uyt de vaten trok, en den besten wyn liet weg loopen; soo soude hy immers niet konnen nalaten om zich over desen schelm te vertoornen, om dat hy een soo kostelyke saak, namentlyk den edelen wyn, soo onnut ging verquisten. Maar wat soude doch het grootste vat, al was het dat van *Heydelberg*, en schoon het met Muskadelle en Rinkouwer wyn gevult was, tegens de tyd van een eenig quartier uur zyn? niet meer immers als het Linsen-kooksel van *Esau* tegens het Manna der *Israëliten*? niet meer als een oude Visschers Leers van den armen *Petrus* tegens alle de Rykdommen van *Salomon*: niet meer als de kleyne *Kedron* tegens het groote meir van *Tiberias*? En hoe veel kostelyke, edele en goude tydt wordt 'er nochtans niet al onnut verquist? Myn lieve Man! geloost maar den H. *Gregorius Nazianzenus*, en erkent de bedriegelykheit des Satans, welke u dagelyks en sonder ophouden in de ooren blaast: *Geest my de tegenwoordige tydt, maar Godt de toekomende; my de jeugdige jaren, maar Godt den ouderdom! Orat. 4. de S. Job. Bapt.* Neen, neen, myn Christen! Siet eens wat *Job* daar van segt: *In 't goede*, dat is, in vreugde en wellust, *verslyten zy haare daagen*, ende wanneer zy het minste daar op verdagt zyn, *daalen zy in eenen oogenblik in 't graf*, ja in de helle! *Job.* XXI. 13.

Gave Godt! dat alle en een iegelyk Tydtver-

der-

derver de oogenschynelyke tydtverwisseling soo wel te gemoedt gevoert wierdt, gelyk *Albertus*, Bisschop van *Mentz*, die ook Cardinaal was, deedt; nademaal deese vrome Heer op syn Grafsark, tot heylsaame leeringe van alle, deese woorden nagelaaten heeft: *Pernoctavi hic in mundo, omnes sequimini*: dat soo veel gesegt is als: De bedriegelyke wereldt heeft my een nacht gehuysvest, en ik ben weggetrokken, maar gy alle moet volgen. Daar op siet *Augustinus* mede, wanneer hy *Serm.* 31. *de Verbo Dei* segt: Bedriegt u niet, ô Mensch! gy zyt een Reysiger, en niet anders als een gast over nacht in een Herberg, gy moet reysen, of gy wilt of niet, en al het geene, dat gy van uwe Voorouders geërft hebt, moet gy aan uwen evennaasten overlaten.

§ Ik wenschte, dat myn swakke stem op alle plaatsen, en aan alle eynden der weereldt konde doordringen, soo soude ik roepen: Uwe Pausselyke Heyligheit bedriege zich niet! gy zyt maar een gast, laat doch de onwaardeerbare tydt niet onnut voorby sluypen, want gy zyt meede gelyk andere menschen den doodt onderworpen. Uwe Keyserlyke Majesteit vergisse zich niet! gy zyt ook maar een gast, besteet de tydt doch wel, want gy moet weten dat gy met alle uwe macht en vermogen geen een uurtjen in handen kont behouden, vermits gy soo wel als alle andere sterven moet. Uwe Koninklyke Majesteit vergisse zich niet! gy zyt maar een vreemdeling; neemt doch de tydt wel waar, steunt niet te veel op de Koninklyke Kroon en Scepter, want de uure sal komen dat gy se verlaten moet. Gy Bisschoppen en Vorsten, vergist u niet! verquist doch geene tydt onnut: want gy zyt wel Heeren en Regenten,

ten, maar ſult nochtans voor den hoogen en algemeenen Rechter verſchynen moeten, en ſoo wel voor u ſelfs als voor uwe Onderſaten rekening doen moeten. Gy *Cavalliers* en Adelyke *Dames*, maakt eens een eynde van uw *galantiſeeren*, wereldlyke vermaaklykheden en vleeſchlyke dertelheden; bedriegt u niet! gy zyt maar vreemdelingen, want gy zyt niet als ſterflyke reyſende menſchen, en behoeft in dit leven geen blyvende plaats te ſoeken. Gy Heeren Advocaten en Rechtsgeleerde! houdt het voor een ſlechte konſt, om wat krom en onrecht is, recht; als meede wat onwaar is, waar te maken: bedriegt u niet! gy zyt vreemdelingen; maar, maar! deeſe tydt ſal voorby gaan, en daar ſtaat een andere te volgen! wanneer uwe geweetens ſoo wel als die van andere voor den dag ſullen moeten komen, en alle dingen zich ontdekken, ſoo als zy zich in der waarheit bevinden. Gy Kooplieden en Burgers! raapt en ſchraapt maar braaf onrechtvaardig goedt byeen; maar gy ſult u bedriegen! gy zyt maar Vreemdelingen, gy moogt willen of niet, gy ſult 'er evenwel aan moeten, en alles met der tydt verlaten, want gy zyt maar Inwoonders deeſer wereldt voor een dag en nacht: want duyſent jaren zyn voor de Goddelyke oogen niet anders als de dag van giſteren, die voorby gegaan is; en wat volgt 'er op uwe vreugt? niet anders immers als ongeneugt en eeuwig ach en wee! gelyk ſekere Poëet ſingt:

Wie nu lagt, ſal namaals huylen;
Tydt ſal ſoet in roet verruylen.

Bedenkt eens, gy tydverſpillende Narren! hoe veel

veel duisent zielen juyst op dit uur, wanneer gy dit leest, van haare ligchamen afscheyden, welke voor de Goddelyke Rechterstoel tot het vuur gedoemt worden, om datse haren tydt soo qualyk besteet hebben? Wat weet gy 'er van, aan wat hayrtjen het opgehangen sweert boven u hooft hangt? Mogelyk is dit uw laatste levensuur? des niet tegenstaande slacht gy de slakken, welke singen terwyl haare huysjes branden.

Bedenkt eens hoe veel verdoemde zielen in de helsche vlammen, die de gantsche Zee niet soude konnen uytblussen, sitten en suchten, alleen om datse de tydt onnuttelyk doorgebracht hebben, welke gy tegenwoordig noch in goeden staat geniet, wanneer haar maar een oogenblik van de uuren, dagen, weken, maanden en jaren, die gy soo onnut verspilt, gegeven wierdt? door wat vuur, distelen en doorens, hitte en koude, soudense niet loopen, om voor de sonde hares voorledenen levens te boeten? van wat Koninklyke Kroonen, Scepters en Rykdommen soudense niet gewillig afstappen, om maar een eenig quartier uur te kopen, en het selve tot het allerstrengste boetveerdige leven te besteden? maar alles is te vergeefs: *Daar sal geen tydt meer komen*, *Apoc.* x. *De oogst is voorby gegaan, de somer is ten eynde: noch en zyn wy niet verlost*, *Jer.* VIII. 20. Ook is de tydt, om de zaligheit te verkrygen, als dan voorby gegaan en geëyndigt. Is het kleedt verscheurt, men kan het weer lappen; is een huys ingestort, men kan het weer opbouwen; hebt gy geldt en goedt verlooren, gy kondt het wederkrygen; maar tydt verliesen, is alles verliesen; dus singt 'er *Ovidius* van:

Het

Het water eens op d'Aardt gestort,
Kan nooyt weêr werden opgenomen;
De tydt eens vlug voorby gesnort,
Wordt alsoo min ooyt weêr bekomen.

Daarom vermaant *Paulus* alle en een iegelyk, *Gal.* VI. 10. *Terwylen wy tydt hebben, laat ons goedt doen! Daar sullen dagen komen*, segt Christus, *wanneer gy sult begeeren eenen der dagen van den Soone des Menschen te sien, ende gy en sult (dien) niet sien. Luc.* XVII. 22. Want de dagen der genade sullen voorby zyn. Dierhalven soo dikwils als gy een klok hoort slaan, soo segt met den H. *Nicol. Tolentinus* : *ô Heere! en myn Godt! daar is al wederom een uur van myn levens-tydt verloopen, waar van ik u rekenschap geven moet, daar nochtans geen andere tydt sal komen om de verlorene wederom in te haalen.* Doet dit, soo sult gy buyten twyffel noch in de laatste tydt het Hemelsche *Jerusalem* beërven.

DE

DE LOGENACHTIGE NAR.

DE Logen vliegt gelyk als ik;
'k Ben altoos vluchtig en vol schrik;
De Waarheydt volgt my snel van voeten,
En deese schroom ik om te ontmoeten;
Een saak verlicht my in myn pyn,
Dat Logens licht te dragen zyn.

Ni-

Icephorus Calist. schryft, dat in *Thebaïs*, by de Stadt *Hermopolis*, noch een Boom staat, wiens bladen, bast en vruchten allerley siektens genesen. Van deese Boom gaat een gemeen gerucht, dat hy zich tot op de aarde neergebogen heeft, wanneer *Maria* en *Joseph* met de kleyne *Jesus* al vluchtende na *Epypten* hier voorby trokken; dat was een wonder! Wanneer *Maria* kort voor haar sterven op den Olyf-berg klom, om aldaar haar yverig gebedt te verrichten, hebben zich alle boomen deeser plaats tot op de aarde gebogen, en een diepe eerbiedigheit betoont. *Abul. in c. 2. Matth. q. t. 6.* Dat is een groot wonder! Wanneer het heylige Huys door der Engelen handen van *Nazareth* in het *Recanatische* gebiedt, 't welk doenmaals aan een Edele Mevrouw, *Laureta* genoemt, toequam, met groote verwondering gedragen wierdt, heeft zich een gantsch bosch tegens het selve huys gebogen, en is naderhandt ook soodanig gebogen blyven staan. Dat was een groot wonder! De H *Rosa*, uyt de Order van *Dominicus*, was gewoon alle morgen vroeg in den Hof te gaan wandelen, om Godt te prysen, en wanneerse eens deese woorden zeyde: *Al wat uyt de aarde spruyt loove den Heere*, boogen zich aanstondts alle boomen tot op de aarde. *In vita.* Dat was een groot wonder! Tegenwoordig geschieden 'er sulke wonderen niet meer; maar dit gebeurdt noch wel, dat 'er soodanig opgesneden werdt, dat het geen wonder sou zyn, dat 'er zich de boomen van boogen.

Men heeft het den Verspieders, welke *Jo-*

sua in het beloofde Landt sondt, seer qualyk genomen, datse soo grof opsneden; en al boertende voorgaven, datse in het gemelde Landt menschen gevonden hadden van soo vervaarlyke grootte, datse daar tegens gelyk sprinkhanen te rekenen waren. Fluyt! dat was opgesneden, maar tegenwoordig vindt men noch meer diergelyke onbeschaamde gasten, welke noch meer en slimmer opsnyden. Foey het is schande!

Een Leugenaar is soo nootsakelyk in een huys, als de Muysen op een Koornsolder, en de Motten in de kleeren. Indien de openbare Leugenaars t'elkens een tandt verlooren, soo soudense wel haast van honger sterven; en waar soude men doodgravers genoeg vinden, om sulke knapen onder de grondt te stoppen? want het getal deeser Narren is boven maten groot; haar gelagmaker is de Duyvel selfs, welke een vader der leugens genoemt wordt. De leugens selfs zyn seer verscheyden. Sommige zyn in *Duodecimo*, dat brust noch soo wat heen; maar men vindt 'er ook in *Octavo* en *Quarto*, ja selfs in *Folio*, en, dat noch meer is, in *Plano*, maar die syn al te afschuwelyk De Mannen, voor gemeldt, welke *Moses* in het Landt Kanaan gesonden hadde, om het te bespieden en te besien, zyn Leugenaars in *Folio* geweest: want menschen by sprinkhanen te vergelyken, dat hiet eerst opsnyden!

De Leugen heeft haren oorspronk in het Paradys, alwaar de Duyvel door de slang dubbelde leugens smeede: De eerste bestont daar in, datse zeyde: *Gy lieden sult den doodt niet sterven*; de andere: *Gy sult als Godt wesen.* Hier was de eene leugen soo tastbaar en gewichtig als de andere.

re. *Eva* sneedt meede op, seggende: *Godt heeft ons geboden om van dien Boom niet te eeten.* NB. Dat is 'er eentjen; want Godt hadde aan *Adam* alleen het gebodt gegeven; *wy moogen den Boom niet* aanraken. NB. Dat is 'er al weer een; want Godt hadde niets van 't aanraken gesegt; ook schynt zy het sterven, dat op het eeten stondt te volgen, twyfelachtig te stellen, daar het Godt uytdrukkelyk gesegt hadde. Sedert dien tyd, dat onse eerste Moeder soo opgesneden heeft, slachten meest alle menschen deese Moeder. Weinig, ja seer weinig worden 'er gevonden, welke soodanig gestelt zyn, gelyk de H. *Thomas Aquinas* was. Deese ging eens met iemandt wandelen, waar op syn makker schielyk begon te liegen, en te seggen: Kyk! kyk! *Pater*, daar vliegt een Os; waar op deese Heylige, na de lucht kykende, zeyde, Wel waar? waar op hem syn makker uytlachte, seggende: Ik heb u voor een seer groot Doctor gehouden, en gelooft gy dat een Os soude konnen vliegen? ô Myn Broeder! gaf de H. *Thomas* tot antwoordt, ik heb eer gelooft, dat een Os konde vliegen, als een geestelyke liegen.

Weinige vindt men in de wereldt, die soodanig zyn, als de vroome *Loth* was, by welken twee Engelen in de gedaante van Vreemdelingen quamen huisvesten. Wanneer nu de godloose menschen des nachts na deese twee met geweldt quamen soeken, heeft hy 't aanstondts bekendt en niet geloogchent, datse by hem waren; hy soude sekerlyk wel hebben konnen voorgeven, datse verder gereyst waren; ja een ander soude daar over den drommel een oor afgesworen hebben, dat diergelyke menschen niet over synen drempel geweest

hadden, maar *Loth* wilde ſelfs in 't grootſte levensgevaar niet het minſte liegen.

De Soldaten, welke het graf des Heeren bewaakten, hebben een onbeſchaamde leugen onder het volk geſtrooit, om dat de Joden braaf *ſpendeerden*, ſeggende, dat de Diſcipelen het lichaam geſtolen hadden, daar ſe onderwyl wel wiſten dat hy van den dooden opgeſtaan was. Deeſe gaſten hebben voor geldt gelogen; maar ſommige zyn ſoo lichtveerdig, datſe voor niet, voor nietmetal, ja als of het gantſch geen ſonde was, liegen, of het gedrukt was; ja zy houden het voor een groote konſt, en als een welgemaniertheit, wanneerſe tot tydtverdryf, en om een geſelſchap aan 't lagchen te helpen, onophoudentlyk en ſonder maat liegen en opſnyden: daarſe behoorden te bedenken, dat de H. Schriftuur ſegt: *Valſche lippen zyn den Heere een grouwel. Prov.* XII. 22.

Een ſeer onbeſchaamde Opſnyder was het, welke opentlyk aan een tafel in de tegenwoordigheit van veele eerlyke lieden zich liet verluyden, dat het hem ſelfs gebeurt was, dat wanneer hy eens met een ſyner vrienden benevens een Rivier reedt, en een Zeege met viſch daar in ſag, hy ſulken luſt tot viſch kreeg, dat hy ten eerſten met het paardt in 't water ſprong, maar aanſtonds door een groote Viſch, met paardt, ſaal en toom, opgeſlokt wierdt. Dat langen tydt daar na deeſe viſch door ſommige Viſſchers gevangen wierdt, en doen men den kop ophakte, ſat hy noch op ſyn paardt, met volle monteering daar in, waar op hy het aanſtonds de ſporen gaf, en fris en geſondt by ſyn makker quam, dien hy ſyn wedervaren verhaalde.

Onder

Onder anderen was 'er ook een, welke voorgaf, dat hy voor twee jaren te *Constantiopel* geweest was, alwaar doenmalen de *Sultan* doende was om het Wapenhuys te besien, en vermits hy eenige fouten daar aan ontdekte, en de *Primo Visier*, die 'er by was, deese nalatigheit niet genoegsaam wist te ontschuldigen, hadde hem de *Sultan* een soodanige slag in syn tronie gegeven, dat hem het vuur uyt de oogen spatte, waar van een vonk in het naaste kruytvaatjen viel, 't welke het gantsche Wapenhuys in de lucht deedt vliegen, so dat de *Sultan* naauwelyks het leven daar van gebracht hadde. Ey soo lieg, datje de bek scheef blyft staan!

Een Land-Edelman beroemde zich eens in een geselschap, dat hy met een schoot een Hart, een Patrys, en een groote Snoek geschoten hadde. Het geselschap lachte over deese leugen; de Edelman, dit siende, wierd 'er boos om, en zeyde: Indien gy het niet gelooven wilt, soo kont gy 't aan myn knecht *Jan* vragen, die heeft het soo wel gesien als ik. *Jan*, die achter af stondt op te passen, was aanstonds klaar om synen Heer te verdedigen, konde ook soo lang niet wachten, tot dat hy gevraagt wierdt; maar zeyde veugelsvlug: Ja het is waar, ik heb 't gesien: Hier op vertelde hy, dat het Hart op een Weylandt, niet verre van een Vyver, liep weyden, en dat de Edelman, dit siende, gaauw met een Roer achter een boom liep schuylen, en wanneer hy 't allerminste daar op verdagt was, schoot hy het selve door 't eene oog, dat het door 't andere weer uytstoof; met eenen quam daar een Patrys opvliegen, 't welk de koegel met eenen mee nam, en vermits van de schoot een groote Snoek in

de hoogte quam ſpringen, wierdt deſelve mede getroffen. Ik heb eens, vervolgde de Edelman, in myne Reyſen op eenmaal een wilde Eendt, een Vos, en een negenpondige Snoek gevangen. Hier over ontſtondt weder van nieuws een groot gelag. De Edelman keek om, om te ſien waar *Jan* was, en zeyde: Is het niet waar, *Jan*? Ja, Myn Heer, zey de knecht: Wel, hoe ging het dan, zeyder een uyt het geſelſchap? Hoort ik ſal 't u ſeggen, zeyde *Jan*: Een Vos ſag digte by een vyver een Eendtvogel lopen, en kroop ſtilletjes daar na toe om hem te verraſſen; wanneer hy 'er braaf op aan ſprong om hem te betrappen, krygt hy hem eyndelyk aan een vlerk beet, en de Eendtvogel nam in tegendeel de vlucht en ging te water, de Vos, die hem aan de vleugel noch vaſt hieldt, wilde geenſints los laten, maar ging mede te water; daar meede quam een negenpondige Snoek achter de Vos aanſwemmen, en beet den Vos in de achterbout: de Vos dit voelende, ſloeg de pooten by malkander, waar door de Snoek met ſyne tanden niet weer los konde komen; hier digte by lag een Fuyk, waar in de Eendt uyt benauwtheit gevlucht was. De Vos, die dit wildbraadt niet gaarne verlaten wilde, quam mede achter na, en trok de Snoek aan ſyn poot hangende mede daar in. Nu dat kan ſoo wel gaan, zeyder een tegen *Jan*, het mikken, ſchieten en vangen gaat u al braaf af; maar weet gy niet meer? Buyten twyfel ſal uw Heer ook goede Jagthonden hebben? Ja, zeyde *Jan*, uytnemend ſchoon. Hier mede viel de Edelman *Jan* in ſyn reden, en zeyde: Dat hy een Windthondt hadt, die hem vogels in de lugt gevangen hadde. Hier op ontſtondt wederom een

een gelag. De Edelman vroeg daar op aan *Jan* seer ernstig, of het niet waar was? Ja, ja, Myn Heer, antwoorde de knecht, wel sekerlyk is het waar. Gy Heeren, zeyde *Jan*, dit quam soo toe: de Windthondt hadde toen juyst jongen; hier van liep 'er een een weinig van de moer af, en nademaal onder de bloote Heemel een groote roofvogel dit jong voor een hoen aansag, viel hy schielyk neer, sloeg syne klaauwen in de jonge hondt, en meende daar mee weg te vliegen; maar nademaal de hondt al tamelyk swaar was, konde hy het niet hooger brengen, als maar omtrent een el hoog van de grondt. Doen de oude hondt syn jong hoorde schreuwen, quam hy schielyk uyt zyn nest opstuyven, en den roofvogel siende, en syn jong tusschen de klaauwen, liep hy'er aanstondts na toe, verloste niet alleen syn jong, maar ving en betrapte den roofvogel met eenen, doordien deselve zyn klaauwen soo schielyk niet weer te rug kon trekken. Met deese vertelling was het heele geselschap louter voldaan; en wanneer zy nu alle ordentelyk afscheit van den Edelman genomen hadden, presen zy *Jan* seer, om dat hy synen Heer met de uytleggingen soo wel bygestaan hadde, en gingen al lagchende weg. Ondertusschen merkte *Jan* wel, dat syn Heer al te grof gelogen hadde, en quam dierhalven voor den dag, seggende tegens den Edelman: Myn Heer! indien gy voortaan weer soodanig liegen wilt, soo bidt ik u, blyft doch maar op de aarde en in het water, want in de lucht kan ik u niet meer helpen. Op een andere tydt beroemde zich deese Edelman, dat hy op eenen dag van *Utregt* tot na *Keulen*, 't welk omtrent ses en twintig duytsche mylen

ver is, op schaatsen over 't ys gereden hadde, waar over de toehoorders heymelyk lachten; maar de selve dienaar ontschuldigde het wederom, en zeyde, dat het op een lange somersche dag geschiet was. Het spreekwoordt segt: *Een leugenaar moet een goede memorie hebben*; want de leugens moeten even al eens zyn, als de doosen, die by heele nesten in malkander sitten en passen, en zich wel verbergen laten: de Edelman hadde de waarheit vergeten, en de knecht, om se te sparen, zeyde, dat het in de hondsdagen geschiet was. De Duytschers seggen seer wel: dat, om een leugen te verbloemen, noch seven andere daar toe behooren, en dan is het geen leugen. Sommige liegen datse selfs meenen dat het waar is, en dat is eerst de rechte slag daar van!

Een ander was een schandelyke Leugenaar, maar al schoon syn Heer het noch soo grof maakte, moest de knecht het evenwel altydt beamen. Wanneer het nu de knecht niet langer doen wilde, seggende: datse alle beyde, by sulke handtastelyke onwaarheden, niets als schande en spot behaalden, ontschuldigde zich de Edelman daar over, en zeyde: dat dit maar uyt gewoonte van hem gedaan wierdt, soo dat hy het van tien reysen als hy 't deedt naauwelyks eens merken konde; badt ook den knecht, dat hy, wanneer hy weer iets begon te verhaalen, en het te grof maakte, hem als by geval aan wilde stooten, dan soude hy 'er wel op passen, en voorsichtiger wesen. Wat gebeurt nu? Wanneer by sekere Adelyke byeenkomst de eene dit, de andere dat verhaalde, watse in vreemde Landen gesien hadden, begon deese Leugesmit ook te vertellen,

dat

dat hy in *Italien* een Kerk gesien hadde, die duysent treden lang was; hier op stiet hem de knecht aan, waar door hy in de leugen steken bleef, en niets verder zeyde; doch een uyt het gesel-schap vraagende, hoe breedt dit gebouw was? kreeg hy tot antwoordt, een treê, waar op de andere alle begonnen te lagchen, en vraagden: Wat Kerk of dat doch was, die duysent treê lang, en maar een treê breedt was? waar op hy zich ontschuldigde, en zeyde: Syn knecht hadde hem aangestoten, anders soude hy de Kerk recht vierkant gemaakt hebben.

Een ander verhaalde, dat hy eenige jaren geleden, doen hy reysde, in *Indiën* eenen Kool gesien hadde, die soo groot was, dat 'er met gemak drie hondert man onder schuylen konden. Dat was een kool! Een der toehoorders konde zich niet genoegsaam over deesen Opsnyder verwonderen, en zeyde derhalven: dat hy in *Groot-Brittannien* eenen koperen ketel hadde sien maken, waar aan twee hondert knechts gewerkt hadden, daar nochtans den eenen soo ver van den anderen af stondt, datse malkanderen niet konden hooren kloppen. Was dat niet een groote ketel? Ja, ja, zeyde de eerste: Waar drommel soude men soo grooten ketel toe gebruyken? Wel om de kool, dien gy in *Indiën* gesien hebt, daar in te kooken, zeyde de andere, en hier mede was syn onbeschaamt opsnyden betaalt.

Een ander gaf voor loutere waarheit op, dat hy eens in *Westphalen* in een Herberg t'huys gelegen hadde, waar in zich verscheyde nathalsen bevonden, en onder anderen twee Slagers, welke by nacht in een kamer slapende, soodanig gesnorkt hadden, dat de eene daar door de kamer-

deur, die met yser beslagen was, geduurig had open, en de andere toe doen gaan, soo datse de gantsche nacht, door het snorken van deese beyde, hadt staan wapperen. Fluyt! dat is 'er eentjen.

Een ander gaf voor, dat hy Ao. 1632. op zee schipbreuk geleden hadde, vermits syn schip, dat overladen was, eerst van de ongestuymigheit der baren heen en weer geslingert wierdt, doch eyndelyk in stukken geslagen en gesonken was. Maar dat hy als een welgeoeffent swemmer omtrent vyf Italiaansche mylen ver onder water geswommen, en gedurende die tydt drie pypen tabak uytgerookt hadde, ja dat hy soo voorsichtig met de koolen omgegaan was, datse niet uytgebluft waren. Soo! soo! dat is 'er al weer een die goedt is.

Een ander verhaalde, dat hy eens in een bosch in *Bohemen* door een wildt Swyn vervolgt was, waar door hy genootsaakt wierdt achter een dikken boom te vluchten; dat het Swyn daar op soo furieus met syn voorste tanden in den boom was geloopen, in meening om hem te treffen, dat deselve door en door gingen; en vermits hy een boor by zich hadde, boorde hy aanstonds aan de andere zyde een gat in de tanden, en liet'er de boor in steken, waar door het Swyn niet weer te rug konde; en soo was hy 't gevaar ontkomen.

Een ander gaf voor, dat hy te *Venetien* geweest was; en wanneer men hem vroeg, wat hy daar aanmerkelyks gesien hadde? gaf hy tot antwoordt: Niet veel, want ik ben 'er maar te post doorgereden. Maar wanneer daar op iemandt zeyde, dat dit onmogelyk was, van wegens de

Zee,

Zee, om dat het rondom in 't water lag, en men niet daar door konde reyden, zeyde hy: dat het in de harde winter geschiet was, doen de Zee juyst toegevroren lag.

Een ander sneedt op, dat hy op een sekere tydt over het gebergte van *Bononien* in *Italien* reysde, in het hertjen van de somer, maar dat hy het ongeluk hadde om van den top van het gebergte al struykelende neer te storten, en wel ruym een duytsche myl diep te vallen, en dat hy zich geduurende desen val twee duysent vier hondert en dertig maal omgekeert hadde, want hy hadde het met aandagt getelt; maar waar over men noch de meeste reden hadde om zich te verwonderen, was, dat hy een pak op den rug hadde, waar in onder anderen ses en dertig Venetiaansche glasen waren, waar van 'er niet een in stukken raakte; bestaande syn eenigste ongemak van desen val daar in, dat hem alleen de linker voet een weinig geswollen was, welke dikte hy noch den selven dag verdreef, met een salfjen, dat hy te *Bugiapoli*, in 't Ryk van *China*, voor weinig geldt gekogt hadde. Ey soo lieg! diergelyke leugenachtige Narren sullen wel eens gewaar worden, hoe duur zy sulke leugens sullen moeten betalen.

Ik bidt u om Godts wille! wat kan 'er doch vruchteloofer en tuchteloofer, wat kan 'er doch gekkelyker en gebrekkelyker, wat kan 'er doch eervergetener en leervergetener zyn, als een soodanige onbeschaamde opsnyder? Wanneer de mensch, soo als gesegt is, selfs van een eenig onnut woordt voor de Goddelyke Vierschaar rekenschap sal moeten geven en gestraft worden; hoe sal dan een soodanige bespottelyke Gast, en

Tong-

Tongmisbruyker konnen bestaan? De gezegende *Jesus* heeft daarom soo een harde oorvyg van *Malchus* ontfangen, om dat *Adam* in het Paradys geloogen hadde, want op een leugen past een oorvyg of een klap, en daarom heeft de Heylandt die voor *Adam* selfs uytgehouden. Waar uyt lichtelyk af te nemen is, hoedanig sulk een opsnyder de Goddelyke Majesteit beledigt.

Eens openbaren leugenaars bek is altydt in beweging als een onrust, want syne tong houdt nooit geen *Sabbath*. Soo hy veeren hadde, soo soude ik meenen dat hy een Exter was, om dat die ook haar huppelen niet laten kan. Het soude wel een sterk slot moeten zyn, daar men syn spreekvertrek mede soude konnen sluyten; het mondslot van den besten goochelaar soude hier niet veel dienst doen. 't Is met een soodanige Nar, als of hy een *compleet Dictionarium* opgeslokt hadde.

Sulke snaken vindt men in menigte, die onbeschroomt by eerlyke menschen soodanig opsnyden, dat een gansche Orgel wel daar over fluyten mochte, sonder te overdenken datse van alle woorden eens rekenschap sullen moeten geven. Zy zyn soo sorgvuldig niet als de Evangelisten, welke in haare schriften dikwils het woordjen *omtrent* gebruyken. Sulke Opsnyders waren voor desen die van het Eylandt *Creta*, welke allerhande ongehoorde saken van den Godt *Jupiter* aan 't volk wys maakten, als: dat hy dikwils geldt liet regenen; dat hy soo ryk was, dat hy menigmalen diamanten, soo groot als meulestenen, wegvereerde; dat syne stem soo doordringend was, dat men se meer als duysent mylen ver konde hooren, ja dat hy met den Berg

Olym-

Olympus dikwils in de handt speelde en kaatste, soo als wy met een bal doen. Dat mag noch opsnyden heeten! Hierom heeft de Apostel *Paulus* synen Discipel *Titus* in het selfde Eylandt gelaten, en ernstig aanbevolen, dit volk deese quade manieren af te nemen, voornamentlyk soo grooten opsnydery; siet wat hy 'er *Tit.* 1: 12, 13. van segt: *Een uyt haar, zynde haar eygen Propheet, heeft gesegt: De Cretensen zyn altydt leugenachtig, quaade beesten, luye buyken. Dit getuygenis is waar, daarom bestraftse scherpelyk.*

Doen *Amnon* syne suster *Thamar* soo spottelyk ten val gebragt hadde, heeft sulks *David*, als haar beyder Heer Vader, geen kleyntjen aan 't herte gegaan; maar hy sag het door de vingers, om dat hy hem al te lief hadde; in tegendeel stak dit *Absalom* soodanig in de krop, dat hy deese euveldaadt altydt sogt te wreken. Twee jaar daar na heeft hy niet verre van *Ephraim* een maaltydt gegeven, waar by alle de soonen des Konings verschenen, en de kannen en glasen tamelyk over de tafel gallopeerden, en het gesondheit drinken in ordentelyke *confusie* tamelyk in swang ging, soo dat het verstandt der gasten wormstekig wierdt, voornamentlyk dat van *Amnon*, welke door *Absaloms* bediende, en op desselfs bevel gematst wierdt. Naauwlyks was dit droevige treurspel vertoont, of *David* kreeg de tyding, volgens de woorden van de Goddelyke Schriftuur, 2 *Sam.* XIII. 30. *Absalom heeft alle de soonen des Konings geslagen, ende daar en is niet een van hen overgelaten*: dat heet opsnyden; maar *een* soon, namentlyk, *Amnon*, was verslagen, en nochtans hadde zich het gerucht overal verspreyt, datse *alle* doodt waren.

Heden-

Hedendaags, voornamentlyk by Oorlogs-tyden, zyn de *Couranten* dikwils met diergelyke tydingen opgeschikt: ja men vindt dikwils soo veele leugens daar in, als 'er voor eenige jaren sprinkhanen in *Oostenryk* waren, &c. Indien in de volkryke Stadt *Wenen* ieder leugen met hoefysers beslagen wierdt, dan mogt men wel alle dagen een nieuwe straat leggen. Op alle plaatsen, op alle wegen, op alle hoeken, in alle huysen, ja in alle winkels wordt 'er den heelen dag niet anders gevraagt als, *wat nieuws is 'er?* Aanstonds daar op vliegen 'er heele swermen met leugens, soo dat menſe met de handen voelen en tasten kan, gelyk de *Israëliten* de Quakkels: Ondertusschen vinden sulke opsnydende gasten hier gansch geen been in, even al eens als of diergelyke leugens niet naauwkeurig by den alwetenden Godt te boek gestelt wierden; maar gemeenlyk maakt Godt sulke leugenaars te schande.

Op sekeren tydt was 'er een by een braaf geselschap, welke niet deedt als snoeven en liegen, pogchende, dat hy byna de geheele wereldt doorgereyst, en alle voornaame Steden besien hadde; men vroeg hem daar op, of hy te *Romen* geweest was? Neen, antwoorde hy, daar niet, maar anders over al. Of hy te *Napels* geweest was? daar niet, maar anders over al. Of hy te *Madridt* geweest was? daar niet, maar anders over al. Of hy te *Londen* geweest was? daar niet, maar anders over al. Of hy tot *Cosmographia* (Wereldtbeschryving) geweest was? daar niet, dit hadde hy ter slinkerhandt laten leggen, maar anders over al. Of hy te *Frankfort* geweest was? niet verre daar van daan, maar an-

ders over al. Of hy te *Parys* geweeſt was? Ja, daar wel, maar de huyſen waren hem in de weg geweeſt, dat hy de Stadt niet ter degen hadde konnen ſien. Eyndelyk vroeg hem een aanſienelyk Koopman met deeſe woorden: Nademaal MynHeer ſoo veele en vergelegeneLanden enKoninkryken doorgereyſt heeft, ſo twyfele ik niet, of zyn Ed. is mede in de Stadt *Mentiris* of *Leugenitz* geweeſt? En doen hy dit met ja beantwoorde, en dat het een groote aanſienlyke Stadt was; ſprak de Koopman: het is jammer dat men u geen Burgermeeſter in die ſtadt gemaakt heeft? waar over alle die daar by waaren met lagchen uytborſten, en zeyden, dat hy als een Opſnyder voortaan met de varkenſnyders mochte optrekken, en de wereldt beter beſien. Dat ſulke leugenachtige ſnappers Narren zyn, betuygt *Salomon*, *Eccleſ.* v. 2. *De ſtemme des ſots* blykt *door de veelheit der woorden.*

In een ſekere welbekende Stadt was een Snyders wyf, welke voor hare gaſten ſoo een ſobere en ſchrale tafel hieldt, datſe nooyt haar bekomſt kregen, en geen knecht in deeſe kale en koude keuken behagen hadde, of lang wilde blyven. Daar en tegen moeſte de leerjongen alles met het grootſte gedult verdragen; alhoewel hy een aartsſchelm was, die de Meeſters Vrouw dikwils noch voor ieder een beſchaamt maakte. Eens gafſe hem in de tegenwoordigheit van eenige gaſten een ſtukjen vleeſch, ſoo groot als een erwet. De jonge begon daar op aanſtonds te huylen, hieldt alle beyde ſyne handen over 't bordt, en begon om hulp te roepen, ô je! ô je! ô je! alle die daar by waren, als mede de Meeſteres, verſchrikten geen kleyntjen en vraagden

den na de reden van ſulken geweldt; waar op de jonge antwoorde: Wel Vrouw, het is geen wonder, daar quam een vlieg aanvliegen, en daarom begon ik ſoo te roepen, want ik was bang, datſe my myn ſtukjen vleeſch mogt wegſlepen. Dat was een fyne naaldeſteek, welken de Meeſteres wel konde voelen. Deeſe ſelfde knaap had dikwils geſien, dat de Vrouw haar wel goede beetjes kookte, maar ſlechts voor *Pater* en *Mater*, en niet voor 't geheele *Convent*, want hy moeſt dikwils met een waterpapjen voor lief nemen; dit ſtondt hem niet al te wel aan, en hy bedagt dierhalven deeſe liſt: Doen de Meeſter en de Vrouw eens een braaf ſtuk gebraadt en kuykentjes voor haar hadden, begon deeſe jongen bovenmaten te liegen en op te ſnyden: Vrouw! zeyde hy, ik heb eens een ſtuk pik by een Schoenlapper gekrabt, en in de ſak geſtoken; kort daar na ſondt my myn Vader over Landt, alwaar my onderwegen by geval een Haas voorby quam loopen; ik kreeg ſchielyk daar op het ſtuk pik voor den dag, en wierp het hem na de kop, dat het kletſte: door dit geraas quam 'er noch een andere Haas opſpringen, en door de *confuſie* liepenſe met de koppen ſoo tegens een, datſe aan malkander plakten, en ikſe beyde ving, en op ſchouder nam, hangende den eenen van vooren en den anderen van achteren, en brachtſe levendig t'huys. Ey ſoo lieg! zeyde de Vrouw, jou lompert alsje bent! Ik liegen, Vrouw, zeyde de jongen, indien het niet waar is, ſoo mag ik wel lyden dat my dit brokjen (hier mede nam hy een braaf ſtuk gebraadt van haar bordt) het hert afſtoot. Dit ſmaakte hem wel, en 't duurde dierhalven niet lang, of hy begon weer van nieuws

op

op te ſnyden: Vrouw, zeyde hy, myn Vader heeft my meer als eens vertelt, dat hy 't ſelfs geſien heeft. Doen de Keyſerſche de Veſting *Neu-heuſel*, in *Hongaryen*, belegerden, was 'er een ſekere Muskettier, wiens eene been door een Kanonkogel ſoo gladt weggeſchoten wierdt, dat het beneden in de graft rolde, waar op deeſe karel, en ſeker niet ſonder reden, ſoodanig verſchrikte, dat hy aanſtonds op de vlucht teeg, en al ruym drie mylen vergelopen was, eer hy door ſchrik of vermoeytheit eens merkte, dat hy een been quyt was. Ey ſoo lieg al weer, jou ſchelm alsje bent! zeyde de vrouw. Vrouw, zeyde de jongen, als het niet waar is, ſoo vreet ik (nemende haar te gelyk een lekker kuykentjen van 't bordt) hier den doodt aan. Van ſulke lekkerbeetjes was de jongen gantſch niet vies, ſchoon ſe van een ander ſyn bordt quamen. Hier mede noch niet te vreden zynde, voer hy verder voort, en verhaalde: Dat *Thomas Strobosch*, die ſynes Vaders buurman was, een Raaf hadde, welke ſoo konſtig was, dat hy met ſyn bek, trots de beſte *Secretaris*, ſchryven konde; maar 't ergſte van hem was, dat hy ſyne diefachtige manieren niet laten konde, en al wat hy maar vangen en grypen konde weg ſtal; ja dit ging ſoo ver, dat hy ſynen eygen weldoender drie gemeſte oſſen uyt de ſtal nam; welke men naderhandt op de knop van de kerktooren weer vondt. Hou op met liegen, jou ſchobbert alsje bent! zeyde de vrouw. Vrouw, zeyde hy, als dit niet waar is, ſoo ſuyp ik (met eenen een groot glas wyn, van voor de vrouw wegnemende) hier enkelt vergift aan. Nooyt hadde de jongen ſulke goede dagen gehadt, als doenmaals. Maar het wyf

wierdt daar over soo toornig, datse den jongen in syn bakhuys sloeg, seggende: *Op een leugen past een klap*; de jongen niet luy zynde, gaf aan de knecht, die naast hem sat, weer een brave hababbel, seggende: *Geef over*, dan krygt de vrouw ook een beurt. Maar wanneer de leugenachtige jongen sag, dat men hem na de hayren taste, was hy in de voorbaat, greep de deur, raakte de trap af, en koos het haasepadt.

Deese doortrapte leerjongen heeft met syn liegen nog een goede maaltydt gekregen: maar men heeft waarlyk reden om te vreesen, dat eens alle Leugenaars van de aanstaande Hemelsche maaltydt sullen uytgesloten blyven, van welke de eeuwige Wysheyt segt, *Matth.* XXII. *Het Koningryk der hemelen is gelyk een seeker Koning, die synen soone een bruyloft bereydt hadde.* Nademaal Godt de Heere niet meer haat als het liegen. *Valsche lippen zyn den Heere een grouwel. Prov.* XII. 22. Want, schoon de Heere *Christus* verscheyde groote Sondaars tot genade op en aangenomen, en by zich geroepen heeft, soo leest men nochtans niet, dat hy een eenig leugenachtig mensch aangenomen heeft. Uyt de hovaardige heeft hy *Paulus* verkoren; uyt de gierige *Mattheus*; uyt de onkuysche *Maria Magdalena*, en andere meer; uyt de moordenaars dien, welke zich by syne Kruyssiging bekeerde; uyt de Heydenen het Vrouwtjen van *Kanaan*; &c. maar waar heeft hy ooyt eenen Leugenaar by zich geroepen? immers geenen eenigen: om redenen, dat hem het liegen ten eenemaal tegens de borst streedt, vermits hy van zich selfs segt: *Ik ben de Weg, de Waarheit, ende het Leven. Joh.* XIV. 't Blykt derhalven uit het gesegde, dat nademaal de

de Leugenaars den Duyvel tot een Vader hebben, want *hy is een Leugenaar, ende de Vader van deselve*, *Job.* VIII. zy hem ook als brave kinderen in eygendom toekomen: *Den Doodslagers, ende Hoereerders, ende Tovenaars, ende Afgoden-dienaars, ende NB. allen den Leugenaars is haar deel in den Poel, die daar brandt van vyer ende sulpher: 't welke is de tweede doodt. Apoc.* XXI. 8.

DE GEPASSIONEERDE NAR.

GElyk de woeſte zee een ſchip
Nu werpt op ſtrant, dan op een klip,
Soo werpen my de woeſte baren
Der Paſſien in veel gevaren;
Doch 't heete vuur van myne geeſt,
Dat zengt, dat brandt my ſelfs het meeſt.

De

E Struys is een seldsaam soort van een Vogel, vermits hy ten deele na een viervoetig dier, en ten deele na een Vogel gelykt. Hy heeft wel vleugels, maar se zyn niet bequaam om te vliegen; hy heeft eenen seer langen hals, groote swarte oogen, als mede wynbraeuwen en hayr daar aan; aan het onderdeel van syn ligchaam heeft hy veel veeren, en twee voeten als een vogel, met gespouwene klaauwen, gelyk de viervoetige dieren, en drie toonen aan ieder voet, en ten opsichte van syne vleugels, en de swaarte synes ligchaams genoeg te dragen. Na syne grootte heeft hy een kleyne, maar nochtans scherpe neb, die te gelyk sterk is; eenen kop als een gans, welke mede ten opsichte van syn ligchaam seer kleyn is, en daar in byna gantsch geene harsens &c. Deese Vogel heeft een seer hete maag, soo dat hy allerhande seldsame saken verduwt, die andere dieren niet verteeren konnen: volgens het seggen van *Plinius*, of veel meer van *Julius Cæsar Scaliger*, kan hy selfs yser verduwen. Dat is wel een goede maag, een gesonde maag, een sterke maag, en een krachtige maag; de myne is soo goedt niet, en men sal ook selden diergelyke vinden. Daar tegens vindt men veele magen, welke het geringste en minste ongelyk, een haastig aanstotelyk woordjen, en de allerkleynste *Injurie* niet verkoken konnen, maar zich aanstonds geraakt toonen; aanstonds is 'er vuur in 't dak, aanstonds is 't in 't geweer mannen, &c.

Diergelyke *Gepassioneerde* Narren zyn de wonder-seldsame Vogel-struys hier in gelyk, dat

zy seer weinig hersfens hebben, maar dien selven in tegendeel seer ongelyk in maag, konnende niet een oneffen woordeken, veel minder yser verduwen.

Soodanige *Gepassioneerde* Nar was seker Schoenmaker. Deese buyten de poort wandelende, door welke men naar het Kerkhof ging, en rondom overal na kykende, sag hy onder anderen een opschrift boven de deur van het Kerkhof, en niet tegenstaande hy naauwelyks de letters kende, teeg hy echter aan het spelden: *m, e, me; m, e, n, men; memen; t, o, to; memento; m, o, mo; r, i, ri; mori; Memento mori.* Hier over maakte hy veele *commentarien en glossen*, soo dat hem het hooft warm wierdt, door te willen weten, wat doch dit *Memento mori* betekenen mochte? Eyndelyk besloot hy, dat het het *Herbornsche Kerkhof* te seggen was, en dit daar na aan andere medegedeelt hebbende, is 't soo gebleven, dat *Memento mori* (*Gedenkt te sterven*) het *Herbornsche Kerkhof* te seggen was. Doch wanneer naderhandt iemandt desen Schoenmaker, scherfsender wyse, het Herbornsche Kerkhof noemde, heeft hy sulken haat tegen dien geene opgevat, dat hy selfs voor gereedt geldt weygerde schoenen voor hem te maken. ô *Gepassioneerde* Nar!

Een voornaam Vorst, welke veele wetenschappen besat, hadde eenen Edelman, die ryk en wel gegoedt, maar arm van verstandt was, by zich aan tafel. 't Gebeurde, dat onder veele andere spysen ook een seker hakfel van long en lever opgeset wierdt. Doen men nu midden onder het eeten was, wilde het geval dat een vreemt student een *Epigramma* of Puntdicht gemaakt hadde, en den Vorst aan de Tafel toesondt,

sondt, op hoop om daar door eenig reysgeldt te krygen. Vermits nu de Vorst het *Epigramma* by zich neerleyde, en onder het leesen verscheydemalen in de schotel taste, waar'in het haksel was, zeyde hy genoegsaam by zich selfs, doch dat men het echter hoorde: dit is een heerlyk *Epigramma*, Deese ongeleerde Edelman, sag den Vorst verscheydemalen aan, en dagt niet anders of dat gehakte eeten wierd *Epigramma* genaamt. Derhalven t'huys gekomen zynde, riep hy synen Kok by zich, en zeyde: Ik heb altydt gemeent, gy waart een wel ervaren Kok; maar seg my eens, wanneer hebje my ooyt een *Epigramma* opgedischt? De Kok antwoorde: Genadige Heer, ik weet waarlyk niet wat *Epigramma* is, ik heb 'er ook nooit van gehoort, veel minder het ooit sien klaar maken. Daar op zeyde de Edelman, wel gaat dan by de Kok van den Vorst, die sal het u seggen, wyl hy 't ons heden opgedischt heeft; en de Vorst heeft het selfs seer gepresen, seggende, dat het een heerlyk *Epigramma* was. De Kok ging des anderen daags by tyds na de Hof-keuken, en vroeg des Vorsten Kok, wat hy doch doenmaals, als syn Heer mede aan tafel spysde, hadde opgedischt? De Kok noemde hem alle spysen op, die hy gehadt hadde; doen hyse nu alle hadde hooren noemen, zeyde hy: wel, dat is raar! Dit zyn immers allegaar spysen, welke ik voor deesen ook wel gereedt gemaakt heb, gy moet seker noch al wat anders gehadt hebben, want myn Heer segt my, dat het eeten *Epigramma* geheeten heeft. By deese samenspraak waren de *Pages* en Edel-knapen des Vorsts, welke juyst doende waren om te ontbyten; daar onder waren eenige van 't Hof, welke mede Latyn ge-

leert hadden, en deese hadden juyst aan Tafel opgepast, doen het *Epigramma* opgedischt was; hier door merktense wel haast wat 'er gaande was, borsten in een groot gelach uyt, en vertelden deese klucht haren Hofmeester; de Hofmeester zeyde het aan de Raden, tot dat het eyndelyk den Vorst ter ooren quam. De Vorst beval daar op, men soude den Edelman eerstdaags wederom aan Tafel roepen, en diergelyk eeten ook wederom opsetten; ook iemandt bestellen, welke wederom een pampier over de maaltydt overgaf, gelyk geschiede. Doen nu de Vorst het pampier ontfing, taste hy geduurig na het gehakte vleesch, en zeyde t'elkens: Dat is een heerlyk *Epigramma*, kykende t'elkens ook op het pampier. De Edelman sag den eenen voor, en den anderen na aan, en was soo quaadt, dat hy van spyt dacht te barsten. Eyndelyk begon de Vorst te spreken, en zeyde tegens hem, wat dunkt u, is dit eeten of het pampier een *Epigramma*? De Edelman wist niet wat hy daar op antwoorden soude; siet! zeyde de Vorst, hoe qualyk dat 'er iemandt aan is, die niet gestudeert heeft. Laat dierhalven uwe kinderen soo dom niet opwassen, datse daar na, wanneerse by geselschappen komen, niet weten offe verraden of verkocht zyn, gelyk als gy gevaaren zyt: Laatse neerstig de Schoolen besoeken, op datse zich by diergelyke voorvallen uyt den droom konnen helpen. Naderhandt heeft de Edelman synen Kok weggejaagt, want hy wilde hem niet meer sien, om dat hy zeyde, dat deese beschimping syn schult was. ô *Gepassioneerde* Nar!

In Vlaanderen woonden twee Edel-lieden, welke malkander met wydlopige swagerschap bevriendt

vriendt waren. De eene daar van hadde wel geſtudeert, en de andere niets in de wereldt geleert. Nu gebeurde het, dat 'er een ſeker Leengoedt verſtorven was, waar toe de geleerde rechtmatig erfgenaam was; maar de ongeleerde, die wat van verre bevriendt was, beelde zich mede in, eenig recht tot de Erffeniſſe te hebben. Dierhalven liet de geleerde eenen brief aan hem ſchryven, waar in onder anderen deeſe woorden ſtonden: Dat gy u mede als eenen *Hæredem* (of Erfgenaam) aangeeft, daar toe zyt gy geenſints bevoegt. Deſe plompert nu, die de Latynſche taal niet verſtondt, las voor het woordt *Hæredem*, *Herodem*, en meende dierhalven dat hy hier door machtig beſchimpt, en in ſyne eere benadeelt was. Hier op raakten deeſe beyde in een ſwaar *Proces* van *Injurien*, 't welke eyndelyk ſoo ver quam, dat 'er goede Mannen verkoren wierden, omſe van malkander te helpen. Doen nu de klager den brief van de gedaagde vertoonde, ſag men wel haaſt het misverſtandt, dat hy het woordt *Hæredem* qualyk verſtaan hadde, waar op men hem nader verklaarde, dat het ſoo niet gemeent was, als hy zich hadde ingebeelt. Hier mede liet zich Jonker *Aſinus* wel vergenoegen; doch hoorde nimmer van iemandt de naam *Herodes* noemen, of hy wierdt gramſteurig, en trok 't zich aan. ô *Gepaſſioneerde* Nar!

Een ſeeker Koopman hadde eenen Italiaanſchen dienaar, die ſeer weinig duytſch konde. Deeſen zondt hy eens by een ſyner goede vrienden, en liet hem de gebiedeniſſe doen, en vragen of het noch wel met ſyne geſontheit was? en dat hy, wanneer hy eens voorby ging, ſoude

aankomen en hem besoeken &c. De Italiaan ging heen, en deedt syn boodschap aldus: Myn Avondt stuurt my hier, en laat u goeden Heer seg, late leven, hoe gy vraagt, wanneer hy inkomen, soo soude hy voorby gaan &c. Dit hoorde de winkelknecht, welke over soo een geklyke boodschap meesmuylde, waar over de Italiaan tegens den winkelknecht soo vertoornt wierdt, dat hy hem nimmermeer wilde toespreken. ô *Gepassioneerde* Nar!

Een sekere Boer moest te *Marburg* by Doctor Draak wesen, en vraagde de heele Stadt door over al na Doctor Lindworm, welken hy niet bevragen konde, tot dat hem iemandt zeyde, dat hier wel een Doctor Draak, maar geen Lindworm woonde. Ja, ja, zeyde de Boer, dat is die drommelsche Doctor, dien ik hebben moet; ik wist wel dat het een boos dier was, maar ik wist het niet recht te noemen. Dit hoorde de Doctor, die boven uyt een venster lag, en sulken haat tegens den Boer opvatte, dat hy hem nimmer aansien wilde. ô *Gepassioneerde* Nar!

Een seker Snaak soude *Magister* of Meester der vrye konsten worden. Deese wierdt gevraagt: hoe veel Hemelstekens dat 'er waren? Hy zeyde: De Kreeft, de Leeuw, en de Maagt, maar de andere kan ik niet bedenken. Doen luysterde hem iemandt in het oor: Peper en Slaabollen-zaat; 't welke de goede *Candidaat* ook soo onbedacht uytlapte; waar over een groot gelach ontstondt. Hier door wierdt deese driftige *Candidaat* soo quaadt, dat hy syn mes uyt de sak kreeg, en soude syn makker gemoffelt hebben, indien men hem niet te hulpe was gekomen.

Een

Een seekere Doctor, welke te *Padua* syne waardigheit verkregen hadde, reysde met sommige geleerden. Deese vroegen hem onder anderen, in welke *Faculteit* hy Doctor was? Waarlyk, myne Heeren! zeyde hy, gelooft my, zy hebben zich soodanig met my gehaast, dat ik geen tydt gehadt hebbe om het te vragen; de brief, dien ik 'er van gekregen heb, moet het uytwysen. Onder dit geselschap was een duytsche klerk, welke uyt onkunde zeyde: Myn Heer *Doctorus*, wel hoe is dat in syn werk gegaan? Over dit eene onhebbelyke woordt heeft zich deese *Paduaansche* Doctor soodanig vergramt, dat hy deDuytsche Klerk by de keel greep, en verworgen wilde; soo varense, die mede hoffelyke taal willen voeren, en naauwelyks hunne Moers taal konnen spreken. Sekere Juffer hoorde een *Cavalier* zich een Heer van *Fortuyn* noemen, 't geen haar soo fraay dagt, datse by sekere gelegentheit ook van zich zeyde, een *Dame* van *Fortuyn* te zyn; en 't was niet ver van de waarheit.

Een Boer, een Paardt willende prysen, noemde het, in plaats van *Exellent*, *Eloquent*. Sommige seggen voor *Suppliceeren*, *Supeleceren*; *Rezettel* voor *Reces*. Hy *Famuleert* voor hy *Fabuleert*. Deese saak is van groote *Imputantie*, voor *Importantie*. Myn Heer *Probeert*, voor *Purgeert*. *Marmoriaal* voor *Memoriaal*. *Litamenta* voor *Lineamenta*. *Vogelsyrop* voor *Vioolsyrop*. *Proculent* voor *Corpulent*. *Sperspectief* voor *Perspectief*. *Sectacel* voor *Inspector*. *Zersmonien* voor *Ceremonien*. *Mancolyk* voor *Melancolyk*. *Lutteraal* voor *Liberaal*. *Koemis* voor *Commies*; en soo Barbarologiseerende al voort.

Maar ik vraag u, zyt gy Christenen? gy antwoordt

woordt my van ja; maar ik geloof het niet; want niet een Chriſtelyke, maar een Heydenſche Leeraar, namentlyk *Seneca*, noemt u Narren; ſoo ſegt hy: *Het is een Nar die vyandſchap in 't herte draagt; maar de grootſte Nar is ſulk een, welke wegens aangedane belediging wrake ſoekt.* Dit ſegt 'er een Heyden van. Hoort nu ook, gy *Gepaſſioneerde* Narren, wat 'er de overoude Kerken-Leeraar *Origines* van houdt: *Sulk een*, ſegt hy, *is een Chriſten, welke Chriſti voetſtappen navolgt, en in al het geene, wat Chriſtus geleert en bevolen heeft, eenvoudig, en ſoo veel hem mogelyk is, zich oeffent.* Wat heeft dan *Chriſtus* geleert? Wat heeft dan *Chriſtus* bevolen? Wat voetſtappen heeft ons *Chriſtus* nagelaten? Hoe heeft zich *Chriſtus* in wederwaardigheden, en wanneer hem ſmaat en ongelyk aangedaan wierdt, gedragen? Is hy mogelyk ook *gepaſſioneerd* geweeſt, of heeft hy 'er ook na getracht om zich te wreken? Niet minder als dat: *Als hy geſcholden wierdt, ſcholdt hy niet weder, ende als hy leedt, en dreygde hy niet: maar gaf het over aan dien, die rechtveerdelyk oordeelt.* 1 *Pet.* II. 23. Siet! ſiet! dat heet doen wat Chriſtelyk is! dat heet *Chriſto* navolgen! dat heet eenen Chriſtelyken wandel voeren! namentlyk: niet *gepaſſioneerd* te zyn, den vyanden te vergeven, de geledene ſmaat niet te achten, en 't quade met goedt te vergelden. Want ſoodanig beveelt onſen Heyland: *Hebt uwe vyanden lief, en doedt wel den geenen, die u haten. Matth.* V. 44.

Na dat de ongetrouwe Diſcipel *Judas Iſcarioth* met de godtlooſe bende in den hof *Gethſemane* gekomen was, om aldaar het onnoſele Lam *Chriſtus* aan de grouwſame wolven, de Joden, over

over te geven en te verraden; is hy hem veertig tree te gemoet gegaan, en heeft denselven, niet tegenstaande hem syn verraderſche imborst bekent was, met deese vriendelyke woorden aangesproken: *Vriendt, waar toe zyt gy hier gekomen?* *Matth.* XXVI.

En gy, *Gepassioneerde* Nar, zyt soodanig van natuur, dat alschoon u iemandt niet eens na 't leven tracht; maar u mogelyk over een onbedacht woordt, dat gy selfs gesegt hebt, wat berispt; u maar een woordjen te na spreekt; u een *Instrument* noemt, waar mede de boeren het koorn dorschen; of u een beeldt noemt, gelyk men 'er veel op Vastenavondt siet: Dan is het aanstondts; ridje, didje, douw! en vliegt op als buskruydt! De D.... haalme, soo ik hem dat niet betalen sal! Ik sal my aan dien hondt wreken! &c. ô *Gepassioneerde* Nar! Siet eens wat *Christus* deedt; hy noemt synen Verrader eenen Vriendt, en gy noemt iemandt, die u op verre na soo veel niet beledigt heeft, een hondt, een beest, en een duyvel? is dat Christelyk?

Soo dra de Heere *Christus* op den Olyf-berg van de soldaten en ander gespuys, niet anders als of het dolle honden waren, aangevallen wierdt; trok *Petrus*, om syn woordt gestant te doen, en syne getrouwigheit en moedt te toonen, aanstondts van leer, en hieuw *Malchus* het rechter oor af, waar door de goede Apostel geen *kapitaal*, maar veel eer een *kapitteling* verdiende, en bevel kreeg, om aanstondts het sweert op te steken; te gelyk nam de sagtmoedige *Jesus* het oor, en niet tegenstaande *Malchus* een ondeugende karel was, genas hy hem echter door syne Goddelyke almacht aanstonds; ja alschoon de Heere wel

wist

wist, dat hem deese *Malchus* in de tegenwoordigheit van den Hooge-priester *Annas* eenen braven kinne-baksslag soude geven, heeft hy hem echter het quaadt met goedt beloont. Dat was een recht voorbeeldt van sagtmoedigheit!

En gy, *Gepassioneerde* Nar, zyt ontstelt als een oudt spinnewiel, schoon u iemandt niet in het aangesicht slaat, maar mogelyk den mondt wat te wyt opent, als de Visch tegens *Tobias*; of u minder van de eere afsnydt, als *Davidt* van den paarschen mantel van *Saul*; of uwe belangen en winsten maar half en half wegneemt, gelyk *Ammon* de baarden van *Davids* gesanten; ja wanneer u iemandt minder steekt, als de Egyptische Muggen den Koning *Pharao*; dan is alles in de war, en gy raast meer als de zee, doen onsen Heylandt in het schip sliep; ik sal 't hem betalen, spaart my Godt het leven, en doe ik het niet, dan sal my dit of dat halen; al sou het Schavot myn voorlandt zyn, en diergelyke godloose spreekwysen meer. ô *Gepassioneerde* Gek! Siet! *Christus*, die ware Godt en Mensch was, wreekte zich niet aan de geene, die hem soo veel leedts deden; en gy wilt uw belediger aanstonds den hals breken; is dat Christelyk?

In *Cajaphas* hof heeft den Heylandt alle bedenkelyke pyn en smerten uytgestaan; ja soodanig, dat de H. *Hieronymus* belydt, dat geenes menschen tong bequaam is sulks uyt te spreken; en 't welke eerst ten jongsten dage aan de wereldt geopenbaart sal worden. Onder andere baldadigheden bonden hem de godloose Joden de oogen toe, bespogen en sloegen zyn heylig aangesicht, en vroegen hem spottender wyse, dat hy haar seggen soude, wie, en hoe veel der omstaande

ſtaande hem geſlagen hadden? *Propheteert ons, Chriſte, wie is 't die u geſlagen heeft?* Waar op de ſachtmoedige Heere niets antwoorde, en zich hieldt als of hy geen daar van wiſt aan te toonen, of niet eens daar aan dachte.

En met u, ô Wraakſuchtige Nar! durft men niet omgaan, ſoo als *Gideon* met het koorn; men durft met u niet leven, ſoo als *Bileam* met ſyne ezelinne deedt; men durft u niet doen, dat de Engel aan *Petrus* in de gevankeniſſe deedt: *Want hy ſloeg de zyde Petri? Act.* XII. Men durft u niet doen, dat de ſwaluwe aan *Tobias* deedt. Want, wanneer men u ſlechts eens ſuur aanſiet, of het minſte netelige woordjen ſpreekt; wanneer de *Reputatie* maar even gekrapt of genepen wordt, is het aanſtondts: daar ſal ik hem voor hebben! Ik ſal 't nooyt vergeten! Eer ik hem dat onbetaalt laat, woud ik liever dat dit en dat &c. ô Nar! Siet! *Chriſtus Jeſus*, de Schepper en Verloſſer der wereldt, vergat en vergaf aanſtonds de aangedane ſmaat en ongelyk, en gy wilt het niet vergeten; ſegt my eens is dat Chriſtelyk?

Na de zegenryke Opſtandinge heeft zich de Heere in de gedaante eenes vreemdelings by de twee Diſcipelen op den weg na *Emmaus* gevoegt, en haar gevraagt: Wat nieuws datſe hadden? en van wien zy ſpraken? Waar over zy zich ten hoogſten verwonderende, zeyden: Komje nu eerſt van *Jeruſalem*, en weetje niet hoe de Joden ſoo grouwſaam met onſen Meeſter geleeft hebben? Hoeſe dit onnoſele Lam ſoo onbarmhertig op de ſlachtbank gebracht, en het ſelve aan een verſmadelyk Kruys genagelt hebben? Weet gy dan niet wat verſchrikkelyke pyn en ſmerten zy hem binnen en buyten *Jeruſalem* aange-

daan

daan hebben? Waar op de Heere antwoorde: *Welke*? *Luc.* XIV. 19. Wat hebbense hem gedaan? *Welke*? Als of hem al vergeten was 't geen hy van syne vyanden verdragen hadde.

En gy, galsuchtige *Gepassioneerde* Nar! Wanneer gy maar de allerminste smaadt van deesen of geenen ontfangt, wordt aanstondts soo oplopent, dat gy u durft uyten, dat sulks onmogelyk is om te vergeten: wanneer ik hem maar hoor noemen, segt gy, soo jeukt my de huydt; ik kryg een grilling over myn lyf: ja ik kan my daar over ontstellen; als ik hem, al is het maar met een swenk, sie, dan swemt my het hert in de gal, door overmatige haat, wraak en tegensin, welke ik tegen hem hebbe: ja ik mag hem luchten noch sien &c. Is dat Christelyk? Myn lieve *Jacob*, waarom klaagje soo over *Laban*? heeft hy u eenig ongelyk gedaan? wat naam souje het doch geven? Wel sekerlyk, zeyde *Jacob*, heeft hy met my niet redelyk gehandelt; hy heeft my in de plaats van *Rachel*, *Lea* gegeven; en die wil noch mag ik niet sien of hebben. Wel waarom doch? Mogelyk verstaatse geen huyshouden, en wil de varkens als ganzen plukken? Neen, daarom niet. Mogelyk gaatse meer met *Bacchus* als met bakken om, en is niet beter te vreden, als datse by de kruyken sit? Neen, daarom niet. Mogelyk kanse haar mondt niet snoeren, en is in haar praatvertrek de duym uyt de deur geraakt? Neen, daarom niet. Mogelyk maakt se van het huys een toorn; is toornig, knort en raast altydt, als een Weesper Student, en als offe de Hel in pacht hadde? Neen, daarom niet. Mogelyk isse gestelt als een hark, die ieder een de tanden laat sien? Neen, daarom ook al niet.

Wel,

Wel, waarom wilje dan *Lea* niet hebben? wel daarom; om datse slechte oogen, ja wilde, druypende, lopende, lelyke, quade, afschuwelyke oogen heeft: en daarom mag ik se niet lyden, en daarom wil ik se niet sien of hebben.

Ik kan dat mensch niet aansien, segt gy, aanstondts loopt my de gal over, wanneer hy maar onder myne oogen komt; al soude hy my duysentmaal ontmoeten, soo keer ik myne oogen elders; ik mag die kerel niet luchten noch lyen, en ik kan hem niet vergeven, wat hy my gedaan heeft. O vyandige Nar! Indien gy soodanig gestelt bent, soo weest versekert, dat u Godt ook niet sien mag, gy zyt voor syne Goddelyke Majesteits oogen ten eenemaal verworpen, van wegen u quade oogen op uwen evennaasten, gelyk *Lea* van *Jacob* daarom veracht wierdt. Quaat, ja seer quaadt zyn uwe oogen, wanneer gy uwen evennasten, van wien gy eenig ongelyk waant geleden te hebben, niet kondt aansien, niet wilt aanschouwen, ja hem niet vergeven wildt. Wat? Die kerel heeft my immers soodanig *geaffronteert*; hy heeft my in myn eere aangetast, dat kan ik niet ongewroken laten: de minste worm, krimpt en buygt zich, wanneer hy getreden wordt; alsoo moet zich veel minder een eerlyk Man, van wat staat hy ook zyn mag, na den baardt laten tasten; maar hy moet, als hy beledigt wordt, zich op het scherpste wreken, en geen ongelyk of smaat onvergolden laten. Waarom? Het leven en de eer versellen malkander overal en altydt: want een goede naam, is soo veel als het leven selfs; ja wanneer ik dit met stilsitten aansag, soude de gantsche eerbare wereldt, my voor lafhertig houden.

Dit alles is het gemeene Liedjen, van de hedendaagſche *Gepaſſioneerde* Wereld-Ramoermakers, en qualyk geſiende Chriſtenen; maar ô vervloekt ſeggen! Op deeſe wyſe ſouden alle de geene laſhertig geweeſt zyn, die zich aan hunne vyanden niet gewroken hebben. Maar hoe ſoudt gy dan uwen Heyland *Jeſus* noemen? Met wat naam ſoudt gy alle de Apoſtelen doopen? Hoe ſoudt gy alle de heylige Martelaars en bloedgetuygen noemen? Hoe wilt gy *tituleeren* den H. Paus *Gregorius Magnus*? Hoe wilt gy ſchelden den H. *Carel Borromæus*? Hoe wilt gy benoemen den H. Patriarch *Gregorius Nazianzenus*? Wat naam wilt gy geven aan den H. Biſſchop *Thomas Villa-Novanus*? Hoe ſal dan genoemt worden de H. Abt *Bernardus*? Hoe de H. Kluyſenaar *Paphnutius*? Welke alle, zich niet alleen aan hare vyanden, vervolgers of tegenſtrevers niet gewroken, maar in tegendeel Godt noch voor haar gebeden hebben, en de euveldaden met goeddaden betaalt. Souden dan daarom de Heylandt der wereldt, als mede de H. Apoſtelen, Martelaars en Maagden, laſhertig geweeſt zyn, en genoemt worden, om datſe de ſmaat, die haar aangedaan wierdt ongewroken lieten? ô Godtslaſtering! ô vermetene tong! welke waardig was dat menſe uyt den bek ſcheurde. Soo doende ſie ik wel, dat gy de geboden der wereldt hooger acht, als de Geboden Godts? Dierhalven zyt gy *Gepaſſioneerde* Nar! ook niet een haar beter als de boosaardige Smouſſen, welke ſelfs eenen openbaren Moordenaar en Quaatdoender, voor *Chriſtus* onſen Heylandt ſtelden.

Gy antwoordt my en ſegt: Het is wel waar, dat Godt bevolen heeft, om niet alleen ſynen

vyan-

vyanden te vergeven, maar ook om deselve daar en boven goedt te doen; niet minder is het waar, dat *Christus* en de H. Martelaars noch voor de geene gebeden hebben, welke haar de grootste en onuytsprekelykste pyn aangedaan hebben; ik loogene niet, dat de wraakgierigheit een groote ondeugt in Godts oogen is? Ik weet maar al te wel, dat 'er soo veel duysende met ziel en ligchaam na den duyvel gevaren zyn, om datse haren vyanden te tegenstreveren niet van herten vergeven hebben; maar wanneer ik dit deedt, en my niet wilde wreken, wat souden de menschee daar van seggen? 't Is my meest om de menschen te doen. Soo hoor ik dan wel, dat de praatjes van de menschen, meer by u gelden, als het seggen van Godt? De menschen mochten my voor eenen lafhertigen houden, en dan souden alle honden aan my pissen. Soo merk ik wel, dat gy niet anders doen wilt als *Adam*, die het Paradys door eenen appel verloor, en gy door soo genoemde lafhertigheit het hemelsche Paradys? De menschen mochten seggen dat ik geen hert hadt. Soo merk ik dan wel, dat gy door de herte-kaart uwe eeuwige zaligheit verspelen wilt? ô hoogste narheit! ô grootste dwaasheit!

Wysselyk, ja meer als wysselyk heeft die arme sul gedaan, welke acht en dertig jaar, by het badt tot *Jerusalem* krom en lam gelegen hadde. Want, na dat hy van den Heere *Christus*, eyndelyk syne gesondheit op een wonderbaarlyke wyse wederom gekregen hadde, heeft deese hem daar by belast, syn bedde mede weg te dragen, 't welke hy ook deedt. Soo dra de Joden, voornamentlyk de Overpriesters, sagen, dat deese mensch, welk te vooren elendig kreupel was, gesondt

en frisch ging wandelen, en te gelyk syne matras op den rug droeg; soo hebbense aanstonts, quansuys zich een geweten gemaakt; aanstondts begonnense te kyven, en hem een verwyt te doen; en waar in bestondt dat doch? Wel, om dat hy op den *Sabbath* werk deed; deesen nu gaf hy geen ander antwoordt, als: *Die my gesondt gemaakt heeft, heeft het my bevolen. Job.* v. 11. Hy heeft niet een hayr na de menschen gevraagt, maar hy heeftse laten praten.

Even soodanig moet gy het ook maaken; ô Christenen! volgt het gebod van uwen Heylandt *Jesus*; weest niet alleen niet *gepassioneert*; vergeeft niet alleen uwen vyanden van herten, maar bewyst haar ook alle mogelyke weldaden; maar wanneer 'er eenige menschen opdagen, die tegens u daar over knorren, en seggen dat gy een hasen hert hebt, datje lafhertig zyt en diergelyken; laatse maar praten; doedt als de Man hier vooren gemeldt, segt: Die my geschapen heeft, die voor my mensch geworden is, die voor my geleden heeft, die voor my gestorven is, ja die my soo groote genade en goedtheit bewyst, *deese heeft het my bevolen*; want ik segge u: *Bemint uwe vyanden &c.* Laat de menschen, menschen blyven, Godt is en geldt meer als de menschen, laatse spreken, het spreken is geen wreken; het seggen doedt geen seer; laatse maar praten: zy zullen eens ten jongsten dage anders singen, ja met de hoogste ontsteltenis seggen: *Deese was 't daar wy eertydts mede lachten, ende dien wy voor een byspreuke des verwydts hadden. Wy sotten, hielden syn rasernye, ende syn eynde oneerlyk. Hoe is hy (nu) gerekent onder de kinderen Godts, ende (hoe) is syn lot onder de heylige.*

Sap.

Sap. v. 3. 4. 5. Op ſulk eene wyſe, ſullenſe eens in het dal *Joſaphats* ſpreken; alwaar gy u oneyndig, gelukzalig ſult ſchatten, dat gy hare redenen op de wereldt niet geacht hebt.

Laat u dierhalven geſegt zyn, wat de heydenſche Poeët *Ovidius* geſongen heeft.

Een edel hart werdt nooyt gedreven.
Tot toorn, maar het moet vergeven.

DE SPEEL-NAR.

IK, die in vast vertrouwen was,
Dat broodt ſat in de *Grave-Jas*,
Bevindt my in die waan bedrogen;
Het hooft berooydt, myn geldt gevlogen,
De Kannen leeg, 't Gelag te quaadt,
Dit maakt my SPEEL-NAR deſperaat.

RAAD-

RAADZEL.

Daar is een vat, gevult met alle quaat.
Daar is een vloer, daar niets dat deugdt op gaat.
Daar is een boom, dit niets als zonden dekt.
Daar is een draadt, die ſchadens ſnoer verſtrekt.
Daar is een worſt, die vol verliezen is.
Daar is een ſtroom, van enkele ergenis.
Daar is een bank, daar niet als twiſt op zit.
Wien is hier Edipus? wie raadt nu dit?

En, twee, drie; niemandt? Het is niet anders als het goddeloofe dobbelſpel; want dit is een wortel, waar uyt alles quaats waſt; en dit is een moeder, welke alle ondeugden baardt; waar uyt volgt, dat ſulks een billyk onder de grootſte Narren moet getelt worden, welke zich aan deeſe ondeugdt over geeft, nademaal hy niet alleen de edele tydt verlieſt, maar ook daar en boven:

Eerſtelyk, eer en achting. Van een ſekere Loswambes, waar van de heylige Evangeliſt *Lucas* xv. gewag maakt, ik bekendt, dat hy eyndelyk geplukt en geſcheurt zynde, voor Varkenhoeder heeft moeten *ageeren*; hy, die te vooren heerlyk uytgedoſt ging, moeſt zich daar na met een gemeen pakjen behelpen, ſoo dat hy naauwelyks ſoo veel hadde, om ſyn naakte ligchaam met een kiel te bedekken, of ſyne neus aan de mouwen konde afvegen. De ſchoone ſomma geldts, welke hy van ſyn Heer Vader ontfangen hadde, heeft hy in korten tydt met ſlampampen door de billen gelapt, want de Evangeliſt zegt 'er ſelfs

 van:

van: *Hy leefde overdadiglyk*: *Vinum* de Wyn, en *Venus* de Min, (of Wyntjen en Tryntjen) hebben hem dit gebrouwen; Annetjen en 't Kannetjen, hebben hem gemaakt tot een flecht Mannetjen; en nochtans leeſt men noch niet eens, dat hy zyn tydt en geldt met kaarten en dobbelſteenen verſpilt heeft. Ik geloof dat hy alleen daarom niet geſpeelt heeft, om dat hy een Edelman en van edelen huyſe was; want, om door ſpelen te winnen, en zich daar mede te willen voeden, is eygentlyk het werk van gemeen volkjen of valſche ſpeelders.

De vier Speelders, welke om het kleedt *Chriſti* geſpeelt hebben, zyn geen fatſoenlyke lieden, maar *Canaille* geweeſt, waar uyt wel af te nemen is, dat het ſpeelen geen eerlyk menſch paſt: ook is het ſpeelen, te weten het overmatige ſpeelen, dat alleen op winſt ſiet, en by menig een dag en nacht gehanteert wordt, geen eerlyk werk; hier onder moet nu niet verſtaan worden, een eerlyk ſpel, dat niet om hebſuchtige en ſchadelyke winſt, maar tot eenige vermakelykheit des gemoedts aangeſtelt is, en van de *Theologanten*, *Entrapelia* ('t welke wel jokking vertaalt wordt) genoemt is. *S. Tho.* 2. 2. *q.* 168.

Ten tweeden, verlieſt een Speel-Nar, niet alleen de eere, maar ook het geweten. Men weet van de Stadt *Carthago*, dat deſelve voor deeſen een Plaats geweeſt is, alwaar de ſchoonſte Schoolen gebloeyt hebben; maar na myn giſſing is 'er by de kaarten, welke mogelyk van *Carthago* den naam dragen, een ſchool te vinden, waar in de duyvel *Profeſſor* is, en allerhanden bedenkelyke laſteringen leert, nademaal nergens meerder ondeugden in ſwang gaan, als by het goddeloofe ſpeelen.

ô! Hoe

ô! Hoe veel duysendt en duysendt, souden nu niet in het helsche vuur branden, indien zy de kaarten in 't vuur gesmeten hadden Van ondeugende menschen heeft men dikwils gehoort, datse de handen aan de beelden *Christi* en syner heyligen geslagen hebben; van de speelders vindt men ook een menigte geschiedenissen.

Onder de Fransche Koning, *Philippus Augustus*, heeft een roekeloose Soldaat, die zyn gelt met speelen verloren hadde, den arm van een *Jesus* beeldjen gequetst, waar uyt een meenigte bloedt quam.

Tot *Genezan*, onder Paus *Paulus* de III. heeft een onsinnige Soldaat, om dat hem 't geluk in 't speelen verlaten hadde, een *Christus* beeld op het Autaar, aan 't hooft, de borst, handen en voeten, met een scherpen deegen gewondt, dat over al meenigvuldig bloed daar uyt quam; en heeft zich de deegen deeses goddelosen menschens, door een wonderwerk, ten eenemaal gebogen, gelyk hy hedendaags noch getoont wordt.

Anno 1522, heeft tot *Napels*, een Speelder al syn goet met kaartspelen verlooren, waar over hy in sulken raserny geraakte, dat hy met een ponjert, het beeld *Ecce homo*, in een Kerk staande, braaf gewondt heeft, waar uyt niet alleen veel bloedt quam vloeyen, maar het beeldt, dat aan beyde handen vast was, heeft de eene handt los gemaakt, en daar mede de opene wonde in de zyde toegedekt. Dit werdt noch hedendaags gesien. *Thom. Cantiprat. l.* 2. *c.* 2.

Anno 1383. Tot *Mentz* aan den *Rhyn*: en A°. 1588. tot *Luca* in *Italien*, zyn mede geschilderde en gehouwene beelden, van sommige speel-

ders sodanig gehavent geworden, datse sterk gebloedt hebben. Diergelyke wonderdoende beelden, siet men tot *Romen*, *Maria de pace* genoemd, tot *Napels*, *Maria de misericordia*, en op veel andere plaatsen meer. Waar uyt dan genoegsaam en voegsaam te leeren is, dat *Ludo*, ik speele, en *Lædo*, ik quetse, niet verre van malkander zyn; en dat een speelder niet alleen de eere, maar ook het geweten in 't speelen verliest. Gelyk nu de gezegende Heylandt, de bladen van den Vygenboom vervloekte, alzoo zyn mede de kaartebladen te vervloeken.

Ten derden en laatsten, verliest een speelsuchtige, behalven de eere en het geweten, ook de levens-middelen. Uyt de Goddelyke H. Schriftuur is bekent, dat na de overtredinge van *Adam*, alle beyde onse eerste ouders beschaamt geweest zyn, en dierhalven hare naakte ligchamen met eenige vygebladen bedekten. Heel anders is 't met de vervloekte krartebladen gelegen, welke meesten tydts de Speelders niet bedekken, maar veel meer ontdekken en ontbloten; ja, soodanig in de uyterste armoe storten, datse dikwils geen kleeren hebben, om aan te doen; en gelyk als de kaarten even als 's pampier, haren oorspronk van oude vodden hebben, alsoo brengen zy ook de Speelnarren, eyndelyk in een sodanige noodt, dat zy niets als vodden over houden, om aan 't lyf te trekken. Ja ik wil wel wedden, dat de kartouwen in het veldt, soo veele menschen niet aan kant geholpen hebben, als de kaarten reeds gedaan hebben, en noch dagelyks doen, want, door het spelen werdt alles verloren.

Dat *Davidt* echtbreuk gedaan heeft, is wel bekendt. Het was hem niet genoeg den dapperen Sol-

Soldaat, *Urias* syne vrouw gemallin *Bathseba* soodanig ten val te brengen; maar om deese syne misdaadt te verbloemen, was hy op middelen bedacht, om *Urias* in stilte om een lugje te helpen. Tot dien eynde vaardigde hy eenen brief af, dien hy aan *Urias* over gaf, met bevel dat hy den selven aan *Joab* soude overleveren. De goede en eerlyke *Urias*, nam den brief, van des Konings handt, en dacht niet anders of de inhoudt desselven soude ten synen voordeele uytvallen. Ondertusschen droeg de arme man synen sekeren doodt in deesen brief, vermits daar in het schriftelyk bevel stondt, dat men deesen *Urias* tegen over den sterksten strydt, en in 't hevigste van 't gevecht soude plaatsen, op dat hy aan kant mochte geraken, gelyk geschiede.

De speelkaarten, worden van sommige brieven genoemt. Deese brieven komen my even al eens voor, als de brief van *Urias*, die meende dat 'er wat goedts in stak, maar het tegendeel was waar, ja selfs de doodt was 'er in verzegelt. Veele speelders gaan het herte open, wanneerse maar een kaart sien; zy verheugen zich, als zy maar een kaart hooren verschieten; ô! wanneer se *Jas*, holla! ik had my schier vergist; ik moest seggen: Mynheer *Grave-Jas*, maar met een swenk sien, daar hangt de Hemel over al vol violen; en zy meenen sekerlyk, dat 'er een fortuyntjen voor haar op sit; daar 't nogtans seker is, dat deese brieve menig een, schoon niet om het leven, dat nogtans wel gebeurt is, ten minsten om de levensmiddelen brengen.

Men segt wel van de Regenboog, dat hy, daar hy onder gaat, een goudt schoteltjen neer werpt, maar de regenboog in 't kaartspel, waar in ook

aller-

allerhande couleuren zyn, brengt meerendeels geen goudt met zich, maar ontneemt het zelve veel meer. Menigen armen floof lydt t'huus gebrek; aan hare tafel is 't byna alle dagen vaften; de kinderen fien 'er foo fpits uyt, offe verfnede fchaften wilden fpuwen; zy gaan, als menfchen die uyt het graft komen &c. O! hoe meenig wyf *Lucia*, heeft pyn in de oogen, want zy ziet haaft niets meer in huys overig. Hoe meenig wyf *Apollonia*, heeft tandpyn, want fe heeft naauwelyks foo veel als zy in haar agterfte kies kan bergen. Hoe meenig wyf *Agatha*, heeft pyn in de borft, want zy bekommert haar herte tot barftens toe, datfe geen levensmiddelen meer heeft. Hoe meenig wyf *Magdalena*, heeft niet de albaftere pot, maar de fpaarpot al aangepakt, want, al watfe tot noch toe met voorfichtigheit gefpaart heeft, is al op. Hoe meenig wyf *Dorothea*, heeft niet als een leege mandt, en 't fiet 'er foo dor uyt, datfe niet weet, waar de kinderen den buyk langer mee te vullen. Hoe meenig wyfjen *Urfula*, heeft elf duyfent forgen en bekommerniffen op den hals, wegens hare armhertige huyshouding; om dat haar man dag en nagt aan 't fpeelen is, en haar en harer kinderen levensmiddelen, ganfch en gaar verdoedt, en dus fteekt'er in deefe brieven gantfch niets goedts.

Wanneer de foldaten van Keyfer *Karel* de vyfde, de ftadt *Romen* veroverden, en aldaar een fchoone buydt kregen, raakten zy geen kleyntjen op den hol, ja daar waren 'er die wel op eene reys om tien duyfent kronen te gelyk dorften fpeelen: en verdeeden alfoo haare middelen foo fchielyk wederom, als zy 'er aangekomen waren. *Zeiler* fchryft, dat de foon eenes Franfchen Doc-

ters

ters, in 't openbaar met dobbelſtenen, ſeſtig duyſent kronen verſpeelde. *Epiſt.* 70. *p.* 1.

A°. 1610, heeft tot *Paris*, een ſekere *Pernichon* genoemt, die tot *Perſenac* geboren, en ſeer op het ſpeelen verſot was, byna al ſyn geld verſpeelt; waarom hy dan ſeer ſwaar vervloekte, van nooyt meer met de kaart te willen ſpeelen. Des niet tegenſtaande, heeft hy eenige dagen daar na met ſyne oude makkers wederom 't oude ſpel begonnen, en wegens een krakeel over't geven van de kaart, ſyne voorgaande vloeken wederom vernieuwt; en ſchoon hem een van 't geſelſchap daar van afmaande, mocht dit echter niet helpen, maar deedt hem noch veel erger vloeken; tot dat hy 't ſoo ver bracht, dat men de kaarten vergaf. Soo dra hem nu drie kaarten gegeven wierden, heeft hy deſelve in ſynen hoedt, dien hy voor zich hadde, gedaan, en wanneer hyſe op ſyne beyde ellebogen leunende beſien wilde, is hy ſchielyk geſtorven. Een van 't geſelſchap meende dat hy in ſlaap geraakt was, ſtiet hem aan om te ſpeelen, maar geen bewys van gevoel toonende, onderſogt men 't nader, en vondt dat hy, als geſegt is, doodt was. *Mercure Francois*, *pag.* 362.

Tot *Montpellier*, ſpeelden A°. 1660. twee Lakkeyen met malkander op de kaart, en kregen over twee ſtuyvers queſtie, waar over de eene den anderen met een piſtool door de kop ſchoot. Diergelyken is mede voor eenige jaren, tuſſchen twee ſpelende ſoldaten tot *Luneburg*, over een oortjen verſchil, geſchiet. Tot *Bergen op Zoom*, ſpeelden eenige officieren, waar onder een was, die ſoodanig vloekte, datſe den duyvel tot een makker by haar kregen.

Prins *Maurits van Oranjen*, heeft niet onbil-
lyk

lyk seker soldaat laten ophangen, om dat hy in een gevecht tegens de Spanjers, veertig duysent ryxdaalders buyt gemaakt hebbende, deselve op den eygenste dag wederom verspeelt hadde. Want de Prins zeyde: Hadde deese ondeugt syn afscheydt begeert, ik soude het hem aanstonds gegeven hebben, en hy soude de overige tydt synes levens gerustelyk hebben konnen leven; maar soo een lompert is dat geluk onwaardt, en niet bequaam als tot de galg.

Seker persoon hadde twee huysen, waar van hy 't eene verspeelde, en maakte voor 't andere goede cier. Doense nu beyde van huysheer verandert waren, vroeg men hem: welke van beyde de huysen hem meer berouwde? Waar op hy tegen verwachting antwoorde: Het geene, waar voor ik goede dage genoten hebbe; want hadde ik het geldt genomen, en daar mede gespeelt, soo soude ik misschien het andere wederom, en mogelyk noch meer daar by gewonnen hebben. Deese knaap komt my even eens voor als de *Chinesen*, welke soo speelsuchtig zyn, dat, wanneer se huys en hof, have en goedt, en om kort te gaan, alles verspeelt hebben, hare wyven en kinderen op setten. Ik geloof dat menig armhertige speel-Nar, dit ook niet ontsien soude, indien 't maar in gebruyk was; ja hy soude het wel gaarne in gebruyk trachten te brengen, indien 't in syn vermogen was, en indien 't syne party voor goede munt wilde laten doorgaan, en hy een sulk pak, voor soo een prysjen konde quyt worden; maar 't is 'er hier soo niet om te doen.

Een ander heeft volgens de getuygenis van den H. *Bernardinus*, by gebrek van geldt, tandt voor tandt, tot een schelling het stuk laten uytbreken, om

om maar mede te ſpeelen. O afſchouwelyke dwaasheit!

Een ander is 'er geweeſt, welke ſeer ſchoone middelen, en een ſchoone ſtuyver gereedt geldt van zyn Vader geërft hadde; waarom hy dan niet behoefde te voet te loopen, als *Jacob* met ſyn ſtaf: hy behoefde geen linſen kookſel te eeten, als *Eſau*: hy behoefde geen water te drinken, gelyk als *Simſon* uyt de Ezels kinnebak; hy behoefde geen vuyle kiel aan te hebben, als *Davidt*: hy behoefde niet op der aarde te leggen, even als *Jacob*: maar hy konde ryden, varen, eeten, drinken, zich kleden, en leggen als een ryk en welgegoedt Edelman. Nochtans is deeſe ſnaak door 't ſpeelen, in ſoodanigen armoe geraakt, dat hy eyndelyk met geſcheurde en gelapte plunjen moeſte lopen bedelen. Wanneer hem nu de een of andere ſyner bekende vraagde; hoe dat hy doch aan een bedelſtaf gekomen was, daar hy zulke ſchoone middelen gehadt hadde? gaf hy altydt tot antwoordt: Dat hy ſeer dikwils geſtoken was, en dat hem het geneſen daar van ſoo veel gekoſt hadde. Hy wilde namentlyk daar door te verſtaan geven, dat hy in 't kaarten ſpel, ſoo dikwils geſtoken was, met ſteken die hem ontgaan waren, en dat hy alle ſyne middelen daar door verlooren hadde. Wel ſekerlyk hebben deeſe ſteken een menigte menſchen al meer gekoſt, als alle ſoldaten in de Keiſerlyke en Franſche gaſthuyſen.

De geleerde *Guevarra*, vermaant de Hof-en Leermeeſters, haar aanbevolene Leerlingen van 't ſpeelen af te houden, om dat 'er behalven veele andere ongemakken, het liegen en ſtelen uyt voorvloeyt. Maar eylacie! Hedendags is

't heel

't heel anders gestelt, en men vindt veele Hofmeesters, welken hare aanbevolene jonge Heeren braaf in 't kaart-speelen onderwysen, puur als of zy 'er de kost mede moeste winnen, waar door ze naderhandt menigmalen gansche Dorpen, Ampten en Steden verspelen. Diergelyken Leermeester, behoorde billyk vervloekt te worden.

't Geene hier van de kaarten gesegt is, verstaat zich mede van de dobbelstenen. *Simson*, verhaalt ons de H. Schriftuur, *Jud.* xv. heeft met een beenen geweer, namentlyk een Ezels kinnebakken, duysent Philistynen verslagen; maar 't is seker dat 'er door de dobbelstenen, nog veel meer te grondt gegaan zyn: want menig een is daar door in soo een armoe geraakt, dat hy, om dat hy de beenen te dikwils in de handen genomen heeft, op 't laatst eyndelyk geen brokjen vleesch meer te knabbelen hadde; ja ik geloove dat de dobbelstenen daarom soodanig genoemt worden, om datse hare hanterders in dubbelde ongemakken storten, en eyndelyk alleen tot steen en been maken.

Seker Wyfjen kan men het niet qualyk nemen, datse door een seldsame uytvindig haren Man, die seer op 't speelen verzot was, daar van afwende. Hy was in 't eerst door geen bidden of smeeken van 't speelen te krygen; waar op se hem ernstig door den Biegtvader daar toe vermanen liet, maar 't was of men boter tegen de galg smeerde; 't was de Moriaan gewasschen, en 't was even al eens, als of men eenen ouden Eekeboom buygen wilde: want, in zynen hof, groeyde niets anders als kaarten en dobbelsteenen. Alles dan te vergeefs zynde, ontdekte zy eyndelyk haar voornemen, aan eenige harer buurvrouwen, wel-

ke

ke haar in alles beloofden de behulpsame handt te bieden. Wanneer nu deese lieve speelgast, zich na gewoonte, op sekeren dag wederom by syne kittebroers met dobbelen en speelen tot laat in de nacht op hieldt; heeftse drie harer buurwyven, die brave starke baasinnen waren, *Comedianten* kleeren aangetrokken, achter een kamerschut in de slaapkamer verborgen, en wel gewapent, onder anderen met groote kuypers dyrf hamers, welke echter niet rondt, maar vierkant, en met sulke oogen en printen geschildert waren, even als de kaarten en dobbelstenen. Deese hielden zich achter het schut heel stil en ordentelyk, volgens 't onderrecht dat haar de Vrouw gegeven hadde. Na dat nu de speelsuchtige lompert, omtrent middernacht braaf beroest t'huys quam, vondt hy syn Vrouw op hare knie leggen, weenende, suchtende, kermende en biddende, dat Godt eens haar gebedt verhooren, en den Man betere sinnen geven mochte. Wanneer hy nu reeds rok en kamisool uytgetrokken hadde, en met de broek besig was; soo zeyde het wyf: ô heylige *Catharina*! Gy zyt myne *Patrones*, en sult my niet verlaten, hoop ik? aanstonds daar op quam 'er een achter het schut, en gaf hem met een passteen braaf poest, dat hy in syn broek verwarde en op de grondt buytelde. Hier op riep het wyf wederom: Heylige *Agatha*, sta my by! en komt my te hulp! Aanstonds quam 'er weer een voor den dag, welke hem den bogchel, en 't nabuurige gebouw, braaf beukte. Het wyf riep al weer: Heylige *Lucia*! Gy zyt altoos myne groote *Patrones* geweest, staat my nu ook by in deese noodt! naaulyks was dit uytgesproken, of de derde quam als een kakkerlak

V voor

voor den dag ſpringen, welke deeſen Speel-Nar noch harder kaſtyde, ſoo dat de arme drommel ſchreeuwde, als een hondt die in een rioel ſit. Na dat nu deeſe drie heylige wyven, deeſen ſtokviſch genoeg gebeukt hadden, hebbenſe hare bieſen gepakt, zyn de kamerdeur uytgelopen, en uyt ſyne oogen verdwenen. Maar de Man heeft het Wyf om Godts wille gebeden, datſe doch geene heyligen meer wilde aanroepen, en dat hy haar beloofde, nooyt van ſyn leven meer eenige kaarten of dobbelſtenen te hanteren, vermits hy voor deeſe reys en vervolgens in 't geheel al genoeg hadde. Ja hy zeyde verder: ô Myn goude Wyf! Ik danke u duyſentmaal dat gy de H. *Urſula*, met haar geſelſchap niet aangeroepen hebt, want de drommel haal my! zy ſouden my de reſt gegeven hebben. Men ſegt ook dat deeſe ſpeeler zich hier door gebetert, en verder van alle ſpel onthouden heeft. Gave Godt! dat alle Speel-Narren op deſelfde wyſe gekaſtydt wierden, en het ſpeelen daar door afwenden, nademaal maar al te waare is, wat ſeker Poëet ſingt:

Door Kaart en Dobbelſpel,
Raakt meenig in de Hel,
Of jammerlyk te gronde;
Men zegt het liever dan vaar wel,
Soo blyft me uyt ſchade, ſchand en ſonde.

DE

DE VREET NAR.

NOoyt ſat een Keiſer met meer pragt,
Op zyn triumph-koets, noch ſoo ſagt,
Als hier Heer Vreet-baſt is geſeten:
De bundelbyllen zyn hier ſpeten,
En al den toeſtel voor en na,
Beſtaat uyt enkele Eethica.

'T S een schoone *Comedie*, ja een Latynsche *Comedie*, die *Adam* in het Paradys, in den aardschen lusthof begonnen heeft. Een *Comedie*, die wel na een *Tragedie* gelykt, vermits zy het gantsche menschelyke geslacht, in 't uyterste verderf gestort heeft. Een *Comedie*, waar in drie persoonen, namentlyk, *Adam*, *Eva*, en de Duyvel, gespeelt, en daar by al ons heyl verspeelt hebben. Een *Comedie*, vertoont op het allerschoonste en van de Goddelyke handen selfs vervaardigde Toneel, maar waar op des Duyvels *Actien* bedreven wierden. Een *Comedie*, die wel niet lang duurde, maar de schade die daar uyt voor quam, duurt soo veel te langer. Een *Comedie*, die veel gekost heeft, ja soo, dat ook selfs Godts Soon met de doodt daar aan heeft meeten betalen. Een *Comedie*, waar in geen vergelding door de speelders verdient, maar waar door haar het eeuwige leven ontvreemt is. Deese *Comedie*, was het *Comedi*; soo als 'er in de Latynsche text *Gen.* III. 12, 13 staat: *Dedit mihi de ligno & Comedi*, of, *de Vrouwe heeft my van dien boom gegeven, ende ik hebbe gegeeten*; was *Adams* spreuk; *Serpens decipet me, & Comedi*, of, *de Slange heeft my bedrogen, ende ik hebbe gegeten*, zeyde *Eva*; Ende dit was de schoone *Comedie*: maar siet eens wanneer zich *Adam* naakt bevondt? Voor den eeten niet, maar wel daar na: en alsoo is wel te merken, dat het eeten, den eersten mensche ontbloot heeft.

Veel duysendt, ja duysenden van menschen, toonen rechte *Adams* kinderen te zyn. Zy zyn dikwils van alle middelen ontbloot, en hebben naau-

naauwelyks een lap om haar elendig lichaam, en naakte billen te bedekken: ja zy zyn bedelarm, hoe komt dat doch? Waar van daan komt het haar? Vraagt maar niet lang; het onnodige vreten en suypen, helpt haar daar door, en brengtse in armoe; waarom dan de H. *Hieronymus*, *in Epist. ad Salvi*: al boertende ernstig schreef: *Ik rade u, dat gy op uw gewoone tafel geen vogels laat opdissen, waar mede dikwils het meeste vermogen weg vliegt.*

Tegenwoordig zyn, eylacie! de tyden heel anders als voor deezen, *Jacob* in het Oude Testament, was een welgegoedt Man, nogtans heeft hy geen andere maltydt laten bereyden, als een linsen kooksel; daar nochtans by deesen tydt de minste Kramer en Snyder, zich beter laat opdissen; ja de overmatigheit in't eeten en drinken, heeft soodanig de overhandt gekregen, dat alle *Elementen*, wegens en tot het menschelyke keelgat *contributie* betalen moeten: maar dit is ook de ware oorsaak, waarom soo veele menschen ten eenemaal middelloos worden, nademaal de mondt en de beurs, slechte vriendschap in dit geval houden.

Wanneer? hoe? en waar? is het huys, 't welke *Jobs* oudste zoon teegehoort heeft, ingestort, en te grondt gegaan, toen het de vier stormwinden, ter neer wierpen? Doenmals is het geschiet: *Doen de soonen ende de dochters aten ende wyn dronken. Job.* 1: 18. Doense een heerlyke maaltydt hadden, en braaf goede cier maakten. Het is seker, dat het overmatige eeten, reedts soo veel goedt, landt en sant verteert heeft, als menigen groote Rivier.

Voor de Sondvloedt hebben de menschen tot haar dagelyks voedzel, niets anders als kruyden

de vruchten genoten; maar naderhandt, om dat de aarde door de Sondvloed merkelyk verswakt was, en de menschelyke natuur ook onkrachtiger geworden is, heeft Godt het vleesch eeten toegestaan; maar de duyvel is wel haast in de keuken gekomen, waar uyt de overmatige vreterey ontstaan, en waar van daan alle quaadt in de wereldt voortgekomen is.

Onder de seven werken van barmhertigheit, is mede het dooden begraven; waarom dan de oude *Tobias*, groote verdiensten by Godt vergadert heeft: maar tegenwoordig zyn 'er veele, welke dagelyks ook dooden begraven, en nochtans den duyvel ten prooy worden; gelyk sulks de ryke Brasser in het Evangelie genoegsaam ervaren heeft: doen hy gedurig de dooden heeft begraven, namentlyk doode Kappoenen, Faissanten, Kalkoensche hanen, Snippen &c. Deese alle heeft hy in zyn smeerbuyk begraven, maar die konde niet een kerkhof, maar veel eer een drekhof genoemt worden.

Diergelyke vreetachtige Narren, zyn voornamelyk de *Israeliten* geweest, welke de milde Godt in de woestyne met het Manna of Hemelbroodt rykelyk versorgde; nogtans zyn zy deeze heerlyke spyse moê geworden, en hebben geklaagt, datse zich altydt met een en deselfde kost moesten behelpen, even als osse ossen waren, die dagelyks op gras *getracteert* wierden: wenschende daar en boven, datse noch in *Egypten* mochte zyn, daar men haar vleesch voor sette: eyndelyk heeft Godt haar boosaardig verlangen vervult, en haar de Quakkelen in groote menigte toegesonden; maar dese spyse is haar drommels opgebroken. *Num.* XI. 33. *Dat vleesch was noch*

tusschen

tusschen hare tanden, als 'er veele duysenden van haar om 't leven quamen.

Van sommige vreetachtige Narren, schryft *Majolus in dieb. Canic.* en segt: Dat tot *Praag* in *Bohemen*, iemandt geweest is, die gantsche leeren kolders, ja geheele kledingen heeft opgevreten. Deese heeft zich ook laten verluyden, doen de Sweden de stadt *Praag* belegerden, dat hy *Koningsmark*, behalven de sporen, wilde opvreten.

Surius verhaalt, dat wanneer Keiser *Maximiliaan*, A°, 1511. tot *Augsburg* eenen Ryksdag hieldt, aldaar onder anderen sekere slokop was, die in des Keisers tegenwoordigheit op eenmaal, een heel kalf, en een heel schaap, beyde rauw en ongekookt op vrat, en zich evenwel beklaagde, dat hy syn bekomst noch niet hadde; niet tegenstaande hy een vat, van 20 mingelen bier, in een teug daar by hadde uytgesopen. Diergelyke wolfsmagen, en suypkelen vindt men niet veel; maar wel sulke, welke met der tydt huys en hof, door overmatig gasten en brassen, verteert hebben.

Flavius Vobiscus schryft, dat Keiser *Aurelianus* een sekeren hof-panlikker hadde, wiens name *Phago* was; welke aan des Keisers tafel, op eene reys, een heel groot wildt swyn, en hondert broden gevreten heeft, en dat men hem met een tregter, drie emmers wyn in 't lyf gegoten heeft; dit was wel een generaal varkens maag.

Van Keiser *Claudius* wordt geschreven, dat hy 's morgens tot een ontbyt vierhondert oesters, vyf hondert vygen, hondert Persikken, tien meloenen, twintig pondt rosynen, en hondert kleyne vogeltjes verteert heeft; gelyk *Julius Capitolinus* van hem meldt.

Maximius Junior, konde op eene reys veertig ponden vleesch, en veertig kannen wyn, in synen maag bergen.

Om onse tyden weer wat nader te komen, soo heeft *Liphron* van *Asti*, in de tegenwoordigheit des doenmaligen Hertogs van *Milanen*, op eene maaltydt, vier gebradene kapoenen, veertien patrysen, hondert en veertig hardt gekookte eyer, een pondt kaas, en eenige andere spysen meer genoten; en daar by om verschoning gebeden, dat hy voor die reyse niet meer eeten konde, om dat hy onpasselyk was. Deese komt my even al eens voor, als seker Boer, wiens Wyf gevraagt wierdt: of haar Man al wat gesonder wierdt, en of hem de spysen al weer beter smaakten? Godt lof en dank! zeyde zy: hy begint weer een beetjen te eeten; ik heb hem een half kalfjen gebraden, en dat heeft hy opgepeuselt.

Aan het hof van den Pomerschen Hertog *Bogislei*, was een sekere *Lauszniter*, welke op een dag een gehelen os, of by gebrek van dien, eenen grooten tobbe met visch verteren konde.

Het beklaaglykste is, dat menig man dag en nacht niet anders doedt als vreten en suypen, terwylen ondertusschen wyf en kinderen naauwelyks roggenbroodt genoeg in huys hebben, om haren honger te stillen. Ik moet noch geduurig lagchen, wanneer ik denke hoe dat een seker wyf in een diergelyken geval, haaren Man soo mooy heeft weten te misleyden; om dat hy alle dagen niets deedt als vreten en smullen, terwylen zich de arme sloof t'huys altydt op het suynigste behelpen moest. Zy hadde hem wel dikwils voorgehouden, datse met erten en boonen niet groot gemaakt was, en ook wel een goedt beetjen luste:

maar

maar alles was te vergeefs; hy hadde haar wel beter *tractement* belooft, maar hieldt syn woordt niet. Eens kocht hy selfs een paar mooye hoenders, brachtse t'huys, en beval syne vrouw, datse die soude braden, vermits hy Meester *Pieter* daar by genoodt hadde; zy moeste, alhoewel schoorvoetende dit bevel nakomen. Doen de hoendertjes gebraden waren, wierdt de vrouw, door derselver lekkere vertooning, sodanig aangevochten, dat zy 'er een vleugeltjen van afsneedt, en opat; dit smaakte haar soo wel, en haar lust was soo weinig versadigt, datse weer wat daar af sneedt; ja eyndelyk al weer wat, tot datse alle beyde de hoendertjes opgeknapt hadde. Hier was nu goede raadt duur, wylse bang was, dat haar Man haar by 't gebraadt, wel wat gestampte toespys mochte geven; dus dagtse al been en weer, hoese dit best mochte verbloemen; eyndelyk viel haar de volgende list in: Wanneerse Meester *Pieter* van verre sag aankomen; versogt zy haren Man om de messen te slypen, op dat men de hoendertjes dies te beter konde *trencheeren*, 't geene hy ook deede. Ondertusschen ging zy in de huysdeur staan, en wanneer Meester *Pieter* digt by haar quam, zeyde zy tegens hem: Myn lieve Meester *Pieter*! Ik bidde u om Godts wille, wat hebt gy myn Man gedaan? hy is byna rasende van toorn; hy heeft gesworen, dat soo dra als gy uwe voeten in de kamer set, hy beyde uwe ooren soude afsnuyden: hoort selfs maar eens hoe hy syn mes slypt. De goede Man wist zich in de minste saak niet schuldig, nochtans dorst hy dit niet wagen, wilde liever het gevaar ontgaan, en vertrok alsoo weer. Hier op liep het Wyf aanstondts na haar

Man, en zeyde: Hoor hier eens Man! Meester *Pieter* heeft my de hoenderen gestolen, en daar ginter loopt hy'er mede weg; hier op volgde de Man hem aanstonds na, maar vergat door haastigheit het mes uyt syne handen te leggen. Wanneer nu Meester *Pieter* sag, dat de man hem met een bloot mes naliep, sette hy het noch al beter op den loop, niet anders denkende, of het was op syne ooren gemunt; eyndelyk riep de man: Maar een! maar een! namentlyk hoentjen, dat hy weer hebben wilde; maar de andere geloofde, dat hy maar een oor wilde hebben; liep alsoo noch al harder, en schreeuwde achterwaardts tot antwoort: de drommel haal u, geen half sulje hebben; meenende geen half oor daar mede: alsoo wierden deese beyde door de arglistigheit der vrouwe braaf bedrogen, 't welke naderhandt haren man bysonder wel behaagde; waar door hy haar daar na veel vriendelyker en beleefder handelde.

Beyerlink in Theat. Vit. Hum. Verb. Cib. schryft, dat 'er in Vlaanderen seven Boeren geweest zyn, welke tot een ontbyt veertien hammen, benevens veel broodt en bier verteert hebben.

Behoorde niet sekere Graaf, mede onder de vreetachtige Narren getelt te worden? van welken *Felix Faber* in de Swabische Historien verhaalt, en ook syn stamhuys daar by voegt, 't welke wy om sekere redenen nu overslaan. Deese hadde soo veele Peperkoeken van die van *Ulm* gehadt, dat hy daar door de gantsche heerlykheit *Albek*, vervreten hadde. *Lib.* 2. *c.* 4.

Sekere Vreet-Nar, is mede geen kleyne slokdarm geweest, welke in een herberg komende, een stuk vleesch van acht pondt, met een hase

sous

sous gereedt vondt staan, 't geen hy aanstondts, en met veel smaak opknakte. Eenige dagen daar na, quam hy in syn te rug reyse, weer in de selfde herberg t'huys leggen, maar om dat men hem niets anders als radys en broot voor sette, was hy daar over qualyk te vreden, en vroeg aan het jongste meysjen van de waardt, of hy dan niet weer een stuk vleesch konde krygen, als laatst? waar op het kindt antwoorde: Het soude myn Vader niet heel aangenaam zyn, indien hy alle acht dagen een paart verloor; waar uyt de veelvraat konde merken, wat lekker wildbraadt hy gepeuselt hadde.

Een sekere Franschman, in een stadt in Duytschlandt komende, vroeg soo goedt hy konde, na een herberg, om 'er t'huys te leggen; maar vermits 'er niemandt was die hem verstondt, konde hy niet te recht gewesen worden, tot dat 'er eyndelyk een *Pagie* by quam, die een weynig de Fransche taal verstondt. Deese wees hem met de vinger na een seker uythangbordt, daar een herberg was; maar de Franschman miste een huys, en quam naast de deur, by een Barbier in stappen; de Meester en de knecht ontfingen hem beleeft, een vraagden in 't Duytsch wat syn believen was? de Franschman antwoorde daar op in syne spraak, maar wanneer hy sag, dat men hem niet verstondt, wees hy op de mondt, menende dat hy eeten wilde hebben; maar zy verstonden dat hy geschoren wilde zyn, setteden hem dierhalven eenen stoel, en deden hem de scheerdoek aan. De Franschman meende eerst, dat dit soo de mode hier was, en dat men in Duyschlandt soodanig at; maar wanneer hy sag dat de knecht met een bekken met water quam, schudde de

Fransch-

Franschman het hooft, deedt de mondt open; en wees daar in, om zynen honger daar mede te kennen te geven. Ha! ha! zeyde de Meester, hy heeft tandpyn, en wil een tandt getrokken hebben; de Franschman beaamde dit op zyn manier, menende, dat hy nu eerst regt verstaan wierd. Hier op bonden zy hem aan een stoel vast, op dat hy stil mochte sitten; de Franschman liet het geschieden, om te sien, watse doch met hem wilden uytvoeren: hier op haalde hem de Barbier een kies uyt, en vroeg of dit de rechte was? Neen, betoonde de Franschman, en wees al weer om te eeten: doen trok hy hem al weer een andere uyt, tot dat hy 'er eyndelyk geen een meer in de mondt hield: daar henen behoorden alle Vreet-Narren gewesen te worden.

't Is my in myne jeugt gebeurt, dat ik eens in seker Stadt zynde; en aldaar van den Waardt, tot verdere voortsetting myner reyse, een Bode versogt, die, mits betalende, my den weg wees, en geselschap hieldt. En alsoo ik lang daar op moest wachten, wandelde ik wat heen en weer, en quam eyndelyk voor de deur, daar ik een kerel vondt staan, wiens bek glom, als een kaarsemakers kat, zoo dat ik niet anders meende of hy hadde zich met spek laten barbieren; hy hadde een soodanigen hangbuyk, en opgevulden bast, als of zyne Moeder voor een groote Switsersche koe verschrikt was; syne oogen waaren even al eens, als of het twee lode koegels in een roggenbroodt stekende, waren; hy likkebaarde, hoeste en proeste, en deese smeerbeuling hieldt zich ten eenemaal, als of hy altydt, en soo vast in een smeerton t'huys gelegen hadde, gelyk *Diogenes* in syn vat. Ik vraagde wie dat was? waar op my de knecht

knecht antwoorde, dat dit myn Bode was. O my! dagt ik, dat ſal myn Man niet zyn; en evenwel moeſt ik hem uyt noodt nemen. Het was warm ſomer weer, en wy hadden een korten weg gegaan, en quamen aan een herberg, daar ik my een glas wyn liet ſchenken, en uytdronk, maar wanneer ik wilde betalen, eyſchte de Waardt noch vier ſtuyvers boven het glas wyn; ik vroeg, waar dit van daan quam, waar op hy my antwoorde: dat myn Bode ondertuſſchen voor vier ſtuyvers aan broodt gegeten hadde; ik konden het niet gelooven ' om dat het broodt, doen ſoo groot en goedt koop was, en deed daar op onderzoek by myn Bode, welke het betuygde, en toonde my noch voor omtrent een halve ſtuyver, dat het resje maar echter al begonnen was: ik reyſde met groote verwondering verder met hem voort. Tegens den avondt quamen wy in een ſchoon Dorp, alwaar ik in een herberg ging, benevens mynen Leydsman, om daar 's nachts te blyven. De Waardin vraagde my, wat ik begeerde te eeten? Ik antwoorde haar: datſe iets weinigs en goeds ſoude klaar maken, om dat ik koorsachtig en ſiekelyk, ook daar en boven braaf vermoeyt was: ondertuſſchen was myn Bode doende om als een veelvraat, in de keuken heel andere onder te ſtellen, terwylen ik in de kamer wat heen en weer wandelde, en ſomtyds uyt ſwakheit wat ging ſitten ruſten, tot dat eyndelyk de tafel gedenkt wierdt, en men verſcheyde groote ſchotelen met gebradene en gekookte ſpyſen begon op te ſetten. De Waardt verſogt my aan tafel te gaan, ik antwoorde, dat ik wel ſoo lang wachten ſoude, tot dat myn eeten klaar was, want ik dagt dat 'er

de eene of andere wynkoop soude verteert, of eenige andere groote maaltydt gehouden worden, nademaal 'er spysen genoeg waren, dat 'er twaalf starke hongerige Boeren haar bekomst aan konden gegeten hebben; maar de Waardt liet my geen rust, tot dat ik aan tafel ging sitten; ik badt hem, hy soude my geselschap houden, en die verder aan tafel hoorden, daar by roepen. Ondertusschen wierdt 'er noch al meer opgedragen, en eyndelyk quam de Waardin achter na met een brave schotel met visch. Ik vraagde haar wat dat beduyde, datse soo veel eeten opsette en waar de gasten bleven? Daar op gaf zy my het onverdachte antwoord; datse wenschte dat het my wel bekomen mochte; myn Bode hadde haar al gesegt, dat ik braaf schaffen konde. Hier door ondervondt ik eerst, dat dit het bedryf van myn Meugeveel was; en nademaal hier in geen ontschuldiging tegens de Waardin mochte helpen, gaf ik deesen Nimmersat alle de schotels met spys over, om te sien wat hy 'er van verteren konde. Maar, ô wonder! hy heeft alle schotelen, benevens eee groote menigte broodt, sodanig geveegt en uytgelikt, dat 'er niets over bleef, als een schoteltjen met sla. De Waardt sette hem dat ook voor, en zeyde: dat hy dit ook soude opeeten; maar myn Bode antwoordt daar op: De sla maakt graagte tot eeten, hy soude die bewaren tot dat hy syn bekomst hadde, vermits hy tegenwoordig noch appetyt genoeg hadde. Waar op de Waardt desen onguuren veelvraat de deur uyt joeg. Het allersnaakste was dit. Onder andere spysen hadde ik ook artischokken, waar van men, gelyk ieder weet, maar het onderste eet; maar ik nam de spitsige stekende bladen, pluktese

af,

af, en wierpse hem in de sous voor, welke hy ook al met huyt en met hayr opvrat; evenwel zeyde hy, dat hy geloofde, dat dit een gesondt eeten voor de maag was, en dat het den selven wat schuurde, maar dat deese spys, wegens de scherpe stekels, wat ongemakkelyk door de keel wilde: waar over ik lagchen moeste. Niet lang na het eeten, begon deese veelvraat in 't voorhuys hardt over luydt te schreeuwen; ik verschrikte in 't eerst, en verbeelde my, of hem de punten van de artischokken bladen, eenig leet deden; maar de huysknecht vertelde my, dat hy kort na de maaltydt, een groote tobben met water voor zyne paarden geput hadde, welken hy, soo ys kout in een teug hadde uytgesopen, waar door hy waarschynelyk zyn maagjen verkoudt hadde: ik liet hem aanstonds een glas brandewyn geven, waar op hy beter wierd. Dit was een rechte Nimmersat, diergelyken ik nooyt gesien of gekendt hebbe. Deese kerel hadde met de voorgemelde Franschman by de Barbier moeten gaan t'huys leggen.

Vermits *Jobs* soonen en dochters, alle dagen gasten en brasten, zoo is het eyndelyk gebeurt, dat een schielyk ontstane stormwindt, het huys, waar in se met slempempen besig waren, op een reys ter aarde smeet, waar door zy alle het leven verloren. ô! Hoe veel zyn 'er wel, welke huys en hof, ja 't leven selfs ingeschoten hebben, niet anders als door veele maaltyden, en overvloedige vreterey. Dit quaadt heeft by de tegenwoordige wereldt zoodanig de overhandt genomen, dat men nu niet meer, gelyk voor deezen, gemene kokerey voor lief neemt. Dat de Ezelin van *Bileam* gesproken heeft, en wel

in

in 't Hebreeuwsch, is een groot wonderwerk geweest, maar dat tegenwoordig de ketels, schotels en braadspeten spreken, namentlyk Fransch, is geen wonder meer: soo dat de mode niet alleen by de kleeren ingeslopen is, maar ook selfs in de keuken dringt; dierhalven bedenke een iegelyk wel, wat ons de heylige Paulus vermaant. *Phil.* III. 18, 19. *Veele wandelen (anders): van dewelke ik u dikmaal gesegt hebbe, ende nu ook wenende segge, datse vyanden des kruyces Christi zyn: welker eynde is het verderf, welker Godt is de buyk.*

DE

DE SUYP NAR.

Hier ſit een Bachchus op zyn ton,
Die meer ſou ſuypen ſoo hy kon,
Doch reets te vol, en ſat geſopen,
Set hy ſyn varkens keelgat open....
Sta ruym me vrinden, bergje gat,
Of anders krygje meê van 't nat.

Et is een bekende ſaak, dat *Jacob* ſekere groene roeden, die hy met witte ſtrepen ſchilde, in de drinkbakken en gooten ſmeet, waar uyt ſyne kudden ſchapen en lammeren dronken, en door het aanſien deeſer bonte roeden, hebben naderhandt de kudden, wanneerſe lammerden, niet als geſprenkelde, geſpikkelde en geplekte voortgebracht, datſe te voren maar witte voortteelden. *Gen.* xxx. Doenmaals hebben de lammeren, by 't water vlakken bekomen, maar tegenwoordig krygen de mannen vlakken by de wyn; op deeſe wyſe ſiet men vele roodbonte en pimpelpaarſe tronitjes, waar mede menig een by de weg gaat pronken, die hy nergens anders, als aan 't overmatige ſuypen wyten mag, terwylen hy naauwelyks een degelyk kleedt aan ſyn lyf heeft; en hoe kan het anders weſen, te meer, daar de wyn tegenwoordig niet al te goedtkoop is.

Van de Propheet *Daniel* heeft men, dat hy van veele van de Regeering is vervolgt geworden, waar mede het eyndelyk ſoo ver gekomen is, dat hy in den Leeuwenkuyl geworpen wierdt, waar in een iegelyk meende, dat hy van deeſe wilde en bloedgierige dieren, ſoude verſcheurt worden, maar, ô wonder! *Daniel* is onbeſeert gebleven, en de wilde dieren hebben hem in 't minſte geen leedt gedaan; maar met myn verſopene Man, ſegt my een arme ſloof, is het heel anders geſtelt, want, dat hy ſoo geſcheurt en geplukt daar uyt ſiet, daar aan is niemandt ſchuldig als de goude Leeuw, die ſyn gewoonlyke kroeg is. Wat moet ik met hem al door brengen,

zey-

zeyde zy verder, het prediken helpt niet meer, schoon ik het alle dage doe; en ik heb hem al soo dikwils met bewegelyke woorden verhaalt, wat ongemakken het overmatige suypen voortbrengt. *Holofernus*, heeft door 't overmatige suypen den kop verloren; myn Man houdt den synen noch wel, maar het is de vorige niet meer; hy was te voren een verstandig Man, maar het veele suypen, heeft hem de kop soodanig op hol geholpen, dat hy tegenwoordig eenen rechten Narren-kop heeft. Wy hebben al een mooy stuyvertjen aan capitaal by malkander gebracht, maar nu is al het goudt en silver al soek; hadde de duyvel liever het koper daar voor gehaalt, dat hy in syn trony en op de neus draagt. Ach! zeyde zy, al suchtende: Myn Vader was soo een sorgvuldig, neerstig, vlytig en huyselyk Man, dat hy noch geen veerstig jaar oudt zynde, al soo grys op syn hooft was, als een duyf; maar myn Man is al meer als veertig jaar, en daar is noch geen graauw hayr op syn heele hooft te vinden, maar hy heeft wel een ysgraauwe baart, om dat die versopene lompert, alleen maar voor syn bek sorgt, en hoe hy maar genoeg beschaaren mag, om syn droge keelgat te smeren. Hy belaste my onlangs wasse kaarsen te gebruyken, in de plaats van smere; ja, seer wel, zeyde ik, als ik de macht hadde, dan soude ik het doen, dan kondense met eenen tot uytvaart verstrekken van de aangestorvene en nu al versopene goederen. Hoe dikwils heb ik hem verhaalt, wat afschuwelyke toevallen door de dronkenschap al veroorsaakt zyn? maar alles wil niet helpen. Onlangs heeft my een goede vriendin de navolgende *Remedie* gegeven, maar ik ben al te swak, om het aan myn starke lum-

mel te konnen *appliceren* en gebruyken.

Remedie voor Suyp-Narren.

Recipe. Het blaauwe van den Hemel, het geraas van een oude brug, en muggen-vet, benevens een maatjen klank uyt een trompet, en even soo veel kreefte bloedt; vyf roestige hoefysers, negen punten van seyssen, in een pepermeulen gemalen; het sap van een springstok, het ingewandt van een oude mestfork; een loot vogelsang, en een loot klokken klank; doet het alles by malkander in een glase mortier, stoot het met een vosse steert, en doet het in een wassen smeltkroes, laat het een uur of drie wel koken, tot dat het een salfjen wordt, en neemt daar na 4 loot stokken peper, een stuk ongebrande asch, van een el lang en een duym dik, en dagelyks de lendenen daar mede gevreven. *Probatum est.*

De wyse *Salomon* segt elders. *Ik hebbe in myn herte nagespeurt, om myn vleesch op te houden in den wyn, (nochtans leydende myn herte in wysheit) ende om de dwaasheit vast te houden.* Uyt welke woorden klaar en duydelyk te sien is, dat de menschen door het overmatige suypen tot Narren worden.

Faber in Auctuario schryft: Dat een seker voornaam Heer, een seer eenvoudige Nar onderhieldt. Wanneer dezelve nu eens op een sekere maaltydt, wat al te veel voor 't steken van de vliegen ingenomen hadde, en 's anderen daags, aan synen Gek over pyn in 't hooft klaagde; rade hem die, dat hy het hayr van den ouden hondt daar op soude leggen. De Heer volgde hen, maar klaagde 's anderen daags noch meer over syn *kapiteel.* De sul vernieuwde synen ouden raadt, en dat hy weer van nieuws braaf suypen moest; maar, zey-

zeyde de Heer: wat sal daar eyndelyk van worden? Wel, zeyde de Nar, dat gy soo gek sult worden als ik ben. Dat 's wel getroffen Heer Overste!

Holefernus hadde zich vol en dol gesopen, gelyk reeds gesegt is, en dit heeft hem den kop doen verliesen; het gaat met veele suypers niet veel beter, want, schoonse juyst den kop niet verliesen, soo rakense nochtans het verstandt daar uyt quyt.

De dronkenschap is sonde, te meer daar de H. Apostel *Paulus* I *Cor.* VI. 10. segt: Dat, *de dronkaarts het Koningryke Godts niet en sullen beerven.* De dronkenschap is mede een schande. Want, besiet maar eens eenen dronkaart; eerstelyk heeft hy een gesicht als jugtleer, waar in het wesen van *Bachus*, seer natuurlyk na 't leven in print vertoont wordt; de neus druypt hem als een brandemmer die lek is; de oogen staan hem verkeert in 't hooft, als een varken dat gekeelt wordt; de mondt staat hem met sever, als een smeerige schuymspaan; de tong is hem soo styl, als een pasteybakkers kolstok; de stemme reutelt, als een oude Regiments trommel; de voeten gaan als een garen haspel; het gantsche gestel is soodanig, dat hy van ieder uytgelagchen, en voor een Nar gehouden wordt. De dronkenschap is ook grootelyks quaadt, want se vreet en verteert de middelen. *Herodes* zich vol gesopen hebbende, heeft voor eenen dertelen dans, van een huppelendt lichtgatje, een half Koningryk geboden: was dat geen recht Narren werk!

De dronkenschap is het lighaam ook schadelyk; want de gesontheit lydt meerder schipbreuk in de wyn, als in 't water. Om die redenen

heeft men tot *Weenen*, voor een sekeren ketel-tromspeelder, die dertig jaren lang, alle dagen beschonken was, en daar benevens braaf het *Podagra* of Pootjen hadde, het volgende Grafschrift gemaakt:

Hic est compostus Fridericus tympana bombus.
Moribus & totâ vita mirabilis hospes.
Annis triginta solem non viderat unquam.
Sobrius: Uxoris Podagræ Crudelis amator.

't Geen ten naasten by op deesen sin uyt komt.

Hier rust Fredricus Tambouryn,
Die, sonder dat het hem berouwde,
In dertig jaren door den wyn,
De Son nooyt nuchtere beschouwde;
Hy noemde Bachchus *zyn* Papa,
Zyn meesteres Vrouw Podagra.

Een sodanige dronkaart was mede de Keiser *Tiberius*, welke dierhalven ook schempender wyse *Biberius* genoemt wierdt; gelyk de geleerde *Jacobus Balde*, aldus van hem singt:

Tiberius Biberius,
Liefhebber van het vat,
Song altyt een Superius,
En bieldt het met het nat.

Op denselven leest, was mede seker Nathals geschoeyt, die geen dag voorby liet gaan, op welken hy niet by syne bekende ging suypen, lopende den meesten tydt op schuyfjes. Eens quam hy vlak op de middag by iemandt, daar hy

hy door ſyn daagelykſche komſt, niet al te aangenaam was; waarom dan ook de Huyswaardt belaſte, dat men noch wat ſoude wachten met het eeten op te ſcheppen. Wanneer het deeſen nu wat te lang duurde, om dat zyn keelegat al ſoo droog was, dat het ſtof 'er haaſt uyt vloog, vroeg hy eyndelyk, of het dan noch geen eetens tydt was? noch niet, antwoorde hem de Heer van 't huys, maar wel ſoo dra als gy weg ſult zyn. Deeſe wynbuyk kreeg door 't overmatige ſuypen, een ſware ſinking aan het rechter oog, ſoo dat hem de Docters zeyden: dat by aldien hy het ſuypen niet liet, ſoo ſoude hy ſekerlyk ſyn oog verlieſen, waar op deeſe kittebroer antwoorde: 't Is beter dat ik een venſter verlieſe, als het gantſche huys. Dat was een verſopene en rechte Suyp-Nar!

Sommige Natien, worden boven andere, wegen het onmatige drinken betigt, en men verwydt voornamentlyk de Duytſchers, dat de gedurig aanhoudende dorſt haar erfvyandt is. Maar men vindt ook buyten haar veele naburige en vreemde-Natien, welke malkander geen kleyntje met de bokalen na de vodden ſitten. Ik ſal om dat de tydt het toelaat, alhier een aanmerkelyk voorbeeldt ter neer ſtellen, luyſtert maar toe!

By de te rug reyſe van den boven maten prachtigen geſant, des Indiaanſchen Konings van *Bramaas*, van de groote *Calaminbam* komende, met welken hy, uyt de naam ſynes Meeſters, een verbondt tegens den Koning van *Siam* geſloten hadde, wierdt de gemelde geſant by de *Tiparoens*, benevens ſyn gevolg, waar onder negen Portugeeſen waren, deftig onthaalt.

Een ſeker Portugees, *Franciſco Temude*, ſiende,

de, dat dit volk de grootste eer en roem in 't suypen sogten, daagde haar uyt, en hielp twintig van de voornaamste suypers in 't voetsandt, terwylen hy zelfs frisch bleef en syn verstandt behieldt. Hier door verdiende deese Portugees, dat men hem op een Olifant, met grooten pracht als een zegenryke Overwinnaar, door de gantsche stadt leyde, worderde van een groote menigte volk, onder 't geluydt van veele trommelen, trompetten en ander speeltuyg verselt.

Aristippus, zeyde tegens iemandt, die zich over syn dapper suypen, sonder vol te worden, braaf beroemde: wat snoeft gy veel van uwe groote daden, die de minste Ezel verichten kan.

Ik moet u hier een vreeslyk exempel van onsinnige suypers vertellen, 't welke A°. 1551. in seker Boheemsche steedjen, niet verre van *Praag* gebeurt is. Deese quamen in hare godloose en vervloeckte boosheit soo verre, dat vyf der selve op eenen avondt, na datse onder fluyten en snarenspel, de gaven Godts, bier en wyn meen ik, langen tydt onmenschelyk en als beesten ingeswolgen hadden, datse eyndelyk niet wisten wat se uyt overdaadt en ongebondenheit langer doen souden. Eyndelyk na lang genoeg allerhande gesontheden gedronken te hebben, dronken zy mede die van een duyvels beeldt, dat aan de muur geschildert was, met voorwaarde, dat hy haar de groote bekers soude helpen ligten, en zich selfs met haar vrolyk maken. Doense nu de gantsche nacht doorgebracht hadden, wildense eyndelyk slapen gaan, en noden het duyvels beeldt met haar te gaan rusten, en den roesch uyt te slapen; hier mede gingense weg, en begaven zich alle vyf op een plaats om te rusten,

maar

maar ſe waren daar naauwelyks, of het beeldt verſcheen mede, en pakte den eenen voor en den ander na aan, en brak hem den hals, met ſulken geweld, dat haar het bloedt uyt de oogen, neuſen, ooren, en mondt in meenigte ſpatte, en menſe alle vyf des morgens, ter plaatſe daarſe 't hagjen neergelegt hadden, doodt vondt leggen.

Een ander onſinnige ſuyper, zeyde tot een ſyner kittebroers, hy konde niet gelooven dat hy een ziel hadde, om redenen, dat hyſe nooyt geſien hadde. Wel kom aan, zeyde een ander daar op: ik durfſe u evenwel noch afkopen, en zy wierden den koop voor een kanne wyn eens. Deeſe verkooptſe weer aan eenen anderen vreemden en onbekenden, die daar by was, doen de eerſte koop geſchiede; welke daar op vroeg: of hy dan nu recht hadde, om het gekogte na zich te nemen? en wanneer dit ieder een met ja beantwoorde, ſtondt hy op, liet ſyne duyvelsklaauwen ſien, en zeyde: Nu ſult gy wel haaſt gewaar worden, of gy een ziel hebt of niet; ik ben met het gekogte te vreden! en daar mede pakte hy hem aan, en vloog, niet tegenſtaande ſyn jammerlyk ſchreeuwen en kermen, met hem na de lucht toe; ſoodanig dat zich alle die daar by waren, ten hoogſten daar over ontſetteden. Eenige dagen daar na, heeft men een boven mate beklagelyke ſtemme gehoort roepende: Ach! myne arme ziel is verdoemt, en in de afgrondt van de eeuwige helſche quaal verſonken; ô wee my! ik ben verloren. Deeſe verſchrikkelyke ſtemme heeft aan veele, andere gedachten ingeboeſemt, en veroorſaakt datſe hare helſche boosheit hebben laten varen.

Een ander Epicurisch swyn, maakte mede van het verdoemde suypen een dagelyks ambacht; en wanneer hem syne vrouw ernstig daar over vermaande, en de eeuwige straffe voor oogen hieldt; gaf hy tot antwoordt: O swyg jou dom beest! indien my na myn doodt de hemel niet hebben wil, en te kleyn voor my is, dan sal de duyvel noch wel ruymte voor my in de helle hebben. Eyndelyk gebeurde het dat syne vrou van een onguur monster in de kraam beviel, dat van wegen syne vreeslyke gedaante, van niemandt sonder ontsteltenis konde aangesien worden, waar over het arme gequelde wyfjen, van schrik den geest gaf, en haar elendig leven verliet. Naderhandt, wanneer dit volle swyn weer braaf met wyn en bier, volgens gewoonte, beladen t'huys quam, en schrikkelyk vloekte, heeft hem dit monsterachtig kindt, in de tegenwoordigheit van veele menschen, vermoort.

Voor eenige jaren is tot *Weenen*, buyten de Valbrug, een schoon huys door 't water in de brandt geraakt, en in de asch gelegt geworden; want in het selve lag een deel ongebluste kalk, welke door onachtsaamheit van 't volk, door 't water in de brandt geraakte, en daar door het gantsche huys verteerde. Daar is noch een ander water, genaamt gedistileert water, Maag water &c. ja ook het *October* water of wyn, dat de menschen meermaals, wanneer het overmatig gedronken wordt, tot allerley onbehoorlyke aanhitsingen ontsteekt. In 't wynvat, zeyde eens iemandt, steekt veel quaadt; *Liber* en *Libido*, (de wellust) komen seer wel met malkander over een: want, op het drinken, komt het hinken, en op het hinken, komt het stinken, en op het

het ſtinken, komt het ſinken: dit kan ieder een wel verſtaan.

Balbinus verhaalt, dat in een Boheemſch ſlot, *Bernſteen* genoemt, eertydts een ſpook geſien wierdt, in de gedaante van een Juffrouw; en dat 'er doenmaals een roekeloſe bediende was, in wiens Almanak 't alle dagen volle Maan was, welke verſcheydemalen geſegt hadde, hy ſoude deeſe Juffrouw eens ſoenen; dit wierdt hem van alle afgeraden, maar 't mochte niet helpen. Wanneer hy zich nu eens braaf dik geſopen hadde, en deeſe hem ontmoete, viel hy haar om den hals, naar ſyne belofte, 't geenſe hem niet onbeloont liet, maar hem ook ſoo trouwhertig omarmde, datſe hem te gelyk de ziel uyt het ligchaam parſte. Soo ſiet men wat roekeloosheit een dronkaard al ondernemen durf!

Een ſeker Wyf, heeft dierhalven ſeer wys en verſtandig gedaan, datſe haren Man, het ſuypen door ſonderlinge vrouwelyke argeliſtigheit, op de volgende wyſe af leerde. Wanneer haar lieve Mannetje, eens na oudergewoonte, ſoo vol als een kartouw 's nachts t'huys quam, wilde zy hem in haar kamer, ja ſelfs in t'huys niet hebben, en hy mocht doen wat hy wilde, hy moeſte evenwel in 't hoenderhok, waar in allerhande gevleugelde dieren waren, het hagjen ter neer leggen. De eerſte ſlaap bruſte ſoo wat heen; maar na middelnacht wakker wordende, meende hy niet anders of de beul hadde hem achter de vodden geſeten, ſoo gevoelig quam hem ſyn ribbeſtuk voor. 's Morgens, vroeg hem ſyn Vrouw; hoe hebje geſlapen? drommels qualyk, zeyde hy: Wel jou verſope Nar, zeyde het Wyf, gy hebt immers op een bedt van dons gelegen; want de hoen-

hoenders, ganssen en eenden, waren om en hy hem geweest, ja, zeyde hy, dat kan wel zyn; maar de drommel haalt de slaaplakens, die daar tusschen waren, menende de dwarshouten en sporten in 't hork: 't Is u rechte loon, zeyde de Vrouw, jou Wynbast! jou natsak! Hier mede was het spullentjen uyt, en 't hielp sooveel als van te voren, want hy ging al weer den ouden gang. Wat raadt? Zy moest al weer wat anders bedenken; en alsoo stelde zy 't volgende te werk. Zy liet een braaf Narren-kleedt maken, en het selve rondom, onder en boven, met allerley groote, kleyne en middelmatige bellen, uytmonsteren. Wanneer hy nu weer na ouder gewoonte, soo vol als een swyn t'huys quam, heeft zy hem met veel moeyte ten eenemaal naakt onkleet, waar op hy aanstondts in slaap raakte, dat hem een doesyn Trompetters, niet wakker geblasen souden hebben. Hier op namse het Narren kleedt, strooyde het van binnen vol pluym aluyn, en trok het hem, sonder dat hy 't in 't minste voelde, over het naakte lyf aan: liet hem daar op den baardt als een sot scheren, door seker Barbier, welke met medelyden over haar ingenoomen was, en liet alle syne gewoone kleeren, buyten 's huys brengen. Na middernacht, wanneer dit swyn wat begon te ontnuchteren, gevoelde hy dat de huydt (van 't kriewelkruydt) vervaarlyk jeukte, en beginnende te krabben, maakte hy een vreeslyk geluydt, door de menigte van bellen, die begonnen te klinken en rinkinken: Wel myn Vader! zeyde hy by zich selfs, soude sinter *Claas* ook nu ryden! Hy keerde zich om op de andere zyde, maar veroorsaakte daar door weer een soodanig geraas van bellen, als of hy

hy midden in de winter met de Narreslee reedt. Hy raakte al weer in slaap, maar het duurde naauwelyks anderhalf uur, of de bogchel jeukte hem weer soodanig, dat hy'er van wakker wierdt; en vermits het reeds dag begon te worden, zag hy dat hy in een Narren-kleedt stak. Hy stondt op, keek in de spiegel, en sag wel dat hy tegens de beste Nar monsteren kondt. Hy wilde uyt de kamer, maar de deur was gegrendelt; ondertusschen hieldt zich het wyf, als offe door 't geluydt van de bellen ontwaakte, sprong uyt het bedt, en maakte een groot gerucht, waar door de menschen by malkanderen liepen, en eenige buuren staken, niet sonder groote vrees, de deur open, en wisten niet watse van dese vertoning seggen souden. De saak quam voor den Rechter, die den Man roepen liet: hy sogt over al na zyne rechte kleeren, maar konse nergens vinden, en wierdt alsoo genootsaakt, in dit mooye pakje voor de Rechter te verschynen, niet sonder toeloop van veele menschen, welke hem braaf uytjouwden. De Rechter gaf hem een schoon verwyt, vermits hy zich als een verstoorder van de gemeene rust gedragen hadde, met den Almanak en de H. gebruyklykheden der Kerke te willen veranderen, en de Vastelavondt midden in de somer te vieren; tot straffe van het welke hem de Rechter drie dagen in 't gat liet setten. Na dat hy weer los en vry was, heeft hy vastelyk gelooft, dat hem de hemel deese straffe, wegens syne ongebondenheit en overmatig suypen op den hals gebonden hadde; heeft zich dierhalven gebetert, en voortaan een afkerigheit voor den wyn betoont.

Van *Joseph* wordt verhaalt, dat hy eenen beker

ker hadde, waar door hy konde waarſeggen. Uyt de bekers en kannen der volſuypers, kan men mede lichtelyk waarſeggen, datſe namentlyk met der tydt arme drommels worden; Vrouw en kinderen aan 't bedelen helpen, en ſelfs in duyſenden van ongelukken geraken. De eerſte letters eenes *ſuy*pers, beginnen met *ſuy*, waar mede ook *ſuy*ſebollen begint, alſoo raakt menigen ſuyper aan 't tuymelen, dat hy ſuyſebolt, ſoo dat hy ſomtyds 't leven daar by in moet ſchieten.

A° 1691. hebben drie biervliegen in een kroeg, meer als negentig mingelen bier geſopen, en ſe ſouden noch meer geſopen hebben, indien haar de Waardt met zyn knechts niet de deur uytgeboent hadde. Dat waren rechte Suyp-Narren.

Een ſulke groote Suyp-Nar, was ook ſeker Boer, van wien de volgende geſchiedenis met waarheit verhaalt wordt. Deeſe ſnaak, die een bakhuys hadde, dat 'er ſoo roodt uytſag, dat hem de Lyſters navlogen; menende dat het van haar beſſen waren; ſyne oogen waren door 't gedurige ſuypen ſoo vochtig, datſe dag en nacht dropen. Syn buyk was ſoo opgeſpannen, als een vrouw die op haar uyterſte is. Deeſe Natſak quam eens na gewoonte in de kroeg, alwaar hy de volgende pots uytrechte; hy liet eerſt braaf opſchaffen, en wanneer hy wel geſchranſt hadde, en de keuken haar beſt gedaan hadde, moeſt de kelder ook het ſyne verſchaffen. Hier toe un eyſchte hy alle glaſen die 'er in huys waren, waar op men hem ook ruym dertig op tafel ſtelde; welke deeſe ſuyvere Nar, alle ſuyver uytſoop; nochtans met deeſe omſtandigheit. Hy gaf nament-

mentlyk aan een iegelyk glas, een sekere naam, en hy selfs nam de plaats waar, van een Rentmeester of Huyshouder? Wel komt hier gy Jan Berkemeyer, zeyde hy tegens het eerste glas, jou schelm, waarom benje voorleden maandag niet te werk gekomen; voort na 't gat toe! en daar mede soop hy het glas uyt. Hier mede moest het 't tweede gelden, ha! ha! Jacob Bokaal, ben jy daar? jou ondeugt! Waarom hebje die boomen voor het Heerschap niet helpen vervoeren? voort, voort, na 't gat toe! en daar mede soop hy 't tweede glas ook uyt. Tot het derde glas, zeyde hy: Wel Joris Doll, vinden wy malkander hier soo? waar drommel hebje gestoken, datje het hoy niet hebt helpen binnen halen? Ik geloof, datje al wat te veel ander hoy en kort voer binnen gehadt sult hebben, en daarom weg gebleven bent; voort! sonder eenige barmhertigheit naar 't gat toe! daar mede was het derde glas ook leeg. Siet soo! myn Bartje Neutepit, gy soekt u al mede het gemeene werk te ontrekken? niet waar, gy eervergetene Luysebos, daarje doch noch eerst soo onlangs in dienst geweest zyt; 't sa lustig, voort met hem over hals en over kop in 't gat; ik sal wel sorg dragen, datje soo dra niet weer daar uyt sult komen, en hier mede was het vierde glas uyt. Gy komt daar net van pas, seyde hy tot het vyfde glas, jou drommelse scherminkel, durfje my noch onder de oogen komen, daarje weet wat schadelyk werk gy verricht hebt; ik behoefje niet te seggen, watje gedaan hebt, gy weet het selfs wel; en daarom gaauw, gaauw maar, weg met de vent, met der haast naar 't gat, en daar mede soop hy 't vyfde in syn maag. Ik heb het wel ge-

gedagt, zeyde hy tot het sesde glas, jou bogcheligte vlegel (het was een roemertje met knoppen) dat ik je soude in 't net krygen, ik sal 't jou toonen, datje weten sult, watje gedaan hebt; en soo ik je weer betrap, dan sal ik je noch anders hebben, deese reys sulje met in 't gat te sitten vry raken, en hier mede was het sesde glas geveegt. Op deese wyse hadde deese dronke kittebroer, al by de dertig glasen verwesen, en geleegt. De kelderknecht die daar by was, konde zich niet genoegsaam over deese *Comedie* verwonderen; en om het spul syne volslagenheit te geven, vondt hy goedt om 'er een klucht by te voegen; nam dierhalven een glas van de tafel, sonder dat het deese natte potsemaker merkte, vulde het met sterken wynasyn, en sette het weer stilletjes en ongemerkt op 't eynde van de tafel. Wanneer nu alle de glasen haar vonnis weg hadden, en op zyne manier in 't gat, ja veel eer in 't Narrenhok saten; sag hy eerst het gemelde glas; hoe? wat is dit? zeyde hy, gy meent seker dat ik u niet ken, en dat ik niet weet, dat gy Luykes Draayer heet? jou schelm! gy weet selfs wel datje schult hebt, om datje soo van verre blyft staan; waarom hebje al tot tweemaal toe uwe ossen in den hof laten lopen, en alles vertreden? Gy zyt niet een hayr beter als alle de andere, weg! weg! al mee naar 't gat toe: Doen hy nu 't glas half uyt hadde (want proevende dat het soo suur was, gleed het 'er soo gemakkelyk niet in) hieldt hy een weinig op, en zeyde: Wel rekel alsje bent; durfje noch een suur bakkes tonen? jy macht willen of niet willen, gy moet evenwel al mee in 't gat; en daar mede soop hy de rest uyt. Van al dit overmatige swelgen raak-

te

te deese drinkeling soo vol, dat hy ten eenemaal syn verstandt verloor, soo dat hy eyndelyk met een sak meel, die tegens de muur stondt, met geweldt wilde dansen, niet anders denkende, of het was de Meydt, daar hy wel een weinigje kennisse en gemeenschap mede hieldt, ja 't ging soo verre, dat hy 'er zich aan verloven wilde; soo vol en dol was hy. Was dit niet een rechte Suyp-Nar!

't Is pas twee jaren geleden, dat 'er twee met malkander om prys sopen, waar mede zy 't soo ver brachten, datse eyndelyk alle beyde pik swart wierden, als beesten ter neer vielen, en den eenen geen quartier later als den anderen, den geest gaf.

Soodanige voorbeelden vindt men, voornamentlyk in Duytschlandt, in menigte. Ja 't is selfs gebeurt dat sommige Wyven, om dat hare Mannen alles met vreten en suypen opgeholpen hadden, zich selfs versopen; of op eenige andere wyse, aan kant geholpen hebben. *Gen.* XLI. leest men: Dat de Koning *Pharao* droomde, en siet hy sag seven vette koeyen uyt de Riviere opkomen, en naderhandt ook seven magere; maar de magere knapten de vette soodanig op, dat 'er niet een been overschoot. Deese droom hadde syne besondere uytlegging; maar menig een droomt het niet, maar wordt het in der daat gewaar, dat haar Man als een rechte wilde stier, niet van het water, maar van de wyn komt, en daar door alles op helpt en verteert, en alsoo gaat het haar, gelyk de letters malkander in 't *A*, *B*, *C*, volgen, want na de W volgt de X en na de Wyn volgt ook het Kruys, dat een X is, over de arme wyven. Men moet nochtans de Mannen de schult

alleen niet geven, maar men weet immers wel, dat 'er ook wyven genoeg zyn, welke door haar snoepen en suypen, niet weinig schade toe brengen, en 't huyshouden in de grondt helpen. Men schryft wel, dat voor eenige hondert jaren, de wyven niets van de wyn geweten hebben, gelyk deselve ook aan de Roomsche Matronen verboden was; nochtans vindt men al in den Bybel, dat deese kunne den wyn over lang bemint heeft, gelyk 'er ook geschreven staat, dat wanneer het meergemelde huys van *Job*, van de stormwinden om ver gesmeten wierd, niet alleen syne soonen, maar ook *de dochteren* wyn gedronken hadden. *Job*. VII.

Men vind sekerlyk sulke versopene katten van wyven meer in de wereldt, die geenen grooteren vyandt hebben, als het water. *Wynhuys* is een kleyn Dorpjen in *Oostenryk*; nochtans houden 'er veele wyven meer van, als van de stadt *Waterburg* in *Beyeren*; de wyven trekken en reysen juyst niet veel, of 't most eens na *Kantelberg* in *Engelandt* zyn, welken tocht zy in een half dagjen wel konnen afleggen. Sommige beginnen met een ransoentje, daar na een mutsje; maar de *repetitie* komt soo dikwils, dat drie maal seven al weer aan, niet eens helpen kan; voornamentlyk wanneer 'er wat te snappen is; want zy konnen kekelen, dat haar de bek stuyft.

Susje lief! zeydt 'er een, de wyn dien wy drinken, is wel niet quaadt, maar die uyt de blaauwe Leers, is wat beter van sporen, willen wy een beetjen halen laten? ja de wyn is soo paslyk; maar de Pachters seggen, dat 'er geen beter is als in de Waterstraat, daar de Wolf de Gansfen voorpreekt, die doedt wel snappen, stuuren wy

wy daar maar om? Mynenthalven, ik bekenne het, die is goedt; maar ik hoore, dat 'er in de goude Os, wyn is, die iemant onder de voet ſtoot, wanneer men wat te veel drinkt; willen wy daar eens ſtuuren? ik mag 't wel lyden, die wyn is krachtig: In 't Stroſtraatjen heeft men ook wyn die beter koop is; maar men ſoude daar dieven mede pynigen, en daar men die heeft, heeft men geen aſyn nodig; daar behoeven wy niet om te ſenden, want hy is braaf met ſtom geſmeert (ja beeſten! Alsje wat veel daar van drinkt, dan ſulje niet ſtom blyven) maar gelooft my, gy ſult geen betere vinden, als in de roode Kreeft, die heeft my eergiſteren noch by de neus gehadt, ey lieve! laat ons daarom ſtuuren. Wel, mynenthalven, het is een goedt licht burger wyntjen, dat wel bekendt is. Maar hoor eens, ik heb giſteren wyn gedronken, die was by de Waardt in de Star gehaalt, dewelke ons in een goede luym hielp; kom an, laat ons die halen laten? Goedt, goedt! dat is een licht wyntjen, en daarom ook ſeer geſondt. Maar wanneer wy alles wel bedenken, ſoo ſullen wy ſekerlyk geen beteren wyn krygen, als by Kuſſenpenning; maar het heet daar niet kuſt den penning, maar kuſt een gulden, want ſoo veel moet men voor 't mingelen betalen, maar hy is 't wel waardt: wel nu, laat ons daar maar om ſenden! Soo gezeydt ſoo gedaan! hier hebje ſe; wel die wyn is al te ſterk; ik heb dat glaasjen naauwelyks uytgedronken, en 't is al even eens als of ik 'er al een mingelen van in 't lyf hadde. Volgt my nu ſoetjes, in 't Kameel is een lekker ſakkertjen te koop, dat verkoelt wat, dan konnen wy op 't Kameel t'huys ryden, en behoeven niet

te voet te gaan. Goedt; dat hebje wel! Kom an! wy fokken met malkander daar heen. Smaakt het wat? ô ja. U ook? ja heel wel; wel dat is goedt. Nu, goeden avondt Susjes! wanneer ſien wy malkander weer? wel overmorgen, dan is 't immers evenwel heyligen dag. Hier mede ſpanſeren zy van malkander af, ſoo lynrecht, quanſuys, of 't met een winkelhaak afgepaſt was &c. Op ſtaat wordt 'er een ontmoedt, en aangeſproken: Wel Lyntjen, hoe ſieje ſoo root in je trony? ja 't is geen wonder, ik heb den gantſchen voormiddag voor een braaf vuur ſtaan braden, dat heeft my ſoo een kleurtjen aangejaagt. Is dat niet wel verſonnen? Diergelyke Wyven zyn goedt voor 't huyshouden; dat is te ſeggen, ſoo als de Boeren de ſpieſe dragen.

In *Stiermark* is 'er een geweeſt, welke niet tegenſtaande, datſe altydt met een nat zeyl liep, nochtans ſoo ſtyloorig van kop was, datſe geen drommel konde buygen; al zeyde de man hondert maal: Soo moet het zyn! en ſoo wil ik het hebben! dan antwoorde zy altydt: Neen doch niet, ſoo moet het niet weſen, het moet na myn ſin en kop gaan. Na jou kop, zeyde hy? ja, herhaalde zy, na myn kop, moet het gaan! en dat je 't wel weet, alles, alles moet na myn kop gaan! Goedt, zeyde de Man, het zy ſoo! en ſmeet haar een bordt na 't hooft, ſeggende: Dat gaatje na je kop! of hy gooyde haar een ſchotel naar 't geſicht; dat gaatje na je kop! hy wierp haar een kan naar 't bakkus; dat gaatje na je kop! Zy klaagde daar over by hare Ouders, en deeſe lieten hem daar over roepen, en hielden hem 't voorgevallene ernſtig voor; hy verweerde zich, met te ſeggen: datſe ſoo koppig was, en

een

een slechte Huyshoudster. Wat segje? zeyde het Wyf, ben ik geen goede Huyshoudster? dat liegje schelm! Ik soude geen goede Huyshoudster zyn, ook? dat is een leugen! Want, het gebeurt dikwils dat ik by een kleyn endjen kaars, wel drie of vier mingelen wyn uytdrink, daar een andere wel een heele kaars nodig heeft, eerse een mingeltjen uytleppert; en ik soude geen goede Huyshoudster zyn? Daar hoorje 't immers, zeyde de Man, wat vleesch dat ik in de kuyp hebbe.

DE LUYERNAR.

OP vuyle Luyaardt, op, van 't neſt,
De broodt-klok roept u by zyn beſt,
Of zyt gy ook te luy om te eeten?
Geen leven? neen, 't ſchyndt hem vergeten,
Hy ſlaapt ſoo ſorgloos als en beeſt,
En is alleen een menſch in leeſt,

Fuy

FUy Duyvel, hoe ſtinkt het! *Lazarus*, heeft volgens het ſeggen van *Martha*, geſtonken, maar ſoo ſterk niet; De meſthoop, waar op de geduldige *Job* ſat, heeft geſtonken, maar ſoo ſterk niet, als gy ſtinkende Luyaardt. Mogelyk zyt gy van 't maagſchap van ſekere drie Luywambeſen, waar van de eerſte ſoo luy was, dat, al ſchoon hem de koſt op tafel geſet wierdt, hy echter te luy om te eeten was; de andere zeyde: ſchoon men my het eeten voor kaauwde, en in de mondt ſtak, ſoo ſoude ik het echter uyt luyigheit niet door ſlikken; de derde wilde uyt luyigheyt den bek niet open doen. Indien gy ſoo luy niet zyt, als deeſe drie, ſoo licht u gatje van deeſe Varkens-koets op, en gaat door een Dorp, door een Vlek of door een Stadt, en vraagt deeſen of geenen Huysman, of deeſen of geenen Ambachtsman; hoe hy aan ſoo groote middelen, aan ſoo ſchoonen huysraadt en aan ſoo koſtelyke goederen gekomen is? en op wat wyſe Godt hem ſoo rykelyk gezegent heeft? dan ſal hy u, gelyk als *Jacob*, de vereelde handen toonen, en u braaf 't arbeyden aanraden, door welke hy tot deeſen ſtandt gekomen is; maar, wie het leeglopen en de luyigheit bemindt, die ſal door de armoedt overvallen worden: waarom dan ook een ſtinkendt luy menſch, volgens de H. Schriftuur, mede onder de Narren getelt wordt. *Ik ging voorby den Akker eenes Luyaarts, ende voorby den wyngaart van een verſtandeloos menſche. Prov.* XXIV. 30. Fuy Duyvel! Fuy Luyaart! Alle beyde verdienenſe het Fuy! en zyn ook merendeels by malkander.

Een seker Schryver verhaalt, dat 'er eens iemandt was, welke beweeglyk klaagde, dat syn Huyshouding de kreefte gang ging; dat hy van dag tot dag vermindering in de middelen bespeurde; syne Akkers en Velden waren hem soo gunstig niet; als by andere menschen; ja hy ondervondt alreeds, dat Vrouw armoê, waar van de H. *Franciscus* soo veel hieldt, aan syn deur stondt te kloppen; hy versogt dierhalven by een sekere oude Vrouw, een goede raad, hoe dat hy doch aan middelen mochte geraken? Deese was een eerlyke en naauwgesette Vrouw, welke de redenen, waarom deese ten achteren teerde, seer wel bespeurde; en gaf hem dierhalven een seker kleyn houten doosjen, dat overal seer naauwkeurig verzegelt was, en beval hem daar by, dat hy het selve alle dagen ten minsten eenmaal in de keuken, in de kelder, in de stal, op de koorensolder, ja op en in alle plaatsen die hem toebehoorden, soude dragen; belooft, ja sweert hem daar by, dat hy in een half jaar wel bespeuren soude, dat hy weer voorwaards ging. Deese volgde den raadt, en droeg het gemelde doosjen op alle de gemelde plaatsen. Doen hy in de keuke quam, betrapte hy de Keukenmeydt, welke doende was, een braaf ontbydt voor de knecht te vervaardigen. Soo! soo! zeyde hy, dat sie ik nu, is dat huyshouden? indien ik u noch eens betrap, soo jaag ik u alle beyde de deur uyt. Daar op droeg hy het doosjen in de kelder; onderwegen ontmoetede hy syn soon, welke met een groote kruyk wyn uyt de kelder quam, waar over de jongen soodanig verschrikte, dat hy niet spreken konde, maar de handt voor de mondt hieldt, als of hy seggen wilde: Vader, 't is om

te

te drinken. Doen hy met het doosjen in de ſtal quam, vond hy, dat door onachtſaamheit van de Meydt, een Koe haar Kalf hadde doodt getreden. Na dat hy nu het verzegelde doosjen, alle dagen op alle plaatſen gedragen hadde, ſoo zyn de Dienſtboden, daar door ſoo neerſtig en trouw in hunne verrichtingen geworden, dat ſyn Huyshouden in een half jaar tydts ſoo merkelyk toenam, dat hy zich braaf verbetert ſag, en deeſe Vrouw daar voor ten hoogſten verpligt was; Evenwel vervoerde hem de nieuwsgierigheit, om te weten, wat dog in dit verzegelt doosjen mochte zyn, in gevolge, van het welke ſyne huyshouding wederom aan 't winnen was; hy opende het ſelve dierhalven, maar vondt daar in niets als een klein briefjen, waar op deeſe weinige woorden geſchreven ſtonden:

Wilt gy wel, en voort geraken?
Sorg ſlechts voor uwe eyge ſaken.

Uyt dit alles merkte de luye quant wel, dat dit doosjen geen oorſaak was van de verbetering ſyner ſaken; maar dat hy het ſelve eerder aan ſyn vlyt en oplettentheit te danken hadde, die hy dit halve jaar daar aan te koſt geleydt hadde; vermits ſyn Huyshouden te vooren achter uyt gegaan was, om dat hy zich gedurig aan de luyigheit overgaf, en als een druypſteert en luypert op het ſyne geen acht noch geen wacht gaf.

Van een even diergelyke, ſchryft *Belluacenſis*; dat hy byna aan 't bedelen geraakt was, en het aan ſyne tafel meeſt *Quatertemper*, en in ſyne keuken byna altydt *December* was, om dat het daar ſeer koel toeging, ſoo dat den armen bloedt

 niets

niets te eeten noch te breken hadde, als eenige harde brokken, die hem ſyn wyf toe wierp, welke hy tegen wil en dank moeſte verſwelgen, ſchoon ſyn maag werk hadde, omſe te verduwen; en dit was ſyn dagelyks *deſert*. Hier over klaagde en beklaagde hy zich by een iegelyk, en voornamentlyk by een ſeker oudt Wyf, van welke hy het vermoeden hadde, datſe met verbodene kunſtjes omging, en alle verborgentheden wiſt, welke *Beelzebub* in ſyne *Secretary* verborgen hadde. Deeſe nu, die van ſyne ſtinkende luyigheit al onderrecht was, gaf hem den raadt, dat hy 's morgens met den dageraadt op ſoude ſtaan, om wel te ſien en te hooren, wat hem de ſwaluwen zeyden; van gelyken ſoude hy mede wel op paſſen, wat hem de vogels des avonds laat ſouden raden, eer zy ſlapen gingen. Dit deedt hy. Den derden dag, vroeg het oude Besjen, den gemelden luyen lummel, wat hem doch de ſwaluwen geſegt hadde? Ik, antwoorde hy, ben wel voor dag en dauw opgeſtaan, en ſeer laat na bedt gegaan, maar hebbe het *Dis di*, *daas di*, *kiri miri*, *vilje vo*, *jou treyter*, deeſer vogelen niet verſtaan; gy, zeyde zy daar op, had ten minſten derſelver voorbeeldt, indien niet hare ſpraak behooren te verſtaan; zy hebben u geſegt:

Ryſt wat vroeg, en ruſt wat ſpa,
Geldt en goedtje vliegt u na.

Siet! deeſe vogeltjes doen haar beſt, om van 's morgens vroeg af aan, gedurig heen en weer te vliegen, en haar voedſel te ſoeken; ſoo moet gy mede doen, dan ſult gy nooyt ergens gebrek aan hebben. Maar wanneer gy altydt op de luye beeren-

beerenhuydt legt te luyeren, dan sal u de armoê overvallen. Weet gy niet, wat *Job* op de meſthoop aan deese meſtvinken heeft voorgesongen: *De mensche wordt tot moeyte geboren. Job. v. 7.* Hebje niet gehoort wat *Paulus* gesegt heeft: *Soo iemandt niet en wil werken, soo sal hy ook niet eeten. 1 Thess. III. 10.* Want sekerlyk, soo maakt het leeglopen, ook een leege beurs. De Ledigheit komt my voor als de Poortierſter, welke St. *Pieter* de deure opende; alsoo opent ook de ledigheit de deure tot de armoê.

Rottige app'len, rotte peeren,
Menschen die den arbeydt deeren:
Rotte kolen, rotte rapen,
Luye deerens, luye knapen,
Loom van handen traag van voet,
Seg eens, waar voor zynse goedt?

Doen *Jesus* in het Landt der *Gadarenen*, uyt een beseten mensche een *Legioen* duyvelen uytgedreven hadde, versochten deese helsche spoken, voor datse uytvoeren, verlof, datse doch mochten in de daar digte by weydende kudde Swynen varen; 't welke hy haar ook toeſtondt. Maar, waarom in de swynen? waarom niet in de Ezels? Deese zyn immers weêrwys, en men kan aan de beweging haren oogen merken, wat weêr dat het sal worden; waarom niet in de paarden? het paardt word immers onder de dieren aan den Hemel, onder de geſterntens getelt; waarom niet in de Ossen? den Os heeft immers de eer genoten, dat Godts Soon met hem eene woning hadt. Om kort te gaan, de Duyvelen hebben nergens als in de Swynen begeeren te varen. *Marcus* v. &c.

En

En dit sekerlyk daarom, om dat geen dier soo luy is, als een swyn, wiens gantsche leven maar alleen bestaat, in vreten, suypen, snoepen, knorren, snorken, steenen &c. Andere ondeugende menschen, worden maar van een duyvel beseten, maar de Luyaarts van een heel *Legioen*. De Beeren hebben ten tyde van *Elisæus* tot *Bethel* seer groote schade gedaan, vermits se de kinderen der inwoonders verscheurden;maar een beerenheydt, ik meene de luy-en ledigheit, brengt den mensche in veel grooter schade. Iemandt zeyde eens tegens een kaalkop: Fuy kerel! jou kop is niet een hayr waardt; siet eens, wat mooy lang hayr dat ik hebbe. Dat geloof ik wel, antwoorde den andere,want daar een rotte grond is, daar groeyt altydt het meeste onkruydt. In tegendeel segge ik, dat daar luye menschen zyn, groeyt altydt de meeste ondeugt; behalven dat de luyigheit een vruchtbare moeder van alle ondeugden is, soo heeft zy ook deese eygenschap aan zich, datse een goede houthakster is, maar se maakt niets anders als staven, namentlyk bedelstaven; want de ledigheit, brengt meerendeels vermindering der middelen mede. *Die ydele* verstaat *ledige (menschen) volgt, sal met armoede versadigt worden. Prov.* XXVIII. 19. Soo hadde het seker Vader begrepen; want wanneer hy synen soon eens braaf afgerost hadde,beklaagde zich de soon seer daar over tegens hem, en vroeg, waarom hy hem soo hardt handelde, daar hy immers *Niets* gedaan hadde? Even daarom is het, zeyde de Vader,dat ik u sla, om datje *Niets* doedt, want ik wil hebben, datje iets doedt. Dit was een lofwaardig Vader! Want, daar is geen beter Musiek, als daar de Vader soodanigen *Tact* slaat.

Dat

Dat de Muyssen van de Rotten afkomstig zyn, heb ik van myn leven nooyt gehoort; gy hebt het mede niet gehoort, en een ander heeft het ook nooyt gehoort, en evenwel is het waarheit. Die over dag altydt slaapt als een Rot, en die altydt luy is, sal sekerlyk een Muys worden; ik meene een *Muyser* of Dief, om dat hy't anders niet houden kan.

De Rentmeester, in 't Evangelie gemeldt, in noodt rakende, zeyde: *Graven* en arbeyden *kan ik niet*; gy soudt wel konnen, als gy maar woudt, en *te bedelen schame ik my*, &c. Wat volgde daar eyndelyk op? Hy heeft kunstjes bedagt, en is een dief geworden. De reden daar van was niet anders, als om dat hy wilde luyeren en niet werken. Sulke luye Narren willen gantsch geene *Adams* kinderen zyn, nademaal immers aan onsen eersten Vader *Adam*, na syne overtredinge gesegt is geworden: *Gen.* III. 19. *In 't sweet uwes aanschyns*, dat is, door veelvuldig arbeyden, *sult gy broodt eeten*, en uwe kost van de aarde hebben: wie by gevolge niet werkt, sal ook niet te eeten hebben. In dit geval, heeft de Cardinaal *Angelosus* seer wyssselyk gehandelt; deese gaf eens met een klokjen, het gewoonlyke teken voor syn volk om hem te komen oppassen; maar om dat 'er weinig bedienden verschenen, liet hy 's middags tot de maaltydt, het klokjen met een Vossesteert, in de plaats van een klepel, luyen, 't geene niemandt hoorde, waar door 'er maar weinig om te eeten quamen, en de meeste alsoo ongespyst bleven. *Volat l.* 23. *Antroph.* Werken brengt broodt, maar luyeren in noodt.

Meenig een klaagt en kermt, seggende: Deese en geene staat 'er wel by; by hem is de Maan altydt aan 't wassen, en by my altydt aan 't afne-

men;

men; hy suypt een lekker glaasje wyn, en ik moet my met ganssen-wyn belyde; hy vreet dikwils Kalkoenen, en in Pompoenen; men set hem voor Artischokken, maar ik heb niet als harde brokken; hy heeft een eygen huys; ik ook wel, maar ik slagt de slak wat, en draag het altyds op myn bogchel; hy schryft syn naam van Wyngaarden, in ik van Waterburg! Myn lieve *Luyzophilus*! wilje de reden daar van weten? ik salse u seggen: Hy was in zyn jeugdt seer neerstig, vlytig en arbeydsaam, daarom heeft hy 't nu soo gemakkelyk, maar gy bent altydt een luye Nar geweest, en hebt gemeent dat gy de mispelen moest slachten, welke leggen moeten om ryp te worden.

Soodanig een is geweest *Hieronymus* Noodlyder, van ryke Ouders geboren, maar die alles door luy-en ledigheit verwaarloost hadde. Wanneer de dieven 's nachts in syn huys braken, en hyse digte by hem hoorde, zeyde hy onbevreest tegens haar; Gy Narren! wat soekje hier by nacht in myn huys, daar ik by dag niets vinden kan? een soodanige luyaardt, behoort by alle menschen uytgeluydt en voor syne luyigheit met *geparfumeerde* kinder-luyeren en luywagens afgerost te worden, om hem, soo 't mogelyk was, daar door tot beterschap te brengen. Want, 't is waar en blyft waar, wat *Salomon* op de aangehaalde plaats segt: dat wie altydt luy en leeg loopt, noodsakelyk tot armoê vervallen moet.

Een luy mensch maakt uyt de luyigheit, vermoeitheit; en uyt de Boheemsche siekte, een koors; en is niet waardig dat hy de aarde betreedt; hy is van Godt verlaten, van de wereldt gehaat, en op den weg na de galg, of wel geheel

na

na de hel. Hy is gelyk een levendig aas, en even als een Ezel, die men altydt voort dryven moet, want hy ontsteelt Godt de tydt, en een soodanig dier is dikwils hoger te schatten, om dat het meenigmaal sware lasten dragen moet, en van natuur geen luyssen heeft, daar soo een luye luysebos, veeltyds heele *esquadronnen*, deeser diertjes de kost moet geven. In een ding schynt hy noch wel 't beste met de Ezels over een te komen, namentlyk: de Natuurkundige seggen, dat de Ezels geen gal hebben, en een luyaart heeft 'er ook geen, wanneer men hem maar slapen laat.

Daar is niets sotter, niets schandelyker, niets schadelyker en niets verachtelyker aan een mensch, als de traagheit, en dat men in dit tegenwoordige korte leven soude luyeren, daar nochtans de mensch syn best behoorde te doen, en hier te arbeyden, om daar na in eeuwige rust te leven. Een luy mensch, is des duyvels oorkussen, en een doode zee, waar aan schoone appelen groeyen, maar van binnen zynse rottig en ondeugende.

Een Luyaart zyn alle Elementen in den weg en stoten hem tegen de borst. De aarde waar in hy behoorde te werken, is hem te hardt; de windt te sterk; het water te koudt, en het vuur te heet. In 't Voorjaar steken hem de vliegen, en in de Somer de muggen; in de Herfst lust hem niet te bukken, en daarom loopt hy 's Winters op krukken: soo dat hem de huydt eerst uyt dertelheit, en daar na van 't ongediert jeukt; en de bedelsak drukt hem, vermits hy meest altydt leege schottels voor hem heeft, en overal weinig te kaauwen vindt.

Een diergelyke Luywambes, wierdt van eenige syner vrinden en bekenden bestraft, om dat hy

hy dagelyks ſoo lang op 't bedt bleef leggen; en onder anderen was 'er een die hem zeyde: Ik kan niet begrypen wat u ſoo lang onder de dekens houdt? hoort zeyde hy, ik ſal 't u ſeggen: Ik leg en luyſter na twee Wyven, die voor myn bedt ſtaan en met malkander krakelen; want ſoo dra als ik maar wakker wordt, ſoo komen zy voor myn bedt; de eene heet de ſorg, en de andere de luyigheit; de eerſte wekt my uyt den ſlaap, en maandt my aan om op te ſtaan, en de edele tydt niet ſoo ſorgloos op het bedt te ſlyten; maar de andere ſchut my de kuſſens op, en ſegt ten eenemaal het tegendeel; dat ik myn gemak maar noch wat nemen, en myn ligchaam noch wat ſal laten ruſten. Over deeſe twee nu ben ik Rechter, om haare klachten en krakelen aan te hooren, en alſoo blyf ik daar na legge wachten, of zy 't ook eens mochten worden met malkander, en om anderſints vonnis daar over te ſtryken, en dit houdt my ſoo lang in 't bedt, eer ik opſta.

Het leeg gaan is een bittere wortel, waar uyt alle quaadt ſpruyt; als hovaardye, wellust, nydigheit, achterklap, eerſchendinge, hoerery en echtbreuk &c. alſoo dat deeſe ondeugdt, het begin van alle andere, en even als een werkſtee der ſonden is, waar uyt ook het ſpreekwoordt ontſtaat: dat het leeg gaan een begin aller ondeugden is.

Het leeg gaan is een ſtiefvader van de deugdt, des duyvels ruſtbank, het roeſt eenes eerlyken gemoedts, het onkruydt eenes onbezaayden akkers, een ondergang der deugdt, een beginſel der ondeugden, een hooftplaats van alle onheylen, een leermeeſter van alles quaadts, en een onderpandt der helle, en even als het meulenraadt, door

door 't ſtil ſtaan zich ſelfs verteert en verrot; ſoo verderft een menſch die niet werkſaam is, mede na ziel en lichaam, dat hy ſoo te ſeggen ook ſtinkende en rottig wordt.

Iemandt die niets doedt, ſal met der tydt beginnen quaadt te doen. De Ambachtsluy, die niet luy zyn, maar neerſtig werken, zyn veel geſonder als de luyaarts: want het werken verdryft de qualen des ligchaams en bevordert der zielen heyl, door moeyte en arbeydt; en de handen die niet willen werken, bindt en vleugelt de beul op de rug. Een luye bengel, is des duyvels aartsengel; doedt niets als vreten, ſuypen, ſpeelen, krakelen, en plukhairen; hy doedt als de aapen, die niet ſpreken, en maar gapen, nergens van weten en eyndelyk den hemel verſlapen.

Om kort te gaan, het werk der leeg-gangers, luyaarts en ſtraatſlypers, beſtaat alleen in quade handelingen, waar mede deeſe onzalige menſchen de meeſte en beſte tydt hares levens toebrengen: als mede met heen en weer trentelen. Dan zynſe eens in de kroeg, en dan in de herberg; dan ſtaanſe na een Quakſalver te gapen; dan ſtaanſe op de markt, en gapen de Boeren de woorden uyt bek; dan ſittenſe in een Barbiers winkel te kakelen; dan weer in 't Bier-of Coffyhuys, en luyſteren na allerley geſnap; dan ſtaanſe op ſtraat, om de voorbygaande te bekyken en te beriſpen, en verteeren alſoo de edele tydt, en haar eeuwig wel-zyn. O elendige dwaſe Narren!

Het leeg gaan en de luyigheit, maakt iemandt by alle menſchen verdagt, en onaangenaam, nademaal het niet kan miſſen wat *Cato* ſegt: *Dat iemandt die niet te doen heeft, quaadt leert doen;*

en *Nilus*, een Bisschop en Martelaar, noemt deselve een moeder van 't gebrek, nademaal hy niet alleen niets windt, maar noch daar by verteert wat hy heeft; daarom segt ook St. *Hieronymus*: *Dat 'er niets soo seer tegen een goedt voornemen strydt, als de traagheit en luyigheit &c.*

Andere zyn 'er die aan de luyaarts en leeg-gangers, het volgende geselschap toevoegen, namentlyk: Blohertigheit, ongestadigheit, verdrietigheit, onlustigheit, moedwilligheit, ongeduldigheit, bedroeftheit, verachting van 't goede, en veel andere ondeugden meer, welke malkander gemeenlyk versellen. Dit soort van volkjen behoorden mede wegens hare traagheit en slaperigheit, de volgende voorbeelden te overwegen; namentlyk, *Sisera* wierdt van *Jaël* in de slaap omgebracht; *Jonas* wierdt na zyn slaap uyt het schip geworpen; *Simson* wierdt in den schoot van syn beminde, slapende, gevangen; en den slapenden *Holofernus* door de wakende *Judith*, het hooft afgehouden, waarom dan ook alle schepselen zich afkerig daar van toonen, en daarom moet deese ondeugt, voornamentlyk gemydt, gehaat, veracht en verlaten worden, waar by een iegelyk syne rekening best vinden sal.

DE

DE DUYVENAR.

EEn ander geeft zyn geldt de spoor,
Of sweep, en set het daar mee door?
Dees doedt het zyne keel passereen:
Maar ik, ik geef myn schyven veêren
En laatse tuymelen in de lucht:
Waar speelde een Nar ooyt vreemder klucht?

Raag ik eens, wanneer 'er vyftien duyven op een dak sitten, en dat 'er twee afgeschoten worden, hoe veel 'er noch overblyven? Soo sal my meenig een antwoorden: dertien. Maar vraag ik dit aan een Duyve-Nar? soo sal hy my seggen; geen een, vermits deese duyvemelker door ervarenheit weet, dat als 'er geschoten wordt, alles weg vliegt wat niet geraakt is. Vraag ik eens aan een kundig Rekenmeester, hoe veel Duyve-Narren dat 'er in de gantsche wereldt gevonden worden? soo sal hy my ten antwoordt geven, dat derselver getal onnoemlyk is: want doortrek en doorreyst eens alle Landen, alle Provintien, alle Steden, alle Vlekken, alle Dorpen, alle Kastelen, en eensaam leggende Landhoeven, beschouwt en besiet maar eens de Paleyssen en hoven, van groote en voorname Heeren, alle huysen en woningen van Burgers, ja selfs alle de stroye daken der Boeren, die op het Landt wyt en zyt verspreyt woonen, soo sullen de Duyveplatten, die men op alle daken opgerecht siet, genoegsaam verklikken en openbaren, wat voor en hoe veel Narren, dat 'er onder soodanige kappen verborgen zyn.

Ten tyde van *Noach*, was de gantsche wereldt van het stinkende *Venus* vuur ontstoken, waarom het nootsakelyk was, dat de rechtveerdige Godt, met de wateren der Sondvloedt, de wereldt die door onbehoolyke hitte in de brandt was geraakt, bluste. Wanneer nu door een Goddelyk bevel, de watersuchtige wolken door een langduurige regen, den gantschen Aardbodem in een woeste zee verkeerden, en al wat leven hadde buyten

de

de Arke, desen straffen drank moest drinken, sondt de Oudvader *Noach*, een geruyme tydt daar na, als Opperheer van dit swemmende huys, een Raaf uyt, met bevel, dat deese pikswarte *Postil-lion* syne vlucht moest verhaasten, en na dat hy alles wel besien soude hebben, naricht brengen, of de Sondvloedt noch dewatersucht, of teering hadde. Monsr. de Raaf vliegt 'er op uyt, maar vermits hy onderwegen, een boven het water dryvendt aas aantrof, heeft hy syn rantsel daar mede soodanig gelardeert, dat hy onbequaam tot vliegen wierdt, en gevolgelyk mede moest ver-suypen: Goedt, goedt; op een soodanig verbo-den beetjen, behoort ook een sulke teug. Hier op sondt *Noach* eenen anderen onnoselen bode, namentlyk een Duyf uyt. Deese vrome en een-voudige vogel, keerde wel voor de eerstemaal schielyk weer na syn oudt logement, vermits hy, wegens het noch wassende water niets vondt om op te rusten; maar wanneer dit Duyfjen ten twee-demaal uytgelaten wierdt, quam het ten eersten wederom, met een afgebroken Olyftak in haren bek, *Gen.* VIII. Dit Duyfjen was, volgens het seggen van de H. Vaders, niets anders, als een Verkondigster van de Vrede; nademaal Godt door het Olyftakjen aan *Noach* wilde verkondi-gen, dat hy met de sondige wereldt nu we-derom verfoent was, deselve genade en barmher-tigheit wilde laten genieten, en in 't vervolg niet wederom op een soo vreesselyke wyse met de Sondvloedt straffen: soo dat dit Duyfjen van *Noach*, de beminde Vrede, tusschen Godt en de menschen gebracht heeft; maar dat de Duyven hedendaags soo vreedsaame tekens niet zyn, en dikwils niets als oorlog, kyvagie, tweedracht,

haat, nydt, oneenigheit, en veel andere Strydt- en Narren-potzen, tusschen gebuuren veroorsaken, gelykt soo wel na de waarheit; als de Wolf na de Wolffin.

Sulk een paar Duyve-Narren, zyn geweest sekere twee Boeren, welke ieder een gantsch huys vol Duyven hadden. Nu gebeurde het, gelyk meermaals geschiet, dat de eene van den anderen eenige duyven ving. De beledigde party vondt zich daar door soodanig beledigt, dat hy synen buurman daar over niet alleen voor 't Gerecht aanklaagde, maar hem ook, om dat hy tot geen vergelyk verstaan wilde, een *Proces* aan deedt, 't welke meer als twee jaar duurde, en van beyde kanten veel geldt koste; eyndelyk volgde daar op dit Gerechtelyke Vonnis: dat eerstelyk, de Klager aan den Beklaagden, alle gedane kosten en onkosten vergoeden soude; ten tweeden, dat hem het recht voortaan in eeuwigheit ontnomen soude zyn, om eenige duyven op syn huys te mogen houden; en ten derden, dat hy wegens een soo onnodige krakeel, en het daar uyt gevolgde plukhairen, hondert Ryxdaalders boete betalen soude; in tegendeel wierdt de beklaagde gevonnist, om voor eeuwig en altydt, alle jaaren een seker getal duyven aan den Heer te moeten leveren; waar mede dit duyven-*Proces* eyndigde. Dit was wel gevonnist! want op sulk een wyse moeten de Gekken gehandelt worden.

Een soodanige Duyve-Nar, is mede seker Persoon geweest; welke onder veel andere, voornamentlyk twee schoone heerlyke duyven hadde, die hem soo lief waren, dat hyse selfs voor het gantsche Koninkryk *Kalicut* niet verruylt soude hebben. Maar, ô ongeluk! De kat, die bonte muy-

muyseval, quam dese twee onwaardeerbare vogels op 't lyf, en plukte en scheurdese soo lang, tot dat hyse t'eenemaal opgeslokt hadde, en 'er geen veertjen meer van te vinden was. De arme Duyvenmelker dit groote ongeluk vernemende, bedroefde zich soodanig daar over, dat hy niet te troosten was, waar door hy eerst melankolyk, en eyndelyk soo gek wierdt, dat men hem op 't laatst moest opsluyten, gedurende welke tydt hy niets deedt, als van duyven te reutelen en te malen; en soo moesten de geene die met hem wilden omgaan, ook doen, wylse anders geen landt met hem bezeylen konden. Dit was wel een rechte natuurlyke en gestoffeerde Duyve-Nar.

Van de Griekſche Keiser *Diogenes*, wordt geschreven: Wanneer deselve tegens de Turken wilde oorlogen, en tot dien eynde scheep gegaan was, dat hem een swarte Duyf soo lang en dikmaal boven 't hooft vloog en sworf, tot dat hyse met eygene handen vong, en te rug na *Constantinopolen* aan de Keiserin *Ludovica* sondt. Deese duyf was hem een quaadt voorspooksel; want de Keiser wierdt niet lang daar na van de Turken geslagen.

In de *Palts* was een seker Prediker, welke meer werk van syne duyven maakte, als van de boeken; op dat hy nochtans prediken konde, heeft hy verscheyde Predicatie-boeken gekocht, welke nochtans meest Duytsche waren, op dat hyse te eerder van buyten konde leeren, en syn hooft over het Latyn niet behoefde te breken. Wanneer de Vrydag nu voorby was, sloeg hy handen aan 't werk, leerde syne Sondaagsche Predicatie, van woord tot woordt van buyten, sonder een tutteltjen te missen, die hy dan weer

wist te preken, of veel meer op te seggen, dat het een lust was, en dat stoelen en banken somtydts daverden; hy wiste buyten dat ook seer beweegelyk te prediken, om dat de Preekstoel niet al te vast stondt. Op sekeren tydt gebeurde het, dat deese Preekheer syne Toehoorders bestrafte (ik weet niet uyt wat voor Predicatie-boek hy het geleert hadde) van wegens hare swarе sonden, welke, zeyde hy, veroorsaken, dat niet alleen hier en daar de grousame Pest regeert, maar ook in haar Dorp zich alreeds hadde beginnen te openbaren, &c. Doen nu de Heer Pastoor syne Predicatie opgesegt, en volgens syn meening syne dingen wonderlyk wel gedaan hadde, vermits hy niet eens struykelde, ging men uyt de Kerk. Ondertusschen murmureerde het volk geen kleyntjen onder malkander, wegens de Pest, en de eene vroeg al aan den anderen daar na, maar niemandt wilde van de swarigheit iets weten, en wisten alsoo niet, hoe zy 't met haren *Domine* hadden. Eyndelyk soo bleef de Schout, benevens eenige van de oudste, voor de deur op het Kerkhof staan, en verwachteden haren Predicant, welke het sweet in syn troni afvegende aan quam stappen, om t'huys wat te gaan schaften, en het hert te versterken. Wanneerse hem nu aan spraken, over het geene hy van de pest gepredikt hadde, en waar doch dit van daan quam, nademaal zy Godt lof noch niets van deese besoeking wisten? sakte deese Preekheer het herte hier door in de schoenen, en hy wist niets tot syne verontschuldiging in te brengen; nochtans syne gedachten wat vergaderende, zeyde hy: Wel het staat soo in myn Predikatien-boek, wat kan ik dat gebeteren, de Auteur hadde het daar uyt mogen laten.

ten. Hadt deese Pastoor, soo dikwils na syne boeken gekeken als na de Duyven, soo soude hy soo pestigen Predicatie niet behoeven gedaan te hebben.

In seker steedtjen, 't geene wegens veele grappen, al heel berucht en vermaart is, woonde een sekere groote Duyvemelker. Deese hadde eens in een koude winter, alle bontwerk van syn wyf, en wat daar van in huys te vinden was, in stukken gesneden, en syn duyvenbok daar mede gevoert, om door dat middel te beletten, dat de duyven in de winter niet soude bevriesen. ô Duyvelsche Duyve-Nar!

Dat Duyven somtyds ook wel ongelukken veroorsaken, hebben onder anderen de Burgers en Inwoonders van de groote Stadt *Coloski* in *Moskovien* ervaren. Deese waren tegens hare wettige Vorstin *Olea* opgestaan, en wilden zich tegens eedt en plicht, harer regering onttrekken. Nademaal nu deese Vorstinne Weduwe de macht niet hadde, om hare oproerigheit met geweldt te keren, en se wederom tot haren plicht te brengen, bedachtse nochtans door vrouwelyke loosheit deese list. Zy wist dat in de stadt seer veele Duyve-Narren waren, sondt dierhalven een van haar volk daar in, met aanbieding, om met haar te willen handelen, en de vermeende beledigingen te ondersoeken; nochtans met dit beding, dat men haar uyt een ieglyk huys, een seker getal duyven soude senden, gelyk dan ook geschiede. Maar wat begon nu deese wraaksuchtige Vorstin met de duyven? zy namse en bondt haar alle een verborgen vuurwerk onder de vleugels, dat op een sekere tydt in de brandt konde geraken, en lietse alsoo vliegen; welke sonder veel swerven

een iegelyk na hare wooning vlogen, alwaar het verborgene vuur, waar op geen mensch in de stadt verdacht was, soodanig begon te branden en te ontsteken, dat binnen korten tydt, de gansche stadt in vuur en vlam raakte, en verteert wierdt. Dit waren seker ongelukkige duyven, welke niets als schade, brandt, ondergang en verderf veroorsaakt hebben.

Seker Duyve-Nar, verkogt ter liefde van deese vogels, alles wat hy hadde, bestaande onder anderen in paarden en ossen, koeyen en kalveren, schapen en varkens, eenden en ganssen, hennen en hanen &c. voor het geldt 't geene hy daar van ontfing, dat geen kleyne som was, kogt hy niet als duyven, en wierdt een Duyvemelker in *Folio.* En vermits hy daar en boven een wetenschap hadde, om door een sekere Vernis, en duyven root, blaauw, groen, gespikkelt &c. te verwen, won hy daar mede een onnoemelyke groote somme geldts, 't welke hem den naam verwierf, dat hy in 't gemeen de ryke Duyvemelker genoemt wierdt. Dit kunsjen soo lang gepleegt, begon hem eyndelyk te begeven; want vermits de couleuren geen standt hielden, en al langsamer handt verdwenen, quam eyndelyk syn bedrog aan den dag, en hy wierdt daar over in rechten betrokken, en op 't versoek van veele voorname Heeren, die hy by 't linker been gehadt hadde, voor een braaf stuk geldt in de beurs gestraft, en voor eenige jaren uyt het Landt gebannen: waar door hem dan de duyven niet veel winst, maar schade en schande aan brachten.

ô! Hoe veel diergelyke geverfde duyven, of veel meer loose vogels vindt men noch hier en daar in de wereldt. Ik meene soodanige menschen,

ſchen, welke van buyten wat geverniſt zyn, en de couleuren van de heerlykſte deugden ſchynen te beſitten, maar van binnen in haar herte, zynſe vol ondeugden en boosheit; over deeſe heeft Godt de Heere al lang geklaagt, *Marc.* VII. 6. *Dit volk eert my* wel *met de lippen*, en ſtelt zich, als offe heel vroom en Godtvreſende waren, *maar* 't is met haar heel anders geſtelt, want *haar herte houdt hem verre van my*; ja met een woordt geſegt, het is daar mede ſoo verre gekomen, dat men ſelfs de grootſte ondeugden met de couleur eener valſchen heyligheit verbloemt en bedekt. Soodanige van buyten geverfde vogels en ſchynheylige, dreygt de Goddelyke mondt het eeuwige ach! en wee! *Wee u! Gy Schriftgeleerden en Phariſeën; wee u! gy geveynſde. Matth.* XXIII. 14. Gy die u van buyten als vrome gedraagt, maar ondertuſſchen de ſchelm in de mouw hebt ſitten.

Koning *Saul*, gelyk men 1 *Sam.* x. x. kan ſien, konde niet verdragen, dat *Davids* lof en roem zich overal verbreyde, dierhalven ſocht hy na middelen en wegen, om hem aan kant te helpen, niet tegenſtaande *David*, door ſynen heldenmoedt en dapperheit, *Sauls* kroon, tegens ſyne vyanden en wangunſtige, na ſyn beſte vermogen verdedigt hadde. Op ſekeren tydt ſondt *Saul* ſyne Hof-trawanten in *Davids* wooning, met bevel om hem aldaar te bewaken, en des anderen daags ter doodt te brengen. Wanneer *Michal Davids* Gemaallin, heymelyk daar van bericht kreeg, heeft dit ſlimme Wyf de ſaak met argliſtgheit na der vrouwen manier behandelt, *Davidt* in ſtilte door een venſter afgelaten, en hem daar door van het dreygende gevaar geredt, leggende in desſelfs plaats een houten beeldt (volgens

gens de meening van *Lyranus*) met *Davids* kleding toegetakelt, in het bedt, en bedekte het hooft met een geyten vel. Wanneer nu de Soldaten en Lyfwachters van Koning *Saul* na *David* vraagden, leyde haar *Michal* met een betrokken wesen in de kamer, en zeyde haar al sugtende: dat haar Heer seer siek te bedde lag, en dat hy de heele nacht door een heete koors ge-eylt hadde, (ô eylhoofdige gelooft het niet!) en naauwelyks in slaap geraakt was; weest daarom wat stil, zeyde zy, op dat hy niet wakker mag worden. Ach! ik bidde u, segt doch tegens den Koning, dat hy in 't bedt legt als een blok, en zich niet verroeren kan, (wel gezeydt) soo dat hy hem niet ontlopen sal, (want het was al geschiet.) Dit geloofden de bedienden, en hielden alsoo een houten blok voor *Davids* persoon, meenende wonder wel gesien te hebben.

Hoe dikwils is dit geschiet? Hoe dikwils geschiet het noch? en hoe meenigmaal sal het noch wel in 't vervolg geschieden, dat men een blok voor *David*, eenen verstokten sondaar en quaatdoender voor een heylige houdt, vermits hy uyterlyk voor 't menschelyke oog, niet anders als eenen deugdsamen wandel, en roemwaardige heyligheit vertoont, daar hy ondertusschen niets anders is, als een vogel met allerhande couleuren verciert; wiens vleesch en huydt nochtans onder de gecouleurde veere, pik swart is; als een vrucht, die van buyten het oog voldoet en vermaakt, maar van binnen rottig, beurs en wormstekig is.

Sekere twee Vrouwjes ontmoeteden malkander op straat. Goede morgen! zeyde de eene, hoe vaarje al? wel Godt dank! zeyde deese, het

gaat

gaat soo wat, half en half, gelyk *Davids* gesanten hare baarden den *Amon* t'huys brachten, namentlyk half royaal en half kaal. (ô! Wat schriftgeleerde Wyven-kop was dit!) wel, hebje anders geen nieuws? Neen, tegenwoordig niet veel bysonders, zeyde deese, wel hebje dan niemendal nieuws gehoort, van des Heeren Soersoets *Theresiaatje*? Neen, seker niets in de wereldt: Ik kense wel van persoon; maar waarom vraagje dit? wat zeydt men van haar? ja wat sou men seggen: datse van daag onder het getal der moeders geraakt is. Wat segje? Is dat mogelyk? Ja seker, 't is waar, zy heeft heden wat levendigs ter wereldt gebracht. Wel, als dat waar is, dan mag ik wel een kruys maken, dat hooger is als de hoogste Tooren; ik soude wel duysent eeden gesworen hebben, dat dat Meysjen heylig en kuysch was, soo fyn sag zy 'er uyt; en wanneerse maar een onvertogen woordt hoorde, dan kreegse een kleurtjen, als een gekookte kreeft; en is haar eere nu den kreefte gang gegaan? wel hoe kan het wesen? wanneerse hoorde, dat iemandt *Jacobs* dochter *Dina* wat slagte, en dat men haar wat te na quam, soo konde zy zich soodanig daar over vertoornen, datse met de Apostelen, het vuur van den Hemel soude gewenscht hebben, en nu heeftse hare vingers selfs soo deerlyk gebrandt? Wanneerse sag, dat een Meysjen met een jong borst wat boerte en lagte, dan toonde zy grooter afkerigheit daar voor, als de Propheten kinderen, doense de bittere *Colloquinten* proefden, daarse ondertusschen geen kruydjen roerme niet, was. Zy sleepte haast alle dagen een halven korensak met Gebedeboeken na de Kerk, en daarom is het geen wonder,

der, datse het *Oremus* soo wel van buyten geleert heeft. Ey! ey! alles is geen goudt, dat 'er blinkt, en geen silver, al wat glinstert; ik soude myn leven voor haar verpandt hebben, dat zy heylig was; ja, se is heylig, maar schynheylig; en alsoo moet de buytenste heyligheit tot een schabrok over den duyvel verstrekken: ja even als de godloose Smoussen het geldt uyt den Tempel en Offerkist namen, 't welke doenmaals heylig geldt genoemt wierdt, en het selve tot de grootste boosheit bestededen, vermits zy de soldaten by *Christus* graf, daar mede omkochten, en tot ongegronde leugens aanleyding gaven; alsoo zyn 'er ook veele, die gewoon zyn, om hare groote ondeugden met schyndeugden en geveynstheit te bedekken; op datse by de wereldt voor vrome en onnosele duyven mogen aangesien worden; daar nochtans ten jongsten dage, het wolfs-vel onder het schapen vacht wel gevonden, en voor den dag gehaalt sal worden. Hoort eens gy geveynsde, en van buyten schoon geverfde vogels, wat liedjen u *Job* op synen mesthoop singt; *Een huychelaar sal voor Godts aangesicht niet komen. Job.* XIII. 16. Let 'er op! en volgt de leere *Christi* na, welke *Matth.* x. 16. segt: *Weest oprecht gelyk de Duyven*, op dat gy hier namaals het Hemelryk beërven moogt.

DE

DE JALOURSCHE NAR.

AL wie naar myne vriendſchap tracht,
Dien houde ik daadelyk verdacht,
Als of hy toe ley op myn Vrouwtje,
En ſogt te neſt'len in myn koutje:
Dit is de reden, vraagt m'er na?
Dat ik als Nar, op ſchildwagt ſta.

Een

En wyf is het beste, dat 'er bedacht kan worden, indien zy haaren Man met behoorlyke liefde getrouwelyk toegedaan is; in tegendeel is zy een Vagevuur en Hel in een huys, wanneerse haar man ontrouw is. Want onder alle lasten, isser geen onverdraagelyker als het Hoorn-dragen, en een man die qualyk getrouwt is, moet alle quaadt lyden en verdragen, wat een arm Martelaar op aarde lyden en uytstaan kan. Schoon hy syn alleruyterste best doedt, om syne huyssélyke saken te verbeteren, soo is nogtans alles te vergeefsch. Schoon zich syne huysplaag noch soo ingetogen aanstelt, als offe geen drie konde tellen, soo is het echter maar in schyn, nademaal de oude voerluy, het klappen van de sweep soo ligt niet vergeeten, en zy het blindemannetje tast toe, gaarne speelen. Wanneer deze ondeugt eens ingewortelt is, kanse soo ligtelyk niet weer uytgeroeydt worden, en 't soude al soo swaar vallen, als of een Slang haar vel, een kreeft syne schaalen, een hart syne hoorens, en Janpottagie syne plunjen verlaaten wilde, volgens het bekende spreekwoordt: *een Exter kan haar huppelen niet laten*; nog de Vos syne loose doortraptheit; hare meeste uytvluchten zyn deese: dat een paardt wel eens struykelt, schoon het vier voeten heeft; dat men niet altydt zyde, maar ook wel eens vlas spint, ja selfs wel wolle en werk. Soo gaat het! en op deese wys wordt meenig vroom man onder *Acteons* Hovelingen gerekent.

In sekere voornaame stadt, is voor eenige jaren een *Simplicius* geweest, welke vast geloofde dat syn wyf, wat hare Eerbaarheit betroft, gemakkelyk

lyk tegens de kuysche *Lucretia* aan konde: maar haar zedige *Frontispis* quam niet wel met de rest van 't gebouw over een, en de muysekeuteltjes waren oversuykert; syne minste gedachten waren, dat syn wyf noch somtys over *extra tractaten* in onderhandeling soude treden; terwylen zy hem ondertusschen noch wat toe fopte, en niet onduydelyk te verstaan gaf, dat hy geen kleyntjen stiksiende was &c. Op sekeren Paaschdag satense met malkander aan tafel; en wanneer de Man sag, dat de knecht, die aan de tafel stondt op te passen, een pluym op de hoedt hadde, zeyde hy tegens hem: Wel *Jan*, je bendt van daag braaf opgeschikt, waar drommel hebje dien hoorens-dragers hoedt van daan gehaalt? Myn heer, antwoorde de knecht, ik heb hem niet gekogt, maar uwe vrouw heeftse my vereert; ja! ja! antwoorde de vrouw, ik ben 'er goedt koop aan gekomen, hartje! het is een van uwe oude hoeden (pas op plompert!) dien ik hem vereert hebbe, om dat die arme Nar, soo trouwhertig is; seer wel! zeyde de Man, ik heb 'er in 't minste niet tegen myn liefjen. Op sekeren tydt, wanneer dit wyf swanger was, scheense vry wat onlustig, de Man wierdt 'er benouwt over, en vraagde met de allerbeste woorden, die hy bedenken konde, wat haar doch scheelde? het duurde lang eer het der uyt quam, eyndelyk op syn lang aanhouden, quam het voor den dag, datse ergens lust toe hadde, maar datse wel wist datse haren lust niet soude mogen boeten. Ey myn kindt! myn engel! zeyde de Man; segt het my maar, en als het doenlyk is, weet gy wel, dat ik u niets weigeren sal; wel, zeyde de vrouw gy weet wel, dat het meer gebeurt is, dat 'er wy-

ven geweeſt zyn, die in de ſtaat waren daar ik nú in ben, die ongewoone luſten gehadt hebben, ja daar zyn 'er geweeſt die tot pik, waſch, wagenſmeer, harsquaſten, ſchoenſolen en diergelyke trek hadden, maar my legt noch al wat anders in 't hooft, namentlyk, dat ik ſulken luſt hebbe, om u myn Man een korf met Eyeren, een voor een in 't aangeſicht, aan ſtukken te gooyen, want het ſoude my ſekerlyk aan myne vrucht ſchaden, indien ik mynen luſt niet voldeedt. Deeſe voorſlag quam de Man in 't eerſt vry wat vreemt voor, echter liet hy zich geſeggen; hieldt een ſchoon wit doekjen voor ſyn tronie, terwylen het wyf haren luſt voldeedt, en hem met een meenigte henne koegelen, een voor een *bombardeerde* en *barquebuſeerde*, ſoo ſterk alſſe immers konde, dat hem de dooren en het wit om de ooren kletſden; en alſoo konde men hem, ſchoon hy niet veel harſſens hadde, met den tytel van eenen *Clariſſimum Doctorem* begroeten.

Veele wyven dragen ſekerlyk den meeſten tydt overſuykert vergift in de mondt; en terwyle zy beſig zyn met myn lieve Man! te ſeggen, ſchuylt 'er een ſlang in het gras. *Delila* gaf *Simſon* de beſte woorden van de wereldt, en duyſenderley liefdens-betuygingen, daarſe ondertuſſchen niets anders ſogt, als om hem door de handen der Philiſtynen aan kant te helpen. Een wyf komt my dikwils voor als een wynſtok, welke de byſtaande ſtaak een poosje omarmt en omhelſt, maar het geſchiet om eygen belang en voordeel; want, indien de ſtaak 'er niet was, ſoo ſoude de wynſtok, als een arme drommel op de aarde moeten leggen en kruypen, en by gevolge bederven; alſoo bemint ook meenig wyf haren

Man

Man alleen, om datse van hem onderhouden wordt.

Op sekeren tydt, quamen de Phariseën en Schriftgeleerden by den Heere *Christus*, en spraken hem met heele beleefde en vriendelyke woorden aan, seggende: *Meester, wy wilden van u wel een teeken sien. Matth.* XII. 38. Dit woordt *Meester*, is een schoon woordt, een heerlyke tytel, en een brave eernaam; maar wat antwoordt gaf haar de Heere daar op? Dit: *Het boos ende overspelige geslachte, versoekt een teken*, &c. Holla! sulke harde en toornige woorden, heeft men selden van deesen sagtmoedigen Heylandt gehoort; syne vyanden hebben hem by andere gelegentheden, allerley spotnamen gegeven, eenen Volsuyper, Godtslasteraar, ja selfs Duyvelskonstenaar genoemt, en nochtans heeft hy nooyt soo gevoelig daar op geantwoordt. Volgens de uytlegging van sommige Leeraars, was dit de reden, om datse den Heere wel goede woorden gaven, maar se rekendense hem duur aan; zy zeyden wel Meester tegens hem, maar se waren nochtans schelmen in haar herte, en sogten na niet anders als om hem quaat te doen, sulke valscheit was hem ondragelyk; in de mondt soet, en het herte vol roet, stiet hem tegens de borst. Hoe dikwils vindt men diergelyke wyven, die geduurig seggen: ô Myn Mantje lief! myn hertje! myn schat! myn soete! ô hoe goedt is het, datje van geen suyker bent; anders soudt gy uwe begraffenis al lang onder myn hertje gehadt hebben! ô myn engel, myn vermaak, myn eenige troost! die ô! ô! ô! zyn niet als nullen; ondertusschen denktse: was die oude treuselaar maar aan kant! ô dat dit oude bouwvallige gebouw,

maar eens in duygen viel! quam hem de doodt maar eens halen, ik soude niet heel rouwig daar over zyn! &c. Sulke en diergelyke wyven vindt men noch al dikwils, gelyk 'er dan voor eenige jaren iets van die natuur gebeurt is.

Een eerlyk Man, die al tamelyk bejaart en sonder kinderen Weduwenaar was, begaf zich in een tweede Huwelyk, met een brave, mooye, lieve jonge dochter synes buurmans; die wel niet veel middelen hadde, maar hy dacht dat het beter was eene Godtzalige als Goudtzalige te nemen; hy bevondt ook, na datse al ruym een half jaar getrouwt waren, alle liefde en trouwhertigheit van haar, selfs doen hy siek wierdt, heeftse hem dag en nacht soodanig opgepast, dat hy 't niet beter hadde konnen wenschen; haar eenig seggen was maar: Ach myn lieve Man! sterft doch niet voor my! ik wilde liever alles verliesen, als u, want het soude my onmogelyk wesen om sonder u te leven. Dit alles behaagde de Man wonder wel; nochtans wilde hy eens de proef daar van nemen, of dit een ware, of maar geveynsde liefde was Na dat hy nu weer op de been begon te komen, zeyde hy tegen haar: Ik bevinde my wel wat beter, maar ben echter noch niet ter degen herstelt, en ik vrees voor ongeval, te meer, om dat ik altemets 's nachts den doodt in ons huys sie, mogelyk dat hy na my of u, myn lief! soekt. Ey! daar bewaar ons Godt voor! zeyde de Vrouw; maar wanneer komt hy dan wel? gemeenlyk op Vrydag 's avondts, tusschen acht en negen uuren. Maar weetje wel wat? zeyde de Man, wy sullen ons alle beyde eens wegsteken, een iegelyk op een bysondere plaats; ik sal onder de Vleeschkuyp kruypen, en soekt gy me-
de

de om een goed heen komen, wy moeten eens sien wat hy uytvoert: soo gezeydt, soo gedaan. Ondertussen nam de Man buyten haar weten, een levendige kalkoensche haan, plukte hem alle veeren uyt, en sneedt hem den kam af, maakte hem een swarte streep over den rug, en plante hem een brandendt wasligje op de kop, en alsoo toegetakelt liet hy hem in 't voorhuys loopen: terwyl hy onder de kuyp kroop. Ondertusschen quam het wyf uyt de kamer, van meening zynde, om in de spyskamer weg te kruypen; maar in het voorhuys komende, sagse deesen drolligen haan: sakkerloot, zeyde zy by haar selfs, daar is de doodt! en wanneerse nu merkte, dat hy groote schreden maakte, en hier en daar den kop tegens de muur schuurde, meende zy sekerlyk dat hy wat sogt; nam alsoo de stoutheit om hem onbeschroomt, maar niet al te hardt te vragen: wat hy sogte? maar nademaal hy geen antwoordt gaf, zeyde zy wederom heel stille: Ik geloof seker datje myn Man soekt; daar ginter sit hy, en wees met den vinger na de Vleeschkuyp; neemt hem maar mede, hy heeft al lang genoeg geleeft; waar over de Man, die onder de kuyp sat, en alles hoorde en sag, van herte lachte, en daar door lichtelyk besluyten konde, dat de liefde synes wyfs meer het oog als het herte voldeedt; en meer op 't gesigt, als in gewigt bedroeg.

Seker bejaardt Glasemaker, die wat aan de eenvoudige kant was, hadde een doortrapt Wyf, en een Leerjongen, die wel 24 Oncen verstandt meer hadde als syn Meester. De Vrouw, welke meer van donker en duyster, als van vensters en licht hieldt, maakte wat kennis met deese knaap. Andere menschen dit merkende, waar-

 schouw-

schouwden den Man, dat hy den jongen behoorde af te schaffen, vermits men zeyde, dat hy met syn vrouw te gemeensaam was. Waar op de goede Brillekyker antwoorde: hy soude wel haast weten wat 'er van de saak was; quam dierhalven t'huys, en zeyde tegens syn wyf: *Urseltjen!* (soo was haar naam) de menschen seggen, datje kennis met de Leerjongen gemaakt hebt, is het waar, soo segt het my, want ik kan hem laten gaan wanneer ik wil. Het wyf verschrikte over dit seggen; herhaalde zich nochtans ten eersten, en antwoorde daar op: Wel je bent wel een oude gek! meenje dat ik het met de jonge soude aanleggen, daar ik den meester heb? daar ben ik seker al te groots toe; gy moet niet alles geloven wat de luy seggen: De goede vroome Man, geloofde syn wyf in deesen. O Nar!

Een seker *Cavallier*, hadde eenen ouden Dienaar, die zich in synen hoogen ouderdom, aan een jong Meysjen verslingert hadde, daar mede wilde trouwen, en een Herberg beginnen. Syn Heer vroeg hem daar op: wat voor een bort dat hy soude uythangen? Wanneer hy zich nu lang daar over berade, sonder te antwoorden, zeyde syn Heer tegens hem: hangt het Hart uyt, welke raadt de dienaar soo wel geviel dat hy syn Heer daar feestelyk voor bedankte. O Nar!

Een Sterrekyker of Sterre Waarsegger, hadde een mooy wyf; en wanneer hy eens onverwacht t'huys een ander by haar vondt; vertoornde hy zich daar over ten hoogsten, en raasde, en tierde geen kleyntjen. Wanneer dit seker wys Man ter ooren quam, sprak deese tot den Sterrekyker: Hoe kondt gy weten, wat 'er aan den Hemel geschiet? daar gy niet eens weet, wat 'er in u

eygen

eygen huys en by u vrouw omgaat?

Een ander was met een boven mateh ſchoone Juffer getrouwt, maar moeſte tegens alle hoop met ſmerten vernemen, datſe hem niet getrouw was; wiſt alſoo niet, hoe en op wat wyſe hy dit quaadt mochte of konde beletten: hy ging na ſyn ſchoonvader, klaagde hem ſyne noodt, en zeyde: dat hy ſyne dochter doch vermanen wilde, om ſulk lichtveerdig doen te laten varen, en ſoo niet, dat hy zich van haar wilde laten ſcheyden. De Vader ontfing hem vriendelyk, en zeyde tot antwoordt: Myn lieve ſchoonſoon! Doen hare Moeder noch jong, en van den ſelfden ouderdom was, heeftſe deſelfde nukken gehadt, en het geen haair beter gemaakt; en ik heb het niet konnen beletten; maar nu zy het ſeſtigſte jaar bereykt heeft, begint zy 't van ſelfs te laten; ik geloove dat haare dochter even al eens ſal doen, als zy die jaren eens bereykt heeft; daarom laatſe haren tuyl maar uyt tuylen, en hebt 'er gedult mede, zy ſal zich met der tydt van ſelfs wel beteren. Dit is een trooſt voor geduldige menſchen, maar een iegelyk kan 't ſoo niet begrypen.

Wanneer in Spanjen de Stadt *Garunda*, van Koning *Carel* in *Sicilien*, en van *Philip*, Koning van Vrankryk verovert wierd, wilden de Franſchen het graf van den H. *Narciſſus* berove; maar wierden van dit haar godlooſe voornemen verhindert, en door een ontelbare meenigte muggen verdreven, welke op een wonderlyke wyſe uyt het graf van den H. *Narciſſus* quamen opſtuyven. Deeſe kleyne vyandt, heeft met ſyn byna onſigtbaar ſtilet, een groot getal Franſchen aankant geholpen, en de overige op de vlucht

gedreven, soodanig dat 'er tegenwoordig noch een spreekwoord by de Spanjers is: dat de Franschen bang zyn voor de spaansche muggen. Op deese wyse hebben de muggen deesen heyligen verweert; maar meenig Nar heeft syn hooft vol muggen en grillen, welke hem niet alleen geen goedt doen, maar hem in de plaats van *Defendeeren*, dagelyks *Offendeeren*, en deese grillen zyn meest wegens de yversugt. Dan wil hy dat zyn wyf altydt in 't hoekje van den haardt sal sitten, als een asschepoester; datse zich maar eens in 't jaar sal laten sien, als de Palm-ezel; datse niet sal spreken, als offe van de Cathuyser-orden, *professie* gedaan hadde; alle schreden en treden, komen hem verdagt voor; wanneerse maar eens sugt, dan wenscht hy al dat de sugt een bel of een klokjen aan mocht hebben als een Switsersche koe, op dat hy sien mocht, waar hy na toe ging: hy nooyt niemandt, noch hy wil niemandt in syn huys sien; en alsoo heeft de Nar syn gantsche kop vol mugge-nesten.

Diergelyke grillen heeft mede gehadt sekere Rhyngraaf, welke uyt quaadt vermoeden eene edelen Ridder heeft laten onthoofden, en daar na het hooft syne vrouw, als een vermeende Eechtbreekster, een heel jaar lang aan den hals gehangen, aan het welke naderhandt Bisschop *Ulrik* van *Augsburg*, op een wonderleyke wyse beval, de waarheit te openbaren, waar op de tong die al lang verrot was, deese duydelyke woorden gesproken heeft: ik heb met deese vrouw niet gesondigt.

Diergelyke kuuren heeft mede over zich gehadt, een seker ryk Burger en Koopman tot *Basel*. Deese hadde een vroome eerbare vrouw,

en zy beyde beminden malkander over en weer van herten. Wanneer de duyvel nu nydig daar over wierd, prente hy den Man eenige ergwaan in 't herte, als of ſyn wyf het met de knecht hieldt. In deeſe vermoeding wierdt de Man verſterkt, wanneer hy by geval ſyn oude broeksbanden, die hy al lang afgelegt hadde, aan ſynes knechts beenen ſag, welke het wyf, om datſe oudt en ſtukkent waren, in eenvoudigheit weggeworpen, of hem mogelyk gegeven hadde. Het duurde niet lang, of de Man was op middelen verdacht, hoe hy het wyf verworgen en ombrengen mochte. Om dit dies te bequamer in 't werk te konnen ſtellen, ſtuurde hy op ſekeren Sondag, die tot deeſe tragedie beſtemt was, alle knechten, meyden en kinderen ter Kerken, maar 't wyf hieldt hy alleen by zich t'huys; en ſondt twee van de kleynſte kinderen, die ook noch in huys waren, na de markt, om fruyt te kopen. Doen deeſe nu ook van kant waren, quam hy met een groote furie en met het bloote geweer in de handt, op het wyf los gaan, ſprak haar al ſnaauwende met knorrende en morrende woorden toe, en verweet haar datſe het met de knecht hieldt, om datſe hem ſyne broeksbanden gegeven hadde; het wyf viel voor hem op de knien, en ſwoer hoog en laag, datſe nooyt van haar leven gedachten op hem gehadt hadde, biddende te gelyk om Godts wille, dat hy deeſe gedachten doch wilde uyt ſyn ſin ſtellen; maar hy was ſoodanig verbittert, dat hy haar ſonder ergens na te willen luyſteren, op 't aanſtoken van den duyvel, doodt ſtak. Naauwelyks was deeſe gruweldaadt volbracht, of hy kreeg daar over ſoodanigen wroeging in ſyn geweten, dat hy aanſtonds eenen brief ſchreef,

en daar in bekendt maakte, dat hy door yverſugt ſyne onnoſele vrouw jammerlyk doorſtoken en omgebracht hadde, en zich daarom van het huys hadde ter neer geſtort. Deeſen brief bondt hy aan ſyn arm, welken men, wanneer hy zich te barſten gevallen hadde, vondt.

Over den ſelfden leeſt was mede geſchoeyt, ſeker Man, welke door eene ondoorgrondelyke yverſugt daar heen gedreven wierdt, dat hy ſyn wyf met een ſcherpen ponjert heeft willen vermoorden; en wanneer hy haar reedts eenen ſteek op de borſt gegeven hadde, en de arme vrouw Godt om hulp aanriep, heeft zich dit geweer aanſtondts als waſch gebogen, gelyk het ſelve noch op den huydigen dag tot *Barcelona* in Catalonien, by de Paters Dominikanen kan geſien worden.

Sulk een yverſuchtige gek is mede geweeſt ſekere Nar, welke ſelfs tegens ſchaduwe van de muur jalourſch was, waarom hy ook meenigmaal van leer trok, en daar tegen duelleerde en vocht. ô Nar!

Dat *Job*, die een model en voorbeeldt van gedult was, alle ſuchten en ſiektens op het lyf gehadt heeft, is een algemeen ſeggen der Leeraars; en daarom willen ook eenige, dat hy het Pootjen of *Podagra* mede in den hoogſten graadt uytgeſtaan heeft. Wanneer hem dan alle ſuchten geplaagt hebben, als de longeſucht, de miltſucht, de geelſucht, de waterſucht &c. ſoo is 'er nochtans eene ſucht, waar aan hy niet geleden heeft, namentlyk de yverſucht, want het blykt niet, dat hy daar aan geleden heeft, daarſe nochtans de allerſwaarſte ſucht is, en daarſe eenmaal wortelt, taſtſe, ſeer lichtelyk de harſſens aan, en maakt den menſch tot en Nar.

De

De H. *Paulus* schryft 1 *Cor.* VII 27, 28. uytdrukkelyk deese woorden, wanneer hy van den Echtenstaat handelt: *Zyt gy aan een wyf verbonden? en soekt geen ontbindinge: zyt gy ongebonden van een wyf? en soekt geen wyf. Maar indien gy ook trouwet, gy en sondigt niet: ende indien een maagt trouwt, zy en sondigt niet. Doch desulke sullen verdrukkinge hebben in het vleesch. Ende ik spare u-lieden.* Al het welke, volgens *Augustinus* meening, soo veel wil seggen, als: In den Echtenstaat zyn sulke ongelooflyk groote en sware besoekingen, dat, indien ik *Paulus*, u die alle voor wilde leggen, en aan den dag brengen, soo vrees ik, dat 'er in 't geheel niemandt soude willen trouwen. *Lib. de Virg. c.* 16. Onder soodanige besoekingen, is byna eene van de slimste de yversucht, het geene Godt ook aanleyding gegeven heeft, om in het Oude Testament soo veele Ceremonien, Offerhanden en middelen voor te schryven, op dat deese quaal uyt den weg geruymt mochte worden: Ja in het Nieuwe Testament heeft Godt meer als eens wonderwerken gedaan, alleen op dat hy deese quade plaag, mochte weeren. De Moeder van den vroomen *Laurentius Sossius*, is by haar Man soo verdacht gehouden, dat hy al gereedt was, omse te sabelen, vermits hy van gevoelen was, dat hy geen rechte Vader over sekeren haren soon was; maar het kindt, naauwelyks tien dagen oudt, heeft zich tusschenbeyden geworpen, en is in deese woorden uytgeborsten: Wat doedt gy Vader? daar ik uw vleeschelyk kindt ben, en myn Moeder onschuldig is. *Annal. Serv. p.* 2. *Cent.* 4.

De yversucht is een vergift van den Echtenstaat; wat weer? Een roofster van de Vrede; wat

wat meer? Een van een scheydster der gemoederen; wat meer? Een pynbank der herten; wat meer? Een tyrannes van 't geweten; wat meer? Een donkere wolke des verstandt; wat meer? Ja een binnenlandsche duyvel selfs. Vraagt eens in het schoone Klooster *Vorstenveldt*, in Beyeren; wie de stichter daar van geweest is? en gy sult hooren dat *Lodewyk Severus*, Hertog van Beyeren, het selve opgerecht en met brave inkomsten en renten voorsien heeft, vermits hy uyt grondeloose yversucht syne liefste vrouw gemalinne *Maria*, die een Hertoginne uyt Brabandt was, heeft laten vermoorden, waar over hy ook, niet tegenstaande hy naauwelyks het seven en twintigste jaar bereykt hadde, in eene nacht, soo grys en graauw geworden is, dat hy gemakkelyk tegens eenen seventig jarigen severmuyl soude hebben konnen monsteren. *Bavar. Sanct. Tom.* 2. By de Spanjers en Italianen, wast dit onkruydt allermeest, ja soodanig, dat meenig een van enkelde yversugt, als een schim daar uyt siet, en by levenden lyve sterft. Hierom werdt deese sucht by haar *Gelosia* genoemt, vermits door de altydt duurende sorgen, het bloedt gelyk als verkout, en de levens geesten bygevolge gelyk als verdwynen, Tot *Venetien* is een geheel Boek van dit Huyskruys in druk uytgekomen, waar in seer vreeselyke exempels gevonden worden; het selve Boek werdt genoemt: *Antidoto della Gelosia. Justina*, was een Adelyk, en om hare fraayigheit seer vermaarde Juffer tot *Romen*; deese, wanneerse getrouwt was, en in 't byzyn van andere, onder het uyttrekken der schoenen, haren voet wat ontbloote, ontstak haar Man daar over in soodanigen yversucht, dat hyse aanstondts op de plaats doorstak. *Beyr. Lit. Z.* Wel

Wel rechte grote, ſtarke, ſeldſame, groffe, plompe, lompe, en gewichtige Narren, zyn de yverſuchtige. Een yverſuchtige, bekykt hem maar wel! is even als een weerhaan op een toorn, die zich den heelen tydt heen en weer keert. Een yverſuchtige, beſiet hem maar ter deeg! is even als een hen op een meſtvaalt, die den gantſchen dag niets doet, als krabben, grippelen, grobbelen en ſoeken. Een yverſuchtige, ſiet hem 'er maar op aan! is even als een Leeuw, die ſelfs al ſlapende, de oogen open heeft. Dit ſoort van Narren, zyn alle *Aſpecten*, *Suſpect*; een iegelyke gang des wyfs, is hem een dwang; een iegelyke tree, is hem een ſnee; een iegelyke groet, is hem als roet; een iegelyke ſoen, geeft hem quaadt vermoên; een ieder blik, baart hem ſchrik; zy wilde gaarne ſpreken, maar mag niet; zy wilde gaarne lagchen, maar durft niet, zy wilde gaarne groeten, maar heeft het herte niet; zy wilde gaarne danken, maar durft het niet wagen. Alles wat 'er goeds van haar geſegt wordt, gelooft hy niet; maar al wat quaadts hy van haar hoort, gelooft hy. *Monſieur!* ſegt 'er een ſeker *Hexameron*, uwe Vrouw ſpreekt in de Kerk onder 't gebedt met die en die. *Morbleu*! ſegt de Nar, dan ſal het *Placebo Domino*, niet verre daar van af zyn. *Monſieur!* ſegt een ſekere oude, gefronſelde, geplooyde en halfgerookte Toverhex, uwe Vrouw heeft voor die en die braaf geknikkebeent: *Morbleu*! ſegt hy, op ſulk knikkebeenen, paſt wel achter overleggen. *Monſieur*! ſegt een oude tandeloofe Kol, uwe Vrouw heeft van die en die, een brave ruyker vereert gekregen; *Morbleu*! ſegt hy daar op, dan ſalſe hem ook wel ergens anders willen laten ruyken.

Mon-

Monsieur ! segt een oude grinsende severbek ; uwe liefste, heeft laast in geselschap zynde, dikwils met die en die gedanst, en meer als met iemandt anders ; *Morbleu* ! segt of denkt de Nar, deese dans dreygt my een *Capriool* op myn voorhooft &c.

ô Nar boven alle Narren ! Hoe dikwils oordeelen wy menschen qualyk, en willen in dit geval, den allerhoogsten Godt in syne Almacht tasten, welke alleen den sleutel tot het menschelyke herte heeft. Hebben de Apostelen selfs den Heylandt voor geen spook aangesien ? Al schoon een saak somtydts, gelyk als handtastelyk schynt, soo konnen wy nochtans feylen ; gelyk aan den ouden *Isaac* wedervaren is, welke *Jacobs* handen, voor die van *Esau* aangegrepen heeft.

Een diergelyke Nar, die de yversucht in pacht; of ten minsten een brave portie daar aan hadde ; heeft syne huysvrouw soo eng en streng gehouden, datse zich altydt even als een muys verbergen moest ; alle vensiers waren haar selfs verboden, en wierdt alsoo gedwongen, om van een *Damoiselle* een *Domi-Cella* te worden. Soo hoog is deeses Narren-dwaasheit eyndelyk in top gestegen, dat hy haar selfs geboodt, datse op geenen Man denken soude, schoon dat hare gedachten in zich selfs goedt waren. Wanneer hy nu eens eenige weinige uuren elders was, heeftse voor zich selfs eenige lekkerbeetjes en versnaperingen toegemaakt, en soo suyvertjes opgepeuselt, dat 'er niets als de beentjes overbleven ; wanneer hy nu kort daar na t'huys quam, en dit sag, zeyde hy : Wel soo, dat mag ik leyen ; maar Sottin ! gy hadt my ook wel wat bewaren mogen? ô Myn lieve Man, zeyde zy, ik heb waarlyk niet

om

om je gedacht, want gy hebt het my immers soo hoog en op hals en keel verboden, dat ik op geen mansperſoon denken mocht &c. Wel betaalt!

Van de yverſucht zyn ook ſelfs veel wyven niet vry; en deeſe komen my even al eens voor als de Kikkers in den ſomer, welke Hollandſche Nachtegalen, op verre na het fraayſte muſyk niet voor den dag brengen, en op de wallen en kanten van modderige en kroſige ſloten, niet anders doen, als hare propre bekjes opſpalken, die ſoo wydt zyn, dat men alle oogenblikken denken ſoude, dat de kop uyt den bek ſoude huppelen; en geven daar by ſoo een heerlyk geluydt, dat een gewone Nachtegaal maar een beeſt daar by is; ſoo veel men ook van de grondtext hares fraayen geſangs vernemen kan, ſoo quaken zy geduurig niets anders, als: *Geeft acht! geeft acht! geeft acht!* De gedachten der yverſuchtige wyven draayen mede op het ſelfde ſpulletjen uyt; en daar komt mede niets anders als deeſe Kikkers-taal voor den dag: Geeft acht! Als de Man uyt het huys gaat; dan heet het aanſtondts: geeft acht! welken weg of hy gaat. Wanneer hy aan eene andere eenen goeden morgen wenſcht, ſoo glooft zy, dat de avondt zyner getrouwigheit niet ver te ſoeken is, dan heet het: geeft acht! of hy lacht? Wanneer hy op de eene of andere bruyloft tweemaal met een ſelfde danſt, dan heet het aanſtondts: geeft acht! of hy haar ook aan de handen drukt? Het is onlangs gebeurt, dat een wyf een ander met een ſcherp knipmesjen den bek kruyswys opgeveegt heeft, om datſe haren Man uyt joks tegens den elleboog geſtoten hadde. Geeft acht! geeft acht! houdt goede wacht!

Een andere is 'er geweeſt, welke eenen ſeer Vromen

vromen Man hadde; nochtans heeftse soodanig over hem geyvert, dat 'er naauwelyks iets anders by haar gehoort wierdt, als het geduurige, geeft acht! onder andere heeftse ook acht gegeven, dat hy alle dagen seer yverig, en altydt op een selfde plaats in een Gebede-boekjen las, dat haar aanleyding gaf om 'eens na te kyken, wat dit doch voor een Gebedt mocht wesen; en dit doende, vondse al soekende, dat by de seven Boet-Psalmen *Davids*, de bladen seer smerig en besmukt waren; hier op schepteſe aanstonds ergwaan, vermits *David* Echtbreuk begaan, en doen mogelyk deese Psalmen gebeden hadde, dat 'er misschien ook diergelyken plaag by haare Man schuylde, om dat hy soo neerstig daar in studeerde: waar door se soodanig met yversucht gequelt wierdt, datse zich selfs eyndelyk den doodt aandeedt. Hier bleek waarachtig, 't geene *Jesus Syrach cap.* XXVI. 7, segt: *Een wyf dat tegens een ander wyf jaloers is, ende met de tonge geeselt, ende by allen over draagt dat selve is een hertseer en droefheit.*

DE

DE COMPLIMENT NAR.

Votr' *serviteur tres obeissant.*
Mynheer, ik kus, ik kus uw handt:
Ik kom myn dienst u *Offereren*:
Dit is myn taal in 't *rescontreren*;
Maar de aanvang van myn Compliment
Is Logen, en soo is ook 't endt.

MYn goede Vriendt! wie is die kerel doch? hy doedt niet als likkebaarden, net of hy van *Simsons* honing gesnoept hadde; indien het geen Manspersoon, maar een vrouwmensch was, soo soude ik meenen of het *Melpomene*, een der negen Musen was; hy doedt niet als lachen, en 't is even eens, als of syn Almanak niet als van mooy weer schreef; hy schynt soo inschikkelyk te zyn, en siet 'er soo statig uyt, als of hy *Grave-Jas* in en kaart was; hy draagt iets onder syn mantel, mogelyk dat het een Vastelavonds-sot is, die een Narrenkap daar onder verborgen heeft? Neen, neen, daar hebje abuys in; het is een arm student, die al syn armoedjen, dat hem syne behoeftige Ouders tot syn gering onderhoudt verschaffen, aan strikken en quikken na de *Mode* en nieuwste swier, te kost legt, terwylen hy ondertusschen syne kost in de Kloosters besehaart: en echter is het een rechte *Compliment*-Nar.

Op sekere tydt gebeurde het, dat deese Haasekop en *Compliment*-Nar, met een party spysen, en een pot met sop, onder syn mantel van den berg af quam treden. Onderwegen ontmoete hy een welbekende Juffrouw, welke onse *Complimentarius* met deese woorden begroete: Heroische Dame! Dappere Heldin! Allerschoonste Gebiedster! hebt doch de goedheit, om met uw achterkasteel deese plaats te beslaan, en vergunt me met het uurwerk van uwe beyde oorgaten, my, uwen alderonwaardigsten slaaf, eene kleyne *Audientie*; als welke uyt de brouwery synes hertens, op 't allerootmoedigste een beede op de polystmole uwes verstands over geeft, dat UE. doch de goed-

heit

heit gelieve te hebben om neer te gaan ſitten. Deeſe Juffer verontſchuldigde zich, volgens haar gebruyk ſeer vriendelyk; ſeggende: dat ſulks hier geenſints ſoude voegen &c. Eindelyk door nieuwsgierigheit aangeſpoort, vroegſe hem wat hy doch onder de mantel droeg? Hy antwoorde, dat het een Luydt was, en dat hy tot tydverdryf in de hoogte van 't gebergte wat geſpeelt hadde; hier mede ſloeg hy den mantel noch digter toe. Het Juffertjen wierdt daar door des te niewsgieriger, en vroeg om de luydt te ſien, terwyl hy ſyn beſt deedt om ſyne *Inſtrumenten* onder de mantel wel te bewaren; tot dat eyndelyk door 't veel ſpartelen, de pot van onder de mantel op de grondt, en het dik en dun deeſer luydt, holder de bolder daar heen ſtoof, en haar beyder ſchoenen, kouſſen en kleêren braaf beſpatte, waar over onder de honden, die van alle kanten daar op quamen aanſchieten, een binnelandſche oorlog ontſtondt; terwyl de *Compliment*-Nar, in groote verlegentheit raakte, en met een lange neus de vlucht nam.

Twee Gekken en *Compliment*-Narren, ontmoetende malkander, en in 't afſcheydt neemen maaktenſe deeſe *Complimenten*; de eene zeyde: Ik *recommandeere* my onder het druppeltjen douw, dat het ſandkorreltjen bevochtigde, tuſſchen het welke de hennep gewaſſen is, waar van die draadt gemaakt wierdt, met welken uwe ſchoenen aan malkander genaayt zyn. En d'andere antwoorde daar op: En ik *recommandeere* my onder de ſchaduwe van uwe ſchoen-geſpen. O gekheit boven alle dwaasheit!

By ſeker voornaam Vorſt, hadde een neerſtig Kamerdienaar langen tydt opgepaſt, meer ſeer

weinig loon bekomen: en wanneer hy om geldt of syn affscheydt aanhieldt, vermaande hem de Vorst altydt met de vriendelykste woorden van de wereldt tot geduldt: voegende daar geduurig dit compliment by: gy weet dat ik u in genade toegedaan en genegen ben. Deese Dienaar hadde t'huys een Cyperse Kat; deese sette hy in een kouw, en liet haar geen eeten noch drinken geven; soo dikwils als hy 'er nu voorby ging, klaagde hem deese muysman met een beklaaglyk miauw! miaauw! t'elkens syne noodt: hier op keerde hy zich ieder reys naar de Kat toe, en zeyde: Hebt maar geduldt! je weet immers dat ik je in genade toegedaan en genegen ben, en gaf haar verder niets, waar door se eyndelyk van honger storf. Doen de Kat doodt was, ging hy heel bedroeft naar 't Hof. De Vorst vroeg wat ongeluk hem overgekomen was? om dat hy soo suinig keek. Ach! zeyde hy, myne Kat, die ik soo lief en waardt hadde, is gestorven; en dit van enkelde honger. De andere Hovelingen die dit hoorden, lachten hem uyt, en vraagden: of de een of ander de Kat ook pik, vergift, of iets diergelyks ingegeven hadde, en het beest vergeeven? ô neen, zeyde hy, geen pik noch vergift is haar gegeven, maar ik hebse met enkelde genade gevoedt en gespyst, soo als myn genadige Heer my ook gewoon is te geven: zy is uyt enkelde genaden gestorven, niet tegenstaande ik haar noch geduurig nieuwe *Complimenten* maakte. Aan de Kat, legt my juyst soo veel niet gelegen, maar ik vreese, dat ik het selfde lot sal moeten ondergaan, en dat de genade mynes genadigen Heeren, my noch eyndelyk in gebrek, honger en verderf sal brengen, indien ik niet haast onderstandt

kryg.

kryg. Deese slingerslag raakte syn genadigste Heer aan 't herte, en was van die uytwerking, dat soo wel deese als andere bediendens hare achterstallen vaardiger betaalt wierden.

Een seker Vorst gaf eens aan syn Trompetter die hem volgde, bevel om voor aan door een diep water te ryden, om te *probeeren* of het ook te diep was, en of men wel daar door konde komen. De Trompetter, die syn leven ook lief hadde, en 't niet gaarne wilde wagen, zeyde, met de allerootmoedigste *Complimenten*: Uwe Doorluchtigtigheit gelieven voor te ryden, want haar komt de eere toe. O valsche Nar!

Een *Complimentist*, komt my voor even als een Franschman; want deese is gewoon syne woorden anders te schryven; anders te spreken en noch al anders in 't herte te meenen. Dierhalven heeft een valsche Nar, honing in de mond, maar gal in 't herte; syn mondt groet, maar syn herte meent 'er niets af; syn aangesicht siet vriendelyk, maar 't herte is vol valschheit; voor 't oog wenscht hy geluk, maar van binnen alle ongeluk. Daarom gelooft seker Poeët, die segt:

Staak uw moeyte, staak uw draven,
't Is vergeefse vlyt gedaan,
Eerder vindt gy witte Raven,
Of ontmoedt een swarte Swaan,
Als oprechte en trouwe Vrinden;
Schatten, die 'er weynig vinden.

Ferarius schryft *cap.* 15. *in Lib. Jud.* dat 'er aan den *Rhyn* een seker vroom en eenvoudig mensch geweest is, die in oprechtigheit zeyde: dat hy alles wat in de H. Schriftuur stondt, wel wilde

geloven; maar een ſaak quam hem onmogelyk voor, en hy kondeſe niet geloven, namentlyk dat *Simſon* op eenmaal driehondert Voſſen gevangen, en haar brandende fakkels tuſſchen de ſteerten gebonden hadde, en nochtans van geen van alle gebeten was. Deeſe *Simplicius* hadde behooren te weten; dat, even als in *Polen* en *Moſcovien* meenigte van Beeren; in *Africa* meenigte Leeuwen; in *Engelandt* en *Hollandt* meenigte Konynen gevonden worden, alſoo ook in *Paleſtina*, daar zich *Simſon* ophieldt, Voſſen in meenigte gevonden wierden. Niet alleen in *Paleſtina* is het ſoo geſtelt, maar in alle Landen, en overal in de gantſche wereldt, vindt men een overvloedige meenigte, argliſtige, bedrieglyke en valſche Voſſen; ja, wat de Heere *Chriſtus* eens tegens de Apoſtelen zeyde: *Vos eſtis lux mundi, & ſal terræ*, kan tegenwoordig van de meeſte menſchen met weinig verandering geſegt worden; namentlyk: Vos *eſtis* lux *mundi*, & ſchalk *terræ*.

Een ſoodanige vos en LUX *mundi* is *Abſalom* geweeſt, welke ſchoone kroeſte hairen, maar ook te gelyk kroeſte ſinnen, en niet veel redelykheits beſat; hy wilde aan ſyn broeder *Ammon* de ſmaat wreken, welke hy aan haar ſuſter *Thamar* gepleegt hadde, maar konde, ja wilde de ſaak niet anders ondernemen, als met valſchheit en bedrog. Ten dien eynde verſogt hy aan ſyn Heer Vader, den Koning *Davidt*, dat het ſyne Majeſteit gelieven mochte, ſynen kinderen allergenadigſt verlof te geven, dat hy ſe met een geringe maaltydt mochte onthalen, en vooral wilde hy gaarne ſyn lieve broeder *Ammon* eenige eere aandoen. (ja een ſchoone eer!) De Koning ſtondt het

het verſoek toe; de doorluchtige gaſten verſchenen, ja *Ammon* wierdt voor al ſeer vriendelyk, beleeft, en met veel *Complimenten* ontfangen, en men droeg deftig op: ſchottels en bottels waren 'er in meenigte; en de glaſen hadden geen tydt om aaſem te ſcheppen, ſoo *gallopeerdenſe* over de tafel; *Ammon* was al een van de eerſte, die ſyn *portie* weg kreeg, maar dacht nochtans weinig wat *portie* hem beſchoren was, en wat de valſche broeder met hem voor hadde, als wiens *Complimenten* met de gevolgen weinig overeenkomſt hadden. Onder anderen zeyde *Abſalom:* myn lieve broeder! Drinkt noch maar dit eene glas met my, en ſchenkt het wel ter degen vol; koman broeder! het moet uyt! (ja wel was het uyt met hem!) want onder dit drinken, deedt *Abſalom* niet als winken, op dat ſyne knechten by hem quamen, en *Ammon* jammerlyk vermoordeden. O valſchheit!

O! hoe veele valſche menſchen vindt men hier en daar in de wereldt, ja op alle plaatſen; welke na der katten mode van vooren likken, en van achteren krabben; met de mondt ſeggenſe: goeden dag, maar 't herte wenſcht u een plaag; zy ſtryke-beenen met de voeten, maar 't herte ſtrykt u braaf deur; haren hoedt dragenſe in de handt, maar zy zyn fielten in haar herte; het ligchaam toont zich vrindelyk, maar 't herte is vol vyandſchap; in de mondt hebbenſe een groet, maar in 't herte roet; met de tong wenſchen zy u in 's Hemels zaal, en met 't herte ſeggenſe: dat u de drommel haal! met den mondt ſeggenſe *Frater*, maar 't herte is een hater. Om kort te gaan, van buyten is 't gout, en binnen maar hout. Sulke valſche menſchen, wie 'er mondt vol honing is,

maar welker herte een Koning is; die wel suyker soete woorden geven, maar niet anders als twist-stokers zyn; komen my voor, even als de Wyser van een groot Orlogie; welke aan de eene punt de gedaante van een hert, maar aan 't ander eyndt, die van een pyl vertoont; even soodanig is het met sulke menschen gelegen, welke voor 't oog rechte hertens-vrinden willen wesen, en in haare herte niet anders soeken, als haren gewaanden vrindt te vervolgen, en hem op duysenderhande manieren aan kant te helpen. Siet maar eens toe, wat hulp en bystant gy in de noodt van een sulke mondt vrindt te verwachten hebt, en gy sult bevinden dat herte en mondt niet overeen stemmen; dit bewyst onder anderen de volgende Geschiedenis.

Manilius van *Sinceran*, hadde volgens syn meening eenen allerbesten vriendt, sonder welken hy niet konde leven. Sonder hem konde hy niet eeten, sonder hem konde hy niet drinken; en vooral wilde hy geen wyn proeven, of deese vriendt moest 'er syn *parlot* mede van hebben; vermits deese verscheydemalen belooft hadde, als het 'er op aan quam, selfs het leven voor hem te sullen laten, en wat ydele praat hy verder diesaangaande mocht uytgeslagen hebben; gelyk onder anderen: dat hy, de grouwsaamheit van *Diocletianus*, de ontmenschtheit van *Domitianus*, de tiranny van *Valentinianus*, de verwoedheit van *Maximinianus* trotseerde; en dat deese alle, hare vrindtschap niet soude konnen scheyden. ô! ô! ô! (Gy slimme *Vocativus*) ô! dat Godt gave, dat 'er duysent gelegentheden waren, om duysent levens, voor u te geven, ik versekere u, allerliefste broeder, dat ik gewillig voor u leven en ster-

ſterven ſoude &c. *Manilius* wilde dit beproeven, of het wel ſoo breedt ſpul daar mede was. Tot dien eynde liet hy op een andere tydt, na veele vriendelyke t'ſamenſpraken, ſeer lekkere wyn brengen, en na datſe malkander braaf beſtoven hadden, begon *Manilius* de volgende woorden te ſpreken:

Myn liefſte Broeder! zeyde hy, wy moeten onſe vrindſchap ter deegen beveſtigen. Laat ons dierhalven t'ſamen nederknielen, en een iegelyk drie glaſen wyn uytdrinken. Terwyl deeſe knielden, begon *Manilius* een ongemeene lange Geſchiedenis te vertellen, welke hy al willens ſoo lang uytrekte, als hem mogelyk was. Toen het den anderen nu wat te lang duurde, en begoſt te verdrieten, borſt hy dierhalven in deeſe ongedul-dige woorden uyt: Wel drommelſe Nar! laat ons liever opſtaan, en vertelt dan jou loopjes; de droes mocht uwenthalven ſoo lang knielen, maar ik niet. Soo! ſoo! zeyde *Manilius* daar op, ſoo zyt gy dan een ſoodanige vrindt, die alle drommels in de Hel de ooren hebt afgeſworen, datſe wel alle nodig hadden om Pruyken op te ſetten, datje voor my ſterven, en duyſent levens geven wilde, en nu konje niet eens een ogenblik mynenthalven knielen; op deeſe wyſe zyt gy maar een kanne vriendt, en geen erkennelyke vriendt; ſoo doende zyt gy maar een naam vriendt en geen ware vriendt, &c. maar deeſe beveſtigde als met duyſent eeden, dat hy 't ſodanig niet gemeent hadt. Op een ander tydt daar na, wilde *Manilius* het weer beſoeken, of deeſe vriendtſchap ſyn goudt, of ſchyngoudt was. Tot dien eynde ſtak hy op een tydt een doodt Kalf in een ſak, dat het bloedt aan alle kanten daar door quam ſyperen;

 deeſen

deesen sak nam hy soo bebloedt als se was, op schouwer, en ging daar mede des nachts by den meergemelden vrindt; weende, kermde, en klaagde, dat hy een groot ongeluk gehadt hadde; Ach! liefste Broeder! zeyde hy, wat heb ik gedaan? Ach! wat elendt komt my over? Indien gy my de behulpsame handt niet biedt, soo ben ik voor altydt verlooren; ja verlooren, verlooren! &c. Ik heb door haastigheit en oplopentheit myn soon *Valentyn* omgebracht, niemandt weet 'er van; ach! ik bidde u, allerliefste Broeder! ja ik bidde u, om Godts wille! begraaft hem doch in stilte in uwen hof, op dat deese myn misdaadt niet ruchtbaar mag worden. Wat? zeyde d'andere, hebje *Valentyn* doodt geslagen? soude ik *Valentyn* in myn thuyn begraven? Neen, doch niet, gy behoeft dat van my niet weer te versoeken; wel wat drommel soude my aangaan, als dat eens bekendt wierdt? dan sag 't 'er mooy met my uyt; daar bewaar my Godt voor. Ha! ha! zeyde *Manilus* daar op, benje sulke een vriendt, die my alles in de wereldt belooft heeft, ook selfs om mynenthalven in den doodt te gaan; nu sie ik eerst wat ik *in cas* van noodt aan u hebben soude: hier mede opende hy den sak, en toonde wat hy 'er in hadde. Nu moet ik bekennen, voegde hy 'er verder by, dat gy een vriendt van *Intrest* zyt, maar alleen van u eygen, en niet van het myne, ja gantsch geen redelyke vriendt bent; een schyn-vriendt, maar geen zyn vriendt; ja met een woord gesegt, datje een valsche schelm zyt! en hier mede smeet hy hem het doode Kalf om de ooren, en lietse t'samen leggen meuken.

ô Hoe waar is dierhalven, wat sekere veersjen segt:

Niets

Niets is soo gemeen als liegen,
En met woorden te bedriegen,
Soet van mondt, maar valsch van hart,
Wit van vooren, achter swart:
Dus zyn evenmensch te drukken,
Acht men thans voor meester-stukken.

Want, daar zyn altydt meenigte van valsch-hertige menschen geweest, waar onder vooreerst *Kain* moet geteldt worden. Toen deese 115 jaar, en syn broeder *Abel* 100 jaar oudt was, heeft *Kain*, *Abel* heel vriendelyk aangesproken, hem voor 't oog de beste woorden van de wereldt gegeven, hy soude doch niet altydt soo t'huys hokken, maar liever eens met hem in 't veldt wat gaan wandelen, om eens versche en gesonde lucht te scheppen. De vroome *Abel* geloofde ten eenemaal, dat dit versoek in oprechtigheit, en met een ongeveynst gemoedt geschiede. Doense nu beyde op het landt in 't veldt quamen, heeft de valsche en boosaardige *Kain* syn kans waargenomen, en *Abel* verradelings eenen doodlyken slag gegeven, dat hy ter aarde tuymelde, waarop hy hem vervolgens verder onmenschelyk vermoorde. Volgens het seggen van *Vilegia in vita Abel*, is deese Broeder-moordt op den 25 Maart begaan, en dit op de plaats daar tegenwoordig de stadt *Damascus* staat; zynde noch hedendaags de aarde daar rondom heen geheel roodt, welke van de Turken aan de Indianen braaf duur aangesmeert en verkogt werdt. Deese valsche Nar, heeft naderhandt synen tydelyken loon van *Lamech* gekregen; en de ongelukzalige eere gehadt, dat hy de eerste mensch geweest is, die in de helle voer.

Valsche Narren zyn, als mestvaalten met sneeuw bedekt; als de vergulde Pillen van de Apotheekers; als Severzaat met Suyker overtrokken; zy zyn even als Alssem wyn, en als de valsche goude kanten; ja zy zyn, des Duyvels vernis, dat alleen van buyten doedt glinsteren. *David* is met *Urias* valsch omgegaan, dat hy tamelyk suur heeft moeten boeten. Soo deede ook *Jesabel* met *Naboth*, *Josephs* Broeders met haaren Vader, *Joab* met *Amasa* &c.

Boven al is *Laban* een valschhertig snaak geweest, vermits hy soo veel goede, welsmakende, soete, schoone en vrindelyke woorden aan *Jacob* gaf, dat deselve veel Jaren lang de hardsten arbeydt uytstondt, ja dag en nacht geen rechte rust genoot; in verwachting dat hy eyndelyk het geluk soude hebben, om *Rachel* eens als syn beminde Bruydt in syne armen te mogen sien, gelyk hem *Laban* soo heyliglyk belooft hadde. Eyndelyk heeft dese valsaris voorgegeven, dat hy hem in sekere nacht, soo als doenmaals gebruyklyk was, syne dochter in syn slaapkamer soude brengen. Hy hieldt syn woord wel om syne dogter te brengen; maar 't was de rechte niet; want, als *Jacob* 's morgens den dag sag aanbreeken, merkte hy eerst dat hy door syn schoonvader lelyk om den thuyn geleydt was, als welke hem, in de plaats van de schoone *Rachel* de leepoogige *Lea* overgeven hadde. Dat was een valsch Vaders stukjen, syn eygen Schoon-soon te bedriegen! maar 't is wel meer gebeurt.

Onse Heere heeft den valschen *Herodes* voor een vos uytgescholden. *Luc.* XIII: 22. En soodanig was hy ook. De loos-en valschheit der vossen is overal bekent; maar 't volgende is seer-

aan-

aanmerkelyk. In *Yrlandt* was een Edelman, welke op ſyn ſlot eenen heymelyken vos aan een ketting op de plaats geſloten hadde, waarmede ſyn Heer ſomtydts veel vermaak hadde. Niet lang daarna gebeurde het dat men uyt de Keuken, Kappoenen, Hennen, Hammen, en diergelyke *Victualien* vermiſte, waarom het vermoeden op den eenen of anderen der bedienden viel. Niemandt konde zich inbeelden, dat de vos de dief was, om dat hy altydt aan een yſere ketting geſloten lag. Maar nademaal het Hennen ſteelen in 't vervolg van tydt bleef aanhouden, was 'er een, die 'er expreſſelyk op bleef waken, en oppaſſen. Doen 't nu wat laat in de nagt wierdt, en de vos meende dat ieder een in diepe ruſt was, heeft hy met de voorſte twee pooten den halsbandt met geweldt voor over ſyne kop geſtroopt, is in de keuken komen ſluypen, en heeft alles wat hy aldaar van ſyn gadinge vondt binne geſlagen, en opgeknapt, en de afgeknaaude beendtjes onder de aſch geſtoken en verborgen; vervolgens is hy weder ſtilletjes na buyten op de plaats geſlopen, heeft met grote liſtigheit den halsbandt weêr over ſyn kop weten te ſtryken, en is gaan leggen ruſten, heeft zich ook vervolgens des anderen daags weer ſoo vroom en onnoſel gehouden, als of hy nergens van wiſt; en of 'er niemandt eenvoudiger was, als hy; waarlyk een wonderlyke valſchheit van een Dier. *Ex Bonaventura Barone Nat. de Mirac. Arean.* 4. § 6.

Een ſoodanige vos was *Herodes*, welke zich na de aankomſt van de drie Koningen uyt *Orient*, ſeer onnoſel en vroom betoonde: En wanneer hy van haar vernam, datſe daarom ſulk een verren weg gereyſt waren, op datſe den nieuwgeboo-

boorenen *Messias* mogten vereeren en aanbidden; zeyde *Herodes*, wel aan, trekt dan na *Bethlehem*, en vraagt na het kindt, en wanneer gy het gevonden hebt, soo geeft 'er my kennis van, op dat ik daar mede komen mag, en het aanbidden *Math.* 11. hoe valsch hy dit *Compliment* meende, blykt daaruyt, dat hy soo veel duysent onnosele Kinderen vermoorden liet, meenende dat dit 'er mede onder soude zyn.

Diergelyke valsche gemoederen, worden dikwils wederom met deselfde munt betaalt; gelyk uyt het vervolg blykt. Een seker Man hadde eene tamelyke somme geldts op een plaats begraven, waarvan niemandt wist, als syn Buurman; welke volgens syn meening, syn allervertroudste vriendt was. Maar veele Menschen slachten de swaanen, welke uyterlyk wit van veeren zyn, en van binnen swart vleesch hebben. Dese gewaande goede vriendt, heeft hem eens by nacht al syn geldt opgegraven, en mede genomen. Wanneer de andere naderhandt na syn verborgene schat wilde soeken; maar eylacie! niets vondt, heeft hy besloten geen uyterlyk geweldt daarover te maken, maar is met een gants vrolyk wesen en aangesicht by desen valschen vriendt gegaan, seggende: Myn lieve broeder! Ik bespeure, dat myn fortuyn noch dagelyks wast en aangroeyt; ik heb weer van nieuws duysent Guldens by malkander, die sal ik als 't Godt belieft morgen by myn ander geldt begraven. Sakkerloot dagt dese; dat is kip ik hebje; daarom sal ik van daag nog gaan, en leggen het ontvreemde geldt wêer ter plaatse daar ik het gehaalt heb, en overmogen, sal ik wel het een met het ander met my nemen;

men; de andere was blyde dat hy ſyn geldje ſoo gemakkelyk wêer kreeg; en ſyne penningen geligt hebbende, liet hy aan deſen valſchen vriendt niet anders als een lange neus. *Euſ. Lib. L. Epit.*

DE

DE DANS NAR.

IK ben, op 't minst men houdt my voor
Een Nar, of omgekeerdt Doctoor,
Wyl ik 't verstandt draag in myn voeten:
Een laster, die wy dulden moeten:
Doch of 't behaagt of niet bekoort
Wy hupp'len net als d'Exters voort.

Daar

Aar is een gemeen spreekwoordt, seggende: *Alles heeft eenen bestemden tydt*; en waarlyk het is soo. Daar is een tydt om te slapen, en daar is een tydt om te waken; daar is een tydt om te staan, en daar is een tydt om te gaan; daar is een tydt om te eeten, en daar is een tydt om te vasten; daar is een tydt om te werken, en daar is een tydt om te rusten; daar is een tydt om te lagchen, en daar is een tydt om te weenen; daar is een tydt om vrolyk te zyn, en daar is een tydt om bedroeft te zyn. Met een woordt gesegt: *Alles heeft synen tydt.* Indien het nu soodanig is en niet anders; soo ontstaat hier uyt de vraag: *Of 'er ook een tydt is om te danssen?* Wanneer ik daar over met den wysen *Salomon* raadplege, soo antwoordt hy my daar op *Ecclesf.* III. 4. *Daar is een tydt om op te springen*; waar mede hy duydelyk te verstaan geeft, dat alle Danssen niet verboden zyn: Ja de Allerhoogste heeft een sonderling welbehagen gehadt aan het danssen van *David* voor de Arke; waarom men ook in Spanjen noch wel gewoon is, om by het dragen van het Sacrament over de straat, te danssen: Ook is Godt de Heere het danssen van *Mirjam*, *Aarons* suster benevens andere wyven, aangenaam geweest, na dat Godt haren vyandt *Pharao* in de roode Zee verdronken hadde. *Exod.* XV.

Deese en diergelyke danssen, waren niet alleen roem en lofwaardig, maar ook den Allerhoogsten seer aangenaam; maar sulke eerloose, lichtveerdige en dertelen danssen, waar in Man en Vrouwluy, Knechten en Meyden, met en door malkander huppelen en in 't hondert springen,

als of het nuchtere Kalveren waren, mishagen Godt in den hoogsten graat; en zyn dierhalven te vervloeken en te verdoemen. *Het Danssen is een voorspel van de Goddinne Venus, een aanbitsing tot geylheit en ontucht, en een uytspatting van vryheit.* segt *Franc. Petrarcha.* Noch beter beschryft het selve *Andreas Weber*, met deese woorden: *Het Danssen is een Cirkel, wiens middelpunt de Satan, en wiens omtrek alle Duyvelen is*: Ach! wat een grooten sot moet dan sulk een wesen, die zich geduurig tot het dertele Danssen begeeft; sulke eertytels geeft haar mede de Roomsche Redenaar *Cicero*, seggende van alle Danssers en Dansseressen: *Geen verstandig of nuchteren mensch sal 'er danssen, ten ware dan, dat hy te vooren dwaas, of een Nar wordt, want het danssen is een mede-makker van alle schandelyke, onbetamelyke en ontuchtige vermakelykheden*, waar in men Godt en het geweten, de eere en de maagdom, beledigt en ten besten geeft. Indien een nuchteren mensch het danssen besiet, en syne ooren een weinig toehoudt, op dat hy de speelders niet hoort, soo sal hy met syne oogen sien, en vernuftig besluyten moeten, dat hem de Danssende als Narren voorkomen.

Indien sommige de waarheit bekenden, waar van daan hare innerlyke gebreken komen, datse dag en nacht aangevochten worden door hare quade begeerlykheden, welke haar sonder ophouden geduurig in 't hooft leggen te malen, en hunne gedagten verwerren en verstroyen, soo souden 'er veel duysent gevonden worden, die de gantsche oorsaak alleen aan het danssen souden toeschryven; zy souden bekennen moeten, dat haar het danssen gelegentheit gegeven hadde tot

het

het aanraken; daar van warense tot de t'samenspraken gekomen, en van deese tot onkuysche liefde. Sulken Danssers roept en singt *David* toe: *Ps.* XXXII. 9. *Weest niet gelyk een peert en gelyk een muylezel, welke geen verstant hebben*; weest doch sulke Narre niet, maar wilt gy by u verstandt blyven, en een geruft geweten behouden, soo laat het danssen blyven; springt en tiert niet gelyk Paarden en Muyl-ezels, die geen verstandt hebben.

Sulk een onverstandige Nar was *Herodes*. Deese Koning, soo als men *Marc.* VI. leest, hieldt op den dag syner geboorte een prachtige maaltydt, alwaar de schottels en bottels in meenigte door 't Paleys sworven, makende in 't gantsche huys een groot gedruys; en schoon 'er mogelyk geene gansen sullen ontbroken hebben, maar onder het gevogelte wel mede opgedist zyn, alsoo konde deese maaltydt mede soo gansch suyver niet aflopen, of de Duyvel moest aan deese tafel ook syne rol spelen. Op deese maaltydt was mede *Herodias*, des Konings broeders wyf, als mede hare dertele dochter *Salome*: Maar nademaal 'er geen *Comedie* volmaakt schynt, ten ware datse met sang en dans verciert is, alsoo was 'er hier mede geen gebrek aan Musikanten en snarenspel. Nu is het ieder een bekendt, dat der wyven voeten minder stil konnen staan, wanneer zich de speellieden beginnen te laten hooren, als een Orlogie dat opgewonden is: Alsoo ging het hier mede, vermits de dertele dochter van *Herodias*, van tafel opstondt en begon te danssen. Dit dertel gatjen danste soo wel licht als lichtveerdig, zy hupelde en sprong, dan hoog, dan laag, dan achteruyt, dan rechts, dan linksom; dan ras, dan lang-

ſaam; dan hier, dan daar heen; dan recht, dan krom, als offe met de voeten Arabiſch wilde ſchryven; de beſte *Poeët* konde niet bekennen, of hare voeten *Jambi* of *Spondæi* waren; de kleeren vlogen en ſtoven op, als de zeylen van een ſchip; en dat alſoo uyt het lichtveerdige voetſtuk lichtelyk te beſluyten was, wat wiſpelturig gebouw daar op ſtondt. De beroeſchte *Herodes* hadde een ſoo groot welbehagen aan dit huppelende diertjen, en ſpringendt geytjen, dat hy haar alles aanboodt te geven ſelfs tot de helft van ſyn Koninkryk toe. Was dat niet een rechte Dans-Nar in *Folio*, die voor ſoo een lichtveerdig gehuppel, de helft ſynes Koninkryks wilde geven en aanboodt? Maar ons huppelendt Extertjen begeerde al heel wat anders, namentlyk in de plaats van 't halve Koninkryk, het hooft van *Johannes* den Doper, en dit was het afſcheydt van deeſen dans, dat de lichtveerdige voeten, met een ſoo heylig hooft moeſten betaalt worden.

Soo gaat het noch dagelyks by alle lichtveerdige danſſen, men verſlyt 'er niet alleen de ſchoenen door, dat ſoude noch een geringe en lydelyke ſchade zyn, maar het geene allermeeſt te beklagen is, het geweten raakt 'er door in 't voetſandt. Men ſegt in 't gemeen tot een ſpreekwoordt: *Als ſtroo en vuur by malkander komt, ſoo vat het licht vlam*; waar vindt men nu deeſe beyde ſtoffen nader by malkander, als by het dertele danſſen; waarom men zich dan niet behoeft te verwonderen, dat 'er ſoo dikwils een geyl *Venus*-vuur uyt ontſtaat, dat tot een vlam uytbarſt, die ſoo licht niet te bluſſen is. Waarom hier wel geſegt kan worden, wat *Iſaac* tot ſynen Vader *Abraham* ſprak: *Siet hier is vuur en hout*; maar men

men behoeft niet te vragen: *waar is het brandt-offer?* By het danssen is mede vuur en houdt, en 't slagtoffer is de arme ziel, de eere en maagdom, als mede de Huwelykfche getrouwigheit, welke onder het lichtveerdige danssen, aan den lichtveerdigen *Asmodæus* opgeoffert wordt; het verlies der foolen is ligtelyk te verfetten, maar dat der ziele, die door het duure bloedt *Jesu Christi* gekogt is, is fmertelyk; van het danssen, komt felden veel goedts, dierhalven fegt de guldene mondt van *Johannes Chrysostomus*: *Waar een ontuchtige Dans gehouden wordt, daar is de Duyvel sekerlyk tegenwoordig. Staat het niet mooy voor het ligchaam, wanneer het zich als een Nar aan tiert, ja dertel en onbeschaamt in de bogt springt? en hoe veel te meer wordt de ziele daar door besmet? want by sulke vreugt, danst de Duyvel, en de menschen worden van syne dienaars bedrogen.*

Belagchelyk, maar nochtans waarachtig is het wat feker geloofwaardig Schryver verhaalt. In feker bekende ftadt was een Korporaal, die fulk een tygerin van een wyf hadde, dat hy banger voor haar was, als voor den flag van *Hochstedt*: want dit wyf was foo overmatig toornig en quaadaardig, dat wanneerfe maar ter degen begon te kyven, foo was de befte Rekenmeefter niet in ftaat, om de fmaat en fcheldwoorden op te tellen, welke zy tegens haren Man in deefe oplopentheit uytbrakte: Hy ondervondt wat *Jesus Syrach*, *cap.* XXV. 22. fegt: *Alle boosheit is kleyn, tegen de boosheit eenes wyfs.* Hierom heeft zich deefe armen, en van fyn quaadaardig wyf foo wel dag als nacht geplaagden bloedt, meeft altydt in de Wyn-en Bierhuyfen opgehouden, alwaar hem fyne makkers, om dat hem dit lieve wyfjen

geen geldt wilde geven, meest altydt vry hielden; waar tegen hy geduurig het schempende verwydt moest hooren, dat syn wyf de broek aan hadde. Eens liet hy zich verluyden, dat het tusschen hem en syn wyf soo wel stondt, dat hyse noch den eygensten dag wilde aan 't dansen helpen. De kittebroers die daar by waren lachten daar over, en gingen aanstondts deese weddenschap met hem aan, dat wanneer hy syn *Urseltjen* noch heden aan 't dansen kreeg, zy ik weet niet hoe veel bier en tabak ten besten souden geven, maar indien hy syn seggen niet volbracht, soude hy het verteerde gelag betalen moeten. Heel wel! zeyde hy, en op dat gy sien moogt, dat alles sonder bedroog toegaat, soo laat 'er twee van u mede gaan, om der waarheit van te sien, gelyk geschiede. Aan syn huys komende, beval hy deese beyde, datse wat weg souden schuylen, en door een kleyn venstertjen de *Comedie* van verre aankyken, 't welke zy deeden. Soo dra de Korporaal in de kamer tradt, trok het wyf sulk een suuren bakhuys, in 't hoekjen van de haart by haar spinnewiel, dat men 'er kinderen mede na bedt soude gejaagt hebben, waar op de twee verborgene toekykers haar inbeelden, het al half gewonnen te hebben; hier op sag hyse noch suurder aan, sette syne beyde armen in de zeyde, en begon in de kamer te huppelen, te danssen en te springen, singende ondertusschen dit deuntje:

Of schoon myn wyfje bang siet
Ik ga nochtans myn gang,
En of zy na de tang ziet
Dat maakt my niet eens bang;
En ik ben hier voogt en huysheer,

En ik leg 'er nu niet t'huys meer ,
'k Ben voogt en heer ,
Wat wilje meer ?
Het dreygen doet geen ſeer.

Het wyf keek hem aan, als offe vuur ſpuwen wilde. En wanneer de Man weer van nieuws begon te danſſen, te ſpringen en te ſingen, kon zy 't niet langer harden, ſprong als een onſinnige *Megere* van den ſtoel op, greep de tang, trapte het ſpinnewiel tot gruys, en begon mede te danſſen en dus te ſingen:

Dit is myn vinger en dat is myn duym ,
Ben jy manshooft het bonnetje :
Ik , ik ben de haanepluym.

Jy bent een Nar , en ik ben hier Heer ,
Ben jy dan niet bang voor 't dreygen ,
Doet myn manshooft dat ook ſeer ?

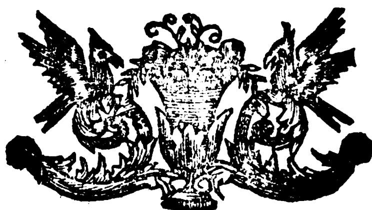
En met duwdeſe hem de tang onder de neus, dat hem hooren en ſien verging. Ondertuſſchen lachten de twee die deeſen koddigen dans ſagen, datſe ſchier barſten moeſten; en de Korporaal deedt niet als roepen: 't Sa wakker Broeders! komt maar binnen, het bier met de tabak, kunje ſien winnen.

Deeſe Korporaal heeft met ſyn danſſen niets verlooren, maar veel eer gewonnen: maar gy danſſende Narren! gy ſpringende bokken! en gy huppelende geyten! antwoordt my eens en ſegt: Wat winſt hebje van u draven en loopen, van u ſwieten en verhitten? Immers niet alleen geen winſt, maar veel meer een onherſtelbaar verlies.

Hendrik de IV. Koning van Vrankryk, heeft aan den Hertog van Savoyen en kostelyk juweel vereert, 't welke deese eens op een tydt onder het danssen verloor, waar over hy zich geen kleyntjen ontsette, tot dat 'er eyndelyk iemant opdaagde, die 't gevonden hadde, en daar voor vyf hondert Kronen tot een vereering ontfing. By en onder het danssen worden 'er somtyds noch wel andere juwelen verloren, die men nooyt weer vinden kan, en veroorsaakt het veele kromme sprongen maken ook wel eens een mistree, die de eerbaarheit te buyten gaat. Sekere vrome en adelyke dochter in Spanjen, van hare moeder tegens wil en dank tot het danssen gebracht wordende, sag *Christus* in den droom, welke haar aansprak en zeyde: Siet eens dochter, hoe my de danssende toegestelt hebben! *Mancin. in Passion.* 331. Men sie maar eens als 'er gedanst wordt, hoe los dat de tong, hoe onvoorsichtig de oogen, hoe onbeschaamt de handen, hoe gevaarlyk de ooren &c. zyn: waarom dan by het danssen de ziele gelyk als ten prooy gegeven word even als *Urias* door *David*. Doen *Moses* sag, dat de kinderen *Israëls* rondom het goude Kalf dansten, heeft hy de steenen Tafelen, waar op de tien Geboden geschreven stonden, in stukken gesmeten, want hy voorsag al, dat door het dertele danssen deese Geboden meest overtreden worden. Gave Godt! dat alle danssende Narreu dit ter herten namen, eens verstandig wierden, en hare groote wysheit uyt de voeten in het hooft *transporteerden*.

Men vindt en heeft wel in de dwase konst van danssen, verscheyde konst-woorden en spreekwysen, waar mede de seldsame sprongen, en buy-

buygingen genoemt worden: als daar zyn: *Passade*, *Spezade*, *Recazade*, *Spagade*, *Bonade*, *Retirade &c.* en hondert andere meer: maar ik bidde u Danssers, waagt maar eenen sprong by *Job* op den mesthoop, alwaar hy u een kostelyke *Saltarella* maakt, met de volgende woorden: *Hare kinderen huppelen: zy heffen op met den trommel, ende de harpe, ende zy verblyden zich op het geluyt des orgels. In 't goede verslyten zy hare dagen, ende in eenen oogenblik dalen zy in 't graf en in de hel. Job*. xxx. 11—13. Seg Danssers! hoe behaagt u deese sprong?

DE PLOMPE NAR.

'k BEn plomp en grof in al myn doen;
'k Tast ieder aan in zyn fatsoen;
Ik byt op reuën en op teven,
En alle menschen schat ik even
Als rape-schillen, en niet meer;
Ik weet van schaamte noch van eer.

Even

EVen als de beleeftheit, welke men van buyten siet, een seker bewys is, van een zedig gemoedt: alsoo is de onbeleeftheit een seker teken eener innerlyk verborgenen plompheit. De eerste glinstert en straalt door een statelyk kleedt dubbelt en deftig door: de andere kan hare schandtvlekken selfs onder goude en silvere borduursels niet verbergen; want schoon men een Varken met goudtlaken bekleede, soo soude zich het selve nochtans in de vuyligheit wentelen. De Boeren zyn loeren, en behooren mede tot dit soort, nademaal zy met de onbeleefde Grossianussen aan een selfde stok water dragen, en als laken van de selfde snee zyn. Want, nademaal de eerste Boer in de wereldt, ik meene *Kain*, grof en plomp geweest is, soo meenen de andere, datse hem nootsakelyk in syne voetstappen moeten navolgen. Diergelyke exempelen, vallen 'er dikwils, ja dagelyks voor.

Ik weet my selfs te binnen te brengen, dat by een sekere Pelgrimmagie een overgroote toeloop was, waarom de Geestelyken genootsaakt wierden, onder den blooten Hemel Biecht te hooren. Vermits nu de stoel, waar op 'er een sat, tamelyk leeg was, hing en lag 'er by gevolg een deel van syn plegtgewaadt op de grondt. Onder anderen quam 'er seker Boer om te biechten, welke eer hy knielde, de kleeren van den Biechtvader eerst na zich haalde, en voor een tapyt onder syne knien schikte, op dat hy syne nieuwe geele broek niet vuyl mochte maken. Was dat niet een Plompe Nar?

Een ander heeft aan seker Rentmeester een kan-

kanne wyn tot de Avondt-maaltydt vereert, biddende dit voor lief te willen neemen, nademaal hy niet wiste, waar de eene schelm den anderen mocht nodig hebben: brengende het hem te gelyk eens toe; maar merkende dat 'er een mug of vlieg in de wyn dreef, wilde hyse nochtans met de vingers niet daar uyt lichten, maar nam den snuyter van de naaste kandelaar, die vry wat vuyl was, en kreegse daar mede. Deese was al mede een Plompe Nar!

Seker voornaam Heer reysde eens over Landt, en sondt het by hem hebbende Vrouwvolk vooruyt. Wanneer hy nu door een bosch quam, vroeg hy aan een Boer, welke aldaar stondt: of hy geene Vrouwen daar hadde sien voorby komen? de Boer zeyde: Ik heb geen Pauwen gesien; de Heer antwoorde: Ik vrage niet na Pauwen, maar na Vrouwen; dat is wat anders, antwoorde de kinkel: ja, ja, ik heb 'er eenige niet lang geleden sien voorby ryden. De Heer zeyde daar op: je bent vry wat *groff*; de Boer verstondt *groot*, en zeyde: ja Mynheer, maar myn Broeder is noch grooter. Ik soude hem wel willen sien, zeyde de Heer. De Boer riep, soo hardt als hy konde: *Jochem*, *Jochem*! kom eens hier. Deese ley soo lang als hy was in het gras uytgestrekt, en riep: Wel, wat moetje hebben? Ey kom eens hier, zey de eerste, die Edelman wil metje spreken. Hier op antwoorde de luye kinkel: Wel lik jy en de Edelman my alle beyde de m..... De Heer antwoorde daar op: Laat hem maar leggen; ik heb al gehoort, dat hy groffer is als gy.

Een seker Edelman reysde door de Bergstraat, en vraagde aldaar aan seker Boer: Op wat tydt
des

des jaars de Boeren 't aldervrolykst waren ? De Boer zeyde ; datse haar meeste vermaak in de Winter hadden. Want 's avondts na den eeten, gingense in 't hoekjen van den haardt sitten, sneden wat Kastanien, bradeden en atense, dronken 'er een goede dronk bier op, en gingen dan leggen ronken. De Edelman meende hem in syne redenen te vangen, en zeyde: Dan slachtje de Varkens, welke, wanneerse haren bast volgevreten hebben mede gaan leggen snorken. Hier op vroeg de Boer aan den Edelman ; op welken tydt hy dan het vrolykste was ? Wy Edel-lieden, zeyde deese, hebben ons meeste vermaak en vrolykheit in de Somer, en voornamentlyk in de maandt *Mey*. Wel myn Vader! zeyde de Boer, dan moetje met myn Ezel vermaagschapt zyn, want in de selfde maandt is hy veel vrolyker als anders, en doedt niets anders als ya! ya! ya! roepen. Dit was wel plomp, maar niet stomp, hier sou seker vaarsjen wel passen, 't geen segt;

Een plompen vlegel,
Treft wel een kegel,
Daar sneéger man
Geen raken kan.

Wanneer eens seker Vorst, met sommige syner Hovelingen op de jagt reedt, en in het vervolgen van seker wildt van syn volk, en te gelyk van de weg af dwaalde, wilde het geluk dat hy heel onverwacht een Boer in 't bosch ontmoete, die besig was om hout te hakken: deesen sprak hy aan, en wilde hebben, dat hy hem wederom op den rechten weg soude brengen; waar toe de Boer bereydwillig was, en aanstonds voort-

voortging. Doenſe nu uyt het boſch waren ; vraagde hy de Boer : Landsman, wie ik uw Heer? Hy antwoorde: de Vorſt van N. Hier uyt hoorde de Vorſt, dat het een ſyner Onderdanen was. Vraagde hem dierhalven verder : Ey lieve, ſeg my eens, is de Vorſt wel bemint, by u en uwe nabuuren ? De Boer, die niet minder dagte, als dat dit de Vorſt ſelfs was, daar hy mede ſprak, zeyde dierhalven ongeveynſt : O ! onſe Vorſt ſou wel goedt genoeg zyn, indien maar ſyne Vrouw, die looſe hoer, ons niet al te hardt viel ! Eenige dagen daar na, wanneer de Vorſt wederom in ſyn gewoone verblyfplaats gekomen was, beval hy dat men den gemelden Boer wederom ten Hove ſoude laten komen, gelyk geſchiede. De Boer quam, en moeſt aanſtondts in het vertrek komen, waar in de Vorſt, de Vorſtin en al de Hovelingen waren. De Vorſt zeyde tot ſyne Gemallin : O ! hoe qualyk ſpreken de Onderdanen van u ! Wel hoe ſoo ? vraagde de Vorſtin. Zy ſeggen, zeyde Vorſt, dat de Vorſt vry wel is, maar dat haar die looſe hoer van een Vorſtin al te hardt valt. De Vorſtin wierdt ſeer gramſteurig en zeyde : Wiſten wy wat lichtveerdige vogel dit geſegt hadde, ſoo ſoude hy ſonder genade moeten ſterven. De Vorſt zeyde daar op al lagchende: Soude gy hem niet wel het leven willen ſchenken, indien wy hem voor u ſtelden ? ik twyffele, zeyde de Vorſtin ; nochtans beloven wy hem het leven te ſchenken, en willen ons ſlechts eene andere ſtraffe voorbehouden. Wat gebeurt 'er nu verder ? De Boer ſtondt van verre, even als *Petrus*, en keek het goede werk aan ; doch moeſt voor den dag komen. Hier op vroeg hem de Vorſt ; of hy zich noch wiſt te binnen te bren-

brengen, wat hy voor eenige dagen tegens ſeker Ruyter, van de Vorſtin geſegt hadde? De Boer antwoorde: hoe konde ik denken, dat de ſchelm, tegens welken ik het zeyde, my verklikken ſoude? De Vorſtin begon daar op overluydt te lachen, en zeyde: Nu ben ik, wat my betreft, voldaan, en beval, dat men den Boer, ſonder eenige ſtraffe in genade ſoude laten opkuyeren, gelyk geſchiede.

Niet verre van *Praag*, woonde ſeker Edelman, ter eeren van welken ſommige ſtudenten verſcheyde veerſen gemaakt hadde, om hem over ſyn verjaren geluk te wenſchen, welke zy dan ook opſneden. Dit hoorde ſeker Boer, die by den Edelman was, die daar over ſeer ſpotachtig lachte, ſeggende: Of dit ook al een konſt was, nademaal hy zich inbeelde, wel mede diergelyke veerſen te konnen maken, en ſoo op te ſeggen, en diergelyke ſchempelyke woorden meer. Dit verdroot de Heeren ſtudenten vervaarlyk; dorſten nochtans niets daar tegens ſpreken, ſoo lang zy by de Edelman op het ſlot waren. Om zich echter over deeſe beſchimping te wreken, beſloten zy dit in de ſtadt te doen, en hem aldaar tot dien eynde waar te nemen. Wanneer hy nu de naaſte Saturdag met brandthoudt ter markt quam, ontdekten zy hem, en ſmededen eenen aanſlag, als volgt. Een uyt de hare, kogt hem het houdt af, en liet het voor ſeker oudt onbewoont huys, dat daar toe beſtemt was, voeren, en aldaar afwerpen; ging daar op in het huys, als of hy daar in woonde, en zeyde: Soo dra als je het afgeworpen hebt, ſoo kom boven, en haal uw geldt. Naar 't afladen, tradt de Boer in 't huys, en de trap op, klopte aldaar aan ver-

verſcheyde deuren, tot dat hy aan de rechte quam, daar hy ingelaten wierdt. Doen hy binnen quam, ſag hy een tafel met ſtudenten, welke alle veel boeken voor haar hadden en ſtudeerden, waar onder ook die was, welke het houdt van hem gekocht hadde, dien hy om het geldt daar voor aanſprak; maar deeſe ſweeg ſoo ſtil als een muys, en deedt niets als in ſyn boek kyken. Ondertuſſen kuyerde een ſeer lange Perſoon, die voor Meeſter van 't School *ageerde*; met een brave ſweep in de handt, in de kamer heen en weer, en vermaande de ſittende, hare leſſen te leeren, dreygende de nalatige te ſtraffen. Deeſe vroeg den boer, wat hy hebben wilde? De boer zeyde: Geldt voor 't verkogte houdt. Hier op gaf hem deeſe een boek, ſeggende: dat hy ſoude gaan ſitten, en ſyne les leeren; waar over de boer lachte, meenende dat het gekſcheeren was; om welſtaans halven ging hy evenwel ſitten, van wille zynde om wat te wachten, tot datſe gedaan hadden; maar wanneer het hem wat te lang duurde, eyſchte hy van nieuws ſyn geldt, en begon te kyven, dat men hem ſoo lang op hieldt. De gewaande Meeſter, vroeg daar op, of hy ſyne les al konde? dat hy dan by hem ſoude komen, en ſe hem opſeggen. Wat malligheit is dit? zeyde de boer, geeft my myn geldt voor myn houdt, en wilje dan een Nar hebben, ſoo ſiet waarje 'er een krygt. De Schoolmeeſter toonde zich hier over ſeer vertoornt; ſcholt den boer voor eenen luyen en ongeſlepenen plompert, daarby voegende: Soude men ſyn Leermeeſter ſoodanig antwoorden, daarje uw les noch niet kondt, ik ſlaje wel haaſt, datje 'er by neer valt. Hier over wierdt de boer noch qua-

der,

der, en wilde in geenen deele synen wille doen, maar begon van nieuws te kyven en te rasen. Hier op riep de Meester ses van syne studenten die aan de tafel saten, datse den boer souden aanpakken, welke dit bevel aanstondts naquamen, en den boer met gewelt handen en voeten vast hielden, terwyl hem de Meester braaf kastyde, seggende hem daarby: op een andere tydt soo leert u les beter, en maak soo veel praats niet, anders is 't onmogelyk datje mede Veersen sult konnen maken, en opseggen De boer bracht zich deese redenen te binnen, die hy op het slot gesegt hadde, en wierdt nu gewaar dat het de selfde persoonen waren, die hy daar sag, en waarom hem dit wedervoer; waarom hy noch heftiger quaadt wierdt, dat men hem soo betrokken hadde. Dit gedaan zynde, dwongense hem tegen wil en dank, dat hy alle de studenten, een voor een om vergiffenis moest bidden, en beloven, van nooyt meer soo spotachtig van de studenten te spreken, en daar op lietense hem, sonder geldt te geven, opduwen. Doen nu de boer beneden quam, en daar en boven sag, dat syn houdt weg was, spoede hy zich na den *Rector Magnificus*, om daar by syn beklag te doen, en nademaal hem deese uyt verwondering byna niet geloven wilde, trok de boer syn kiel en overige plunjen uyt, en toonde op de blooterug, hoese hem gehavendt hadden. Hier op sondt de *Rector Magnificus* de *Pedel* met de boer, om dat hy zeyde de Persoonen niet te kennen, maar dat hy wel wist, waarse woonden, om de studenten te dagvaarden. De boer bracht hem naar 't huys daar de saak voorgevallen was, maar daar was geen student te hooren noch te sien, en geen school

te vinden, ſeggende de buuren daar en boven, dat het wel in 15 of 16 jaren niet bewoont was. Waar door de arme boer genootſaakt wierdt, met de lege wagen na huys te ryden, en dit onthaal voor lief te nemen.

De Oude *Plutarchus*, *in Pol. ad traja.* heeft te zyner tydt de onbeleefde menſchen voor groffe Narren uytgeſcholden, wanneer hy ſegt: *De gekken die niet leeren konnen, zyn niet eerlyk en behoeven niet ge-eert te worden.* Dat zich de boeren meeſten tydt tot de beleeftheit niet konnen wennen, moet men haar ſoo qualyk niet afnemen. Nademaal zy zich meeſt by hares gelyken, groffe en plompe menſchen ophouden, en daar mede omgaan. Nochtans is 'er een geweeſt, die voor gaf, dat de boeren ordentelyker waren als de Edel-lieden, om dat de eerſte, wanneerſe haar neus ſnuyten, de vuyligheit op de aarde weg werpen, maar de laatſte ſtekende in de ſak.

De Raadt eener ſekeren ſtadt, verſelden ſeker Vorſt tot buyten de Poort, en wanneerſe de Vorſt wederom heete te keren, zeyde een ſeker Burgermeeſter: Genadige Vorſt en Heer! Wy willen uwe Vorſtelyke Genade maar tot aan de galg verſellen, en dan weer na huys keren. Dat waren groffe *Complimenten*.

Op ſekeren tydt quam een Vorſt in een kleyn Steedjen, dat hem toebehoorde. De Regeering wilde hem de gewoone vereering laten doen, en ſondt tot dien eynde een uyt de hare, benevens de Stadt-ſchryver, om het over te geven. Wanneer nu deeſe beyde ter gehoor gelaten wierden, en de Schryver het woordt ſoude voeren, was hy door verkoudtheit ſoo heeſch, en ſprak ſoo ſoetjes dat men hem niet hooren konde. De

Raads-

Raadsheer trok hem by de Mantel, en zeyde: Wat groffer! Heer Stadt-schryver; dit verdroot deese soodanig, dat hy uytbarste: Lik my den m.......! dit hoorde de Vorst, en zeyde al lagchende: dit is grof genoeg.

De Koning van Vrankryk hadde een Raadt, welke *Doctor Juris* was, maar daar benevens seer grof en boers van *mores* en zeden. Op sekeren tydt spysde deese mede aan de Vorstelyke tafel; waar op onder andere spyssen, ook weeke Eyeren opgedist wierden. Wanneer nu gesegt wierdt; dat men aan een Ey negenderley schanden konde eeten, naam deese *Doctor* een Ey, en slokte het met schil en al op, seggende daar by: Kom aan, dan sal ik 'er maar eene schandt aan eeten. De Koning zeyde daar op: *Doctor*! gy zyt wel een geleert Man, maar hebt slechte *mores* over u. De *Doctor* antwoorde daar op: Uwe Koninklyke Majesteit gelieven my allergenadigst te vergeven; ik heb in het *Jus Civile*, maar niet in *Civilitatem morum* gestudert: Even al eens als of dit tegenstrydige saken waren, en dat geleertheit en wel opgevoedheit niet op een stal souden konnen staan.

Seker voornaam Vorst, hadde onder syne Raden, een geleert Man, die een ongemeene groote neus hadde, soodanig dat hy, wanneer hy drinken wilde, de neus geduurig op zyde moest houden. Deesen hadde de Vorst eens aan tafel laten noden; doen hem de Hof Nar sag, ging hy met syne ellebogen op een leuningstoel leggen, en keek de groote neus met veel verwondering aan. Na dat hyse nu lang genoeg besien hadde, begon hy hardt overluydt te lagchen, en te seggen: Ha! ha! ha! dat is een almachtige neus!

De Vorst nam dit euvel op, en gaf bevel, dat men de Nar uyt het vertrek soude doen gaan. De Nar merkte dat hy qualyk gedaan hadde, quam echter een poosjen daar na weer in de Zaal, menende dat het al vergeten was, kuyerde rondom de tafel, en sprak dan met den eenen, en dan met den anderen; eyndelyk ging hy weer op een leuning-stoel leggen, even als van te vooren, en zeyde: Ey! dat is een proper neusjen! Hier over wierdt de Gast noch meer bespot; 't geene de Vorst mishaagde, bevelende aanstondts dat men de Nar in de Keuken soude brengen, en braaf afrossen, ook wel bewaren, en sorg te dragen, dat hy niet weer aan tafel quam. Doen men nu gespyst hadde, en van de tafel opstondt, nam de Gast afscheydt van de Vorst; en geduurende deese plichtpleging, quam de Nar wederom daar by, en zeyde: Je moogt een groote of een kleyne neus hebben, ik sch...... evenwel daar op! en liep daar mede weg. Dit was een geboore grosse Nar!

Of *Adam*, na dat hy uyt het Paradys verdreven was, en als een arme en arbeydsame boer moest leven, al een vleegel gebruykt heeft, om kooren en andere vruchten te dorschen, is my en veele andere nevens my, onbekendt. Maar doen syn ondeugende soon *Kain*, synen vleeschelyken broeder *Abel* vermoort hadde, en van Godt Almachtig gevraagt wierdt, waar syn broeder was? gaf hy tot antwoordt: *Ben ik mynes broeders hoeder?* Dit was volgens myn gissing de eerste plompe vlegel, om dat hy Godt sulk een onbeleeft antwoordt gaf! En wat de manieren betreft, heeft *Kain* daar na een meenigte broeders gekregen, welke alle met den tytel van Plompe Narren

ren geboekt zyn, onder welke boven al *Nabal* vooraan mag ſtaan. 1 *Sam.* xxv. Wanneer deeſe door *David* ernſtig verſogt wierdt, om hem eenige levens-middelen over te doen, vermits hy zich in groote noodt bevondt; heeft deeſe groffe en Plompe Nar, de geſondene Jongelinge ſoo bang aangekeken, als of hy de aſyn-pacht hadde, en is eyndelyk in deeſe groffe woorden uytgeborſten: *wie is Davidt, ende wie is de ſoone Iſai?* Wel jou groffe plompert! ſoudt gy die niet kennen, waar van geheel *Iſrael* ſoo veel werkt maakt, en hem in eeren houdt? die ſoo een heerlyke en ongehoorde *Victorie* tegens de Philiſtynen bevogten heeft? Wel te recht, heeft zich dan naderhandt de beleefde vrouw *Abigail*, die de gemallin van deeſe groffianus was, by *Davidt* verontſchuldigt, hem biddende, dat hy het ſoo qualyk niet geliefde te nemen, wat haar Man tegens hem bedreven hadde, ſeggende onder anderen: *Syn naam is Nabal, ende dwaasheit is by hem.* Welke origenele getuygenis de Koning ook ten beſten opnam, om zich aan deeſen groven plompert niet te wreken.

Diergelyke grofheden, zyn aan en voor zich ſelfs altydt te laken; voornamentlyk by ſulke menſchen, die in ſteden en by menſchen opgevoedt zyn, of ten minſten eenigen tydt daar mede verkeert hebben. Men vindt nochtans ſulke porcellyne gaſten, ongeſlepene lummels, groffe boſchſcepters, verkeerde zedige, en botte lompers, welke haar inbeelden, dat hun deeſe grofheit wonderlyk wel paſt.

De eene ſit aan tafel ſoo onmanierlyk, als of hy met ſyne beyde ellebogen een verwulf moeſt ſchooren. Een ander taſt met ſulken geweldt

met de fork in de schottel, als of hy een wild swyn op de jacht vervolgde. Een ander is soo grof, dat hy een gebradene Gans op syn bordt *logeert*, deselve broek en wambuys uyttrekt, en het overige aan syn buurman voordient. Een ander is soo wildt, dat hy met een smeerige bek drinkt, en het glas daar door toestelt, als of het met kaars-smeer gespoelt was. Een ander peutert met een opene bek in syn tanden, als een opene stalpoort daar men den mest uytvoeren wil. Een ander heeft het half gekaauwde voer noch in den bek, en begint soodanig te lagchen, dat de draf en 't spog uyt smoel en snoet over de tafel spat, even als een Varken dat den trog omsmyt, en als of syn murf een gieter geworden was. Een ander is soo beestig, dat hy over tafel en by fatsoenlyke lieden, een sulken boeren sucht van onderen laat, als of 'er een hoepel van een oxhooft sprong. Een ander overpropt syn bordt soodanig met spyssen, dat het wel na een boorde volle en onafgestrekene schepel gelykt. Een ander vertelt sulke lompe quakken en grappen, datse de duyvel qualyk tot een *desert* soude willen hebben. Van deese en diergelyke groffe Narren, is Hemel en Aarde afkerig.

Boven alle groffe Narren heeft Godt aan sulke een mishagen, welke, na datse haren varkens ransel braaf *gelardeert* hebben, niet doen als de snoet af te vegen, en sonder eenige danksegging van tafel lopen. O dat zyn wel degelyke groffe Narren!

Christoffel Wakker, *Valentyn* Semel en *Barthel* Siegel, sitten aan een tafel by malkander te schaffen, maar de eene is soo grof en plomp als de andere. *Christophel* Wakker, is niet gelyk een

een Akker; want deese toont noch dankbaarheit; wanneer hem de Landtman wat Koorn vereert, soo geeft hy 't meer als dertigvoudig wederom. *Valentyn* Semel, is op verre na niet als de Hemel, want die is veel dankbaarder; wanneer hy maar eenige vochtigheden en dampen van de aarde ontfangt, soo vergoedt hy 't weer met een vruchtbare regen. *Bartel* Siegel, is niet als een Spiegel; want deese is wel fatsoenlyk dankbaar, en indien men hem wat geeft, soo geeft hy 't in 't geheel wederom. Deese drie onmanierlyke Plompers gaan dagelyks aan tafel sitten, om haren maag te versadigen; maar geen van alle bidt of dankt 'er ooyt; en hier in slachtense de swynen, voor welke men de Aakers van de boomen schut, maar se doen ondertusschen niet als vreten en kaauwen, sonder eens in de hoogte te sien, waar dit *desert* van dan mag komen. ô! Hoe schandelyk en onfatsoenlyk is het, wanneer men aanstonds na den eeten, den mondt veegt, en Godt voor syne gaven niet dankbaar is: Men vind selfs menschen, welke de gewoonte hebben, om soo dra haar buyk gevult is, te seggen: Neemt de tafel op, en geeft de kaart hier! soo dat de *Grave-Jas* eerder *audientie* krygt, als het gebedt.

Na dat *Jacob*, soo als men *Gen.* XXVIII. sien kan, de wonderlyke Ladder, en daar by verscheyde Goddelyke verborgentheden gesien hadde, heeft hy daar over den Alderhoogsten ootmoedigst bedankt; en vermits hy sag, dat hy noch eenen verre weg trekken moest, heeft hy zich de bescherminge Godts aanbevolen, en daar by deese woorden gesegt: *Wanneer Godt met my sal zyn, ende my behoeden op deesen weg, dien ik reyse, ende my geven sal broodt om te eeten, ende*

klederen om aan te trekken, als dan, ô myn Godt! ſal ik u van alles, wat gy my geven ſult, de tienden geven.

Jacob wilde tegens Godt den Heere voor het broodt en voedſel niet ondankbaar, zyn. Een Henne is immers dankbaar, en ſiet na elken druppeltjen water, dienſe drinkt, opwaars ten Hemel. Een Leeuwerik is dankbaar, en ſal zich altydt voor en na den eeten hemelwaarts in de hoogte begeven, om met haar aangename veldtfluytjen, Godt den Heere te pryſen en te loven. En gy groffe Nar, die alle dagen ſulke menigvuldige weldaden van boven ontfangt; gy die door den voorſichtigen Godt, alle dagen met ſpys en drank verſorgt wordt; zyt ſoo ondankbaar, dat gy de dankbaarheit tegens Godt vergeet. De Heylandt ſelfs heeft ons dies aangaande met ſyn voorbeeldt tot leeringe verſtrekt, als welke na het eeten van 't laatſte Avondmaal, met ſingen en bidden, ſynen Hemelſchen Vader bedankt heeft.

Daniel in de Leeuwen-kuyl, heeft door den Propheet *Habakuk* een kookſel bekomen. Ik kan my wel niet inbeelden, dat het een eyer kookſel, een melk kookſel, een wyn kookſel, een amandel kookſel, of een kookſel van terwen meel geweeſt is; maar wel een gemeen kookſel, of een havergortjen, dat ſoo dik was, dat men 'er met klompen op konde danſſen, gelyk het gemeene volk en de Boeren eeten, en die niet qualyk na Weſtphaalſche Pompernikkel geleek; dit is altydt ſeker, dat het ſpyſe voor de Maayers was: en niet tegenſtaande *Daniel* een Edel Jongeling, en van Koninklyke afkomſt was, heeft hem nochtans deeſe ſpyſe, die hem van Godt geſonden wierdt,

wierdt, seer wel-gesmaakt, en hy is over dit slechte Boeren *tractamentje* soo wel vernoegt geweest, dat hy de oogen ten Hemel keerde, en Godt Almachtig daar voor dankte.

Men gooyt dikwils alle lekkerbeetjes die 'er in de wereldt konnen *gepractiseert* worden, met handen vol in den maag; men ledigt heele schotels van Calikoetse deserten; want de Duytsche spyssen, zyn nu nergers meer goedt voor als op Boere Bruyloften; de Kappoenen moeten nu met Pistachies en andere uytheemsche lekkernyen gevoert worden; de Anjovisch moet nu in Spaansche wyn gesopt worden; en de stoffen tot taarten, moeten uyt de Canarische Eylanden gehaalt zyn, daar de Candysuyker, in de plaats van Yskegels aan de daken hangt: Wanneer wy de lugt, de aarde en het water, van wegen hare Inwooners tot onse vreet-*contributies* gedwongen, en den maag opgepropt hebben, als of het een Drogisten pak-kelder was; dan staan 'er nochtans veele grosse Narren sonder dankseg ging van tafel op; ja in de plaats van dit, zyn 'er eenige die zich dan rekken en strekken, even als de Wevers, als se een web linnen meten; ja, by sommige is de maag wel een boeren *Echo*, die men wel twee vertrekken ver hooren kan; en naauwelyks wordt 'er een gevonden, by welken men, God dank! uyt de mondt hoort komen, of 't moest by abuys en door het hooren van andere zyn,

ô! Wat groot onderscheydt is 'er tusschen de tegenwoordige en voorledene tyden! Voor deesen schryft de H. *Chrysostomus*, hebben de Heremyten en Monniken, in de naarste wildernissen, na datse haare maaltydt volbracht hadden, een

lang Gebedt en Dankſegging verricht, daar nochtans haare heele maaltydt uyt niets anders, als uyt een ſwart broodt en een kan water beſtondt; tegenwoordig zyn 'er veele die den maag ſoodanig opproppen, datſe wel yſere hoepels daarom nodig hadde, om haren ſmeerbuyk niet te doen barſten, en nochtans is 'er niets dat 'er trager uyt wil, als de Dankſegging tegens Godt. 't Soude my geen wonder geven, indien Godt ſyne milde handt te rug trok, ſulken ondankbaren en groven Narren, den broodkorf hoger hing, en het lieve broodt voor haar verminderde.

Seker Vorſt reyſde over Landt van de Stadt, daar hy ſyn verblyf hieldt. In ſeker Dorp onderwegen, ſag hy een Boer die viſch te koop hadde. Deeſen vroeg de Hertog uyt kortswyl: Of hy ook ſtokviſch te koop hadde? Neen, zeyde de Boer; de komen uyt de ſtadt. Deeſe was wel een groffe, maar noch de allergrofſte Nar niet, en daar by een ſnaak die ſyn weetje wel wiſt, gelyk men 'er wel meer vindt, dieſe een vuyſt dik achter de ooren hebben. De Boeren zyn Loeren.

Menig neuswyſe Hoveling meent, dat hem niemandt in verſtandt gelyk is, en dat hy wegens loopjes, quakjes en klugjes, voor niemandt behoeft te wyken, daar hem nochtans ſomtydts een boeren kinkel te ſlim is. Soo ging het ſeker Edelman, die een gemeen ſlecht kerel ontmoete, die met allerhande gecouleurde linten opgeſchikt was. Deeſen vroeg de Edelman: Hoe komt het datje ſoo veel allerhande gecoeleurde linten draagt, daar het immers der Narren levery is? Mynheer! zeyde deeſe, ik ben uw Dienaar, en draag uwe levery. Raadt nu, wie de wyſte was?

De

De eerſte was een beleefde, en de andere een groffe Nar.

Men kan het de Boeren niet heel qualyk nemen, datſe van der jeugt af aan, grof zyn, om datſe geduurig met beeſten omgaan, daar mede verkeren, en daar tegen ſpreken, die haar niet veel zeden leeren konnen.

De grofheit beſlaat in twederhande toevallen, namentlyk in een weſentlyke of quaadaardige, en in een onwetende, of eenvoudige meening; waarom dan niet alle beleeftheit te pryſen en alle grofheit te ſchelden is. Alſoo heeft het ſekere boere Waardt niet qualyk of grof, maar wel gemeent, dat hy ſyne gaſten oppaſſende, ſoo lang boven op de ſchoone tinne borden ging ſitten, en wanneer der imanndt een nodig hadde, haalde hy 't daar van daan, en gaf het den gaſt over: en wanneer men hem na de reden deeſer beleeftheit vroeg? zeyde hy: het daarom te doen, op dat de borden warm mochten blyven en het eeten daar op ſoo dra niet koudt worden. Dit was niet hoflyk, maar vry wat groflyk, en alſoo niet loflyk.

Wanneer men de ſaak ter degen inſiet, ſoo is het noch vry beter en gemakkelyker met een groffe Nar, als met een beleefde valſchhertige panlikker om te gaan; want de eerſte ſeggen u de waarheit, en vryvenſe u ongewaſſen onder de neus, waar door men weet, waar na men zich heeft te gedragen en te ſchikken, waar tegens een valſche *Compliment*-Nar, nooyt de waarheit ſegt, maar altydt, wat men het liefſte hoort. Diergelyke Narren bekommeren zich weinig om den Hemel, maar laten zich alleen aan het aardſche gelegen leggen, ſeggende tot een ſpreekwoord:

Ik

Ik weet wat waar is,
Ik drink wat klaar is,
En vreet wat gaar is.

De geleerde *Didacus Nussenus* schryft, *Fer.* 4. *post Dom.* 2. *Quadrages.* dat Godt niet alleen de heyligheit, maar ook de beleeftheit in syne School leert. Siet maar eens hoe beleeft de zalige Heylandt met *Petrus* omging. Doen het volk eens op hem aandrong, om Godts Woordt te hooren, aan de Zee *Genezareth*, alwaar twee schepen lagen, waar van de Visschers aan landt getreden waren, om hunne Netten te drogen; tradt de Heere in het schip dat *Simon* toebehoorde, en badt hem, dat hy een weinig van 't landt soude steken. Siet eens! Godts Soone, de Heylandt der Wereldt, en de Heerscher over alles, badt selfs *Petrus*; ja Godt badt een mensche. Hier uyt kan men sien; dat de beleeftheit een deugt is, die ieder een wel staat, en aangenaam is.

Hoe beleeft is *Maria Magdalena* by het graf des Heeren geweest, doen hy haar in de gedaante eenes Hoveniers verscheen? want zy konde hem in geenen deele, nochtans sprak zy hem aan met de eernam van *Heere*: Men is andersints selden gewoon, om de geene die met een graaf op schonder lopen, Heeren te noemen; maar *Maria Magdalena*, als een adelyk juffer, wist seer wel, dat de beleeftheit haren staat seer wel voegde. Let hier op gy groffe knevels!

DE

DE ALCHIMISTISCHE NAR.

GOudt ſoeken is geen quade ſaak;
Maar dat te vinden lieve ſnaak,!
Daar leydt de knoop, daar is 't verhoolen:
Gy ſpilt uw tydt uw geldt en koolen;
Gy ſelfs, werdt ſwarter als een ſpook,
En al uw vlyt verdwynt in rook.

In-

Ndien ik vroeg, welke de aangenaamste en schoonste couleur was? soo soude ik mogelyk tot antwoordt krygen: De groene, waar mede onder andere de ongelukkige Vygeboom pronkte, wanneer hem de Heere *Christus* na syne verdienste, de jagers levery uyttrok. Mogelyk de witten couleur; want daar mede glinsterde de ryke kleding *Christi* op den berg *Thabor*, alwaar *Petrus*, benevens syne twee makkers, een kleyn brokjen van de hemelsche gerechtigheit geproeft heeft. Misschien de rode couleur, waar mede de kuysche wangen, van de vrome *Susanna*, schielyk overtrokken wierden, doen haar de twee oude, maar niet heel koude boeven in den hof aanranden. Lichtelyk de swarte; die, de monteering van den Raaf was, welke tegen wil en dank by den Propheet *Elias* voor proviant meester *ageerde*. Neen! neen! gy hebt het niet geraden; al schoon dit altemaal schoone couleuren zyn, soo overtreft doch die alle, de goudt couleur; want dit is de allerschoonste; wie daar mede geverft is, behaagt een iegelyk, en daar is 'er geen die minder verschiet; goud-couleur heeft by de dwase wereldt de voorkeur voor de witten; en schoon iemandt noch soo swart was, soo maakt hem de goudt-couleur nochtans wit, dat is te seggen onschuldig. Deese soo schoone en by de wereldt, hoog gewaardeerde couleur, *Laboreert* en soekt de Goudmaker door syne konst te weeg te brengen.

Wie de eerste Goudmaker geweest is, kan ik eygentlyk niet weten; doch ik houde het daar voor, dat de rykste en voornaamste uyt deselve

ge-

geweeſt is *Midas*, de Koning van *Phrygien*. Van deeſen verdichten de Poeëten, dat hy door de begunſtiging van *Bachchus*, alles wat hy maar raakte en met ſyne handen taſte, tot goudt maakte: maar deeſe Narren-koning moeſte tot ſyn ſchade gewaar worden, hoe nadeelig dit goudt maken voor hem was. Want vermits alle ſpyſen waar na hy greep, in goudt veranderden, ſoo moeſt deeſe dwaas nootſakelyk van honger ſterven, ten ware dat hem de Goden, wegen deeſe ſyne vervloekte geldgierigheit, wederom begenadigt hadden, en hem tot een altydduurende gedachtenis, in de plaats van de Koninglyke kroon, met een ſots-kap, of twee lange ezels-ooren verciert hadden. Met deeſe Arcadiſche pruyk pronken noch hedendaags alle Goudmakers. Niet alleen de geene welke landt en lieden bedriegen, door haren *Mercurius*, den godt aller dieven, en voorgeven, om uyt ſlechte ſtoffen goudt voor den dag te brengen, maar ook de geene, welke zich ſoo wel by dag als nacht bemoeyen, om *perfas & nefas*, dat zy met moeyte en arbeydt vertalen, en door allerhande practyken en valſche loopjes, als mede door andere ongeoorloofde middelen goudt te maken, dat is, goudt te beſcharen.

Maar ſegt my eens gy Goudt-Narren! wat is het geene waarom gy ſoo driftig arbeydt? Niets anders als geele aarde, waar uyt alle quaadt waſt; tondel, die lichtelyk vuur vat; een moeder, die alle ondeugden baart; een Erts, waar door de grootſte aartsſchelmen voortkomen; een ſlang, die veel millioenen menſchen doodt bydt. Daar zyn vier deelen van de wereldt: namentlyk, *Europa*, *Aſia*, *Africa* en *America*, maar in alle deeſe

vier

vier deelen is'er niets schandelyker, als een woordt met vier letters, namentlyk *Gout.*

ô! Vervloekt gout! uwentwegen liegt en bedriegt men; uwentwegen loopt en koopt, weent en leent, plaagt en klaagt, lydt en mydt men. Even als het gout wanneer 't op een bevende hand gelegt wordt, mede beeft, alsoo wordt ook het gemoedt, 't geene de ryke schatten, met vrees en sorgen bewaart, met duysent hertkloppingen beweegt. Holla! daar komt 'er een aan treên, van wien overal een gerucht gaat, dat hy gout kan maken; ik moet doch eens myn nieuwsgierigheit voldoen, en sien of het waar is.

Monsieur Rykert! gy hebt al een brave kluydt goudt en geldt by malkanderen; ik wensch dat het u ten besten mag strekken; ik heb u noch wel gekent, dat uw heele Winkel in eenige ellen lint bestondt, ook heugt my noch, dat gy uw heele pakhuys in een hengelis mantje aan den arm droeg, en een Makker der Savoyarden waart. Het is waar, Mynheer! maar ik heb het met geen leeg gaan gewonnen; het soude sonder eynde zyn, wanneer ik dit alles vertellen wilde, wat ik dies aangaande al uytgestaan heb. Ik ben veel jaren lang van de eene markt en kermis na de andere gereyst, en heb duysent ongelegentheden, sorgen en gevaren uytgestaan. Ik ben wel naar *Leypsig* getrokken, maar heb myn lyf weinig te goedt gedaan, en dikwils in drie dagen geen warme kost geproeft, alhoewel 't menigmaal uyt geen enkelde suynigheit was, of om den blaasbalg te besparen. Ik heb onder de onkatholyken, wel dubbelt katholyk gevast, en 't is by my wel dubbelde *vigilie* geweest. By myn tafel waren selden vliegen te vinden, of se moesten eens op kaas

kaas een broodt beluft geweeft zyn, als wanneer het by my *Grandt feftein* was. De wyn was my te duur, waarom dan myn meefte hoop op de put en regenbak rufte. 's Winters was ik foodanig van koude verkleumt, dat my de bek byna toe gevroren was. Eens quam ik van *Frankfort* reyfen: onderwegen wierp my de Voerman om, midden in een groote modderpoel, nooyt van myn leven heb ik foo veel haafe fous te gelyk in de mondt gehadt, als doen vuyligheit, maar 't ergfte van allen was, dat ik noch een fchouder uyt het lidt viel: en vermits ik een kruk van een Barbier daar over kreeg, die my niet wel genas, lydt ik 'er alle dagen noch fchrikkelyke fmerten aan, en ik weet beter, als alle Almanakmakers, wanneer 't quaadt weêr wil worden. Op den weg naar *Gratz*, ben ik onder de Wervers geraakt, maar om dat ik voor de wilde *Mars* geen *refpect* over hadde, is de wrede *Saturnus* my op de huydt gekomen, en heeft my den bochel foodanig gefmeert, dat ik wel tegens gebeukte ftokvifch hadde konnen monfteren. Op myne Poolfche reys, heb ik ook feer veel uytgeftaan, en door 't ftruykelen van myn Paardt, fulk een val gedaan, dat ik omtrent drie weken lang by een Barbier, heb *patientie* moeten oeffenen; in welken tydt deefe Barbier niets deedt als fnyen en kerven, als of hy gebraden vleefch voor hadde. Op myne te rugkomft heb ik weer andere ongelukken te water uytgeftaan, zynde ons vaartuyg tot *Muhldorff*, onder de Brug in ftukke geftoten, en niemandt als ik en een oudt wyf daar van gekomen, die zich aan my vaft hieldt, en alfoo heb ik naauwelyks met dit *antique*-ftukjen den Oever bereykt.

 Tot

Tot *Lintz*, heb ik geduurende de heele markt, de koorts gehadt, en ben nochtans geduurig in myn Winkel gebleven, terwylen het ondertusschen dan eens Somer en dan weer winter by my was, dat ik dikwils selfs niet wist, in wat getyde van het Jaar ik leefde, om dat de hitte en de koude altydt malkander by my slag leverden. Ik heb al ruym dertig jaren in de wereldt geweest, en verfekere, dat ik altydt de eerste ben die opstaat; en de laatste die te bedt gaat. Voor 't overige is het touw aan myn loopendt spit noch nooyt gebroken, en ik kan gemakkelyk een heel jaar met twee houte lepels toe; op deese wyse heb ik goudt gemaakt, en neeme aan om noch meer te maken.

Mynheer Rykert! nademaal gy selfs wel weet, wat de wereldt van u segt, soo moet ik in deesen ook de waarheit bekennen, namentlyk dat gy gout kont maken, en ik heb het ook vastelyk gelooft, dat gy wel gout kont maken, maar op een heel andere wys, als 'er in 't algemeen van u gesegt is geworden. My is dikwils, selfs van geloofwaardige menschen gesegt, dat Mynheer den *Philosophischen* steen hadde, en daar door alle metalen in goudt konde veranderen. Nu geloof ik niets meer van de Goudtmakers, nademaal der selver bedrog buyten dien de gansche wereldt door al bekendt is, ja soodanig dat men 'er gantsche boeken van soude konnen schryven. Deese Narren willen aan andere Rotten leeren vangen, en konnen selfs geen Muysen vangen. Deese bedriegelyke Narren willen andere ryk maken, en zyn selfs doodt arm. Die Narren willen goudt maken, en konnen selfs voor geen oortjen aan silver maken. De *Alchimistische*

Goudt-

Goudtmakende Narren, komen my voor, even als de hondt van *Esopus*; deese liep eens 's avondts by Maneschyn, over een plank, die over een sloot lag, met een stuk vleesch in syn bek, en by geval in 't water kykende, sag hy soo hy meende, eenen anderen hondt, met noch een grooter stuk vleesch in de bek, als het syne was; en meenende dat het een degelyke hondt was, hapte hy na desselfs stuk vleesch, en liet daar door syn eygen uyt de bek vallen, ja viel selfs noch daar by in 't water. Soo gaat het de Goudtmakenden Narren mede; deese zyn in 't algemeen van te vooren van goede middelen geweest, laten zich van soodanige Landtlopers verlyden, en beginnen te stoken, dat soo lang duurt, tot dat alles in rook vervliegt, en wanneer *Alles gemist* heeft, blyft haar niets meer over, als leege kisten, om haar rouwkoop daar in op te sluyten, bittere armoê en pyn in de oogen, welke haar deese vergifte rook veroorsaakt; gelyk men uyt de volgende geschiedenis kan vernemen.

In Vrankryk woonde een seer ryk Amptenaar, welke op het *Laboreeren* soodanig versot was, dat hy syne meeste middelen aan *Mercurius* reeds opgeoffert hadde; het welke aan drie *Alchimistische* Goudtmakers ter ooren quam. Deese *Laboranten* begonnen dierhalven daar op te *studeeren*, hoese het best konden aanleggen, om hem het restjen ook te ontfutselen. Met de bedriegelyke konst van 't goudt maken, dorstense hem niet aanboordt komen, vermits deese Amptenaar daar van reedts al te veel koek gegeten hadde; dierhalven bedachtense een andere list. Twee daar van quamen op sekeren avondt laat by hem aan syn huys, en brachten hem de verdigte groe-

renis van een syner bekenden, met veele *Complimenten* en omstandigheden. De Amptenaar, die een gulhertig en beleeft Man was, bedankte haar, met veel eerbiedigheit, en boodt haar te gelyk syn huys aan, om by hem te vernachten; 't welke deese beyde in 't begin eerst hardt weygerden, maar zich eyndelyk lieten gesseggen. Ondertusschen beval de Amptenaar aan syne vrouw, om de gasten een goede Avondtmaaltyd toe te stellen, gelyk geschiede. Over tafel begon men heel verstandig van allerhande saken te redenkavelen, tot dat men eyndelyk op het *Alchimistische* Goudtmaken quam. De een prees het en de ander laakte het, tot datse op 't laatste begonnen te seggen, datse een veel sekerdere komst wisten om goudt te maken. Dit lag den Amptenaar, die van dien euvel siek en half gekraakt was, geweldig in den sin; en begon dierhalven deese gasten braaf toe te drinken, waar doorse met der haast seer groote vrienden wierden. Ondertusschen vorschte de Amptenaare soo lang en veel na deese konst, tot dat hem eyndelyk een van deese twee in het oor luysterde, dat 'er niet verre daar van daan, by het oude vervallene Kasteel, een brave schat begraven was, welken zy willens waren deese nacht te lichten; en nademaal hy haar soo veel eere bewees, soo wildense dien met hem deelen. De Amptenaar was blyde, en bedankte haar, en niet lang daar na stondense met malkander van tafel op, en maakten toestel, om het voornemen in 't werk te stellen. Tegens middernacht *marcheerden* deese drie na de gesegde plaats, maakten aldaar een ronde kring, en gingen 'er met malkander

in

in ſitten. Echter zeydenſe van te vooren tegens den Amptenaar; dat hy deeſe nacht vry wat ſoude uyt te ſtaan hebben, om dat hy voor de eerſte maal daar by was; maar dat het niet meer ſoude zyn, als zy beyde, en een iegelyk in 't eerſt uytſtondt; en dat hy geduldig moeſt zyn, en voor al geen woordt ſpreken, vermits 'er op dit ongeneugt, groote vreugde ſtondt te volgen. Ondertuſſchen was 'er een van haar, welke in een vreemde onverſtaanbare taal, eenige woorden begon te babbelen, waar op zich niet lang daar na, achter een doornſtruk een ſwart ſpook vertoonde, zynde deeſer beyden makker, die ſoodanig toegetakelt was, 't welke zy ſonder te ſpreken, aan den Amptenaar met den vinger weſen. Deeſe ſette een paar groote blikken op, en wierdt ſchrikkelyk benouwt; ondertuſſchen preevelde den ander al voort, tot dat het gewaande ſpook digte by de gemaakte kring quam, als wanneer het met een fyne en klare ſtem zeyde: Bruydt den Amptenaar uyt den kring, dan ſulje dan ſchat hebben. Maar alſoo het deeſe twee niet deeden, haalde het ſpook een brave bullepees voor den dag, en ſmeerde den Amptenaar daar mede ſoodanig af, dat hy half doodt leggen bleef; en verdween daar mede uyt het geſicht. Hier mede begonnen de andere twee te graven, en vonden een oude metale pot, met een yſere dekſel, en wanneerſe den Amptenaar met eenige verſterkende middelen, dieſe by zich hadden, gelaaft hadden, nam hem de eene by den arm, en de andere droeg de metale pot, en alſoo gingenſe na haar *logement*, by den Amptenaar. Daar gekomen zynde, taſte de eene met drie vingers in de pot, en kreeg 'er drie oude beſchim-

 melde

melde Ryxdaalders uyt, waar op ſe de pot verzegelden, en aan de vrouw van den Amptenaar in bewaring gaven. De Amptenaar begon zich al tamelyk te trooſten, doen hy de oude Ryxdaalders ſag; en vermits het al vry laat was, gingenſe geſamentlyk ruſten. Doenſe nu des anderen daags 's middags aan tafel ſaten, gavenſe voor datſe op den derden dag de pot eerſt wederom dorſten openen, en datſe dan de ſchat in drien ſouden deelen, datſe hoopten dat 'er ook gout onder ſoude zyn, en dat een iegelyks portie, wel een brave ſtuyver bedragen ſoude. Geduurende deeſe ſamenſpraak, quam 'er ſeker Man, die uyterlyk aan te ſien, beter na een geeſtelyke als wereldlyke perſoon geleek, welke met een van deeſe beyde ſogt te ſpreken; maar zy zeyden, hy ſoude maar hart overluyt ſpreken, om datſe malkander verſtonden. Hier op vertelde deeſe, dat hy niet konde nalaten, om haar te berichten, datſe morgen de driehondert Ryxdaalders voor het oude Huys en Erve betalen moeſten, en datſe dan de ſchoonſte gelegentheit van de wereldt hadden, om den grooten ſchat die daar in verborgen was, te konnen lichten; maar dat men met het geldt niet talmen moeſt, vermits 'er andere genoeg waren, welke wegens het ſchoone Erf, grooten ſin daar in hadden. Hier op ging het drinken en klinken eerſt ter deeg aan, en de eenigſte ſorg was maar, waar men ſoo ſchielyk de driehondert Ryxdaalders van daan ſoude halen? nademaal zy den reedts gevondenen ſchat, eerſt op den derden dag dorſten openen. De Amptenaar dit hoorende, en ſoo veel gereedt gelt niet by der handt hebbende, boodt haar aan, om de goude keten en juwelen ſyner vrouw te geven,
dat

dat men die soo lang versetten konde, om 'er dit gelt op te nemen, gelyk geschiede, en daar mede gingen de gasten opduwen, met versekering om binnen drie of vier dagen wederom te sullen komen. Maar waarschynlyk dat haar andere groote staatsaken verhinderen, want se vergaten hare belofte, en staan noch weer te komen. De goede Amptenaar meende zich met de metale pot betaalt te maken, maar vondt zich seer bedrogen, want deselve openende, vondt hy 'er niets in als sandt, steenen en oudt yser.

Sommige quaad-doenders geloven, datse soo sterk niet tegens de tien Geboden sondigen, wanneerse iets door list weten achterom te halen; maar niet tegenstaande dit by de wereldt voor een slimmigheit, ja selfs wysheit gehouden wordt, soo wordt nochtans de arglistigheit door den heyligen *Paulus*, 2 *Cor.* IV. 2. onder de ondeugden getelt.

Seker voornaam Heer, heeft dierhalven seer wyselyk gedaan, dat hy aan een sodanige *Alchimistische* Goutmaker, die hem meende te misleyden, een groote fluwele beurs vereerde, seggende: Indien hy gout konde maken, soo hadde hy niet meer nodig als een mooye beurs, om syn gemaakt gout daar in te doen: want wie gout kan maken, behoeft het geen ander voor gelt te leeren, maar kan de konst voor zich houden, en heeft dan geldt genoeg. De ongelukkige uytgang van soo veele navolgers deeser ondoorgrondelyke, valsche en dwalende konst, welkers *Professores* elendig, de *Instrumenten* onnut, de onkosten schadelyk, de moeyte te vergeefsch, de begeerte blindt, de hoop bedriegelyk, de beloften leugenachtig, en eyndelyk de gantsche kraam,

 niets

niets anders als een voorbereyding tot een elendig Gasthuys en armoedt is; behoorden ieder een daar van af schrikken.

De *Alchimisten* beloven groote rykdommen, en hebben selden selfs wat, watse hebben, verliesense, watse soeken, vindense nooyt. Het is byna ongelooflyk wat moeite, arbeydt, benoutheit, waken, kopen, verkopen, leenen en versetten, zy al moeten uytstaan, waar voor se nochtans niets hebben, als onordentlyke, vergeefsche kosten, elendt en gebrek, waar toe se eyndelyk geraken, wanneerse verlogt, beproeft en gehoopt hebben, ja eyndelyk datse sien en zich beklagen moeten, alle hare middelen ver*distileert* en verstookt hebbende, soo als de Psalmist segt: *Ps.* LXXIII. 22. *Doe was ik onvernuftig, ende en wiste niets.*

Veele honderden van *Alchimisten*, zyn 'er, na dat hun hare broodeloose kunsjes *Alle gemist* waren, te grondt gegaan en bedurven; waarom dan deese konst van seker liefhebber alsoo beschreven is: datse een konst sonder konst is, die eyndelyk ten eenemaal in rook vervliegt.

Een ander zeyde, dat tot de *Alchimia* ses saken behoorden, namelyk: 1. Dag en nacht *Laboreeren.* 2. Sonder ophouden vuur te stooken. 3. Rook en damp uyt te staan. 4. Zich selfs *Inficeeren.* 5. Het gesicht en de gesontheit te verliesen; en ten 6. het bedrog met bedroefde oogen te bespeuren; en eyndelyk gewaar worden, dat 'er in de gantsche *AlchemiA* niet sekers te vinden is, als de voorste en laatste A. namentlyk, Artseny en Armoedt. ô! Wat heerlyke konst is dit! Zy wil koper en loot in gout veranderen, en verandert gout en silver in niet

met

met al, ja maakt hare liefhebbers ſoo mager datſe rammelen.

't Verwondert my ten hoogſten, dat het gout niet al lang ſyne hooge couleur uyt vrees verloren heeft, en bleek geworden is, om dat 'er, ſoo als ſeker verſtandig Man zeyde: ſoo veele handen zyn, die daar na taſten; en ſoo veel herten, die het ſoo yverig ſoeken, om het ſelve op te ſluyten, en als den aller ergſten ſchelm en quaatdoender in yſere banden vaſt te ſetten en gevangen te nemen, om zich ſelfs daar door in groot aanſien te helpen.

Godt heeft uyt alle Geboden een kort uyttrekſel gemaakt, en geſegt: *Gy ſult Godt uwen Heere beminnen, van gantſcher herten, van gantſcher ziele, van gantſchen gemoede, en uwen evennaaſten als u ſelfs*. De duyvel heeft hem dit nagedaan, en alle ſyne Verſoekingen mede tot een kort begrip gebracht, luydende en beſtaande in deeſe woorden; Gy ſult gout en gelt beminnen, van gantſcher herte, van gantſcher ziele, van gantſchen gemoede, ja boven Godt, boven Recht, boven geweten, en boven evennaaſten, en met alle krachten alléen daar na trachten.

Franciſcus Petrarcha L. 1. *De rem. utr. Fort. Dial* 3. noemt de *Alchimiſtery* een konſt om te liegen en te bedriegen, daar van niets anders als rook en aſch, ſweet en ſuchten, ydele woorden, bedrog, oneere, ja ſchade en ſmaat te hoopen is, en waar door geen arme ryk, maar wel veele ryken arm geworden zyn. In deeſe School heeft meenig geleert: Syn goedt door te brengen, de tydt te verquiſten, het leven beſwaarlyk te maken, ſynen goeden naam te verſwakken, de menſchen te bedriegen, valſche munt te ſlaan, en

ſelfs eyndelyk op een henneppen Paart, na de andere wereldt te ryden. Sommigen geven zich voor Goutmakers en *Alchimiſten* uyt, welke ſoo lang *Laboreeren*, tot datſe hare middelen quyt zyn; en terwylſe ſoeken om gout te maken, houdenſe naauwelyks een tinne ſchotel in huys; verſmelten haar koper, krygen 'er niet eens loot in de plaats, en taſten eyndelyk hare meubelen aan; op hoop: *Of het noch eens lukte*, en dit duurt ſoo lang tot dat het alles in rook en damp vervlogen is. ô! Armhertige konſt! Waar van iemandt te recht zeyde:

Het is een konſt, van niet een duyt,
Het heet, doet dit, by dat en dat,
Dan komt 'er van, ik weet niet wat,
Dat boven door de ſchoorſteen bruyt.

D E

DE DIEFACHTIGE NAR.

MYn zinſpreuk ('t mocht wel anders zyn,)
Luydt, alles wat ik ſie, dat 's myn:
Myn handen, krom gelyk als haaken,
Zyn niet bequaam als om te *taaken*;
Tot werken ſtaanſe ganſch verkeert;
Doch, 'k ſterf miſſchien, noch hoog geleert.

Won-

Onder, boven wonder is het, dat het eyndelyk soo verre gekomen is, dat men de kleyne Dieven hangt, en de groote laat lopen! Wat mag 'er doch de reden van zyn? Zy dragen somtydts swaare goude ketens, die sterk zyn, en de andere dragen linten, die licht verslyten. Ja de grootste Dieven, vlooyen malkander, als de honden, maar, wiese kendt, kooptse niet. Meenig steelt soo veel, dat hem syn dief-sak daar door barst, en wanneer hy ten laasten het meeste hebben wil, krygt hy niet met al, of op syn best, iets dat hem de keel toenypt,

Ik bidde u! segt my eens: wat kerel is dit? Hy komt wel met nette mooye kleeren voor den dag, maar voor so veel als ik hem aansie, soo durft hy niemant recht aankyken; op syn hoedt draagt hy een pluym, maar 't schynen een paar veeren van een Grypvogel; ik heb van myn dage des levens geen soo lange vingers gesien, als hy heeft, als zy wat langer waren, soude mense voor laad-stokken aan musketten gebruyken konnen, Ik kan my niet te binnen brengen, wat het voor een is? Mogelyk is het een Meulenaar, want deese sien en zyn somtydts ook soo eerbaar; hierom zeyde seker Edelman, dat, indien hy soo veel aan een Kerk vereert hadde, als syn Meulenaars de Menschen ontstolen hadde, soo soude men hem al lang onder de Heyligen in den Almanak geplaatst hebben. Neen! neen! zeyde iemandt tegens my, de Meulenaars zyn in dit Landt alle vroom, en geen eerlyk Man, sal het minste quaadt van haar spreken. Misschien is het dan een Wever? Dee-

se

ſe konnen mede ſomtydts rondom de kluwens loopen, als een Kat om den heeten brey, maar ſe branden de vingers wel eens of den bek, als ſe toehappen, dat haar de oogen overlopen. Neen! neen! het is geen Wever, want ſchoon deſelve in dit Landt wat eenvoudig zyn, ſoo zyn het nochtans vrome en aandachtig Godtvreſende Menſchen en Chriſtenen. Ik denk immers niet dat het de Heer *Stilveſter* Parseyſſer, Heer van Geytenveldt, Haſenkop, Koushuyſſen Naaldeſpits, Dradenburg en Ellemaat, Washuyſen en Priemendorp &c. is. Die gaat mede wel eensjes op het ys, en breekt een been. Neen! neen! die is het niet; dat is een eerlyk Man, ik ken hem al te wel; maar deeſe kerel met de lange vingers, is een Dieſachtige Nar.

Ach! van dit ſoort, is 'er een ontelbare meenigte in de wereldt, welke het achtſte Gebodt: *Gy en ſult niet ſteelen*, alle dage in de week ontheyligen en overtreden. Dit wilde Handwerk, of veel meer Schandwerk, heeft al in het Paradys ſyn begin genomen, wanneer *Adam* van de verbodene vrucht ſtal. Seer wel heeft onſen Heer eens gepredikt, *Luc.* XII. 33. *Verkoopt het geene gy hebt, ende geeft aalmoeſſen. Maakt u ſelver buydels, die niet en verouden, eenen ſchat, die niet af en neemt, in de Hemelen, daar de dief niet by en komt, noch de motte en verderft.* Waar uyt men afnemen kan, dat 'er geene Dieven in den Hemel zyn; maar op aarde zyn 'er ſoo veel te meer: *Furari non eſt rari*; 't ſteelen is geen nieuwtjen.

Op ſekeren tydt was 'er een geſelſchap by malkander, en daar onder een *Advocaat* en Meulenaar. De *Advocaat* was in een goede luym, en ver-

verhaalde onder anderen een loopjen op de Meulenaars; namentlyk: dat ſeker Meulenaar geſtorven zynde, voor de Poorte des Hemels gekomen was, maar dat hem St. *Pieter* niet hadde willen inlaten, om dat de Meulenaars gemeenlyk Dieven waren. De Meulenaar zeyde daar op; dat al ſchoon haar dit veeltydts nagegeven wierdt, ſoo waren 'er echter noch al vrome onder, gelyk als deeſe geweeſt was, welke van den Hemel te rug komende, een *Advocaat* in den Hemel wilde aannemen, om St. *Pieter* over zyn gedrag, een *Proces* aan te doen, op dat deeſe ſyne ſaak voor hem mochte waarnemen; waar op men hem tot antwoordt gegeven hadde: dat'er geen een *Advocaat* in den Hemel wierd ingelaten. De *Advocaat*, die niet gedagt hadde, dat 'er by de Meulenaar ſoo veel ſoude geweeſt zyn, wierd daar over beſchaamt, en van 't gantſche geſelſchap uytgelacht.

Sekere arme Vrouw, quam voor een Meulen bedelen, en badt de Meulenaar om een paar handen vol meel; en wanneer hy haar die weygerde, hieldſe noch ernſtiger aan, liefkoosde hem, en ſtreek hem een pluymtjen door ſynen *Judas* baardt, met deeſe woorden: Gy zyt immers ſoo een lief Man, als onſe lieve Vrouw! ey geeft my doch wat? dit dee den Meulenaar tot in ſyn kleyne toon goedt, ging dierhalven in de Meulen, kreeg een paar handen met meel, en gafſe haar; in 't overgeven was hy evenwel ſeer nieuwsgierig, om van het wyf te weten, waar in hy onſe lieve Vrou gelyk was; en vroeg haar dierhalven na de reden? waar op ſe antwoorde; dat zy 't hem ſoude ſeggen, indien hy niet quaadt wilde worden; 't welke de Meulenaar beloofde;

waar

waar op ſe hem antwoorde: daar in zyt gy met onſe lieve Vrouw gelyk; dat gelyk als zy voor de geboorte, in de geboorte en na de geboorte van *Chriſtus*, ſuyvere maagt bleef, alſoo is een Meulenaar voor de Meulen, in de Meulen en achter de Meulen een Dief.

By ſeker vermaart Cyffermeeſter, *Adam Ries* genoemt, quam een Amptenaar, en zeyde: Ik heb alle jaren tachentig gulden *ſalaris*, daar van houde ik twee Paarden, een knecht en een jongen. Ey lieve Meeſter *Adam*, rekent my eens uyt, hoe ik beſt met dit geldt ſal toekomen? *Ries* antwoorde daar op: Indien gy 't *multipliceert* met de Dienaars, en *divideert* het met de Beul, dan komt u *Facit* aan de Galg.

Een ſeker Landloper geneerde zich met allerley gaauwdiefs loopjes. Deeſe wiſt op een tydt dat een Waardt op een Dorp, niet ver van een vermaarde ſtadt, een vette Koe te verkopen hadde, gelyk hy 's daags te vooren van een Slager in de herberg vernomen hadde. Dus ging hy by deeſe Waardt t'huys leggen, en zeyde 's avondts, dat hy des anderen dags vroeg op moeſte ſtaan, om op de markt in de ſtadt te weſen: de Waardt beloofde hem geſelſchap te ſullen houden, om voor douw voor dag met malkander te wandelen. Hier op gingen ſe beyde ſlapen: maar de gaſt ſtondt in de eerſten ſlaap op, en bracht de vette Koe uyt den ſtal, een braaf ſtuk weegs na de ſtadt toe, en bondtſe achter een hegge vaſt, daar menſe ſoo licht niet ſien konde, quam daar op weer te bedt, en ſliep tot hem de Waardt wekte. Hier op peurdenſe t'ſamen op den weg; wat gegaan zynde, zeyde de bedrieger tegen den Waardt: dat hy maar ſoetjes voort ſoude gaan,

hy

hy hadde niet verre hier van daan een Schuldenaar, die hadde hem verdaagvaart gelt of gelts waarde te geven. Ondertusschen liep hy om de Koe te halen, en haaste zich om den Waardt weer in te loopen, gelyk digte by de stadt geschiede. Deese bekeek de Koe, en zeyde: Indien ik gisteren avondt myne Koe niet t'huys gesien hadde, soo soude ik gesegt hebben, dat het de myne was, soo wel gelyktse daar na. Ondertusschen was de Dief bang, hy mochte de Koe niet aan de man brengen, te meer, daar hy liever in 't donker als by licht in de stadt ging; en zeyde dierhalven tegens de Waardt: Daar is meer gelyk als eygen; maar ey lieve! Souje my wel de vriendschap willen doen, en verkopen de Koe voor my op de markt? al watje meer als vyftig guldens krygt, sullen wy t'samen verteeren; maar haast u evenwel omse soo dra aan de man te helpen als u mogelyk is; ik sal ondertusschen myn saken afdoen, op dat wy by tydts weer weg mogen komen; ik sal u in de goude Ster wachten. De Waardt was gewillig, om syn gewesene gast daar mede te dienen, te meer, daar hy een liefhebber van deese koopmanschap was. Hy verkogt de Koe dan voor vyf en vyftig guldens, en quamse op de gesegde plaats brengen. Nu was 'er noch een list te bedenken, hoe deese beyde sonder afscheydt te nemen van malkander mochten komen. De bedrieger was seer wel over den verkoop te vreden, en wilde de vyf guldens volgens afspraak ten besten geven: maar nademaal 'er in deese Herberg niet veel te eeten noch te breken was, versogt hy van de Waardin twee schotels, en des Waardts mantel, op dat hy daar onder wat gebraadt uyt de

Gaare-

Gaare-keuken mochte halen; doch hy is tot noch toe daar mee niet te rug gekomen. Ondertusschen quam de dochter van den buytenwaardt aanloopen, klagende, dat de vette Koe gestolen was; ô je! zeyde de Waardt, hier ben ik braaf betrokken! en ik sta 'er ook breet by, zeyde de Waardin, ik ben myne twee schotels en Mans mantel quyt, en 't was geraden. Sommige willen staande houden, dat het tot *Keulen* gebeurt is.

Een Ongaar en Kroäat ondergingen een weddenschap met malkander, wie van haar beyde het konstigste steelen konde. De Ongaar klom op een boom, en wilde een Vogel syne eyeren ontstelen, dat hy 't niet merkte; doch alvooren hy na boven klom, deedt hy eerst synen Mantel en Sabel af, om datse hem niet in den weeg souden zyn, en leydese onder de boom neer. Wanneer hy nu op de boom geklommen was, namse hem de Kroäat weg, en liep 'er mede heen. Raadt nu wie de weddenschap won?

Een Koopman tot *Bologne*, hadde eenen silveren Beker laten maken, welken hy door des Silversmits jongen t'huys sondt. De jonge droeg den Beker opentlyk daar na toe; dit sagen twee Beurse-snyders, kregen 'er sin in, en bedachten een list, om den selven meester te worden. Na datse dan gesien hadden aan wiens huys de Beker gebracht was, en te gelyk wisten, dat de Koopman die daar woonde, op de Markt veel met syn Winkel te doen hadde: kochten zy eenen grooten Visch, welken de eene van haar aan des Koopmans huys bracht, seggende tegens de Vrouw: dat haar Man die sondt, op datse hem tegens het middagmaal mochte klaar heb-

 ben,

ben, vermits hy een goedt vriendt daar op genooydt hadde; daar en boven liet hy haar seggen, datse hem doch den Beker, welken hy met des Silversmits jongen gesonden hadde, wederom wilde mede geven, om dat de Silversmit syn Wapen daar op soude laten snyden; 't welke de Vrouw deedt, niets anders denkende, of het was een Kruyer of Daghuurder, die haar Man hadde afgesonden. Hoe hy haar voor de moeyte mag gedankt hebben, is licht te gissen.

Men verhaalt van seker Snyder, die het steelen onder het snyden van kleeren sodanig gewend was, dat als hy eens een kleedt voor zich selfs sneedt, hy mede verscheyde lappen daar van achter de tafel smeet. Wanneer dit de knecht sag, zeyde hy: Meester! Het is immers van uw eygen laken. Daar op schudde hy het hooft, lachte daar over en zeyde: Ik dacht 'er waarlyk niet om, dat het my toequam; 't is evenwel onverlooren, en komt weer aan den rechten eygenaar. Hier door worden de vroome Snyders niet gemeent, maar alleen sulke, welke scharen met al te groote oogen gebruyken.

De groote Veldoverste *Josua*, heeft door Godts macht seer groote daden gedaan, vermits hy dikwils met een kleyn handjen vol volk, heele Legers van vyanden verslagen heeft. Ja hy is soo verre gekomen, dat op syn bevel het andersints soo snel lopende licht der sonne stil gestaan heeft, en heeft alsoo op Godts toelatinge dit machtige licht in synen loop gestuydt; nochtans is het niet in syn vermogen geweest, om te verhoeden dat 'er geen dief onder syne Krygslieden gevonden wierdt: namentlyk *Achan*, welke by het verove-
ren

ren van de ſtadt *Jericho*, tegens Godts uytdrukkelyk bevel geſtolen heeft. ô! Wonder boven wonder! onder ſoo veel duyſent menſchen, en dat noch Soldaten, was en wierdt 'er maar een gevonden, die lange vingers hadde. Hier uyt kan men ſien, hoe de tyden by nu verandert zyn!

Doen *Jacob* in ſtilte van *Laban* weg, en naar het Landt *Canaän* reyſde, heeft deeſe hem nagejaagt, denſelven op het gebergte *Gilead* betrapt, met een toornig weſen, en met veel ſmaadwoorden ſeer onſtuymig aangerandt, en *Jacob* onder anderen voor een dief uytgeſcholden, ſeggende en vragende: *Waarom hebt gy my myne Goden geſtolen. Gen.* xxx. 30. Na dat nu *Laban* alle huysraadt van *Jacob* doorſogt hadde, en niets vondt, vermits ſe de looſe *Rachel* ſonder *Jacobs* weten weggeſtopt hadde, doen ging het *Jacob* eerſt aan 't herte, ja hy wierdt daar over ſoo toornig, dat hy met *Laban* begon te twiſten en te krakelen. Hy die veele jaren lang alles met ſoo veel ſagtmoedigheit en gedult verdragen hadde, konde nochtans geenſints gedogen, dat hy voor een dief uytgeſcholden wierdt: dit konde hy niet verduwen; nademaal 'er iemandt niets ſchandelykers kan verweten worden, als dat men hem voor een dief uytmaakt; nochtans vindt men ſoo veel diefachtige Narren, dat 'er naauwelyks ergens iets meer ſeker is, ſelfs in Kerken en Godtshuyſen. Deeſe gewetenlooſe menſchen behoorden te bedenken, dat Godt hier door ten hoogſten beledigt wordt, en zy op het verlies haarer zaligheit verplicht zyn, het ontvreemde wederom te geven: behalven dat het geſtolene niet verrykt, maar ſelfs ongemerkt verdwynt en ver-

gaat, gelyk de volgende geschiedenis bevestigt.

Een seker Man ging op reys, om eenige saken te verrichten, en syn vrouw gaf hem een tamelyken sak geldt mede. Op seker achtermiddag in een schip op zee te slapen leggende, quam 'er een Aap, die aanboort was, luysde hem de beurs, en klom met de sak geldt, boven in 't tipjen van de mast, hy wakker werdende, sag dat de Aap den sak opende, en gedeurig drie guldens 's effens daar uyt haalde, daar van hy 'er twee in het schip en een overboort smeet, en dit duurde soo lang tot dat de beurs leeg was. Het geldt dat in het schip viel, sogt de Man weer by malkander, en wanneer hy weer t'huys quam, verhaalde hy syn avontuur met den Aap, aan syn wyf, en dat de Aap geduurig het derdendeel in Zee gesmeten hadde. Hier op ontwaakte de quade *Conscientie* deeses wyfs, en se sloeg haare handen na den Hemel en bekende, dat dit een rechtveerdige straffe van den Hemel was, nademaal dit geldt was, dat zy met het verkopen van melk gewonnen, en altydt een derdendeel water daar onder gedaan hadde; en alsoo wierd dit onrecht gewonne geldt mede tot water. Dat mag wel heeten: *Soo gewonnen, soo verlooreu. Simplic. Bizozeri in Salomon p.* 81. Dit behoorde waarlyk veele diefachtige Narren, van hare boosheit af te schrikken.

Niet ver van sekere vermaarde stadt is het gebeurt, dat op een avondt een vreemde gast in een Herberg quam, en na *Logement* vroeg, 't geene hem de Waardt gewillig gaf. Doen de gast een poosjen aan tafel geseten hadde, vraagde hem de Waardt met deese woorden: Myn Heer! ik bid-

bidde neemt het my niet qualyk, dat ik vraag, wie Mynheer is? Waar op hem deese tot antwoordt gaf, dat hy na de keuken soude gaan, en in de plaats van sulk een onnodige vraag, hem wat te eeten brengen. De Waardt ging daar op na de keuken, beval syn wyf wat eeten klaar te maken, en verhaalde haar met eenen het voorgevallene. De Waardin zeyde: hy soude wachten tot dat het eeten gereedt was; om dat de gast mogelyk hongerig zynde, als dan wel wederom iets vragen soude. De Waardt volgde deesen raadt, en na dat de gast gespyst hadde, tradt hy weer in de kamer, maakte een *Compliment*, en vraagde hem weer, wie hy was? de vreemde antwoorde, hy soude hem een glas wyn brengen, en daar na het gelag rekenen. De Waardt wierdt daar door noch begeeriger om te weten wie hy was, en bracht syn wyf wederom bescheydt hoe hy gevaren was; waar op deese zeyde: De gast sal dorst hebben, brengt hem schielyk een glas wyn, en vraagt hem dan noch eens, dan sal hy 't u wel seggen wie hy is. De Waardt bragt hem een glas van syne beste wyn, en zeyde wederom: Mynheer ik bid u neemt het my niet qualyk, dat ik soo dikwils vraag, wie Mynheer is? ik wilde het evenwel gaarne weten. Waar op de gast een brave teug deedt, en bracht het den Waardt over, seggende daar by: nademaal gy soo seer verlangt om te weten wie ik ben, soo sal ik het u seggen; maar gy moet my eerst sweren en beloven, om het aan niemandt weer te seggen; 't welke de Waardt heyliglyk beloofde. Hier op zeyde de vreemdeling: Ik ben een Paarde-dief van myn Ambacht. Is het mogelyk zeyde de Waardt! Is dit dan ook een

Ambacht? ja antwoorde deese kerel. Wel, zeyde de Waardt, hier te landt hangt men sulk slag van volk! dat geloof ik wel, zeyde de Dief, maar geen andere als sulke, die het Ambacht niet ter degen konnen; maar geene Meesters daar van soo als ik ben. De Waardt wiste in 't eerst niet hoe hy 't hadde; bedacht zich een poosjen, doch barste eyndelyk met deese woorden uyt: Wat sal ik u geven, dat gy my dit Ambacht leert, soo goedt als gy het selfs kondt? De Paarde-dief eyschte twintig guldens, met dit beding, dat indien hy hem dit diefachtige Ambacht niet soodanig leerde, dat het hem aan stondt, en hy zich selfs voor een Meester erkende, soo soude hy hem de twintig guldens weer geven: hier mede was dit verdrag gesloten, en de Waardt gaf hem de twintig guldens. Hier op beval de Dief, dat de Waardt al syn volk na bedt soude laten gaan, gelyk geschieden, en daar mede begon de diefachtige Meester syne lessen te geven; seggende: Heer Waardt, wanneer gy een Paardt steelen wilt, soo moet gy voor eerst gelegentheit soeken, om in huys te komen, gelyk als ik gedaan heb; nu ben ik in uw huys, en kan alsoo ook lichtelyk in den stal komen, en heb verder geen keers nodig; nam alsoo het licht op tafel, en deedt het uyt. Hier op bracht hy den Waardt in het donker by de handt in de stal, seggende in 't heene gaan: dat dit alles in den eersten slaap geschieden moest. Doense nu aan de staldeur quamen, deedse de Dief open, seggende te gelyk: dat het nu een Meesterstuk was, om in 't donker het beste Paardt te vinden. Ging daar op wat heen en weer in de stal, en zeyde tot den Waardt: dit is uw beste Paardt in de stal. De Waardt

Waardt moeste het met groote verwondering beamen; vroeg dierhalven, hoe hy sulks weten konde. Dat weet ik daar van daan, zeyde de Dief, om dat ik voel dat dit Paardt het vetste en niet mager is, ook daar by gesondt, om dat het soo braaf schranst, vermits al syn voer uyt de ruyffel is. Toom en teugel heb ik altydt by my; alhoewel, wanneer het maar eenigsints een ordentlyke stal is, soo is men gewoon, om se achter het Paardt te hangen; taste daar op met de linkerhandt te rug, greep het bid en toom, en toomde het Paardt op. Daar na trok hy eenige vodden of doeken uyt syn sak, en bondse het Paardt om de hoefysers, op dat men het niet konde hooren stappen, maakte de staldeur open, en bracht het Paardt daar buyten. Doen het daar uyt was, zeyde hy Heer Waardt! nu ontbrekt 'er noch het grooste Meesterstuk, daar moetje wel op letten! steeg daar mede te Paardt, reedt op de plaats eenige malen heen en weer, pratende soo wat in 't hondert, en daar mede gaf hy het Paardt de sporen, en reedt weg. De Waardt liep hem een weinig na, en riep: dat hy wat op soude houden! maar 't was vruchteloos. Hy wilde syn volk opwekken, maar konde se soo schielyk niet by de werken krygen, om datse in haar eerste slaap waren. Ondertusschen was het Paardt, de twintig gulden, en het gelag horry. Niet lang daar na kreeg deese Waardt wat verschil met syn wyf en vermits hy 'er de handt op leyde, scholdense hem voor ëen Paarde-dief uyt; dit hoorden de buuren, en de saak quam voor den Rechter, welke den Waardt noch voor vyftig daalders strafte. Hier over wierdt hy soodanig verbittert, dat hy naderhandt uyt gierigheit om

dit geldt wederom te winnen, ſyne gaſten rechte diefachtige gelagen rekende.

Deeſe Waardt reysde eens wegens eenige verrichtingen over landt, en quam op een avondt tot *Friedberg*, daar hy overnachte. Nu gebeurde het dat 'er verſcheyde voorname vreemde Heeren met hem te gelyk in de Herberg quamen. Doen het nu tydt wierdt om te ſchaften, en men met de borden begon te klepperen, wierden 'er allerhande ſpyſſen opgedragen. Ondertuſſchen vroeg de Waardt aan deeſen *Herborner* Waardt: of hy met de vreemde Heeren aan tafel wilde ſpyſen? Hy antwoorde: myn beurs kan ſulks niet veelen; ik ben wel te vreden, als ik maar een ſtukjen vleeſch en een half pintjen wyn heb. Maar de Waardt nodigde hem van nieuws, dat hy maar aan tafel ſoude gaan ſitten, en eeten, dat het ſulken vaart niet lopen ſoude, hy ſoude hem het uyterſte niet afnemen. De *Herborner* Waardt, liet zich geſeggen; ging aan tafel ſitten, taſte met de reſt braf toe, en ging na de maaltydt ruſten. Doen hy nu des anderen daags vroeg ſyne reys vervolgen wilde, vroeg hy alvoorens na ſyn verteert gelag? De Waardt kreeg het kryt beet, en rekende hem drie gulden. Wel Godt bewaar ons! zeyde deeſe, ik heb 't u immers giſteren avondt geſegt, dat ik niet veel geldt hadde; waarom hebje my ſoo ſterk genoodt? Ik heb niet aan tafel willen ſitten, en maar een ſtukjen vleeſch begeert; ik kan ſoo veel niet betalen. De Waardt antwoorde: Gy moet my tot een duyt toe betalen, of uw Rok moet uyt. De *Herborner*, zeyde daar op: Heer Waardt, gy weet miſſchien niet wie ik ben; Wel wie zyt gy dan? zeyde deeſe. Ik ben de Beul van

van *Herborn*, zeyde hy: Hier over verſchrikte de Waardt; en zeyde, dat hy maar ſwygen ſoude en voortgaan; dat hy hem het gelag ſchonk, op dat het de voorname Heeren niet hoorden, die met hem geſpyſt hadden, om dat hy daar over qualyk ſoude konnen varen. Dit ſtondt den *Herborner* wel aan, en reysde alſoo ſonder te betalen voort. Hier was de eene Vilder by den anderen.

De Nachtwachters van ſekere ſtadt, op een nacht de ronde in hare wyk doende, ontmoeteden eenige ſterke knapen, welke een kiſt, en eenige andere ſaken uyt een huys droegen. En wanneerſe haar daar over aanſpraken; zeydenſe: Dat 'er iemandt in dit huys aan de Peſt geſtorven was, waarom den Huurder ſoo ſchielyk verhuysde, om ſonder veel opſchudding in een ander huys te gaan woonen. Doen nu de Wachters verder vroegen, waarom het tans ſoo ſtil in dit huys was, ſonder dat men iemandt hoorde ſuchten, kermen, op weenen? Gavenſe tot antwoordt: dat ieder een verſchrikt was, en de ſchade en het verlies noch ſoo niet ter herten konde nemen, 't geen haar tans over quam; maar datſe niet twyffelden, wanneer de Wachters in de morgenſtondt wederom voorby quamen, of ſe ſouden wel meerder gerucht van de Huysgenoten vernemen; gelyk ook in der waarheit geſchiede. Want wanneer de Vrouw en Dienſtboden 's morgens bevonden, dat haar beſte ſaken geſtolen waren; hebbenſe ſoo wel het huys als de ſtraat met haar geroep en geklag vervult.

Het ſteelen is een der affchuwelykſte daden. Na dat de verloore Soon, alle ſyne middelen verdaan hadde, heeft hy uyt noodt een Varkenhoeder moeten

ten worden. Indien zich deese knaap in overdadigheydt soo lang niet tot *Maagdenburg* opgehouden hadde, soo soude hy niet na *Swynfort* gekomen zyn. Eyndelyk geraakte hy tot een soo elendige staat, dat hy van enkelde honger wenschte synen buyk te mogen vullen, met semel en draf, die de swynen aten, maar niemandt gaf se hem. Men soude konnen seggen: dat daar deese *Quibus* in syne *qualiteit* als Varkenhoeder, al het swynsvoer in syn bewaring hadde, waarom hy niet selfs soo veel nam, als hy wilde? Hier op antwoort de geleerde *Sylveria tom.* 4. *p.* 498. dat dit geschiede, om dat hy van eerlyke Ouders gebooren, en een Adelyk kindt was, 't welke van te vooren wel opgevoedt was, en hy zich dierhalven schaamde te steelen; ja hy wilde selfs liever van honger sterven, als den minsten diefstal bestaan. Het ware te wenschen, dat 'er meer waren, die soodanig gesint waren.

Seker Ruyter ontmoete een *Dominé*, die te Paardt sat in een bosch. Soo dra hy hem gewaar wierdt, reedt hy schielyk op hem af, houdende synen hoedt by den toom in de linkerhandt, en in de rechterhandt een overgehaaldt Pistool. De goede eerwaardige geestelyke, welke met dit *Compliment* niet veel gedient was, dacht niet anders, of hy soude hier geplundert worden, en terwyl hy van vrees beefde, kreeg hy al het geldt dat hy by zich hadde, en smeet het den Krygsman in syn hoedt; waar van zich de Ruyter ten hoogsten bedankte en daar medeweg reedt. Maar nademaal de *Dominé* des Ruyters wesen wel besien hadde, begaf hy zich des anderen daags na den Bevelhebber, onder welke de Soldaat hoorde, en klaagde hem het geledene ongelyk, waar

op

op de *Officier* de Soldaten, die daags te vooren uyt geweeſt waren, liet roepen, onder welke de *Dominé* den Dader aanſtonds kende. Na dat hy nu daar over gehoort wierdt, bracht hy tot verſchoning by: ik heb deeſe goeden Heer geen leedt gedaan, maar hem als een eerwaardig geeſtelyk mynen ootmoedigen *Reſpect* betoont, den hoedt voor hem afgenomen, en voor hem het geweer *gepreſenteert*, ſonder een woordt te ſpreken, of hem wat af te parſſen; en hier voor heeft hy uyt beleeftheit en mildadigheit my wat geldt vereert, waar voor ik hem ten hoogſten gedankt hebbe, en daar mede ben ik in vrede mynes weegs gereden. Hier over hebben alle die tegenwoordig waren braaf beginnen te lagchen; en de Heer Predikant heeft de genotene beleeftheit duur genoeg betaalt. Dit was een ſlimme Regiments-Dief.

Seker vreemt Heer quam in een Winkel, om ſoo hy zeyde, een Miskleedt voor ſynen Biechtvader te kopen; doen hy 'er nu een uytgeſogt hadde, verſogt hy dat het de Winkelier eens wilde aantrekken, om te ſien of het achter en voor na ſyn ſin ſat, en paſte. De Koopman die juyſt doende was om geldt te tellen, ſtondt dit toe, en terwylen hy daar mede beſig was, ſtreek deeſe vreemdeling het geldt in ſynen hoedt, en tyden daar mede op de loop. De Winkelier dit ſiende, nam de tydt niet om het Miskleedt uyt te trekken, liep den Dief aanſtondts in dit poſtuur na, en riep hart overluyd: Houdt den Dief! houdt den Dief! hy heeft my myn geldt geſtolen; maar de Dief keerde zich om en riep te rug: Ach volkjen! houdt hem doch op! hy is dol, en wil my te lyf: 't geen de menſchen geloofden en deeden, om

om dat hy ſoo aardig toegetakels was, en lieten alſoo den Dief loopen.

Het wordt tydt dat wy afbreken, anderſints ſouden ons deeſe diefachtige Narren al te veel tydt ontſtelen; dierhalven ſullen wy ons tot fatſoenlyke Narren keeren, die ook gaarne een beurt hadden.

DE

DE BERISP NAR.

DEes Geks-kap breekt zyn Narrig hooft,
Met enkele hairen, dien hy klooft;
Zyn luſt, zyn wenſchen, en zyn willen,
Beſtaat alleen maar in 't bedillien,
En 't ſeggen van een anders leedt.
Daar hy zich ſelven ſchoon vergeet.

De

E bequaamheit is niet altydt onder aanſienlyke kleeren verborgen; gelyk integendeel onder een geſcheurde en gelapte Rok, dikwils het grootſte verſtandt ſteekt. Menigen Ezel pronkt in ſulke grootſche en prachtige kleeren, dat men denken ſoude, of hy alle konſten en wetenſchappen in pacht, ja ſelfs *Salomons* Wysheit met lepels gegeten hadde; maar beſiet men de ſaak eens ter degen, ſoo heeft hy negen ſparren te veel, of een te weinig.

Hoe meenig Heer *Magiſter* meent, dat ſyn verſtandt alles overtreft en te boven gaat, als de baren over de ſpitſen der Bergen in de ſondvloet, en het ſchuym van 't bier over de kan; daar hy nochtans *in cas* van noodt met ſyn vervaarlyke groote M; ja veeleêr N:niet eenen hondt uyt ſyn hok weet te lokken; nademaal hy op de hooge Schoolen meer in *Calicibus* als in *Codicibus* geſtudeert, meer in de glaſen als in de boeken gekeken, en meer *Bibere*, (drinken) als *Scribere* (ſchryven) geleert heeft. Hoe veel zynder, eylacie! welken de harſſens ſoodanig bevroren zyn, dat zy ſe, geduurende de allerheetſte hondsdagen niet weer te recht konnen krygen; zy hebben geen gehoor, even als offe ſpek gevreten hadden; en haar geſicht is ſoodanig verſwakt, datſe een varkens maag met bloedt gevult, voor een gebradene Lyſter, en een meelkiſt voor een bedſteê aanſien; ja volgens hare verbeeldingen ſtekenſe ſoo vol wetenſchappen, als een varkens-blaas, die met windt gevult is.

Soo gaat het op aarde! Een arme die verſtandig ſpreekt, wordt gehoort noch aangeſien;

maar

maar een berifpende Ezel wordt voor alle andere gefteldt, ge-eert en geprefen, om dat hy geldt heeft. Hy loopt pronken, even als een luys op eenes Edelmans mantel; en meent dat fyn rook lichter is als een andermans vuur; ja hy komt met fulke *graviteitelyke* woorden voor den dag treên, als een Ezel die geftreelt en geroskamt wordt. Hy meent dat hy het fpoor alleen in de keuken gevonden, en de Leer in den Hemel na zich getrokken heeft, foo dat hem niemandt foude konnen naklimmen. Komt hem iets van aangelegentheit in handen, dan kan hy zich foo weinig daar in fchikken, als een Koornfeys in een Meffe-koker.

Indien de Poeëten ooyt iets gekkelyks verdicht hebben, foo hebbenfe het fekerlyk daar in gedaan, datfe *Momus* onder de hemelfche Goden getelt hebben; want, wat was 'er doch heerlyks of lofwaardigs aan *Momus*? of wat vondt men hemelfch of Goddelyks aan hem? Alle foo genoemde hemelfche Goden en Goddinnen, die van het oude Heydendom aangebeden wierden, waren met fonderlinge waardigheden en eygenfchappen begaaft; dus pronkte *Jupiter* met fyne groote macht, en geweldt van blixem, om alles met vuurige donderbuyen te konnen ftraffen; *Mars* was door de fterkte des lichaams vermaart, en *Mercurius* ftofte op fyne welfprekentheit; *Apollo* op het Mufyk; Vrouw *Venus* toonde haare beminnelykheit en fchoonheit des ligchaams; *Juno* hadde de Rykdommen, *Pallas* de wetenfchappen, *Ceres* de vruchtbaarheit, *Diana* de kuyfchheit in pacht &c. De eenige *Momus*, was alleen van alle waardigheden en fchoone *talenten* berooft, hadde niets, en was niet anders als een in-

inbeeldende Gek, te meer, daar na het verdigſel der Poeëten, ſyn Vader de Droom, en ſyne Moeder de duyſtere Nacht was; en wat konden deeſe Ouders anders voort teelen als de *Phantaſy*, en de *Phantaſy* anders ter wereldt brengen, als een inbeeldende Nar? Om kort te gaan: Wie was *Momus*? Geen Godt, maar een Nar, en een algemeen beriſper der Goden, die de Goden ſelfs niet onaangeroert konde laten, alles aan haar beriſpte, beſnoffelde en over den hekel haalde; ja hy dorſt ſelfs *Jupiter* aanranden, en hem verwyten, dat hy in de formeering der menſchen verre gemiſt hadde, om dat hy het voornaamſte, namentlyk een venſtertjen by het herte vergeten hadde, op dat men daar door den menſche in het binnenſte ſien, en deſſelfs liſten ontdekken mochte. O ſchoone Godt *Momus*! O inbeeldende Gek! O vermeten Rechter! die ſelfs het doen en laten der Goden heeft durven beriſpen, *cenſureeren* en *critiſeeren*.

Eylacie! hoe veel diergelyke *Momuſſen* en beriſpende Narren vindt men hier en daar in alle oorden, by deeſe tegenwoordige tydt; want, wát is 'er noch dagelyks gemeender in de werelt, als dit duyvelſche tong-gebrek van beriſpen, en verwyten? De *Abidenſen* waren van oudts, wegens deeſe ondeugt ſoodanig berugt, datſe geen vreemdeling voorby haar deur lieten gaan, welken zy niet van 't hooft tot de voeten met haare labbekakkige tongen beriſpten, en iets op hem wiſten te vinden. Diergelyke *Abidenſen* vindt men noch op alle plaatſen in de werelt, en men behoeft niet ver te loopen, of men ſalſe by heele douſynen aantreffen, welke met hunne ſnaterachtige tongen, andere harer evennaaſten in

in haar doen en laten berispen, en over den hekel halen: Alle ſtraten en ſtegen zyn met diergelyke *Momuſſen* vervult, welke aan haare evennaaſtens alles *critiſeeren*; en aan zich ſelfs niet *reformeeren*; by en aan andere alles waarnemen, en zelfs haare achting ontnemen; aan andere alles beriſpen en verbeteren willen, en nochtans ſelfs vol beriſpenswaardige fouten en gebreken ſteken. Komt hier eens! gy wie het ook zyn moogt, het zy van hoogen of lagen, geeſtelyken of wereltlyken ſtaat, arm of ryk, jong of oudt, Man of Wyf, het is al even veel, wie het ook zyn mag, ſteekt eens u duymtjen op! en bekent eens met waarheit, of gy nooyt van uw leven over uw doen en laten eene ſchendige beriſping geleden hebt? Wie is deeſe? wy ſullen hem pryſen, en voor eenen uytmuntenden menſche verheffen. Antwoordt: Niemandt?

Gotthſchalcus ſerm. 9. verhaalt; Dat eens ſeker Vader met ſyn ſoon over landt reysde, en ſynen ſoon op eenen Ezel ſette, terwyl hy denſelven by den toom leyde, en ſelfs te voet daar by liep. Dit gery wilde aan andere toekykers niet behagen, en daar quamen aanſtondts eenige beriſpende *Momuſſen* opdagen, die de neus opſchorteden en zeyden: Hoe? ſoude deeſe jonge lafbek op den Ezel ryden en de oude man te voet gaan? Is dit een kinderlyke liefde des ſoons tegen den Vader? Siet, myn ſoon! zeyde de Vader, wy hebben onſe dingen al aanſtonds verkeert gedaan, en het den menſchen niet wel gemaakt? kom laat my ryden en loop gy 'er te voet by! De ſoon deedt het, liet den Vader op het dier ſitten en ging 'er by; maar het duurde niet lang, of daar quamen weer andere ſnaken opdagen, die den

Vader berifpten en lafterden: feggende foo fpytig als zy mochten: Is dat een Vader? die fyn foon moê is, en het wicht foo laat vermoeyen; hy die een fterk Man is, konde immers beter te voet loopen, en het jonge bloedjen laten ryden. Nu is 't al weer niet goedt, zeyde de Vader, koman ik weet raadt: Wy fullen alle beyde op den Ezel gaan fitten, dan fal 'er immers niet op te feggen vallen; naauwelyks was dit gefchiedt, of het lacghen en berifpen begon eerft ter deeg, ieder een ftond 'er voor ftil, fpalkte den bek op en zeyde: Kyk! kyk! Wat is dat voor een paar Ezel-ryders? Dat zyn groffe vlegels! die niet anders foeken als het arme beeft te barften te ryden? is 'er niemant die foo veel barmhertigheit voor het onnoofele dier heeft, om 'er dat paar fchelmen af te kloppen? De Vader fchudde hier over het hooft, en zeyde tegens fynen foon: Wat fullen wy nu beginnen? Ik heb gereden, gy hebt gereden, en wy hebben alle beyde gereden, en nochtans was geen van alle goedt; en de loofe boofe werelt heeft ons daar over berifpt en befpot; kom aan! laat ons alle beyde te voet gaan, en den Ezel tuffchen ons nemen: foo gezeydt, foo gedaan. Maar dit veroorfaakte noch veel meer gelach: Wel fakkerloot! zeyden fommige *Momus* kinderen, zyn dat niet een paar gekken? zy fullen fekerlyk niet weten, dat het Ezel-vleefch goedt is om'er op te ryden? zy verfchoonen het beeft, en doen zig felfs ongemak aan! zyn dat geen Narren? kom, zeyde de Vader, wy fullen noch een proef nemen, myn foon! En nademaal het ryden noch lopen niet goedt geweeft is, foo laat ons den Ezel t'famen dragen; hier mede nam de Vader de voorfte, en de foon de

ach-

achterpoten, en droegen den Ezel tot in het naaste Dorp. Maar naauwelyks warense daar in gekomen, of jong en oudt liep haar na, om dit Vastelavonds spel te sien, en ieder een riep even hart, terwylse schier borsten van lagchen: Dat is een paar Narren! ô wonder boven wonder! daar dragen twee Ezels een derden; komt laat ons by haar gaan, om te vernemen offe wat nieuws uyt *Arcadia* mede brengen? Hier op sprak de Vader: Myn lieve soon! houdt dit voor een grondleering, en past 'er wel op: doedt al wat gy wilt soo sulje nochtans de boose werelt niet voldoen konnen; maar altydt sullen 'er quaadaardige gevonden worden, welke iets aan uw gedrag sullen te berispen vinden. Wel gesegt!

Seker! ja wel vast en seker is het, dat de werelt, en de berispende *Momussen* in deselve, niemant verschoonen; zy tasten ieder een aan; zy laten haar den bek nooyt stoppen; en men soude een groot stuk mondt-lym gebruyken moeten, indien men de werelt, en werelt-menschen den mondt wilde snoeren. Want, wie is de geene, welke den berispenden tongen ongeschonde ontvluchten kan? De besnuffelende werelt haalt alles over den hekel, leest aan een iegelyk de *Planeten*, en laat niemants eer ongequetst, terwylen zy 'er selfs geen te verliesen heeft.

Johannes Tursebius schryft, dat in Spanjen in de stadt St. *Dominici Colciatensis* door de hulpe van de H. *Jacob*, en tot bewys van de onschuldt van seker jongman, een gebradene Haan en Hen levendig gemaakt is, welke man naderhandt in de Kerk aldaar opgesloten heeft. Deese leefden niet langer als seven jaar, en wanneer deese tydt verstreken was, hebbense een Haan en 'Henne

van haare couleur nagelaten., en deese na seven jaren wederom een ander paar; en dit wonder duurt noch tegenwoordig; waarom dan alle Pelgrims, waar van 'er veel duysent en duysent komen, gewoon zyn tot gedachtenis een veertjen uyt te plukken, en nochtans ontbreken 'er nooyt eenige, en dit door een eeuwigduurent wonderwerk. Deese arme dieren moeten veel lyden en verdragen, wegens het veele plukken en scheuren; maar ik versekere ieder een, dat voorname Vorsten, Potentaten en Regenten ook veel lyden en uytstaan moeten, van de betweeters en berisptongen: Sittense op haaren Troon, aanstondts is 'er de berispende *Momus* by, en kykt, hoese de Gerechtigheit handhavenen, het landt regeeren, en het volk beminnen; als mede hoe goedaardig, mildadig en gulhartig zy zich tegens hunne ondersaten betoonen? Sit de Rechter en de hooge Overheit op haaren stoel, aanstondts gaapt *Momus* met opgespalkten mondt en wyde oogen: welke party hy genegen of ongenegen is, hoe hy het Recht handhaaft, oordeel velt, en vonnis strykt?

Maar hoe vaart de Eerwaardige Geestelykheit? Qualyk; ja seer qualyk. Want niet tegenstaande *Christus* gesegt heeft: *Raakt myn Gesalfde niet aan!* nochtans wordt 'er niemant van deese berisp-tongen meerder aangerant, als zy. Men plagt voor deesen niet anders als op Paasschen gewyde spyssen te eeten; maar 't is thans soo veere gekomen, dat men het gewyde alle dagen op de tong, ja tusschen de tanden heeft, namentlyk de Geestelyke, en gewyden Persoonen, welke een iegelyk snaatersmoel schendt en berispt.

Te-

Tegens den vromen Dienaar Godts, de jonge *Tobias*, heeft een Visch die na den Oever schoot, een vervaarlyken weyden bek opgespalkt, waar over *Tobias* soodanig verschrikte, dat hem handen en voeten beefden, niet anders meenende, of hy wilde hem opslokken. Hoe veel diergelyke Visschen vindt men thans mede, die rechte stokvisschen zyn, en geduurig niets doen als haare lelyke bekken tegens de Geestelyke roeren, en deselve, dan in dit, en dan in dat berispen. Gaat 'er eens een geestelyke Ordens-persoon, of een wereldlyke Priester, in de eene of andere straat, aanstondts sien alle oogen op hem, of hy syn oogen ook vroom en neerslachtig houdt? wie hy op straat groet en aanspreekt? in welk huys hy gaat? wie daar woont? wat men aldaar eet en drinkt, of wat 'er verder omgaat? hoe lang men zich hier of daar ophoudt? aanstondts zyn 'er snaterende *Momussen* in meenigte; wel hoe! seggense, wat heeft die Paap (dit is de algemeene tytel van de Eerwaardige Geestelyke) in dit huys, in die thuyn, en by deese of geene Persoonen te doen? Daar sal sekerlyk wat anders te doen wesen als te bidden? De Monnikken passen in 't Klooster als de Visschen in 't water; dat zyn Papen, die niets doen als gapen: 's morgens zyn se *in Choro* (in 't Koor) en 's namiddags *in Foro* (op de markt); 's voormiddags *in Officio* (in haar beroep) en 's namiddags *in Vitio* (by de ondeugt) 's voormiddags singense, en 's namiddags springense, ja se *Braveeren* meer als se *Brevieren*. Klimt de Predikant op de Preekstoel, ô myn Godt! wat moet hy niet al van de berispende tongen verdragen? Daar berispt men hem in syne *Concepten*, uytspaak, gebaarmaking en

ſpreekwyſen; den eenen is de Predicatie te jong, den anderen te oudt; den eenen duurt het te kort, den anderen te lang; deeſen ſiet hy te ſoet, en anderen te ſuur; deeſen is hy te hoog geleert, en andere niet half geleert genoeg; deeſen ſchelt hy te veel op de ondeugden, en andere is hy al te ſachtſinnig. Soo doende ſtaat de Prediker boven op de Preekſtoel, even als 't opgeſtoken wit, waar op een iegelyk de vergifte pylen ſyner beriſping afſchiet. Op deeſe wyſe worden de geeſtelyke van de bytende tanden der Beriſp-Narren gehandelt.

Hoe varen nu de wereltlyke Staats-perſoonen? Wat beriſpingen en gebreken worden aan deeſe gevonden? Aan den eenen beriſpt men ſynen gang en kleding; ſyne *Mode* en kleerdracht moet aanhouden. Wel ſoo! zeyt menigen *Momus*, waar krygt die en die ſoo ſchoone kleeren van daan? Wat gaat hy deftig en koſtelyk gekleedt? Hy is maar een pennelikker, en heeft niets als maar een gemeen baantjen; waar of hy 't geldt van daan haalt? Hy moet ſekerlyk 't eene of andere weten te beſcharen en achterom te halen, of verbodene kunsjes plegen; ſyn en ſynes Heeren beurs ſullen waarſchynelyk vermaagſchapt zyn? Hy moet de Gerechtigheyt ſomtydts een waſſe neus weten aan te draayen, en zich met onrechtveerdig goedt verryken; want waar ſoude hy 't anders van daan halen, om zich ſoodanig te kleden? Waar haalt deeſe Burgers dochter, deeſe Kokkin, deeſe Huyshoudſter, deeſe Oppaſter, die Keukenmeydt, die boerin *Griet*, ſoo ſchoone geboorde, Rokken, ſulke ſtofjes Samaren, en ſoo mooye Jakken van daan? Men weet immers wel, wie hare Ouders geweeſt zyn; ſe heeft

heeft die kleeren immers niet geërft? Haar Heer moetse wis liever sien als syn Wyf? en dat alsoo de eene vriendschap de andere waart is. Dit Kamerkatjen sal sekerlyk eenen heymelyken *Galant* en Minnaar hebben, die 'er de handt aan houdt, en se soo helpt opsmokken en vercieren? se sal mogelyk die kleeren met haar G.... verdienen? &c.

Men berispt daar en boven aan syne evennaasten syne zeden en gebaarden. Den eenen lacht men te veel, en den anderen te weynig. Den eenen is men te heymelyk, den anderen te droomig, of te moppig, en aan een derde te vrolyk en te luydruchtig; den eenen te los en den anderen te stil; aan deesen te lichtveerdig en aan een ander te houtig.

Aan andere Berispt men de gebreken hares lighaams. Kyk! zeyt menigen Berisp-Nar, die kerel heeft een bogchel, dat'er een schilderhuysjen op soude konnen staan! die vent heeft een neus, waar uyt haast een dousyn jongen sullen kruypen! Wel wat schooner bakhuys is dat, men souder een Vastelavonds gryns van konnen maken! Die gruwel heeft een kropsweer, dat men 'er wel een vaatjen van acht mingelen in soude konnen bergen! Kyk! kyk! wat vervaarlyker vrat heeft deese vraat aan syn bovenste lip, se hangt hem over de onderste heen, als een afdak over synen vreetwinkel. Met een woordt gesegt; den eenen is men te bruyn, den anderen te bleekscheetig; den eenen te krom, den anderen te recht; aan deesen zyn de oogen, en aan geenen mondt niet na de sin.

Een diergelyke spotachtige *Momus*, is seker eenoogige geweest, Deese bespotte eenen armen

bogchelichen bloedt, welke hem 's morgens vroeg ontmoete, met deese woorden: Waar wilje soo vroeg heen reysen, om datje u rantsel al op den rug hebt? waar op hem deese aanstonds antwoorde: Ja! ja! 't moet seker noch vroeg zyn, om datje noch maar een venster open hebt.

Een ander lachte een leelyk mensch uyt, seggende: Fuy! je bent wel een lelyke mismaakte en wilde Nar! waar op deese aanstonds antwoorde: 't Is waar, ik ben een leelyk, mismaakt en wildt mensche; maar, wat kan ik het gebeteren, dat myne Moeder, doense van myn swanger was, voor jou verschrikt is? Dit was met gelyke munt betaalt.

Een vroeg aan een ander: Wat Landsman benje? deese antwoorde: Een Slesinger. Wel! zeyde de eerste, de Slesingers zyn Ezel-vreters. Hier op vroeg deese den eersten: Benje ooyt in *Slesien* geweest? waar op hy ja, antwoorde; wel zeyde hy: dan is het wonder, datse u niet gevreten hebben.

Een ander zeyde tot iemant: Gy zyt de rechte *Copy* van een Nar! waar op deese antwoorden: En gy het rechte Origineel. Den derden die het hoorde, zeyde: Gelyk en gelyk, past wel by malkander.

Seker berisp-al van een Boer, vroeg aan een student: Wanneer een Ezel gesproken hadde? waar op deese antwoorde: Soo aanstonds doedt 'er een syn bek toe.

Sommige worden selfs over haare deugden en goede werken gehekelt. Bidt men eens wat lang in de Kerk, geeft men almoesen, knielt men voor deesen of geenen Altaar, gaat men hier of daar heen in Pelgrimmagie, &c. aanstonds weet

'er

'er *Momus* wat op te vinden. Siet! ſegt hy, bekyk me dien Bid-broêr, of die Bid-ſuſter eens! ſe willen alle heyligen de toonen afbyten, en deugen ſelfs niet een hayr; en ſoo worden de deugdſame werken, van deeſe beriſpende tongen voor ſchynheyligheit uytgemaakt, en gekreten. Om kort te gaan: Een menſch mag doen wat hy wil 't zy goedt of quaadt, op wat plaats, en in wat hoek dat het ook zyn mag, ſoo weet het *Momus* gemakkelyk te ontdekken, en te beriſpen. Soo beriſpt men hooge en laage: Den Soldaat in ſyn Legerplaats; den Edelman op ſyn Kaſteel; den Burger in ſyn winkel; en den Boer in ſyn ſtrooyen hutjen. Dus beriſpt men de Geeſtelyke in hunne Kerken en Klooſters, en de Predikanten op de Preekſtoel, ja men taſt ieder een aan, het mag recht of krom zyn, ſoo al het maar wil. O vervloekte ondeugt! O wereldgemeene boosheit!

Nu keere ik my tot u, ô beriſpende *Momus*! weetje wel, waarje met uwe quaadaardigheit na gelykt? Gy zyt als een ſpitſige en ſteekende doornſtruyk, die niemandt voorby laat gaan, ſonder hair te laten. Gy zyt als een bytende quade hondt, die tegens ieder een met de tanden blekt, en hem aanblaft. Gy zyt als een groote vergiftige ſpinnekop, die voor ieder mugnetten ſpant. Gy zyt als des Schouts Dienaars en Beuls knechten, die overal loopen en oppaſſen, om te ſien offe iemandt beet konnen krygen. Gy zyt even als de Trompetters en Toornwachters, die altydt om hoog op den uytkyk ſtaan, en na andere menſchen huyſen neer kyken, of'er ook ergens iets te doen is. Gy zyt als *de godlooſen, welke liſtige aanſlagen bedenken tegen den recht-*

veerdigen, en over hem met hunne tanden knerssen. *Ps.* XXXVII. Gy zyt even als sekere Toverhex *Lamia* genoemt, van welke geschreven wordt, datse haare oogen t'huys in een kistje bewaarde; en soo dikwils als se uytging, settede zy deselve in den kop, op datse alles sien en berispen mocht, maar t'huys komende, leydese die weder weg; en was soo in haar eygen huys puur steken blindt. Om kort te gaan, gy zyt gelyk alle de geene welke in haar hert niet deugen. Want, gemeenlyk praat gy u met uwe alberispende tong selfs voorby, en deselfde sonden en ondeugden, welke gy aan andere berispt, zyn by u selfs in den hoogsten graat te vinden. *Men kan een ander lichtelyk verdagt houden, van 't geene men by zich selfs gevoelt*, segt *Augustinus in expos. super Ps.* Want, het quaadt dat men selfs in den schildt voert, daar van houdt men synen evennaasten mede verdagt, en men denkt alle herten by syn eygen. Niemand sal een ander in een schuylhoekjen soeken, of hy moet 'er selfs ook al ingestoken hebben. Siet eens *Momus*! soo benje! gy wilt andere *corrigeeren*, *censureeren* en *critiseeren*, en deugdt selfs niets; gy wilt andere wasschen en wit maken, en bent selfs pik swart; gy wilt andere genesen en helpen, en legt in 't selfde Gasthuys siek; gy wilt anderen den splinter uyt het oog trekken, en hebt 'er eenen heelen balk in. Let 'er eens op! soo alsje andere berispt en hekelt, soo doedt men u wederom; en gy wordt al even eens berispt, gehekelt, geschonden, en op uwen quaadaardigen bek geklopt.

Belagchelyk is het geene van seker Sterrekyker gelesen wordt. Deese sette eens den bril op de neus,

neus, en meende met syn verrekyker te sien, wat *Saturnus* in den Hemel maakte; hoe *Jupiter* de dronk smaakte, welke hem van *Ganymedes* overgegeven wierdt: wat en waar over *Mercurius* handelde, en *Appollo* verrichte &c. en voor al, wat 'er in 't vervolg van tydt stondt te geschieden. O armen bloedt! Terwyl ondertusschen deese Nar beesig was, en door syne *Perspectief* in den Hemel de toekomende saken sogt te ontdekken, versuymde hy vast te sien, wat 'er in syn eygen huys gebeurde, en hoe *Mars* en *Venus* daar in *Conjunctie* geraakt waren, vermits hy t'huys komende, syn wyf in de armen van een braaf soldaat vondt. Nademaal hy deese onverwachte t'samenkomst door syne *Perspectief* in den Hemel niet hadde weten te bereyken; heeft hy zich by een syner goede vrienden over de Hemelsche *Constellatien* en aardsche t'samenkomsten geen kleyntjen beklaagt; maar deese heeft in de plaats van een verwachte vertroosting, deese armen Miskonstenaar, met de woorden van den gekroonden *David* uytgelacht: *De Hemel is des Heeren: maar de Aarde heeft hy den menschen kinderen gegeven. Ps.* cxv. 16. Seggende verder: nademaal tot saken die alreeds geschiet, en niet te verdoen zyn, niets beters is als het beste te spreken, soo schikt u na de lessen van *Pythagoras*, swygt soo stil als een muys, en stelt uwe glasen en verrekykers op een andere tydt na uw huys, en niet uyt onnodige nieuwsgierigheit na den loop des Hemels.

Ach! hoe veele diergelyke *Astrologisten* en Sterrekykers vindt men thans op aarde, die niet anders doen, als hare oogen en tongen geduurig na andere te keeren? Zy sien met de *Perspectief* hun-

hunner oogen, aan het *Firmament* haares evennaasten, allerhande *Constellatien* en verduysteringen, ik meene berispenswaardige saken en gebreken, welke zy naderhandt op syn allerquaadst uytleggen en berispen; ja alles wetense soo meesterachtig over den hekel te haalen, dat ieder een byna souden denken als offe de *Diphthera* van *Jupiter* voor een bril op de neus hadden steken; maar hoedaanig het met haar selfs gestelt is, wat feylen en berispelyke gebreken zy hebben, haar leven en wandel, doen en laten, sulks kennen en bekennen, doorgronden en ondersoeken zy soo weinig, als een Mol het daglicht. Is dat nu niet een der grootste sotheden! *Het is een groote dwaasheit, om de ondeugden van andere te sien, en syne eygene in vergetenheit stellen*; segt *Justinianus*.

Sulken berispenden *Momussen* gaat het niet anders, als sekere waanwyse Edel-Juffer. Deese kreeg eens van een haarer Boeren, een mantjen van de allerschoonste Karschen, 't welke de eerste waren die men dat jaar gesien hadde; en nademaal zy een liefhebster daar van was, en se bysonder geerne snoepte, liepse aanstondts met de Karschen in een vertrek, ging in een leuningstoel sitten, en begon met sulken smaak te eeten, dat s'er een stuk ses, seven te gelyk in den mondt stak, en haare wangen en buyk daar van swollen. Ondertusschen hadse door haastigheit de kamerdeur open gelaten, dat de Boer alles konde sien; welke by zich selfs dagt: Myn Godt! hoe vreetachtig is myne genadige vrouw; was ik soo een slok op als zy, soo soude men my verwyten, dat ik 'er drie dagen op gevast hadde; en dan soude ik noch niet eens soo veel Karschen te gelyk lusten, als zy nu t'effens eet. Wat gebeurt

'er?

'er? 'tWierdt ondertusschen middag, en zy lieten de Boer mede aan tafel sitten; doen men gedaan hadde met spysen, wierden de Karschen die 'er overgeschoten waren, in een silvere schaal voor *desert* opgeset. Hier op kreeg de Edel-Juffer een Karsch met een confituurforkje op het cierlykste uyt de schaal, nam een kleyn mesjen, schilde de Karsch daar mede, deedt 'er den steen uyt, en begon de Karsch in vieren te *trencheeren*; dit gedaan zynde, namse sulk een vierdepartjen op het confituurforkjen, en tilde het al langsaamtjes op, om 't in haar mondjen te steken (want het buykjen was al, gelyk gesegt is tot barstens toe vol) en vroeg ondertusschen aan den Boer: of men by synent de Karschen mede soo cierlyk schilde, *trancheerde*, en voordiende? De boer sweeg soo stil als een muys, maar dacht niet te minder, even als des goutsmits jongen. De Edel Juffer hieldt al weer aan, en vroeg noch eens aan den boer: of hy en syne huysgenoten op het landt, de Karsen ook soo manierlyk aaten als de menschen in de steeden? Holla! dacht de boer, nu is het tydt, om my betaalt te maken, om dat het myne genadige vrouw soo hebben wil; en zeyde dierhalven: Neen, genadige vrouw, wy zyn op het landt gemeenlyk soo beleeft niet, gelyk ik het nu van haare genade gesien hebbe; maar wanneer wy soo groten honger hebben, dat ons de darmen rammelen, dan maken wy 't wat boerachtig en grof, gelyk uwe genade voor een paar uuren in de kamer deedt, en wy steken dan even al eens ook ses, seven en meer Karschen te gelyk in de mondt, en slokkense met de steenen op. Siet soo! myne Edel-Juffer; steekt dit stilletjes in uw sak; hadt gy den boer syne plomp-

heit

heit niet berispt, so soude hy u uwe grofheit niet verweten hebben. Want, die kaatsen wil; moet de ballen verwagten, en wie andere berispt, moet het selve wederom te gemoed sien;en 't gaat sulken wenschen, even als de Psalmist segt: *Hy heeft eenen kuyl gegraven, maar hy is gevallen in de groeve die hy anderen gemaakt heeft. Psalm* VII. 16. Even soo sult gy ook varen, ô berispende *Momus*! gy wilt een iegelyk over syn feylen, gebreken, sonden en ondeugden bedillen, berispen en straffen, en bent selfs niet een boon waardt; gy verwyt andere hunne vretery en slampampen, en doedt selfs niet minder, ja zyt selfs de allergrootste Vreet-en Suyp-Nar: gy schendt andere wegens haren woeker en gierigheit, en zyt selfs een gierigen drommel, ja hebsuchtig in den hoogsten graat; gy berispt de hovaardy en prachtigheit der kleeren van andere menschen en bent selfs een hovaardige Paauw, en een opgeblasene Pronk-Jonker;gy bedilt andere over haar liefdehandelingen en boelering,en hebt selfs verhoerde sinnen.

O dit is ver gemist! Kent u selfs! krygt u selfs by uwe lange neus! verbetert uwe eygene gebreken alvoorens gy die van andere berispt! Kykt in den Almanak uwes levens, en siet eens wat teken daar in staat, en gy sult niet lang werk hebben om 'er een vergiftigstekende Scorpioen te ontdekken! Tast eens in uw eygen gemoedt, en siet wat schalk daar in verborgen is! Niets is 'er schandelyker, als dat men andere berispt, en zich selfs aan de eygenste gebreken schuldig kend. Niets lelyker is 'er in de gansche wereldt als wanneer men voor een andermans deur wil vegen, en heeft selfs meer vulnis voor syn eygen leggen. Korswylig is 't wat onlangs gebeurde; Se-

Seker Rentmeester riep eenen syner Ondersaten voor den Rechter, wegens de overtreding van het sevende Gebodt; alwaar hem vyf ducaten tot straffe opgelegt wierden. De Onderdaan badt hem eenige dagen tyd te vergunnen; welke ook toegestaan wierden. Deese tydt verstreken zynde, verscheen de gedaagde, maar bracht in de plaats van gelt, twee besems. De Rentmeester was daar over seer verwondert, wist niet wat het beduyde, en vroeg hem: wat hy daar mede seggen wilde? nademaal hy ducaten en geen besems brengen moest. Mynheer! antwoorde den ander: Ik heb daarom twee besems mede gebracht op dat gy met den eenen eerst uw huys en voor uw eygen deur mogt vegen; (want hy wist wel dat deese Rentmeester selfs en oude *Sussannaas* boef was) en dan sal ik 't vervolgens voor myn deur ook schoon vegen Wel gesegt! soodanig moet gy mede doen, gy albedillende berisp Narren! Neemt den besem der verbetering in de handt, en veegt eerst voor uw deur uwen eygenen drek van gebreken en ondeugden weg, voor dat gy op een quaadaardige wyse onderneemt, voor de deur van andere menschen te vegen; en haar doen en laten, handel en swandel, bedryven en verrigtingen te berispen en over den hekel te halen: want alsoo spreekt u de Goddelyke wysheit, de Heere *Christus* selfs aan: *Matth.* VII. *Oordeelt niet, op dat gy niet geoordeelt en wordt: want met welk oordeel gy oordeelt sult gy geoordeelt worden: ende met welke maate gy meetet, sal u weder gemeeten worden. Ende wat siet gy de splinter die in de ooge uwes broeders is, maar den balk die in uwe ooge is, en merkt gy niet. Of hoe sult gy tot uwen broeder seggen, laat*

toe

toe dat ik den ſplinter uyt uw' ooge uyt doe, ende ſiet daar is een balk in uwe ooge. Gy geveynſde! werpt eerſt den balk uyt uw' ooge, ende dan ſult gy beſien, om den ſplinter uyt uwes broeders ooge uyt te doen. Gy beriſp Nar! let op deeſe leer.

Men vindt noch al andere Beriſp-Narren, welker dwaasheit daar in beſtaat, datſe zich inbeelden *Salomons* wysheit te beſitten; ja zy zyn ſoo verwaant, datſe hun inbeelden, als men het affnydſel hunner nagelen zaayde, dat 'er met der tydt niet als geleerde luy uyt voort ſoude komen. ô Narren! even daarom, vermits gy ſoo veel werk van u ſelfs maakt, en u inbeelt, als of je de aller wyſte, de aller verſtandigſte, en de aller bequaamſte waart; even daarom ſeg ik, benje de grootſte Sotten en Naaren: want, alſoo ſegt *Xenophon*: *Sulk een ingebeelt lof, is de aller dwaaſte, welke zich iemandt ſelfs geeft en toe-eygent.* Ja, tegen ſulke inbeeldende Narren ſoude men konnen ſeggen, wat eens ſeker Biechtvader, tegens een kleyn arm Meysjen zeyde, welke zich by hem beklaagde, ſeggende: *Pater!* Ik heb noch eene ſonde op my: Welk is die? vroeg hy; Ik houde ſeer veel van my ſelfs, antwoorde zy daar op; en hy: Gaat maar heen myn kindt! andere menſchen ſullen ſoo veel te minder van u houden. Soo gaat het hier ook; hoe meer ſulke omgekeerde *Doctores* werk van haar ſelfs maken, en zich hoog ſchatten, hoe minder andere menſchen van haar houden, vermits 'er gemeenelyk niet veel achter ſchuylt, als ſtoffen en pogchen; ſoo dat van haar geſegt kan worden: *Nihil intus, dixit Carolus Quintus*; zy hebben in haar kop en harſſens niets anders als de ydele lucht van eygen lof,

lof, 't welke volgens het gemeene ſpreekwoordt, ſtinkt.

Ach! hoe meenigen opgeſchotene Raboort is 'er, die eerſt uyt ſyner Moeders keuken komt, en in wiens broek noch verſcheyde ſprankels van de gebrokene gardt leggen, daar hy ondertuſſchen ſoo trots over ſtraat kuyert, als een haan die vulnis tuſſchen de poten heeft; hy is ſoo grootſch, dat hy meent over al aan te ſtooten, en dat 'er niets boven hem kan zyn; ja hy beeldt zich in, een andere *Atlas* te zyn, die gemakkelyk den Hemel ſoude konnen torſſen; hy gooyt ſyne voeten ſoo kruyſelings over en door malkander, dat hem de wydſte ſtraat te naauw is; hy ſpalkt ſynen bek tot aan de ooren op, wanneer hy Franſch koeteren, of Italiaanſche Oranje appelen uytbraken wil, en hy moet een Spaanſch riet in de vuyſt hebben. Deeſe inbeeldende verwaande beriſp-gek, beelt zich in een andere *Solon* te zyn, by wien ſyn gantſche Vaderlandt de Wetten ging halen; daar ondertuſſchen ſyn opgeblaſene inbeelding op geen ander *fondament* geplant is, als op een leege windmoolen, daar men niet anders alsklepperen en wepperen hoort; want daar komt naauwelyks iets anders uyt, als: *Ita* en *Non*; *Signor ſi* en *ouy Monſieur*, *Serviteur Madam &c.* ô Nar!

Hoe meenige Latynſche ſnotlepen is 'er, die voor weinig jaren noch het neus *deſert* der jongens aan de mouw plagt te vegen, en nu uyt vreemde landen, met vreemde zeden, met een leege beurs, en een wormſtekig geweten t'huys komt. Deeſe Nar wil hebben dat men hem *reſpecteeren* ſal, als een oude Bybel; of als de *Alcoran*, die alle jaren door een Kemel na *Mecha*

gedragen wordt; gelyk het *Protocol* tot *Wetzlaar* op het Kamergericht, of als de Palm-Ezel, daar hy ook wel best na gelykt. Maar wanneer men den Docter eens by het licht bekykt, vindt men niets als een leeg henneneft, veel gekakel en weinig eyeren. Fuy! 't is schande.

Ach! hoe meenigen *Grammaticalische Makulatuur* is 'er, die de gardt ontwassen en syn Meester te vroeg ontloopen is; terwylen hy zich ondertusschen voor een *gepromoveerde Doctoor* uyt geeft, niet tegenstaande hy in 't opklimmen na den *Parnassus*, vry wat ongelukkig geweest is, vermits 'er soo meenigen tree als hy deedt, soo meenigen sport brak, soo dat den armen hals niet anders meende of hy soude weer daar af glyen, als de jongens van seker meyboom, waar van dit opschrift was: *Multi summa petunt, veniunt ad culmina rari*, terwyl haar niets meer over bleef, als het enkelde omhoog kyken.

Diergelyke inbeeldende berisp Narren en vrolyke hemthoesters; diergelyke Palm-boome Ossekoppen, en verkoude plompaarts, welke van hare opgeblasene hoogachting en dwase inbeelding, gelyk als van de Nachtmerrie, en even als de bok door de Toverhex gereden worden, vindt men hier en daar ja op alle plaatsen, met heele karren vol; want het: *Wat beveelt uwe Excellentie?* Hoe *vaart uwe Excellentie?* Doedt den vermeenden *Docter* het hooft swellen, als een opgeblase varkensblaas; ja sulk een kerel suyst en pruyst niet anders, als of syne harssenpan tot een Wespen of Horselnest geworden was. Daar en boven soo bespot en belacht hy ieder een, en beeldt zich in alleen de haan in de korf te zyn; hy meent dat hem *Plato* op de tong sit, en *Ari-*

sto-

ſtoteles door ſyn venſter kykt; *Diogenes* hem op de ſchouders hangt, *Saluſtius* in ſyn broekſak, en *Seneca* in ſyne handſchoenen ſteekt, ja dat *Horatius* aan ſyn voeten ſit; waarom dan een ſoodanige Nar, andere deegelyk geleerde, en onvergelykelyke bequamer menſchen, naauwelyks meer als voetvegen waardeert. Soude men wel een grootere Nar in de gantſche wereldt vinden, als eenen ſulken inbeeldenden en beriſpenden Nar? Een ſoodanigen ſchoonen eertytel geeft haar de H. *Gregorius*, wanneer hy *Lib.* 2 *mor. c.* 7. ſegt: *Het is een Nar, die zich toe-eygent, het geen hy niet heeft.* Als of hy ſeggen wilde: De geene die zich veel inbeeldt, en gelooft zich ſelfs beter en verſtandiger als andere menſchen te zyn, is een Nar! ô wat heerlyke uytſpraak, voor een ſoo hoogeleerde en hooggeſtudeerde Docter!

Soodanige inbeeldende Narre-hanſſen komen my even al eens voor als het Kalf, 't welke de ontaarde *Iſraeliten* in de Woeſtyne als eenen Godt aanbaden. Dit Kalf ſcheen rykelyk en van ſchoon glinſterendt goudt gemaakt; maar, 't was; wat was het; Maar 't was van binnen hol en leeg, en by gevolg niet van maſſief goudt, gelyk haar veele verbeelden. Meenig een ſtapt daar heen, met een opgerekte hals, als een ſwaan, en niet anders als of hy met den Toorn van *Babel* vermaagſchapt was; hy blaaſt de wangen op, trots de beſte Trompetter; hy ſpalkt de beenen van malkander als een tweede *Coloſſus* van *Rodes*; hy beeldt zich in, dat *Anaxagoras* en *Pythagoras*: *Antbiſtenes* en *Socrates*, *Chryſippus* en *Cyſippus*, *Anaxarchus* en *Plutarchus*, *Phocion* en *Xenophon*, en andere diergelyke, by hem niet in vergelyking komen.

Hy heeft de gedachten van zich selfs als of hy een *Orakel* van alle wetenschappen was, maar als het eens ter sake komt, dan vaart hy even als seker Docter in de Rechten tot *Parys.* Deese pochte en snoefde, dat hy door syne bequaamheit in veertig jaren tydts geen Rechtsgeding verlooren hadde, en 't was ook waarheit, want hy hadde van wegens syne onwetenheit in veertig jaren geen Rechtsaak onder handen gehadt, en alsoo ook niet konnen verliesen. Met een woordt gesegt, soo komt het daar op uyt, dat een soodanige van inbeelding aan malkander geflanste Docter, niets anders is als een gegooten Kalf, van binnen hol, leeg, en sonder harssens; ja deese zyn even al eens als de vyf dwase Maagden met hare lampen, daar niets in was Syn memorie is even als de bladen van *Jonas*, schielyk opgeschoten, en schielyk verdroogt; syn geweten is gestelt even als de pot van den Propheet *Elisa*, namentlyk, bitter, bitter! Fuy!

Sulke Narren varen even al eens als seker Edelman tot *Straasburg*. Deese arme bloedt al schoon hy bedelarm was, wilde nochtans voor wat groots aangesien zyn. Hy woonde in een Dorp, digte by *Straasburg*, en quam dagelyks met laarsen en spooren in de stadt kuyeren, vermits hy geen Paardt ryk was. De Raads-heeren tot *Straasburg* dit bemerkende, namen een besluyt om met deesen nieuwerwetschen Ruyter een klucht te beginnen, en hem te betichten, dat men hem over het overryden van een kindt buyten de stadt, hadde aangeklaagt. Tot dien eynde lietense hem roepen, en de misdaadt wierdt hem voorgehouden, hier in bestaande; dat hy met syn moedig Paardt, moedwillig een kint buyten de stadt

hadde doodt gereden. Deese beschuldiging loogende hy soo goedt als hy konde, en betuygde op syne eere en woordt, dat hy aan deese daadt onschuldig was, en niets daar van wist, nademaal syn Paardt soo sachtsinnig als een Lam was. De Raads-heeren antwoordeden daar op, hy mogt loogenen soo veel als hy wilde, de saak was maar al te waar en klaar, en best dat hy se bekende; en een genadig vonnis verwachte. Wat soude de arme bloedt doen? Hy moest alsoo eyndelyk iets belyden, dat hy liever niet gedaan hadde. Myne Heere! zeyde hy, Godt weet, dat ik geen kindt doodt gereden hebbe, vermits ik op myn eer sweere, dat ik in geen tien jaren op een Paardt geseten hebbe. Hier mede liep de saak met een lagcherytjen af, en deese gelaarste en gespoorde Nar, wierdt daar door geen kleyntjen over den hekel gehaalt, vermits ieder een gewaar wierdt, dat hy den grootsten spoor in den kop hadde, en dat 'er by hem niets te vinden was, als pogchende en snorkende inbeelding. *Drexelius tr.* 22. *c.* 46. §. 2.

Diergelyke steyloorige, hovaardige en inbeeldende Narren, staan 'er omtrent soo breedt by, als seker hovaardige Vrouws-persoon.

Deese was by een sekere *Processie*, ongemeen hovaardige opgeschikt. Zy beelde haar in, dat *Appelles* met al syn konst niet bequaam soude zyn geweest, om haare fraaye gedaante na te bootsen. Haar kop was soo cierlyk opgeschikt, dat alle hairen, (die nochtans maar valsche waren, om dat haar, haare eygene ontvallen waren) afgepast en gemeten waren; de scheelen waren soo netjes gelegt, dat de luyse *passagie*, tegens een Latynsche *Ypsilon* konde monsteren. Om kort te gaan,

zy geloofde dat St. *Nicolaas*, geen schoonder Pop, als zy was, soude konnen uytdeelen. Doense nu dus met valsche veeren liep pronken, quaam 'er by geval een Aap uyt een Winkel, en lynrecht op haar schouwer springen, alwaar deselve, de valsche krullen, linten, muts, fontangie, cieraden, pronkeryn en alle verdere pracht van den hals en kop plukte, soo datse met haar kaalpoppig schurfthooft, 'er even als een gevildt kalfshooft uytsag, en van ieder bespot wierdt. *Caussinus in aul. sanct. L.* 2.

Even soodanig en niet anders gaat het ook gewoonelyk met sulke berisp Narren, welke zich inbeelden, dat alle verstandt by hun alleen te vinden is, vermits se zich laten voorstaan, meer te zyn, als zy zyn. *De Heere snydt af alle vleyende lippen, en de groot sprekende tongen. Ps.* XII. 4. Sulken inbeeldende en zich selfs prysende Narren, soude men al schempende konnen verwyten, 't geene de oude *Diogenes* aan een kleyn verachtelyk steedjen of veeleer derselver Inwoonders verweet; seggende: Al schoon dit een kleyn verachtelyk steedjen is, soo heeft het nochtans machtige en groote Poorten; waarom hy dan heel yverig door het heele steedjen liep, biddende, schreeuwende en roepende: Ik bidde u ten allerhoogsten, myne Heeren! doedt doch de Poorten toe, op dat 'er uwe Stadt niet door en loopt, nademaal de Poorten grooter zyn als de Stadt selfs. Alsoo is by meenig gestudeert plompert, de poort, dat is, de mondt grooter als het hert en verstandt, terwyl hy snoeft en opsnydt, als of 'er niemandt syns gelyken in de wereldt te vinden was; daar nochtans, wanneer men alles ter deegen nagaat, niets by hem te vinden is, als

enkelde opſnydery. 't Gaat met haar als ſekere ſnaak al lagchende zeyde: Doen hy een Nachtegaal plukte, en haar kleyn baſtjen ſag: Een heldere ſtem hebje wel, maar anders ſchuylt 'er niets achter! Alſoo ſoude men van ſulke gekken mede ſeggen konnen: Gy hebt praats en ſnaps genoeg, maar méer is 'er ook niet by.

Sulke ſnaken zyn even als de jonge Kikkers; wanneer die groene lang-pooten beginnen te quakken, en te ſchreeuwen, dan blaſenſe 't gantſche lyf en den hals op, als of zy barſten wilden, tot dat 'er eyndelyk maar een gequak uytkomt, wanneer zy haare lieffelyke ſtemme, waar voor men yſſen moet, hooren laten. By een deeſer Hollandſche Nachtegalen, ſchryft een *Symboliſt* deeſe woorden: *Dum coaxo, tumeſco*; dat is: Wanneer ik myne ſtem laat hooren, en quake, dan blaas ik my op. Even deſelve woorden kan men op ſulke inbeeldende Narren en ſnoefhanſſen toepaſſen; deeſe blaſen zich in hunnen redeneringen en woorden ſoodanig op, even als een quakkende Kikkert. Men ſoude denken, datſe by den ouden Redenaar *Cicero*, ſchool gelegen hadden; met ſulken deftigheit en ontſag, wetenſe hunne *Heroiſche* daden te vertellen, en haar eygen lof te verheffen; even als of ſe alles wiſten en alle talen verſtonden; daar nochtans al haar weten niet een boon waardt is.

Een ſoodanige is geweeſt ſeker Doctor, *Paulus Florentius* genoemt. Deeſe vermat zich dat hy alle talen verſtondt, en men geloofde in 't algemeen, dat hy Latyn, Griekſch, Hebreeuwſch, Syriſch, Chaldeeuwſch, Egyptiſch, en andere Talen meer kon. Om nu deeſen Nar beſchaamt te maken, verſon *Pater Georgius Scherer Soc.*

Jesu, een belagchelyke poets. Tot dien eynde spande hy met een andere *Pater* synes Ordens t' samen, en schreef deese woorden achterwaards op een briefsjen: *De Ganssen gaan barvoets*; welke achterwaardts gelesen zynde, deese woorden uytbrachten: *Steovrab naag nessnag ed.* Met deese veranderde woorden op een briefsjen geschreven, quam *Pater Scherer*, benevens syn medegesel by Docter *Florentius*, hem dienstig biddende en smekende; dat nademaal zy een overoudt Boek gevonden hadden, waar in deese woorden geschreven stonden, en hun aan het verstaan derselven seer veel gelegen lag, of hy de goedheit geliefde te hebben, om haar te seggen, wat taal het was, en watse betekenden? Doen hy nu deese woorden geleesen hadde, zeyde hy: Heeren *Paters*! dat is een overoude Arabische en Heydensche taal: Deese woorden gebruykten de Afgods-Papen, wanneerse hunne Afgoden Offerhanden wilden doen, en spraken se daar mede aan. Deese uytlegging gedaan zynde, konde zich te twee *Paters* naauwelyks van lagchen onthouden, bedankten hem, wegens de heerlyke uytlegging, en toonden hem te gelyk, dat het goede Duytsche woorden waren, welke zy achterwaarts geschreven hadden, betekenende: *De Ganssen gaan barvoets*. Op deese wyse wierdt deese Hoog geleerde, en in alle Talen ervarene Docter beschaamt gemaakt, en geen kleyntjen van ieder een uytgejouwt. Menigen snoever soude mede soo varen, wanneer men somtydts syne eere en achting niet wat verschoonde, en syne saaken wat naauwer naspeurde. Diergelyke inbeeldende snoes-hanen en inbeeldende gekken, roept de wyse Koning *Salomon* toe;

toe: *Prov.* XXVII. 2. *Laat u eenen vreemden pry-sen, ende niet uwen mondt: eenen onbekenden, ende niet uwe lippen*; want, eygen lof ſtinkt.

Dierhalven, gy die ſeer dikwils meer naar lof hapt, als een hongerige na een ſtuk broot, vermits u de ooren nooyt meer kittelen, als wanneer gy u met hooge en heerlyke tytels hoort noemen (*Titulare* en *Titillare* lykt malkander ook ſeer wel:) Ik bidde u, wat ik bidden mag! laat doch uwe gekke inbeelding varen! gebruykt voor deeſe uwe quaal een geeſtelyk hulpmiddel en *Recept*, 't geen uw der zielen *Doctor* voor ſchryft, op dat deeſe uwe gevaarlyke ſtaat, verandert en geneſen mag worden; want anders ſtaat het te vreeſen, indien gy noch geene Narren zyt, dat gy 't in 't kort ſult worden; des moet gy het met eenig heylſaam hulpmiddel voorkomen. Onder deeſen *Doctor* der zielen, verſta ik niemandt anders, als onſen Heylandt *Jeſus Chriſtus*, die by en door de *Evangeliſten* dikwils met de naam van Meeſter genoemt wordt. Deeſe, ô! Demoedigheit ſonder voorbeelt! heeft kort voor ſyn doodt zich voor de Apoſtelen nedergeworpen, en hun de modderige voeten gewaſſchen; de handen, die Hemel en Aarden geſchapen hadden, vernederden zich nu tot aan de voeten der menſchen, ja ſelfs tot de voeten van den Verrader *Judas*; en wanneer dit werk der diepſte ootmoedigheit verricht was, keerde hy zich na de Apoſtelen, en zeyde: *Gy heet my Meeſter ende Heere, ende gy ſegt wel: want ik ben 't*, *Joh.* XIII. 13. De gezegende Heylandt *Jeſus* is een Meeſter, en wy zyn ſyne Diſcipelen, de les die hy ons geeft, beſtaat maar in acht en veertig letters, of elf woorden, namentlyk: *Leert van my, dat ik*

sachtmoedig ben, ende nederig van herten. Matth. XI. 29. De nederigheit, de nederigheit, gaat boven alle wetenschappen! al kondt gy soo veel als de voorname Theologanten, *Suarezius* en *Vasquesius*; al wistje soo veel als de voorname Philosophen *Cato* en *Plato*; al waarje soo geleert als de voorname Rechts-geleerden *Bartholus* en *Baldus*: en volgt echter de voornoemde les niet op, soo zyt gy ongeleerde Ezels-koppen; ja slechthoofden en dwase gekken in de school deeses hemelschen Meesters: Want, alsoo seggen sekere Duytsche veersen:

Wie dat zich wys schat, en een ander houdt voor bot,
Is selfs een groote sot;
Dien schort het in de bol:
Dien moet in 't Narren Protocol.

DE GIERIGE NAR.

WEes ſpaarſaam Vader, pynt en queldt
Uw ziel, om het verdoemde geldt;
Vul kiſten op, propt vol de ſakken,
En wil die ſtapelen en pakken,
Maar ſie eens, gryſaart, die reets beeft,
Hoe dat uw zoontje daar mee leeft.

Op

P het eylandt *Creta*, was voor deesen een bekende gevankenis, 't welke de Inwoonders een *Labyrinth* noemden; deese was soo verschrikkelyk, dat, wanneer iemandt daar in geraakte, konde hy op geenderhande wyse eenen uytweg vinden, maar wierdt aanstondts door het vreeslyke monster *Minotaurus* verslonden, en opgevreten. Een soodanig *Labyrinth* is de gierigheit, en inhaligheit van tydelyk geldt en goedt; wanneer men eenmaal dit padt inslaat, is de weg tot de bekering nimmer weer te vinden; en 't eynde en slot is niets anders, als om door den helschen *Minotaurus*, anders gesegt den Duyvel, verslonden te worden. Dus spreekt 'er *P. Benedictus Fidelis à St. Philippo serm. 16. in fer. 5. Dom. 2. quadr. consid. 1.* van: *Deese ondeugdt (de Gierigheit namentlyk) is een Labyrinth, waar uyt men geenen uytgang vindt.* Hoort eens, wat de wyse Salomon *Eccles. iv. 8.* van de gierige segt: *Synes arbeydts is geen eynde: ook en wordt syn ooge niet versadigt van den rykdom.*

Na dat Godt Almachtig in het Oude Testament, het onkruydt der sonden en ondeugden uytroeyen, en de sware siektens en toevallen der zielen genesen wilde; heeft hy syne Propheten overal in de wereldt, na alle Oorden gesonden, op datse door hare yverige Predikingen, het volk van 't quade tot het goede, van den weg der Helle, na die van den Hemel, en van den doodt tot het leven geleyden souden, behalven alleen tot *Gath*: *Verkondigt het niet te Gath*! was het bevel (*Micha* 1: 10.) aan de Propheten; gaat heen na alle Plaatsen en predikt boete en bekering,

maar

maar in de ſtadt *Gath*, verkondigt het niet, vergiet 'er geen tranen, of bemoeyt u niet met iets waar mede zich de Inwoonders deeſer ſtadt konnen bekeren, *want haare plagen zyn dodelyk*; en by gevolg is 't ongeneeſlyk, verkorven, bedorven en alles te vergeefs; waarom dan ook onnodig is, veel moeyte, veele middelen en artſeneyen aan haar te koſt te hangen, of hen veel voor te preken, nademaal 'er niets is dat haar ſoude konnen helpen: De reden daar van geeft de vermaarde Prediker *St. Antonius de Padua Dom.* 21. *Trinitatis* te kennen, ſeggende: Dat het woordt *Gath* ſoo veel betekent, als een Pars of Wynpars; en de groote Stadt *Gath*, was als een groote Pars, welke door onverſadelyke gierigheit gedreven, den armen alles uyt parſte; dierhalven moeſten de Propheten daar toe gantſch geen moeyte doen, om de gierige Inwoonderen van boete of boedtveerdigheit te prediken, nademaal het 'er doch al toe lag, en haar quade ſtaat, de gierigheit, al ongeneesbaar geworden was. *De godtlooſe draven rontomme* ſegt *David*, *Pſ.* XII. 9. En dit ſtyft myn ſeggen; want, de goddelooſen wandelen rondom, en konnen even als in een *Labyrinth* geen uytweg vinden; want even als de geene die in een Cirkel of *Labyrinth* rondom gaat, altydt aan de ſelfde plaats wederom komt, van waar hy begonnen hadde, niet tegenſtaande hy geduurig voort gaat; alſoo hebben de gierige altydt en ſonder ophouden te arbeyden, en bemoeyen zich, om haar met tydelyke middelen te verryken.

Dat nu de gierige voor Narren mogen geſcholden worden, blykt daar uyt, om dat haar Godt ſelfs een ſoodanigen tytel gegeven heeft, gelyk *Luc.*

Luc. XII. te ſien en te leſen is: Want, aldaar wordt gemeldt van ſeker ryk menſche, die langer niet wiſt wat hy met de menigte van vruchten beginnen ſoude, want ſyne ſchuuren waren hem al te naauw geworden; waarom dan deeſe gek ſynen kop by nacht in de plaats van te ruſten gebroken heeft, terwylen ondertuſſchen een arme ſonder de minſte ſorg ſliep. Doen deeſe Ryke in 't midden van ſyn bedryf was, om muyſeneſten te maken, ſoo quam 'er een ſtem van Godt, welke hem een Nar noemde: *Gy dwaas!* en gekkelyk menſchen! *In deeſen nacht ſal men uwe ziele van u afeyſchen, ende wiens ſal het zyn, het geene gy bereydt hebt?* En wie ſal al het geldt en goedt, datje by een geſchraapt hebt, krygen?

ô Nar, boven alle Narren! De Ryke braſſer heeft zig ſelfs goede dagen gemaakt; hy heeft de gantſche tydt niet als koſtelyke maaltyden gehouden; de vier Elementen zyn hem geduurig ten dienſt geweeſt; de lucht verſchafte hem het wilde gevogelte, de aarde voorſag hem van allerhande vruchten, het water gaf hem goede viſſchen, en het vuur moeſt altydt koken en braden; eeten en drinken en alle andere middelen om goede cier te maken, hadde hem ſyn Vader ten houwelyk gegeven; hy hadde ſyn goedt in dit leven ontfangen; alle dagen waren by hem feeſt-dagen en vreet-dagen; en eyndelyk is hy voor den duyvel geraakt en in de hel begraven. Maar gy dwaaſe gierigaart doedt u ſelfs gantſch geen goedt! gy verkropt meerder bekommerniſſen, als gy kroppen en komkommers eet; gy peuſelt meer mangelen als amandelen; gy ſuypt meer geſtig- als beſtig bier, en vaart evenwel

voor

voor den Duyvel! en hebt alsoo, soo wel een tydelyke als eeuwige hel. ô Nar! 't Mag Somer of Winter zyn, gy rydt evenwel met uw Narre-slee vol bellen na de Duyvel.

De H. Boetvaardige *Magdalena*, heeft met hare albastere vlessche, Godt behaagt en den Hemel verworven; maar gy verdient met uwe spaarpot niet anders als de hel. De H. *Asela*, de H. *Asidius*, en de H. *Asentius*, hebben alle met haar vasten en bidden de zaligheit verkregen; maar een soodanige niet heylige, maar heylloose *Asinus*, verwerft met al syn vasten en lyden, niets anders als de hel. ô Nar!

Het geene gy bereydt hebt, wiens sal het zyn? Ey soo spaar, gy Nar alsje bent? Gy zyt in dit geval even als de Mieren, welke den gantschen Somer door met het grootste werk en met veel sorgen vergaderen, en na datse van alles in overvloedt versien zyn, komt 'er een dikkoppige beer, en verslindt dit alles op eenmaal. Soo vaarje mede ô gierige gesel! in de hel; alsje wat veel met veel sorgen en borgen, met veel koopen en loopen, met veel tydt en vlydt by malkander geschraapt hebt, dan komt 'er een beer, ja een rechte Beerenhoeder, uw soon of erfgenaam, en verteert, ja vernielt alles in 't kort. ô Nar! stroopt uwe kap met bellen wat van over de ooren van daan, op datje beter hooren moogt, wat *Valerianus* segt: *Hom.* 20. *Den aart der sotheit is, om anderen winst aan te brengen, en zich selfs eene straffe te bereyden.*

Men leest *Luc.* XIII. dat de Heere een Vrouwe heeft gesondt gemaakt, *welke eenen geest der krankheit, achtien jaren lang gehadt hadde, ende zy was t' samen gebogen, ende en konde haar gantschlyk*

ſchelyk niet oprechten, noch in de hoogte ſien; maar ſe keek altydt na de aarde. Diergelyke menſchen vindt men heel veel, welke nooyt den Hemel aanſien, en noch minder denſelven betrachten, maar hare gedachten zyn altydt naar de aarde, en op het aardſche geveſtigt: Want wat is het goud en ſilver anders als geele en witte aarde? en dit is immers het eenigſte oogmerk en inſicht haares hertens. Ja ſommige zyn ſoo dwaas, datſe zich om gering geldt aan den duyvel over geven, en de zaligheit hunner zielen verwaarlooſen. Veele zyn 'er die zich wegens een kleyn verlies verhangen of verdrinken: mogen die niet wel op de lyſt der Narren geſtelt worden?

De gierige Narren worden niet alleen eeuwig, maar ſomtydts ook tydelyk geſtraft, gelyk het volgende bewyſt.

Een ryke wrek, vergeleek eens de drie ſtaten der menſchen, met een groote groene noot; hy haaldeſe uyt ſyn ſak, toondeſe aan 't omſtaande volk, en gaf daar over deeſe uytlegging: Siet daar myne Heeren! De groote noot heeft drie deelen aan zich, welke gemakkelyk met de drie ſtaten der menſchen konnen vergeleken worden. Het eerſte gedeelte is de groene baſt; hiermede brak hyſe van de noot af en gooydeſe weg; deeſe deugt nergens toe; en dit is de armoê, welke ook nergens bequaam toe is. Het tweede gedeelte is de andere baſt; die is noch iets beter, men kanſe noch ergens toe gebruyken, want de oude wyven konnen 'er noch garen op winden; en deeſe betekent den middelbare ſtaat; deeſe is noch wat beter, als de eerſte. Het derde gedeelte, is het allerbeſte, namentlyk de ſuyker ſoete

pit,

pit, en deese betekent de rykdommen, welke ieder een gebruyken kan. Hier mede beet hy de noot open, om de pit aan het volk te toonen, en se op te knappen; maar deese dogt tot alle ongeluk niets ter wereldt, want daar was een worm in; soo dat hy in de plaats van een suyker soete pit, wat anders in de mondt kreeg, en wederom moest uytspuwen. Dit hoorden eenige arme, die daar by stonden, en begonnen braaf daar over te lagchen; en een daar van leyde het soodanig uyt, namentlyk: Dat de wurm de duyvel was, welke somtydts in hunne herten, soo wel als in haare geldt-kisten soodanig huys houdt, als de worm in deese noot gedaan hadde. Dit was wel geoordeelt: let 'er op gierige Nar!

In het Dorp *Ebersbach* is 't gebeurt, dat eene Bok genoemt, sekere gierige Vrek schoon betrok. Hy was een Voerman, welke over landt van de eene plaats na de andere op vracht reedt. Op sekeren tydt gebeurde het, dat hy door de gierige Nar gevraagt wierdt: wat hy met die groote hondt deedt, welke hy by zich hadde? waar op deese, die een slimmen Vos was, antwoorde; dat hy *Commissie* hadde, om vyftig van sulke honden voor een Edelman op te soeken en te kopen, ook wilde hy gaarne iemandt een braaf drinkgelt geven, diese hem konde beschikken. Deese gierigaart, dagt dat dit gelt gemakkelyk te verdienen was, kreeg een Ryxdaalder op handt, en nam aan het gemelde getal honden, ieder voor een Daalder te leveren, en binnen den tydt van veertien dagen by den anderen te hebben. Hier mede reedt de Voerman synes weegs, en de ander deed syn best om syne levering te doen, bracht het ook

eyndelyk ſoo verre, dat hy ſe binnen veertien dagen by een hadde, slootſe t'ſamen in een ſtal, en moeſtſe op ſyne koſten houden, tot dat de Koper weer quam. De veertien dagen liepen voorby, maar daar quam geen Koper opdagen, en de honden moeſten ondertuſſchen eeten; dit maakte den goeden verſamelaar bang, dat de Koper weg mochte blyven, en hem de honden laten houden, gelyk ook geſchiede. Een week na de beſtemde tydt, quam de Koper, maar heel anders en niet als een Voerman, maar als een bode toegetakelt, hebbende zich een paar knevels laten ſcheeren, en een oog met wat was toe gekleeft, dat men meenen ſoude hy hadde maar een oog. In deeſe gedaante quam hy in de Herberg, die digte by de hondeſtal was, en eyſchte een mingelen bier; terwylen hy doende was om dit uyt te drinken, *Muſiceerden* de honden ſoo goedt als zy konden; de bode vroeg den Waardt wat dat voor een gehuyl was? waar op deeſe antwoorde: dat 'er voor drie weken een Voerman doorgereden was, welke aan ſyn buurman een Ryxdaalder op handt gegeven hadde, om hem vyftig groote honden by malkander te beſchikken, welk getal hy al veertien dagen *compleet* hadde; ondertuſſchen hadden de honden wel voor vyf gulden aan broodt gevreten: voegende eyndelyk daar by, dat de Koper ſoo wel na hem boode geleken hadde, dat indien hy twee oogen hadde, ſoo ſoude hy ſeggen dat hy 't ſelfs was. Hier op antwoorde de bedrieger wederom, en gooyde het ſoo verre weg als hy konde, betaalde den Waart het bier, en ging heen, om ſyn Voerwerk te vinden, dat hy eenen anderen weg, bezyden het Dorp hadde laten trekken; liet alſoo de honden
voor

voor 't geene se waren, willende liever synen Ryxdaalders laten loopen, als de vyftig gulden voor de honden en vyf gulden kost-geldt te betalen, en dan noch de beesten toe te houden. Een deeser vyftig Rekels, heeft daar na den gierigaart, die koopmanschap in Olie deedt, een vat Olie omgestoten en uytgesopen; waar op hy het arme dier in de wynpars sette, en uyt liet drukken, waar door hy eenige mingelen Olie meer wederom kreeg, als de hondt gevreten hadde; soo dra dit rughtbaar wierdt, was 'er niemant meer, die van deesen Vilder Olie wilde koopen. Op datse echter georbert soude worden, heeft hy 't selfs opgevreten, seggende: dat alles wat van een hondt quam, gesondt was; nademaal de Heeren Apothekers selfs hondestr.... tot artsenyen gebruykten. ô Vrek!

Tot *Antwerpen* was een gierige Koopmaan; deese liet zich schilderen, met beding, dat byaldien het hem niet geleek, soo soude hy ongehouden zyn om het *Pourtrait* te nemen, of het bedonge geldt, dat twaalf Ryxdaalders was, te betalen. Doen nu 't schildery seer wel getroffen en klaar was, hadt de Koopman berouw, om soo veel geldt daar voor te geven, en zeyde dierhalven: dat het hem niet geleek, en dat hy alsoo ongehouden was, om het aan te nemen. De Schilder nam het schildery sonder tegenspreken weer na zich, en schilderde daar een sots-kap met bellen om, stellende het selve benevens andere schilderyen op 't venster. Doen nu een ieder die voorby ging het wesen van den Koopman daar uyt kende, wierdt hy genootsaakt, om verdere bespotting te ontgaan, niet alleen het *Pourtrait* voor den bedongen prys, maar ook de sots-

kap noch daar en boven te betalen.

Een voornaam Edelman, was benevens andere deugden die hy besat, seer mildadig, voornamentlyk tegens arme en noodlydende, waar van hy niemandt sonder onderstandt liet van zich gaan: daar en tegens hadde hy eenen Kamerdienaar, die boven maten gierig was, ja selfs soo verre, dat de geene die iets van syn Heer vereert kreegen, hem altydt tol daar van betalen moesten, ja selfs somtydts meer als de helft. Seker doorslepen gast merkte dit; en nademaal hy den Heer niet konde spreken, ten ware dat hy aan deesen *Intressanten* gierigaart de helft beloofde van 't geene hy van zyn Heer krygen souden, soo deedt hy sulks heel gaarne. Na dat hy nu een milde gift van den Edelman gekregen hadde, heeft hy denselven gebeden: hem noch een genade te doen, en een brave oorvyg te geven, welke hy tot gedachtenis, van een sulke milddadige handt seer gaarne verdragen wilde. De Edelman weigerde eerst dit gekkelyke versoek, maar eyndelyk, om dat deesen soo lang en ernstig daarom aanhieldt, gaf hy hem eene, die hy naauwelyk voelen konde; en maar als uyt korswyl scheen voort te komen. Hier op bedankte deese den Edelman ten hoogsten, en ging weg; maar naauwelyks buyten de kamer komende, quam de Kamerdienaar op hem toeschieten, en eyschte de helft van alles wat hy ontfangen hadde. Deese antwoorde: Ik sal 't u aanstondts geven, gelyk ook geschiede; want hy gaf den Kamerdienaar, een soo vervaarlyke oorvyg, dat deese gierigen duyvel de heele trap af buytelde. Dit geraas veroorsaakte dat de Edelman mede uyt syn vertrek quam, om te sien wat 'er te doen was; en zich op alles latende

tende berichten, verhaalde hem deese de saak omstandig, hoe dat hy geen gehoor hadde konnen krygen, als met beloofte van de helft aan den Kamerdienaar te geven, van 't geene hy krygen soude; en nademaal hy benevens de milde gift ook een oorvyg ontfangen hadde, soo hadde hy met hem gedeelt; de muylpeer hem overhandigt, en het geldt voor zich behouden. Nademaal dit de Edelman nu aan synen gierige Kamerdienaar niet misgunde, en syn gedrag, dat hier door naakt en bloot ontdekt wierdt, in geenen deele goet keurde, gaf hy hem daar en boven den sak en liet hem loopen.

Ach Godt! wat word 'er niet al uytgestaan, wegens de tydelyke winsten? wat lydt men niet al voor geldt? wat moeyte, arbeydt, sorg en gevaar, onderwindt meenigen gek niet al, om geldt te bescharen? Maar segt my eens, gy gierige geldt Nar! wat loon sult gy eyndelyk daar van hebben, dat gy den vervloekten *Mammon* meer gedient hebt als den waren Godt? Niets! niets sulje daar voor genieten: want alsoo betuygt de Koning *David*, *Ps.* LXXVI. 6. *De stoutbertige zyn berooft geworden, zy hebben haaren slaap gesluymert, ende geene van de dappere mannen hebben haare handen gevonden.* 't Geene soo veel gesegt is, als: Mannen van rykdom zyn door den tydelyken doodt ontslapen, en hebben niets gevonden in hunne handen; ja 't sal u eyndelyk gaan als den ryken Man, van wien *Lucas* betuygt *cap.* XV. *de ryke stierf, en wierdt in de hel begraven.*

Esau, gelyk men *Gen.* XXVII. leesen kan, bevondt zich in een gelukzalige staat; hy was een Erf-prins van den grooten en vermaarden Pa-

 triarch

triarch *Jacob*; des Vaders genegentheit en welmeenentheit hadde hy aan syn kant; het recht over de goederen en heerlykheden synes Vaders quam hem toe; ja, met een woordt gesegt: *Esau* stondt rondom in 't geluk, en in een gewenschte staat; eyndelyk, nademaal het geluk seer wispeltuurig is, en van den eenen na den anderen gaat, soo moeste dit *Esau* mede ondervinden; syn *fide comis* raakte hy quyt; alle eere, goederen en hoogheit verloor hy, en wierdt synes broeders dienaar. Maar, waar door verloor hy al syn geluk? Door een slecht linsen kooksel, dat men niet eens weet, of het gesouten of gesmouten was; om een slecht beetjen eeten, heeft hy dit alles verwaarlooft: doen hy naderhandt dit beter overdacht en ter herten nam, heeft hy begonnen te wenen, de handen over het hooft t'samen geslagen, en schrikkelyk gehuylt en geklaagt: *Hy schreeuwde met eenen grooten ende bitteren schreeuw gantsch seer:* hy beweende en betreurde meer syne begaane dwaasheit, als den verloorenen gelukkigen staat; wat ben ik, zeyde hy, niet een onsinnige Nar geweest, dat ik een soo heerlyke saak, om een verachtelyk linssen kooksel verquanselt heb!

Ik hoore, dunkt my, veel duysent Geldt-Egels in de diepste afgrondt der Helle, in 't midden van de opstygende swavel-vlammen, in deese vuurige gevankenisse, mede even aleens als *Esau* schreeuwen, klagen en kermen: ô Wee! ons dwase Narren! dat wy om een glinsterende drek, om wat geraffineerde aarde, om een ydel wesen, en om een schemerende gekheit, ons gantsche erfgoedt, namelyk de eeuwige zaligheit verquist en verquanselt hebben.

Een

Een ſoodanige is die geweeſt, waar van *Jacobus de Victriac* ſchryft. Deeſe hadde zich ſoodanig aan de gierigheit over gegeven, dat al ſyn gaan, ſtaan en ſien, nergens anders op was, als op geldt en goedt. Van *Chriſtus* leeſt men, dat hy maar eens by de ſchatkiſt geſtaan heeft, maar deeſe Nar was altydt daar by te vinden; ſyne kleding beſtondt uyt een Rok, die over al met vlakken geborduurt was; aan ſyne Paruyk was minder hayr te vinden, als aan 't gat van een Aap; over tafel gebruykten hy een houten lepel, wiens afgebrokene ſteel, met een yſerdraadt aan malkander gehegt was; het broodt voor ſyne dienſtboden, ſneedt hy ſoo dun datſe bang waren dat de vliegen 'er mede op mogten gaan duuwen. Na dat nu deeſe gierige Vrek eyndelyk geſtorven was, en meer al 30000 gulden nagelaten hadde, wilde men ſyn ligchaam begraven, maar wat moeyte en geweldt men ook gebruykte, ſoo was het nochtans onmogelyk om de doodt-baar van de aarde te konnen optillen, tot dat het eyndelyk op 't aanraden van den Paſtoor, door andere ſynes gelyken gelukt is, waar door hy dan door niet als gierigaarts en woekeraars begraven wierdt, en alſoo moeſten ſchelmen en Narren den anderen ter aarde helpen. Deeſe, benevens alle die ſynes gelyken zyn, ſitten, ſwieten, branden, ſchreeuwen, roepen, huylen, weenen, kermen, nu even als *Eſau*, om dat zy de eeuwige Kroon voor ſoo een ſlecht brokjen metaal, om ſoo een geringen aardkluyt, ſoo lomp en los verwaarlooſt hebben.

Daar is immers geen grooter noch armer Nar in de wereldt, als een ryke gierigaart. Wel hoe ſoo? hoe kan dat weſen? ſoude een ryke arm

zyn? hoe is dat mogelyk? Ja! ja! ik herhale ſulks, dat dit de allergebrekkelykſte menſchen zyn, die de middelen hebben en ſe niet durven gebruyken. Men ſegt wie Godt en goudt heeft, die is de rykſte; dit is wel waar; maar 't kan qualyk by malkander zyn, om deeſe beyde Heeren, dat is Godt en de *Mammon* te dienen, gelyk de Heere *Chriſtus* ſelfs ſegt. Wie Godt ſonder gierigheit dient, is ryk; maar wie het goudt ſonder Godt aanhangt, is armer, als arm. Een gierigaart is een Nar, die met ſyn goude bellen, en ſyne geſellen, licht vaart ter hellen.

Een ſeker ryke gierige Boer, welke veel middelen by malkander geſchraapt hadde; wierdt daar over ſeer dikwils in den ſlaap ontruſt. Onder anderen droomde hy eens, dat hem de Duyvel op een Akker voerde, om eenen ſchat van goudt op te graven, gelyk geſchiede, en ſe vonden den ſchat, maar de Duyvel wilde niet toeſtaan, dat hy hem aanſtondts mede ſoude nemen, maar dat hy de plaats alleen ſoude teykenen, op dat hy denſelven wederom konde vinden. Daar op vroeg de Boer, wat teken hy daar by ſoude ſetten? en de Duyvel rade hem, dat hy 'er ſyn gevoeg by ſoude doen, vermits 'er niemandt dan denken ſoude, dat hier een ſchat onder begraven lag. De Boer deedt dit; en doen hy 's morgens wakker wierdt, vondt hy eenen tamelyken grooten ſchat in 't bedt: hier over wierdt hy moeyelyk, kreeg ſynen hoedt, en wilde uyt het huys loopen, om de grillen te verdryven; maar alſoo de Kat in ſynen hoedt deſelfde *affaire* gedaan hadde, als hy in 't bedt, was de Boer geen kleyntjen daar door beſtruyft, en hadde genoeg ſchoon te maken. Alſoo wierdt deeſe goude droom

droom in gedisteleerde room verkeert. Hier uyt blykt het, dat de gierigheit by niemant iets goedts uytwerkt. Ryk te wesen of gierig te zyn, is tweederhande. Want een ryke sonder gierigheit is barmhertig: maar een gierigaart, is nydig.

Wat plaagt gy u veel om het tydelyke goedt, dat daar na een ander verdoedt, en u een sotskap opset, in de plaats van een hoedt? Vergadert u veel eer schatten in eeuwigheit, dan sult gy deegelyk ryk worden; en weest liever hier een Nar om *Christi* willen, als hier namaals een Nar om des duyvels wille. *Want wat batet een mensche, soo hy de geheele wereldt gewint, ende lydt schade syner ziele? Matth.* XVI 26.

Waar is nu de eerste Mensch? welke niet van Vader of Moeder gebooren, maar van Godt selfs en na syn Goddelyk beeldt geschapen was? ik meene den oudsten Aardsvader *Adam*, die de allergelukzaligste in den staat der onnoselheit was? Hy is gestorven. Waar is nu de tweede Aardsvader *Seth*, van wien alle Menschen op aarde, voor het groote water der Sondvloedt, geweest zyn? Hy is gestorven. Waar is de alleroudste van 969 jaar, de Patriarch *Methuselah*? De laatste Aardsvader der eerster wereldt, *Noach*, die voor Godts oogen genade gevonden hadde? benevens syne drie soonen? Waar is *Japhet*, van wien wy in *Europa* onsen oorspronk hebben? Waar is *Sem*? van wien de kinderen *Israel*, alle Joden, en *Christus*, de hoog gepresene Soone Godts selfs afgedaalt is? Waar is *Cham*? van welken de Afrikanen, en de Vorsten der eersten Monarchye gekomen zyn? zy zyn alle gestorven. Waar is nu de eerste Patriarch van de

tweede wereldt na de Sondtvloedt, namentlyk *Abraham*? Aan welken de Heere, den zegen boven alle geslachten belooft hadde; en aan wien syn groote geloof aan den *Messias*, tot gerechtigheit gerekent was? Ja die het Verbondt der besnydenisse voor de eerstemaal van boven ontfangen heeft? Waar is nu de soon *Abrahams*, ik meene *Isaac*; die ten offer geschikt en verlost wierdt, en de tweede Aardsvader was? Waar is nu de derde Patriarch *Jacob*, die met den Engel Godts selfs geworstelt, en den zegen verkregen hadde? zy zyn gestorven. Waar is nu de Heyrvoeder van Godts Volk door de roode Zee, *Moses*? die een Man na den wil en 't welbehagen Godts was? Hy is gestorven. Waar is nu de rechte invoerder en Vorst der kinderen *Israëls* in 't beloofde Landt, *Moses* dienaar, *Josua*? Hy is gestorven. Waar is de strydbare heldt, en door teken Godts beproefde *Gideon*? welke door de Goddelyke hulpe met 300 Man 120000 Vyanden geslagen heeft? Hy is gestorven. Waar is nu de Man met des Heeren Geest begaaft *Jephta*? welke wegens de gelofte, die hy Godt gedaan hadde, by aldien hy de *Ammoniten* als de vyanden der kinderen *Israels* overwinnen mogte, syne eygene dochter tot een Offerhanden wilde over geven? Hy is gestorven.

Waar is nu *Simson*, met syne niet menschelyke, maar Goddelyke sterkte? Kan hy ook noch de groote Stadts Poorten opnemen? ô Neen! hy is gestorven. Waar is nu de gehoorsame Propheet en Priester *Samuel*, welken de Heere gezegent en verkoren hadde? Hy is gestorven. Waar is nu de bruynachtige schoone jongeling, welke van Godt verkoren, en die door synen op-

oprechten Dienaar tot Koning en Propheet gesalft was, *David*, die den allermachtigsten aardsvyandt, van de uyt groote dienstbaarheit verloste kinderen, met een gladde steen doode; en welke oprecht en na Godts herte te leven wist? Hy is gestorven. Waar is nu de soon, die op des Vaders stoel haast navolgde, *Salomon*, welke met syne wysheit, die hem Godt in den droom belooft hadde, daar na soo rykelyk en hoog begaaft is; als mede met groote rykdommen en eere, soodanig als synes gelyken geen Koning voor hem geweest is, en noch veel minder na hem komen sal? Hy is gestorven. Waar is nu de standvastige, vroome en geduldige Kruysdrager *Job*? Hy is gestorven. Gy Koning *Ahasverus*! kondt gy nu ook noch over 127 Landtschappen regeeren? en groote geweldige bergen uyt den weg ruymen, om voor het trekken uwer machten plaats te maken? en de Zee en windt geesselen en straffen, om datse u ongehoorsaam waren? Ach neen! gy zyt gestorven. Waar is nu de liefste en getrouwste Discipel *Christi*, *Johannes*, welke selfs tegen des Heeren borst gelegen heeft? Hy is gestorven. Waar is nu de sorgvuldige en besorgde Voester-vader onses Heylands, *Joseph*? Hy is gestorven. Waar zyn de Wysen uyt het Oosten, welke tot den nieuwgeboorenen Koning der eeren, van 't Joodsche volk quamen, om hen met aanbidden, en schatten te geven, eere aan te doen? Zy zyn gestorven. Waar is nu de vroome en ryke Discipel Christi, *Joseph*, welke het ligchaam synes en onses gekruysten Heylandts en Heeren, na voorgaande bede, in syn eygen nieuw graf leyde, en de deure daar van met een groote steen besorgde?

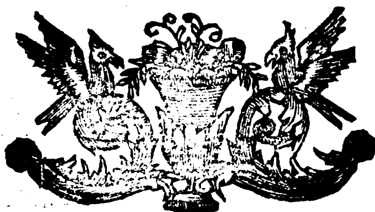
Hy

Hy is gestorven. Waar is nu het uytverkoren werktuyg Godts, de Apostel *Paulus*, welke door neerstige oeffening in geestelyke en Goddelyke saken, boven andere in den derden Hemel verheven wierdt? Hy is gestorven. Waar is nu der vierden en laatsten Monarchy deser wereldt, voornaamst hooft, *Cajus*, welke boven alle andere het eerst *Cæsar* genoemt wierdt? Kan hy nu ook noch te gelyk leesen, schryven, en noch seven brieven na syne meening bedenken, en aan andere voorseggen, en nochtans al wat 'er om gaat hooren? Kan hy ook noch meer als des *Marci Marcelli* 39 gehoudene Veldslagen doen; en met syne 50 maal bevogte Overwinning 1192000 menschen dooden? Ach neen! Hy is door den doodt weggerukt; en alle de geene die na hem gebleven zyn, hebben alle tot deeser uur toe, het selve lot moeten ondergaan.

Dierhalven ô gierige en geldbegeerige Nar! nademaal 'er nu niets sekerder is, als dat gy eens alle uwe rykdommen, geldt en goedt, goudt en silver, ja alles sult moeten verlaten: misschien noch van dit jaar, mogelyk noch deese maandt, en lichtelyk van deese week, ja wie weet of 't niet morgen sal moeten geschieden, en 't kan selfs heden in dit uur, ja in dit oogenblik gebeuren; en vermits gy niets mede sult konnen of mogen nemen; *de Ryke, licht hy neder, daar en wordt niet weggenomen. Job.* XXVII 19. Hoe konje dan, des niet tegenstaande noch sulke invallen hebben, dat zich uw herte in deese woeste, snode en ydele saken verlieft? Hoe is het mogelyk, dat uwe oogen van dit nietige en vergankelyk goudt meer verblindt worden, als de oogen van den ouden *Tobias*, door de swaluwe drek? *Methuse-*

lah

lah heeft 969 jaren op aarden geleeft, en nochtans geen huys voor zich gebouwt, uyt aanmerking dat hy doch alles door den doodt verlaten moest; en gy oude Nar! gy oude Narrin! schraapt en raapt, draaft en graaft dag en nacht, om geldt en goedt by malkander te haalen, daar gy nochtans maar voor een korte tydt te leven hebt. Ik bidde u dierhalven, om Godts wille! dat gy dog het allerheyligste en kostelykste bloedt *Christi* aan u niet verloren wilt laten zyn! Volgt, soo lief als u uw eygen heyl is, den raadt op, welken de Koninklyke Propheet *David* geeft in de LXII. *Psalm*: *Als u vermogen overvloedig aanwast, en set 'er het herte niet op!* Bemindt veel liever Godt als gout! het Hemelsche als het aardsche! dan sult gy hier namaals eens den hemelschen schat verkrygen, die nooyt geen eynde sal nemen; namentlyk de kroone der eeuwigen zaligheit in den Hemel.

DE NYDIGE NAR.

NOoyt was 'er niemandt ſoo vernart,
Ik knaag, ik vreet myn eygen hart,
'k Heb 's nachts geen ruſt en kan nooyt duuren;
Ik haat myn vrinden en myn buuren:
'k Wenſch elk de duyvel op zyn kop,
En draay voor yder een, een ſtrop.

Het

Et loopjen of antwoordt, 't geene ſeker Hof-Nar aan het Vorſtelyke hof van *Ferrare* eens gaf, is niet minder ſinryk als belagchelyk. Want, wanneer over tafel van Vorſt *Alphonſus*, de vraag geoppert wierdt welke hantering 't allermeeſt gebeſigt wierdt? bleek de waarheit van het gemeene ſpreekwoordt: *Veel hoofden, veel ſinnen*, en alſoo de veele en verſcheydenerley meeningen der gaſten. Sommige zeyden Bakkers; nademaal 'er genoegſaam in een iegelyk huys gebakken wordt. Andere meenden de Koks; want al ſchoon 'er veel huyſen zyn die geen bakovens hebben, ſoo heeft het nochtans ten minſten een haarſteê om 'er op te koken &c. De Hof-Nar *Joannella* genoemt, achter de ſetel des Vorſten ſtaande, alle deeſe verſchillende meeningen gehoort hebbende, verſogt al lagchende om genadigſt verlof van mede een woordjen in 't capittel te mogen voegen? Doen hem de Vorſt dit toeſtondt, gaf hy ſyne meening te verſtaan, dat 'er namentlyk geen hantering ter wereldt was, die ſterker gedreven wierdt, als die van de Doćters in de Medicynen of Artſen. Het onverwachte ſeggen van deeſe Nar, veroorſaakte by alle die aan tafel ſaten, een groot gelach, nademaal toen ter tyds in deeſe groote en volkryke ſtadt, niet meer als maar vyf Doćters in de Medicynen te vinden waren. De Nar ſag dit ſpotachtige gelach wel, maar hieldt zich nochtans ſtil, en dagt ſwygen beſt voor die tydt. Op dat hy nu ſyn ſeggen mochte bewaarheden en bewyſen, ging hy 's anderen daags, dat een groote feeſtdag was, heen, verbondt ſyn hooft met verſchey-

ſcheyde doeken, en takelde zich toe, puur als of hy doodt ſiek was, en met deeſen ſiekelyken en beklaaglyken opſchik ging hy in 't portaal van de Domkerk ſitten. *Joannella*, die by ieder een, groot en kleyn, jong en oudt, de heele ſtadt door bekendt was, gelyk ſyne waardigheit van Hof-Nar ſulks mede bracht; wierdt van alle die in de Kerk gingen, na ſyne ſiekte en verbonden hooft gevraagt, met: wat ſcheeltje? wat doedje ſeer? en diergelyke. Waar op hy voor gaf, dat hy onverdraaglyke tandpyn leedt. Een iegelyk wilde hem met een goede raadt aan de handt gaan, om ſyne ſmerten te verminderen, indien het mogelyk was; tot welken eynde hem de eene dit, en de ander dat rade. Ondertuſſchen hadde *Joannella* een memorie-boekjen uyt ſyn ſak gehaalt, en ſchreef al de geene op, die hem eenige hulpmiddelen te raadt gegeven hadden, waardoor hy 'er met der haaſt meer als duyſent hadde opgetekent. Dit duurde ſoo lang tot dat het omtrent middag wierdt, en de tydt om aan 't Hof te ſpyſen naderde, als wanneer *Joannella* naar 't Hof ging, en met ſyn opgetooyt hooft aan de Vorſtelyken tafel verſcheen. Wanneer hem nu de Vorſt ſag, vroeg hy hem aanſtondts wat hem deerde? Hy antwoorde: Ik heb van deeſe nacht vervaarlyke tandpyn gekregen. Daar konje immers gemaklyk af komen, antwoorde de Vorſt, gaat na de Apotheek, en laatje dit of dat kruydje geven, legt dat op de tandt daarje de pyn aan gevoelt, en je ſult binnen twee of drie uuren, geen pyn meer gevoelen. De Hof-Nar bedankte den Vorſt voor den goeden en welmeenenden raadt, maar trok aanſtondts ſyn memorie-boekjen voor den dag, en ſette den Vorſt benevens
ſyn

ſyn voorgeſchreven Medicament mede daar in, ſeggende tegens hem al lagchende: Giſteren wierdt 'er gevraagt, welke hantering tot *Ferrara* meeſt geoeffent wierdt? Ik heb daar op geantwoordt: dat men'er allermeeſt Doctors en Artſen vondt; ik ben daar over van ieder een uytgelacht, maar ik heb 'er heden de proef van genomen, en binnen weinig uuren tydts, meer als duyſent aangetroffen; onder welke uwe hoog Vorſtelyke genade ſelfs de principaalſte en voornaamſte is.

Indien my iemandt vroeg: niet welke hanteering, maar welke ondeugt in de wereldt allermeeſt bedreven wierdt! ſoo ſoude ik daar op antwoorden: de Nydt. Men ſegt wel gemeenlyk tot een ſpreekwoordt: de Nydt wordt aan de Hoven geboren, in de Kloosters opgevoedt, en ſterft in de Gaſthuyſen; maar neen, men vindtſe genoegſaam in alle ſtaaten, by hooge en lage Standts-Perſoonen, by Vorſten en groote Potentaten, by *Officieren* en Soldaten, by Burgers en Boeren, by Vrouwen en Maagden, by Dienſt boden en Bedelaars, welke malkander benyden en misgunnen, wanneer de eene meerder loon als de andere, of meerder aalmoeſen als een ander, ontfangt; ja deeſe ondeugt wordt ſelfs tuſſchen de allernaaſte bloed-vrienden, tuſſchen broeders en ſuſters, tuſſchen Man en Wyf vernomen. Op het Eylandt *Maltha*, vindt men geen ſlangen, in *Sardinien*, zyn geene Wolven, in *Duytſchlandt*, heeft men geen Krokodillen, in *Tuſcien*, ſiet men geene Raven, in de *Helleſpont*, verneemt men geen honden, in *Yrlandt*, is niets dat vergiftig is; maar in de gantſche wereldt is geen plaats, en geen ſtandt, daar men geen Nydt vindt; en in

 ge-

gevolge van dien zyn 'er in alle hoeken, en aan alle eynden een ontelbare meenigte nydige Narren; dierhalven ſchikt zich hier wel het volgende verdigtſel.

Een ſekere fabel verhaalt, dat de Duyvel eens een Wyf nam, by welke hy verſcheyde dochters teelde. De eerſte was *Superbia* of de hovaardye; deeſe koppelt hy aan de hooge wereldt-hoofden, welke vol eerſuchtigheit, na malkanders Kroonen en Scepters trachten. Syne tweede dochter heete *Avaritia* of de gierigheit; deeſe verpaſte hy aan ryke Woekeraars en Kooplieden. *Luxuria* de Ontuchtigheit en *Venus*-liefde, beſteede hy aan de jonge knapen. *Ira*, den Toorn, bloedtdorſtigheit en wraakſugt, geraakte by de galſuchtige Krygslieden en Soldaten. *Gula*, de vreetſucht, ſlempempery en ſuypery, deedt hy aan de welluſtige buyk-dienaars, en aan de *Sardanapaluſſen* en *Epicuriſche* gaſten over. *Simonia*, de omkopinge, om geeſtelyke inkomſten te trekken, huwelykte hy uyt aan de Kerkelyke-Amptenaars en *Prælaten*. *Hypocriſſin*, de geveynſtheit, was voor de Geeſtelyke en Ordens-perſoonen. *Acedia*, de traag-en luyigheit, wierdt aan de Bedelaars en Landtlopers ten deel. Op't laatſte hieldt de Duyvel alleen ſyne eerſtgeboorene dochter *Invidia*, de geelbleekſchetige Nydt over. Waar ſoude hy nu met dit ondeugende dier heen? Ieder een was voor dit morſſige Ravenaas, de Nydt, ſchichtig; want ſe was ſoo ongeſien en wildt, als een meſthoop, en als offe uyt een boſch gejaagt was; ſe was ſwart, als een hoop koolen; rompſlomp als een hoop hout; hartnekkig als een hoop ſteenen, onſuyver als een mieren-hoop, ſchadelyk als een mols-hoop, vuyl als

een

een drek-hoop, ja, ſoo afſchouwelyk als haar Vader de Duyvel ſelfs. Hoe afſchouwelyk is dan de Duyvel? volgens het gemeene ſpreekwoordt: Is de Duyvel ſoo ſwart niet, als hy wel uyt geſchildert wordt: maar waarlyk geen Duyvel kan men ſoo ſwart treffen, of hy ſiet 'er noch al veel lelyker uyt, ſoo wel wat ſyne perſoon, als wat ſyne onaanſienlyke dochter de Nydt betreft. Seker vermaart Schilder in Italien onder Paus *Joannes* de XXII. ſchilderde dertig jaar lang aan 't *pourtrait* van de Nydt, en wiſt niet hoe hy 't afſchuwelyk genoeg ſoude maalen. De Roomſche Poëet *Martialis*, ſchetſt een ſtaaltjen van een oude *Megera*, datſe maar drie tanden in de mondt, drie haairtjes op 't hooft, een borſt als een ſprinkhaan, deyen als een mier, een gerimpelt voorhooft als een ſpons, een opgeſpalkten bek als een Krokodil, en oogen als een Nacht-Uyl gehadt heeft. Maar deeſe beſchryving is noch al te mooy en deeſe oude Toverkol ſoude tegens de Nydt te rekeren, noch wel een ſchoone *Helena* verbeelden.

Hoe ſiet 'er dan des Duyvels oudſte dochter de Nydt uyt? Zy wordt gewoonlyk geſchildert met een bleeke was-geele tronie, met diepe, holle ingevallene oogen, met een wyde opgeſpalkte bek, waar uyt groote lange moord-tanden blekken, met een magere ingehaalde buyk, en met lange hairlokken, welke gantſch verwart als een ſlangen neſt over de ſchouders ſlingeren. Dit is eygentlyk het *pourtrait* van Mevrouw de Nydt, maar wy raken ſoo doende van ons verdigtſel af. Doen nu de Menſchen dit afſchouwelyke Duyvels-kindt (de Nydt) ſagen, zeydenſe: Wel fuy! wat ſchoonder tover-bakhuys? wat lelyk raven-

dier? wat hel-goddin? wat ſlangen-neſt, is dit? weg daar mede uyt onſe oogen! wy mogenſe niet aanſien, veel min inlaten! Na dat nu de Duyvel ſag, dat de menſchen deeſe ſyne lieve dochter, van wegens haar lelykheit niet gunſtig waren; bedacht hy 'er wat anders op, op dat hy deeſe niet op ſyn dak mochte houden in de helle: hy trok 'er dierhalven mooye plunjen aan; ſmokteſe netjes op, blanketteſe fraaytjes, en dus opgedrilt en opgedaan, heeft hyſe eyndelyk tot een allemans wyf, tot een hoer, ja hooft ondeugt van de gantſche wereldt gemaakt. Want ſoodanig toegetakelt en verciert, heeft deeſe Duyvels dochter naderhandt Minnaars en Vryers onder de Wereldlingen by de mudt en de vleet gekregen, welke zich op haar verlieft, het daar mede gehouden, en haar ten eenemaal na zich genomen hebben. Uyt dit verdigtſel, blykt als in een ſpiegel helder en klaar, dat 'er geen *Conditie*, ſtaat en perſoon, van de verduyvelde ondeugt de Nydt, bevryt is; ja even als het woordjen NYDT met vier letters geſchreven wordt, alſoo vergiftigt dit helſche ſlangen-broedſel mede, alle de vier deelen van de werelt.

Eerſtelyk zyn aan dit ſchandelyke Monſter des Duyvels, ik meene den helſchen Nydt, onderworpen en daar aan over gegeven, de Koningen, Vorſten en Mogentheden, hoe machtig deſelve ook anderſints ſchynen. Een ſoodanige Nydhart was Koning *Saul*, welke uyt enkelde nydt den dapperen *David* naar het leven ſtondt, en dit alleen daarom, vermits het Iſraëlitiſche Jufferſchap, deeſen zegepralenden Oorlogs-heldt, als eenen zegenryken, en meer als duyſent Laurieren waardigen Overwinnaar, met een onvergelyke-

kelyke weergalmende blydschap in 't gemoedt gegaan waren, en met een lieflyke klinkende stemme gesongen hadden: *Saul heeft duysent, maar David tien duysent vyanden verslagen!* Deese lofspraak quetste de ooren van *Saul* soodanig, dat hy op alle middelen en wegen bedagt was, om den beminden *David* uyt den weg te ruymen, en op syn leven toe te leggen; de Nydt hadde de gewoone verblyf-plaats der Koninklyken geesten die verdooft waren, met sulken drift ingenomen, dat 'er het vonnis al toe ley: *David* soude sterven! want, de lof-spraak was te groot, het gesang te lieflyk, 't musyk te heerlyk, de toestel te prachtig, en de zegepraal te grootsch, waar mede *David* ingehaalt was; en soo wilde en sogt de Nydt dit vreugde-feest met *Davids* dood te besluyten, op dat *Saul* alle roem alleen mochte toegeeygent worden. Maar Godt liet niet toe, dat de Nydt haar oogmerk en voornemen bereykte, andersints soude het *David* hart genoeg te verantwoorden gehadt hebben.

Een soodanige Nydhart was de bloed-dorstige tyran *Herodes*. Wanneer deese Koning van de heylige drie Koningen vernam, datse een sterre gesien hadden, welke haar bekent maakte, dat de Koning der Joden, het beminde Kindeken *Jesus* gebooren was; aanstondts ontstak de Nydt het *Herodische* herte, en de *Vasaal* wilde in geenen deelen gedogen, dat sulk een Kroon en Scepter swaayen soude, van wien hy Kroon en Scepter te geeffch ontfangen hadde: dit was de reden, dat de rasende wreedtaardt veel duysent onnosele wichten van jongetjes, van twee jaren oudt en daar onder, liet ombrengen, en op een moorddadige wyse, hare Moeders die ter doodt toe be-

droeft waren, uyt den schoot rukken. *Een stemme is in Rama gehoort, geklagh, geween, ende veel gekerm.* Het gantsche landt was met weenen en klachten vervult. *Matth.* 11.

Een soodanig nydig gebroedsel, was *Agrippina*, de Moeder van *Nero*, en gemaallin van Keyser *Claudius*. Dit Wyf door de Nydt ontstoken, wilde de broek aan hebben, en den baas speelen, ja zy was een verduyvelde heerschzuchtige, welke zich met geweldt in alle saken de Regering betreffende, mengde; (ô wee! een soodanig land, daar de Wyven den scepter swaayen!) Deese liet 'er veele, welke zy door nydt haar geluk misgunde, deerlyk ter doodt brengen; als mede een groot getal der rykften en deugdsaamsten Mevrouwen, waar onder mede was *Tullia Paulina*, welke laatste dit ongelukkige lot alleen ondergaan moest, om dat deese soo wel als zy, Keyser *Claudius* tot eenen bruyt was opgedragen. Ja 't geene noch meer verwonderens waardig is; wanneer deese nydsuchtige Keyserin haren soon *Nero* baarde, ondersogtse by een starrekyker, wat geluk of ongeluk syn geboorte star hem voorspelde? En wanneer de *Astrologist* daar op antwoorde: Dat dit kindt wel de hoogste Regeering bereyken, maar als dan ook syne eygene Moeder soude doen ombrengen; antwoorde *Agrippina* daar op: Myn soon mag my het leven benemen, soo als hy maar wil: 't is my genoeg als hy maar Keyser wordt, en dat geen andere Moeder het geluk heeft, om haren soon op den Troon te sien, als ik: gelyk dan ook door Godts voorsienigheit geschiede.

Een diergelyke voorbeeldt van nydt, heeft de werelt aan Keyser *Adrianus*. Dese Nydhart kon-

konde den nagelatenen roem ſynes voorſaats *Trajanus* niet verdragen, en deedt dierhalven ſyn beſt om hem ten eenemaal te verduyſteren, en te verdelgen. En nademaal hy door ſyne deugden en ridderlyke daden, gantſche Landſchappen onder het Roomſche Ryk gebracht hadde; gelyk daar waren *Armenien*, *Aſſyrien*, *Meſopotamien* &c. Dierhalven heeft *Adrianus* uyt verduyvelde nydigheit deeſe voor het Ryk verworvene, en hem toebehoorende Landſchappen, wederom dryven laten, alleen op dat men niet ſeggen ſoude, dat hy iets onder zich hadde, dat door de deugt van *Trajanus* verworven was. Ja de duyvelſche nydt heeft deſen verwoeden Regent ſoodanig beſeten, dat hy de aanſienlyke en prachtige brug, welke Keyſer *Trajanus* uyt gehouwene ſteenen over den *Donauw* hadde laten bouwen, tot ſpyt, met groote en ongemeene onkoſten beval af te breken, gelyk men daar van noch hedendaags de merktekens onder Griekſch *Weyſſenburg* ſien kan. ô Vervloekte Nydt! Hoe verleydt gy ook ſelfs gekroonde hoofden, datſe dikwils het geene hun toebehoort gewillig verlieſen; enkelt en alleen, op dat een ander geen roem daar van mocht overblyven!

Deeſe driekoppige *Cerberus*, de Nydt, vindt men mede by de Hovelingen en Edel-lieden. Tot een ſtaaltjen kan ons *Daniel* dienen. Deeſe was een ſeer voornaam Heer aan 't Hof; ja hy was door de genade ſyns allergenadigſten Konings *Darius* ſoo hoog geſtegen, dat hy alles op ſyne Majeſteit vermocht, al wie maar eene genade of anderſints iets by den Koning te verſoeken hadde, moeſte het ſelve alleen door *Daniel*, als door des Konings oogappel, bereyken. Des niet tegen-

ſtaande heeft deeſe vrome *Miniſter* eyndelyk ondervinden moeten, dat de beſte wyn, de ſcherpſte aſyn wordt, vermits de Koning door een onmenſchlyk *Decreet* beval, om *Daniel* in den Leeuwen-kuyl te werpen, en met ſulke ſtatige brokken de vreetſuchtige dieren te verſadigen: maar deeſe ſpys was al te lekker voor ſulke gaſten! Wat was nu eygentlyk *Daniels* misdaadt? waar mede hadde hy 't verkorven, en wat euveldaadt hadde hy begaan? Mogelyk dat hy den Koning niet getrouw geweeſt is, nademaal de getrouwigheit aan 't Hof ſchaars gevonden werdt, of die 'er als is, blyft altyt gelyk als ſpikſpelder nieuw, om datſe weinig gebruykt wordt? Miſſchien heeft hy met de Koninklyken penningen en renten geleeft, even als de wolf eens ſchapen deelde: want, dit met een Harder ſullende verrichten, zeyde de wolf: Hier van deeſe ſes ſchapen, is het eerſte voor my; het tweede behoorde anderſints u toe, maar hy nam het ook na zich; het derde is weer voor my; het vierde ſoude u van rechtswegen toekomen, maar om de beknoptheit ſal ik 't ſoo lang wel bergen &c. en dit duurde ſoo lang, tot dat de Harder niet een en de wolf alle de ſchapen hadde? Mogelyk heeft hy des Koning aanſlagen en wel overwogene Raads-beſluyten, aan des ſelfs partye ondekt, en alſoo ſtraffens waardig uyt het ſchool geklapt? Lichtelyk is de goede *Daniel* in ſyne Hofdienſten wat ſlaperig en nalatig geweeſt, en ſelden verſchenen, of daar moeſten eenige bedieningen te vergeven zyn? of *Daniel* heeft miſſchien tegens de eene of andere Hof-Pop, een vriendelyke grofheit, of een groffe vriendelykheit betoont? Neen! neen! Niets in de werelt dat hier na gelykt,

lykt, is 'er voorgevallen; want *Daniel* was een rechte en oprechte, een welgeschapen en een rechtschapen, een naauw oplettent en naauw gesette *Minister* aan 't Hoof; geen schuldige, maar onschuldige, en geen straf-bare, maar onstrafbare Dienaar, ja daar en boven noch een Propheet, een Droom uytlegger, en een Chronologist. Is dit soo? wel wat heeft hem dan in den tyrannischen Leeuwen-kuyl gestort? Vraag niet lang! Een Hof-hont heeft hem gebeten! Een Hof kat heeft hem gekrabt! Een Hof-pyl heeft hem getroffen! *Daniel* heeft de mont aan een Hof-zoepe verbrandt! Hy heeft den kop aan een Hof-deur gestoten! Verstaat my wel: De nydigheit onder de *Ministers* en Hovelingen heeft hem deesen val veroorsaakt.

ô! Hoe dikwils geschiet dit noch hedendaags? Gebeurt het eens dat 'er een baantjen aan 't Hof open raakt, en dat de waaksame Vorst besluyt om 'er een bequaam Man mede te voorsien; wat gebeurt 'er? Als de Vorst een soodanig bequame Persoon vindt? ô! Hoe gaauw roert de Nydt de trommel? syn naam en faam wordt uytgepluyst en uytgetrompet, als of 'er ik weet niet wat te doen was; de Benyders welke van den Drommel bereden worden, bewegen Hemel en Aarde om deese verkiesing tot water te doen loopen. ô Vervloekte Nydt! Dit helsche monster, onthoudt zich niet alleen aan 't Hof op, en verbergt zich onder het purper, onder fluweel en zyde; maar het neemt syn verblyf ook by Persoonen van andere staten en standen, ja selfs 't geene tegens de natuur schynt te stryden, soo besit deese Duyvel, de herten der naasten bloedvrienden, broeders, susters en goede bekenden.

 In

In *Theatro vitæ humanæ Volum.* 7. *Lib.* 2. leest men: Dat wanneer de Prinſen van den Hertog van *Saxen*, wegens de verdeeling van hunne toekomende Erfeniſſen en Landſchappen ſeer oneens wierden; de Hof-Nar heen ging, en een ſeer ſchoon kleet aan trok, ging daar mede in het Vorſtelyke Paleys, en in de Zaal, daar juyſt de Hertog benevens ſyne Heeren ſoonen vergadert waaren; en ſpraak den Hertog aan met deeſe woorden: Siet eens Vorſt! hoe behaagt u dit kleedt? Wel Nar! zeyde de Vorſt, dat is een ſchoon en deftig kleedt; 't behaagt my ſeer wel. Goedt! goedt! antwoorde de Nar, ging daar mede weg, nam een ſchaar, en ſneet en kurf het kleedt alom, dat 'er de lappen by hingen, en 't 'er uytſag, dat het ſchande was. Dusdanig toegetakelt zynde, ging hy wederom binnen by den Vorſt, en zeyde: Kyk nu eens Vorſt! Hoe behaagtje myn kleedt nu? De Vorſt wierdt daar over ſeer verſtoort, en zeyde: wacht! ik ſalje op de huyt doen komen, en je braaf laten afroſſen, datje dat ſchoone kleedt ſoodanig bedorven en verſneden hebt. Daar hebje gelyk in, antwoorde de Nar, datje my wilt laten den bogchel ſmeeren! maar weetje wel? Vorſt! dat gy de ſlagen beter verdient hebt als ik? gy hebt noch een veel ſchooner kleedt verſneden als ik; vermits gy door de verdeeling van uwe tydelyke goederen, het ſchoone kleedt van Eendracht en Broederlyke liefde onder de Prinſen verſcheurt hebt. *Kinderen en Gekken, ſeggen dikwils de waarheit*; zeydt het ſpreekwoordt, dat hier ten deele wort bewaarheyt.

Ô! Hoe dikwils gebeurt dit noch onder Broeders en Suſters, dat de verduyvelde Nydt, ſeer lich-

lichtelyk, wegens eenige tydelyke winsten, of erveniſſen, of dat het eene kindt misschien wat meer bemint wordt, als het ander, het schoone kleedt der broederlyke liefde verscheurt en bederft. *Joseph* kan in deesen tot voorbeeldt verstrekken. Deese hadde schoone broeders! als dat broeders zyn, soo als broeders behooren te wesen; dan mag men de aarde potdeksels mede onder de silvere schenkborden tellen! Als dat al meê broeders zyn; dan mag men de doornstruyken mede wel onder de wyngaarden tellen! Als dat broeders zyn, dan mag men de wolven, borgermeesters van de schapen noemen! Het waren geen broeders, maar uytbroeders van alles quaadts, en hebben sekerlyk geenen anderen tytel als aarts-schelmen verdient. Doen haar deese eerlyke *Joseph* uyt broederlyke oprechtigheit synen droom verhaalde, die men wel giſſen konde, dat niet ydel, maar een Prophecy synes toekomenden geluks was; verblikten en verbloosden zy aanstondts; hoe? zeydense, souden wy uwe schoven aanbidden? Jou jonge snotlepel! jou jonge melkmuyl! sou jy Koning worden? jy soudt soo hoog klimmen? ook? 't geluk sou jou soo hoog verheffen? niet waar? dat wy voor jou soude komen knikkebeenen en strykvoeten? Wel, dat de Beul jou den hals buyg, jou hoogmoedige jonge lafbek! &c. Zy waren soodanig over hem verbittert, datse hem qualyk wilden aansien; ja zy wierden door den verdoemden Nydt soo ver gedreven, datse besloten, om deesen haren broeder te verworgen; *Komt dan, ende laat ons hem doodt slaan*, zeyden deese schoone broêrs onder malkander, *ende hem in eene deeser kuylen werpen*; Vraagt men ons dan, waar

wy

wy *Joseph* gelaten hebben ? dan sullen wy seggen: *Een boos dier heeft hem opgegeten* ; op deese wyse sal de Historie uyt zyn, en de Dromer sal sien, wat hem syne dromen geholpen hebben; wel gesegt ! *een boos dier*, namentlyk, de Nydt sou hem verslonden hebben; want, wat is de Nydt anders als een wilt boos dier? zy slacht sekere slangen in *Indien*, welke den lieflyken reuk van de welsmakende kruydige bomen niet konnen verdragen, en dierhalven, ik weet niet hoe ver daar van af vluchten, of deselve afknabbelen en byten, tot datse verdorren. Even soodanig is het ook met de Nydt gelegen; deese is niet anders als een soodanige slang, welke den reuk van het geluk synes evennaastens niet verdragen kan; ja wordt qualyk wanneer het andere wel gaat.

De Nydt is een wilt dier! en even als een Nacht-Uyl; deese is een liefhebster van de Duysternis; verheugt zich in deselve, en is een vyandt van 't licht: Soo doedt de Nydt mede, die maakt het even als een Nacht-Uyl; zy verheugt zich, als het by den evennaasten duyster en ongelukkig werdt, en quelt zich wanneer hem 't heldere geluk aanlacht; want zy kan den dag van eenes anderen gelukzaligheit niet verdragen.

De Nydt is een wilt dier! even als een strontvlieg, welke zich enkelt met anderer menschen vuyligheit voedt; soo doedt de Nydt mede, want zy onderhoudt, voedt, en vermaakt zich alleen in 't ongeluk van andere.

De Nydt is een wilt dier! even als de wilde Tyger, welke, hoe lieflyker hy *Musiceren*, en voornamentlyk trommels en keteltrommen roeren hoort; hoe grouwsamer en wilder hy begint te tieren, te rasen, te schuymbekken, vuurige blik-

blikken op te slaan, 't voorhooft vol rimpels te trekken, de klaauwen uyt malkander te rekken, de tanden te scherpen, en den vyandt op te soeken, en wanneer het den selven niet vinden kan, pakt het zich selfs aan, plukt en scheurt vlokken uyt zyn vagt, ja soekt syn eygen vleesch te vreten, en zich selfs te vernielen. Even soodanig is de Nydt mede, en niet anders; hoe meer zy van haar evennaasten hoort *Musiceeren* en goedt spreken, dat hy groote koophandel doedt; dat hem alles wel slaagt; dat hy ruyme inkomsten geniet, schoone levens-middelen en grooten voorraadt van alles heeft, ja het geluk gelyk als in pacht krygt; dan wordt zy wilder en grimmiger, de lippen verbleken, het gantsche lyf wordt mager, als of het uyt-teerde, zy durft niemandt recht aansien, ja als het mogelyk was, soo soude zy zich selfs wel een oog uytsteken laten, op dat een ander van alle beyde mochte berooft worden: om kort te gaan, de Nydt is het alleraffschouwelykste en wildste dier. *Wat dier is 'er soo wilt, 't geene de nydigheit met hare grouwsaamheit niet soude overtreffen? De honden, wanneer mense opfokt, worden tam; ende de Leeuwen, die andersints grouwsaam zyn, erkennen de genotene weldaadt, en bevlytigen zich om gehoorsaam te zyn; maar de geene welke de Nydt-duyvel in zyn Register heeft staan, worden selfs door goed-daden, heusheden en beleeftheden, boerachtiger, groffer en wilder*; segt *S. Basilius de David.*

Dit wilde en schrikkelyke dier nu, namentlyk de Nydt, heeft *Joseph* willen opvreten; *syne broeders benydeden hem*; want deese Heeren konden niet verdragen, dat *Joseph* by haar Heer Vader beter gesien en bemindt was, als alle andere

re met malkander; *doenſe ſagen, dat haren Vader hem boven alle ſyne broederen lief hadde, hateden zy hem; ende konden hem niet vreedelyk toeſpreken.* Hier was het goyen in de glaſen! *Joſeph* was al te wel aangeſien, en daarom konde de onnoſele jongeling niet een goedt woordt van ſyne broeders krygen. Het wilde dier, de Nydt, die groote ondeugt, dat monſter van een wilt beeſt, heeft *Joſeph* ſoodanig gehandelt! de Nydt heeft *Joſeph* in de kuyl geworpen!

ô! Hoe ſeldſaam is het mede, om onder broeders en ſuſters een ſtandvaſtige getrouwigheit en vriendſchap aan te treffen? Hoe veele voorbeelden en droevige geſchiedeniſſen, worden 'er over al geleſen, van ontrouwigheit, valſchheit, moort en doodſlagen, welke door enkelde nydt van broeders bedreven zyn? Dit getuygt de H. Schriftuur al in de eerſte jaren der wereldt, hoe namentlyk de onſchuldige *Abel* van ſyn nydige broeder *Kain*, eerſt buyten op het groene veldt gelokt, aldaar onvoorſiens overvallen, en verradelings doodgeſlagen is geworden.

Alſoo heeft in 't Joodſche landt, *Joram* ſyne ſes, en *Abimelech* ſyne ſeventig broeders; en Engelandt *Richardt* de tweede, ſynen broeder *Thomas*; in Fryaul *Odelaphus*, ſynen broeder *Franciſcus*; in Bohemen *Boleſlaus* ſynen broeder *Wenceſlaus*; en *Olaus* ſynen vleeſchelyken broeder *Conradus*, Koning van Denemarken om het leven gebracht. O verdoemde ondeugt!

Men vindt de nydt mede by de Geleerde. Menig een wordt van wegens ſyne hooge wetenſchappen tot groote waardigheden verhoogt, gelyk de billykheit ſulks mede brengt, nademaal 'er niets ſchandelykers is, als wanneer men onver-

verſtandige ſtrooye koppen en Ezels op den kancel voert. Maar de hedendaagſche werelt volgt dikwils de Bouwmeeſters na, welke een dier, namentlyk een Haan, de allerhoogſten plaats geven, en bekleden laten; alſoo ſet men ook dikwils groffe en onverſtandige dieren van menſchen, boven andere, maar 't is verkeert, en ver gemiſt, nademaal ſelfs (om andere met ſtilſwygen voor by te gaan) de Boeren klagen, wanneer hare Regenten, Schouten &c. groffe plomperts zyn. De boomen, ſchoon 'er ook ſommige plompe, houtige en onverſtandige quaſtige gaſten onder zyn, zyn nochtans ſoo wys geweeſt, volgens de H. Schriftuur, datſe eenparig den Doornſtruyk tot Koning verkoren hebben; ik geloove, dat het alleen daarom geſchiet is, om dat die het allerſpits-vinnigſte was; 't welke ons tot leeringe moet ſtrekken, dat wy aan de ſpits-vinnigſte en ſcherpſinnigſte, mede altyt de voorkeur boven de plompe en botte geven moeten. Dierhalven heeft *Hendrik* de VIII. Koning van Engelandt niet ſeer wyſſelyk gedaan, dat hy ſynen Kok, die in gewoone voorvallen, ſelfs niet al te veel bedreven was, een brave bediening gaf, enkelt en alleen, om dat hy eens eene lekkere ſpyſe voor hem toegemaakt hadde.

Indien de Vogels ſpreken konden, en men haar vroeg: waar door ſe in de hoogte gebragt worden? ſoo ſoudenſe buyten twyffel antwoorden: niets anders als door de pennen en veeren; dierhalven doen groote Monarchen en Vorſten ſeer verſtandig, welke ſoodanige tot hoogheit en waardigheit verheffen, die een braave penne voeren, dat is, die verſtandt en wetenſchappen beſitten. Hier door zyn 'er ſeer veel tot hooge eere ge-

geraakte. *Agathocles* is niet door syn hooge gé- boorte tot Koning van *Sicilien* gemaakt, vermits hy de Soon eenes Pottebakkers was. De oude adelyke afkomst, heeft *Lescus* Koning van Poolen de kroon niet opgeset, nademaal hy eenes Boeren soon was: *Primislaus*, is door syn oudt stamhuys niet tot Koning gemaakt, nademaal hy van den ploeg daar toe bevordert is. De Keyser *Tamerlaan*, heeft syn Adelyk huys niet tot dese allerhoogste waardigheit geholpen, want hy was slegts een houthakkers soon. *Willigsus* hadt syn Adelyk huys niet te danken, dat hy tot de Aards-Bisschoppelyke waardigheit gewydt en verheven wierdt, vermits hy maar de soon eenes wagenmakers was. Maar dese alle zyn door de verdiensten en wetenschappen zo hoog geklommen: en soo gebeurt het noch wel hedendaagsch, dat uyt gemeene, voornaame menschen worden; maar 't is ook tegelyk waar, dat de nydt als dan allermeest haar hooft opsteekt. Hier in kan ons *Hibraym* tot een staaltjen verstrekken.

Deese *Hibraym* was in een gemeen slecht dorpjen, gebooren, en van geen voornaam bloed; alschoon het Bedelaars bloedt soo roodt is, als dat van den Edelman; syn afkomst was van Boeren; syn inkomen, even als andere syns gelyke; syn uytkomen even als onder Boeren; maar syn opkomen bleef niet onder deselve; en schoon syn huys met stroo bedekt was, soo hadde hy nochtans geene strooye harssens, maar syn ryp verstandt en goedt vernuft, trokken hem van den Akker, in 't Oorlogs-velt, om te sien, of hem de sabel meerder geluk mochte aanbrengen, als het ploeg-yser; gelyk het dan ook niet lang duurde, dat hy door syne hoog vermaarde dapperheit

en

en heldenmoedt tot hooge waardigheden verheven wierdt, ſoo dat men hem onder de *Baſſaas*, op verre na niet voor den minſten ſchatte; ja Keyſer *Soliman* ſag, dat de verdienſten van ſynen getrouwen *Hibraym*, noch niet na verdienſten beloont waren, en verkoor hem dierhalven tot de hoogſte waardigheit, allernaaſt ſyne Keyſerlyke perſoon, en maakte hem *Primo Viſier* over ſyn gantſche Keyſerryk. Alvoorens nu *Hibraym* deeſe hoogſte trap van waardigheit aanvaarde., heeft hy eens, wanneer hy gantſch alleen by den Keyſer was, ſyne Majeſteit ootmoedigſt gebeden, dat deſelve ſyne Perſoon niet meer geliefde te verhoogen, en verders te bevorderen; nademaal hem de groote eer, anders niet als nydt en afgunſt ſoude baren, waar door hy eyndelyk eens het leven daar by mochte inſchieten. Hier op ſwoer hem de Keyſer hoog en duur, dat hy hem geduurende ſyn leven, het leven ſekerlyk niet benemen ſoude. Wat geſchiedt 'er? De hooge Gevels worden meeſt van de ſtorwinden aangetaſt; en die in hooge eere ſitten, worden gemeenlyk door de nydt vervolgt, even als het licht door de Vleermuys. Waarom dan ook de benyders van *Hibraym* mede niet ruſteden, tot datſe hem een vuurtjen geſtookt hadden, en hem by den Turkſchen Keyſer in verdenken brachten, zo dat *Soliman* al vaſt beſloten hadde, om hem te laaten dooden; maar zich wegens ſynen gedaanen Eedt beſwaart vindende, raadpleegde hy daar over met een Turkſche Prieſter, hoe dit beſt konde in 't werk geſtelt worden? Waar op hem deeſe aanſtondts antwoorde: Hy konde niet gelooven, dat de ſlapende onder de levendige moeſten getelt worden; en dat de Keyſer dierhalven *Hibraym* in

den ſlaap konde laten ombrengen, waar door de gedaane Eedt onverbroken ſoude blyven, welke eenig en alleen daar in beſtaan hadde: dat deeſen *Viſier* by levendigen lyve, niets quaads wedervaren ſoude. Waar op de ſaak ſchielyk voltrokken wierdt; en de verwaarde *Hibraym*, wierdt by nacht door een Kamerling, wanneer hy ſoet en ſagt lag te ruſten, en van niets minder als van den doodt droomde, doorſtoken en jammerlyk vermoort. ô! Vervloekte Nydt! Wat vervolgt gy de ſulke al, welke door haare verdienſten zich ſelfs verheffen, en als Arenden in de hoogte geraken?

Wat al benyders heeft *David* gehadt, doen hy 'er boven op begon te komen? Wat al benyders heeft de redelyke *Mordechai* gehadt, doen hy aan 't Hof van Koning *Ahaſveros* in aanſien geraakte? Wat al benyders hebben de drie jongelingen, by de Babyloniſche Edel-lieden gehadt, doenſe ſoo hoog quamen? Wat benyders heeft onſen Heylandt de Heere *Jeſus* gehadt, doen het volk ſoo veel werk van hem begon te maken? ô Nydt! Wat al benyders heeft noch dagelyks een iegelyk, welke door ſyn goedt gedrag, in de hoogte klimt? Ja de benyders zyn altydt ongeruſt; zy bewegen alle ſteenen, ſchudden alle boomen, breken alle muuren, ſcherpen alle geweer, ſoo lang en veel, tot datſe iemandt uyt het neſt lichten, de veêren uyt plukken, en den ſtoel weg trekken, dat hy overhoop raakt: Wanneerſe haren booſen wille bereykt hebben, dan gevenſe voor en ſchuylen onder des Duyvels mantel, achter des *Sathans* ſchut, en achter *Lucifers* gordyn, dat deeſe en geene, die zy in 't voetſant geholpen hebben, daarom gevallen is, en daarom ſyn ampt en eere

quyt

quyt geraakt is, om dat hy zich selfs te buyten gegaan heeft, zich selfs niet meer gekent, en andere maar over schouder aangesien heeft. ô Verdoemde Nydt! Soo doende is de Roose des evennaasten, uw een altyt stekende Doorn! Syn honing, is uw gal! Ja syn *Alchermes*, is u vergift! Syn schepter, houdt gy voor een ossewyers-stok; en syne vrucht, is u ongeneugt! ô Duyvels Martelaar!

Even het selve gebeurt 'er meenig een, welke uyt syn armoê tot groote rykdommen geraakt. Daar zyn sekere Wormen, welke zich den gantschen Winter door in een vrywillig graf sluyten, en selfs als doodt leggen, maar tegens den aankomenden warmen Somer, komen 'er de allerschoonste Kappellen uyt; welke met veelverwige vleugels als ryklyke uytgedoste sonne-veugeltjes pronken. Gy ô mensch! zyt mede een arme aardworm, wien byna een iegelyk met voeten treedt, en al schoonje daar en boven noch soo arm waart, dat gy al uw haaf en goedt in een bedelsak soudt konnen bergen, soo hoopt nochtans, nademaal het geluk wel meermalen in de huysen van arme menschen t'huys is komen leggen, dat u mede noch eens vleugels konnen wassen, waar mede gy u ver boven het vermogen van uwen evennaasten soudt konnen verheffen. *Saul* heeft doenmaals weinig fluweel gedragen, doen hy de Ezellinnen synes Vaders *Kis* sogte, en is nochtans naderhandt een Koning geworden. Het is geen nieuwtjen, dat meenigmalen afgesletene lompen en leuren, door 't stampen, in 't allerfynste en schoonste papier verandert worden, waar op men nadenhandt met goudt en silver schreef. De Koestal, waar in de H. Juffrouw

Euphemia gedient heeft, is tegenwoordig in eenen kostelyken goudt-en silver-ryken Tempel verandert; soo gebeurt het ook meermaals, dat gemeene Stal-knechts en Stal-bedienden tot groote eeren en middelen gekomen zyn; want de wereldt heeft dikwils gesien, dat uyt sulke die arme verschovelingen waren, voorname en ryke Hovelingen geworden zyn. Wanneer het nu gebeurt, dat sulk een arme sul, het zy door syn eygen sweet en arbeydt, of door een gevallig geluk, of ook wel door onverhoopte erffenissen tot groote middelen geraakt: ô Wat Nyders vervolgen hem aanstondts! Men gunt hem het beetjen niet, dat hy met een goedt geweten gewonnen heeft; aanstondts heet het: Hy heeft goedt ryk wesen! Hy heeft synes heerschaps beurs ader gelaten! Hy heeft de penningen der Wees-kinderen geen kleyntjen beet gehadt! Hy heeft der Stief-kinderen goedt braaf door den hekel gehaalt! Die gierige Nar kan sacht ryk syn! Hy eet naauwelyks syn bekomst, en weet hoe veel koeken of 'er uyt een pont meel konnen! Hy houdt syne Dienst-boden als offe in een Kathuyser Klooster woonden, want se houden maar eenen Vast-dag, maar die duurt het heele jaar! ô Nydt! Heeft hy u dan wat te leedt gedaan, datje 'er de tanden soo tegen blekt? Hy slaat u niet, gelyk *Kain* synen broeder *Abel*; hy steekt u niet, gelyk *Joab*, *Absolom*; hy bydt u niet, gelyk de Beeren de *Elisæische* kinderen; hy stoot u niet, gelyk als de Engel *Petrus* deedt; hy gooyt u niet, gelyk als *David*, *Goliath*; hy brandt u niet gelyk de Vossen van *Simson*, de veldeh der Philistynen; hy hakt u niet, gelyk als *Petrus*, *Malchus*; hy trekt u niet by 't hair, gelyk de Engel *Habakuk*;

kuk; hy doedt u in 't allerminste geen leedt. Ja, ja, segt de nydige, 't is allegaar goedt! maar ik kan 't byna niet lyden, als ik sie dat het myn evennaasten wel gaat; dat quelt my geen kleyntjen; dat is my meer als slaan, stooten, byten, houwen, branden, werpen, steken, ja selfs wurgen! ô Duyvels Martelaar!

De Nydt, dat nydige bytende dier, legt mede by de Soldaten en Krygs-lieden in *Guarnisoen*. 't Gebeurt somtydts dat iemandt door vermaarde dapperheit tot een voorname waardigheit geraakt, en eenig bevel in 't Leger verkrygt, soo dat het weinig jaren geleden is, dat hem de Korporaal noch op den pogchel sat; maar nu moet hy seggen: In 't geweer Mannen! de Overste komt. Deese heeft syn fortuin door veelvuldige gedienstigheden in 't Veldt gemaakt; soo plagt het voor deesen te wesen, en soo behoorde het noch te zyn, dat men sulke bevordert, die de Granaatappelen gelyken, welke vrucht, een fraaye kroon van buyten, en fraaye herten van binnen heeft: alsoo behoorde het in deesen staat mede te gaan, dat daar veel hert is, kroon en loon volgen moet; want een hertig en stoutmoedig soldaat, verdient dat men hem eert en helpt.

Soldaten die liever van de Muscadellen als van Mus-ketten hooren, verdienen niets. Soldaten die liever onder de Deken als met de Degen vechten, verdienen niets. Soldaten die liever tot *Freszburg* als *Preszburg* in *Guarnisoen* leggen, verdienen niets. Soldaten die liever *Lucyenburg* als *Luxenburg* belegeren, verdienen niets. Soldaten die liever *Parteeren*, als op Party uytgaan, verdienen niets. Diergelyke soldaten behoorden

 lie-

liever met de oude wyven aan 't ſpinnewiel het vlas te likken en garen te haſpelen, of by de Bontwerkers de haaſevellen uyt te kloppen, of in 't hoekje van den haardt, met de broeyhennen het neſt te bewaren; ſe zyn geen ſchoot kruydt waardig.

Een dapper of moedig ſoldaat, was ſeker *Alleman* of Swaab, in het Leger van *Barbaroſſa.* Deeſe brave Krygsknecht konde door vermoeytheit van ſyn Paardt, het Leger niet volgen, en hadde alſoo een ſtuk weegs achter het ſelve, ſyn vermoeyden hengſt een poosjen aan den toom geleydt: dus alleen met ſyn beeſt zynde, wierdt hy door vyftig Turken ontmoet; hy ontſette zich geenſints voor haar, maar hieldt met de eene handt ſyn Paardt, terwylen hy met de andere, een der Turken ſoodanigen houw toebracht, dat hy hem niet alleen den kop, maar ook het lyf, ja ſelfs de zaal, tot op de huydt van het Paardt midden doorkloofde, waar over de andere ſoodanig verſchrikten, datſe aanſtondts de vlucht namen. Diergelyken dappere *Couragie* behoort een rechtſchapen ſoldaat te hebben, en ſulk een verdient eeuwigen lof en belooning. Gebeurt het nu eens dat een ſoodanige het hoekjen te boven komt, van waardigheit verbetert wordt en ſelfs nu en dan eens de overwinning over ſyne vyanden behaalt; ô! wat benyders trekt hy van dat oogenblik af aan al na zich? de Nyt ſteekt hem alle dagen een ſtok en 't wiel; de Nydt belemmert hem byna alle dagen den Pas tot de *Victorie*; de Nydt vat hem en ſyn Paart bykans allen oogenblikken by den toom; in dit is veeltydts het geene ons ſoo veel zegen en overwinning ontrooft en belet; men noemt het op ſyn hoofſch Oorlogs

Com-

Competentien ; maar ſulke *Competentie*-Wapens heeft de Duyvel in de werkſteê van de Nydt geſmeedt. ô Duyvelſche Nydt!

Wat de Nydt is? en hoedanig deſelve is? heeft *Beliſarius* ervaren. Deeſen na dat hy over drie deelen der wereldt hadde gezegepraalt; na dat hy in *Aſia* den Perſiaanſchen Koning *Cosroen*; in *Africa*, *Gilmier*, en in *Europa* den Gottſchen Monarch *Theodatus* verwonnen hadde; na dat hy by *Romen* negen en twintig duyſent vyanden op eenen dag verſlagen hadde; na dat hy het Roomſche Ryk, door ſynen onverwinnelyken heldenmoedt, in den allerhoogſten geluk-en eerenſtandt geſet, en alles hadde overwonnen, behalven de benyders, welken de groote lof en 't geluk van *Beliſarius* mishaagde; dierhalven hebben deeſe ſoo lang gegraven als de mollen; en ſoo lang gekraſt, als de Hennen in het ſandt; tot datſe eyndelyk het herte des Keyſers omploegden, en *Beliſarius* in ongunſt brachten, ſoo dat hem beyde de oogen uytgeſtoken wierden, op dat hy de Nydt met bloedige tranen mogt beweenen. Na dat de armen man geen oogen meer hadde, konde hy eerſt ter deegen ſien, wat ſcherpe tanden de Nydt hadde; ſyne elendigheit groeyde ſoodanig aan, dat hy ſelfs broodt van de voorbygaande moeſte eyſſchen, en hy, wien te vooren, gantſche Koningryken te naauw waren, telde menigmaal ſyne weinige ontfangene penningen, in een houte napje: terwylen hy ondertuſſchen met een beklaaglyke ſtemme riep: Geeft aan den armen *Beliſarius* eenen penning! vermits hem ſyne deugdt wel verhoogt, maar de nydt van ſyn geſicht berooft heeft.

Soodanig gaat het noch veel dappere ſoldaten,

tot groot nadeel van veele hooge vereenigde Machten! en gave Godt! dat de nydt ophieldt met oorlogen, dan souden de Duytschers eerst beginnen te zegepralen; maar soo lang als de nydt in 't veldt is, sal 'er niets hooftsakelyks konnen verricht worden, en de Oorlogs-Vaandels mooy heel, en de broek gescheurt, met de kous op 't hooft t'huys gebracht worden; soo gaat het, wanneer de onder Officieren meer willen weten en meer verstaan, als haar Generaal; en aan haar Opperhoofden uyt enkelde duyvelsche nydt geene eere dulden.

De nydt heerscht mede onder Konstenaars en alom vermaarde Meesters. Het is seker dat de wereldt sulke vermaarde en uytmuntende Konstenaars dikwils gehadt heeft, dat hunne konstryke handt somtydts de natnur scheen te overtreffen, soo dat men reden gehadt heeft zich ten allerhoogsten te verwonderen, dat zich de menschelyke kennisse soo verre uytstrekt. De Werkmeesters welke de heerlyke Toorens tot *Cremona*, *Bononien*, *Venetien*, *Straasburg* en *Weenen*, volbouwt hebben, hebben sekerlyk schoone steene mirakelen gemaakt. De Bouw-meesters welke de bruggen te *Praag* in Bohemen; te *Dresden* in Saxsen; te *London* in Engelant; en tot *Regensburg* in Duytschlandt gemaakt hebben, hebben zich sekerlyk eenen eeuwigen naam verworven. Een konst-stuk is geweest, sekere houte Duyf, welke even als een levendige in de lucht vloog, door een uurwerk, 't geene van *Archita* in deselve gemaakt was. Een konst-stuk heeft *Myremecides* getoont, doen hy van yvoor eenen wagen, peerdt en koets &c. soo konstig en kleyn maakte, dat men alles onder de vleugels van

de

de allerkleynste vlieg konde bergen. Een konst-stuk is de Kerk tot *Salisbury* in Engelandt, welke soo veel vensters als dagen 't jaar, soo veel pilaren als uuren in 't jaar, en soo veel poorten als maanden in 't jaar heeft. Een konst-stuk is de Kerk tot *Ulm*, waar aan hondert en elf jaar gewerkt is. Een wonderwerk der wereldt was de Tempel van *Diana*, welk gebouw eerst na twee hondert en twintig jaar voltrokken wierdt. Een konst-stuk was seker standbeeldt tot *Panormi* in *Sicilien*, 't welke door een uurwerk van binnen, op de Luyd konde spelen, en even als een mensch, heen en weer wandelen. Een konst stuk is de groote klok tot *Erffort*, die *Gerard Woje* gegoten heeft, en welke door vier en twintig man moet geluydt worden, wordende haar klank wel vier duytsche mylen ver gehoort. Enkelde konst-stukken zyn de heerlyke en boven menschen verstandt geschilderde Schilderyen, van de deftigste Meesters; *Titiaan*, *Bassan*, *Mutiaan*, *Bonarota*, *Urbin*, *Bernin*, *Salviatus*, *Sandrart*, *Donatel*, *Bandinel* &c. Heerlyke konst-stukken, zyn het, welke *Sansovinus*, *Franziosinus*, *Vasoldus*, *Marianus*, *Mocbus*, *Poggus*, *Lorenzetus*, &c. uyt houdt en steen gehouwen hebben. En nochtans hebben alle deese gemelde Meesters en Konstenaars de bitse nydt niet konnen ontgaan; veele hebben van wegens de nydt geen sekeren voet uyt het huys konnen setten; sommige zyn door haare benyders met duysenden van smaatreden en in haar eere aangetast, en selfs zyn 'er veele door hunne benyders op een grouwsame wyse vermoort geworden. Ja, het geene dit alles overtreft, is, dat men soodanige Nydigaardts gevonden heeft, welke uyt nydt tegens de Konstenaars

zich selfs vermoort hebben, op datse der selver lof niet langer hooren, noch haare konsten aanschouwen mochten. ô Helsche Nydt!

De nydt sit midden onder de Burgers en Boeren. Dit is seker Bontwerker tot *Weenen* gewaar geworden, welke, al schoon hy veel werken moest, zich nochtans by syn doen seer wel bevondt; en vermits hy Godt voor oogen hadde, de Kerkdiensten wel waar nam, en nooyt versuymde, ten ware hem de onpasselykheit verhinderde, is hy dies te meer van Godt in syn huyshouden en goederen gezegent geworden; waar door hy, gelyk meer gebeurt, de nydt synes evennaasten tegens hem, hoe langer hoe meer aanstookte. Doen nu de gemelde Bondtwerker op sekeren tydt eens voor eenige hondert Ryxdaalders schoone sabelvelletjes wasschen wilde, was syn buurman door verdoemde nydigheit soo gewetenloos, dat hy stilletjes ongebluste kalk in 't water smeet. De goede Bondtwerker die nergens van wist, wiesch syne sabelvelletjes, tot datse na syne meening bequaam waren, en hing se op om te drogen; maar wierdt wel haast gewaar, dat al het hair begon uyt te vallen, als of de vellen een heete koors gehadt hadden; waar door deese vroome Man met weenende oogen moest aansien, dat hy uyt een Bondtwerker een Barbier geworden was.

Over den selfden schoonen leest was mede seker Boer geslagen; welke geen kleyntjen tegens synen Pastoor met nydt en koppigheit ingenomen was, om dat hy hem lichtelyk eens al te veel de waarheit gesegt hadde. Op sekeren tydt ontstondt 'er een sware en algemeene brandt in het Dorp, waar door deese Loeris syn stroo hutjen mede ver-

verloor: maar doen hy sag dat het Dominées huys ook in vuur en vlam stondt, en begon in te storten, riep hy hardt overluydt: Godt lof en dank! onse Paap syn huys brandt meê. ô Verdoemde Nydt! het is dan maar als te veel waar, 't geene de H. *Chrysostomus* schryft: *Eenen nydigen queldt de gelukkige staat synes evennaastens meer, als syn eygen schade*; de nydige is wel te vreden met syne armoê, wanneer hy maar siet, dat syn evennaasten niet ryk wordt; de nydige is volkomen *Content* met syn elent, wanneer hy maar bespeurt, dat het syn evennaasten ook niet wel gaat; de nydige beklaagt zich niet over syn onverstandt en onwetenheit, wanneer hy maar siet, dat syn evennaasten ook niet veel kan; de nydige blyft gaarne veracht, wanneer hy maar bevindt, dat syn evennaasten ook niet voortkomt; de nydige blyft gaarne verworpen, wanneer hy maar siet dat syn evennaasten ook voor voetveeg gehouden wordt; om kort te gaan, de nydige meent het ver genoeg gebracht te hebben, en is vrolyk, wanneer hy maar verneemt dat syn evennaasten vol hertseer en droefheit steekt; en hy staat nooyt vaster, als wanneer syne evennaasten valt. ô Nydt! gy suygt en haalt uyt gal honing, en uyt honing gal; want des evennaasten goedt, doed u quaadt; ja de nydige wordt erger gebrandt als *Laurentius*, meer gesteenigt als *Stephanus*, grouwsamer gequelt als *Sebastianus*, en hy lydt een grooter kruys als *Andries*, wanneer hy siet en hoort, dat het den evennaasten wel gaat. ô Duyvels Martelaar.

Het duyvelsche dochtertjen, de Nydt, dat vermaskerde spook, mengt zich mede geen kleyntjen onder het hoveerdige Vrouw-volk, en het

hoog

hoog Adelyke Jufferschap. Een afgeschoote pyl, tracht soo veel niet naar het wit; een vry gewentelde steen, tracht soo veel niet na de laagte; ja een dorstig hert tracht soo veel niet na de fonteyn, als een Vrouw na schoonheit.

Maar gelyk alle Lammeren van *Jacob* niet wit waren, maar ook veele gespikkelde en gesprenkelde daar onder liepen; gelyk de drie korven, waar van *Pharaoos* Hof-bakker droomde, niet alle drie vol witte broodt, maar ook een met gemeen swart broodt, voor de Dienstboden geladen was: gelyk niet enkelde Duyven en Paradys-vogels in de Arke *Noach* waren, maar ook kraayen en Nacht-Uylen; gelyk 'er in het net van *Petrus* niet enkelt Baars en Salm sal geweest zyn, maar ook stink-visch; gelyk als *Abraham* syne nalatenschap niet eenparig uytdeelde, maar den eenen meer toe deelde, als den anderen; alsoo heeft de natuur geene gelykheit waargenomen in het uytdeelen van de gesichten en wesens, maar den eenen een fraayere gedaante gegeven, als den anderen, en dierhalven zyn niet alle Vrouws-persoonen even mooy en welgemaakt, maar men vindt ook lelyke mismaakte tronien.

De heylige Schriftuur verhaalt in 't boek *Esther cap.* II. Dat de machtige Koning *Ahasveros*, na dat hy syne hoveerdige gemaallinne *Vasthi* afgedankt en een andere te verkiesen besloten hadde, in alle Landschappen uytsondt, om jonge Maagden op te soeken, maar niet anders als schoone, geen wydtbekkige, geen langneusige, geen saffraan coleurige, geen graauwoogige, geen gebogchelde, geen grofhuydige, geen swarte, geen plompe, geen scheele, geen kroppige noch koppige,

pige, of diergelyke, maar niet als enkeldt schoone, ja de allerschoonste soude men uytkippen, waar uyt hy naderhandt een Koninginne verkiesen konde &c. Na dat nu syne Majesteit de Koning *Ahasveros*, de allermooyste dochters gebracht waren, heeft aan syne oogen boven andere wel behaagt, de bovenmaten schoone jonge dochter *Esther*, welke hy aanstondts tot syne Koninklyke Gemaalline verkoor. Maar hier speelde de Nydt geen kleyntjen den baas; hier hadde men eens de gemoederen van de andere die 'er overschotten, moeten ondersoeken, hoe zy alle met nydige gedachten tegens deese Joodsche Maagt ingenomen waren. Ach zey der een: dat mag wel heeten: Hoe slimmer stuk, hoe beter geluk. Ach! zeyde een andere: dat dier heeft beter geluk als een degelyk mensch; ik wou datse in de plaats van swarte oogen, een paar glasen wambus knoopen in haar kop hadde. De derde zeyde: Was ik een Naayster, ik soude haar 't bayhuys wel soo ophalen, datse morgen onsichtbaar soude zyn. Dat kreng! zeyde een andere, ik wenschte dat ik nu een vergiftigt Weseltjen was, ik soude haar in den Hof-tuyn soodanig aan blasen, datse soo schurft en rappig soude worden, datse alle dagen een kop schobben soude afkrabben. 't Is even al eens, zeyde noch al een andere, als of ik ook niet mooy was? Wat is doch de roosen coleur in haare tronie, die een iegelyke Kermis-pop wel weet te maken; sulk een wit velletjen als zy heeft, heeft een ander ook wel, en wie weet of se niet noch sal moeten pokken of maselen, dan kanse noch wel een gesicht krygen, als een opgekrinkelde verkens swoort &c. Deese en diergelyke *Competentie* Vrouwtjes, zyn uyt nydt

nydt tegens *Esther*, schier geborsten. ô Vergifte Nydt!

Diergelyke saken gebeuren 'er noch dagelyks in deselve verkeerde wereldt. ô! Hoe meenigen Juffer: (een titel die by deese tegenwoordige tydt van alle Meysjens voor die van Maagdt begeert werdt, om dat de laatste mogelyk haar gemoedt beswaren mogt) Hoe menigen Juffer, seg ik, wanneer se siet dat de natuur aan een arme burgers dochter meer frayigheit en bekoorlykheden in het aangesicht verleent heeft, als haar selfs, daarse nochtans van Adel of een Edelgeboorene *Dame* is; wanneerse siet, dat by meenigen boeren *Griet*, de *Gratien* in meenigte t'huys leggen; wanneerse siet, hoe meenig bedel-meysjen soo veel albaster en koralen te verkopen heeft, soo is zy over soodanige, van Godt ontfangene schoonheit, nydig, en quelt zich uyt nydigheit byna doodt: Ja meenig wil Godt in syne schepselen tegenspreken, en alles beter maken, of trachten door konst de natuur te verbeteren, op datse andere niet souden hoeven toe te geven. Tot dien eynde staatse zich soo lang voor den spiegel te polysten, datse blaren aan de voeten krygt; zy krult en friseert, ja plukt haare hairen soo lang en veel, als offe een nieuwling in een Klooster, en haar dit tot boete opgeleydt was; hier moet een hairlokjen krom zyn, het andere noch krommer, en het derde het allerkromste; hier moet veel hair zyn, daar weer minder; en daar moet het soo dun wesen, als het koorn der arme menschen; daar moet het in de hoogte staan, als een Rygerbosch; daar moet het uytsteken als een swaluwe steert; daar moet het neer hangen, als een bierkrans; daar moet de scheel even al eens staan, als een Latyn-

tynschen *Ypsilon*; hier moet het ruyg zyn, daar gladt, daar weer van beyds; hier *plesant*, daar *negligant*, en dan weer *galant*; de lendenen moeten geregen, naauw, gebonden, genepen, en gedwongen zyn, en byna meer lyden en verdragen, als de kinderen *Israels* in Egypten; het ligchaam moet soo rank zyn, als een spitse suyker hoedt; het gesicht moet zich laten vryven, wasschen, polysten, verwen, vercieren en trekken, dat het byna mochte klagen, gelyk *Bileams* Ezelinne; op dat nu het vel suyver mag blyven, neemtse 's nacht een grins of mom-bakhuys voor haar tronie, dat haar de aasem van benaauwtheit schier begeeft; dan vreetse eens krydt, wasch, terpentyn, soutsteen, kikkers-beentjes, en slakken-poeyer, op dat de huydt niet na de bruyne kant mag hellen, op dat de wangen tot wittenberg mogen blyven, en op dat de lippen tot rodenburg mogen *logeeren*; zy trekt sulke kleyne naauwe schoentjes aan, datse geen grootere voetstappen in 't sandt nalaat als een Roerdomp. Vraag je nu waarom dit alles geschiet? enkelt en alleen daarom, om datse haare evennaasten nydig is, van wegens haare schoone gedaante, en niet gaarne mag lyden, dat een andere mooyer sal zyn, als zy. ô Schooner Monster! *Pachomius* heeft veel geleden in de Woestyne; *Paphuntius* heeft veel geleden in de wildernissen; *Onuphrius* heeft veel geleden in naare eensame plaatsen; maar gy nydige Narrin! lydt veel meer, daar nochtans de belooning seer ongelyk is; want aan de eerste heeft Godt wegens haar lyden de zaligheit medegedeelt, en u sal de Duyvel, om en wegens u lyden, de Hel voor eeuwig ten besten geven.

Eyndelyk en ten laatsten, soo zyn selfs tot aller

lerhoogste verwondering de geestelyke en Godt toegewyde Persoonen van de ondeugt des nydts niet bevrydt. Doen de Heere *Christus* na syne zegenryke verheerlyking, met syne drie bemindste Discipelen, *Petrus*, *Jacobus* en *Johannes*, van den berg *Thabor* quam, heeft hy hun ernstig verboden, om 't geene datse gesien hadden, aan iemandt te ontdekken, selfs den Apostelen en andere Discpelen; maar alles met de allernaauwkeurigste stilswygentheit te verbloemen; om redenen, indien zy dit aan de andere hadden geopenbaart, datse des Heeren *Christi* heerlykheit gesien hadden, zy dan op dese drie mochten nydig geworden zyn, en achterdocht gekregen hebben, als offe in meerder aansien dan de anderen waren. Maar, ô Godt! soud 'er dan ook noch al nydt gevonden worden onder de Apostelen, onder de Discipelen des Heeren, ja onder de geene die eenen volmaakten wandel voeren? Is dan ook de nydt noch hedendaags in de Kloosters? ô Ja! de nydt is meenigmaalen soo heymelyk in de geestelyke huysen, dat hy met meenigen Monnik aan tafel sit, met veelen te bedt gaat, met niet weinigen opstaat, met hun in 't kapittel huys gaat, ja met hun gelyke kappen draagt! &c. Verwondert u daar over geensints! daar 't immers gebleken is, dat selfs het *Manna* of Hemel-broodt wormstekig wierdt; en in deese is de nydt een worm, en 't Klooster leven het *Manna*; men vindt selfs onkruydt onder de terwe, de Nydt is het onkruydt, en de terwe zyn de Ordens persoonen; onder de soldaten van *Josua* wierdt een dief gevonden; de Nydt is een dief, en de geestelyke zyn soldaten; in de Arke *Noachs*, daar maar soo weinig menschen waren, wierdt nochtans de boosaardige

Cham

Cham gevonden; een ſulke boosaardt is de Nydt, en 't Kloofter is een Arke *Noachs*.

Wat de nydigheit by de geeſtelyken vermag, heeft de H. *Gregorius*, Biſſchop tot *Agrigent*, ervaren. Doen deeſe vroome Man, door Godts beſtiering, tot deeſe hooge waardigheit geraakte, zyn hem daar over twee voorname Koor-heeren, *Sabinus* en *Teſſelinus* genoemt, ſeer nydig geweeſt, nademaal zy 'er ſelfs na geſtaan hadden, waaromſe dan allerley duyvelſche aanſlagen verdichteden, hoeſe den vroomen Man in ſchande en ſchade mochten ſtorten. Na dat hy eens by nacht ſyn gewoonlyk gebedt in de Dom-kerk verricht hadde, gingen de twee gemelde booswichten ondertuſſchen heen, en kochten met geldt een allemans hoer om, die in de gantſche ſtadt bekendt was, op datſe zich in des Biſſchops bedt leyde. Wanneer hy nu door de gantſche geeſtelykheit van de Kerk, volgens gewoonte, naar huys geleydt wierdt, quam deeſe onbeſchaamde ſlet in de tegenwoordigheit van alle uyt het bedt ſpringen, en betichte deeſen H. Man over een onbetamelyke daadt. Het gerucht verſpreyde zich aanſtondts overal, gelyk als met ſes vleugels, ſoodanig dat de onbeſchaamde tongen vrymoedig weg ſnapten: *Gregorius* was een ſchoone Biſſchop, die ſoo wel tot het Bisdom voegde, als een haſpel in een ſak. Ja! ja! zeyde meenig een, de geeſtelyke ſlachten de klokken, zy luyden andere na de Kerk en blyven 'er ſelfs uyt. Zy maken ons de hel ſoo heet, zy ſchilderen den Duyvel ſoo ſwart, ja Godt ſoo ſtreng, en zy doen ſelfs meer quaadt als wy wereldlingen; ſoo doende ſiet met eerſt ter deeg,

hoe 't habyt een dekſel van ſchelmery is &c. Van diergelyke ſpotwoorden hadden de wereldlingen geduurig den mondt vol, en om die alle toe te ſtoppen, ſoude men veel bry nodig gehadt hebben. Daar en boven ſoo was de eerwaardige Geeſtelykheit over het voorgevallene geen kleyntjen geërgert, en voornamentlyk de twee Nydigaarts, welke deeſe geſchiedenis met ſulk een onſtuymigheit uytſchreeuwden, datſe ſoo heeſch wierden, als een oudt Muſikant; ja haare nydigheit was eyndelyk van die uytwerking, dat men *Gregorius* in eene openbare gevankeniſſe leyde, en ſelfs drong dit paar aards-ſchelmen op alle wyſe daar heen, om hem van alle waardigheit af te doen ſitten. Maar eyndelyk quam de Goddelyke gerechtigheit deeſen onnoſelen te hulpe, en Godt ſondt eenen Engel; welke in de tegenwoordigheit van veele, de voetyſſers van den gevangenen Biſſchop los maakte, en daar na den Duyvel uyt de Hel riep, welke met *Gregorius* tot de onbeſchaamde Vodt gingen, die in de tegenwoordigheit van 150 Biſſchoppen, haare boosheit beleedt, en des H. Mans onnoſelheit bekrachtigde; in tegendeel wierden de twee benyders en ſtokebranden, in haare aangeſichten, aanſtondts ſoo ſwart, datſe meer na duyvels, als na menſchen geleken, en erger als Morianen daar uyt ſagen; ja haare lippen wierden ſtom, ſe konden geen woordt meer ſpreken, en moeſten alſoo door de Goddelyke gerechtigheit en voorſienigheit; een ſoodanig helſch mom-bakhuys tot voorbeeldt en getuygenis der Goddelyken ſtraffe, overal mede dragen: doen wierdt met waarheit vervult wat 'er *Prov.* XVII geſchreven ſtaat: *Die*

zich

zich verblydt in 't verderf, en ſal niet onſchuldig zyn.

ô Allerliefſte Godt en rechtveerdigſte Rechter! Indien gy dikwils, de geene die andere uyt nydt vervolgen, met een ſulke *couleur* ſchilderde; hoe veele ſouden hun Vaderlandt dan in *Mauritania* ſoeken moeten, en in hun aangeſicht ſwart *Corduwaan*-leer dragen? om datſe van binnen *corda mala* (quade herten) verborgen hebben.

Uyt al het geene tot noch toe verhaalt en geſegt is, blykt, dat 'er geen ſtadt is, waar in de nydt geen ſtandt houdt, en beſtandt is; geen huys, daar de nydt niet huyſt; geen plaats, daar de nydt niet geplaatſt is; geen plaats, daar de nydt niet woont; geen geſelſchap, daar de nydt niet voor heerſchap ſpeelt; en geen bank, waar op de nydt niet mede ſitplaats heeft. *De nydt is een algemeene ondeugt, welke alle ſtaten der menſchen beſmet. Liv.* Hier van zyn niet bevrydt, de Paleyſſen van Keyſers, Koningen en Vorſten de Krygslegers der ſoldaten; de Schoolen der ſtudenten; de Kapittels der geeſtelykheit; de Kloofters des Ordens-perſoonen; de Gildens en Ambachten der burgers; de Gemeentens der boeren; en de Gaſthuyſen der ſieken en gebrekkelyken: maar de Nydt, dat duyvelſch-kindt, die allemans ſlons, heerſcht en regeert op alle plaatſen, tot het allerergſte nadeel des Chriſtelyken naams. Want, ſegt my eens: waar uyt ontſtaan by ons Chriſtenen ſulke groote Oorlogen, en bloedige Veldſlagen, waar door gantſche Steden, en Landen en Volkeren in 't alleruyterſte verderf geraken? Waar uyt ſpruyten ſoo driftige hatingen en krakeelen, ſoo quade achterklap, en

 goe-

goede naam-ſchending, ſulke roekeloooſe vonniſſen en valſche getuygeniſſen, ſulke ergliſtigheden en bedriegeryen, ſulke bittere twiſten en oneenigheden, en ſulk ſchrikkelyk knorren en morren, ſulke onbillyke verachtingen en verſtotingen, ſulke grouwſame moorden en doodſlagen, en 't vergieten van ſoo veel Chriſten bloedt? Immers meeſt van wegens de nydt, door de nydt en uyt nydigheit, waar door de eene menſch den anderen ſyn geluk, haaf en goedt, huys en hof, ſyne geſondheit, ſchoonheit, bequaamheit, eer en roem, ja lyf en leven misgunt. O hoe meenig onnoſel herte moet onderdrukt blyven? Hoe meenig getrouw Amptenaar wordt uyt ſyn bediening geſet? Hoe meenig eerlyk Man, wordt uyt ſyn vermogen; hoe meenigen *Religieus* en Prieſter van ſynen goeden naam en faam, en hoe meenigen dienſtbode van ſyn beminde heerſchap berooft? waarom? Enkelt en alleen, uyt nydt en afgunſtigheit ſynes melaatſchten evennaaſtens. Vraagt men eens: waar dit van daan komt, dat men deeſen en geenen by de ſtrenge Overheit ſoo hardt handelt? Waar het van daan komt: dat meenig paar Echt-genoten alle dagen in huys-krakeel, twiſt en oneenigheit leven, als katten en honden? Waar het van daan komt dat deeſe en geene broeders, ſuſters en naaſte bloed-vrienden malkander ſoodanig vervolgen, en haten? Waar het van daan komt: dat deeſe Werkmeydt, deeſe Keukenmeydt, die Kameniersſter, of deeſe Naayſter, ſoo ſchielyk uyt het huys moet? waarom die Dienſtboden haar verdiende huur niet krygen? waarom die Geeſtelyke by alle wereldlyke Perſoonen ſoo vernagelt,
belo-

belogen, verkleyneert en beſchimpt wordt? Aanſtondts ſal het blyken dat het *Facit* ſal zyn: dat kooltjen heeft hem zyn nydige evennaaſte gebakken; die heeft hem ſulk een ſtok in 't wiel geſtoken; die heeft hem dat vuurtjen geſtookt; die heeft dat ſoo mooytjes gebrouwen en beſchikt: ja die heeft hem al dit ongeluk beſchooren en op den hals gehaalt. ô Vervloekte Nydt! ô aldergewoonſte ondeugt der wereldt! ô uytgemonſtert Duyvels-kindt!

Maar ik vraag u, ô nydige Nar! ſegt my eens wat huwelyks goedt hebje met deeſe Duyvelsdochter de Nydt te hoopen? wat nut hebt gy van uwen nydt en afgunſtigheit? 't Is een wonderlyke ſaak! by alle ſonden en ondeugden, geniet men eenig nut, vrucht, winſt, een weinig vermaak of ingebeelt geneugte; gelyk deeſe voorbeelden toonen. De boeleering met de ſchoone *Berſeba* heeft *Davids* herte geſtreelt; doen *Herodes* een Koſtganger en Bedgaander by ſynes Broeders Vrouw wierdt, heeft hy met derſelver omgang een oogenbliklyk genoegen gehadt; doen *Nebucadnezar* zich voor een Godt uytgaf, en uyt hoogmoedt en overmoedt, zich liet aanbidden, heeft die aanſienlykheit deeſen Nar ſekerlyk gekittelt; doen de ryke Braſſer alle dagen ſmulden en Vaſtelavendt hieldt, heeft hem ſulk dagelyks goede cier maken, ſekerlyk noch al eenig vermaak aangedaan; doen *Achan* al te lange rechte vingers uytſtak, en krom weer te rug haalde, met het achtſte Gebodt te overtreden, heeft hy nochtans eenige geneugte gehadt, van ſonder moeyte ryk te willen worden; doen de Philiſtynen *Simſon* de oogen uytſtaken, en hy naar 't verlies ſyner ſterkte,

hen door de vingers moeſt ſien, hebben zy eenig vermaak gehadt, om zich aan hunnen vyandt gewroken te ſien; doen *Zàchæus* kunsjes gepleegt, en uyt andermans huyden brede riemen geſneden hadde, heeft het hem vermaak aangebracht; om kort te gaan, alle ondeugden hebben een weinig honing by zich, in zich, en aan zich, al ſchoon van kleyn gewicht; maar die benyden, vinden by alle hunne ondeugende oeffeningen, niet als lyden, helſche plaagen, pyn en ſmerten. *De yver is hart als het graf. Cant* VIII. dat is: De Yverſucht, Nydt en Afgunſtigheit, brandt als helſch vuur. Ja de nydige gevoelt eenen geſtadigen doorn, die hem wondt; hy heeft eenen geſtadigen worm by zich, die ſyn gemoedt ontruſt; hy voelt een geduurig ſwaart, dat hem het herte afſteekt; hy heeft geduurig eenen hamer by zich, die hem het herte vermorſſelt; hy lydt als van een ſlange die hem het herte doorknaagt; hy heeft een Tyger by zich, die hem geduurig het herte verſcheurt; hy lydt als een Wolf, die hem geduurig het herte opvreet: ja hy heeft een altydt duurendt uurwerk en onruſt by zich, dat hem het herte verontruſt.

ô Verdoemde ondeugt! andere ondeugden laten zich noch wat verbloemen, bedekken en verbergen: want meenig ſchynt van buyten heylig, en is van binnen heylloos en ſchynheylig; meenig ſchynt van buyten een *Simon Petrus*, en is van binnen een *Simon Magus*; meenigmalen ſteekt 'er in een brave nieuwe ſcheê, een roerſtige ſpaanſche kling; ook treft men veeltydts een ſchoone neut aan, waar van het wormſtekige pit den opbyter een afkeerigheit veroorſaakt; maar een

een nydige kan syne ondeugt bedekken noch verbergen; syn aangesicht is syn eygen Verrader, want het verandert alle uuren, ja alle oogenblikken; dan is het eens soo roodt als een kreeft, die in asyn gekookt is; dan weer soo blaauw als lasuur, en als uytgebrande brandewyn; dan eens sneeu-wit, als een apen-bakhuys van fyne suyker gemaakt; dan eens heel geel als de leere beurs van *Judas*; dan groen als een Kikkert, en dan weer gespikkelt, als een slange vel. De beenderen steken een Nydthart door de huydt, als een oude afgeredene Merrie; de oogen sien der uyt, als geschifte rystenbry; en het gantsche ligchaam maakt geen betere *parade*, als krullen en spaanders. Alles staat hem tegen; by dag, wilde hy wel de Sterren sien, en by nacht, de Son. Eeten en drinken smaakt hem minder, als een hondt hekels te likken; en genomen een nydige at en dronk, alles wat maar bequaam te eeten, wel toegemaakt en lekker is, soo houdt hy echter eenen honds maag, om dat alles by hem in vergift verandert; want alsoo singt de Poëet:

Schaf Nydaardt room, en versche boter,
Of mellik die van vetheyt kleeft,
En wat het landt meer voedsaams geeft,
Hy groeyt geen zier noch werdt ooyt grooter.
Maar blyft door nyd, en haat, en wrok,
Soo dor en mager als een stok.

Hierom was het dat Godt den Heere selfs, aan *Kain* vroeg, na dat hy syne handen in synes broeders bloedt gewasschen hadde: *Waarom is u aangesichte vervallen? Gen.* IV. Hy was soo dor

en mager, dat men hem als een ſwavelſtok in de brandt hadde konnen ſteken; waar van geen andere reden was, als de verdoemde Nydt, welke gelyk als een vergift voor het menſchelyk ligchaam is. Ja ſekerlyk verteren de maayen het vleeſch, de motten de kleeren, de wormen het houdt, de roeſt het yſer, ja de helſche vlammen de ligchamen der verdoemden ſoo ſchielyk niet, als de Nydt het menſchelyk herte: en dierhalven mag de Nydt, wat de pyn en ſmerten betreft, wel een ware aardſche voor-hel genoemt worden. *Wat is de Nydt anders als een ingeprente Hel?* ſegt de gulde mondt *Chryſoſtomus*, *ſuper Math.* Wat doedt men in de Hel anders als Godt en ſyne Uytverkorene in den Hemel, eeuwiglyk te benyden, wegens de zalige vreugdt dieſe aldaar genieten? In de Hel is men nooyt hovaardig, nooyt gierig, vreetſuchtig, onkuyſch, toornig, luy en traag &c. maar eeuwiglyk nydig en afgunſtig. Om kort te gaan tegens alle nydige Narren, welken het geluk van andere ſeer doedt, en dierhalven nergens anders na trachten, als hoe ſe haren evennaaſten een ſtok in 't wiel mogen ſteken; kan geſegt worden, 't geene de Goddelyke Schriftuur zeyde *Job.* VIII. 44. *Gy zyt uyt den Vader den Duyvel!* Nademaal de Nydt een dochter is, die als alreedts geſegt, van den Duyvel is geteelt geworden; en alſoo is de Nydige des Duyvels ſchoon-ſoon. Wel wat ſchooner maagſchap is dit? Wanneer men hier op aarde ſoo na met den Duyvel vermaagſchapt is, tot dat men eyndelyk in ſyn eeuwige vriendſchap, of veel meer vyandſchap in de Hel moet blyven.

Dier-

Dierhalven gy nydige Narren! gy Nydaardts! gy Nyd-hardts! gy Nyd-honden! gy Nyd-valken! ja gy Nyd-duyvels! Indien gy anders den Duyvel als den ergsten Menschen-vyandt noch eenigsints vreest, schuuwt, en vliedt; ey soo verdryft, haat, en verbant syne schandelyke dochter de Nydt uyt uw herte! geeft haar de sak! segt haar en haar Vader den Duyvel het Huwelyk op! en ondertrouwt veel liever in tegendeel uwe herten, met de allerschoonste dochter Godts, welke geene andere is, als de liefde des evennaastens. Maar hoe siet 'er dit kindt Godts, de liefde des evennaastens, meen ik, uyt? Wel seer schoon en aanminnelyk! De H. *Paulus* schetst deselve met levendige *couleuren* af, wanneer hy se 1 *Cor.* XIII. 4. &c. dusdanig schildert: *De liefde is lankmoedig, zy is goedertieren: de liefde en is niet afgunstig: de liefde en handelt niet lichtveerdelyk, zy en is niet opgeblasen &c.* De liefde des evennaastens, die mooye Goddelyke dochter, is niet nydig, haatig noch afgunstig; en zy gunt een iegelyk het syne, dat hy heeft, en besit. Met deese, met deese ondertrouwt en verlooft u. *De liefde Godts en des evennaastens, waar in de gantsche Wet en de Propheten bestaat, moeten wy geduurig in onse gedachten overwegen, en met onse onse werken betoonen*, segt S. *August. Tom.* 4. *L. de Sal. Docum.* Laat ons dan Godt en onsen evennaasten beminnen! want daar in bestaat het heyl onser arme zielen: op deese wyse sal naderhandt van ons alle

konnen gesegt worden, wat wy van de eerste Christenen in de Goddelyke Schriftuur aangetekent vinden: *Act.* IV. 32. *De meenigte van de geene die geloofden, was een herte ende (een) ziele. Doedt dat, ende gy sult leven. Luc.* X. 28.

Eynde van 't eerste Deel.

R^e E.

REGISTER,

Over der Inhoudt der ſaken en ſtoffen hier in verhandelt.

A

A *Aron* verontſchuldigt, wegens het maken van 't goude Kalf 118
Abidenſen, waren Beriſp-Narren 464
Abraham, hoe hy ſyne nalatenſchap uytdeelde? 540
Abſalom laat *Ammon* vermoorden 269. 390. 391
Adam, of hy een vlegel gebruykt heeft? 420
Adam en *Eva* waaromſe uyt het Paradys gejaagt wierden? 181. 308
Adrianus de Keyſer, wat hy uyt nydt al uytvoerde? 519
Advocaat eyndigt twee Proceſſen al te ſchielyk 198
——— geeft Raadt aan ſyn ſoon 199
——— wordt door een Boer aardig betaalt 202
——— en vilder, wat onderſcheit tuſſchen deeſe beyde is? 199. 200
Advocaten en Doctꝛers niet al te wel geſien 192
——— hoeſe met de Partyen leven? 195
——— wat haar belang is? 196
——— offe in den Hemel komen? 446
——— hoe menſe te ſpreken kan krygen? 200. 201
——— worden beriſpt. 202. tot 204. 206
——— krygen een les 205. 208
Affer, betekenis deeſes woordts 232
Agrippina, waaromſe *Tullia Paulina* en andere liet dooden? 518
——— watſe van haar ſoon *Nero* zeyde 518
Ahaſveros, waarom hy *Vaſthi* verſtiet 540
——— laat mooye jonge Maagden overal opſoeſoeken 540. 541

Ahasveros verkieſt *Eſther* tot Koninginne. 541
Alamodiſche Nar 102
Albek, een Heerlykheit, voor Peperkoeken vervreten 314
Alchimie beſchreven 439, tot 442
——— gelaakt 442
——— het ſekerſte daar in aangeweſen 440
ſiet *Goutmaken.*
Alchimiſtiſche Nar 429. beſchreven 440
——— wordt aardig betaalt. 439
Ambachts-luy worden hovaardig 435
Amptenaar, braaf bedrogen 535 tot 439
Angeloſus, Kardinaal, hoe hy ſyne bediende onthaalde 349
Anno, ſtraft ſommige valſche Rechters ſeer wredelyk 233
Archita een groot Konſtenaar. 536
Argliſtigheit der Wyven, met voorbeelden aangetoont 65
——— wordt gelaakt 439
Arkadiſche Paruyk, wat het is? 431
Arm, wie 'er arm is? 241
Armoe, hoe welkomſe is? 245
Aſtrologiſche voorſeggingen vervult 163. tot 165
——— gemiſt en beſpot 165. 166
Aſtrologiſten, gepreſen en gelaakt 157
——— Raadt voor haar. 165. 168
Auguſtinus, maakt een balk langer 215

B.

BArmhertigheit wordt beloont 135. 150. 153
Bedelaars, ondeugentheit vertoont 157. &c.
——— welſprekentheit beſchreven 145
——— hoe lichtelyk die in vloek verandert 145; 146

Beelde

Beeldt van *Nebucadnezar* bechreeven 94 &c.
Beleeftheit gepresen 411. 428
Belisarius, syne heerlykheit 535
—— —— ondankbaar beloont 535
Bequaamheit, waarse te vinden en niet te vinden is? 462
Bergen, die vuur spuwen, opgenoemt 248
———— wat het eygentlyk zyn? 248
Berispers, met gelyke munt betaalt 471. 472
Berisping is ieder een onderworpen 467. 472
Berisp-Nar 461. vergeleken. 472. 473
———— men vindse overal 464. 465. 467
———— Lesse voor haar 478. tot 480
Beuken-boom gepresen 91. 92
Biegtvaders lesse aan een Meysjen 480
Bileams Ezelinne, in wat taal se sprak 319. 320
Blinde, wat hy wel sien konde 535
Boer, ongemeen nydig 538. 539
—— —— door eenige studenten aardig betrokken 415 tot 418
———— sneedig antwoordt 426
———— vrage of hy weer trouwen mogt? 33
———— aardig door een Schoenmaker betrokken 52. 53
Boeren, wanneerse vrolykst zyn? 413
———— waaromse soo grof zyn? 425
Boeren-knecht, dient voor niet en werd wel beloont 11
Boerin, betrekt een verliefde Edelman 23
Boerinnen, volgen de steeluy na 111
Bondtwerker, plyt tegens een Slager &c. 197
———— werdt door syn buurman seer benydt en godloos beschadigt 538
Boomen, wat Koning zy verkoren? 90. 91
———— en waarom den Doornstruyk? 527
———— wanneerse zich gebogen souden hebben? 257

Broek-

Broekken en Rokken veelerley 123
Bruggens, vermaarde opgetelt 536

C.

Cambyses, straft eenen Rechter wredelyk 234
Carel de V. een liefhebber van Orlogies. 239
——— syn overwinning en roem 240
——— syne soldaten raken op hol. 300
Christen, wie 'er een is? 284
Christus, heeft de Vrouwen altydt geëert 72. 73
——— staat toe, op den *Sabbath* te werken 292
——— wordt tot Rechter verkoren 212
——— waarom hy zich by 't Vonnis geven ter aarde boog? 212
——— waarom hy juyst aan *Philippus* na broodt vroeg? 230
——— waarom hy *Petrus*, en niet *Johannes* tot Paus verkoor? 213
——— mocht geene Leugenaars lyden. 274
——— wie hy al aangenomen heeft? 274
——— wat hy leerde? 284
——— hoe hy *Judas* aansprak? 285
——— verschynt de Discipelen by *Emaus* 287
——— waarom hy aan de 3 Discipelen verboodt te seggen, watse op den Berg *Thabor* gesien hadden. 544
——— was een Meester 371
——— gaf die Phariseen die hem soo noemden, quaadt bescheydt, en waarom? 371
——— leerde de beleeftheit in syn school 428
Claudius, de Keyser, was een groot vreeter 311
Comedi en *Comedie*, aardige uytlegging daar over 308
Compliment-Nar 385. afgebeeldt 386. 389. 391.
——— verhaal van diergelyken 386. 387. 389. 391
Costa en kosten vergeleken 141
Corda mala by Corduaan-leer vergeleken 547
Couleuren beschreven 114

Cou-

Couleuren, welke de aangenaamste is? 430
Courantiers berispt 128. 270
Cretensen, watze al opsneden? 268. 269

D.

D*Agon*, een Afgodt, hoe hy geërt wierdt? 141
——— wordt verbryselt 186
Daniel in den Leeuwen-kuyl 322
——— wat kooksel het was, dat hem de Propheet *Habakuk* bracht? 424
——— waarom hy by *Ahasveros* in ongunst raakte? 519. tot 521
Dankbaarheit aangepresen 424
Dans Nar 400. beschreven 402. 408
——— les voor denselven. 409
Danssen, of men volgens de Schriftuur danssen mag? 401
——— welke gepresen en gelaakt dienen 401
——— duur betaalt 404
——— geneest de quaadaardigheit van seker Wyf. 406
——— konstwoorden deeser konst 409
Dappere Vrouwen, derselver voorbeelden 85
Delila heeft *Simson* bedrogen 370
Deugden en goede werken, worden van sommige berispt 472
Deugdsame Vrouwen genoemt 83. 84
Dief, betrekt een Waardt voor een Koe 447. &c.
——— *item*, een Koopman voor een silvere beker 449
——— leert een Waardt Paarden steelen 452. tot 456
Diefachtige Nar. 443. beschreven 444
——— berispt 451
Dieven, voorbeelden en loopjes daar van 8. 449. 457. 459
——— waarom men de kleyne hangt en de groote laat loopen 444

Dieven, waarſe niet zyn? 445
Dienaar betrokken 50. 51
Dieren, dragen altydt eenerley kleêren 115
Diogenes waarſchouwing aan een kleyn ſteedjen. 486
Dionyſius een Koning, werdt Schoolmeeſter, en waar door 181. 182
Dobbelſpel beſchreven 295
Dobbelſteenen, waarom ſoodanig genoemt? 304
Doctor weet ſelfs niet in welke *Faculteit* hy gepromoveert is 283
Dominé ſtudeert in ſyn Duyvenhok, en hoe 't hem ging 359
——— werdt door een Soldaat aardig betrokken 458
Dooden begraven; ten goeden en quaden uytgelegt 310
Doodt, ontſiet niemandt 252. 253
——— is het aller ſekerſte met veele voorbeelden bewefen 505. tot 508
Doornſtruyk, waarom hem de Boomen tot Koning verkoren? 527
Dronkaart afgebeeldt 325
Dronken Nar beriſpt 139. 140
Dronkenſchap, ſiet *Suypen*.
Droomen, bedriegen 184. 185
Dulcitius, werdt wegens ſyne onkuyſche liefde geſtraft. 14. 15
Duyf, van hout gemaakt, vliegt 536
Duytſchers, zyn voor ſuypers vermaart 327
Duyvel, welke de meeſte Vrouwtjes onder zich heeft? 113
——— benouwt een Geeſteiyke 249
——— waaromſe in de Swynen wilden varen? 347. 348
——— Dochters van hem, wie ſe zyn? 514
Duyven, derſelver dienſt by de Sundvloedt 357
——— geſchiedeniſſen van deſelve 359. 361
Duyven-Nar 355. voorbeelden 358. 359. 361. 362

Duy-

Duyven-Narren, hoe veel 'er in de wereldt zyn? 356
—— waar menſe al vindt 356
Dwaasheit, waaromſe de liefde altydt verſelt 2

E.

ECHte liefde met de doodt verzegelt 79
Echten ſtaat is beſwaarlyk 379
Edel-Juffer, aardig door een Boer beſpot 476. 377
Edel-lieden, wanneerſe 't vrolykſt zyn? 413
Edelman verlieft zynde, ſendt ſyn Schryver op party uyt 10. wordt door een Boerin betrokken 10
—— was een Ruyter ſonder paardt, en wordt daar over beſpot 484. 485
Eendracht gepreſen 554. en tweedracht gelaakt 522
Eenoogige beſpot een bogcheligte, en wordt met gelyke munt betaalt 472
Elendigheit van de belegerde ſtadt *Jeruſalem* beſchreven 98. 99
Epigramma, wat het betekent 278. tot 280
Eſau, waar door hy ſyn geluk verwaarloosde 502
Eſel, word gereden, gedragen &c. 465. tot 467
—— wanneer der een geſproken heeft? 472
Eſther, door *Ahaſveros* tot Koninginne verkoren 540
—— wordt daar over benydt, en aardig aangemerkt 541
Eten, wat men voor en na de Sundvloedt gegeten heeft? 309. 310
Eva, waaromſe in den appel beet? 52
—— waaromſe uyt het Paradys gejaagt wierdt 181

F.

FErdinandt de Keyſer, een liefhebber van Orlogies. 240
Fiat, kracht deeſes woords, en onderſcheydt 223
Florentius (*Paulus*,) aardig beſpot 487
Fontanjes beriſpt 115. en gepreſen 116
Franſche Modens beriſpt 124. 125
Franſchman, qualyk verſtaan en gehandelt 315. 316
Frans en Vrouw komen wel met malkander overeen 64

G.

GAsten in 't Evangelie, waaromse niet verscheenen? 13. 86
Gath, een stadt, wat dese naam betekent? 493
——— waarom de Propheten daar niet prediken mochten? 493
Gebedt, wegens een quaadt Wyf 54
Gebreken des ligchaams, blyven niet onberispt 471
Gedult, uytwerking daar van 388
Geestelyken, worden berispt en waar over? 468. tot 470
Geldt is altydt welkom 224
——— maakt kromme saken recht 229. 231
——— kracht daar van vertoont 231
Geleerde Vrouwen, en voorbeelden daar van 74 tot 78. 84. 85
Gepassioneerde Nar 276. berispt. 292. 293
——— voorbeelden daar van 277. &c.
——— haar gedrag 286. 288. 289
——— wat hy niet verdragen kan 287
Gerechtigheit een Wasse neus aangedraayt 222. 223
Gerecht-schryver op een Meulenaars Vrouw verlieft, door een student verlost 4
Gestolen goedt, wordt te water 452
Geveynstheit berispt 365. 366
Gierige Nar 491. beschreven 496. 504
——— derselver beklag 502
——— aardig betrokken 497. tot 501. 504. 505
——— voorbeelden. 503
——— les voor haar 508. 509
Gierige, datse Narren zyn, uyt de Schriftuur bewesen 493. 494
Gierigheit berispt 221
——— bestraft 221. 222
——— derselver loon 495. 496. 501. 505
Goden der Heydenen, waar in sommige uytmunteden 463
Godt, syn alwetenheit beschreven 155

Godt, waarom hy met de Sondvloedt strafte? 356
——— waarom hy Kain na syn vervallen aangesicht
——— vroeg? 551. 552
Goudt, wat het is? 431
——— is schadelyk 432
Goudt-couleur gepresen 430
——— aanmerking daar over 441
Goudtmaker, wie de rykste en voornaamste was? 430. 431
——— op een goede voet aangewesen 432. tot 434
——— gelaakt 435
siet *Alchymie.*
Graf-schrift, seer nadenklyk 252
——— op een Dronkaart 326
Grofheit beter als Valschheit 427
Groot, wie deese Tytel voerde 186

H.

HAan op de Toorens, aanmerking daar over 527
Hals-doeken veelderhande 124
Hanteering welke allermeest gebesigt word 511. 513
Harssens, of de Mannen of de Vrouwen de meeste hebben? 54
Heekelen, of het werken is? 243
Hel, wat daar in te doen is 250
Hen en Haan, Mirakel daar van 467. 468
Herodes, wat hy voor een Dans aanboodt 325. 403
——— Een Vos genoemt 396. 397
——— waarom hy de kinderen vermoorden liet 517. 518
Hoedbanden veelerley beschreven 124
Hoeden, veelderhande fatsoen daar van 123
Hofmeesters plicht beschreven 303. 304
Hoorndragen is een swaar pak 368
——— uytvluchten daar van 368
Hoppe, waarom in 't Oude Testament verboden was te eeten? 116
Horlogie Nar 237
——— aardig genesen 238. 239

Horlogie Dief verraad zich zelfs, 240
Hout, welk het hardste is? 241
Hovaardige Vrouws-persoon door een Aap geplondert 485. 486.
Huwelyken, voorbeelden van ongelyke, die wel gelukt zyn. 22
——— van andere ongelyke 22
Hybraim gelukkige verhoging en droevig eynde 528 tot 530

I.

J*Acob*, waarom hy over *Laban* klaagde 288 451
——— wordt van *Laban* met *Lea* bedrogen 396
——— waarom hy *Lea* niet hebben wilde? 288 289
——— syn soberheit 309
——— syne Lammeren krygen vlakken 322
——— Dankbaarheit tegens Godt 423. 424
siet *Laban.*
Jaloersche Nar 367. 381. voorbeelden 368. 373. 374 376. 378. 380. 382
Jaloesye beschreven 380
——— uytwerking 341. 342
——— wonderwerken omse te weten 379
siet *Yversucht* en *Nydt.*
Jesus, waarom hy een oorvyg van *Malchus* kreeg? 268
siet *Christus.*
Inbeelding berispt en bestraft 462. 463. 481. tot 484. 489
Job, wat zyn grootste plaag was? 40
——— of hy het Pootjen gehadt heeft? 378
——— aanmerking over syne plagen 309. 319. 338
Joseph, voorval met Potiphaars Vrouw, uytgebreydt 60. &c.
——— waarom hem syne broeders benydeden 523. tot 526
Josua, hadde maar eenen Dief onder syn gantsche Leger 450. 451. 544
Juffer of Maagdt, welke tytel best is? 542
——— hoe sy zich vercieren, beschreven 542. 553
Ju-

Jupiter, des Planeets hoogte en loop 159

K.

KAarten, waar van daanſe den naam hebben 296
—— by *Urias* brief vergeleken 299
Kaartſpel, koſt geldt 144
Kain doodt *Abel*, waar en wanneer? 395
—— waarom hy dit deedt 526
—— waarom hy 'er vervallen uytſag 551. 552
—— ſyn onbeleeftheit 420
Kapellen en Wormen met menſchen vergeleken 531
Kerken, verſcheyde vermaarde opgenoemt 517
Kikvorſchen, derſelver geluydt 383
—— beentjes, waar toe ſe goedt zyn 543
—— ſinnebeeld van haar ontleent 487
Kinder Nar 88. beſchreven 89
Kinderen, ſoete namen der ſelven 89
—— moeten niet al te veel bemint worden 98
—— eygenſchappen, onder *Saturnus* gebooren 159
—— *Item*, onder *Jupiter* 159
—— *Item*, onder *Mars*, *Sol* of de Son, *Venus*, *Mercurius* en de Maan 160
—— *Item*, onder de 12 Heemelſche tekens 161. 162
—— men moetſe niet tegens haar wil uyt trouwen 16. 17
Kitteling van ſommige ſonden 549
Kleeding der oude Duytſche Matroonen 100
—— heedendaagſche 110
—— van den Hoogen-Prieſter in 't O. Teſt. 110
Kleedy Gekken beriſpt 117. 138
Kleeren, veelerley ſoort genoemt 108. 109
Klok tot *Erffort*, die ſeer groot is 537
Knipluys, waar dit ſeggen van daan komt? 47
Knuppel, doedt huppelen 38
Koets en Paardt van ongemeene kleynheit 536. 537
Koning, in het Evangelie, waarom hy Vrouw en Kinderen van ſyn bediende wilde verkopen 121
—— voorbeelden van geringe Perſoonen daar toe be-

bevordert 528
Koningen van *Persien*, *Syrien*, *Meden*, *Babel* &c. hoe veel 'er geweest zyn 248
Korf krygen, wat het in Duytschlandt betekent? 1
Korven, by dagen vergeleken 246
Koussen veelerley beschreven 124
Kreupel recht te maken, is geen konst meer 228
Krygsknechten by *Christi* Graf, waren omgekocht 229
Kuysche Vrouw, voorbeeldt daar van 86

L.

LAarssen tot een vereering belooft, aan den Man die voogt over syn Vrouw was 52
Labans valschheydt tegens *Jacob* 396
siet *Jacob*.
Labyrinth, wat het eertydts was? 492
Lakkeyen en haar dracht beschreven 243
Lammeren van *Jacob*, hoese waren 540
Lazarus, waarom hem *Lukas* na de ryke Man laat volgen? 175. 176
Lekkerbeetjes 425
Les tegens laf-hertigheit 292
Leugenaars, haaten Godt 274
——— Wie haar Vader is? 275
Leugenachtige vertellingen 260. 261. 264. tot 267. 270
Leugen-mond beschreven 268
Leugens, zyn veelerley slag 258
——— der slang in 't Paradys 258
——— van *Eva* 259
——— zyn nergens goedt toe 267
Lichamelyke gebreken, worden dikwils meer geacht, als de innerlyke 99. 100
Liefd' door een Letterkeer Field 2
——— is een Dief. 8
——— des evennaastens aangepresen 553
——— der Vrouwen voor haare Mannen 80. 81
Liefhebbers van Orlogies, of het Narren zyn? 238

Listig-

Listigheden der Vrouwen beschreven 54 tot 56
Loth, wilde niet liegen 259
Lux en lux onderscheydt 390
Luy voorwendsel van een lang slaper 352
Luyaarts van den Duyvel beseten 348
——— klachte daar over 349. 350
Luye Nar. 342. voorbeelden 343. 348. 350. 354
Luyen, of het werk is? 244
Luyigheits uitwerking 348. 350. tot 353
Lyden, onderscheidt en loon daar van 343

M.

MAagdt of Juffer, welke tytel mooyst is 542
Maans hoogte en loop 158
Magisters, berispt 462. 463
Malmoertjen, malkindjen, geschiedenis daar van 93
Man beproeft syne Vrouw 372
Manna, of 't ook wormstekig wierdt? 544
Mannen, erven de goedheit van de Vrouwen 72
——— zyn kledy-gekken 123
——— waar in haare Modens bestaan 123
Mantels, veelerlei beschreven 124
Mare met *Maria* en *Marianne* vergeleken 44
Maria Magdalena, waaromse *Christus*, Heere noemde? 428
Mars de Planeet, desselfs hoogte en loop 158
Maximius Junior, een groot Vreeter 312
Meester, is *Christus* 371. 489
Megera, kluchtig beschreven 515
Memento mori! wat het betekent? 278
Mercurius des Planeets hoogte en loop 158
Meulenaar, offe eerlyk zyn? 444
——— betrekt een Advocaat aardig 445
——— wordt van een Bedelaarster aardig betaalt 446
Meydt, op de knecht verlieft, verklikt zich aardig selfs 19. 20
Meysjes, hoese in geselschappen gehandelt worden? 97. 98
——— heeten liever Juffers als Maagden, en waarom

om? 542
Michal, waaromſe onvruchtbaar was? 45
—— verloſt haaren gemaal *David* van de doodt 80. 363. 364
Midas, een groot Goudtmaker 431
Middelen, waar menſe van daan moet halen? 343
Minotaurus, wat het was 492
Mode in de Tytels en Eer-namen 126
Mode-Gekken beriſpt 114. 125. 131
—— aangeweſen, datſe Dieven zyn 129
—— leſſe voor haar 130
Momus, een malle Godt 463
—— ſyne Ouders wie ſe waren 464
Moordenaars, met gewetenlooſe Advocaten vergeleken. 207
Muggen der Spanjers, verjagen de Franſchen 375
Mula en *Mulier*, gelyken malkander 105
Mulier, waar deeze naam van daan komt? 86. 105
Myremecides, ſeker Konſtenaar 536

N.

NAaktheit beriſpt en met voorbeelden betoont 111
Namen der Dieven in 't Latyn, van wat geſlacht ſe zyn? 63
Nabals plompheit tegen *David* 421
Nar, wie 'er een is? 284
Natuur, hoeſe de Geſichten uytgedeelt heeft 540
Nederigheit aangepreſen 490
Nieuwigheden zyn ſchadelyk 108
Noach, welke Vogels hy in de Arke hadde? 540
—— of 'er niet als goede menſchen in waren. 544
Nooten, by de ſtaaten der menſchen vergeleken 496
Nydige Nar 510. voorbeelden daar van 538. 539
Nydt, aanmerking op dit woordt 516
—— waar geboren, opgevoedt wordt, en ſterft 513
—— wat zy is 524
—— is den Duyvels dochter 514. 553
—— beſchreven 514. 515. 550. tot 552.

Nydt,

Nydt, afbeelding, hoe lang daar aan geschildert was 515
—— uytwerking daar van 530. 532. 537, 539. 547. tot 550. 552
—— by wie te vinden is 513. 521. 547
—— veroorsaakt veele moorden en doodslagen, selfs onder Broederen, met voorbeelden bevestigt 526
—— regeert Koningen, Vorsten &c. 516
—— is by de Hovelingen en Edel-lieden 519
—— als mede by de Geleerden 526
—— legt ook by de Soldaten in garnisoen 533
—— belemmert der selver verhoging 534
—— heerscht onder de Konstenaars 536
—— sit onder de Burgers en Boeren 538
—— regeert het Vrouw-volk 539
—— besit mede de Geestelyken 544
—— met voorbeelden bevestigt 545. 546

O.

OLy vermeenigvuldigt 499
Omtrent, waarom de Evangelisten dit woord soo dikwils gebruyken? 268
Onbarmhertige Nar 133
—— derselver uytvluchten 150. 151
—— haar gewoone seggen tegens de Armen 136. tot 136, 140. 142
—— gelaakt 135
Onbeleeftheit gelaakt 418
Ondankbaarheyt tegen Godt gelaakt 422. 423. 425
Onderscheydt tusschen een geleert en ongeleert Edelman 281
—— tusschen een ryke en Gierige 494
Ondeugden hebben eenige kitteling by haar 550
—— welke dit niet heeft 150
—— welke meest bedreeven worden 513
Oorsaak van den quaden uytslag der Duytsche Wapens 536
—— van soo veel bloed-vergieten &c. 547. 548
Opschikken past brave Vrouwen niet 66. 67

Opvoeding der kinderen vergeleken 91. 98
——— aangepresen 96
——— quade berispt 96. 97. 99. 191
Ouden gebruyken best behouden 107
——— met voorbeelden bevestigt 107. 108
——— worden nu verworpen 127. 128
Oude Nar, wilde met een jong Meysjen trouwen, en wordt daar over bespot 178. 179
Ouders moeten haare kinderen niet mal liefhebben 89
——— zyn anders oorsaak van der selver bederf 90
Orlogies, konstige opgenoemt 239
Os, of hy vliegen kan? 259

P.

PAardt, wordt recht gedaan door een Rechter 214. 215
Paradys-vogel beschreven 114
Pastoor, wil een boos wyf in de Kerk aanwysen 32
Petrus, waarom hy Paus wierdt, en niet *Johannes*? 213
——— wierdt door *Christus* gecapittelt 285
——— wat visschen hy vong. 540
Phago, een groot Vreeter 311
Pharaöos Droom toegepast 337
——— Bakkers onvoorsichtigheit 99. 194. 246. 540
Planeet Nar 154
Plompe Nar 410. beschreven 421. 422. voorbeelden 411. tot 413. 418. 419. 427
——— wie de eerste was 420
Plompheidt gelaakt 411. 421. 422
Potifbaar door syn wyf betrokken. 62
Proces Nar 191. beschreven 193
Propheten, zyn niet aangenaam in haar Vaderlandt, 112
——— voor de wet opgetelt 155
——— wat haar werk was 492
——— waarse niet prediken mochten? 492. 493

Q.

QUaadaardig wyf aan 't danssen geholpen 405
Quakkels, bekomen de Israëliten qualyk 310. 311
Quaksalver maakt oude Wyven jong 67

R.

RAadt voor quade Wyven 36. tot 38
—— om oude Wyven jong te maken 67
—— voor de Aſtrologiſten 167. 168
—— tegens het ſuypen 323. 324
—— om 't ſuypen af te leeren 331. tot 333
—— tegens het achter uit teerten 344. 345
—— voor pyn in 't hooft 324
—— tegens luyigheit 346
—— voor jaloeſye 375
—— om met weinig inkomſten ruim te leven 447
—— tegens de inbeelding 489
—— voor blohertige ſoldaten 534
—— voor Vrouws-perſoonen om blank te worden 543
Raaf, desſelfs verrichting by de Sondvloedt 357
Rachel, waarſe de geſtolene Afgoodjes weg ſtopte? 55
Recht door zee beſt, aardig aangetoont 210 tot 213
Rechter, hoedanig hy geſtelt moet zyn 209. 218. 219. 233
—— leſſen voor haar 215. 217. 218. 220. 226. 227. 235. 236
—— veldt een ſlecht Vonnis over de Vrouwen 82
—— wordt daar over beriſpt 82. 83
—— vonnis ten voordeele van een Paardt 214 215
—— herroept ſyn eerſte Vonnis 224. 225
—— ſtraffe daar over 227
—— onrechtveerdige, geſtraft 233. 234
Rechts-gedingen, waar by te vergelyken 195
—— klachten over der ſelver langdurigheit 196
Rentmeeſter in 't Evangelie, waarom hy niet graven wilde 349
—— krygt beſems voor geldt 479
Ries (*Adam*) aardig antwoordt aan een Amptenaar 447
Rykdom is onbeſtendig 180
—— wordt veracht, en waarom? 180
Ryke Man, waarom hem *Lucas* voor *Lazarus* plaatſt 175. 176

S.

S*Alva Regina* des Duyvels 224
Sara, hoeſe *Abraham* noemde? 45

Sa-

Saturnus des Planeets hoogte en loop 159
Saul, waarom hy *David* haate 516. 517
Schatten deeſer Wereldt, watſe zyn 220. 221
Schilder, betrekt een Koopman aardig 499
Schilders, vermaarde genoemt 537
Schoenen, veelerley beſchreven 124
Schoorſteenen der Helle, waarſe zyn? 248
Schryver die verlieft was, gaat aardig te gaſt 8
Simſons Daden. 134
——— hoe hy ſoo veel voſſen kreeg 389
Siſeraas liſtigheit beſchreven 63
Snyden, of het werk is? 244
Snyder ſteelt ſyn eygen Laken 450
——— of ſe diefachtig zyn? 445
Snyders Jongen, wreekt zich aardig van de gierigheit ſynes Meeſters Vrouw 271. tot 274
Sekerheit der Ouden aangeweſen 425. 426
Soldaten liegen voor geldt 260. 366
——— waar in haar fortuyn beſtaat 534
——— ſlechte gelaakt 533. 534
——— raadt voor bloohertige 534
——— voorbeelt van Dapperheit 534
Sons hoogte en loop 158
Soo gewonnen, ſoo verlooren, door een voorbeeldt aangetoont 452
Speelen. wat daar door verloren wordt 295. 298. 300
——— afgewendt, en hoe? 304. tot 306
Speel Nar 294 roekelooſe 297. 298. 302. 303
——— geſtraft 301. leſſe voor haar 306
Staten, driederhande des Menſchen vergeleken 496
Steeken in 't Kaartſpel 303
Steelen, wanneer begonnen 445
——— hoe men Paarde kan ſteelen, geleert 454
Sterrekykers zyn verſcheyden 475. 476
——— beſpot 374. 474
Straffe van onbarmhertige menſchen. 151. tot 153
——— van Speelders 301

Struys-vogel beschreven en syn aardt 277
Student, verlost een verliefde Stadt-Schryver 4
—— toont den Duyvel in menschelyke gedaante 7
udenten, waar aan mense kan kennen? 243
—— bedriegen eenen Boer aardig 415. tot 418
Suypen, maakt menschen tot Narren 324. 325
—— is sonde en schande 325
—— is schadelyk 325
—— afgeleert, en hoe 331. tot 333
Suypers gestraft 328. tot 331. 337
Suyp-Nar 321. voorbeelden 322.326. tot 328 334. tot 337
Swaluwen-sang beschreven 346
Sysamnes levendig gevilt 234

T.

T*Heodoricus*, straft trage Rechters 216
Tobias, waar mede hy al van God versogt wierd? 45.46
Toorens, verscheyde vermaarde 536
Toorn der Wyven beschreven 44
Trajanus, een deugdsaam Keyser 519
Trommels, hand-en mond-trommels, en der selver onderscheydt 35
Trooft voor arme en verachte 531.532
Trouwen, moet met syns gelyken geschieden 16. 17.21
—— met kennis der Ouders 25. 26
—— is als een Lotery 40
Tydt is onwaardeerbaar en onherroepelyk 241. 254 255
—— 't verlies kan niet weer gevonden worden 249
—— is onverantwoordelyk 148
—— 't verquisten, hoe het geschiet 243. tot 247
is des Duyvels bedryf 251
—— en wordt in de Hel gestraft 250

U.

Uytnementheydt van sommige Landen 513

V.

Valsche droefheydt der Vrouwen 69. 70
—— Narren vergeleken 396
—— vriendschap 392. tot 394. 398
Valsch-

Valschheydt is hatelyk by Godt 363
Vasthi, waarom haar *Ahasveros* verstiet 540
Vee, waarom het tot *Ninive* moest vasten? 143
Veel hoofden, veel sinnen, bewaarheydt 511
Venus, de Planeet, hoogte en loop 158
Verliefde (twee) komen beyde ongelukkig aan haar eyndt 25
Verliefde Nar 1. voorbeelden van sulke 3. 13. 14
Verloore soon, of en waarom hy niet gespeelt heeft 295. 296
—— wilde niet steelen. 457
—— aardige aanmerking over den selven 458
Vermaning tot de Doodt 252
Vertrouwen, moet voorsichtig geschieden 28
—— aan wie men 't niet doen moet 56. 64
Verwydt tegens quade opvoeding 90
Vilder en Advocaat, onderscheydt van deese beyde 199. 200
Vogels, waarom mense niet veel moet eeten? 309
—— waar door se in de hoogte geraken, aardig aangemerkt 527
—— welke in de Arke waren? 540
Vorst, wie hem belet bequaame persoonen te verkiesen in synen dienst 521
Vos en *Vos*, vergeleken 390
—— was *Herodes* 397
Vossen, derselver arglistigheit aangetoont 396. 397
—— van *Simson*, waaromse hem niet beten? 389
Vreet Nar 307. voorbeelden daar van 311. 312. 314 316. tot 319
Vrouw en *Fraus*, vergeleken 58. 64
—— van *Pilatus* heeft de broek aan gehadt, bewesen 52
—— eenes Burgermeesters bespot, en straffe des Daders 50
—— krygt door list twee Hoenders te knappen 312. 313
Vrou-

Vrouwen, hebben *Christus* by syn Lyden niets te leedt gedaan 73
——— Verlossen de wereldt van Kettery 74
——— Redden hare Mannen van den doodt 81
——— of 'er vrome in de Wereldt zyn? 82
——— voor wie se zich opschikken mogen? 122
——— wat haar verachtelyk maakt 107
——— gepresen 103. tot 106. 112
——— geraakt 112. 118. tot 120
Vrouws-persoonen zyn mooy en lelyk 540
——— Propheteeren toekomende saken 156
——— soeke verbodene middelen om te trouwen 17
Vulpes est generis fœminini, en waarom? 59. 63
Vygeboom in 't Evangelie, waarom hy vervloekt wierdt? 200

W.

WAard, schenkt een gelag van drie Guld. 456
Waarseggers kunsjes ontdekt 156. 157
——— berispt 156
Wagen gaat niet recht; waar dit spreekwoord van daan komt? 199
Weddenschap, wie 't konstigste konde steelen 449
Wereldt door sinne-beelden beschreven 170 tot 172
——— by een Lotery vergeleken 172. 173
——— als mede by een Visch 174
——— is een onstandvastige standvastigheit 183
Wereldtlingen worden vermaant 189. 190
Wereldtlyke Staats-persoonen, waar in men se berispt 470. 471
Wereldtsche Nar 169
Wetenschappen hoorden geëert te worden en bevordert. 526. tot 528
Wetten, hoe veel 'er in de *Pandecten*, in de *Codex*, en *in Nouvellis* staan? 195
Wevers offe eerlyk zyn 444
Wonderwerken die Godt in de Woestyne deedt 109
Woye (*Gerard*) een konstig Klokkegieter 537

Wraakſuchtigheit afgeraden 290. 291
Wyf is nootſakelyk 368
——— laſtig, en wanneer 368
——— by een Wynſtok vergeleken 370
——— quaadt, watſe is? 29. tot 31
——— wreekt zich aan haar Man 38. 39. 56. 57
——— bedriegt *Jupiter* ſelfs 59
Wyſer van een Orlogie is een ſinnebeeldt 392
Wyven, of 'er maar drie goede geweeſt zyn, in de wereldt? 29
——— quade, voorbeelden daar van 33. 41
——— of en waaromſe eerder quaadt worden als de Mannen? 43
——— moeten het Regiment niet voeren 49
——— argliſtige, voorbeelden daar van 59. 60
——— *Item*, van bedriegelyke 65
——— waar in men haar geloven mag? 71
——— doen een Ridder ongemeene eer aan, en waarom? 72
——— verſopene 338. tot 340
——— ſtyloorige braaf onthaalt 340. 341
——— zyn ook yverſuchtig 383. 384
——— gepreſen 87
Wyven Nar 27

Y.

YDel is alles 184. 185
Ydele wenſch 188. 189
Ydelheydt der wereld belacht 186. 187
Yverſucht, watſe is? 379. 380
Yverſuchtige beſchreven 381
ſiet ook *Jaloerſche*.
Yvore Koets en Paardt, van ongemeene kleynheidt 536

Z.

ZEdigheit aangepreſen 190 &c.

EYNDE.

